معلومات کتبخانه‌سی

Ahmed Muhtar Paşa

اعیاد مفاخر ملیهٔ عثمانیه

A'yad-ı mefahir-i milliye 'Osmaniye

دن

عثمانلیلغك آوروپاده طرز تأسسی

یاخود

فتح جلیل قسطنطنیه

سنه : ۸۵۷ هجری — ۱٤۵۳ میلادی

محرری :

مکتب فنون حربیه طوبجیلق وفن اسلحهٔ خفیفه وبالیستیق درسلری ومکتب ملکیهٔ شاهانه‌ده ریاضیه معلمی عموم طوبجی واستحکام قومیسیونی اعضاسندن و ارکان حربیه میرالایلرندن

احمد مختار

طابع و ناشری :

« معلومات » و « ثروت » غزته‌لری صاحب ام

السید محمد طاهر

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

سنده طاهربكك « ٤٠ » نومرولی مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

قسطنطنیه

۱۳۱٦

طاهر بك مطبعه‌سی

قال رسول الله تعالى :
« لتفتحن القسطنطينية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش »

ابو الفتح والمغازى جنتمكان سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى
[طوبقپو سراى همايوننده محفوظ رسملرندن فطوغرافله آلنمشدر]
Sultan Méhemmed Khan El-Fatyh
(le Conquérant, vulgairement Mahomet II.)

عرض حقيقت واثرك مأخذلرى

امت نجيبهٔ اسلاميه وعثمانيه‌يه جناب اللهك بر عطيهٔ مخصوصهٔ سبحانيه‌سى اولان ✵ پادشاهان آل عثمان ✵ حضراتنك بيوكلكلرينى ، نقدر عالى خصائل جميله وبركزيده‌يه مالك اولدقلرينى كوسترمك وشو صورتله انلرك نجل نجيبى اولان اب مشفق عثمانيان ، ولى نعمت بيمتمز ولى نعمت عالميان السلطان ابن السلطان السلطان الغازى بيوك عبد الحميد خان ثانى افندمز حضرتلرينك احياى دولت واعلاى شان سلطنت وخلافت ايچون كيجه و كوندوز راحت وحضور همايونلرينى فدا ايله ملك موروثلرى جداً احيا ايده‌رك پادشاهان آل عثمان حضراتى ميانده نصل برموقع اجلال وانفراد احراز بيورمش بولندقلرينى ارائه واثبات ايلمك مقصد صداقتكارانه‌سى ايله من غير حد كشيدهٔ سلك تحرير ايلمش بولنديغم شو اثر ناچيز : الك مشهور مورخ ومحررلرمزدن قرقى متجاوز ذواتك ـ متن كتابده صره‌سى كلدكجه اسملرى درج وتحرير اولنان ـ آثار مهمه‌سنه وبونلردن بشقه استانبولك عثمانليلر طرفندن محاصره‌سنده حاضر اولان ويا او دورده كلن بيزانس وغرب مورخين قديمه‌سندن اونى متجاوز مورخك روجه ويا لاتينجه يازلمش اولان آثار مهمهٔ قديمه‌سيله سائر روم ويونان وفرنك مورخين ومحررلرندن اوتوز ايكى مورخ ومحرر شهيرك

ـ ینه متن کتابده صره‌سی کلدکجه اسملری درج اولنان ـ آثار ومؤلفات مختلفه‌سنه
مراجعتله تحریر اولنمش ومع هذا کرك استانبولك قدیم سورلری وکرك الآن موجود
ویا خرابه‌لری باقی قالان آثار قدیمهٔ مهمه‌سی حقنده اوراره بالذات عزیمت ایده‌رك
اجرا ایتدیکم تدقیقات وتحریات عمیقه والده ایتمکه ساعی اولدیغم بعض رسملر وتواریخ
واوراقدن مستحصل معلومات وسیعه سایه‌سنده اثرك شوائب نقایصدن آزاده اولمسی
امکان دائره‌سنده تأمین ایدلمشدر .   « وهو الموفق »

میرلوا : احمد مختار

[illegible]

١١٨٥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ٨٥٧ [illegible]

[illegible]

— [illegible] —

[illegible]

اوغرامش و بو محاصره‌لرك يالكز يديسنده
محاصرينك يدضبطنه كچوب يكرمی ايكيسنده
— ضبطی اغورنده بك چوق صرف مساعيدن،
بك آغير فداكارلقلر اختيارندن صكره — هاجمينی
فك محاصره‌يه مجبور ايلمشدر . بو يكرمی طقوز
محاصره‌نك اون يديسی يونانلولرله روماللر ،
بيزانس ايمپراطورلری، بلغارلر، اسلاولر، روسلر،
لاتينلر و سائره طرفندن تواريخ مختلفه‌ده اجرا
اولنمش اولديغی كبی اون ايكيسی دخی — يديسی
عربلر، بشی عثمانلولر طرفندن اولمق اوزره — غزات
مسلمين جانبندن اجرا ايديله‌رك بو محاصره‌لرك
جنتمكان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری [*]
طرفندن وقوع بولان اون ايكنجيسنده شهر شهير
استانبول ايلروده تفصيل وتشريح اولنديغی اوزره
٥٣ كون مدافعه‌دن صكره ٨٥٧ سنهٔ هجريه‌سنده
غزات مسلمينك يدضبطنه كچوب اوشانلی رايت هدايت
عثمانی بروج وباروسنده تموجساز اولمغه باشلامشدر :

عثمان غازی ٦٩٩ ده دولت عثمانيه‌نك
اساسلرينی وضع ايله بر دولت جديدهٔ اسلاميه
تشكيل ايلديكی [«اولا عثمان» تركيبی بوكا تاريخ دوشمشدر]
زمان روم ايمپراطورانی آوروپانك بيوك دولتلری
صره‌سنده واستانبول شهری معموريت وثروتك
درجهٔ علياسنده ايدی. الك اول بو بيوك حكومت
دولت عثمانيه‌نك انظار دقتنی جلب ايلمش ودولت
عثمانيه‌نك اعتلای شان وشوكتی روم ايمپراطورلغنك
رهين زوال وانقراض اولمسی ايله حاصل اوله‌جغی
دها اول زمانلر بك ايو كسديرلمش ايدی. [جنتمكان
سلطان عثمان خان غازی حضرتلرينك « استانبولی
آچده كلزار ايام» صورتنده‌كی وصيت دور انديشا-
نه‌لرينی احتوا ايدن منظومه‌لری معلوم ارباب
تواريخدر]. اناطوليده روملر اوزرينه چالينان غلبه‌لر
دولتك تأسس وتوسعنه بيوك مدار اولمش، قرق عثمانلی
بهادرينك صالالرله روم ايلی‌يه كچمسيله باشلايان روم
ايلی فتوحاتی عثمانليلرك بك بيوك بر دولت تأسيس
ايده بيلمك عزم واستعدادنده بولندقلرينی عالمه
كوسترمش ايدی : فی الحقيقه آل عثمان روم ايليده
ابتدا كليبولی قلعه‌سنی فتح ايدرك شو فتح مبين
عثمانليلرك كشوركشالغنه مبدأ اولمش و
« بسم الله الرحمن الرحيم » نص شريفی روم ايليده
اولان بو فتح ابتدائی‌يه تاريخ دوشمش ايدی
[٧٥٨] . روم ايلی فتوحاتی توالی ايتدكجه
حسرة الملوك اولان بلدهٔ معظمهٔ قسطنطينيه‌يی ضبط
وتسخير ايلمك امل وآرزوسی عثمانلولرده
كتدكجه كسب شدت ايتمكه باشلامش وبو املك
حيز حصوله وصولی ايچون سلطان علاء الدين
سلجوقينك وقتيله اولان تعليمات ونصائحنه توفيقاً
الك ابتدا استانبول جوانب ثلثه‌سنك قبضهٔ
تسخيره كچيرلمسنه بذل اهتمام اولنمغه باشلانمش
ايدی :

سلطان اورخان غازی ، مراد خداوندكار
حضراتی وقتلرنده عثمانلی اردولری بر طرفدن
روم ايلی فتوحاتنه دوام ايله برابر بر طرفدن دخی
استانبول سورلرينه كتدكجه تقرب ايديورلر ايدی.
« سلطان اقليم روم » نام جليلی ايله الك اول مبجل

[*] سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ٨٣٤ تاريخنده
مغنيساده تولد ايدوب اون درت ياشنده تخته جلوس
ايتمشلر [٨٤٨] و بر سنه سلطنتدن صكره امور
حكومتی ينه پدرلرينه ترك ايدرك مغنيسايه كتمشلر ايدی.
اوراده بش سنه امرار ايام ايلدكدن صكره ٨٥٥ سنه‌سی
محرمنك اون بشنجی پنجشنبه كونی يكرمی بر ياشنده
اولدقلری حالده ايكنجی دفعه اوله‌رق تخت عثمانی‌يه جلوس
بيورديلر. « رحمة به » جلوس ثانيه‌لرينه تاريخدر .
ارتحاللری ٨٨٦ ده اولمغله مدت سلطنتلری ٣١ سنه‌در.

اولمش اولان جنتمكان سلطان يلديرم بايزيدخان
حضرتلرى دورنده نجم شوكت عثمانيه سمت
رأسه طوغرى كتدكجه كسب اعتلا ايلمكده و
وبالعكس روم ايمپراطورلغنك كوكب ادبار وانحطاطى
افقه طوغرى اولانجه سرعتيله ايتمكده ، بيزانس
حكومتنده وهن وتشتت كوندن كونه آرته‌رق روم
ايمپراطورى « يو آنيس پالئولوغوس » حضرت
بايزيده قارشو فوق العاده دينه بيله‌جك برصورتده
اختيار مذلت ايتمكده ايدى . عثمانلى پادشاهى
روم قيصرلرينى ديلديكى كبى عزل و نصب ايتمك
اقتدارينى احراز ايلمش ايدى .

دور سلطان بايزيد خان غازيده استانبول
شهر شهيرى ايكى دفعه محاصره واستانبول
حواليسنده‌كى روم ممالكى ضبط اولنه‌رق روما
شرق ايمپراطورلغى يالكز قسطنطينيه ونواحيسنه
منحصر قالمش ومذكور محاصره‌لرده استانبول
ضبط ايدلمك درجه‌لرينه كلمش ايسه‌ده شوكت
عثمانيه‌يى سوندرمكه قالقيشان اهل صليبك تجاوزاتى
اثرى اولان نيكبولى وقعه‌سيله وزير جاندرلى على
پاشانك روملر حقنده‌كى محابات وشفاعتى ، بونلرى
تعقيب ايدن تيمور حادثهٔ اليمه‌سى بادى خلاصى
اولمش ايدى شويله‌كه :

يلديرم بايزيد خان حضرتلرى اولا ٧٩٦
سنهٔ هجريه‌سنده استانبولى محاصره ايلديكه
بو محاصره جيوش اسلاميه طرفندن اولنان
محاصره‌لرك سكزنجيسى وعثمانليلر جانبندن اولان
محاصره‌لرك برنجيسى ايدى . بودفعه‌كى محاصره
بك جدى دكل ايدى . كوكبهٔ اسلاميه‌نك رونق
ونوركسب ايتمسى ، امم نصارانك مطمح نظرى
اولان قسطنطينيه‌نك محاصره اولنمسى غيرت
عيسويه‌يى اويانديرمغله اجتماع ايدن دهشتلى براهل

صليب اردوسى — پادشاه حضرتلرى استانبول
محاصره‌سيله مشغول ليكن — نيكبولى‌يى محاصره
ايلمش (٧٩٨) و بونك اوزرينه آلتى آى
محاصره‌دن صكره فك محاصره اولنمش ايدى .
نيكبولى مظفريتندن صكره استانبول تكرار ايكنجى
دفعه محاصره و بوغاز ايچنده‌كى كوزلجه حصار
[اناطولى حصارى] انشا اولنه‌رق ؛ ايجق روم
قيصرى « امانوئيل پالئولوغوس » درون شهرده
وغلطه‌ده اسلام محلاتى احداثيله جامع شريف
بنا وقاضى وامام نصب وتعيين اولنمق ، اجراى
احكام شرع مبين قلنمق ، نام پادشاهى‌يه خطبه
اوقونمق [برروايته كوره قلعه خارجنده‌كى باغ وباغچه‌لرك
محصولاتى عشرى مسلمانلره عائد اولمق] شرطيله
وطرف همايونه وخاصة و زير اعظم جاندرلى
على پاشايه آغر هدايا تقديميله مصالحه نيازنده
بولنمغله وذاتاً كندوسى عثمانلى پروردكان وخلو-
صوراندن اولمغله وزير اعظمك شفاعتى اوزرينه
نيازى وجزيه‌سى قبول بيوريله‌رق فك محاصره
ايدلمشدركه وقعهٔ مذكوره سلطان محمد خان ثانى
حضرتلرى وقتنده‌كى بشنجى محاصره‌ده روملرك
وزير اعظم خليل پاشايه هداياى وفيره تقديميله
تخليص قلعه‌يه چالشملرينك باعث مستقليدر .
اشته‌شو صورتله سركه‌جى تكيه‌سى محكمهٔ شرع مبين
اتخاذ ايدلمش ودرون شهره عثمانليلر داخل اوله‌رق
روملرله حسن معاشرت ايلمشدر . تيمور
وقعه‌سندن صكره روملر نقض عهد ايدرك

« استانبول ايچنده برمسلمان قالمسون !
بوخصوص جمعيتى انلاف ايدلمكدر ! »
ديو شهر ايچنده مناديلر طولاشديره‌رق يالكز
بركون مهلتله جمله‌سنى شهردن اخراج وجامع

[illegible]

Jupiter - Urillo

[illegible]

بوغازکسن حصاری

جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك قره دکز بوغازینی سد ایتمك اوزره
بوغاز مذکورك روم ایلی ساحلنده انشا بیورمش اولدقلری « بوغاز کسن حصاری »
نامنده‌کی روم ایلی حصارینك قره طرفندن آلنمش رسمیدر

Rouméli-Hissar, sur le Bosphore, bâti par sultan Mahomet *le Conquérant.*

دخی اناطولی حصارینی تعمیره باشلادیلر که
[نیسان ١٤٥٢] بوندن مقصد همایونلری بوغازی
کاملاً کسوب قپامق و شو صورتله عساکر
عثمانیه‌نك ایجابنده روم ایلی‌یه کچیریله بیلمسنی
تحت تأمینه آلمغله برابر استانبولك مصمم اولان
محاصره‌سی هنکامنده بو طریق ایله‌ده کله‌بیله‌جك
عساکر امدادیه‌و سائره‌نك مرورلرینه قطعیاً ممانعت
ایلمك ایدی .

قیشك مبدئنده بولنیلور ایکن داخل ممالك
عثمانیه‌ده بولنان بتون ولایتلره بر فرمان همایون تسطیر
بیورلمش و بو فرمان جلیل الشان دیوارجی ،
مرانغوز ، کرججی ، مقدار کفایه ایرغاد ایله
انشاسی مصمم حصارك بناسیچون لازم اولان هر
نوع ملزمه‌یی کوندرملری اوامرینی احتوا ایلمکده
بولنمش ایدی .

بوغاز کسن قلعه‌سنك انشاسی ایچون انتخاب
اولنان نقطه کوزلجه حصارك بالتمام قارشوسنده‌و
بوغازك اك طار بر محلنده واقع اولمغله بحر سیاهدن
کله‌بیلن سفن اجنبیه بوراده توقیف ایدیله‌بیله‌جك
ایدی. مذکور ایکی حصار آره‌سنده‌کی محله زمان
قدیمده Androclés de Samos تاریخجه
مشهور اولان بر کوپری‌یی قورمش و بو کوپری
اوزرندن « داریوس — Darius » ك اردوسی
« سقیتی — Scythie» ده حرب ایتمك اوزره
قارشو ساحله کچیرلمش اولمغله حضرت فاتحك بوغازك
اك مناسب بر یرینی انتخاب بیورمش اولدقلری
وقایع سالفه ایله‌ده مرتبهٔ ثبوتده بولنه‌یور ایدی.

حضرت فاتح انشاسنی تصمیم بیورمش
اولدقلری حصار پلانك تبركاً پیغمبرمز صلی الله
تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینك اسم
مبارکلرینی ترکیب ایدن حروفات عربیه‌نك
تشکیل ایده‌جکلری شکلده اولمسنی آرزو بیورمش
و(م) حرفلرینك تشکیل ایده‌جکلری دائره‌لر
اوزرینه بیوك بر برج (قله) انشا اولنمسنی مراد
بیورمش اولملریله حصار بو مقدس پلانه کوره
انشا ایدلمشدر .

حصارك حین انشاسنده ایکی بیکی دیوارجی،
درت بیکی مرانغوز ، ایرغاد و سائره‌دن عبارت
اولمق اوزره جمعاً آلتی بیك عمله استخدام قلنمش
و بوندن ماعدا حین انشاده صنوف مختلفه‌دن بیوك
وکوچك اشخاص دخی ازدل وجان ایفای خدمات
ایلمش واز جمله معیتلرنده صدر اعظم خلیل پاشا
ووزرادن صاریجه وزغنوس پاشالر اولدیغی حالده
حضرت پادشاه دخی کیجه‌یی کوندزه قاته‌رق
چالشمشلردر. مشارالیهم حضرتاتی کبی بك بیوك
مأمورینك طاش ، کرج، طوغله طاشیدقلری بیله
کوریلیور و حین انشاده بعض مستحکم شهرلرك ،
بوغاز ایچنده موجود کلیسا خرابه‌لرینك طاشلرندن
دخی استفاده قلنه‌یور ایدی .

درت آیه قریب بر مدتده اتمامنه موفقیت حاصل
اولان بو حصار یکرمی بش خطوه ثخننده دیوارلره،
اوچ بیوك برجه [قله‌یه] مالك اولمغله اودورك اك
متین قلاعی صره‌سنده ایدی. حصار اتمام اولندقده
بونك دکزه اك یقین اولان خلیل پاشا برجنه
[قله‌سنه] جسیم طوپلر قونلدی و بو صورتله حصار
عرضانی اوله‌رق بوغازه حاکم اولدی .

« فیروز اغا » نامنده بر مرد دلیر مذکور
حصاره قوماندان تعیین اولنوب معیتنه عساکر
مستحفظه‌یی تشکیل ایتمك اوزره درت یوز ینیچری
ویرلدی و بلا استثنا بتون ملل اجنبیه کمیلرینك
معاینه اولنوب انجق کندولرندن بر حق مرور استیفا
سندن صکره مرورلرینه مساعده اولنمسی امر

اولەرق اینجه نوصورتیله فرەدکی یونانی سد ایدلمش اولدی (سنه ٨٥٦) .

وقایع اولیه واعلان حرب

الك صوك روم قیصری اولان « قسطنطین دراغوزه بن‌اما نوئیل [*] اوچ‌سنه اول قیاصرهٔ روم‌تحت ایمپراطوریسنه قعود ایلمش ایدی. بوذات اسلافنه نظراً بك ذکرلی و شجیع و ناموسكار اولدیغندن آتیده برتفصیل بیان اولندیغی اوزره قلعه‌یی قورتارمق ایچون لازمكان تدابیرك كافه‌سنه تشبث ایلمش ایدی . مشار الیه بوغاز كسن حصارینك انشاسنه باشلاندقده ابتدای امرده پك شدتلی طورانوب حصارك انشاسنه باشلانمغله معاهده‌یه مغایر حركاتده بولنلدیغی بیان ایله برابر باشلانیلان انشاآتك تأخیری و فقط قدیماً اولدیغی كبی مناسب ویركو اعطاسی تكلیفنده بولنمق اوزره حضرت فاتح نزدینه سفیرلر كوندرمش ایسه‌ده فاتح مشارالیه حضرتلری بو سفیرلره یدرلرینك وارنه محاربهٔ مشهوره‌سنی اجرا ایچون قره‌دكز بوغازی اوزرندن روم ایلی‌یه كچدكلری زمان واندن اول رومللرك كوستردكلری مشكلات وعثمانلولر حقنده اختیار ایتدكلری حركات نامناسبه وفساداندن بحثله آچه‌رق و « وارنه محاربه‌سنه

كیدركن كلیبولیدن كچمنی منع ایتدیككز زمانه باباملم بورایه برقلعه یاپمغی نذر ایتمشیدی؛ بن انك عهدینی برینه كتیره بورم . ایمپرا طوره دیكزكه شمدیكی پادشاه اسلافنه

[*] « امانوئیل پالئولوغوس » ٨٢٩ ده وفات ایدوب برینه بیوك اوغلی « ایكنجی یوانیس پالئولوغوس » وآنك یرینه‌ده دیكر اوغلی قسطنطین ٨٥٣ سنهٔ هجریه‌سنده روم ایمپراطورلغی تختنه قعود ایلمش ایدی .

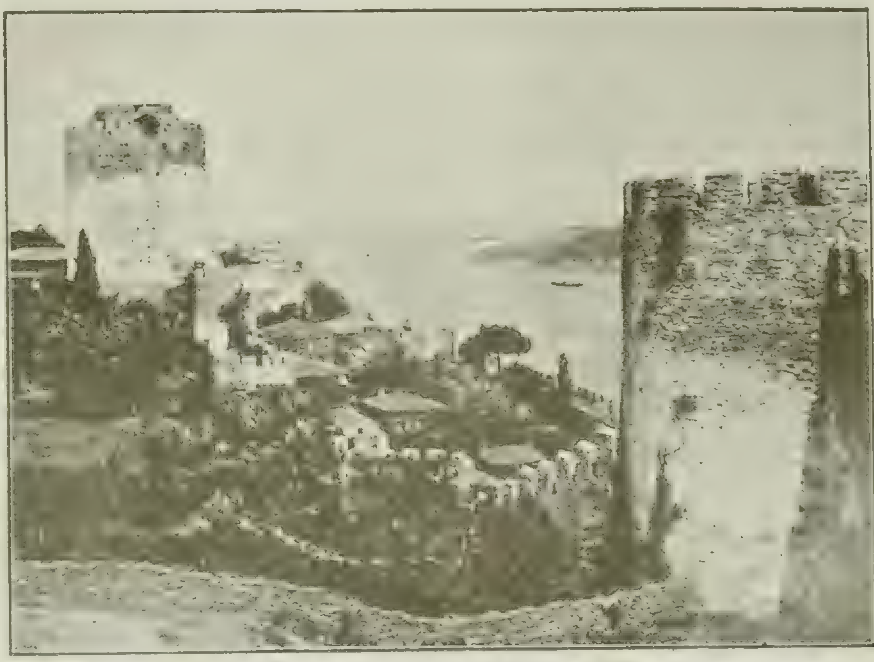
بكزه‌مز. قدرتمك بندیكی یرلره ایلرك املری بیله واره‌مز. » صورتنده مردانه بیان افكار ایدرك كمال حدت و شدتله ایمپراطورك تكلیفاتنی ردایلمش ایدی . [*]

بر آزصكره ایمپراطور برسفیردها كوندره‌رك بوغاز ایچی كویلیلری آكینلرینه عساكر عثمانیه حیواناتی طرفندن ایقاع اولنان خساراتك اوكی آلنمسی رجاسنده بولندی . روملرك بو صورتله یایغره‌قویارمق عزمنده اولدقلری اكلاشلمغله انلره رغماً حیواناتك كمافی السابق روم اراضیسنده اوتلادلمسی وبوبابده مخالفتده بولنانلره سلاحله مقابله ایدلمسی امری ویرلمش ایدی .

احوال معروضه اوزرینه ایمپراطور پولتیقه‌سنی دكشدیروب آثار دوستی ابرازینه ، هدایای وفیره تقدیمیله صلح نیازنده بولنمغه باشلامش ووزیر اعظم چاندرلی خلیل پاشایه عطایای كلیه كوندره‌رك كندوسندن طلب معاونتله برابر هر كون حضرت فاتحك سفره‌سنه انواع میوه ومأكولات نفیسه تقدیمی صورتیله استحصال خشنودیسنه چالشمغه مجبوریت كورمش ومع هذا بر طرفدن‌ده كمال كرمی ایله تداركات

[*] جلوس همایونلرینی متعاقب قرمان مسئله‌سنی چارچابق یاتشدیروب روم ایلنه كچمكده سرعت كوسترن پادشاه عالیجاه ساحله وصولنده‌یدرجت‌مقرلری حقنده اولدیغی كبی كندیسی حقنده دخی كلیبولی كچیدینك بیزانس‌دونمه‌سی طرفندن سدایدلدیكنی كورنجه پك زیاده متألم اوله‌رق قره‌دن ناطولی حصارینه قدر كاوب قارشو ساحله بالمرور اساساً ردوی همایونك بجانبنده ناطولیدن روم ایلنه مرورلرینی مدافعه‌وتأمین ایچون روم ایلی حصارینك انشاسنه باشلامشلر وحصارك بومقصدله انشا اولندیغی ایمپراطورك سفیرلرینه اكلادلدقده‌بونی الیهم مناسب بر جواب اعطاسندن عاجز قالمشلر ایدی.

بوغازکسن حصاری

جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك جملهٔ مآثر سنیه‌لرندن اولان والیوم « روم ایلی حصاری » دنیلان « بوغازکسن حصاری » نك قره طرفندن بكقوزه متوجهاً آلنان رسم فطوغرافیسیدر

Rouméli-Hissar, sur le Bosphore, bâti par sultan Mahomet *le Conquérant*.

وجمع ارزاق ومهمات ايله اكمال نواقصه وكمال سعى واقدام ايله قلعه‌نك تعميراتنه چالشمق صورتيله مدافعه‌يه حاضرلنمغله برابر آوروپاى غربى ملوكنك (بالخاصه مجارلرله ايتاليانلرك) امداد واعانه‌لرينى طلبه مسارعت ايتمش وايلروده كوريله‌جكى اوزره امداد واعانه خصوصنده يكده نائل موفقيات تامه اوله‌مامغله برابر برخيلى آوروپالى مهندسلر ، عسكرلر استانبولك تخليصى مقصديله قلعه‌يه كله‌رك حرب اولوركن اك شديد مدافعات — مؤخراً وقوعه كلن قنديه محاصره‌سنده اولديغى كبى — بونلر طرفندن اجرا اولنمشدر .

بوغاز كسن حصارينك انشا آتى رهين حد ختام اولمق صره‌لرنده ايديكه حضرت فاتحك دامادى اسفنديار اوغلى اسيا ساحلنده واقع اد، ميددن تكفور طاغى جوارنده يولنان «ييباتوس» قريه‌سنه [بوقريه‌نك اسم اصليسى «ه‌پيباتوس Epivatos در] برمقدار عسكر نقل واخراج ايلمش ايدى . عساكر مذكوره برابرلرنده بولنان حيواناتى وبالخاصه برقيون سوريسنى بوحواليده اوتلاتمقده ايكن محل مزبوره‌كى روملر حيوانات مزبوره‌نك كندى بغچه‌لرينه ، مزروعاتنه ايراث مضرت ايلمكده اولديغنى بهانه ايدرك برمنازعه چيقارديلر ؛ بومنازعه مقاتله‌يى انتاج ايدوب عساكر عثمانيه‌دن بعضيلرى شهيد ايدلمش ايدى . كيفيت « كهيابك » وساطتيله حضرت فاتحه عرض ايدلدكده بك زياده تألملرينى موجب اولمغله محل مزبورده عثمانليلره قارشو ابراز خصومت ايدن روملر شديداً تأديب واعدام قلندى (حزيران ١٤٥٢) .

كيفيت معروضه بيزانس ايمپراطورلغنك بتون محوينه بادى اولان محاربهٔ مشهوره‌نك باشلانغجى وذها طوغريسى سبب ماديسى اولمش ايدى .

وقعهٔ مذكوره اوزرينه ايمپراطور قلعه قپولرينى سد وعثمانليلره قارشو اظهار معاملهٔ بد ايليوب قلعه ايچنده بولنان عثمانليلرى اسير ايلدى . مع هذا اوچ كون صكره انلر ماييننده بولنان برقاچ خادم اغاسنك سبيللرينى تخليه ايدرك انلرله برابر تكليفات بارده ايله جناب فاتح نزدينه براپلچى كوندردى ؛ وقوعه كلن احوالدن شكايتله حرب اولورسه كندوسيله برابر بتون اهاليئك چوك درجه‌يه قدر شهرى مدافعه ايده‌جكنى بيلديردى .

نيجه سنه‌لردنبرو استانبول ايمپراطورلرى نزدنده موقوف ومصارفى تسويه ايدىله كلمكده بولنان شهزاده اورخانك [*] مصارف متراكمه‌سنى سفيرلر ارساليله مصرانه وتهديدكارانه بر صورتده طلب ايتمك يوزندن دها اولجه حضرت پادشاهى كوجندرمش اولان ايمپراطور اره‌صره اطوار ناپجاسيله مشار اليه حضرتلرينى دلكير ايتمكده ايديسه ده قصورلرينه بكده باقلمبوردى . بودفعه وقوعه كلن معاملات مغرورانه‌سى بر ضربهٔ تأديبى استلزام ايده‌جك معاملاتدن اولديغى وبنابرين حضرت فاتحى بك زياده اغضاب ايلمش بولنديغى جهتله مشار اليه بو حادثه‌يى استانبول حقنده اولان نيت قديمه‌لرينى قوه‌دن فعله كتورمكه وسيلهٔ مستحسنه عد ايدرك اكرچه مؤخراً ايمپراطور بنه عرض انقياد ونيازه مبادرت ايتمش ايسه‌ده قياصره دولتنك مكر ومفسدتنه ارتق برنتيجه ويرمكه عزم ايدرك « **باقلعه‌كى ويرسونه ويابهارده محاربه‌يه حاضر اولسونه** » خطاب تهديدكارانه‌سيله كندوسنه خبر كوندرلدى وجواب موافق

[*] شهزاده اورخان سلطان بيلدرم بايزيدك شهزاده‌لرنده ولى‌عهد سلطنت اولان « اميرسليمان » ك خفيديدر .

آلتهمامغله بهارده محاربه ایدلمك اوزره درحال روما شرق ایمپراطورلغی علیهنه اعلان حرب اولندی (٨٥٦).

احوالك بوصورتی کسب ایده‌جکنی دها اولجه آکلایه‌رق التی ایدنبرو شهرك انبارلرینی طولدرمش وتدارکاتنی اکمال ایتمك اوزره بولنمش اولان ایمپراطور اعلان حرب اوزرینه قلعه قپولرینك دیوارله اورلمسی، مدافعه‌یه حاضر بولنلمسی امرینی ویرمش ایدی. بو صره‌لرده ایسه «بوغاز کسن حصاری» کاملاً بیتمش وبوغاز کسن ترکیبنك معناسنه ایوجه واقف اوله‌میان روملر بو ترکیبه «باش کسن» معناسنی ویرمش اولدقلرندن خیلی خوف وتلاشه دوشمش ایدی.

[١٨٥٢ سنهٔ میلادیه‌سنك مارتی نهایتنده بوغاز کسن حصارینك مالزمهٔ انشائیه‌سی کاملاً جمع وادخار قلنه‌رق سنهٔ مذکوره نیساننده انشاآته باشلانمش وانشاآت درت ماه قدر سورمش اولمغله تموز نهایتلرنده حصارك کاملاً بیتمش اولدیغی وبو صرده اعلان حرب اولندیغی تظاهر ایدر.]

استطراد

حضرت فاتحك جالس سریر سلطنت عثمانی اولدقلری زماندن روملر اوزرینه اعلان حرب ایتدکلری وقته‌قدر کچن مدتده وقوعه کلن بعض احوال ایله اعلان حربی مستلزم اولان ویوقارودنبرو ملخصاً ذکر وبیان ایدیلان وقایعه متعلق بعض خصوصات حائز اهمیت عظیمه اولمغله مشار الیه حضرتلرینك فتح قسطنطینیه ایچون اولان تدارکات وسوقیات حربیه‌سی بحثنه کیرشمزدن اقدم احوال وخصوصات مذکوره‌نك علی‌طریق الاستطراد آتی‌ده ذکر وبیانی مناسب کورلمشدر:

سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زمان سلطنتك برچوق وقایع حربیه‌ایله مالی اوله‌جغنی واشبو وقایعك پك پارلاق وبختیارانه مظفریات وموفقیات عظیمه‌ایله نتیجه پذیر اوله‌جغنی برطاقم ذوات مقدسه ایله منجمین، غیبیون خبرویرمشلر ایدی؛ بعض اجنبی تاریخلرینك ویردیکی معلوماته کوره بین الاسلام بش ویدی عددلرینك قدسیتی وحتی قرآن عظیم الشانده بوبابده اشارات قدسیه بولنمسی مشار ومومی الیهمك جالب انظار دقتی اولمش ایدی: فی الحقیقه حضرت فاتح آل عثمانك یدنجی پادشاهی اولمق اوزره برپنجشنبه کونی [یعنی هفته‌نك بشنجی کونی] تخت عالئ عثمانی‌یه جلوس بیوره‌رق پادشاهلقلری اعلان اولنمش وشو تصادف غریب ایله اخبارات واقعهٔ غیبه کرك کندولرینك وکرك تبعهٔ صادقه‌لرینی تشکیل ایدن امت عثمانیه‌نك ازهان وافکارینه پك زیاده حسن تأثیر ایلیه‌رك هرکس عظیم موفقیات ومظفریات حاصل اوله‌جغنی قوتله امید ایلمکه باشلامش ایدی. بوندن بشقه مشار الیه حضرتلرینك من طرف الله متخلق اولدقلری خواص عالیه سببیله آل عثمان پادشاهلرینك الك بیوکاری صره‌سنه کچه‌جکلری دها بدایت جلوسلرنده بتون افراد امت طرفندن حس ایدلمکله هرکس مستغرق سرور وشادی اولمش وفی الحقیقه کندولری مؤخراً کرك عقل وکیاست وکرك ذکا ودرایت، شجاعت وبسالت، علوم وفنون وادبیاته میل ومحبت جهتلریله پادشاهان آل عثمان ایچنده پك بیوك برموقع طوتمشدر. مشار الیه حضرتلرینك قرون وسطاده وحتی دور حاضره پك یقین زمانلره کلنجه‌یه دکین قرون اخیره‌ده کلوب کچن کرك مسلم وکرك خرستیان بالجمله حکمدارلرك الك بیوکارندن بولندقلرینی تواریخ امده ایوجه مضبوط ومحرر اولان

هرحال وشانلری مع زیادة ارائه واثبات ایلر[*] .

« ژوآننه‌ن » ورفیقی طرفندن یازلمش و آوروپاده پك زیاده شهرت بولمش اولان مصور تاریخ عثمانی کتابنك[*] روایتنه نظراً حضرت فاتحك پدر جنت مقرلری صرب قرالنك کریمه‌سنی اصولاً تحت ازدواجلرینه آلمش ومشارالیهادن « احمد » نامنده بر شهزاده‌لری دنیایه کلمش ایدی . فاتح مشارالیه حضرتلرینك تخته جلوسلری زماننده بوشهزاده هنوز بشیکده بولنه‌یور ایدی . شهزادهٔ مشارالیهك بو آره‌لق ارتحالی حضرت سلطان محمدك پك زیاده موجب تأثر وتألملری اولمغله والده‌لری انواع تکریمات وپك چوق کرانبها هدایا وتسلیات ایله تنشیط وتسریر وبیوك معاش وتخصیصات ایله ممنوناً ومتشکراً پدرلری اولان صرب قرالی نزدینه اعاده وتسییر قلنمش ایدی . بدایت جلوس همایونلرنده ادرنه‌ده وقوعه کلن شو حادثه‌یی متعاقب استانبول ایمپراطوری اولان قسطنطینك برادری وسفیری « دیمتریوس — Démétrius » جلوس همایونی علی الاصول تبریك ایتمك اوزره ادرنه‌یه کلمش وایمپراطورك انواع اخلاص وتعظیمات واحتراماتی حضرت پادشاهه عرض ایلمش ایدی . حضرت فاتح بوسفیری کمال تعظیم وحرمت وپك بیوك حسن توجه وعنایتله پك خیرخواهانه وعالیجنابانه بر صورتده قبول وکندوسیله معیتنده کیلره بذل التفاتله انلری مستغرق سرور و انبساط نامحصور ایلدکدن بشقه پدری ایله ایمپراطور آره‌سنده پایدار اولان صلحی ، منعقد معاهده‌یی دائما محافظه ایده‌جکنی وحتی « باله اولوغ » لرك یعنی روم قیصرلرینك عثمانلولره قارشو طوتدقلری بر پولتقه آثارندن اوله‌رق استانبولده طوران وسلیمان چلبینك حفیدی بولنان شهزاده اورخانه کوزلجه باقلمسی ایچون تخصیصات اوله‌رق هرسنه ایمپراطوره اوچ یوزبیك آقچه [Apre دینلابرنوع قدیم عثمانلی سکه‌سی] کوندره‌جکنی دخی علاوةً درمیان ایلمش ایدی .

ایمپراطورك هیئت سفارتی بروجه معروض بیوك التفات وحرمتله قبول ایدیله‌رك کمال اعزاز واکرام ایله اعاده اولندقدن صکره راغوزه جمهوریتی ایله اولاح [افلاق] ، مدللی ، ساقز ، غلطه ، جنوه حکومتلرینك ، ردوس شوالیه‌لرینك سفارت هیئتلری حضرت پادشاهی تبریك ایتمك اوزره پیدرپی ادرنه‌یه واصل اوله‌رق عرض تعظیمات وتبریکاتده بولنمشلر وجمله‌سی شوکتلی پادشاهك غریق التفات بیغایاتی اوله‌رق مطیباً مملکتلرینه عودت ایتمشلردر . بو صره‌لرده حضرت فاتح اشبو جوار حکومتلرك کافه‌سیله تجدید وفاق ایلمش اولدیغی کبی عثمانلولرك بر خصم قویسی اولان مجار قرالی ژان هونیاد — Jean Hunyade ایله ده اوچ سنه عقد متارکه ایلمشدر . بوندن صکره حضرت پادشاه اناطولیه کچه‌رك قرمان اوغلی اوزرینه یوریدی وچونکه قرمان بکی ابراهیم بك حضرت پادشاهك کنجلکندن وهنوز تجربه‌سزلکندن بالاستفاده پدر جنت مقرلرینك قرمان ایلندن ضبط ایتدیکی ولایتلری استرداد ایتمك امیدیله رفع لوای عصیان وجوارندکی بعض

[*] بوبابده تفصیلاته دسترس اولمق آرزوسنده بولنانلره کرك لسان عثمانی وکرك سائر السنه‌اوزره یازلمش تاریخ کتابلرینه وبالخاصه آتی الذکر فرانسزجه تاریخ عثمانی کتابنك یتمشنجی صحیفه‌سنه مراجعتی توصیه ایدرز:
Turquie — par Jouannin et Jules van Gaver, Paris, Firmin Didot frères, éditeurs. M DCCC XL.

دره‌بكارينی داخل دائرهٔ اتفـاق ايدرك درلو وسـادانه بويان اولمش ايدی . حضرت پادشـاه برحمله‌ده قرمان بكنك عسـكرينی بوزوب نائرهٔ فساديني اطفا ايتدی ؛ ابراهيم بك انجق كريمه‌سنك دست ازدواجنی كندی اليله حضرت فاتحه تقديم ايلامكله نجهٔ سياستدن يقه‌سنی قورتاره بيلمش ايدی . اشته‌شوصورتله‌جوارده‌كی حكمدارالك كافه‌سيله صلح ومسالمت تأسيس قلنه‌رق هردرلو غائله اورته‌دن قالقمش اولمغله حضرت پادشـاهه ملك موروثنی معمور و آبادان وشـعلهٔ معارفی مملكتك هر كوشه‌سنده پرتو انداز ودرخشـان ايتمكدن ، عثمانليلغك ودها طوغريسی بتون عالم اسلاميتك شان وناموسنی ادامه واعلا ايده‌جك وسائطی آراشديره‌رق بولوب ميدانه چيقارمقدن، بوبابده اجرآت عظيمه‌ده بولنمقدن بشقه دوشو- نيله‌جك برشی قالمامش ايدی .

شان‌وشوكت‌عثمانيه‌يی اعلا ايچون‌دوشونلمسی يالمسی لازمكلن شيلرك هيچ بری فراستلی پادشاهك پيشكاه عالمانه وحكمتپرورانه‌سنده بردرلو كريزكاه بوله‌موردی : عثمانليلی غرباً حدود طبيعيه‌سی اولان صاوا وطونهٔ اعلا حوضه‌لرينه طوغری‌يورتمك، شرقاًدخی كردستاراووالرنده ، عراق واديلرنده اقوام مختلفهٔ اسلاميه‌يی ال اله ويرديرمجك اتحـاد واتفاق منطقه‌لری ايدنمك آرزولری بويوك پادشـاهده پيدرپی اويانه‌رق سائر املارينك جمله‌سنه غلبه وتفوقه باشـلامش وبواملرك حيزحصوله كلمسی ايچونده مقام‌معلای سـلطنتی اك مهم بر نقطهٔ مركزيه‌ده يعنی بلدهٔ معظمهٔ قسـطنطنيه اوزرنده قوی بر صـورتله اساسلندرمق رأی همايونلرنجه بك الزم كورنمش اولمغله هردرلو موفقيات ومظفريات عثمانيه‌يه بك

قوتلی برزمين حاضرلايه‌جق اولان فتح‌قسطنطنيه امرمهمی حضرت‌پادشاهك هردرلو امل‌و آرزو- لرينك خلاصه‌سی‌اولمق درجه‌لرينی بولمش‌ايدی. فقط ناحق بره قارنجه‌يی بيله انجتمك شـاننده اولميان وحتاكه جهان مدنيت وانسـانيتك جداً مدار مفخرتی بولنان حضرت فاتح كبی قوجه بر مرد انسانيتكار — ايجابنده‌انفاذ اوامری‌ايچون بربرق جولان كسيلان عسكر مظفری سايه‌سنده نائل امل اولمسی هيچده ايشدن‌بيله‌دكل‌ايكن — بغيرحق وبلاسبب غيرك‌حقوقنه‌تجاوز وتصدی‌يی متصف‌اولديغی‌اخلاق فاضلانه‌وخواص‌فوق‌العادهٔ مشفقانه وعجزه پرورانه ايله بر درلو قابل تأليف كوره‌مديكندن درونلرنده وولقـان كبی يانغه باشلايان آتش املی بك انسانيتكارانه وعاليجنابانه برصورتده آب‌صبر وسامان‌ايله تسكينه‌چاليشيور ، چالشدقجه بك عظيم عذابلر ، اضطرابلر ايچنده قاليور ايدی .

بوصره‌لرده‌روم‌ايمپراطورينك‌ملاحظه‌سزجه ودها طوغريسی حضرت فاتحك حركات ومعا- ملات جوانمردانه‌سنه قارشو بك‌بياغيجه برتشبث ومعامله‌سی — ايجابنده خصمنی نجهٔ‌قهرومهابتی ايله پارچه‌لامق ، يوسكورديكی آتش جلادتی‌ايله ياقمق شانندن‌اولان — اوقوجه عثمانلی ارسلاننه پردهٔ صبروتحملی چاك‌چاك ايتدردی ؛ « رومانو- غره‌ق » ايمپراطورلغنك خرابيتنی ، رهين زوال وانقراض‌اولمسنی تعجيل وتسريع‌ايلدی‌شويله‌كه :

قيصرك سفيرلری‌استانبولده موقوف شهزاده اورخان ايچون اولان تخصيصات تأديه‌سنك دوچار اولديغی تأخراتدن حضرت پادشاهه بك آجی . بك مستكره برصورتده شـكايتده بولنمغه واعطاسی موعود اولان مبالغك ايكی مثلی‌درحال

اعطا اولنمدیغی حالده شهزاده‌یی استانبولدن صالیویره‌رك عثمانلیلرك باشنه بك بیوك برغائله آچه‌جقلرینی وحتی آنك هردرلو مطالب ومدعیاتنی ترویج یولنه کیدرك کندوسنی هر صورتله حمایه ایده‌جکلرینی تأدیات حقنده‌کی شکایات بارده وغیر محقه‌لرینه تردیفاً بك تهدیدکارانه بر صورتده درمیان ایتمکه باشلادیلر [*] . شهزاده‌نك صالیویرلمسی حالنده مملکتده بیوك براغتشاش قوپه‌جغنی، شوصورتله راحت و آسایش امتك مختل اوله‌جغنی فهم ایدن حضرت پادشاه سفرای موروده‌یی عقل وحکمته توفیقاً بیوك وعدلرله اعاده ایلدی ایسه‌ده رومارك مطالب غیر مشروعه‌سنه قارشو اولان بومواعیدك الك کوچکنی بیله اجرا ایتمامك اوتدبیروسیاست ارسلانك جملهٔ مقررات حکمتپرورانه‌سندن ایدی . قیصرك بك بیاغی دینه‌بیله‌جك صورتده اولان مطالبات غیر محقه‌سنه قارشو عثمانلی پادشاهنك کندوسنه ویره‌جکی یالکز برشی قالمش ایدیکه اوده بر ضربهٔ تأدیبدن بشقه برشی دکل ایدی . بو ضربهٔ تأدیبی ویرمك ایچون سلاح سطوتنك قهروجلادتنی ایکی کره قوصوه صحرالرنده، وارنه ، نیکبولی اوکلرنده دهشتلی اهل صلیب اردولرینه اکلاتمش ، آتلرینك شاقردیسی ، قلیجلرینك، مزراقلرینك ، طوپلرینك پارلتیسی آوروپانك اودینی قوپارمش بولنان شانلی عثمانلی اردوسی — اولزمانه کوره انتظام ومکملیتك درجهٔ علیاسنده بولندیغی حالده — سوکیلی پادشاهلرینك تك برامرینه انتظارده بولنه‌یور ایدی .

رومارك حرکات ومعاملات معروضهٔ تجاوزکارانه‌لرینی استانبول حقنده چوقدنبرو بسلدکلری امل شدید تأثیرك حیز حصوله کتیرلمسی ایچون نعم الذریعه اتخاذ ایدن حضرت پادشاه «البادی اظلم» مصداقنجه دوکیله‌جك قانلرك، سونه‌جك خانمانلرك هردرلو مسئولیتنی تاریخده رومارا اوزرینه براغه‌رق استانبولك ضبطی صورتیله قیصره جزای مایلیقنی ویرمکه قرار ویری ؛ فقط طریق سیاستدن آیرلمق موافق عقل وحکمت اولمدیغندن بوقرارینی ابتدای امرده کتم ایله یوقارووده بیان اولندیغی اوزره قره‌دکز بوغازینه کله‌رك بوغازکسن حصارینی انشایه باشلادی ؛ بوحصارك حین انشاسنده ایکی حکمدار آره‌سنده حصوله کلوب بالاده تفصیلات کافیه ایله بیان اولنان بعض احوال وقوعات جنتمکان سلطان محمدخان ثانی حضرتلرینك روما شرق ایمپراطورلغی علیهنه اعلان حرب ایلملرینه سبب مادی اولدی .

تدارکات وسوقیات حربیه

١٤٥٢ سنهٔ میلادیه‌سی آغستوسنك یکرمی سکزنده حضرت فاتح «بوغازکسن» ده‌کی اردوکاهندن چیقه‌رق لاجل الاستکشافات استانبول قلعه سنك خندقلری اوکنه قدر ایلرولدی وسنهٔ مذکوره ایلولنك برنده اکمال تدارکات حربیه ایچون ادرنه‌یه تشریف همایون واقع اولدی .

ایمپراطور قسطنطینك برادری اولان (دیمتریوس) و (طوماس) نام موره حکمدارلرینی استانبولك معاونتنه کلمکدن منع ایچون حضرت فاتح بکلربکی طرخان بکی موره شبه جزیره‌سی اوزرینه کوندردی . مشارالیه اوراده یونانلولره خسارات عظیمه ایقاعیله انلری استانبوله معاونتدن اولدقجه منع ایلدی .

[*] آتی الذکر فرانسزجه تاریخ عثمانی کتابنده (صحیفه ٧٠) مراجعت .
Turquie — par Jouannin, Paris.

طرخان بك، مورەشبه جزیرەسنه ایراث خسار
عظیم ایتدیکی، یونانلولره شوکت ومهابت عثمانیه یی
کوستره‌مکده اولدیغی صره‌لرده ایدیکه حضرت پادشاه
ادرنه‌ده بلافاصله هرنوع محاصره لوازمنی تدارکله
مشغول ایدی :

بوغازکسن حصاری انشا اولندیغی اثناده
طوپ دوکمه‌جیلرندن «اوربان» نامنده برمجارلی —
معاشنك تزییدی اولنمسی قبول ایدلمدیکندن طولایی
دلگیر اوله‌رق — استانبولدن [روملر نزدندن]
قاچوب عثمانلیلره دخالتله صنعتنی ابراز وعثمانلو
اردوسنه خدمات عظیمه ایفا ایلمك تکلیفنده
بولندی . جنتمکان سلطان محمدخان ثانی حضرتلری
مشارالیهك تکلیفنی بالقبول کندوسنی مستغرق نعام
واحسان بی‌پایان ایدرك حین محاصره‌ده قوللانیلان
واوصافی بتون ملل تاریخلرینی اشغال ایلمکدن
طولایی جمله‌نك معلومی بولنان غایت جسیم محاصره
طوپلرینی — طوپجیلق فنی دها هنوز بر حال
صباوتده ایکن — مشارالیه اصاغه واعمال ایتدردی .
[بوتاریخدن (۱۷۲) سنه‌اول باروتك استعمالی
شیوع بولمش وطوپ دها هنوز ۹۵ سنه اول ایجاد
ایدلمش ایدی .]

اوربانك ایلك اصاغه ایتدیکی فوق‌العاده بیوك
چاپلی برطوپ بوغازکسن حصارینك الك ایلروده‌کی
خلیل پاشا برجنه [قله‌سنه] وضع ایدلمش ایدی. بوغازی
جبراً کچمك صددنده بولنان وندیکلی قپودان
« ریچی — Ricci» نك راکب اولدیغی سفینه
مذکور طوپ ایچون ایلك هدف اوله‌رق قوللا-
نیلوب مرمیانك اصابتیله کمی مغروق اولدی .
قپودان اوتوز کشی ایله بر صنداله آتلایه‌رق
خلاص اولمق چاره‌لرینه تشبث ایلمش ایسه‌ده قندیللی
آقتیسی مذکور صندالی روم ایلی ساحلنه آتدیغندن
حصار محافظلرینك الینه دوشمش، ایچنده‌کیلر
اسیر ایدلمش ایدی .

اوربانك بوانر ایجادی حضرت فاتحك پك
زیاده مظهر تقدیر وتحسینی اولمغله مذکور طوپدن
ایکی کره دها بیوك وطوپجی ومحاصره تاریخنده مثل
ونظیری اولوتمه [وحتی شمدی‌یه] قدر نامشهود
فوق‌العاده جسیم آخر برطوپك اعمالنی مشارالیهدن
طلب ایلدی . بو ایکنجی طوپده طونجدن اصاغه
واعمال اولندی . (۱۲) قاریش محیطنده
[٦٢،٨ سانتیمتره چاپنده] و هربری ۱۲ قنطار
[٦۰۰ کیلو غرام] ثقلتنده طاش کله انداخت
ایدر ایدی . اللی چفت اوکوز بو طوپی یرندن
اوینانه بیلوردی. آنی حرکت ایتدیرمك وقوللانمق
ایچون خدمتنه یدی یوز کشی تخصیص اولنمش
ایدی . بو طوپله ادرنه‌ده بر انداخت اجراسی
تصمیم اولنه‌رق اوربانك کوزی اوکنده کمال
مشکلات ایله املا اولندی واهالیجه بر فنالق
حصوله کلمامك ایچون آتیله‌جغی منادیلرله خلقه اعلان
قلندی. «آتش» قوماندەسنده بتون شهری جسیم
بربلوط طرزنده کثیف باروت دومانی قاپلایه‌رق
بونی متعاقب غایت شدید برپاطلامه حصوله کلمش
وحاصل اولان صدا برچوق فرسخلق [۲,۵
جغرافیا میلی] برمسافه‌دن ایشیدلمش ادرنه‌ده
بتون جاملر قیریلمش ایدی . مرمی برمیل مسافه
قطع ایلدی وزمینه برقولاچ مقدار نفوذ ایتدی.
اشبو تجربهٔ جدیده عثمانلولره پك بیوك بر شوق
وشطارت و روملره ایسه بالعکس پك عظیم
برخوف ودهشت القا ایلمشلر ایدی .

فاتح شهراه هدایت ، واضع اس الاساس
بنای مدنیت وانسانیت اولان نور پارهٔ جناب
رب لایزال ، سلطان مجاهدین دین بیمثال ، سرور

عساکر عثمانیه

استانبولك محاصره‌سی ایچون ۱٤٥۲ سنهٔ میلادیه‌سنده یکیچری عساکری ارکاننك عقد وتشکیل ایلدکلری مجلس حرب
Un conseil des Janissaires en 1452.

كافهٔ رسل وانبيـاء متعال پيغمبرمز افنـدمز حضرتلرينـك فتح قسطنطينيه حقنده اولان « لتفتحن القسـطنطينية فلنعم الامير اميرهـا ولنعم الجيش ذلك الجيش » حديث شريفلرى سلطان محمدخان ثانى حضرتلرينى پك چوق دوشندرمش[*] وبوندن ماعدا بعض تواريخ اجنبيه‌نك ويردكلرى معلوماته كوره صاحب شريعت صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينك اصحاب كراملرينه خطاباً ايراد بيورمش اولدقلرى آخر برحديث شريفك معانئ جليله‌سى كرك پادشـاه حضرتلرينه وكرك تحت تابعيتلرنده بولنـان بالجمله اهل ايمـانه پك بيوك شوق وجسـارت ويرمش ايديكه اوحديث شريفك مآل عاليسى : « بر طرفى قره‌يه وديكر ايكى طرفه دكزه ناظر برشهردن بحث اولنديغى ايشتديكزمى ؟ اشبوشهر حضرت اسحقك يتمش اولادى طرفندن ضبط اولنمزدن اول اصلاحشر آخر سـاعتى [ساعت قيامت] كليه‌جك ؛ آنلر كندى سـلاحلرى وباليست وقتاپولتلريله دكل بلكه « لااله الاالله » ، « الله اكبر » كلاملريله محاربه ايليه‌جك ؛ اولوقت بدنلر ياريله‌رق غالبلر بو شهره داخل اوله‌جقدر » صـورتنده‌در . [« محمديه » نامنده اولان كتاب مرغوبده بوبابده بعض ايضاحات اولنغله اورايه مراجعتى توصيه ايدرز] . شـتايش جناب سيدالكونينه نائليتله برابر عثمانلى اردوسنه الى الابد مدار فخر وامتياز اوله‌جق برشرف

بى انتهاى قدسى قزاندرمق برعثمانلى پادشاهى ايچون نه بيوك بربختيارلق اوله‌جغى حضرت فاتحك نظرنده بيودكجه بيومش ايدى. هله پدرلرى جنتمكان سلطان مرادخان ثانى حضرتلرينك يازوب براقمش اولدقلرى وصيتنامه‌ده فتح قسطنطينيه‌نك توصيه وتشويق بيورلمش اولمسى شهر مذكور حقنده بام بشقه فكرلر پيدا ايتملرينك اسباب اصليه‌سـندندر . بنابرين جناب فاتح بسـالتپيرا ادرنه‌ده بولنديغى صره‌ده دائما وحتى كيجه‌لرى بيله اويويه‌ميه‌رق فرط اشتياق ايله يالكز استانبولك فتحنى دوشنور و نره‌يه كيتسه‌بر درلو حضورو آرام بوله‌ميه‌رق بو امل شديدالتأثيرك پنجه‌سنده كندوسنى زبون كورر ايدى . بو خصوصده اطوار عجيبانه‌سى كورلديكى مروى اولان صدراعظم خليل پاشايى بركيجه نصف الليله طوغرى آنسزين چاغرته‌رق ياتديغى محله جلب ايله يتاغنى بالارائه اكا خطاباً :

« لالا! بو يتاغى كوريورميسين ؟ انلك ايچنده بر درلو اويويه‌ميه‌رك عظيم اضطراب چكيورم . روملرك پاره‌سى ايله اغفال اولنمقدن حذر ايت ؛ يقينده جنك باشليه‌جق! عونه الهى ومعاونت پيغمبرى ايله شو كفاردن شهرى آلهجغز . » ديمش ايدى .

سلطان مشاراليه حضرتلرى فتح استانبول ايچون بروجه معروض دائمـا دوشـنمكدن وبو اغورده هميشه چالشمقدن فارغ اولميه‌رق بتون راحت وحضور همايونلرينى بسبتون سلب بيور - مشلر وحصول غلبه وظفر ايچون نه يابلمق ممكن ايسه آنلرك كافه‌سنى طاقت بشريه فوقنده دينه - بيله‌جك بر سـعى وهمتله يابه‌رق بوبابده اخلافه

---

[*] عالم بشريتك مابه الفلاحى اولان قرآن عظيم الشانده‌كى « الم غلبت الروم فى ادنى الارض » نص شريفنك فتح قسطنطينيه يه و « لم يخلق مثلها فى البلاد » آيت كريمه‌سنك استانبول شهرينه ، « مرج البحرين . . . » آيت جليله‌سنك بحرسياه بوغازينه دخى اشارت اوله‌بيله‌جكنى بعض مفسرين ومدققين بيان ايتمش وقرآن كريمده « بلدة طيبة » تركيب شريفى فتح قسطنطينيه يه تاريخ دوشمشدر .

بك كوزل بر نمونهٔ امتثال اولمشلردر : استانبول اوزرینه كیدیلوركن – ییلدیرم بایزید خان حضرتلری وقتنده اولدیغی كبی – ملل عیسویهٔ متجاوره‌نك فسخ عزیمتی موجب تجاوزانه تصدی ایده‌مامه‌لری ایچون ابتدای امرده حدود اسلامیه‌نك تحكیم وتأمینی فرمان بیورلمش وشو صورتله بر امنیت كافیه ایچنده قسطنطینیه‌نك ضبطی اسبابی طرف همایونلرندن تهیه ایدلمكه باشلانمشدر . مشارالیه حضرتلری جملهٔ اجراآت حیرتبخشالرندن اولمق اوزره استانبول وحوالیسنك خریطه‌سنی ، سورلریله برجلرینك وسائر استحكاماتنك پلانلرینی بالذات ترسیم بیوردیلر ؛ هجوم نقطه‌سنی ، مختلف قول اوردولرك صورت ترتیبنی ، بطریه‌لرك ومحاصره ماكنه‌لرینك (متحرك قله‌لر ایله منجنیقلرك ، قوچ باشیلرینك) محللرینی ، لغم حفر واستعمال اولنه‌جق محللری اوزون اوزادی‌یه اجرای تتبعات ایله بالتعیین مذكور خریطه وپلانلر اوزرنده اولجه تعیین واشارت بیوردیلر [*] . شهر ایله شهرده‌كی وسائط تدافعیه حقنده معلومات صحیحه ومكمله‌یه مالك اشخاصی جلب وجمع وآنلرله عریض وعمیق مصاحبه ومذاكره‌لر ایلیه‌رك معلومات لازمه‌یه دسترس اولمغه كال دجه جهد واقدام ایلدیلركه بوكون دخی ان ماهر بر محصره قوماندانك قبل المحاصره بونلردن بشقه یاپه‌جغی برایش هان یوق كبیدر .

١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی شباطنه طوغری ادرنه‌ده جسیم طوپلرله سائر محاصره مالزمه‌سنك اعمال وتداركاتی ختام بولمق اوزره ایدی . ماه مزبور ایچنده بونلر استانبول اوزرینه سوق اولنمغه باشلادی : سنهٔ مزبوره شباطنك ایلك كونلرنده صورت مخصوصه‌ده اوله‌رق اصاغه اولنمش اولان غایت جسیم محاصره طوپی ادرنه‌دن حركت ایتدی . اللی چفت اوكوز ایله چكیله‌بور وكندوسنی موازنده طوتمق ایچون هر ایكی طرفنده ایكیشر یوز آدم كیدییوردی . كوپریلری ، یوللری تسویه ایچون اللی عربه‌جی ایله ایكییوز قازمه‌جی اوكدن كیدرك عملیات لازمه‌یی اجرا ایتمكده ایدی . ایكی كونلك بریول ایكی آیده قطع اولندی . بك بطی اولان بو یوریش اثناسنده عساكر محافظه‌یه « قره‌جه‌بك » قومانده ایتمشدر .

محاصره لوازمنی تدارك واكمال ایچون حضرت فاتحك بوغازكسن اوردوكاهندن ادرنه‌یه تشریفلری تاریخی اولان اغستوس ٢٨ سنه ١٤٥٢ تاریخندن محاصره یارقنك استانبول اوزرینه سوقی تاریخی اولان شباط ١٤٥٣ تاریخنه دكین التی آی قدر برزمان كچمش ایدی بومدت اثناسنده ایمپراطور قسطنطین قلعه‌نك تعمیراتی بتمامها اجرا ایتدكدن بشقه ارزاق ومهماتجه اولان نقصانلری كاملاً اتمام ایدرك وحله آوروپادن برخیلی امداد ومعاونت كوره‌رك مدافعه‌یه حاضرلانمش ایدی . فقط روملره اوته‌دنبرو طاری اولمش اولان فساد اخلاق بودورده دخی مع زیاده شهرده حكمفرما ایدی .

استانبول قپولرینه طوغری اولان مارالذكر حركات اجرا اولنور وهرده لو تداركات كمال كرمی ایله یاپیلوب طورر ایكن روملر روم ولاتین كلیسالرینك بر اشدریلوب برلشدیرلمامسی مسئله‌سنك حل منازعاتیله مشغول اوله‌رق بوخصوص

[*] «هامر» طرفندن آلمانجه یازیله‌رق فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمش بولنان « تاریخ دولت عثمانیه » نام اثر عظیم جلد ثانیسنك اوچ یوز سكسان اوچنجی صحیفه‌سنه مراجعت .

ایچون آیاصوفیه‌ده عقد ایدیلان بیوك بر مجلسده‌كی مناقشات مضاربه صورتنی آلمش ایدیكه بو مضاربه « صندالیه غوغاسی » نامیله اشتهار ایتمشدر . روملردن بر طاقمی بو مسئله حل اولنور ایسه آوروپا دول معظمه‌سنك مكملاً امداد ومعاونتلرینه مظهر اوله‌جقلرینی امید ایتمكله برابر بر چوغی دخی ایكی كلیسا اتحادینك قطعیاً علیهنده بولنه‌یور ایدی . حتی قتولیكلر علیهنده اولان روملرك اك مقتدرلرندن «لوقا نوتارا» مجلس منعقده‌ده : « استانبولده بر قاردینال شاپقه‌سی كورمكدنسه بر ترك صاریغی كورمك دها اولادر » دیمش ایدی .

الحاصل روملر لاتینلر بربرلریله بر درلو براشه‌میه‌رك كلیسالردن قاچمش و بونلر و حتی ایاصوفیه معبد جسیم و لطیفی بیله بوم بوش قالمق درجه‌لرینه كلوب اورالرده بر بیوك سرسملك ، اعتقادسزلق ، اكثر اهالی نزدنده دینسزلك ، اخلاقسزلق حكمفرما اولمغه باشلامش واهالی بو كریوهٔ بغی وضلالات ایچنده ایكن من طرف الله هدایت ایرشمك صورتیله ایچلرندن قبول اسلام ایدنلر بیله اولمشدر: نته‌كم راهبه‌لردن بریسی علناً دین اسلامی قبول ایله مسلمان كسوه‌سی بالا كتسا خرستیانلغی علی ملاء الناس تحقیره باشلامش و روملرك پرهیز زمانی ایكن آشكاره ات ییوب حضرت فخر كائناته ایمان ایدرك نجات وسعادت بولمشدر . [بو بابده شبهه‌ده بولنان قارئینه آلمان محررین مشهوره‌سندن « هامر » ك بر چوق جلدلردن متشكل اولاق اوزره آلمانجه یازه‌رق فرانسزجه‌یه دخی ترجمه اولنمقدن طولایی بتون آوروپاجه معلوم اولان «تاریخ دولت عثمانیه» نام فرانسزجه اثرینك جلد ثانیسنده صحیفه ۳۹۷ یه مراجعت بیورملرینی اخطار ایدرز] .

ینه بو صره‌لرده ایدیكه استانبول اهالیسی میاننده چوقدنبرو دوران ایدوب طورمقده ایكن كمال جدیت واهمیت ایله سویلنمكه باشلایان غریب وعجیب بر طاقم شایعات بیك قالبه كیره‌رك آغزدن آغزه دوران ایدییور ودرلو كورلتیلره بادی اولیور ایدی؛ اعزهٔ نصارادن بعضیلریله بر طاقم پاپاس ومنجملره اسناد ایدیلان اشبو سوزلر استانبولك حال واستقبالی حقنده كرامت وكهانتفروشانه بر طاقم اخبار غیبه‌دن عبارت اولوب بونلر اول صره‌لرده بوكبی شیلره پك میال ورغبتكیر اولان، خرافاتی بیله عین حقیقت كبی قبول ایلیان خرستیانلره فوق العاده تأثیر ایدرك كندولرینی پك عظیم وهم وتلاشه دوشورمش ، اكثرینك استقبالدن قطع امید ایلملرینه بادیٔ مستقل اولمشدر: اعزهٔ نصارادن «موره‌نوس-Morenus» نامنده برینه اسناد اولنان بر سوزده « اوق ایله مسلح بر قوم لیمانه طرفندن شهری ضبط ایدرك روملری تهلیه ایده‌جكدر » صورتنده‌در — بو زمانده آغزدن آغزه شیوع بوله‌رق مدافعینجه پك زیاده داعیٔ الم واضطراب اولمش ایدی ؛ ینه بو صره‌لرده دیكر بر اثر كهانت بین الاهالی منتشر اوله‌رق پك بیوك تأثیرات حصوله كتیرمش ایدیكه اوده « دشمنلر داخل شهرده بوغاقپوسی- Porte de Taureau دینلان قپویه ، بو نامده‌كی میدانه قدر واصل اوله‌جق ، لكن اوراده اهالی تكرار جسارتله كلوب دشمنلری سوره‌رك شهرك خارجنه دفع ایده‌جك ، بوندن صكره كندی

شهرلرینك صاحبی قالریق آسایشه
وآسوده‌کی ایله امرار وقت ایده‌جکلر »
صورتنده برخبر غیبیدن عبارتدر .

برده « آلتون قپو » دینلان یدی قله قپوسی ایله
اکری قپو جوارنده بولنان « سیرقوپورتا » نام دهلیزدن
غالبلرك شهره کیره‌جکنه دائر هاتفدن بر خبر ویرلمکله
خبر مزبور اوزرینه بوقپولر محاصره‌دن اولجه دیوارله
اوریلرك سد ایدلمش ایدیکه ایکیسنك دخی برلری آلان
مشهوددر .

والحاصل برطرفدن ایمپراطور اطرافدن
استمداد ایله متهیء حرب وجدال اولدیغی حالده
دیکر طرفدن استانبول خلقی روم وقتولیك
مذهبلری طرفدارلغیله بربرینه کیرمکده وغافللر
مابه الحیات ونجاتلری اولان دولتلرندن یوز
چویره‌رك داخل شهرده کندولری ایچون مقدس
اولان بیوك پرهیز زماننی مفاسده و نفاق بلیه‌سیله
کچیرمکده و بوندن بشقه درلو خرافات قوۀ معنویه‌لرینه
تأثیرات ایده‌ویرمکده ایکن عثمانلیلرك آغر محاصره
مالزمه‌سی استانبول سورلرینه طوغری یول
آلمقده، بیوك بیوك دهشتلی عثمانلی اردولری شهره
کیتدکجه یاقلاشمقده ایدی .

باسقالیادن صکره برجمعه کونی جنتمکان
فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری بتون
اردوسیله قلعه پیشکاهنده کورندی ـ که یوم مذکور
۱٤٥۳ سنۀ میلادیه‌سی نیسانك آلتیسنه و ۸٥۷
سنۀ هجریه‌سی ربیع الآخرینك اوائلنه مصادفدر؛
اردوی همایون آتیده تفصیل اولنه‌جغی اوزره
درحال قره طرفنده سوری قوشاتدی ؛ یدی قله‌دن
ایوانسرایه قدر صحرا چادردن کورنمز اولدی.

شهر قسطنطینیه‌نك احوال قدیمه
وخصوصات سائره‌سی
حقنده معلومات

قدیماً روما ایمپراطورلرنك پایتخت ثانیسی ودها
صکره‌لری روما شرقی ایمپراطورلرنك مقردارات
وحشمتی اولان شهر شهیر استانبول اول زمانلرده
فوق العاده حائز اهمیت برقلعۀ بی مثل ومتین اولدیغی
کبی اندن صکره ده هر دور وعصرده عسکرلك وتجارت
نقطۀ نظرلرندن اهمیتنه حدوانتها بولنمیان والی ماشاء
الله تعالی درت بچق عصردنبرو سلطنت معظمۀ محمدیه‌نك
مقر شوکت ومرکز دارات واحتشاماتی بولنان
حضرة الملوك بربلدۀ لطیفۀ مهمه اولمغله عثمانلو
اردولرینك دور فتحده بلدۀ مذکوره پیشکاهنه
وصولیله محاربه‌یه شروعلری وعملیات محاصره
وهجوملرینك صور اجرائیه‌سی ایله بونلرك نتایجی
تفصیلاتنه کیرشمزدن اقدم شهر قسطنطینیه‌نك
اولوقتکی احوالیله خصوصات سائره‌سی حقنده
بروجه آتی برطاقم معلومات اعطاسی مناسب
کورلمشدر :

استانبول شهر شهیری ایلروده تفصیلاً بیان
اولنه‌جغی اوزره بانیسنك اسمنه نسبتله اولا
« بیزانس » اسمنی آلمش ایسه‌ده بعده کندوسنی مقر
حکومت اتخاذ وتوسیع واعمار ایدن بیوك قسطنطینك
نامنه نسبتله «قونستانتینوپولیس» ، «قونستانتینوپل
— Constantinople » اسمیله شهرت شعار
اولمش وبر آرهلق «آنطونیون» ، « ویزاندیون » ،
« بیزانسیون » وهکذا اسملریله‌ده کسب معروفیت
ایلمشدر. بوشهر لطیفه صکره‌لری روملر «استانبول»
و«آستوسا» اسملرینی وعثمانلیلر بعض محررات رسمیه
ده و مزار طاشلرنده کورلدیکی اوزره «اسلامبول»،

عربلر « قسطنطينيه » اسمنی ویرمش اولدقلری کبی شهر مذکور آوروپایی آسیادن تفریق ایلمسی سببیله بین العرب « فاروق » نامیله‌ده بنام اولمش ودنیانك اك مهم ولطیف برموقعنده معمور برشهر اولمسی سببیله بوبلدهٔ معظمه‌یی عثمانلیلر « امدنیا » اسمیله‌ده توسیم وتوصیف ایلمشلردر.

فی الحقیقه استانبول شهری آوروپا و آسیا قطعه‌لرینك یكدیكرینه التصاق درجه‌سنده تقرب ایتمش اولدیغی نقطه‌ده وقره دكز ایله مرمره دكزی بیننده بر نهر سریع الجریان اطلاقنه شایان ولطافت خارق العاده‌سی كافهٔ ملل واقوامك دیللرنده داستان اولان قره‌دكز بوغازینك [بوسفورك] مدخلنده اولمق و ٤١ درجه عرض شمالیده بولنمق حسبیله كرهٔ ارضك الطیف ومعتدل نقطه‌سی وبرعتیقت مركز اختلاط وتجارتی والحاصل هردرلو خصوصاتجه دنیانك اك مهم بلده‌سی عد ایدلمكده‌در. بعض كبرای اجانبك « استانبوله صاحب اولانه جهانه حاكم اولور بیلور » ، « استانبول پایتخت عالمدر » وهكذا صورتلرنده اولان سوزلری وتخصیص بوبلدهٔ معظمه حقنده اولان اشارات قدسیه معلوم انامدر.

استانبول شهری روما شهر جسیمی كبی یدی تپه اوزرینه انشا اولنمشدر : مذكور تپه‌لردن هر برینك الیوم اوزرلرنده بولنان ابنیهٔ جسیمه دلالتیله بروجه آتی توضیح وتفهیمنه مبادرت اولنور :

[برنجی تپه] طوپقپو سرای همایونیله الیوم حربیه انباری اتخاذ قلنمش اولان « سنت ایرەن » كلیساسی [آیا ایرینی مناستری] ، آیاصوفیه جامع شریفیله عدلیه و اوقاف همایون دائره‌لرینی احتوا ایدن بنای جسیمی حاوی اولان تپه‌در.

[ایكنجی تپه] نورعثمانیه جامع شریفنك بولندیغی محلدر.

[اوچنجی تپه] سلیمانیه و بایزید جامع شریفلریله دائرهٔ عسكریه‌یی ویانغین قله‌سنی احتوا ایلیان شهرك اك مرتفع محلیدر.

[دردنجی تپه] سلطان سلیم جامع شریفنك بولندیغی محل اولدیغی كبی [بشنجی تپه] دخی فاتح جامع شریفنك بولندیغی یوكسك محلدر.

بلاطك اوست طرفلری [آلتنجی تپه] یی تشكیل ایدر.

مذكور آلتی تپه شرقدن غربه طوغری ممتد اولان طولانی بیوك بر صرتك اوزرنده واقع یعنی مذكور صرتك صغریلرندن متشكلدر.

[یدنجی تپه] یدی قله جهتنده اولوب تلال سائره ایله بونك آره‌سنده واقع وادیده ایكی جهتك صولری جریان ایدرك لنغه سمتنده مرمره‌یه دوكیلور.

استانبول شهری بدایت تأسیسنده غایت كوچك وشمدیكی سرای برونك بولندیغی صرت اوزرنده واقع ایكن مؤخراً پیدرپی توسیع اولنه‌رق ایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره بیوك قسطنطین زماننده « روما » یه معادل برایكنجی پایتخت اولمق ارزوسیله فوق العاده تزیین وتوسیع قلنمش وروما شهرینك شكلنه تقلیداً ١٤ دائره‌یه تقسیم اولنمشدر. دوائر مذكوره حقنده بعض آثارده مصادف انظار دقتمز اولان معلومات حائز اهمیت اولمغله آتی‌یه درج ایدلدی :

[برنجی دائره] « ویزاندیون » نامنده اولوب الیوم طوپقپو سرای همایونیله مشتملاتنك

بولندیغی برنجی تپه‌اوزرنده‌ایدی. بودائره‌داخلنده
نچه قدیم معبدلر ، منکنه تعبیر اولنان آلاتك
موضوع اولدیغی مخزنلر محلنده مؤسس اولان
بالقخانه قربنده برعظیم مناستر ، اینجولی کوشك
قربنده « ارقادیوس » نام قیصرك حماملری
و « تئودوسیوس » ك طاشی وسائر حکمدارانه
مخصوص ابنیه‌لر موجود ایدی .

[ایکنجی دائره] ینه برنجی تپه اوزرنده
اولوب الیوم « حربیه انباری » ویا « اسکی
جبخانه » دینلان « سنت ایرن » کلیساسی
[آیا ایرینی کلیساسی] ایله مجلس کبیر سراینی
وغایت مزین ومکلف برحمامی محتوی ایدی .

[اوچنجی دائره] سلطان احمد وکوچك
آیاصوفیه‌جامعلریله چاتلادی قپو قربنده‌کی‌سرای
لیمانانك بولندیغی اراضیدن متشکل اولوب آت
میدانی [هیپودروم] ایله قرتال سراینی، پطریق
سراینی کبی مبانئ مشهوره‌یی مشتمل ایدی .

[دردنجی دائره] یره‌باتان جهتنده وقدیماً
جبه‌جیلر قشله‌سی اتخاذ اولنه‌رق مؤخراً دارالفنونه
تحویل قلنان محلك [عدلیه دائره‌سنك] اتصالنده
واقع اولوب بربیوك چالارساعتی، برچوق کلیسالرله
شهرك محکمه‌سنی و قسطنطین‌صهرنجنی و بربیوك
کتبخانه‌یی محتوی ایدی .

[بشنجی دائره] داخل شهرده واقع یدی
تپه‌دن برنجی وایکنجی تپه‌لرك آره‌سنده والیوم
باب عالینك بولندیغی محلده واقع اولوب متعدد
حمام ، کلیسا ، چشمه وحوضلر ، ستونلر ایله
مزین واوور حربیه نظارتی قوناغنی حاوی‌ایدی.

[آلتنجی دائره] وقا میدانی ایله الیوم
دائرهٔ عسکریه‌نك بولندیغی محلی وچنبرلی طاش
جوارینی مشتمل اولوب متعدد معبدلری ،
« قسطنطین‌ستونی » دینلان چنبرلی طاش وسائر
بشقه ستونلر ومرمر قپولر ایله مزین قسطنطین
میدانی ، قیصرلرك خلعت ایمپراطوری‌یی اکتسا
ایتدکلری اسکی سراینی حاوی ایدی .

[یدنجی دائره] شهرك مبنی اولدیغی تپه‌لردن
اوچنجی تپه [سلیمانیه جامعنك بولندیغی تپه]
اوزرنده واقع اولوب قیصر « والانتیانوس » ك
حماملرینی، قزلرینه مخصوص یاپدردیغی سراینی‌که
مؤخراً باب مشیخته تحویل قلنان آغا قپوسنك
بولندیغی محلده ایدی — « بوغا میدانی» دینلان
میدانی محتوی ایدی . حین محاصره‌ده روم
کاهنلری طرفندن عثمانلولرك داخل شهرده‌واصل
اوله‌جغنی خبر ویردکلری « بوغا میدانی» اشته
بومیداندر [صحیفه ۱۷ مراجعت] . میدان
مذکورده قیصر « تئودوسیوس » ك بر مزین
ستونی ایله مخروطی‌الشکل وفصول اربعه‌وجهات
ریاحی بیلدرمك اوزره مرتب واوزری محکوکات
ایله مزین دیکر برستون وار ایدی. [برنجی ستون
سلطان سلیم خان اول حضرتلری دورنده برلودوس
روزکاریله ییقلمشدر] .

[سکزنجی دائره] شهزاده جامعیله لاله‌لی
سمتنی وسلطان بایزید تربه‌سی جهتلرینی محتوی
اولوب بو دائره‌ده قیصر « تئودوس » ك سراینی
ایله شهرك بیوك مکتبلری وبوغا میدانانك بقیه‌سی
وار ایدی .

[طقوزنجی دائره] قومقپو ویکی قپو سمتلرندن
متشکل اولوب دائرهٔ مزبوره شهرك بغدای
انبارلری ایله جسیم برمیدانی ومؤخراً «بودروم
جامعی » نه تحویل قلنان « میرلئون » کلیساسنی ،
« ارقادیوس » ك سراینی حاوی ایدی .

[اوننجی دائره] فاتح جامع شریفی ایله‌مشتملانك
بولندیغی محلده ایدی . بودائره‌ده حواریون نامنه
منسوب برکلیسا [حواریون کلیساسی] ایله‌مؤخراً

قرطاشی نامنی آلان مارسیاوسك ستونی وسائره وار ایدی . [فاتح جامع شریفنك حواریون کلیساسنك یرینه انشا اولندیغی جملهٔ منقولاتدندر] .

[اون برنجی دائره] شهرك مبنی اولدیغی تپه‌لردن بشنجی تپه [فاتح جامعنی وسائره‌یی حاوی اولان تپه] اوزرنده ساحله طوغری ممتد اولوب الیوم «کل جامعی» دینلان « آیا تئودوسیا » معبدی ، « اودوقسیا » و « پلاکیدی » نام ایمپراطوریچه‌لرك مکلف قصرلری بودائره داخلنده ایدی .

[اون ایکنجی دائره] یدی قله جهتنده بولنان یدنجی تپه اوزرنده اولوب یکی بغچه ایله مولوخانه قپوسی وصماتیه ویدی قله سمتلرینه قدر امتداد ایلر ایدی . بودائره‌ده « صیغیربازاری » نامیله موجود اولان بیوك بر میدانده قصر « تئودوس » زماننده برغمه‌دن منقول ودرونی مجوف اوله‌رق باقردن معمول براوکوز صنمی موجود ایدی . اعدام اولنه‌جق برمحکوم بوصنمك درونه وضع اوله‌رق آلتندن آتش ویریلور وزواللی محکومین آوروپالیلرك الیوم مدنیت قدیمه‌لرندن بحث ایتدکلری اسکی روملر طرفندن اشته بویله برصورت وحشیانه ایله اعدام وافنا اولنور ایدی .

[اون اوچنجی دائره] بتون غلطه‌دن متشکل ایدی .

[اون دردنجی دائره] ادرنه قپوسندن ایوان سرای وتکفور سرایی سمتلرینه وکوچك مصطفی پاشا سمتنه طوغری ممتد اولور ایدی . دائرهٔ مزبوره « صوتیروس » کلیساسی دینلان «قعریه» جامعی ایله « اودمون » دینلان تکفور سرایی ، « آیوس نیقوله » کلیساسیله دها سائر مبانیٔ جسیمه ومشهوره‌یی شامل ایدی .

[تکفور سرایی کوچك (تئودوسیوس) وقتنه‌دکین شهردن یدی طاش آتیمی اوزاق اولدیغی ایچون یدنجی منزل معناسنی افاده ایتمك اوزره اول حوالی‌یه (اودمون) دینلدیکی شمدیکی سورك مؤخراً یاپلدیغی جملهٔ منقولاتدندر].

استانبول شهرینك دوائر قدیمه‌سی حقنده بالاده اعطا اولنان تفصیلاتدن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره شهر مذکور قصرلر وبالخاصه صوك ایمپراطور اولان قسطنطین زماننده پك معمور وغلبه‌لق ودرون شهر جابجا هیکللر [ستاتولر]، مونومانلر، جسیم برخیلی بنالر ایله مزین اولوب پیدرپی انشا واتمام اولنان استحکاماتی وقتنه کوره صوك درجه‌لرده متین اولمغله اولزمانلر دنیانك اك مستحکم ومزین قلاع جسیمه ومتینه‌سندن عد اولنور ایدی . ساحل بحرده برچوق بالق دالیانلری ، متعدد اسکله‌لر موجود ویدی قله‌دن تا سرای برونه وارنجه‌یه قدر ایچ طرفده ذیل قلعه برشهراه خالده‌رونمون ایدی . الیوم «دیوانیولی» دینلان یول امتدادنجه طریق کبیر مرکزی — « μέση λεωφόρος » دنیلان بر بیوك جاده موجود ایدی .

درون وخارج شهرده ایمپراطورلره مخصوص متعدد سرایلر وار ایدی : سابق البیان «تکفور سرایی» ، الیوم لنغه بوستانلرینك بولندیغی محلده واقع « تئودوس » لیماننك جوارنده وساحله یقین « تئودوس سرایی » ، قدرغه لیمانی قربنده‌کی « ژولیه‌ن سرایی » ، « بوقولیون سرایی » [شمدیکی طوپقپو سرای همایوننك محلنده‌کی سرای عتیق] [*] ، « پساماتیا یاخود صماتیه سرایی» [بو سرای شمدیکی صماتیه شمندوفر استاسیونك شهر طرفنده‌کی صرتده جسیم بربنا ایدی.] داخل شهرده اولدیغی کبی « آیازمه سرایی »

---

[*] بوقولیون — Bucolion کلمه‌سنك Bœuf et lion کلمه‌لرندن مرکب برکلمه اولدیغی مرویدر .

دنیـلان « بالقلی سرایی » دخی خارج شهرده ایدی . الك لطیف سرای ایمپراطـوری سرای برونده‌کی طـوپقپو سرای همایونـنك [حضرت فاتحك مؤخراً « یکی سرای » نامیله انشا بیوردیغی سرایك] بولندیغی محلده اولان « بوقولیون » سرایی ایدی .

الیوم موجود آثار عتیقه‌دن، ابنیهٔ جسیمه خرابه‌لرندن دخی استدلال اولنه‌جغی اوزره قلعه‌نك درون وبیرونی معمور اولدیغی کبی یورطی کو- نلریله ایام رسمیه‌ده وبازار کونلری قلعه‌نك بدنلری اوزرینه خالیلر، مزین ومرصع اصنام وبایدیره وفلاندره‌لر وضع وتعلیق اولنور وقلعه- نك برچوق محللرنده ترمپته‌لر، لوتوریانی بورولر، طبل وارغنون کیرلر، ناقوس بونانیلر چالدیر- یله‌رق اجرای شادمانی اولنور وایمپراطورلر باشلرینه تاج اسکندر کیه‌رك آلای عظیم ایله آت اوزرنده شهری وقلعه بدنلرینی طولاشه‌رق عساکره وبالخاصه قپو- جیلرله قلعه نکهبانلرینه بذل احسان وعطاده بولنور وهفته‌ده برکره ایمپراطورك آت اوزرنده شهری طولاشمه‌سی مواسمدن عداولنور وشهرك زینتی، رومیلرك بودبدبه ودارایی لاجل لزیاره هرملتدن شهره کلان اجنبیلر طرفندن عجب وحیرتله سیر وتماشا ایدیلور وایدی که روم ایمپراطورلغنك مستغرق اولدیغی اشبو دبدبه ودارات وانواع تزیینات واحتشامات بعدالفتح قسماً عثمانلولره انتقال ایلمش و بو نوع احتشامات برمدتدنبرو آلمانیا ایمپراطورلرنده [آلمان قیصرلرنده] ؛ روس چارلرنده‌ده کورلمکه باشلامشدر .

قیصرلر پالئولوغلر وقتنده استانبولك نه حالو هیئتده بولندیغی بوکون استانبولده حالا موجود اولان آثار عتیقه‌دن بك اعلا استدلال اولنه‌بیلور: آثار مذکوره جمله‌سندن اوله‌رق: استانبولك دور دورانشا اولنان عتیق سورلری، فاتح جامع شریفی جوارندن اسکی سرایه طوغری بیوك بر مونومان صورتنده ممتد اولان صوکمری، الیوم سلطان احمد جامع شریفی ایله میدانینك اشغال ایتدیکی « آت میدانی » نامنده‌کی میدانده موجود وغایت جسیم بر بنادن عبارت اوله‌رق بیکلرجه آدمی استیعاب ایده‌بیلان « هیپودروم » نام آت اویونی محلی [مکتب صنایع بوبنای جسیمك دکز طرفنده اولان قسم بقیه‌سی اوزرینه بنا اولنمشدر . الیوم مکتب مذکور ایچون برتمل مقامنده اولان قسم مذکور جسیم صوصهرنجی حاوی اولوب بین الناس « بودروم » نامیله بنامدر] ایله بو میدان مذکورده مرکوز بولنان ایکی عدد دیکیلی طاش وطوپجدن معمول بورمه‌لی دیرك ، قدیماً « قسطنطین ستونی » نامی حائز اولان چنبرلی طاش، فاتح جوارنده‌کی قزطاشی، بیوك بر صو دپوسندن [خزینه‌سندن] عبارت اولان چقور بوستانلر و نضلی پاشاده بر آلتنده‌کی بیك بردیرك ایله ایا صوفیه‌ده یره باتان ، تکفور سرایی ، تکفور سراینك جهت شرقیسنده، وفنارده‌کی شمدیکی روم مکتبنك بولندیغی طرفده واقع اوله‌رق Citerne تعبیر اولنان مستطیل الشکل آخر بر صو صهرنجی ، تکفور سرایی قربنده بولنوب مؤخراً ایوانسرای نامیله بنام اولان Kynegion نام جانبازخانهٔ جسیم [سیرق]؛ غلطه قله‌سی [بوقله میلادك ١٤٤٦ وهجرتك ٨٥٠ تاریخنده یعنی استانبولك فتحندن یدی سنه مقدم جنوزلیلر طرفندن انشا اولنمشدر] ؛ استانبولده عثمانلیلرك خیلی زمان جبه‌خانهٔ عمومی اتخاذ ایتدکاری یدی قله شاتوسی ، قز قله‌سی؛ عورت بازارند و استانبولك سائر بعض یرلرنده الیوم آثاری کوریلان بعض مونومانلر ، قدیماً کلیسا اولان بیوك و کوچك ایاصوفیه ، قمریه ، فتحیه ،

زیرك ، كل جامعلری ایله بونوعدن جوامع سائره، زمانمزده حربیه انباری اتخاذ قلنمش و ضربخانهٔ عامره اتصالنده واقع بولنان سنت ایرهن كلیساسی شایان تذكاردر .

الیوم قدرغه دینان محله بیوك برلیمان حالنده اولوب بوكا Port de Julien یعنی « ژولیه‌ن لیمانی،[قدرغه‌لیمانی] دینلدیكی كبی زمانمزده « لنغه بوستانی » دینان بوستان‌كبیر محلی دخی « تئودوس لیمانی _ Port de Théodose » نامنده غایت بیوك برلیمان ایدی . بو لیمانلر قازیله‌رق وجوده كتیرلمش اولوب مؤخراً قومبیغنلریله طولمشدر . تئودوس لیمانینك مدخلی ومحیطی علی‌روایة‌قلعه‌بدنیله قپالی‌اولوب مفائن صورت مخصوصه‌ده آچلمش كوزلردن‌لیمانه داخل اولورلر ایدی .

« سنت ایرهن » كلیساسی‌ایله « قمریه » جامعی ایمپراطورلره مخصوص وبناءً علیه غایت معمور ومزین اولوب بونلردن بری سرای بروننده‌كی « بوقولیـون » سراینك ودیكری « تكفـور » سراینك قربنده اولمغله ایمپراطورلر بو سرایلرك هانكیسنده بولنورلرسه قربنده كنسه كیدرك عبادت ایدرلردی . [*]

استانبول شهرینك آثار ومبانئ قدیمه‌سی حقنده بعض آثارده [*] مصادف انظار دقتمز اولان معلومات مخصوصه حائز اهمیت اولمغله معلومات مزبوره‌نك دخی تركیب واجمال طریقیله بروجه آتی بیانه مبادرت اولنور :

الیوم استانبولده قیصرلر زماننده قالمه بك آز مبانی موجود اولوب بونلرده : بعض صو كمرلری ایله صهرنجلری وسرای وحمام انقاضی مثللو كلیاً خراب اولمش ابنیه‌لر آثاری ، قدیماً كلیسا اولدیغی حالده بعد الفتح جامعه تحویل اولنان معبدلر ، شهرك اوته‌سنده برسنده بولنان ستونلر ایله سورلردن عبارتدر .

زمانمزه قدر موجودیتنی محافظه ایدن آثار قدیمهٔ رومیه میاننده صوكمرلری شایان دقتدر : بونلردن خارج سوزده واقع اولان و قیصر « آدریانوس » ك اثر بناسی اولمغله برابر قیصر « ژوستینیانوس » طرفندن تجدیداً تعمیر ایدیلان « ژوستینیانوس كمری » ایله‌بیوك قسطنطین‌طرفندن بنا اولنه‌رق خلقه‌لی صونی درون شهره ادخال ایلیان « آلیسی كمری » پادشاهان‌عثمانیان‌طرفلرندن دفعاتله تجدید بیورلمش مبانئ مهمهٔ عتیقه‌دن اولدقلری كبی مشهور « بوزطغان كمری » دخی قیصر « والنس » طرفندن‌قاضی كوی‌سورلرینك انقاضیله بنا اولنمشدر .

شهرك موسم صیفده‌صوقلت وفقدانندن محافظه‌سی ایچون قیصرلر زماننده مواقع مختلفه‌یه جسیم

[*] برروایته‌كوره قمریه جامعی دروننده صوك ایمپراطور اولان قسطنطین واقتیز ایدلمش ، اعزهٔ نصارادن بیوك قسطنطین‌ایله والده‌سی «النی»نك رسملری دیوارینه رسم ایدلمشدر . بو جامع خرستیانلرجه بك مقدس اولان برچوق ذواتك موزائیق اوله‌رق یاپلمش یالدزلی وغایت كوزل رنكلی زینتلی رسملری‌ایله مالیدر .

[*] ممالك عثمانیه‌نك تاریخ و جغرافیا (لغاتی) نامنی حائز اولان واك كزیده ضابطانمزدن علی جوادی بك‌افندینك محصول غیرت وهمتی بولنان كتاب نفیس بوبابده مراجعت ایتدیكمز آثار عدیده‌دن بری اولوب استانبولك احوال قدیمه وحاضره‌سی حقنده خیلی معلوماتی شامل وممالك عثمانیه‌نك احوال جغرافیه وتاریخیه‌سنی اوجه‌مشعر اولمغله مطالعه‌سی توصیه اولنور .

صهرنجلر ، حوضلر انشا اولنمشدر . بوکون انلردن موجود اولنلری : [یره‌باتان] نامیله معروف و ٣٣٦ عدد صماغی دیرکله مزین اوله‌رق قرق چشمه صوینک فضله‌سنی جمع ایدن جسیم صهرنج ؛ دیرکلرینک کثرتندن ناشی [بیک بردیرک] نامیله موسوم وحقیقتده ٢٢٤ عدد مرمرستونی حاوی اولان والیوم درونده ایپکجیلر چالیشان [فیلوقسن صهرنجی] . بوصهرنج قربنده بولنان غایت مصنع [تئودوسیوس صهرنجی] ؛ سلطان سلیم ایله معجونجی محله‌لرنده وصمانیه‌ده ودها سائر بعض محللرده [چقور بوستان] نامیله معروف اولان حوضلر ؛ زیرکده «کلیساجامعی» نامیله معروف اولان معبدقدیمک آلتنده بولنان قیصر «فوقاس» ک صهرنجی ایله فاتح جوارنده بولنان حواریون صهرنجی وسائره‌دن عبارتدر .

قیاصره‌نک علامت ظفر وافعال برگزیده‌لرینه اثر اولمق فکریله جابجا رکز ایتدکلری ستون و طاشلرک قسم اعظمنی لاتینلر حین استیلالرنده هدم وتخریب وبعضلرینی مملکتلرینه نقل ایتدکلری جهتله بوکون پک آزی موجود بولنمقده‌در . انلردن :

[برنجیسی] « یانق دیرک » نامیله دخی موسوم اولان چنبرلی طاشدرکه بونی بیوک قسطنطین « رون » دن جلب ایله رکز ایتمش وذروه‌سنه غایت مصنع بر صنم وضع ایلمش ایدی . الیوم اجانب عندنده [قسطنطین ستونی] نامیله یاد اولنان ستون مذکور سکز پارچه قزل صماقینک یکدیگرینه باقر چنبرلر ایله ربط والصاقندن حاصل اولمش واستجلاب حرمت ضمننده تملنه زمان حضرت مسیحه متعلق ذی قیم اشیا وضع ایدلمش ایدی . یانغینلر سببیله ستون مزبور بر آرالق مائل انهدام اولمش ایسه‌ده سطحیجه تعمیر وترمیم اوله‌رق انهدامنک اوکی آلنمشدر .

[ایکنجیسی] الیوم « قز طاشی » دینلان وبرباشلغی مرئی ومشهود اولان ستوندرکه قیصر « مارسیانوس » ک اثری اولان اشبو ستون حجری اوزرینه زهره صنمی موضوع ایدی .

[اوچنجیسی] سلطان احمد جامع شریفی قارشوسنده‌کی آت میداننده بولنان دیکیلی طاش ، بورمه‌لی دیرک ایله قسطنطین «پورفیروژنیتوس» ک اورمه‌ستونیدر : بونلردن دیکیلی طاشی «تئودوسیوس» مصردن نقل ایله ٣٢ کونده محلنه رکز ایتدرمشدر . مزبور طاش یکپاره قزل صماقیدن عبارت واهرامی الشکل اولوب اوزرنده هیروغلیف خطی ایله شو عباره محکوکدر : « **اشبو اثر جزیلی مصر وصعید حکمداری وصانع عالم عالینک معتقد وخادمی ملک طوتموزیس حکمت صمدانیه‌نک شان وعظمتنی توقیر ایچون اعمال ایتدیرمشدر .** » ستون مزبور قاعده‌سنک بر یوزنده « تئودوسیوس » ک وزوجه‌سیله چوجقلرینک تخت اوزرنده رسملری ؛ ایکنجی یوزنده دشمنلرینک تبعیتی ، اوچنجی یوزنده آت میدانی اویونلری ؛ دردنجی یوزنده النده علامت ظفر ونصرت اولان اکلیل بولندیغی حالده آلنمش رسملری وطاشک رکزنده استعمال اولنان آلات و ادوات حک وترسیم اولنمشدر .

استانبولک آثار قدیمه‌سندن بریسی دخی دنیاده امثالسز دینمکه بحق شایان اولان ایاصوفیه معبد جسیمی اولوب خوارق بشریه‌دن اولان بو بنای عظیم حقنده لازمکلن تفصیلات ایلروده مباحث مخصوصه‌سنده اعطا اولنمش و بانیسنک رسمی بوکتابه قونمش اولمغله برابر رسم مذکوری حاوی لوحه

سلطان احمد جامع شریفی
Mosquée du sultan Ahmed

بورمه‌لی دیرک
Hippodromus

« دیکیلی طاش » دنیلان تئودوسیوس ستونی
Colonne de Théodosius

قدیماً « هیپودروموس » ویا « بودروموس » نامیله موسوم ایکن بعد الفتح « آت میدانی » دنیلان سلطان احمد میدانی

Place de l'Hippodrome (At-Maidan).

زیرنده‌ده بومعبده‌دائر اعطای معلومات قلنمشدر. بوبنای عظیم مصارف انشائیه‌سنك ایکیوز یکرمی بیك کیسه‌یه واصل اولدیغی بعض کتابلرده محرر ایسه‌ده بومقدارك مقدار حقیقیدن پك دون اولدیغنه شبهه یوقدر .

ایاصوفیه‌دن ماعدا « پاندوقراتور » دینلان وایمپراطوریچه « ایرن » ایله اوغلی « مانوئیل » ك اثر بناسی اولان زیرکده کلیسا جامعی ، « سرکیوس » دینلان کوچك ایاصوفیه ، قدیماً « صوتیری مناستری » نامنده اولان « قعریه » جامع شریفی وسائره استانبول معابد قدیمه‌سنك الیوم باقی وموجود اولنلرندر کهایلروده تفصیل اولنه‌جقلردر .

استانبول حقنده اعطا ایتمکده اولدیغمز معلومات نقصان قالماق ایچون بر آزده شهر مزبور حوالیسنك احوال قدیمه‌سنی یعنی قیصرلر وقتنده نه حال وهیئتده بولندیغنی نظر تدقیق وتفتیشدن کچیره‌لم :

قیصرلر زماننده نفس شهر قسطنطینیه‌بالاده تفصیل وبیان اولندیغی اوزره پك مزین و معمور اولدیغی کبی سورك خارجی وملحقاتی دخی معمور ومزین ایدی .

[بالقلی] آیازمه‌سنك بولندیغی سمتده قیصرلره مخصوص سرای وابنیه‌لر موجود اولوب بوراسی وتکفور سرایی طرفلری روم حکمدار - لرینك بهاریه‌سی حکمنده ایدی .

[ایوانسرایدن ایوبه قدر] ممتد اولان محله « قوزمیدیون » دینلوب روم مورخلرینك روایتنه اینانیلورسه بوراده سرایلر ، قصرلر ، کلیسالردن بشقه « ژوستینیانوس » ك [یعنی آیاصوفیه بانیسنك] اثر بناسی اوله‌رق « دوه کوپریسی » نامیله اون ایکی کمرلی برده جسر عظیم و « آیوس ثماس » مناستر ومیدان ولیمانی بولنمقده ایدی .

[سودلیجه وخاصکوی] ده‌کی عالی حاملر ، مکلف چشمه‌لر آثارینك یقین زمانه قدر کورلمکده ایدوکی جمله مرویاتندر .

جنویزلیلرك اقامتگاهی اولان [غلطه] اون ایکی قپولی عظیم بر سور ایله محاط ایدی . ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه آثاری میاننده « عرب جامعی » مشهوردر .

« ویزاندیون » پتپرستلرینی دین عیسوی‌یه دعوت ایدن « آپوس آندریاس » ك مقام وکلیساسی قدیمده « آرکیرو پولیس » دینلان [فندقلی] محله‌سنده ایدی . [بشکطاش] ه « دیبلوکیونیون » اطلاق اولنور ایدی . [طوله‌بغچه] غایت درین بر لیمان محلی ایدی .

[اسکدار] ه آلتون شهری معناسنه اولان « خرسوپولیس » اسمی ویرلمشدر . [اکاسرهٔ ایران اناطولیده بولنان ملکاری ویرکولرینی بورایه جمع ایتدکلری ایچون محل مزبوره « آلتون شهری » اسمی ویرلدیکی مرویدر] . اسکدارده چاملیجه اتکلرینه طوغری ایمپراطورلرك صیفیه‌لری ، قصرلری موجود اولدیغی وحتی الیوم اسکدار قبرستاننده مشاهده اولنمقده بولنان طاش دیرکلرك مبانیٔ قدیمهٔ مزبوره انقاضی اولدیغنه شبهه اولمدیغی بعض روم محررینك جمله بیاناتندندر .

[قز قله‌سی] قدیماً « دامالیس » نامیله موسوم ایدی . ایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره بو قله ایله بالقخانه‌ده‌کی « منکنه قله‌سی » آره‌سنه بر زنجیر تمدید ایدلمش وقیصر « آمانوئیل قومنوس » بو صورتله‌ده شهری تحت رصانته آلمش ایدی .

نام قدیمی « خالکدون » اولان [قاضی کوی] استانبولدن ۲۷ سنه اقدم بنا اولنمش معمور بر شهر ایدی . علی روایة آلتمش بیوك کمی استیعابنه کافی اولان صنعی بر لیماننك آثاری الآن مشهوددر .

روم مورخلرینك اقوالنه ایناڭیله‌جق اولور ایسه غایت مزین وجسیم اولان کلیساسنك انقاضی بعض معابد اسلامیه‌نك انشا آننده استعمال اولنمشدر .

[فنار بغچه‌سی] نام محلده روم مورخلرینك بیاناتنه نظراً حماملر، کلیسالر، میدانلر وار ایدی؛ محل مزبور اوکنده‌کی قیالقده بولنان مشهور برصنم قاعده‌سنك الآن باقی اولدیغی روایت اولنیور .

[بوغاز ایچی] نك عمارات وتزیینات سابقه‌سی الآن بعض مواقعده کوریلان آثار عمراندن مستبان اولمقده ایدوکی ، [اطه‌لر] جهتنك دخی معمور اوله‌رق بو معموریتك اوزرلرنده مشاهده ایدیلان خرابه‌لر وبودوروم، صهرنج ، مناستر کبی آثار قدیمه ایله استدلال اولنه بیله‌جکنی بعض محررین اثرلرنده درج ایلمشلردر .

اسکدار جهتنده کائن چاملیجه ، قایش طاغی، آیدوس وسائره کبی مواقع مرتفعه زروه‌لرنده [دیده‌بانلر] اقامتنه مخصوص محللر موجود ومحال مزبوره تا حدودده قدر بو یولده ممدود اولوب نقاط مزبوره‌ده مجاهدین عربك، سلجوقیلرك هجوم واقتحامنی سریعاً استانبوله اخبار ایچون جابجا آتشلر یاقلمق معتاد ایدی .

مهم بر مطالعه

استانبولك احوال قدیمه‌سی حقنده بالاده درج وایلروده بر بحث مخصوصده تفصیل و تشریح ایلمش اولدیغمز معلومات بر طاقم آثار افرنجیه وترکیه ورومیه‌دن علی طریق الاقتباس قید وتحریر اولنمش ایسه‌ده بو بابده وارد خاطر اولان بعض مطالعاتی قارئین کرامك پیشگاه انظار تجسسلرینه وضع ایتمکدن بردرلو کندومزی آله‌مدق :

استانبولك قیصرلر وقتنده‌کی احوال قدیمه‌سندن باحث اولان آثار افرنجیه وترکیه‌یه روم مورخلرینك محصول قلم همتی اولان تواریخ رومیه‌نك اساس اولدیغنه و حتی آثار مذکوره مندرجاتندن قسم کلیسنك روم تاریخلرندن ترجمه صورتیله عیناً نقل ایدلدیکنه — بو بابده اجرا ایتدیکمز تتبعات عمیقه نتیجه‌سی اوله‌رق — هیچ شبهه‌مز قالمدی. تواریخ مذکوره‌نك ایسه ایلروده کوریله‌جکی اوزره شائبهٔ اغراضدن، مبالغات رومیه ویونانیه‌دن بری اوله‌رق یازلمدیغنه دلالت ایده‌جك پك چوق دلیللر واردر ؛ بنابرین استانبولك معموریت فوق العادهٔ قدیمه‌سی حقنده روم تاریخلرینك مبالغه‌دن آزاده اولمدیغی محقق وشو قدرکه طولابیسیله الده موجود همان بتون آثارده بالطبع مشهود اولان ولهذا شوائرده دخی قسماً اولسون عرض اندام ایلممسی طبیعی بولنان بیاناتی کمال احتیاط ایله قبول ایتمك الك مناسب ومعقول اولور :

واقعا استانبولده الآن موجود وکمال تقدیر و حیرتله مشهود اولان بعض مبانئ عظیمه ایله آثاری شوراده بوراده کورلمکده بولنان مبانئ عتیقه خرابه‌لرندن قدیماً استانبولك پك مهم مبانئ جسیمه ومهمه‌یی حاوی اولدیغی اکلاشیلیورسه‌ده شهر مزبورك قیصرلر وقتنده‌کی احوالنی کوسترمك اوزره اولوقتلر یاپلمش و پك چوغی مشهودمز اوله‌رق بعضیلریده بوآثره ادخال قلنمش اولان اسکی پلانلری ، خریطه‌لری مطالعه‌سندن وبعض تدقیقات مخصوصه‌مزدن شهر شهیر استانبولك روم مورخلرینك اوچوردقلری کبی وقتیله صوك درجه‌لرده معمور و آبادان دینه‌جك برحال وهیئتده بولنمدیغی دخی پیشگاه انظار دقتمزده تجلی ایلمشدر .

هله شهر مذكور معموريت قديمه‌سنك شو
اون طقوزنجی عصرده آوروپا بلاد مشهوره‌سنك
كسب ایلدیكی معموریت مطلقه ایله مقایسه‌سی
بیله جائز اولمدیغی وبنابرین بعض مهملری مستثنا
طوتلدیغی حالده سائر مبانیٔ عظیمه‌سنك انجق
قرون وسطاده بك بیوك ومهم كورلمش بنالردن
اولدیغی وبرده استانبولده وجودندن بحث اولنان قدیم
سرایلر ، قصرلر وسائره‌نك هرحالده قرون وسطا
مدنیتیله متناسب بر حال وجسامت وانتظامده
بولنمسی طبیعی ایدوكی همیشه خاطرده طوتیله‌جق
مواد مهمه‌دندر .

ظن عاجزانه‌مجه مصراهراملریله ، سدچین ،
ایاصوفیه معبد جسیمی ، استانبول سوری ، بعض معابد
جسیمهٔ عثمانیه كبی بوكون اقتدار بشرك مابه الافتخاری
اولان خوارق مدنیه‌نك — منسوب اولدقلری
ملتلردن زیاده — انلری بنا وانشا ایتدیرن
حكمداران عظامك علو همته ، خصلت
مدنیتپرورانه‌سنه اسناد اولنمسی اك معقول و
مناسب اولور ؛ دیمك ایستیورمكه استانبولك
بعض مبانیٔ فوق العاده‌سی قدیماً بتون استانبولك
صوك درجه‌ده معمور ، بتون اسكی استانبوللیلرك
[اسكی رومرلك] صوك درجه‌ده مدنی اولدیغنك
هیچ بروجهله برات وحجتی كبی تلقی اولنه‌مزلر .

آتیده برتفصیل بیان اولنه‌جغی اوزره
استانبولك فتحندن صكره عثمانیلر طرفندن داخل
وخارج شهرده وجوده كتیریلان بونجه مبانیٔ عظیمه
وعلی الخصوص سلیمانیه ، فاتح ، سلطان احمد
وهكذا جامعلری كبی غایت جسیم وفوق العاده
مزین و لطیف سلاطین عظام جوامع شریفه‌سیله
سائر جوامع ومساجد شریفه ، لطیف ومزین
تربه‌لر ، سبیللر ، الیوم جمعاً یوز بیك جلده قریب

كتب نفیسه‌یی حاوی بولنان كتبخانه‌لر ، مكتبلر ،
مدرسه‌لر ، عمارتلر ، دار الشفا ودار التداوی
ودار الطبابه مثللو اماكن صحیه ، انواع سرای
وقصرلر ، مسیره ونزهتكاهلر ، فرحفزا باغ وبغچه
وكوشكلر ، جسیم ولطیف پك چوق مبانیٔ امیریه ،
درلو درلو اعمال الاتخانه وفابریقه وانبارلر ، بیوك قشله‌
لر ، رجال دولت واعاظم امته متعلق جسیم ولطیف
قوناق وكاشانه‌لر ، پك چوق جسیم خان وحمام
وكاروانسرایلر ، بیوك صو بندلری وكوپریلر ،
ترسانه وحوضلر ، چارشوی كبیر مثللو ٧٣ سوقاغی
وبرچوق خان وبدستان وتجارتكاهلری حاوی
بیوك چارشولر — كه اكثریسی شو اون طقوزنجی عصر
میلادینك دوركال مدنیتنده بیله زوارا جانبی انكشت
بر دهان حیرت براقمقده‌در — قطعیاً اثبات ایلرلركه
عثمانیلر قدیماً استانبولده موجود مدنیت رومیه‌یی
محو ایتمیوب ایلروده دخی بیان اولنه‌جغی اوزره
اومدنیتی شریعت غرای احمدیه سایه‌سنده
پك زیاده ایلرو كتورمشلر و دها طوغریسی
مدنیت قدیمهٔ رومیه اوزرینه اكا ازهرجهت فائق
دینه بیله‌جك مرتبه‌لرده پك پارلاق بر مدنیت
جدیدهٔ اسلامیه عثمانیه وضع واقامه ایلمشلردر
(فتبارك الله) .

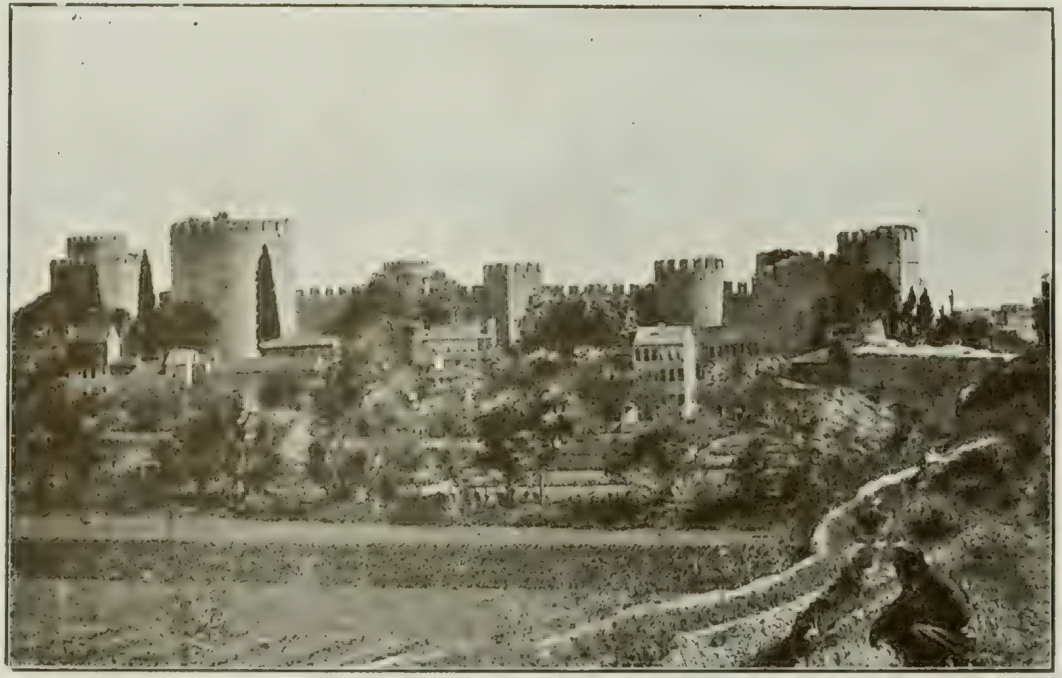
استانبول سوری

قیصرلر وقتنده شهر جسیم استانبول ایله
حوالیسنك نه حال وهیئتده بولندیغی بورایه‌قدر اعطا
وایلروده تفصیل اولنان معلوماتدن مستبان اولور
ایسه‌ده شهر مذكور اوزرینه برچوق دفعه‌لر توجه
ایدن هجوملری ، محاصره‌لری حكمسز براقه‌رق
هاجمینی بالدفعات فك محاصره‌یه مجبور ایدن وجنتمكان
فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك اردوسی كبی

قرون وسطاده انتظام ومكمليتك درجهٔ قصواسنده
بولنان شانلی، سطوتلی، جسیم برعثمانلی اردوسنی
طول مدت كندی پیشگاهنده بسالتلر ، خارقه‌لر
ابرازینه مجبور ایلیان استانبول سورلرینك یعنی
اول زمانلر دنیانك اك متین قلاعی صره‌سنده تعداد
اوله‌رق اعصار عدیده‌ده صرف اولنان همّمات متواليه
ایله وجوده كلمش بولنان قلعهٔ قسطنطينيه‌نك عریض
و عمیق حادهٔ تدقیقه چكلمسی بحثی صددنده
بولندیغمز فتح جليل قسطنطينيه نقطهٔ نظرندن
غایت اهم والزم اولمغله آثار متعددهٔ افرنجیه ورومیه
وتركیه‌یه مراجعتله سور مذكور حقنده استحصال
ایلدیكمز معلومات مفصله‌نك دخی بروجه آتی بیانه
مسارعت اولنور :

برشكل مثلثیده اولان استانبول شهری
— محاصره‌سنه باشلانیلدیغی اوزره اولدیغی صره‌لرده —
متین برسور ایله محاط ایدی. الیوم طرف طرف
خرابه‌لری كورلمكده بولنان بو سور مثلثینك
مرمره‌یه وخلیجه متوجه اولان ایكی ضلعی [یعنی
شرق وشمال طرفلری] یالكز یالین قات وبرجلری
حاوی بربدندن وقره طرفنه [غرب طرفنه]
متوجه اولان اوچنجی ضلعی دخی اوچ قات بدن
وبرجلر [قله‌لر] ایله عریض وعمیق وقسماً قوری
وقسماً صولی مكمل برخندكدن متشكل ایدی .
كرك بدنلر وكرك برجلرك قسم علیالری دندانی
اولمغله بوصورتله حصوله كلن مزغاللردن مستوراً
اسلحهٔ رامیه انداخت واستعمال اولنه‌بیلور ایدی.
مثلثك اوچ كوشه‌سندن هربرنده «شاتوفور»
دینیلان بیوك ومرتفع بر مستحكم كوشك [حصار]
موجود ایدی .بوشاتولردن وقتیله «آقروپولیس»
نامیله یاد ایدیلان مستحكم شاتوفور « سن دیمتریوس
فوری» اسمیله‌ده بنام اوله‌رق بونامده‌كی كلیسانك
یانینه بنا وانشا اولنمش ایدی . مذكور شاتو ایله
كلیسا بعدالفتح « خنكار بغچه‌سی » ویا «كلخانه»
نامی ویریلان سرای بروننده‌كی ایچ قلعه‌نك داخلنده
ایدی . اشبو شاتومؤخراً حرم همایون صیفی اتخاذ
اولنمشدر . شهرك ایوب طرفنه تصادف ایدن
ایكنجی كوشه‌سنده «قینه‌ژیون — Kynegion »
[خینژیون] دینیلان وصكره‌لری « ایوانسرای »
[حیوان سرایی] نامنی آلان شاتو وار ایدی . بوراسی
یرتیجی حیوانات دوكوشدیرلمسنه واعیاد عمومیه
وسائره‌یه مخصوص برنوع « سیرق — Cirque»
یعنی عمومی اویون محلی اولوب بوكا « آنفی تهآتر »
اسمی دخی ویرلمشدر . «قینه‌ژیون» شاتوسنك بولندیغی
طرفه یعنی استانبول سورینك ایوب طرفنده‌كی
كوشه‌سنه پك چوق برجلرله صوك درجه‌لرده
متانت وتقویه ویرلمش وحتی بو طرفك بعض یرلرنده
بدن دردت قات اولمق اوزره حیرت انكیز برصورتده
یاپلمشدر. ایوانسرای شاتوسنك كیروسنده [شرق
جنوبیسنده] « ولاكرنا سرایی — Palais des
Blachernes » دینیلان غایت بیوك وبیضی‌یه یقین
برشكلده برسرای وار ایدی وبوكون «تكفور سرایی»
دینیلان وبدنه متصل بولنان خراب بنا او سرای جسیمدن
متفرق آیروجه برسرای ایدی . « ولاكرنا سرایی»
سائر سرایلرك ایكی اوچ مثلی جسامتنده دینیله‌بیله‌جك
صورتده بیوك اولدیغندن وبرطرفدن سرای بروننه
ودیكر طرفدن ساحدار اغایه طوغری خلیجه وبتون
بك اوغلی جهتلرینه نظارت تامه‌سی بولندیغندن صوك
روم ایمپراطورلری بو سرایی دیكرلرینه ترجیح ایدرك
اوراده اقامت ایلرلر ایدی. مثلثك دیكر كوشه‌سنده
«سیقلوبیون» ویا «بش قله‌لر شاتوسی» ویاخود «پانتا-
پیرژیون قاستلی — Castel Pantapyrgion »
دینیلان جسیم برشاتو وار ایدیكه الیوم یدی قله

استانبول سورلری

استانبول سوری قسم بریسنك مرمره ساحلنه واصل اولدیغی محلده واقع و « یدی قله‌لر شاتوسی » نامیله موسوم اولان حصار جسیمك شماله متوجه اولان صاغ جبهه‌سی پیشگاهنده و بوستانلر ایچنده طوریله‌رق آلنان رسم فطوغرافیسیدر

Chateau des sept Tours — Façade septentrionale.

ناميله بنامدر . بونك اوكندن كوچك صو آقار .

شهرك برچوق قپولری وار ایدی : بونلردن بعضیلری [عسکری قپولرك غیری اولان اهالی قپولری]حین محاصره‌ده رومیلر طرفندن قپادلمش وحضرت فاتح قلعه‌یی فتح ایلدکده انلردن یکرمی یدیسنی آلیقویوب قصورلرینی سد ایلمشدرکه یرلری شهرك هراوج ضلعنده الآن نمایاندر . مع هذا صکره‌لری یکیدن بعض قپولر آچلمش وطوپقپو ایله‌ادرنه‌قپوسی آره‌سنده‌کی «هجوم قپوسی» ایله‌سیلیوری قپوسیله‌یدی قله‌قپوسی آره‌سنده بولنان «بلغرادقپوسی» ویدی‌قله‌ده بولنان«آلتون‌قپو»[*] ابواب مسدوده زمره‌سندن بولنمشدر . قپولردن هر برینك صاغ وصولنده بونلری مدافعه ایچون بیوجك برقله [برج] موجود ایدی .

یدی قله‌دن اسكی ایوانسرای قپوسنه [الیوم مسدود اولان انصار قپوسنه] قدر اولان جبهه اوزرنده‌اون‌ایکی قپووانصارقپوسندن‌سرای برونه قدراولان قسم اوزرنده‌اون‌التی‌قپو وحضرت فاتحك صکره‌دن‌بنا بیوردیغی‌سرای برونده‌کی‌یکی‌سرای بغچه‌سنك دائرآماداراطرافنی احاطه‌ایدن ایچ‌قلعه محیطی‌اوزرنده—برچوغی‌مؤخراًسدوبعضیلری‌بده کشادایدلمش‌اولان—اون‌اوچ‌قپووسرای‌برونندن یدی‌قله‌یه‌قدر اولان‌مسافه‌ده‌طقوزقپو وارایدی .

غربه وادرنه جهتنه‌ناظراولان اون‌ایکی‌قپو : یدی قله‌قپوسی– Porte d'or ، بلغراد قپوسی ، سیلیوری قپوسی –Porte de Selymbria، مولویخانه‌قپوسی‌نام دیکرله یکی‌قپو [ملاندیسیا]، رومیلرك « آیورومانوس قپوسی » نامیله توسیم‌ایلدکلری‌طوپقپوسی - Porte de Saint Romain ، صکره‌دن‌سد ایدلمش اولان Porte des Avares نامنده‌کی هجوم قپوسی ، قدیماً «میریاندریون»یعنی‌اون بیکلرقپوسی‌نامنی‌حائزاولان ادرنه‌قپوسی– Porte Myriandri ، تکفور سرایی اوکنده والیوم‌مسدود بولنان « قسطنطین قپوسی » ، سیرقو پورتا — Cirkoporta نامنده‌اولان جانبازخانه قپوسی [«سیرق»قپوسی]، اکریقپو Porte de Kaligaria [بوقپونك آلت طرفنده ایکی مسدود قپو دها واردر] ؛ اسکی ایوانسرای قپوسی [انصار قپوسی] نامیرنده اولدیغی کبی انصار قپوسندن سرای برونده قدر اولان اون آلتی قپو : ایوانسرای قپوسی —Porte de kynegion، بلاط‌قپوسی —Porte du Palais des Blachernes، فنار قپوسی، پتری قپوسی — Porte Petra ، یکی آیا قپوسی [بوقپو « یکی‌قپو » نامیله بعدالفتح آچلمشدر]، آیاقپوسی، جبالی‌قپوسی، اونقپانی‌قپوسی —Porte des magasins aux farines، آیازمه‌قپوسی، اودون‌قپوسی، زندان‌قپوسی—Porte

[*] یدی قله‌ده ایکی قپووار‌در : بونلردن بری —بر منشور مخمسی شکلنده اوله‌رق برضلعیله کوشه‌لرنده مستطیلی،دائره‌وی ویاذوکثیرالاضلاعی یدی برجی[قله‌یی] وبونلردن بشقه‌یارم‌برجلری دخی حاوی‌اولان—یدی قله‌شاتوسنك[حصارینك] ایچنه آچلمش‌اولان‌غایت جسیم قپودرکه روم قیصرلرینك ایتالیا وسائریرلرده ایتدکلری محاربادن مظفراًعودتلرنده‌بیوك آلای‌وکمال احتشام ایله داخل‌اولدقلری بوقپو « آلتون‌قپو » ویا «یالدزلی قپو» نامنده اولان اصل یدی قله قپوسیدر . مؤخراً بو قپو قسطنطینك‌امریله‌دیوارله‌اوروله‌رك‌صغیر برقپوحالنه افراغ اولنمش و قارشوسنده‌کی کوپری دخی منهدم اولمشدر.ایکنجی‌یدی‌قله‌قپوسی‌الیوم‌کشاده‌اولان‌وبرنجینك بر آز یوقاروسنده‌بولنان قپو درکه اوته‌دنبرو اهالی‌یه مخصوص‌اولوب‌کوچك‌چكمجه‌یه نسبتله « رکیوم» نامیله‌ده موسوم‌ایدی. سلطان‌احمدخان حضرتلری وقتنده سور استانبول تعمیر اولندیغی صره‌ده اوستنه برتاریخ طاشی وضع ایدلمشدر.

Porte ـ بالق‌بازاری قپوسی ، d'Anamais
، du marché aux poissons یکی جامع
قپوسی ویاچفوت‌قپوسی، بغچه قپوسی [تئوربون]،
کرجیجی‌باشی‌قپوسی، یالی‌کوشکی‌قپوسی، طوپقپوسی
نامنده‌درلر . بوقپولر شماله مکشوف واب دریاده
ایدی .

سرای بروننده‌کی ایچ‌قلعه‌نك جوانب اربعه‌
سنده اولان قپولر : کرجیجی باشی قپوسی ،
یالی‌قپو [یالی‌کوشکی‌قپوسی (اوخیپوس‌قپوسی)].
طوپ قپو [آیا وار، وارا] نامترنده اولان
مسبوق‌الذکر قپولردن بشقه اوغرق‌قپو [دکرمن
قپوسی] ، بالقخانه قپوسی ، کلخانه قپوسی [ایچ
اخور قپوسی ویا اوتاق قپوسی] ، بایزیدخان
قپوسی ، باب همایون ، سروی قپوسی ،
صغرق‌چشمه دیبنده‌اولان سلطان ابراهیم قپوسی
[صنوق چشمه قپوسی] ، الای کوشکی دیبنده
صقوللی محمد پاشا قپوسی ، مقبول ابراهیم پاشا
ایچون کشاد اولنان باب سلیمان خان ، بوستانجیلر
و مصاحبلره مخصوص اولان والیوم مکتب طبیهٔ
شاهانه نك اوکنده و سرکه‌جی غاری جهتنده
بولنان تیمور قپودر .

طوپقپوسندن صکره یدی قله‌یه طوغری
اب دریاده‌واقع وشرقه‌ناظراوله‌رق: دکرمن‌قپوسی،
بالقخانه قپوسی نامنده اولان سابق الذکر
قپولردن بشقه آخور قپوسی ، چاتلادی‌قپو ،
قوم‌قپو [کرجك اسکله] ، لنغه یکی قپوسی
(لنغه‌قپوسی ویایکی‌قپو)، داود پاشا قپوسی [آیوس
امیلیانوس | اصمایه قپوسی | پسوماتئوس | نارلی قپو
نامنده اولان قپولر وارایدی . بوجهه‌یه‌لدوس
طوقندیغندن محل مزبورده‌قلعه‌اوکنك اکثر محللری
وبالخاصه‌قوم‌قپوایله‌یکی‌قپوو آخورقپوایله‌سرای برونی
آره‌سنده‌کی ساحللر قبل‌الفتح طولدیرلمش اولدیغی
کبی فتحدن بر خیلی صکره‌ده بیرام پاشا همتیله
طولدیرلمش ایدی .

[مؤخراً سوراستانبول خراب‌اولمش وبالخصوص
ادوار اخیره‌ده وضع ایدیله‌رك صوکره‌الغا اولنان قلهٔ زمین
نظامنامه‌سی موجبنجه اکثر محللری هدم ایدیله‌رك
یرلرینه ابنیه انشا قلنمش اولمغله مذکور قپولرك اکثریسی
و بالخصوص خلیج طرفنده اولانلری الیوم محو اولق
درجه‌لرینه کلمشدر .]

قپولرك بعضیلری بالاده بیان اولندیغی
اوزره بعدالفتح سد ایدلمش اولدیغی کبی بعضیلری
دخی یکیدن آچلمش واکثریسنك اسملری پیدرپی
یکیدن اعطااولنمشدر . بوقپولره متین و اکثریسی
تیمور قاپلی جسیم قپوقنادلری طاقلمش وهله قره
طرفنه‌متوجه اولان قپولر وبالخاصه‌یدی قله‌قپوسی
یالدزلی ایکی‌قات تیمور قنادلری حاوی‌اولمغله متانتجه
شهرت بولمش ایدی .

حین محاصره‌ده مذکور قپولرك قسم کلیسی
[عسکری‌قپولرك‌غیری اولان‌ملکی‌قپولرك‌چوغی]
اسکی قلعه مدافعه‌لرنده‌کی عادته توفیقاً طاشله
اوریله‌رك‌سد اولنمش وقپولردن مدافعه‌سنه لزوم
کورینانلر صورت‌مخصوصه‌ده مرتب وقومانده‌لری
روم‌ویاخود آوروپالیك نامداراصلزاده‌سرکرده‌لره
محول قطعات مخصوصهٔ عسکریه ایله آیروجه
محافظه‌ایدلمشدرکه بووجهله‌محافظه‌اولنانلر : انصار
قپوسی ، ایوانسرای قپوسی، بلاط قپوسی ، فنار
قپوسی، پتری‌قپوسی، آیا قپوسی ، وبورادن‌سرای
برونه‌واورادن یدی‌قله‌یه‌قدر اولان بعض‌ساحل
قپولریله اکری‌قپو ، ادرنه‌قپوسی ، اولجه‌مسدود
هجوم قپوسی ، طوپ قپوسی ، سیلیوری قپوسی،
یدی‌قله‌قپوسی،نامنده‌اولان‌قپولردر [محاصره‌پلاننه
مراجعت بیوریله] .

«سیرقو پورتا» دنیلان واکری قپو ایله ادرنه
قپوسی میاننده بولنان برقپو اللی قدر عثمانلینك
الك اول شهره داخل اولدیغی برقپو اولمغله
حائز اهمیتدر . بوقپو شهرك ـ اضلاع ثلاثه‌سی
اوزرلرنده‌کی ـ متعدد قپولرندن باشقه بر طرزده
اوله‌رق تکفور سراینك آلتنه طوغری وزیر
زمیننده تونل واری انشا اولنمش بردهلیزه مخرج
ایدی؛ «ایمپراطور فره‌دریك بورادن شهره
کیره‌جکدر» دیو برتاریخده اهالی بیننده برشایعه
چیقمسی اوزرینه صکره‌لری بوراسنی «ایساق
قومنن» طاش ایله اوردیره‌رك قپاتمش ایدی .
[الیوم اکریقپو جوارنده ایواز افندی جامعنك حاولیسنده
غایت اوزون بردهلیزك مدخلی بولنمقله بودهلیزك مخرجی
سیرق قپوسی اولمق محتملدر .] عثمانلولرك قلعه‌یه
دخولندن صکره روملردن بر طاقمی بو دهلیزه
التجا ایله اورادن قاچمغه چالشمشلر ایسه‌ده موفق
امل اوله‌میه‌رق مجبور رجعت اولمشلردر .

نفس استانبولك جرمی دائراً مادار ۱۸
میل [۱٦ کیلو مترو] ومشی عادی ایله اوتوز
بیك خطوه قدر اولوب قلعه‌نك هربیك آدیمده
اون قله‌سی وبناءً علیه جمعاً (٤٠٠) قله‌سی
[برجی] وار ایدی . بوندن باشقه قره طرفی
اوچ قات بدن اولمغله بونلرك فضله قله‌لریده حسابه
ادخال ایدلدیکی حالده قلعه‌نك مجموع قله‌لری
[برجلری] ۱۲۲۵ قله‌یه بالغ اولیور ایدی .
برجلرك بر طاقملری مربعی یعنی درت کوشه و بر طاقمی
مدور و بعضیلری دخی مسدس ویا مثمن ویاخودکه
اون ایکی ضلعلی ایدی [ایوانسرای قپوسی
طرفنده‌کی اکثر قله‌لر مسدس ویا مثمندر] .
هجوم عمومیده بالذات ایمپراطور طرفندن
مدافعه اولنان طوپقپونك صاغ وصولنده ایکی
بیوك قله [برج] وار ایدی : بونلردن خلیج
طرفنده‌کینه «سن رومن برجی» ، مرمره
طرفنده‌کینه «بغداد برجی» دینور ایدی .
بو برجلر قلعه‌نك الك متین ومکمل برجلرندن ایدی .

یدی قله شاتوسنده [قاستلنده] وقپونك
یانلرنده بولنان مربع الشکل مرمر برجلرله شاتونك
صاغ کوشه برجی ومذکور شاتودن صکره قلعه بدننك
دکز طرفنده تشکیل ایلدیکی زاویه‌نك رأسی
جوارنده وساحل بحرده بولنان مرمر قله متانت
انشائیه ومعروض اولدقلری وقایع مهمه‌لری جهتیله
تاریخده کسب اشتهار ایلمشلردر .

[سیاح مدقق شهیر اولیا چلبی مرحومك استانبول
قلعه‌سنك (سورینك) احوال قدیمه‌سی حقنده سیاحتنامهٔ
مشهورینه درج ایلمش اولدیغی بعض معلومات خصوصیه
حائز اهمیت اولمق حسبیله الك مهم کوریلان بعضیلری
علی وجه التلخیص آتی‌یه درج ایدلدی :

استانبول قره طرفنده [غرب طرفنده] یدی قله‌دن
ایوب وارنجه‌یه قدر ایکی قات سور [دیوار] وار ایدی:
طیش سورك ارتفاعی ۲۱ ذراع ، عرضی ۱۰ ذراعدر.
ایچ سورك قدی ۷۰ ذراع ، اساسنده‌کی عرضی ۲۰
ذراعدر. سور خارجینك ارتفاعی قعر خندقدن بندلره
وارنجه‌یه قدر ٤۲ ذراع اولوب بو سورك اساسندن
صو چیقمقله بونکله سور داخلی ماییننه خراسانی طوله
ریختم ایله ایجاب ایدن یرلرده متانت ویرلمشدر. سورین
اساسلریله ریختمدن متشکل یکپاره تملك عرض کاملی
۸۰ ذراع وسور خارجی ایله سور داخلینك مابینی
٦۰ ذراعدر. سور خارجینك اوکنده وخندقك برو
طرفنده بر قاتده آلچق حصار دیواری موجود اولوب
بونك قعر خندقدن ارتفاعی ۲٥ وعرضی ٦ ذراع
وسور خارجی ایله بونك مابینی ٤۰ ذراعدر . بوحساب
اوزره استانبول قلعه‌سنك قره طرفنده اوچ قات دیوار
[سور ویاخود بدن] ایله ۱۰۰ ذراع عرضنده عمیق
بر خندك موجوددر . بو خندكك ایچنه یدی قله‌دن
تا سیلیوری قپوسنه وانصار قپوسندن [اسکی ایوانسرای
قپوسندن] اکری قپویه قدر دکز صویی کیرمکله
[استانبول قلعه‌سنك عتیق پلانلرینه نظر اولنه] شهر
شهیر استانبول عادتا بر جزیره حالنی آلمش ایدی .
بتون قلعه‌نك ۱۲۲۵ برجی (قله‌سی) اولدیغی کبی
هر بر برجه روملر طرفندن علی روایة اوتز عدد

بدهبان تعیین ایدلمش اولدیغندن بونلر شب و روز نکهبانی ایلرلر ایدی . بو حالده یالکز برجلره ۱۲۲۵۰ کشی مأمور اولمغله آتیده بیان اولنهجغی اوزره « هامر » ایله سائر آوروپا محررین عسکریهسنك بتون استانبول مدافعینی ۷۵۰۰ کشی رادهسنده کوسترملری جداً کولنهجك احوالدندر] .

شو دخی شایان دقتدرکه شهرك قره جهتندهکی سور ایکی قاتلی [و بونلرك خارجنده بولنان صغیر بدن دخی داخل حساب ایدلدیکی حالده اوچ قاتلی] اولوب بویله متعدد قاتلری حاوی اولان سورلردن لاتینلرك استانبولی محاصره ایتدکاری زمان فوائد و محسنات عدیده کورلمسی جهتیله بر آراق ایمپراطور « میخال پالئولوغ » دکز جهتندهکی سورلری دخی تضعیفه قالقشمش و بوبابده خیلی ایلری کیتمش ایدی. قات قات اولان سور قسطنطینیهنك ثخنی ، خندکنك عمق و وسعتی ، استحکامات خارجه مقامنده اولان قله و برجلرینك کثرت و متانتی قرون وسطاده استانبولی دنیانك برنجی درجهده متین و مستحکم قلاعی میاننه ادخال ایتمش اولدیغنی دفعات عدیدهده دوچار اولدیغی محاصرات شدیدهدهکی مدافعاتی و بالخاصه عثمانلیلره قارشو طول مدت مقاومتی پك واضح صورتده اثبات ایدر ظننده‌یز .

استانبول قلعهسی بر وجه معروض پك متین اولمغله برابر بدنلری اوزرینه خیلی بیوك طوپلرده قونمش ایدی. قسطنطینك قلعه اوزرندهکی طوپلردن بشقه قورشونلی مخزندهکی طوپخانهسنده بشیوز قدر احتیاط طوپی آماده اولدیغی و سرای برونی ایله قزقلهسنه و مرمره ساحلنه دخی برچوق طوپلر تعبیه ایتمش بولندیغی و بو جهتله حین محاصرهده دونمای همایونك همان مرمره طرفندن استانبوله تعرضه یول بولهمامش اولدیغی منقولاتندر .

غلطهدن یمش اسکلهسنه زنجیر چکلمش اولمغله . وقت حاجتده بو زنجیر چوزیلوب کمیلر بالسهوله کچر ایدی [بعض روایاته کوره بو زنجیر اوچ قات ایدی] .

ایشته اقسام اساسیهسی بیوك قسطنطین طرفندن انشا اولندقدن صکره اعصار و ادوار عدیدهده بیدرپی برچوق علاوات ، و تعدیلات و ترمیمات و تجددات کورمش و بنابرین صوك محاصرهسی زماننده عثمانلولرك شدتلی هجوملرینه کمال شدت و متانتله کوکس کرمش بولنان سور قسطنطینیهنك احوال عمومیهسی وجه معروض اوزره اولوب [۱] خلیجك اوته طرفنده بولنان جنویزلیلر الندهکی غلطه قلعهسی دخی استانبولك بر نوع واروشی حکمنده اولمغله استانبول سورینه مانند بر سور ایله محاط ایدی . بیوك قسطنطین استانبول شهرینی یکیدن اعمار ایله کندوسنه پایتخت ایدیندیکی صرهلرده جنویزلیلر مشارالیهه کسب صمیمیت ایلمکله انلره خلیجك مقابلهده بر ویروب غلطهیی اعمار و قلعه انشاسیله تحکیم ایتدیرمش ایدی [۲] . رومللر زماننده شهرك ایچنده دخی جنویزلیلرك بر محلهسی وار ایدی .

عثمانلی اردوسی استانبول اوزرینه یوریدیکی

---

[۱] « بیزانس » یعنی استانبول شهرینی ایلك بانیسی اولان بیزانس [نام دیکرله وبزاس] بدایت تأسیسنده سور ایله احاطه ایتدردیکندن استانبول سورینك ایلك بانیسی دخی الیه ایسهده شهرك مؤخراً بیوك قسطنطین طرفندن توسیع و تعمیرنده موجود اولان سورلری دخی بالطبع توسیع و تجدد ایتمش وانك اکمال ایتدیکی سورك قره طرفنك ایلروده تفصیل اولنهجغی اوزره اتیمزواسه قپوسی والتی مرمر سلطان سلیم طرفلرندن کچهرك خلیجه واصل اولدیغی بعض کتب معتبرهده کورلمش اولقله شهر قسطنطینیهنك مؤخراً دها زیاده توسیع اولنهرق زمانمزده خرابهلری مشهود و ۱٦ کیلومتره محیطنده اولان سورك مؤخراً سائر قیصرلر طرفندن شمدیکی حاله قوندیغی تظاهر ایدر .

[۲] بیوك قسطنطینك صاغمال اینکاری غلطهده طوردیغی کبی سودخانهسی دخی بوراده بولنمغله محل مزبوره « غلطه » اسمی ویرلدیکی جمله منقولاتندر .

استانبول سورلری

استانبول سوری قسم بریسنك مرمره ساحلنه واصل اولدیغی محلده واقع و « یدی قله‌لر شاتوسی » نامیله موسوم اولان حصارجسیمك اوك جبهه‌سی ایله بو جبهه‌نك صاغنده بولنه‌رق الیوم « یدی قله قپوسی » دنیلان قلعه قپوسی

Chateau des sept Tours — Porte de Yédı-coulé, à droite de l'ancienne Porte-Dorée.

صره‌لرده غلطه قلعه‌سی دخی اوزرینه قولایلقله واریله‌میه‌جق صورتده پك متین ومستحكم اولمغله برابر دكز طرفی آوروپه جنویز كمیلریله‌ده ستر ومحافظه ایدلمش ایدی . بوقلعه‌متانت ومعموریتی یقین‌وقتلره‌قدر محافظه ایتمش، یكیچری قباداییلرینه صوك‌دورلرنده‌بیوك برتحفظ ومجادله‌محلی اولمشدر. جنویزلیلر ظاهراً كندولرینی بیطرف كوسترملرینه بناءً حین محاصره‌ده غلطه قلعه‌سنك اوزرینه كیدلمكه لزوم كورولمامش ایدی .

اسـتانبول قلعه‌سی عثمانلیلرك الینه كچدكدن صكره‌سوری حقنده برایكی دفعه تعمیرات جسیمه اجرا ایدلمش ایسه‌ده‌اشكال اصلیه‌سی تغییر ایدلمامش اولدیغندن وباخصوص طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌ســنده بولنه‌رق هجوم جبهه‌سی اتخاذ اولنان سورقسمی ایله بوقسمك یانلرنده بولنان اقسـام اوزرنده آچیـلان كدیك محللرینـك تعمیر كورمیه‌رك بوكونه‌قدر حال اصـلیه‌سی اوزره قالدیغی بعض محررین اجنبیه‌نك جملهٔ مرویاتندن بولندیغندن سور قسطنطنیه‌نك پك‌چوق برلری، بروج وباروسی الیوم برحال خرابیـده اولمغله برابر حین محـاصره‌ده نه‌حال وهیئتده بولندیغی بوكون‌موجود اولان اقسامنك تدقیق ومطالعه‌سیله پك اعلا اكلاشیله بیلور [سـور مزبورك مناطق مختلفه‌سنی ارائه ضمننده بواثره ادخال ایلمش اولدیغمز فطوغراف رسملرینه مراجعت بیوریله] .

استانبولك یدتصرف عثمانیانه كچمسنی متعاقب سوری اول امرده ــ حضرت فاتحك تعمیر قلعه وتنظیم مملكت خصوصلرینی ید اقتدارینه تودیع بیوردیغی ــ « قارشدیران سلیمان بك » طرفندن تعمیر ایدلمش وبعده ســلاطین عثمانیه حضراتی ادوار مختلفه‌ده سور قسطنطنیه‌نك تعمیر ومحافظهٔ معموریتنه همیشه همت ایلمشـلردر . الك بیوك تعمیرات جتمكان فاتح بغداد حضرتلریله سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده وقوعه كلمشدر شویله كه :

بعض آثار عثمانیه‌ده اوقوندیغنه كوره فاتح بغداد حضرتلری روان سفرنده‌ایكن (١٠٤٥) استانبولده قائممقام اوله‌رق براقیلری « قوجه بیرام پاشا » استانبول ، ایوب ، غلطه ، اسكدار منلالرینی جمع ایله ســور استانبولك مكملاً تعمیری مذاكراته وبوبابده اجرا آت لازمه‌یه كیرشـدی ؛ معمـار باشی ســكبان اغا ایله شهر امیننه فرمانلر اسطار واسـتانبولك جمعاً ٤٧٠٠ محله‌سی امامیلرینه لازمكلن‌اوامر وتنبیهات اعطا قلنه‌رق تعمیر قلعه ایچون جمله‌سنك خدمت ومعاونتده‌بولنملری تكلیف اولندی‌وماهر وعمال اوسته‌لر جلبیله حضرت پادشاه روان ســفرندن عودت ایدنجه‌یه قدر برســنه ایچنده اسـتانبول وغلطه قلعه‌لری وبونلرله برابر بالجمله ســلاطین عظام جامعلری صورت مكمله‌ده تعمیر وترمیم اولندی بوتعمیراته شـعرادن دانش افندی تاریخ آتی‌یی سویلدی : « دعا ایدوب‌دیدم تاریخنی ای دانش بو مبنانك » « زمین طوردقجه طورسونه بوبنای آسمانه آسا » (١٠٥٠) .

[تاریخ مصراعنی حساب ایدرك ١٠٥٠ بولدق ؛ حالبوكه روان سفرینك ١٠٤٥ ده وبغداد سـفرینك دخی ١٠٤٨ ده وقوعه كله‌رك ١٠٤٩ ده سـلطان ابراهیم خان حضرتلرینك جالس اورنك خلافت عظمـا اولمسنه بناءً تعمیراتك حكایه اولندیغی وجهله برسنه‌ده تمام اولیه‌رق سـلطان ابراهیم خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرینه قدر دوام ایلدیكی مستبان اولیور] .

قلعه‌نك تعمیرات معروضه‌سی اجرا اولندیغی صره‌لرده ایدیكه سرای بروننده آخور قپویه طوغری لب دریاده قلعه‌نك اساسی اه كنه‌یكرمی

ذراع عرضنده برـدبنا اولنه‌رق خارج قلعه‌ده بیوك بربول تشـکیل قلنمش‌ایدی [٥]. کمیجیلر بومحلدن کمیلرینی ایپلرله چکوب سرای بروننده ایچری خلیجه داخل اولورلر ایدی . بوندن بشـقه قلعه‌نك داخل وخارجنده قلعه‌یه متصل ویاخودکه قلعه اوزرنده نقدر اعیـان واشراف خانه‌لری وارایسه جمله‌سی استملاك اولنه‌رق هدم ایدلمکله قلعه دائرآمادار طریق عاملر ایله‌زینتیاب اولمش ایدی .

سـور استـانبولك ایکنجی بیوك تعمیری جنتمکان سلطان‌احمدخان ثالث حضرتلری زماننده داماد آصف ابراهیم پاشـا همتیله وقوعه کلمش ویالی کوشکندن نارلی قپویه قدر اولان سـور بحری تعمیراتنك ایکی سنه سوردیکی آخور قپو اوزرینه وضع اولنان تاریخ طاشندن اکلاشلمش وبوتعمیر جسـیمده خراب اولان بروج وبارولرك کاملاً تعمیر قلنمش اولدیغی مذکـور طاش اوزرینـه درج اولنمشـدر . اشبو طاش اوزرنده‌کی منظومـهٔ تاریخیه‌نك دور وتاریخ تعمیری‌ارائه‌ایدن‌صوك‌ایکی‌مصراعی‌بروجه آتیدر:

« حکم سلطانه احمد والاجناه » ، « مصون استانبولی آباد ایلدی » (١١٣٥) .

یدی قله شاتوسـنك [حصارینك] یاننده بولنه‌رق الیوم « یدی قله قپوسی » دینـلان قپو اوزرینه موضوع تاریخ طاشی اوسـتنده‌دخی بنه سلطان احمد خان حضرتلرینك اسم عالیلری‌محرر اولدیغندن بو جهت سـورلرینك دخی دور سلطان احمد خان ثالثده ویاخود سـلطان احمد خان اول ویا ثانی‌حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده تعمیر ایدلدیکی مستبان اولور .

استانبول سور وقپولری حقنده

معلومات خصوصیه

صوك زمانلرده آوروپاده نشر ایدیلان بعض آثارجدیده‌ده وبتخصیص مشاهیر مدققین‌اجنبیه‌دن دوقتور « مورتمان » نام محرر طرفنـدن تحریر وفرانسه‌ده واقع « لیل – *Lille* » شـهرنده ١٨٩٢ سـنهٔ میلادیه‌سـنده طبع وتمثیل اولنان *Esquisse topographique de Constantinople* نام‌اثرمهمده‌بلدهٔ‌معظمهٔ‌قسطنطینیه‌نك سور وقپولری وآنلره متعلق خصوصات حقنده مصادف انظار دقتمز اولان معلومات مخصوصه حائز اهمیت‌عظیمه اولمغله مذکور سور وقپولره دائر بوندن‌اقدم‌اعطا ایلدیکمز معلومات عمومیه‌یه علاوةً معلومات‌خصوصیهٔ مذکوره‌نك وبونلرده‌ده علاوةً بو بابده دیکر آثار عثمانیـه وافرنجیـه ورومیه‌یه بالمراجعه بالذات اجرای تتبعات‌وبالفعل

---

[٥] — ١٥٦٦ ایله ١٥٧٤ سنهٔ میلادیه‌لری مابیننده آوروپاده طبع ایدلمش وچند سـنه مقدم بك اوغلنده‌مقیم کتابجی «لورنس قائیل» طرفندن‌مع‌تعریفات تکرار طبع ایدیله‌رك نشر ایدلمش بولنان قدیم براستا . نبـول خریطه‌سی اوزرنده خلیج ومرمره صـولرینك سورلرك قاعده‌سنه قدر واصل اولیه‌رق ایوانسرایدن سرای برونه وبورادن یدی قله‌یه قدر اولان سورلر اوکنده عریض برکزنتی بولندیغی ارائه قلنمش اولمغله بوکزنتینك باخصوص مرمره ساحلنده‌کی قسمنك‌مؤخراً تلاطم دریا تأثیراتیله نابدید اوله‌رق دکز صولرینك اکثر محلارده سورك دیبنه قدر واصل اولدیغی وبنا برین بالاده بیان اولندیغی اوزره سرای برونی‌ایله آخورقپو آره‌سنده‌مؤخراً برسد (ریختیم) انشاسیله کزنتینك تکرار تشکیل قلندیغی وارد خاطر اولیور .

«اولیا چلبی» مرحومك کندی اثرنده بیرام پاشانك همتیله سرای برونندن یدی قله‌یه قدر سور اوکنه‌سد انشا اولنه‌رق لب دریاده برجاده تشکیل وانشاسندن بحث ایتمی‌ده وقتیله مرمره ساحلنده دکز صولرینك سـورلرك دیبنه قدر واصـل اولدیغنه دلالت ایده‌بیلور .

اجرای تدقیقات ایدرك استحصال ایلمش اولدیغمز سائر معلومات خصوصیه‌نك علی طریق التلخیص بر وجه آتی بیانته مسارعت اولنور :

استانبولك قره طرفنده‌کی سوری متعدد خطلردن متشکل اولوب بو خطلر مختلف ادوارده قیصرلرك همات متوالیه‌سی ایله پیدرپی یعنی پك اوزون بر مدتده وجوده کلمش و بین الافرنج مختلف ناملر ایله یاد و توسیم اولنمقده بولنمشدر . خطوط مذکوره‌یی تشکیل ایدن دیوارلر اوزرینه جابجا موضوع طاشلر اوسته لاتینجه یازیلی اولان یازیلر هر سور اقسامنك قنغی حکمدار زماننده تعمیر ویا انشا قلندیغنی مشعردرلر .

سور اصلینك کیروسنده سائر بعض سور خطوط خصوصیه‌سی دها موجود اوله‌رق بولنلرك الیوم خراب ونابدید ویالکز بعض اثرلرینك مشهود اولدیغی روایت اولنیور .

استانبول قلعه‌سنده بولنان باشلوجه سورلرك [دیوارلرك] اسامیسی آتی‌یه درج ایدلمشدر :

Murs d'Anthémius			انته‌میوس دیوارلری
« Bacaturea	»	»	باقاتوریا
« des Blaquernes (Morctichos)	»	»	ولاکرنا
« de la Caligaria	»	»	قالیغاریا
« de Constantin	»	»	قسطنطین
« de Constantin le grand	»	»	ب. قسطنطین
« Constantinien	»	»	قسطنطینیه‌ن
« de Cyrus Constantin	»		سیروس قسطنطین
« Exot'chos	»	»	اکزوته قوس
« Esot'chos	»	»	ئه‌سوتیقوس
« Héraclien	»	»	هراقلیه‌ن
« de Léon	»	»	له‌ئون
« Léonien	»	»	له‌ئونیه‌ن
« de Londja	»	»	لونجا
« de Manuel Comnène	»	»	مانوئل قومنن
« Maritime et des quartiers de la Propontide			بحری سورلر وپروپونتیت محلاتی سورلری
« Mésotichion	»	»	مه‌زوتیشیون
Murs Proteichisma	»	»	پرته‌شیزما
« du Sevastocrator	»	»	سه‌واستوقراتور
« Théodosiaque	»	»	تئودوس
« Théodosiaque(extérieur)	»	»	تئودوس خارجی
« Théodosien	»	»	تئودوسیه‌ن
« Théodosien(second)	»		ایکنجی تئودوسیه‌ن

استانبول سورینك جهات ثلثه‌سنده بولنان قپولر ادوار مختلفه‌ده مختلف ناملرله یاد ایدلمش اولدیغی کبی مذکور قپولرك اسملری روم ولاتین لسانلری ومؤخراً آوروپا السنه‌سی اوزره یازیلان کتابلره ، استانبولك الك اسکی خریطه وپلانلریله مؤخراً یاپیلان خریطه وپلانلر اوزرینه صور مختلفه‌ده اوله‌رق قید وتحریر اولنمش واول وآخر بعضیلری یکیدن آچیله‌رق بعضلریده سد ایدلمش وهله بونلردن برقاچی صوك زمانلرده کاملاً غیب اوله‌رق انلر حقنده تواریخده کوریلان معلومات بالفعل تطبیق اولنه‌میه‌جق بر حاله کلمش واشبو قپولردن وقتیله « شاریسیوس قپوسی » ویا « قار- سیوس قپوسی » نامیله کتب قدیمه‌یه درج ایدیلن قپو کبی بعض قپولر حقنده مؤخراً درلو افکار وآرا حصول بولمش ومحررین ومورخین قدیمه واخیره‌دن بوبابده برخیلی خطایه دوچار اولنلرده کورلمشدر . مذکور قپولرك استانبول محاصره‌سنه وانك نتیجه‌سی اولان فتح جلیل قسطنطینیه‌یه تأثیرات وتعلقات قطعیه‌سی بولندیغندن کرك اشبو قپولر وکرك آنلره متعلق خصوصات سائره حقنده اجرا ایتمش اولدیغمز تتبعات و تدقیقات عمیقه نتایجنی بروجه آتی بیانه مسارعت ایلرز :

بعض مورخین مشهوره‌نك روایتلرینه کوره استانبولك قره طرفنده‌کی سوری اوزرنده بشی « سیویل قپو » ویا « ملکی قپو » نامنده اولوب اوزره اهالی‌یه ودیکر بشی « عسکری قپو » نامنده اولوب

اوزره قلعه مانوره وحركاتنك اجراسنه يعنى عسكرلره مخصوص اولهرق باشلوجه اون قپو موجود ايدى .

{ اهالى قپولرى } شهردن خارج سوره كيدن بيوك جادهلرك استقامتنده اولهرق — وقت حربده دشمن بوقپولردن شهره بالدخول يايله ماماق ايچون — ديوارلهاوريلوب سد ايدلملرى اصول متخذهدن ايدى .

{ عسكرى قپولر } شهرك يول وجادهلرى استقامتنده بولنميان وايمپراطورلر ايله عسكره مخصوص اولان خصوصى قپولر اولوب حركات عسكريه اجرا اولنمق ، ايجابنده خروج حركتلرى وقلعه مانورهلرى ياپيلهرق مدافعات متعدده بولنمق والحاصل مدافعهنى حركتلرنده سربست راقق ايچون استعمال اولنورلر ايدى .

بيان اولنان عسكرى وملكى قپولرى شونلردر:

١ ـ (١) نومرولى عسكرى قپو [ناميكرله يدى قله يالدزلى قپوسى]

١ ـ يدى قله قپوسى

٢ ـ (٢) نومرولى عسكرى قپو [بلغراد قپوسى]

٢ ـ سيليورى قپوسى

٣ ـ (٣) نومرولى عسكرى قپو [« سيغما *Sigma* » قپوسى]

٣ ـ مولويخانه قپوسى [يكى قپو]

٤ ـ (٤) نومرولى عسكرى قپو

٤ ـ طوپقپوسى

٥ ـ (٥) نومرولى عسكرى قپو [صولى قله يانندهكى هجوم قپوسى]

٥ ـ ادرنه قپوسى

استانبولك عثمانلولر طرفندن الك صوك محاصرهسى تاريخنى يازان مورخلردن « جورجى دولفن – *Zorzi Dolfin* » و « پوسكولوس – *Pusculus* » نام مورخلر اهاليه مخصوص اولان اسكى سيويل قپولرك [ملكى قپولرك] عددينى بالاده كوستردیكى اوزره بش اولهرق تحديد ايتميوب بوقپولرى سكزه چيقارمش وآنلرك اول تاريخدهكى صرهسنى اولزمانلر حائز اولدقلرى اسملرله برابر آتيده كوستردیكى وجهله اثرلرينه درج وتحرير ايلمشلردر :

« جورجى دولفن » ه كوره قپولرك اسملرى	« پوسكولوس » ه كوره قپولرك اسملرى
1. Porta Aurea	1. Aurea Porta
2. Por'a Pagea	2. Porta Pegana
3. Porta de Sto Romano	3. Porta Sti Romani
4. Porta Carsea	4. Porta Charsaca
5. Porta Palazo regia	5. Porta Regia
6. Porta Caligaria	6. Calygaria
7. Por'a Xilina	7. Porta Xylina

بالادهكى قپولرك شمديكى اسملرى

١. يدى قله قپوسى
٢. سليورى قپوسى
٣. طوپقپوسى
٤. ادرنه قپوسى
٥. سراى ايمپراطورى قپوسى [اليوم اوريلىدر]
٦. اكرىقپو
٧. حيوانسراى قپوسى [انصار قپوسى]

[« جورجى دولفن » ك بيان ايتديكى قپولر ميانندە (٣) نومرولى سيويل قپو يوقدر. بوقپونك « مولويخانه قپوسى » [ملانديسيا قپوسى] اولديغنه شبهه يوقدر . « پوسكولوس » ك بوقپويى هيچ ذكر ايتمامسنه باقيلورسه مزبور قپونك محاصره زماننده كاملاً مسدود بولنديغى آكلاشيليور . حتى مؤخراً بو قپويه عثمانليلرك « يكى قپو » اسمنى دخى ويرملرينه وفقط ايلروده بيان اولنهجغى اوزره مذكور قپو اوزرندهكى يازيلى طاشلردن وساٸرهدن وقتيله موجود ايدوكى آكلاشلمقده اولمسنه بناءً آنك سد اولنهرق مؤخراً عثمانليلر طرفندن تكرار كشاد ايدلديكى آكلاشيليور .]

استانبول سورلری

« یدی قله شاتوسی » دنیلان حصار جسیمك اوکنده‌کی « یالدزلی قپو » و یا « باب‌الذهب » نام باب ایمپراطورینك شمالنده و برآز اوته‌سنده بولنان « یدی قله قپوسی »

Porte de Yédi-coulé, à droite de l'ancienne Porte-Dorée.

بعض آثارده مارالذكر سيويل قپولر بروجه آتی توسیم اولنمشدر :

يدی قله قپوسی	=	رکیوم قپوسی
سليورى قپوسی	=	بيكار وپيكى قپوسی
مولويخانه قپوسی	=	ملاندیسیا قپوسی
طوپقپوسی	=	آپورومانوس قپوسی آپووار وارا قپوسی
ادرنه قپوسی	=	ميرياندريون قپوسی
سرای قپوسی	=	پورتا قسطنطينا (قسطنطين قپوسی)
اكريقپو	=	خرسيا وقارسيوس (شاريسيوس قپوسی)
انصار قپوسی اسکی ایوانسرای قپوسی	=	کیلوپورتا

بوندن اول بيان ايتديكمز بشی عسکری وبشی ملكی اون قپودن بهرى ايله انلردن بشقه اولان قلعه قپولرينه عائد اوله‌رق طوپلاديغمز معلومات حائز اهميت اولمغله معلومات مذكوره‌نك قپولرك صره‌سنه توفيقاً بروجه آتی بيانه مسارعت اولنور .

{۱} و {۱} نومرولی عسکری وملکی قپولر

(۱) نومرولی عسکری قپو « يدی قله‌لر شاتوسی » دنيلان حصار كيرك اوكنده اولان قپودركه مؤخراً ديوارله اوريله‌رك سد ايدلمشدر . الكاسكی خريطه‌لرده بوقپونك اسمی « آنتيقا قپوسی — *Porta Antiqua* » و « آنتی كيسيما قپوسی — *Porta Antiquissima* » صورتلرنده كوسترلمش ودها صكره يابيلان ، خريطه ، يازيلان كتب اجنبيه‌ده مذكور قپو صورت عموميه‌ده « يالدزلی قپو — *Porte dorée* » وياخود « آلتون قپو — *Porta Crisea, Porte d'or* » اسميله ارائه وتوسيم ايدلمكده بولنمشدر . مذكور قپويه قديماً « آلتون قاپلامه‌لی قپو — *Porte Manteau d'or* » ويا « آلتونلی قپو — *Porte dorée* » دخی دنيلمكده اولديغی بعض آثار افرنجيه‌ده مصادف انظار دقتمز اولمشدر .

مذكور اسملردن مستبان اوله‌جغی اوزره بيان اولنان قپونك اوزرى قديماً آلتون يالدزلی الواح ذی قيم ايله مستور وسائر آلتون تزييناتی ايله مزين اوله‌رق هركسك جالب انظار دقتی اولوردی. بوقپونك مزين قنادلری وسائر ذی قيم تزييناتی مؤخراً رومل طرفندن غصب واخراج اولنمش اولديغی كبی صوك محاصره زمانده وحتی علی رواية دها اول بعض اخبارات كاهنانه اوزرينه اشبو قپو ديوارله اوريله‌رك سد ايدلمشدر .

بيزانتينلر [قديم استانبول اهاليسی] زماننده بوقپو ايتالياده وآوروپانك سائر محللريله ممالك متجاوره‌ده نائل غلبه وظفر اولان قيصرلرك [سه‌زارلرك] مراسم مخصوصه ايله شهره دخوللرينه منحصر ومخصوص بر عسكری قپو ايدی .

بعض آثار افرنجيه‌ده « اسكی يالدزلی قپو — *l'ancienne porte dorée* » نامنده بر قپو دها ذكر ايدلمكده وبوقپونك شمديكی سور اوزرنده‌كی يدی قله يالدزلی قپوسنه بالتمام متناظر اولمق اوزره بيوك قسطنطينك انشا ايتمش اولديغی سوربری اوزرنده واليوم « اسه قپوسی » دنيلان محلده ايدوكی نقل وروايت اولنمقده‌در .

فی الحقيقه بيوك قسطنطينك انشا ايتديكی سورك اليوم « ات يمز » دنيلان محله‌ده كائن « ديبوس مناستری — *Monastère de Dius* » خرابه‌سی جوارندن يوقارويه طوغری چيقه‌رق « اسه

قپوسی » نه‌واورادن سلطان سلیمه وخلیجه طوغری
کیتدیکنی والیوم « اسـه قپوسی » دنیلن محله‌ده
وقدیم بر کلیسا اولان اسـه قپو جامع صغیرینك
بولندیغی محل اتصالنده موجود بر قپونك شمدیکی
یدی قله قپوسنه بالتمام متناظر اوله‌رق بو قپونك « آلتون
قپو [یالدیزلی قپو] — *Porta Aurea* »
[*Porte dorée*] » صورتنده‌کی اسمنك موخراً
شمدیکی یدی قله قپوسنه انتقال ایلدیکنی واسـه
قپوسندن لکن ماراالذکر بیوك قسطنطین سورینك
ایلروسنه مؤخراً یعنی شهرك جسامت حاضره‌سنی
آلمق اوزره توسعندن صکره — بایپلان شمدیکی سور
برینك انشاسی متعاقب بیوك قسطنطین سوری
ایله شهرك ایکی به بولندیکنی بعض محررین کتابلرینه
درج ایلمشلردر .

سابق البیان یدی قله قپوسندن دکزه [سرای
برونه] قدر شهر استانبول طولنك ١٤٧٠٥
رومن قدمی [*] اولدیغی وشهر مزبور عرضنك
ایسه ٦١٥٠ قدم اولمسنه بناءً بونلرك یکدیکرینه
نظراً ٢,٢١ : ١ نسبتنده بولندیغی ومعلومات
مزبوره‌دن استانبول سور خارجیسنك ابعادی
اکلاشیله بیله جکنی « نوتیتیا — *Notitia* » نام
مورخ اثرینه درج وتحریر ایلمشدر .

« یدی قله‌لر شاتوسی » دنیلان « یدی قله
حصاری » نك حال قدیمی الیوم کوریلان حال
وهیئته مشابه بر صورتده اولوب حصار مذکورك
یکیدن بر طاقم قله وبرجلر انشاسیو صورتیله
عثمانلولر طرفندن بر صورت مکمله‌یه افراغ اولندیغی
بعض آثار افرنجیه‌ده منظور مز اولمش وحصار
مزبورك طول مدت « حبسخانهٔ عمومی » اتخاذ
اولندیغی وحتی هانکی دولته اعلان حرب اولنه‌جق
ایسه نشانهٔ حرب اوله‌رق اودولت سفیرینك
بورایه ارسال قلندیغی جمله‌جه امور معلومه‌دن
بولنمشدر .

یدی قله شاتوسی طبق زمانمزك بوغاز
طرفی مسدود آی طابیه‌لری شکلنده یعنی مخمسی
بر ردوت صورتنده اولوب زاویه نقطه‌لرنده غایت
بیوك ویوکسك بر بر برجی یعنی جمعاً بش بیوك
قله‌یی وضلعلری اوزرنده درت عدد یارم برج ایله
برده صغیر برجی حاوی اولدیغی کبی آی طابیه‌نك
بوغاز خطی مقامنده اولان واستقامتی قلعه‌نك
سور اصلیسی امتدادنده بولنان ضلع اورته‌سنده
دخی متوازی المستطیلات شکلنده واوسطی مستور
کسمه طاشدن ایکی بیوك برجی [بنایی] محتویدر . یالدزلی
قپو دنیلان اصل یدی قله قپوسی بو ایکی برجی
بر برینه وصل و ربط ایدن حد اردیواری اوزرنده‌در .
قلعه‌نك سائر سورلری کبی یدی قله شاتوسنك
دیوارلری دخی طوغله‌دن خطلرله تقویه ایدلمشدر .
بعد الفتح یدی قله شاتوسی حبسخانهٔ عمومی‌یه تحویل
اولندیغی زمان سابق البیان مستطیلی ایکی برجك
اصل حبسخانه اتخاذ اولندیغی واعلان حرب اولنورکن
سفرالك یدی قله‌یه اعزاملرنده توقیف اولندقلری
محللرك اشبو برجلر اولدیغی ویدی قله شاتوسنده
اشبو ایکی برجدن غیری موجود اولان بش
برجده [قله‌ده] قسماً عساکر مستحفظه ایله
حبسخانه غاردیانلرینك وقسماً محبوسینك اقامت
ایلدیکی واعدام‌لرینه حکم اولنان مجرمینك دخی
برجلردن برنده صلب واعدام اولندیغی منقول
ومزبور قله‌لر درونلرینك برچوق قاتلری حاوی
وکیزلی نردبانلری محتوی بولندیغی درونلرینی
کزنلرجه معلومدر .

قلعه‌نك سوری یدی قله حصارندن صکره

[*] بر قدم ٣٣ سانتیمتره‌در .

ساحله طوغری ممتد اولور واوراده ایچرویه قیریله‌رق برزاویه تشکیل ایلر . حصار مذکور ایله ساحل آره‌سنده‌کی سور قسمی حال قدیمی وجهله اوجقات اولوب شمدی‌یه قدر معموریتنی همان حفظ ایلمش اولمغله بوندن حین محاصره‌ده دوچار تخریبات اولمدیغی ظاهراولور . بوقسمك اوکنده‌کی قلعه خندکنـك عمقی پك آز اولمغله وقتیله دکز صولرینك بوخندك ایچنه قدر داخل اولدیغی وفقط مؤخراً مذکور خندکك چامور وسائره ایله طولمش بولندیغی پك قولایلقله اکلاشیله بیلور .

یدی قله شانوسندن صکره سورك مرمره ساحلنه طوغری کیدرك اوراده ساحله موازتاً ایچری طوغری بوکلدیکی محلده « عرب‌قله‌سی » و« مرمرقله » نامارنده ایکی قله موجود ایدی . برمثمن کثیر الاضلاعی شکلنده بیوك برقله اولان « عرب‌قله‌سی » بوندن تقریباً ٣٥ سنه‌مقدم وقوعه کلن برحرکت ارض اثناسنده منهدم اولمغله خرابه‌سی الیوم مشهود وبوقله‌نك اتصالنده سور اوزرنده اوسی کمرلی [یعنی دهلیزواری] برقپو موجوددرکه بوقپویه الیوم « صمان‌قپوسی » دینمکده‌در .

عرب‌قله‌سنك اوکنده [غرب طرفنده] کی ساحل اوزرنده « طاش اسکله » نامیله براسکله موجود اوله‌رق بواسکله‌نك یقین بر زمانده هدم ایدلمش اولدیغی مرویدر . عرب قله‌سی پیشکاهنده وقتیله بیوجك برلیمان موجود اولدیغی محل مزبورده دکز درونده صره‌واری برطاقم بیوك طاشلرك الیوم مشهود اولمسیله مستدلدر .

عرب‌قله‌سنده بروقتلر « سکه‌ضرب » ایدلمش یعنی اوراسنك ضربخانه اتخاذ اولنمش ایدوکی اوراده چیقان بعض قالبلردن اکلاشلمشدر . عرب قله‌سنك صمان قپوسی جهتنده‌کی سطحنده استاوروزلی براویه طاش مشهودیمز اولمغله بوقپونك قدیم برجلردن اولدیغی بونکله استدلال اولنه‌بیلور .

عرب قله‌سنك شرقنده وبرآز اوته‌سنده « مرمرقله » دنیلن قله وارایدی‌که حالاموجوددر . بوقله‌نك یاننده بیوجك بربنا بولندیغی الیوم موجود وشرقه متوجه بولنان مزغاللی بر دیوار ایله آثار سائره‌دن نمایان اولمقده‌در .

« مرمرقله » عرب قله‌سی کبی دکزه‌طوغری چیقندیلی برقله‌در . بوقله‌نك صولنده [شرقنده] دکز نصف دائره شکلنده ایچرویه طوغری کیرندیلی اولدیغی کبی بوکیرندیلی محلك اوکنه بر نصف دائره تشکیل ایلمك اوزره برطاقم بیوك طاشلرك آتلمش اولدیغی مشهودیمز اولمغله وقتیله بوراسنك دخی بر لیمان محلی اولدیغی اکلاشیلیور .

کیرندیلی محلك مرمرقله‌یه تماماً قارشواولان صول نهایتنده الیوم « کریشخانه اسکله‌سی » دنیلن اسکله موجوددرکه وقتیله بوراده برلیمان موجود اولدیغی بواسکله ایله‌ده استدلال اولنه‌بیلور .

براهرام ناقص مربعی‌یه یقین برشکلده اولان « مرمرقله » صوم مرمردن یاپلمش وشمدی‌یه قدر شکل ومعموریت قدیمه‌سنی همان محافظه ایلمش غایت یوکسك ودکزك ایچنه طوغری کیرمش بیوك برقله اولوب خارجنه باقلدیغی حالده قسم سفلاسنه سطحی ششخانه‌لی برطاقم اوزون مرمر طاشلرك قونمش اولدیغی کورلمکده‌در . بوطاشلرك بعض ابنیهٔ عالیه خرابه‌لرندن آلنه‌رق قوللانلدیغی ظن اولنور .

فرنك تاریخ وکتابلرنده La tour de marbre اسمیله توسیم ایدلمکده بولنان مرمر قله مشتملاتیله برابر بیزانتینلرك حبسخانه سی ایدی . بو قله بر طاقم قاتلره منقسم اولوب هر قاتك دوشمه لری اورته سنده دائره وی بر بیوك دلیك مشهود وقله نك آلتنده دخی عین وجهله دلیکلی بر مغاره موجوددر .

بیزانتینلر زماننده محکومین بو قله قاتلرندن برنده صلب واعدام اولندقدنصکره دلیکلردن آشاغی صارقیدیلور وقله نك دکزه طوغری آچلمش بر دلیکندن دکزه آتیلور ایدوکن روم وفرنك تاریخلری یازمقده درلر . بو قله نك جوارنده قیصرلر وقتنده ینه حبس واعدام خصوصنده قوللانیلور اولدیغی مروی اولان بعض مغاره لر واردرکه بونلرك هیئت عمومیه سنی زیارت ایدنلر اعطا اولنان معلوماتك صحتندن اشتباه ایتمزلر .

عرب قله سی ایله مرمر قله نك بولندیغی نقطه سورك قره طرفنده کی قسمی ایله مرمره ساحلنده کی قسمنك برلشدیکی زاویه نقطه سی اولوب بیزانتینلر وقتنده پك چوق وقایعه جولانگاه اولان وقرب وجوارنده قدیما سائر بعض مبانی مهمه دخی بولندیغی مروی اولان محل مزبورده بر خیلی آثار عتیقه بولنمسی مأمول اولدیغی وحتی صوك محاصره زماننده بالجمله ذی قیم اشیانك بو محلده یرلره کومیله رك صاقلاندیغی آغزدن آغزه دوران ایلدیکی جهتله زمانمزده بعض آثار عتیقه مراقلیلرینك بو حوالیده تحریاتده بولندقلری جمله مسموعاتمزدندر .

اصل یدی قله قپوسنك [بالاده بیان اولنان یالدیزلی قپونك] شمال طرفنده ویدی قله شانوسنك شمال غربی کوشه سنده کی برجك برقاچ خطوه اوته سنده الیوم « یدی قله قپوسی » دینلان بر قلعه قپوسی واردر . استانبولك احوال طبوغرافیه سنی کشیدهٔ حادهٔ تدقیق ایلیان فرنك مدققلرندن بعضیلری بو قپونك بعد الفتح آچلدیغنی بیان ایتمکده ایسه لرده بعض علامادن وبالخاصه مزبور قپو کمرینك اوسته ده اسکی بیزانتین قرتالی [*] رسمنی حاوی بر طاشك الیوم مشهود بولنمسندن بو قپونك قیصرلر زماننده دخی موجود اولدیغی بالسهوله اکلاشیله بیلور . بعض مورخینك برنجی ملکی قپو [سیویل قپو] دیدکلری وهر کون اهالینك و کویلیلرك کلوب کچمسنه مخصوص اولدیغنی بیان ایلدکلری یدی قله قپوسنك بو قپو اولدیغنه هیچ شبهه اولمیوب مزبور قپونك یدی قله جاده سی استقامتنده بولنمسی دخی بونی مؤیددر .

قیصرلره مخصوص اولان عسکری یدی قله قپوسی [یالدیزلی قپو] غایت مکمل وجواری هیاکل وسائره ایله پك مکلف صورتده مزین اولمغله بو قپو اهالی یه مخصوص یدی قله قپوسندن بالسهوله تفریق اولنه بیلور ایدی .

اهالی یه مخصوص یدی قله قپوسنك اتصالنده سائر اکثر سور قپولرنده اولدیغی کبی بر ذات شریفك تربه سی واردر . بو تربه درونده هجوم عمومیده شهید دوشن مشاهیر غزات عثمانیه دن بر ذات مقدسك مدفون اولدیغی مظنون ایسه ده کندولرینك کیم اولدیغنه کسب اطلاع ایده مدك . [دوکه جی باشی احمد اوسته نك ۱۲۹۷ تاریخنده مذکور تربه یی تجدید ایدرجه سنه یکیدن تعمیر ایلمش اولدیغی تربهٔ شریفه اوکنه مرکوز بر تاریخ طاشندن استنباط ایلدك] .

[*] الیوم بعض آوروپا حکوماتی آرمه لرنده ، باندیره لرنده مشهود اولان قرتاله مشابه اوله رق بیزانتینلرك دخی بر قرتالی موجود واشبو قرتال سورك اکثر محللرنده وسائر بیزانتین بنالرنده مشهوددر . حتی ایمپراطورلرك مانطولرنده اشبو قرتالك رسمی موجود وچیزمه لرینه آلتوندن انك تمثالی مربوط ایدوکی وصوك ایمپراطور اولان قسطنطین نعشنك مقتولین آره سنده بو نوع قرتاللی چیزمه لرندن طانمش اولدیغی منقولدر .

استانبول سورلری

« یدی قله قپوسی » ایله « سلیوری قپوسی » آره‌سنده اولوب آرقه‌سنده‌کی بلغراد محله‌سنه نسبتله « بلغراد قپوسی » تسمیه اولنان قپونك خارجدن آلنمش رسمیدر .

[یقین‌وقته‌قدر اوریلی‌اولمسندن دیو بوقپویه « اوریلی قپو » دینور ایدی. بوقپو بیزانتینلر زماننده (۲) نومرولی عسکری قپویی وسلیوری قپوسی دخی (۲) نومرولی سیویل قپویی تشکیل ایدردی .]

Porte de Belgrade (Ancienne porte de Rhegium).

سابق البيان يدی قله قپوسنك اوستنه قونمش
تركجه يازيلی بر تاريخ طاشندن سلطان احمد خان
حضرتلری وقتنده بو طرف سورلرينك تعمير
ايدلمش اولديغی اكلاشيليور . مزبور قپونك اوزرنده
دخی ساحله وسليوری قپوسنه طوغری سور
اوچ قات اولوب سوراصلی غايت بيوك ونسبتاً
دها يوكسك برجلری [قله‌لری] ودها آلچق
اولان ايكنجی قات سور يارم برجلری حاوی
وخندك كنارنده بولنان اوچنجی قات سور دخی
مزغاللی، قولتق مدافعه‌لی بر ديواردن متشكلدر .

{ ۲ } و { ۳ } نومرولی عسكری و ملكی قپولر

يدی قله قپوسی ايله سليوری قپوسی آره‌سنده
ايكنجی عسكری قپو واردر . يقين وقته قدر بوقپو
ديوارله اورلی قالديغندن بوكا « اورلی قپو »
دينه‌يور ايدی . فقط قارشوسنده اليوم موجود
بولنان روم اسپتاليه‌سی [خسته‌خانه‌سی] مناسبتيله
بوقپو كچن روسيه محاربه‌سندن صكره تكرار كشاد
اولنمش، وقديماً ارقه جهتنده بولنان بلغراد محله‌سنه
نسبتله « بلغراد قپوسی » نامیله ياد ايدلمكه
باشلانمشدر .

سابق البيان قپونك نام عتيقی « رگيوم قپوسی -
Porte de Rhegium » اولديغی بعض
مورخين اجنبيه اثرلرينه درج ايلمشلر ايسه‌ده
« رگيوم » قپوسنك مولوخانه قپوسی ويا يدی قله قپوسی
اولديغنه احتمال ويرنلر ده واردر . بلغراد قپوسنك ايكی
طرفنده مكمل ايكی برج موجوددر . اليوم بوقپونك
اوستی آچيقدر .

بلغراد قپوسنك اوكنده خندك اوزرنده
معموريتی محافظه ايلمش كسمه طاشدن بر
كپری موجوددر . بوقپو اوكنده دخی خندكك
عمقی پك آز اولديغندن دكز صولرينك بورالره
قدر كلديكنه دائر تواريخده ويريلن معلوماتك
بوده صحتنه دلالت ايدر .

يدی قله قپوسندن بلغراد قپوسنه وبورادن
سليوری قپوسنه قدر اولان قلعه ديوارلری اليوم
بيله خرابيتدن همان آزاده اوله‌رق معموريتلرينی
اولدقجه محافظه ايتمش وسورك حال قديمنی پك اعلا
كوسترمكده بولنمشدر . حين محاصره‌ده عساكر
عثمانيه‌نك بو جهتدن بر صورت جديه‌ده هجومه
قالقشمامش و لهذا تخريباته پك ده شتاب ايتمامش اولديغی
بو معموريتدن پك اعلا استنباط اولنه‌بيلور . بو
جهه‌ده اوزرنده‌ده بدن اوچ قات اولوب غايت
يوكسك اولان برنجی قات سور قولتق مدافعه‌سی
ايچون مستطيلی يوكسك برجلری ، نسبتاً دها
آلچق اولان ايكنجی قات سور دخی عين وجهله
ينه مستطيلی برجلری و بوندن ماعدا سائر ايكنجی قات
سورلرده اولديغی كبی صره‌واری برچوق ده‌شارژ
قازه‌ماتلرينی حاويدر ؛ اك آلچق بولنان اوچنجی
قات سور خندك كنارنده اوله‌رق مزغاللری وبتون
امتدادنجه قولتوق مدافعه‌سنه مخصوص نصف اسطوانه
شكلنده صغير برجلری [قوموقومه‌لری] حاويدر .

يدی قله قپوسی ايله سليوری قپوسی آره‌سنده
وسابق البيان بلغراد قپوسی يقيننده واقع بر برجك
[قله‌نك] جهه‌سنده اوستی دائره‌لی مستطيلی بر
تاريخ طاشی موجود وبو طاشك اوزرنده لاتينجه
اوله‌رق بو سور قسمنك تاريخ انشاسی وبانيسنك
اسمی مندرج ومقيددر .

سليوری قپوسی ايكنجی سيويل قپويی
تشكيل ايدر . مزبور قپونك اوزرنده‌ده لاتينجه
يازيلی بر تاريخ طاشی واردر . بوقپونك كتب

قديمه‌ده اسامیٔ مختلفه‌سنه تصادف اولنمشدر :
«Porta Pagea ، Porta Attali
«Porta del Castello« Porta Pagana
Porte de Selymbria نام‌لری بو اسملرك اك متعارف اولانلریدر .

سور استانبولك قبل‌الفتح برچوق دفعه‌لر تعمیرات وتجدداته اوغرادیغی سورلر اوزرنده جابجا كورلمكده اولان اوزری لاتینجه یازیلی تاریخ طاشلرندن نمایان اولمقده‌در : از آن جمله سلیوری قپوسی جوارینه وسائر بعض محللره قونیله‌رق الیوم موجود بولنمقده اولان تاریخ طاشلرندن اكلاشلمقده‌دركه ١٤٣١ دن ١٤٤٤ تاریخنه یعنی استانبولك صوك محاصره‌سندن طقوز سنه اولنه كلنجه‌یه دكین سوراستانبول تماماً اون‌الی سنه مدت روم قیصرلری [پالئولوغلر] طرفندن لاینقطع تعمیر وتحكیم وترصین قلنه‌رق بر صورت فوق‌العاده‌یه ارجاع قلنمش وذاتاً اولزمانلر فوق‌العاده برمتانتده اولان سور مزبورك بو درجه‌ده بیوك همتلرله تحكیمات وترصیناتی امر مهمنه چالیشلمقدن طولایی اردوی همایون اولزمانك آنورسی دیمك اولان بومستحكم قلعه‌نك اوكنده طول مدت قاله‌رق وهمان طرناقلریله سورلرینك طاشنی طوپراغنی قوپاررجه‌سنه خارقه‌لر كوستره‌رك ضبط قلعه‌یه موفق اولمشلردر .

[سور استانبولك بعدالفتح سلاطین عثمانیه حضراتی طرفلرندن دخی ادوار مختلفه‌ده تعمیر ایدلدیكی بونده اول بیان اولنمشدر] .

{ ٣ } و { ٣ } نومرولی عسكری و ملكی قپولر

اوچنجی عسكری قپو سلیوری قپوسنك شمالنده‌در . بو قپو الیوم بتون خراب برحالده اولدیغندن نابدید اولمق اوزره‌در . مزبور قپو جوارنده سور كاملاً بشقه بر طرز وصورتده یعنی بك مكمل اوله‌رق انشا قلنمش ایدی وچونكه سورك بوقسمی اوجوارده موجود اولان برسرای ایمپراطوری‌یه قارشو ایدی . سائر عسكری قپولر بیوك ملكی قپولرك [اهالی قپولرینك] آره‌لرنده‌كی مسافه‌نك همان اورته‌سنه آچلمش اولدیغی حالده اشبو عسكری قپو سلیوری ملكی قپوسنه متصل كبیدر . بو قپونك دخی ایمپراطورلرك محاربادن عودتلرنده مراسم معتاده وكمال دبدبه ودارات ایله شهره دخولنه منحصر رسمی قپولردن اولدیغنه احتمال ویرلمكده‌در . مزبور قپو جوارنده‌كی محله‌یه « سیغما ـ *Sigma* » دینورایدیكه بیزانتین تاریخنده ذكری بك چوق كچر . سابق البیان قپونك مذكور محله‌یه نسبتله « سیغما قپوسی ـ *Porta Sigma* » نامیله توسم اولندیغی بعض آثارده مصادف انظارمز اولمشدر .

اوچنجی سیویل قپو [ملكی قپو] مولوخانه قپوسیدركه بوكا عثمانلیلر « یكی قپو » دخی دیرلر . مذكور قپو الیوم اوزرنده موجود لاتینجه بر طاقم یازیلر ایله سائرلرندن بالسهوله تفریق اولنه‌بیلور . اشبو قپونك خصوصی بشقه برنشانه‌سی دها واردركه اوده اطرافنده قرمزی رنكلی مرمردن [قزل صماغیدن] یدی ستونی حاوی اولمسیدر .

مذكور ستونلره مبنی بو قپویه « قرمزی قپو ـ Porte rouge » ، « قرمزی قره‌غول قپوسی ـ Porte de la faction rouge » دخی دینوردی . بو اسم قپونك مالك اولدیغی سائر اسملرله برابر غائب اولوب كتمش وانك مالك اولدیغی Porta Roussii اسمیده اسم

آخره تحول ایلمشدر . مزبور قپونك الکزیاده تعمیم ایدن اسمی « ملاندسیا قپوسی — Porta Mélandesia » اولوب انك « ساتورنینی قپوسی — porta Saturnini » نامیله‌ده توسیم اولدیغی بعض کتب افرنجیه‌ده کورلمشدر.

مولوخانه قپوسنه عثمانلیلرك «یکی قپو» دخی دیملرندن بعض مورخین بوقپونك عثمانلیلر طرفندن آچلدیغنه ذاهب اولمشلر ایسه‌ده سیویل قپولرك حین محاصره‌ده دیوارله اوریله‌رك سد ایدلمسی قاعدهٔ اساسیه‌سنه بناءً صوك محاصره اثناسنده بوقپونك دخی اوریله‌رك بعده عثمانلولر طرفندن آچلمش اولمسی محتمل وفقط مذکور قپونك قدیماً دخی موجود اولدیغی محقق وبالاده اعطا اولنان معلوماتده بونی مؤیددر .

سلیوری قپوسی ایله مولوخانه قپوسی آره‌سنده و سلیوری قپوسنه نسبتاً دها یقین بر نقطه‌ده سور کاملاً ییقلمش اولمغله بوراسنك حین محاصره‌ده عثمانلی بطریه‌لرینك تأثیراتیله آچیلمش بیوك بر کدیك محلی اولمسی پك محتملدر . بوراده‌سور کاملاً تخریب اولنه‌رق فنه بالتمام موافق یعنی عساکرك هجومنه تمامیله‌مساعد اعلا بر کدیك آچیلمش اولدیغی زوار طرفندن درحال تصدیق اولنه‌جغنه‌اشتباهمز یوقدر. سلیوری قپوسندن جنوبه طوغری کیدن سور قسمی الیوم دخی معمورجه اولدیغی کبی آنفاً بیان اولنان کدیك محلی ایله‌مولوخانه قپوسی آره‌سنده‌کی سور قسمی دخی همان معمور وخرابیتدن مصون کبی اولدیغندن اقسام مذکوره اوزرینه عثمانلی بطریه‌لرینك آتش ایتمامش وبوجهتله معموریتلرینه خلل کلمامش اولدیغی تظاهر ایلر .

مولوخانه قپوسی قربنده بولنان سور قلعه اوزرنده اوسق رسملی برطاش بولنمشدرکه بورسم حضرت موسی علیه‌السلام ایله برادر مکرملری هرون علیه‌السلام حضرتلرینك دست قدرتدن اوامر عشرهٔ آلهیه لوحه‌سنی آلدقلرینی تصویر ایتمکده‌در .

مولوخانه قپوسی جوارنده دخی قلعه‌بدننك ایکنجی قات سوری (سوروسطی) برچوق دمشارژ قازه ماتلرینی وسورك هر اوچ قاتی دخی قوانق مدافعه‌سنه مخصوص صغیر وکبیر برچوق برجلری (قله‌لری) حاویدر . ماراالذکر قازه ماتلردن تفنك و اوق یای آتلدیغی طبیعی‌در . [*]

{٤} و {٤} نومرولی عسکری و ملکی قپولر

مولوخانه قپوسی ایله طوپ قپوسی — «Porte de Saint Romain» آره‌سنده دردنجی عسکری قپو واردر . الیوم طوپقپو دینیلان دردنجی سیویل قپونك زمان قدیمده Porte Roumaine دینیلان قپو اولدیغنی کیمسه انکار ایده‌مز .

استانبول محاصره‌سنك صوك هجومنده [هجوم عمومیده] ایمپراطورك خاصه عسکری ایله طوپقپویی مدافعه ایلدیکنی وحضرت فاتحك آلای والا ایله‌طوپقپودن قلعه‌یه داخل اولدیغنی وطوپقپودن عساکرشاهانه

[*] برطاقم آثار اجنبیه مثللو بعض آثار عثمانیه‌دن دخی استنباط اولندیغنه وبالخاصه مبدأ ظهور آل عثمدن دور سلطان سلیم خان اوله قدر وقایعمزی مفصلاً یازان تاج التواریخك بیانه کوره استانبولك حین محاصره‌سنده عثمانلولر طرفندن طوپ ایله برابر منجنیق وعراده دنیلان برنوع بالیستلر قوللانلمش اولدیغی کبی مدافعین طرفندن طوپ وروم آتشی ایله برابر تفنك دخی قوللانلمشدر .

درون قلعه‌يه كيرديكی صره‌ده ايمپراطورك بو قپو جوارنده تلف ايلديكنی « هامر » بيان ايتمكده ايسه‌ده بوبابده روايتلر مختلف اولمغله ايلروده تفصيلات لازمه ويريله‌جكدر .

طوپقپونك بولنديغی محلده استانبولك بشنجی اولديغی تپه‌لردن بشنجی تپه « ليكوس - Lycus » واديسنه طوغری اينر . [اسكيدن « ليكوس دره‌سی » دنيلان وسوری صولی قله آلتنده بردهليز ايله كچدكدن صكره « يكی بغچه دره‌سی » نامنی آلان بيرام پاشا دره‌سی يوسف پاشا واورادن يكی قپو طرفلرينه كيدرك انفه جهتنده دكزه دوكيلور برصو ايدی . استانبول لغملری مكملاً ياپيلدقدنصكره بودره‌نك صولری قسماً بولغملر ايچندن آقمه باشلامشدر .]

مولويخانه قپوسی ايله طوپقپو آره‌سنده ايكی نقطه‌ده سور تخريب ايدلمشدركه بونقطه‌لردن بری مولويخانه قپوسنه وديكری طوپقپويه يقيندر . بو ايكی خراب محلك دخی حين محاصره‌ده عثمانلی بطاريه‌لری طرفندن دوكلمش كديك محللری اولمسی پك محتمل اولوب اخيراً ميدان انتشاره چيقان بعض آثاراجنبيه‌نك بياناتی‌ده بو فكری مؤيددر . بو ايكی خراب نقطه آره‌سنده‌كی سور قسمنك شمدی‌يه قدر معموريتنی محافظه ايتمش اولمسی عثمانلی بطاريه‌لری طرفندن دوكلمامش اولديغنه استناد اولنورايسه مزبور خراب محللرك كديك محللری اولدقلرينه شبهه قالمز .

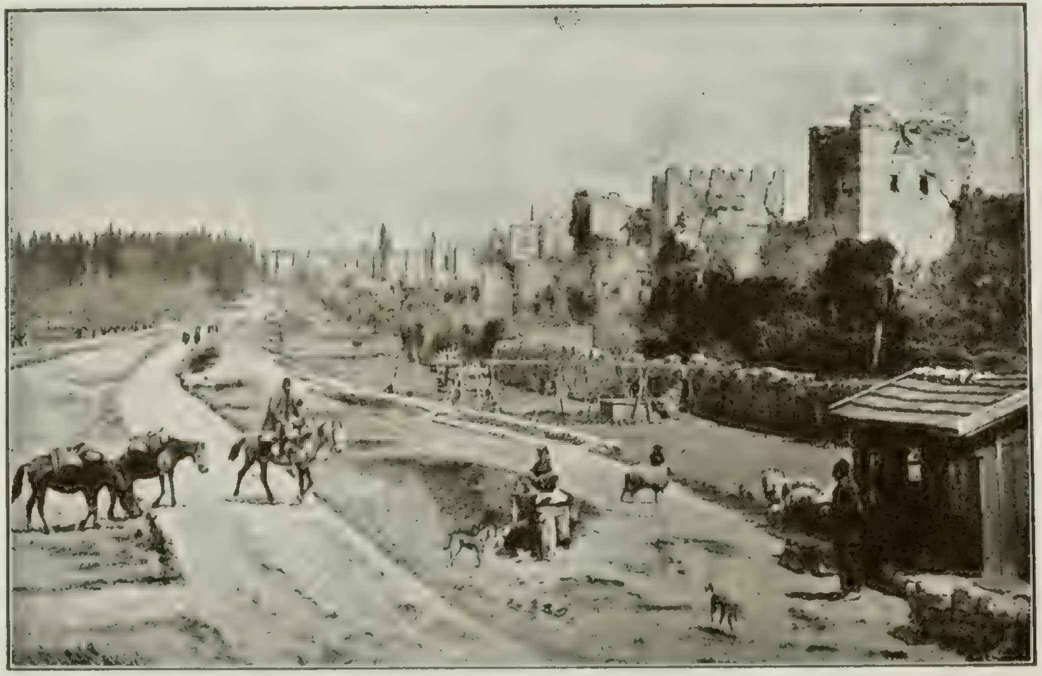
طوپقپودن مولويخانه قپوسنه طوغری كيدن سور قسمی طوپقپو قربنده واقع محدود برپارچه مستثنا اولمق اوزره همان هيچ بوزلمامش كبيدر .

{٥} و {٥} نومرولی عسكری و ملكی قپولر

ليكوس دره‌سی [بيرام پاشا دره‌سی] سور برجلرندن « صولی قله » دنيلان بربرجك آلتنده صورت مخصوصه‌ده آچلمش اوستی كمرلی بر دهليزدن سوری كچه‌رك يكی بغچه‌يه داخل اولور . اشبو ليكوس دره‌سی مدخلندن شماله طوغری ايكی قله اوته‌ده بشنجی عسكری قپو واردر . بو قپونك « آوارلر قپوسی - Porte des Avares » ناميله موسوم اولديغی وبوكا سببده « آوارلر » دينلان تاتار نسلندن بر قومك زمان قديمده بر آرالق بورادن شهره هجوم ايتمسی ايدوكی مورخينك جملهٔ مروياتندندر . قديم بر عثمانلی خريطه‌سی اوزرنده بو قپونك « هجوم قپوسی » ناميله كوسترلمسی حين محاصره‌ده بورادن دخی هجوم اولنديغنه بيوك دليل وبرهاندر . مذكور قپونك قيصرلر وقتنده « سنت كيرياكی قپوسی - Porte de sainte Kyriaki » اسميله‌ده توسيم اولنديغی او وقتكی آثارك تدقيقندن ميدانه چيقمشدر . بو قپو اليوم اوربلی در ؛ بوكا سببده بيوك قوله‌راده اورادن پك چوق مصابيلك كچمش اولمسی ايدوكی بعض ذوات طرفندن روايت ايدلمكده‌در .

اليوم « اوربلی قپو » و « صولی قله قپوسی » ناميله ياد ايدلمكده بولنان مارالذكر هجوم قپوسی متوازی المستطيلات شكلنده ايكی جسيم برجك آره‌سنده موم كسمه طاشدن صورت مكمله‌ده انشا قلنان بدن قسمی اوزرنده آچلمش اوستی كسمه طاشدن بشيك اورتوسی كمرلی عالی بر قپودر . مذكور كمرك تحتنه مؤخراً ينه بشيك اورتوسی شكلنده [يعنی دائره‌وی] ويكديكری آلتنده طوغله‌دن ايكی كمر چوريله‌رك قپونك جسامتی تصغير اولنمش اولديغی كبی دها صكره بوايكی كمر آلتنه‌ده كسمه طاشدن دوز كمرلی صغير برقپو ياپيله‌رق باب مذكور پك كوچلمش ونهايت مذكور صغير قپو دخی اورلمشدر .

استانبول سورلری

استانبول سور بریسنك «یدی قله قپوسی »، « سلیوری قپوسی » نامرنده‌كی قپولری ماییننده بولنه‌رق یقین وقته قدر مسدود ایكن اخیراً كشاد ایدلمش اولان « بلغراد قپوسی » اوكنده طوریله‌رق سلیوری قپوسنه طوغری آلنان رسمیدر

La grande muraille de Constantinople (entre Silivri-kapou et Belgrade-kapou à droite de la Porte-Dorée)

[مذكور قپونك صولنده‌كی برجك قپو طرفنده اولان يوزنده ربع دائره‌وی كمرلی بر يارم قپو واردر؛ بوقپو واسطه‌سيله خارجدن برجه داخل اولنه‌بيلور. بوبله يارم قپولر بو نوعدن سائر بعض برجلرده‌ده واردر]

بحث اولنان قپونك صولنده [جنوبنده] كی برجك يانندہ واقع صولی قله‌نك آلتنده آچلمش بردهليزدن بيرام پاشا دره‌سيله ياغمورلی وقتلرده آقوب كلن صولر سوری كچه‌رك ايچ بغچه‌يه داخل اولور.

صولی قله‌نك اولديغی محل ليكوس مجراسی [بيرام پاشا دره‌سی] اوزرنده بولنمقدن طولايی بوراده عمق خندق اك آز [واليوم صفر كبی] اولوب اورادن اعتباراً اراضی بر طرفدن طوپ قپويه وديكر طرفدن ادرنه قپوسنه طوغری ترفع ايلدكجه عمق مذكور تزايد ايلمكده‌در. [بو خصوصك مرور زمان ايله بوراده خندكك طولمسندن ايلرو كلديكی قبول اولنه‌بيلور.]

سابق البيان صولی قله قپوسنك اوكنده بر كوپری موجود ايكن مؤخراً منهدم ونابديد اولمشدر. مذكور قپونك قارشوسنه تقريباً اوچ يوز سنه اول « بكلر بكی چشمه‌سی » نامنده بر چشمه ياپلمشدر.

حضرت فاتحك مالتپه خسته‌خانه‌سی اوكنده‌كی دره‌دن [بيرام پاشا دره‌سندن] كله‌رك اشبو چشمه محلنك يانندہ موجود وصكره‌دن خراب اولان بر كوپريی بالمرور « هجوم قپوسی » نامنده اولان سابق الذكر اوريلی قپودن ايچرو كيرديكی افواه عثمانيه‌ده دائر اولمسنه [*] بناءً ايلروده موضوع بحث اولان شاريسيوس قپوسنك بوقپو اولمسنه‌ده احتمال وبرنلر واردر.

سابق البيان قيالی قپونك ايكی طرفنده بولنان سور اقسامی وقله‌لرودها طوغريسی طوپقپو ايله ادرنه قپوسی ماينده‌كی قلعه بدنی قسمی اليوم صوك درجه‌ده خراب برحالده اولوب بدنك سائر طرفلرده‌كی قسامی اولدقجه محافظهٔ معموريت ايلمش وزلزله‌دن ويامرور زمان ايله اهميتسز صورتده خراب اولانلری ايوجه فرق وتشخيص اولنمقده بولنمش ايكن قسم مذكورك بروجه معروض عوارض طبيعيه‌يه اسناد اولنه‌ميه‌جق صورتده پك خراب اولمسی بوراسنك حضرت فاتح طرفندن اصل هجوم جهه‌سی اتخاذ اولنه‌رق عثمانلو طوپلرينك مرمر كله‌لريله تخريب ايدلمش اولمسندن انبعاث ايتمش اولديغنه شبهه يوقدر.

« هجوم قپوسی » جوارنده دخی بدن اوچ قات سوردن متشكل اولوب وسورلردن اك اوكده خندق كنارنده بولنان اوچنجی سوربتون امتدادنجه صره واری « قومقومه » دينلان صغير برطاقم قله‌جكلره مالكدر. بوقله‌جكلر مزغاللی اولوب برطاقمی كبير وبرطاقمی صغيردر. صغير اولانلر برر وكبير اولانلر ايكيشر كشيلك ايسه‌ده ايچلرينه دهازياده محاربده داخل اوله‌بيلور. مذكور قومقومه‌لر آرقه‌لری آچيق واوستلری مستور برر نصف اسطوانه‌دن متشكل اوله‌رق مزغاللری اوك طرفلرنده آچلمشدر. ايكيشر كشيلك قومقومه‌لر اوچنجی خط بوينجه ممتد اولوب بركشيلك قومقومه‌لر انلرك آره‌لرنده‌در.

ادرنه قپوسنك جهت جنوبيسنده ويك يقيننده كسمه طاشدن سيوری كمرلی بر قپو موجود وبوقپو اليوم مسدوددر. مذكور قپو

[*] هجوم قوللرندن برينك بوقپودن، بر ديكرينك قاسم پاشا قارشوسنده‌كی اودون قپوسندن وزيركدن واوچنجی بر قولك دخی بلاطده حضر جامعی طرفندن شهره هجوم ودخول ايلدكلری اوته‌دنبرو افواه عثمانيه‌ده دائردر.

ابواب سائره مثللو مزين قپولردن اولميوب عادى
وفقط بيوجك بر قپودر . اصل ادرنه قپوسنك
بوقپو اولديغى حقنده اولطرفده اقامت ايدن
بعض اختيارلرك سوزينه ايناندلديغى حالده يانندهكى
قپونك آتيده احوالى برتفصيل بيان ايديلان
« شاريسيوس » قپوسى اولمسى لازم كلور . مع هذا
بحث اولنان قپونك دخى شاريسيوس قپوسى
اولمسنه احتمال ويريله بيلور .

مذكور قپونك صاغ وصولنده درونى اسطوانى
وفقط بيرونى ذوكثيرالاضلاعى ايكى قله [برج]
واردر .

بوقپونك جوارنده بيوك برقپويه مشابه طوغله
كمرلى آخر برمحل دها موجود اولوب بودخى
اوريلمدر . محل مزبورك طوغريدن طوغرى‌يه
برمدخل وياخود اوكندهكى بدن ديوارينك
ييقلمسيله ميدانه چيقمش وفقط مؤخراً اورتلمش
برقزءمات كمرى اولمسى تحت امكانده‌در .

سابق البيان سيورى كمرلى قپو اوكنده خندك
درونده عرضانى بر بند يابلمش اولديغى كبى
بوحواليده خندك بونجه بوطرزده متعدد بندلره
تصادف اولنمقده بولنديغندن وقتيله بوجوارده
خندك صولى اوله‌رق مذكور بندلرك صوبى
طوتمق ايچون يابلديغى خاطره كله بيلورسه‌ده
اشبو بندلرك وبالخاصه انلردن صكره يابلدقلرى
ظاهر اولانلرك صويوللرينه برر يتاق اولمق اوزره
انشا اولندقلرينى قبول ايلمك دها موافق ومناسب
اولور .

اليوم { ادرنه قپوسى } دنيلان قپو بشنجى
سيويل قپودر . مذكور قپويه قديماً « پولياندرى
قپوسى – *Porta Polyandrü* » « ميرياندرى
قپوسى – *Porta Myriandri* » دنيلمكده
ايكن مؤخراً « ادرنه قپوسى — Porte
d'Andrinople » دنمكه باشلامشدر .

« ادرنه قپوسى » نامى فتحدن بك آز زمان
اول ايشيدلمكه باشلادى . « دوقا – Ducas »
نام مورخ « آندرونيق لوژون – Andronic
le Jeune » نام ذاتك حرباً استانبوله دخولنى
كندى تاريخنده ذكر وحكايه ايدركن مومى اليهه
نسبتله ادرنه قپوسى حقنده Porta Andronic
صورتنده براسم ذكر ايليوركه بواسمك
Pore d'Andrinople اسمنه بك قريب
اولديغى آشكار وبناءبرين اسم ثانينك اسم اولك
محرفى اولمسى داخل دائرۀ احتمالدر .

ادرنه قپوسنك صورت عموميه‌ده اسم عتيق
حقيقيسى كبى ياد وقبول اولنان « پولياندرى قپوسى –
Porta Polyandrü » اسمنه بتون بيزانتينلر
دورينه متعلق آثارده بك نادراً تصادف اولنور .

مختلف دورلرده قپولر مختلف نامر ايله ياد
وتوسيم ايدلمش اولديغندن بوكيفيت تواريخده
بك بيوك قاريشقلقلرك حصولنه بادى اولمشدر .
بناءبرين ادرنه قپوسنك ايلروده مفصلاً بيان
ايديلان شاريسيوس قپوسى اولمسى ده محتملدر .

سراى ايمپراطورى قپوسى ايله
{ سيرقوپورتا } دنيلن قپو

بشى ملكى وبشى عسكرى اولان مشهور اون
قپودن بشقه استانبول سورينك قره طرفنده سائر
بر طاقم قپولر دها واردركه انلردن ايكيسى – ادرنه
قپوسى ايله اكرى قپو آره‌سنده اولان وهرايكيسى
ديوارله اوريلى اولدقلرى حالده تكفور سراى
اوكنده واليوم روم مشاطلقى اولان محل آرقه
سنده‌كى سور اوزرنده موجود ومشهود بولنان
– سراى ايمپراطورى قپوسى ايله « سيرقوپورتا »
دنيلان قپودر .

بوقپولردن سرای ایمپراطوری قپوسی دیدیکمز قپویه قیصرلر وقتنده «پورتا قسطنطینا – Porta Constantina» دینیدیکی کبی «پورتا رژیا – Porta regia» ، «پورتا پالازو رژیا – Porta Palazo regia» دخی دینور ایدی.

مذکور قپو کسمه طاشدن انشا اولنمش اوستی کمرلی بیوک برقپو اولوب الیوم تکفور سرایی دنیلان خرابه‌نك اتصالنده واقع وقدیماً بوسرای متمماتندن اولمسی محتمل بولنان بیوجك بربنانك آلتنده سورقلعه‌دن آچلمشدرکه شماله طوغری کیدن سور بوقپونك اوتوز قرق خطوه صاغنده قائماً غربه طوغری بوکیله‌رك بردیرسك یاپدقدن صکره تکرار شماله طوغری کیدر . بوقپویه «تکفور سرایی قپوسی» دینله بیلور . [بعض مورخین «پورتا دی قسطنطینو» دنیلان قپونك A و B مارقه‌لی اوله‌رق ایکی عدد اولدیغنی وبونلردن برینك بالاده بیان اولنان قپو اولوب ایکنجیسنك «قالیغاریا قپوسی — Porta Caligaria» دخی دنیلان والیوم اکری قپو نامیله یاد ایدیلان قپو اولدیغنی بیان ایتمکده‌درلر .]

بالاده بیان اولندیغی وجهله غربه طوغری کیدرك بر دیرسك یاپان سور قسمنك اوکنده بدی قله‌دن برو سوری تعقیب ایتمکده اولان قلعه خندکی نهایت بولور . قسم مزبورك صولطرفی [جهت غربیسی] اوزرنده ودائره‌وی ایکی برج آره‌سنده اوستی دائره‌وی کمرلی بر بیوك قپو موجود اولوب بوقپو عادتا اقدمجه بیان ایتدیکمز سرای قپوسی جسامتنده‌در. اسکی روم وفرنك مورخلری سورك بوجهتنده «سیرقو پورتا» نامیله بر قپو موجود بولندیغنی وبوقپونك اساساً «سیرق» دنیلان بیوك براویون محله منتهی بر دهلیزه مدخل اولدیغنی وحتی استانبولك صوك محاصره‌سی اثناسنده قرق وعلی روایة اللی قدر یکیچرینك هرنصلسه اونوتیله‌رق آچیق براغیلان مذکور مدخلدن الك اول داخل شهره کیرمکله موفق اولدقلرینی اثرلرینه درج ایلمش اولدقلرندن [*] مورخین اخیره‌دن بر طاقمی مذکور دهلیز مدخلنك بالاده بیان اولنان قپو اولدیغنی بیان ایلمکده ایسه‌لرده مذکور قپونك سائر قلعه قپولری جسامتنده بیوك بر قپو اولدیغندن تز انك بر دهلیز مدخلی وبناءً برین «سیرقوپورتا» دنیلان قپو اولدیغنی پك ده ظن ایده‌میورز. بوقپونك «پورتا قسطنطینا» دنیلان سابق البیان ایکی عدد سرای ایمپراطوری قپوسندن ایکنجیسی اولمسی پك محتملدر .

«سیرقوپورتا» دینلان مدخلی بولمق اوزره محل مزبورده اجرا ایتدیکمز تحریات وتدقیقاتده مذکور ایکی قپودن بشقه تکفور سرایی اوکنده وبر برج ایله قلعه بدی آره‌سنده اوستی نصف کمرلی قپو طرزنده بر محل بولدق . محل مزبور بر دهلیزك مدخلی اوله‌بیله‌جك شکل وهیئتده دخی بولدیغندن «سیرقو پورتا» دنیلان قپونك بوقپو اولمسی دخی واردخاطر اولور. «سیرقوپورتا» دنیلان قپونك آتی الذکر شاریسیوس قپوسنه یقین بر قپو اولدیغی تواریخ قدیمه‌ده کوسترلمکده اولمسنه بناءً

[*] استانبولك حین محاصره‌سنده «سیرقوپورتا» دنیلان قپونك قلعه‌دن عثمانلولر علیهنه برخروج اجراسی ضمننده آچدیرلمش وفقط مؤخراً قپادلمسی هرنصلسه اونودلمش اولمقدن طولایی صوك دفعه اوله‌رق اجراقلنان هجوم عمومی اثناسنده اللی قدر یکیچرینك الك اول بو قپودن درون قلعه‌یه دخوله موفق اولدقلرینی «هامر» نقل و روایت ایلیور .

ایلروده تفصیل اولنه جغی اوزره شاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولدیغی قبول ایدلدیکی حالده «سیرقو پورتا» دینان قپونك سابق البیان اوچ قپودن بری اولمسی لازمکلور؛ فقط بعض مورخین «شاریسیوس» قپوسنك اکریقپو اولدیغنی بیان ایتمکده و «همر» دخی بو فکره اشتراك ایلمکده اولدیغندن وادرنه قپوسنك شمالنده سور اوزرنده تکفور سرایی بولندیغی کبی اکری قپونك شمالنده وعین وجهله سور اوزرنده — وقتیله ینه برسرای اولمسی محتمل، روملر وقتنده حبسخانه اولدیغی دخی مروی بولنان — بیوك بربنا مرئی ومشهود بولندیغندن اکریقپو شاریسیوس قپوسی مقامنده آلندیغی حالده «سیرقو پورتا» دینان دهلیز مدخلی بشقه برمدخلده وازجمله اکریقپونك شمالنده اولدیغی بالاده بیان ایتدیکمز بناء عظیم جوارلرنده آرامق دها مناسب اولور که بو خصوصه متعلق معلومات وایضاحات ایلروده مندرجدر.

شاریسیوس قپوسی

استانبولدن واستانبولك دوچار اولدیغی محاصره لردن بحث ایدن بالجمله روم وفرنك مورخ ومحررلری استانبول محاصره لرینك اکثریسنده اك قانلی مجادلات ومحارباتك محلی اولمق وصوك محاصره ده عساکر عثمانیه نك وصکره بالذات حضرت فاتحك دخولی ایله مشهور بولنمق اوزره Porte Charisius نامنده برقپویی (شاریسیوس ویا قاریسیوس قپوسنی) ذکر وبیان ایلمکده درلر. بوقپونك موقعی حقنده اوته دنبرو موجود اولان اختلاف حالا برطرف ایدیله مامشدر. دولت علیه عثمانیه نك نیجه جلدلردن متشکل بر بیوك تاریخی یازمش اولان مورخین اخیره دن آلمانیالی «همر» شاریسیوس قپوسنك اکریقپو اولدیغنی بیان ایتمکده و یازمش اولدیغی استانبول محاصره سی پلاننده بوقپویی اولوجهله ارائه ایلمکده ایسه ده [بوپلان عیناً بوکتابه ادخال اولنمشدر] بعض مورخین ومحررین مشهوره وازجمله استانبولك احوال طبوغرافیه سی حقنده ۱۸۹۲ ده کوزل بر اثر نشر ایلمش اولان دوقتور «مورتمان» طرفندن شاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولدیغی کوسترلمکده وسائر بعض مورخین ومحررین افاداتندن شاریسیوس قپوسنك بوایکی قپونك غیری بر قپو اولدیغنه بیله احتمال ویریله بیلمکده در.

بنابرین شاریسیوس قپوسنك معلوم قلعه قپولرندن قنغیسی اولدیغی الآن برصورت قطعیه ده بیلنه مامکده در. مورخین عثمانیه دن برطاقملری عساکر عثمانیه نك طوپقپو ایله اکریقپودن وبر طاقملری ادرنه قپوسندن وبعضیلری صولی قله جوارنده کی هجوم قپوسندن وبر طاقملری دخی ادرنه قپوسی یاننده آچیلان بر کدیك محلی ایله قپولرك برندن ودها سائر صورتلرله شهره داخل اولدقلرینی برصورت غیر مطرده ده خبر ویرمکده اولدقلرندن الیوم عثمانیلرجه دخی الك اول استانبوله داخل اولدیغمز قپو برصورت قطعیه ده معلوم ومعین دکلدر. بوقپو اولمق اوزره روم وفرنك مورخلرینك خبر ویردکلری شاریسیوس قپوسی هرحالده محتاج تدقیقدر.

والحاصل اکثر مؤلفین ومحررین بوقپونك الیوم اکریقپو دنیلان قپو اولدیغنی، بعض مورخین ومحررینك طوپقپوسی ایله ادرنه قپوسی آره سنده بولندیغنی بیان وادعا ایتمکده وحتی انلردن بعضیلری مذکور قپونك طوغریدن طوغری یه ادرنه قپوسی اولدیغنی درمیان ایلمکده و بوقپونك تعداد اولنانلرك

غيری برقپو وازجمله «سرای ايمپراطوری قپوسی»
دنيلان واليوم تكفور سرايی اوكنده اوربلی
بولنان قپو وياخود اولجه بيان اولنديغی اوزره
صورلی قله قربنده‌كی هجوم قپوسی اولمسی وارد
خاطر ايده‌جك وشهره عين زمانده ايكی نقطه‌دن
كيرلديكنه قطعياً دلالت ايليه‌جك روايتلر دخی
موجود بولنمقده اولديغندن مذكور قپونك
موقعی حالا مشكوكدر .

شارسيوس قپوسنك يعنی حضرت فاتحك الای
والا ايله شهره داخل اولديغی باب مهمك تعيين موقعنه
مدار اوله‌جق برطاقم معلومات وتفصيلات ايلروده
بيان واعطا اولنمش اولمغله برابر معلومات مزبوره
خلاصه‌لرينك تعلقنه مبنی بوراده ذكر وبيانی مناسب
كورلمشدر :

اون بشنجی عصر مورخلرينك بعض بياناتندن
شارسيوس قپوسنك اكری قپو اولديغی ظن اولنمش
ايسه‌ده برچوق مورخين بوظنك قطعياً عليهنده‌در .

فی الحقيقه بعض مورخين شارسيوس قپوسنك
اليوم اكری قپو دنيلان قپو اولديغنی حكايه ايلمشلر
ايسه‌ده - اكری قپو اوكنده ايلروده تفصيل اولنه‌جغی
اوزره خندق اولمديغی حالده شارسيوس قپوسنك
اوكنده خندق موجود اولديغنی بعض وقايعك
بيانی صره‌سنده نقل وروايت ايدن برطاقم مورخينك
اقوالنه مستنداً - شارسيوس قپوسنك اكری قپو
اولمديغنی ادعا ايلين محررلرده واردر . مع هذا
ايمپراطورلرك دخول وخروجلری ايله وبعض وقايع
داخليه‌نك ومحاصرات عديده‌ده‌كی هجوملرك محل
وقوع وجريانی اولمغله مشتهر اولان شارسيوس
قپوسنه خارجدن اولان هجوملری يازان محررلر
ميانده خندقدن هيچ بحث ايتميلرده يوق دكلدر .

اكری قپونك اسم اصليسی «قاليغاريا قپوسی
Porte des Caligaria» اولمسنه بناءً شار-
يسيوس قپوسنك الك زياده ادرنه قپوسی اولمسی
احتمالی بعض محررين درميان ايتمكده‌درلر .

بعض مورخين جديده‌ده ديبوركه: «شاريسيوس
قپوسنك اليوم مسدود اولان و طوپقپو ايله ادرنه
قپوسی آره‌سنده بولنه‌رق اسكی عثمانلی خريطه‌لری اوزرنده
«هجوم قپوسی» اسمی ويريلان قپو اولمسی الك طوغری
اوله‌رق قبول اولنه‌بيلور» . مع هذا شاريسيوس
قپوسنك ادرنه قپوسی اولديغنه دليل اوله‌رق
كوستريلان بعض مورخين اقوالنك بوبابده نظر
دقتدن دور طوتلماماسی دخی برجهه الك مناسب
اولور .

شاريسيوس قپوسنك تعيين موقعی حقنده
خصوصات آتيه دخی حائز اهميتدر : ١٥٥٦ سنهٔ
ميلاديه‌سنده جنتمكان سلطان سليمان خان قانونی
حضرتلرينك امرلريله كريمه‌لری «مهر ماه»
سلطان حضرتلری اليوم ادرنه قپوسی دينلان
«بولياندری قپوسی» نك جوارنده واقع اسكی
سن ژورژ كليساسی تحت تصرفلرينه آله‌رق آنك
يرينه بر ايكی سنه‌دنبرو مائل انهدام بولنان
مهرماه سلطان جامع شريفنی معمارسنان وساطتيله
انشا ورومللرك دخی مذكور كليسانك يرينه آنك پك
اوزاغنده اولميه‌رق آخر بر سن ژورژ كليساسی
ياپمالرينه استحصال مساعده ايلمش ايدی .

اسبق استانبول پطريقی قسطنطين طرفندن تحرير
اولنه‌رق ١٨٤٤ سنهٔ ميلاديه‌سنده ايكنجی دفعه
طبع اولنان «قسطنطينياد» نامنده‌كی اثرده [صحيفه ١٤٣ه
مراجعت] صاحب اثر سابق البيان سن ژورژ
كليساسنی بحث ايده‌جكه‌رك بوكليسانك دلالتيله قربنده
بولنان ادرنه قپوسنك - مباحثی كتب قديمه‌ده پك
چوق محللر اشغال ايدن - شاريسيوس قپوسی
اولديغنه حكم اولنه‌بيله‌جكنی درميان ايليور .

« قانانا — Kananas » نام مورخ دخی کندی
کتابنده شاریسیوس قپوسندن بحث ایده‌رك :
استانبولك سلطان مراد خان ثانی حضرتلری
جانبندن محاصره‌سی زماننده مرحوم مشارالیه
حضرتلرینك الڭ بیوك بطریه‌سنی طوپقپو ایله
شاریسیوس قپوسی آره‌سنده کائن « سن کیریاکی »
قپوسی [صولی قله قربنده‌کی هجوم قپوسی] پیشگاهنده
تأسیس ایتمش اولدیغنی وسن کیریاکی قپوسنك
شاریسیوس قپوسی اولیوب برنجی قپونك طوپقپویه
یقین آیروجه برقپو اولدیغنی سویلیور .

عثمانلولر طرفندن احراقلنان صوك استانبول
محاصره‌سنك تاریخنی یازان مورخلردن « نیقولو
باربارو — Nicolo Barbaro » نام مورخ
« استانبول هجومنه دائر ژورنال » نامیله ۱۸۵۶
سنهٔ میلادیه‌سنده ویانه‌ده طبع ایتدردیکی اثرده
سور قسطنطینیه‌نك قره طرفنده درت قپو موجود
اوله‌رق بونلرك مدافعه‌لری جنویزلی درت اصیلزاده‌یه
احاله قلنمش بولندیغنی وبو قپولردن برنجیسنك
« Porte dorée » یعنی یدی قله یالدزلی قپوسی
وایکنجیسنك « الپیجی — Elpigi » قپوسی
[سلیوری قپوسی] ، اوچنجیسنك « قاریسه آ
قپوسی Porta Charisaea » ، دردنجیسنك دخی
سرای ایمپراطوری قربنده اولان صوك قپو
[بوقپونك تکفور سرایی اوکنده‌کی قسطنطین قپوسی
ویاخودکه اکری قپو اولمسی محتملدر] اولدیغنی نقل
وروایت ایلمشدر .

صوك استانبول محاصره‌سنی یازان مورخلردن
« هیه‌راقس — Hiérax » نام مورخ دخی شاریسیوس
قپوسنك طوپقپو اولدیغنی بیان ایدیورکه بو روایت
ایلروده تشریح اولنه‌جقدر .

آتیده تفصیل اولنه‌جغی وجهله « قریتو-
بولوس — Kritoboulus » نام مورخ استانبولك
مفتاحی اکری قپو طرفنده اولیوب مفتاح مزبورك
شاریسیوس قپوسی جهتنده و بالذات بوقپو ایدوکنی
واشبو قپو برکره دشمنك الینه کچدکده هیچ برشی آنی
— استانبولك مبنی اولدیغی تپه‌لردن التی تپه‌یی احتوا
ایدن صرتك اورته‌سندن کچن وبالجمله نقاط حاکمه‌یی
محتوی بولنان — جادهٔ کبیری تعقیب ایتمکدن اصلا منع
ایده‌میه‌جکنی اثرینه یازمش وبو تعریفه توافق ایدن
قپونك ادرنه قپوسی اولدیغی آشکار بولنمش اولدیغنه
مبنی بو روایته کوره شاریسیوس قپوسنك ادرنه
قپوسی اولدیغنه حکم ایدلمك لازم کلیر .

ایلروده ایضاح اولنه‌جغی اوزره روم
مورخلرندن « دوقا » سلطان محمد خان حضرتلرینك
کندی قرارکاه عمومیسنی شاریسیوس قپوسنك
قارشوسنده‌کی تپه‌نك کیروسنده ترتیب ایلدیکنی
بیان ایتدیکنه والیوم ادرنه قپوسنده سرویلرك
کیروسنده ارمنی مشاطلغنی حاوی برتپه بولنمسنه
بناءً تعریف بالا کوردن شاریسیوس قپوسنك
ادرنه قپوسی اولدیغنه حکم اولنه بیلور ایسه‌ده ،
اکری قپونك قارشوسنده دخی « طورقاق تپه »
نامنده برتپه‌نك موجود اولدیغی معلومدر . فقط
« قریتوبولوس » دخی کندی اثرنده « سلطان
محمد طوپقپو قارشوسنده اردو قوردی » دیمش
اولدیغی وسابق البیان ارمنی مشاطلغنی حاوی تپه
بیرام پاشا وادیسنده وبنابرین طوپقپونك جوارنده
بولندیغی اجلدن وبوندن باشقه « قریتوبولوس » ك
اثرنده‌کی بعض افاده‌لرندن شاریسیوس قپوسنك
تکفور سرایینك بو طرفنده [جهت جنوبیسنده]
بر قپو اولدیغی اکلاشلمقده بولندیغندن « دوقا » نك
بیان ایلدیکی تپه‌نك ادرنه قپوسی پیشگاهنده‌کی تپه
وبنابرین شاریسیوس قپوسنك — « قریتوبولوس » ك

روایتی ایله . بو روایت سابقه‌یه کوره ادرنه قپوسی اولمسی لازمکلیور . « بووقا » نك عساكر عثمانیه‌نك شهره داخل اولمسی حقنده‌کی روایاتندن دخی شاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولدیغی استدلال اولنه‌یور .

بعض مورخین ادرنه قپوسنی « میریاندریون قپوسی » اسمی ایله توسیم ایلمکده ایسه‌لرده « قرستوبولوس » وسائر بعض مورخلر (میریاندریون) کلمه‌سنك سورك برقسمنك اسمی اوله‌رق بونامده بر قپو بولنمدیغنی وشاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی ویا انك قربنده برقپو اولدیغنی و الحاصل اشبو قپونك حین محاصره‌ده عثمانیلرك مركز منطقهٔ هجومی ایله صول جناح منطقهٔ هجومی آره‌سنده و برصرتك تپه‌سنده واقع اوله‌رق بوقپودن اعتباراً اراضینك « لیكوس » دره‌سنه طوغری ایندیكنی درمیان ایتمكده درلركه بوبابده ایلروده بعض ایضاحات ویریله‌جكدر .

آتیده كوریله‌جكی اوزره حین محاصره ده استانبول مدافعینك اخذ ایتدكاری نظام حرب دخی شاریسیوس قپوسنك اكری قپو دكل بلكه ادرنه قپوسی اولدیغنه دلالت ایلیور .

دوقتور (مورتمان) التی سنه اقدم نشر ایتدیكی اثر مهمنده : مختلف روایتلرك شاریسیوس قپوسی ایله ادرنه قپوسنك آیرو آیرو برر قپو اولمیه‌رق هر ایكی اسمك عین بر قپویه دلالت ایتدیكنی اثبات ویكیچریلرك حین هجومده طوپقپو ایله شاریسیوس قپوسی یانلرنده‌كی كدیكلردن شهره كیردیكنی بیان ایله اشبو مقرراتنك عموم طرفندن قبولی الك مناسب اوله‌جغنی درمیان ایلیوركه بو خصوصده دخی ایلروده خامه‌ران بحث ومقال اوله‌جقدر .

طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده كائن صولی قله قربنده‌کی « سن کیریاکی – Saint-Kyriaki » قپوسنك صولك هجومك خاطره‌سی اولمق اوزره « هجوم قپوسی » اسمی ایله توسیم قلنمش اولدیغی وعثمانلیلرلرندن الك چوغنك قارشوسنه قونمش اولمسی سببیله « سن رومن » قپوسنه‌ده طوپقپو اسمی ویرلدیكی محقق اولمسنه وقلعه قپولرینك اسملری مختلف زمانلرده دكشدیرلمش ویكی یكی اسملر استعمال ایله اسامی مذكوره‌نك محل تخصیصی حقنده درلو قاریشقلقلر تحصل ایتمش اولمغله برابر روایات مختلفه لایقیله تتبع ویكدیكریله مقایسه ایدلدیكی حالده بوبابده‌ده الك صحیح قرارك استحصالی دخی ممكن كورنمسنه بناءً بزده كرك كتب تواریخدن بالاقتباس بالاده اعطا ایتدیكمز معلوماتی وكرك بعض آثار مهمه‌یه مراجعت صورتیله ایلروده انلره متدائر اوله‌رق شرح وایضاح ایلدیكمز احوال ووقوعاتی كندیدهٔ حادهٔ تدقیق وتفكر ایلیه‌رك برقرار ویردكه اودخی حین محاصره‌ده . واقع سائرده اجرای تخریبات اولنمغله برابر طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده‌كی سور قسمنك اصل هجوم جبهه‌سی اتخاذیله ضرب و تخریب ایدلمش و بنابرین مزبور قپولر قربنده‌كی كدیك محللرندن وصكره بوقپولردن شهره كیرلمش اولمسندن وبوسببله روم وفرنك تاریخلرینك كمال اهمیتله بوقعه بحث ایتدكلری شاریسیوس قپوسنك دخی بوكون بیله استانبول درونده غایت واسع بر آنا یولی [شهراه] كشادی لازم كلدیكی حالده تعقیب ایدلمسی قطعی وضروری اولان شمدیكی ادرنه قپوسی جاده‌سنك منتهاسنده كائن ادرنه قپوسی اولمسندن عبارت و اكریقپو طرفلرنده سورك هیچ بروجهله تخریب ایدلمامش اولدیغنك الیوم دخی كوریلوب اكلاشلمقده بولنمسی عثمانلولرك اكریقپودن شهره داخل اولدقلرینی

بيان ايدن بعض محررين ومورخين عثمانيه وغربيه‌نك روم تاريخلرندن اقتباساتده بولنورکن — شاريشيوس اسمنك مدلولنی اکلايه‌مامقدن طولايی — بوبابده‌کاليله آلدانمش اولدقلرينه‌ بيوك اشارتدر .

واقعا اکريقپونك شمالنده‌سور اوزرنده‌الآن خرابه‌سی موجود اوله‌رق قيصرلر زماننده‌بر آره‌اق حبسخانه دخی اولديغی روايت ايديلن «ايساق آنژه‌لی» برجنك تکفورسرايی واوجوارده‌بولنان بر پوترنه مدخلنك «سيرقوپورتا» دنيلن سيرق قپوسی اولديغی قبول ايدلديکی حالده ا‌ك اول اللی قدر يکيچرينك «سيرقوپورتا» دنيلن قپودن وبعده عساکر عثمانيه‌نك شاريسيوس قپوسندن شهره داخل اولديغی حقنده روم تاريخلرنده ويريلن وايلروده مشروح ومندرج اولان معلومات اکريقپو حواليسنه‌دخی تطبيق اولنه‌بيلور ايسه‌ده (اولا) بوتطبيقده حسن اصابت اولميه‌جغی ايلروده مباحث مخصوصه‌سنده اعطا اولنان تفصيلات ايله تحقق ايده‌جکنه ، (ثانياً) اکريقپو طرفلرنده قلعه بدنلرينك عثمانلی طوپلريله دوکلديکنه دلالت ايده‌جك بيوك تخريبات اثرينك مرئی ومشهود اولمامسنه ، (ثالثاً) شاريسيوس قپوسی حقنده روم وفرنك تاريخلرينك ويردکلری تفصيلاتك اکريقپويه پك‌ده موافق کلديکی حالده ادرنه قپوسنه ايوجه موافق کلمسنه وادرنه قپوسی جوارينك عساکر عثمانيه‌نك حرکات مهمهٔ حربيه‌سنه جولانکاه اولديغی مذکور تاريخلرك اکثرنده صراحةً کوسترلمش بولنمسنه بناءً صوك محاصره‌ده‌کی اك مهم وقايع حربيه‌مزك محل وقوعی اولمق اوزره اکريقپو حواليسنی دکل بلکه‌ادرنه قپوسی حواليسنی قبول ايلمك هرحالده اك معقول ومناسب اولور . مع‌هذا قارئين کرامدن خصوصات معروضه‌يه اهميت عظيمه ويروبده‌بوبابده جمله‌يه قطعياً قناعت ويره‌جك اك صحيح معلوماتی دها واسع تتبعات اجراسيله تواريخ عثمانيه‌دن — ممکن اولورايسه تواريخ روميه وفرنجيه‌يه‌دخی مراجعت صورتيله — بالاقتباس ميدانه چيقارانلر اولورايسه‌ندرت بچق عصردنبرو ايچنده‌اوطورديغمز قوجه پايتختمزه داخل اولديغمز قپولری غيب اولوب کيتمش اولديغی ظلمات جهل ايچندن بولوب چيقارمش اوله‌جقلرندن تاريخ مليمزه بيوك برخدمت ايتمش اولمغله برابر طول مدتدنبرو شبهه وتردد ايچنده قالان برمسئله‌يی حل ايتمش اولمقدن طولايی ارباب علم ومعرفتی عذاب شبهه وترددن قورتارمش اوله‌جقلرينی وشو صورتله عمومك وحتی اك‌زياده آوروپاليلرك مظهر تقدير وتحسينی اوله‌جقلرينی شبهه‌سز کوريرم .

شاريسيوس قپوسی — Porte de charisius فی مابعد بو اثرده ايجاب ايتدکجه ادرنه‌قپوسی ناميله ياد وتذکار ايديله‌جکدر .

اکری قپو [قاليغاريا قپوسی]

استانبوله مختلف ايمپراطورلر زماننده قات قات سورلر ياپيله‌ياپيله قلعهٔ قسطنطينيه خرابه‌سی اليوم کوريلان شکل وصورتی بولمش واشبوسورلرك قاتلری واقسام مخصوصه‌سی بين الافرنج باپيلرينك اسملريله توسيم ايدلمکده بولنمشدر . بحثی صددنده بولنديغمز قوندره‌جيلر محله‌سی قربنده واقع «اکريقپو — porta Caligaria» مانوئل سوری Mur de Manuel دنيلان سورك اوزرنده برقپو اولوب حدذاتنده پك بيوك ومهم اولمديغندن مورخين بونی عسکری وملکی قپولر ميانه داخل ايتمامشلردر . مذکور قپو زمان قديمده بر آره‌اق

« آيو يوحانيس قپوسى – porta Yohannis »
(حضرت يحيى قپوسى) نامى ايله‌ده توسيم اولنمشدر.
« مانوئل سورى » تكفور سرايى اوكنده
قلعه خندكنك بتديكى محلدن بدأ ايده‌رك اول امرده
تقريباً ايكى يوز خطوه‌لك برامتداد اوزرنده غرب
شمالى‌يه طوغرى توجه ايتدكدن صكره شرق شمالى‌يه
[خليج طرفنه] طوغرى استقامت آله‌رق اكرى قپويه
كاور؛ بوقپويى كچدكدن صكره تقريباً بيوجك بر
قوس رسم ايدرك « ايساق لانژ – Isaac l'Ange »
قلعه‌سى ايله « آنه‌ما — Anema » قلعه‌سى
دنيلان جسيم قلعه‌لره واصل اولور. بعده طرقلى ابراهيم
دده تربه‌سنك بولنديغى محلده‌كى مستطيل حصارى
[شاتوبى] تشكيل ايلدكدن صكره ساحله همان موازى
اوله‌رق كان سور بحرى‌يه كسب التصاق ايدر.

سور مذكورك اكرى قپويه طوغرى بوكلديكى
محلده بر پوترنه ايله « قاليغاريا قلعه‌سى » نامنده بر
بيوك قلعه واردر. مزبور دهليزك « سن قالنيك دو
باسپاتى - Saint Callinique de Paspati »
پوترنه‌سى دنيلان دهليز اولديغنى بعض محررين
بيان ايتمشلر ايسه‌ده، بو نامده‌كى دهليزك « كيلو
پورتا » دنيلان ساحله قريب بر قپو ويا او
قپونك محلنده بشقه بر دهليز اولديغنى بيان
ايدن محررين دخى واردر. بو محررلردن برى
اولان دوقتور مورتمانك چند سنه مقدم نشر ايلديكى
اثرينه مربوط وقرون وسطاده‌كى استانبولك
احوالنى مشعر ومصور اولان خريطه‌ده سور
بحرينك ايچرو طوغرى بوكيله‌رك برزاويه تشكيل
ايلديكى نقطه جوارنده يعنى اليوم ايوانسراى
قپوسى ديديكمز قپو قربنده سورى ساحله ربط
ايدن بر ديوار [بدن قسمى] موجود بولنديغى
ووقتيله «سن قالينيكى» ياخود «كيلو پورتا» دنيلان
قپونك اشبو سور قسمى اوزرنده آچلمش برقپو
اولديغنى ارائه اولنمشدر . بعض آثار عثمانيه‌ده
« انصار قپوسى » ديو توسيم اولنان قپونك اشبو
قپو اوله‌رق مؤخراً اوزرنده بولنديغى سور
قسمنك منهدم اولمسيله نابديد اولمش اولمسى
وسن « قالينيكى » پوترنه‌سنك بوقپونك محلنده
بولنمسى تحت امكانده‌در .

سابق البيان قاليغاريا قلعه‌سندن صوك ايمپراطور
اولان قسطنطينك استانبولك ضبطى صره‌سنده
عثمانلولر طرفندن اثناى ليلده اجرا اولنان عمليات
تقريبيه‌يى ترصد ايلديكى منقولدر .

استانبولك صوك هجومى اثناسنده عثمانليلرك
طوپقپو ايله اكرى قپودن شهره كيردكلرينى
و اكرى قپو هجومنده قلعه خندكنك انسان جسدلرى
ايله طولديغنى مورخ مشهور « هامر » كندى اثرينه
درج ايلمش ايسه‌ده اول وآخر اكرى قپو اوكنده
ويانلرنده خندق موجود اولمديغندن وچونكه طبيعت
زمين بوراده خندق حفر وانشاسنه مساعد بولنمديغندن
مورخ موى اليهك بالكليه خطا ايلديكى واكرى قپو
ديديكى قپونك ادرنه قپوسى وياخود بحث مخصو-
صنده تشريح اولنديغى اوزره سائر برقپو اولديغى
محققدر . « هامر » اكرى قپويى شاريسيوس قپوسى
اولمق اوزره قبول ايلمكله دوچار خطا اولمشدر.

اكرى قپو وقتيله بسيط بر قپو اولمغله مؤخراً
بوقپو جوارى – يانلرنده‌كى قلعه‌لرك برندن ديكرينه
قدر ممتد اولان ورده باب خارجيى محتوى
بولنان – برايكنجى سور مرابى ايله مؤخراً تقويه
اولنمش وبوراده اراضينك سرت وقيالق اولمسى
هر دورده مزبور قپو جوارلرينه خندق آچيلمـ
مامسنه بادى اولمشدر . سابق البيان ايكنجى
سور مرابى بر زماندنبرو محو ونابديد اولمش
واكرى بر وضعيتده اولان بو سورك اوزرنده

آجيلان جديد قپو ت كذلك اكرى اولمسى قريم قاليغاريا قپوسنى عثمانلولرك اكريقپو ناميله ياد وتوسيم ايلمسنه بادى اولمشدر .

شو دخى شايان دقتدركه كرك ادرنه قپوسى ايله طوپقپوسنده وكرك سليورى قپوسنده استانبولك حين محاصره وهجومنده عثمانلى طوپلريله آتيلان طاش كله‌لردن ايكيشر دانه‌سى برر تيموره ربط ايدلرك — وقت محاصره‌ده سورك قسمى كله‌لر ايله دوبله ك ضبط ايدلديكى اخلافه اكلادلمق اوزره — قپولرك ايچ طرفلرنده سور اوزرينه ربط وتعليق قلنمش اولديغى حالده اولقدر حائز اهميت برقپو اولمديغى احوالدن اكلاشيلانزا كريقپوده بونوع كله‌لر موجود اولمديغندن و بوندن بشقه بحث مخصوصنده بيان اولنديغى اوزره بوقپو جوارنده‌كى سورلرده كله ايله حصوله كلديكنه حكم ايديله‌بيله‌جك خراب يرلر آثارى مشهود بولنمديغندن عثمانلولرك حين محاصره‌ده بوقپودن هجوم ضمننده تخريبات اجرا ايتمامش ودها طوغريسى بوقپو جوارينك هجوم منطقه‌سى اتخاذ ايدلمامش اولديغى سهولتله اكلاشيله‌بيلور .

اكريقپونك جهت شماليسنده اليوم مسدود برقپو موجود وبوقپونك دوقتور مورتمانه كوره « ژيروليمن قپوسى — Porta Girolimne » ناميله موسوم اولديغى كبى بوقپو ايله طوقلى دده تربه‌سنك بولنديغى حصار مابينده واقع بر برجك يانده كذلك مسدود خصوصى برقپو دها واردر .

بوندن بشقه حصار مذكورك اوكنده بشقه بر قپو دها موجود اولوب دوقتور مورتمانه كوره بو قپونك اسم قديمى « ولاكرنا قپوسى — Porta Blachernarum » در . بعض آثار قديمهٔ عثمانيه‌ده تصادف اولنان «انصار قپوسى»نك بوقپو اولمسنده احتمال ويريله‌بيلور . ژيروليمن قپوسى ايله طوقلى دده حصارى آره‌سنده‌كى سور قسمى اوزرنده بولنه‌رق اليوم خراب بر حالده بولنان « ايساق لاژ » قله‌سى — « Turris Isaac Angeli » ايله آنه‌ماقلاس — « Turris Anemæ » بيزانس تاريخنده مشهوردر .

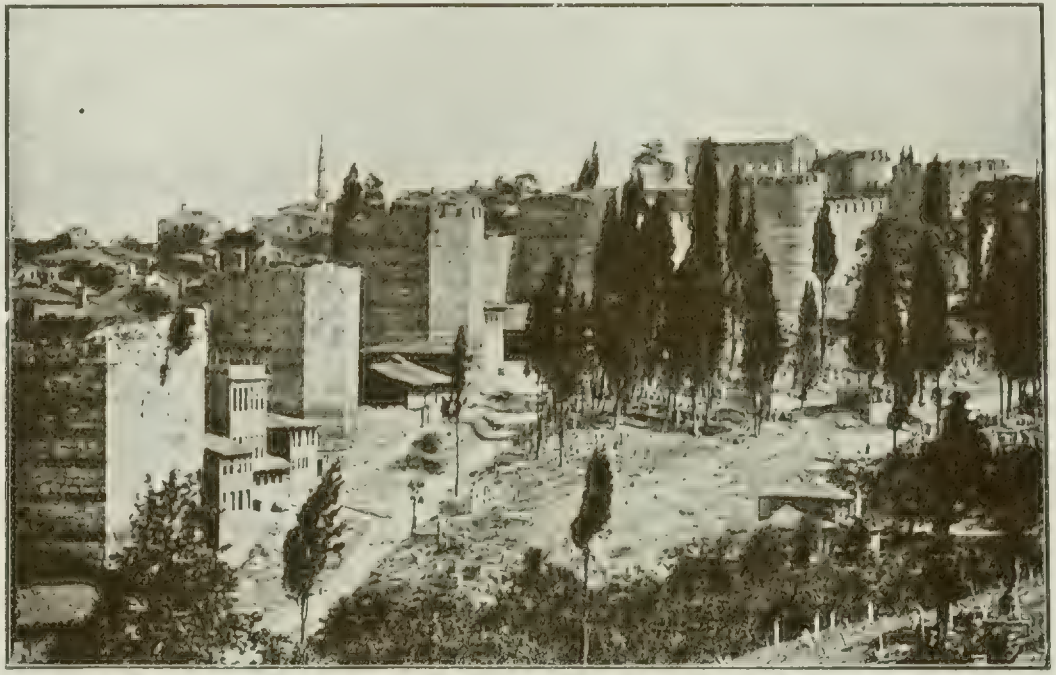
دوقتور مورتمانك بيانات وخريطه‌سندن سابق البيان قله‌لرك جوارنده واقع عوض افندى جامع شريفنك شرق جنوبيسنده قديماً « ولاكرنا سرايى — Palatium Blachernarum » نامنده جسيم بر سراى موجود وبوسرايك اطرافى بيوك سورلر ايله محاط اولديغى و مذكور سراى ايله خليج آره‌سنده‌كى محله‌نك « ولاكرنا — Blacherna » ناميله و اكريقپو جوارنده‌كى محله‌نك دخى « قاليغاريا » اسميله موسوم بولنديغى اكلاشيلور . مذكور سرايك عثمانلولر طرفندن « ايوانسراى » ناميله توسيم اولنمش اولمسى پك محتملدر .

Palais des Blachernes محققدركه دخى دنيان ولاكرنا سرايى تكفورسرايى دكلدر .

اليوم تكفور سرايى دنيان خرابه‌نك شرق جنوبيسنده وقتيله ايمپراطورلرك بهاريه مقامنده قوللاندقلرى بيوك برسراى دها موجود اوله‌رق بوسرايك مختلف ادوارده :

Palais de Constantin	قسطنطين سرايى
Palais de Porphyrogénète	پورفيروژه‌نت سرايى
Palais de Bélisaire	بليزه‌ر سرايى
Palais du Hebdomon	هبدومون سرايى
Palais de Jucundiana	ژوكونديانا سرايى
Palais Petra	پترا سرايى
Palais Impérial	سراى ايمپراطورى

استانبول سورلری

استانبول سورینک تکفور سرایندن اکریقپو آشاغیلرینه طوغری ممتد اولان قسمنک اکریقپو پیشگاهنده‌کی یوکسک برصرت اوزرنده طوریله‌رق آلنان رسم فطوغرافیسیدر (سولده‌کی یوقوشك باشنده اوچ پنجره‌سی مرئی اولان بنا اصحاب کرامدن « عبدالصادق آمر » حضرتلرینک تربهٔ شریفه‌لری اولوب اکریقپو بوتربه‌نك اتصالنده‌در)

Murs de Constantinople, près de Ekri-kapou.

كې مختلف نامىلر ايله ياد وتوسيم اولنديغى وبونك جوارنده «سن ژان باتيست كليساسى» نامنده بركليسا ايله [بونك يرنده اليوم عادلشاه قادين جامعى واردر] قديماً Hebdomon و يا Novume Consistorium Justiniani دنيلان و خندكك يقينده محلده قلعه بدننه متصل اولان بيوك بر بنا موجود اولديغى [واليوم خرابه سى كوريلن بو بنانك غرب جنوبى طرفندن بدندن ايلرى طوغرى چقندلى برمحكمه موجود ايدوكى] محقق اولوب اليوم «تكفور سراى» ديو كوستريلن محل هبدومونك خرابه سيدر [*] .

«ابوانسراى» اسمنك «حيوان سراى» اسمندن غلط اولمسى نظر اعتباره النديغى حالده «ولاكرنا» سرانك «سيرق» دنيلان قسم اويون محلى اولمسى وارد خاطر اولمقده ايسه ده «ولاكرنا» دنيلان سمتك قديماً اولاحلرك اوطورديغى بر محل اولمسى وبنابرين ولاكرنا سرانك «اولاح سراى» معناسنى متضمن بولنمسى دخى بعض تتبعاتز نتيجه سى اوله رق ظاهر اولديغندن ولاكرنا سرانك ياقندم «حيوان سراى» نك محلنده ويانك قرب وجوارنده صكره دن انشا قلنمش برسراى اولديغى هر حالده قبول اولنه بيلور .

ادرنه قپوسندن اليوم تكفور سراى دنيلان محل اوكنده خندكك ختام بولديغى نقطه يه قدر قلعه بدنى [بو قسمه ايكنجى تئودوس سورى دينور] اوچ قات اولديغى حالده مذكور نقطه اعتباراً ساحله قدر بدن ياليڭ قاتدر . اشبو نقطه «هبدومى ليمانى - Portus Hebdomi) دنيان ابوانسراى ليماننه برخطايله وصل اولنديغى حالده بو خطك غربنده (ولاكرنا) و (قاليغاريا) سمتلرينى احتوا ايدن واليوم (اكرىقپو سمتى) ديو ياد اولنان شهر قسمى بيوجك برچيقندى تشكيل ايدر . اوك طرفى بروجه معروض خندكسز ياليڭ قات برسور ايله محاط اولان بو قسمى متانتلندرمك ايچون قسم مذكور داخلنه ادوار مختلفه ده قات قات بر طاقم سورلر انشا قلنمش [بونلرك برطاقمى اليوم خراب ومنهدمدر] واستقامتلرى اصل بدنه موازى ويا عمود بروضعيتده اولان بو سورلر بو طرفى همان هجوم ايله آلنمز وضبط اولنه من بر حاله كتورمشدركه بونلرك برطاقملرى (تئودوس، هراقل، سيروس، آنته ميوس سورلرى) ناميله بنامدر. مجاهدين عربك هجوم جهتنى اتخاذ ايتمش اولدقلرى بو جهه اوزرينه وقوع بولان هجوملرده عدم موفقيتلرينك باشلوجه سببى بو طرفك بروجه معروض قات قات اوله رق صوك درجه ده تحكيم اولنمش اولمه سيدر دينه بيلور .

«ايساق لانژ» بر جنان اصل قلعه بدنى استقامتنه عمود وساحل امتدادينه موازى بر استقامتده كيرويه طوغرى «لونده ها» سورى ناميله برسور ياپيله رق وبو سور «ولاكرنا» سراينى محيط اولان سائر ديوارلره واقعاً مذكور سورلره ربط ووصل ارانه رق اساساً ضعيف اولان اكرىقپو كيروسنده بيوك بر «شانوفور» يعنى جسيم برحصار تشكيل قلنمش اولديغى كى سابق البيان برجنان ساحله طوغرى كيدن اصل بدن قسمنه موازى اوله رق آلك كيروسنده «هراقل» سورى نامنده ايكنجى بر بدن دها انشا قلنه رق انواع جسيم برجلره مالك اشبو ايكى بدن «پانتاپيرزيوز» قاتيلى نامنده برشكل مستطيلى به يقين برشكلده وفقط نسبتاً دها صغير آخر برشانوفور تشكيل قلنمش و ايلرو ده تفصيل اولنه جغى اوزره اصحاب كرامدن ايكى ذات شريفك تربه مباركه سنى

[*]. اليوم تكفور سراى دنيلان محل اوكنده موجود اولان قپونك اسم قديمى دوقتور موردتمانه كوره (كيلوسير قپوسى - Porta Xylocire) اولوب موسى اليهك خريطه سنده (سرقو پورتا - Cerco porta) دنيلان قپو آنك غرب جنوبيسنده «هبدومون» ايله ياننده كى محكمه مابيننده مسدود اوله رق ارائه اولنمشدر .

وطوقلی ابراهیم دده مدفن شریفنی ویرده شهیدلکی
احتوا ایدن ایشته بو حصار تواریخ اسلامه حزین
خاطره‌لر نقش ایلمشدر : اوویلر زمانــده
استانبول اوکنه کلن مجاهدین دین مبین زوربازوی
شجاعت وشهامتلریله بو حصار متیننك اوکنده‌کی
بدنی آتلایه‌رق درون حصــاره کیردیلر ؛ انك
ارقه‌سنده ایکنجی بدن مهیبی کورنجه مســتغرق
حــیرت اوله‌رق برجلردن آتیلان دشــمن
مرمیلرینه ، دوکیلان روم آتشنه هدف اولدیلر ؛
دین مبین اغورنده فدای جان ایتــدیلر ؛ شهید
دوشدیلر . بو شهدای حمیتك دوکدکلری قانلرله
لعلکون اولمش ، اجساد مبارکه‌لرینی قوجاقلامش
بولنان مقدس طوپراقلر مزبور حصارك «شهیدلك»
دنیلان محلنده اوفرقهٔ حق شهداســنك وقایع
حزینی همیشــه یاده کتیرمکده ، بلدهٔ معظمهٔ
قسطنطنیه‌نك ضبطی ایچون اهل اسلامك نقدر
قانلر دوکدکلرینی ، نه بیوك فداکارلقلری کوزه
آلدیردقلرینی دائما خاطرلره کتیرمکده‌درلر . بو کبی
مقامات مقدسه ومبارکه هر زمان طوافکاه اهل ایمان
اولملیدر .

بعض مورخین دیورکه : اکری قپونك بولندیغی
«مانوئل قومنن» سورلری اوکنده اراضینك میلندن
وسرتلکندن طولایی خنــدك یوق ایســه‌ده
عســکرلری آنلرك اوکنه عریض بر خنــدك
آچامشلر وفقط اشبو خندك هر نصل ایســه
مؤخراً طولمش ایدی ؛ صوك قیصر اولان
«قسطنطین دراغوزه» استانبولك صوك محاصره-
سندن برآز مقدم وندیك کمیلرینك [غاله‌لرینك]
ایچنده بولنان عساکر بحریه‌نك وساطت واعانه‌سیله
مزبور خندکی یکیدن کشــاد وتشــکیله موفق
اولمشدر . (١٦٩٠) سنه‌سندن اول «اوغسبورغ» ده
طبع ونشر ایدلمش بولنان بر استانبول خریطه‌سی
اوزرنده صو ایله مملو وخلیجه منتهی بولنان
مذکور خندکك شکل ورسمی کوسترلمش وبنابرین
وقتیله محل مزبورده برخندق بولندیغی شــك
وشبهه‌دن آزاده قالمشدر .

استانبول سورلرینك خلیج ومرمره ســاحلنده‌کی اقســام بحریه‌سی ایله بونلر اوزرنده‌کی قپولر حقنده معلومات خصوصیه

قره طرفنده اولان اســتانبول دیوارلرینك
[استانبول سور بریسنك] اوزرنده بولنان قپولردن
خلیج جهتنده بولنان اك صوك قپونك اولجه بیان
اولندیغی اوزره «کیلو پورتا ـ Xiloporta»
دنیلان قپو اولدیغی محققدر . «هامر» بو قپونك
ایوانسرای قپوسی شرقنده بحری قپولردن بر قپو
اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده مزبور قپونك سوربری
اوزرنده اولان قپولردن اولدیغی قطعیاً معلوم
اولدیغندن «هامر» ك بو قپونك تعیین موقعی حقنده
دوچار خطا اولدیغنه هیچ شبهه یوقدر . طوقلی
ابراهیم دده تربهٔ شریفه‌سی قارشوسنده واصل
قلعه بدنی اوزرنده بولنه‌رق قدیماً «دولاکرناقپوسی»
دنیلان الیوم اوریلی برقپونك «کیلوپورتا» دنیلان
قپو اولمسنه بعض محررین احتمال ویرمکده و ١٥٦٦ ایله
١٥٧٤ سنه‌لری آره‌سنده اوروپاده طبع ایدیلان
مکمل برخریطه‌نك «فیوم قپوسی ـ Porta
del Fium» ویاخود «کیلوپورتا ـ Xyloporta»
نامنده اولان قپوسی اســتانبولك شمال غربی
کوشه‌سنده واقدمجه بیان ایتدیکمز اوریلی قپونك
بولندیغی محلده کوسترمسی احتمال سابقی تأیید ایتمکده
ایسه‌ده مزبور قپونك الیوم «ایوانسرای قپوسی»

دنیلان قپونك غربنده بدنی ساحله ربط ایدن خصوصی برسور اوزرنده آچلمش برقپو اولدیغنی دوقتور «مورتمان» ك نتیجهٔ تدقیقاتی اوله‌رق ظاهره چیقمشدر. «اسکی ایوانسرای قپوسی» نامنده اولان قپونك الیوم منهدم ومعدوم اولان بوقپو اولدیغنه احتمال ویریله بیلور. سور بری قپولرندن ـ استانبولك ایوب طرفنده‌کی کوشه‌سنده قدیماً موجود اولدیغنی بعض آثار عثمانیه‌ده خبرویریلن ـ «انصار قپوسی» نامنده‌کی اك صوك قپونك دخی مذکور قپو اولمق احتمالی اولوب بو نامك الیوم ایوانسرای قپوسی دینلان قپو قربنده‌کی تربهٔ شریفه‌ده مدفون اولان اصحاب کرامدن حضرت انصاره نظراً ویرلمش اوله‌جغنه شبهه ایدیله‌مز. مع‌هذا طوقلی دده مرقد شریفی جوارنده‌کی تربهٔ شریفه‌ده دفین خاك عطرناك اولان اصحاب کرامدن برینك دخی اسم شریفلری «حمدالله انصاری» اولدیغندن «انصار قپوسی» اسمنك مذکور تربهٔ شریفه اوکنده بولندیغی اوله‌جه بیان اولنان قپویه ویرلمش اولمسی احتمالی دخی خاطره کلور ایسه‌ده بو قپو طریق عام اوزرنده بولنمیه‌رق برحصاره آچلمش خصوصی بر قپو اولدیغندن «انصار قپوسی» ویا «اسکی ایوانسرای قپوسی» دنیلان قپونك سابق‌ـ البیان «کیلو پورتا» دنیلان قپو اولدیغی هرحالده قبول ایدیله‌بیلور.

«کیلوپورتا» دنیلان قپونك «ایوانسرای قپوسی» ویا «انصار قپوسی» دنیلان و الیوم معدوم اولان قپو اولدیغی قبول اولندیغی حالده «کوچك ایوانسرای قپوسی» نامیله موجود اولدیغی بعض کتب معتبرهٔ عثمانیه‌ده کوریلان قپونك دخی الیوم «ایوانسرای قپوسی» دنیلان قپو ویا آنك یاننده صغیر آخر برقپو اولمسی وارد خاطر اولور. مع هذا رومللر زماننده «کیلوپورتا» دنیلان قپونك خراب و الیوم نابدید اولان کوچك ایوانسرای قپوسی اولدیغنی وقیصرلر وقتنده ـ Porte de Kynegion یعنی کینژیون قپوسی دینلان قپویه مؤخراً عثمانلولرك «ایوانسرای قپوسی» اسمنی ویردکلرینی تخمین و بیان ایدن محررین اجنبیه دخی موجوددر.

دوقتور «مورتمان» دخی استانبولك احوال طوپوغرافیه‌سنه متعلق اوله‌رق ۱۸۹۲ سنه‌سنده نشر ایتدیکی اثرنده دیورکه:

«کیلوپورتا» دینلان وقره طرفنده اولان سورلرك (دیوارلرك) اك صوك قپوسی اولان قپو الیوم موجود دکلدر. برقاچ سنه واردرکه بو قپو ایله جوارنده بولنان بر برج وبرسور پارچه‌سی هدم ایدلمشدر. بو قپودن طوغریدن طوغری‌یه شهره کیریله‌میوب بر حصاردن کچلدکدنصکره داخل اولنه‌بیلوردی.»

قدیماً «سن قالینیك ـ Saint Kallinique جسری پوترنه‌سی» نامنده بر دهلیزك خلیج قربنده واقع «کیلوپورتا» دنیلان قپو اولدیغنی بعض محررین بیان ایتمشلر ایسه‌ده بعضیلری دخی بو اسمك تکفور سرایی قربنده واقع بشقه بر دهلیزك اسمی اولدیغنی یازمشلردر. حالبوکه قیصرلر زماننده اعدام اولنه‌جق مجرمینك «سن قالینیك» پوترنه‌سی درونده اعدام قلندیغی محقق اولوب مزبور پوترنه‌نك تکفور سرایی قربنده اولان پوترنه اولدیغی قبول ایدلدیکی حالده مجرمینك لاجل الاعدام بورایه قدر چیقارلدقدن صکره تکرار «قوسمیدیون Cosmidion» مناسترینه ایندیرلمسی اسباب وحکمتی میدانه چیقارمق بك مشکل اوله‌جغندن سن قالینیکی جسری پوترنه‌سنك «کیلوپورتا» دنیلان قپونك برنده فرض وقبول ایدلمسی اك مناسب اولور.

«سن قالینیك» دهلیزی قیصرلر زماننده

برطاقم وقوعات وجنایات مدهشه‌نك محل وقوعی اولمغله مشهور ایدی . برتاریخده « سـانلليت » دنیلان عساکر ـ قیصر « فیلیپوس » ك معلوماتی اولمقسزین اختیار ایتدکاری ـ برجنایت عظیمه‌یی کمال استعجال ایله بوراده اجرا ایتمشلردر .

ایلروده بیان اولنه‌جغی اوزره استانبولك محاصره‌سی زماننده عساکر عثمانیه هجوم بحری‌یی [خلیج طرفنده اجرا ایتدکاری هجومی] « کیلوپورتا » دنیلان قپو جوارنده اجرا ایلمشلردر . مورخ شهیر « هامر » عساکر عثمانیه‌نك قره طرفنده‌کی ایکی قپودن شهره هجوم ودخول ایلمسنی متعاقب اهالینك خلیجده‌کی آوروپا کمیلرینه التجا ایتمك اوزره خلیج ساحلنده‌کی بر پوترنه‌یه (دهلیزه) یغیناق کوسترمش وفقط بو طرف قوماندانینك بوجهتدن دخی عثمانلولرك قلعه‌یه فرجه یاب دخول اوله‌ـمامسی ایچون مذکور پوترنه‌نك قپوسنی کلیدلیه‌رك آناختارینی دکزه آتمش وبونك اوزرینه اهالینك ایاصوفیه‌یه طوغری چکلمکه باشلامش اولدیغنی حکایه ایدییور . بو پوترنه‌نك مارالبیان « سن قالینیك » دهلیزی اولدیغی ظن اولنیور .

استانبول سورینك ایوب طرفنده‌کی کوشه‌ـسنده اولدیغی روم مورخینی طرفندن خبر ویریلان « پانتاپیرژیون ـ Pentapyrgion » قاستلك [حصارینك] « کیلوپورتا » دنیلان قپو جوارنده واقع اولان والیوم طوقلی ابراهیم دده تربه‌سیله بر آیازمه‌یی حاوی بولنان ذو اربعة الاضلاع شکلنده‌کی بحثی مسبوق حصار اولدیغنی استانبولك احوال طبوغرافیه‌سنی یکیدن کشیدهٔ جادهٔ تدقیق ایلین یکی طبوغراف علماسی ذکر وبیان ایلیور . معهذا اسکی بیزانس مورخلری « پانتاپیرژیون » دنیلان قاستلك اورامی اولمیه‌رق سرای برونده‌کی بیوك سرایك بر قسمی اولدیغنی درمیان ایلمکده‌درلر .

اولجه‌ده بیان اولندیغی اوزره سابق البیان حصار درونده وطوقلی ابراهیم دده مرقدینك یاننده‌کی بر تربهٔ شریفه درونده اصحاب کرام [ر.ع.] حضراتندن ایکی ذات شریفك وجود مقدسلری مدفوندر . مشار الیهمادن بری فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلرینك سود برادرلری « ابوشیبة الخدری » حضرتلری ودیکری « حمدالله انصاری » حضرتلریدر [رضی الله عنهما] .

[مذکور تربهٔ شریفه حضرت فاتح وقتنده انشا اولنه‌رق سلطان مصطفی خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده و ۱۱۰۸ سنه‌سنده تعمیر ایدلمش اولدیغی کبی سلطان محمود خان عدلی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده و ۱۲۵۱ سنه‌سنده ومؤخراً جنتمکان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلری زماننده دخی تعمیر وتجدید ایدلمشدر .]

استانبول خاکنده ودیعهٔ مخصوصهٔ الهیه اولان سائر اصحاب کرام حضراتی کبی مشار الیهما حضراتنك دخی مراقد منوره‌لری آق شمس الدین حضرتلرینك همت قدسیه‌لریله کشف اولنمشدر . [*]

بیان اولنان تربهٔ شریفه‌یی زیارت ایدنلر « ابوشیبة الخدری » [ر.ع.] حضرتلرینك مرقد شریفلری یاننده‌کی قیودن نوش آب مقدس ایدر ومشار الیه حضرتلرینه اسناد اولنان وپك قدیم اولدیغی حال وشاننده اکلاشیلان براغاج لوبوطی الینه آله‌رق مرقد شریفك اطرافنی طواف وزیارتله طلب حاجات ایلرلر .

[*] اصحابدن اولدیغی مروی اولان « بطال غازی » حضرتلری مرقد شریفلرینك دخی تکفور سرایی قربنده‌کی مقبره‌ده اولدیغی واوراده کندولرینه متعلق معلوماتك خط کوفی ایله محرر اولدیغی جملهٔ مسموعاتمزدندر .

اليوم تربه‌نك برطرفی قبرستان وطرف دیكری اوته‌دنبرو
«شهيدلك» ناميله بنام برمحل قدسيت اتسامدر .
اشبو شهيدلكك كنارنده قديم برآيازمه واردر .
بعض فرنك مورخلری طوقلی ابراهيم دده تربه‌سی
جوارنده برآيازمه موجود اولديغنی وبو آيازمه‌نك
بولنديغی محل « سن نيقولا وپريسكوس كليساسی -
«l'Eglise de saint Nicolas et Priscus
نك يری اولديغنی خبر ويريورلر . بالاده بيان
ايتديكمز آيازمه محلنك بركليسا محلی اولمسی غير محتمل
اولديغندن وچونكه ذوات اربعة الاضلاع شكلنده
صغير برحصار ايچنه كليسا انشاسی وارد
خاطر اوله‌ميه‌جغندن فرنكلرك خبرويرديكی
كليسانك صغير برزاويه اولمسی طبيعيدر .

طوقلی دده حصارنده بولنان بيوك برجلردن
[قله‌لردن] بری كچن حركت ارضده ييقلمش
وبو برجلردن بری درونده برقرال قزينك مدفون
اولديغی روايت اولنمقده بولنمشدر . حصارمزبورك
بولنديغی بر اتصالنده سور بری برزاويه تشكيل
ايدرك ايچری بوكلديكی وشهره اشبو زاويه
نقطه‌سندن هجوم اولنمق دها زياده مأمول اولديغی
وبالخصوص جهت مزبوره‌ده خندق دخی
بولنميه‌رق آره صره آچلمش ايسه‌ده قپانمقده
اولديغی جهتله بوطرفلرده قلعه بدنی قات قات
سورلردن متشكل اولمق وغايت يوكسك وپك متين
ورصين وبرونه پك يقين برچوق برج وبارولری
احتوا ايلمك اوزره برصورت مكمله واستثنائيه‌ده
انشا اولنمش والحاصل بوطرف قره وعين زمانده
دكز طرفندن دخی هجوم اولنمق محتمل اولان اك
ضعيف برمحل اولديغی و« ولاكرنا » سراينه‌ده يقين
بولنديغی جهتله اولانجه همتله تحكيمنه چاليشلمشدر .

اليوم { ايوانسرای قپوسی } دنيلان قپو
اتصالنده قديماً متين بربنای عظيم موجود
اولديغی اليوم مشهود اولان خرابه‌سندن
نمايان اولمقده‌در . بنای مذكورك برسرای اولمسی ده
محتملدر . سابق البيان قپو ايله سورك اكری
قپويه طوغری دونمك اوزره زاويه تشكيل ايلديكی
نقطه مابيننده وخارج سورده فتح قسطنطنيه
ايچون حضرت خالد [ر . ع .] ايله برابر كلن مجاهدين
دين واصحاب كزيندن « حضرت محمد الانصاری »
[ر . ع .] حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌لری
واردر .

(اصحاب كرامدن فتح قسطنطنيه ايچون استانبول
پيشكاهنه كله‌رك بوراده عازم سوی جناب رب منان
اولمش بولنان يكرمی يدی ذاتك اسامیٔ شريفه‌سی
ومقاملری تربهٔ مذكوره‌ده‌كی برلوحه‌ده مندرجدر .)

موجود اولديغنی اولجه خبر ويرديكمز انصار
قپوسنك بروجه معروض بوذات شريفك اسمنه نسبتله
توسيم اولنمش اولمسی محتملدر . مرقد منورلری اوكنه
موضوع لوحه‌يه اسم شريفلری شو وجهله يازلمشدر :
(باب انصار جوارنده برمق قپو مفصلنده ممينا لمقام
اصحاب كرامدن حضرت محمد الانصاری رضی الله عنه) .
مذكور لوحه‌ده مندرج برمق قپونك
« كوچك ايوانسرای قپوسی » دنيلان قپو اولمسی
خاطره كلور .

{ بلاط قپوسی } قديماً : Porta Blach-
ernarum ويا خود Porta Vlacherna ناميله
ياد اولنوردی . بوقپونك اسكيدن برباب ايمپراطوری
اولديغی روايت اولنه‌يور . بو سببدن مذكور
قپو بعض فرنك تاريخ وخريطه‌لرنده Porte
du Palais des Blachernes يعنی ولاكرنا
سرايی قپوسی ناميله يادواداولنمقده‌در . اليوم
(ولاكرنا) دنيلان محله‌ده قديماً اولاحليلر اسكان

واقامت ایتمش اولدقلرندن بورادە بولنان اقدمجە مذکور بیوك بر سرایە (ولا کرنا سرایی) اسمی ویرلمش وایمپراطورلر دکز طریقیلە (ولاکرنا) سراینە کیتدکاری زمان بندکاری مراکب بحریە بلاط اسکلە-سنە نیاشەرق کندولری بلاط قپوسندن کچدکاری ایچون مذکور قپویە ولاکرنا سرایی قپوسی دیمشلر . (ولاکرنا سرایی) نك محلندە الیوم ایواز افندی جامعی واردر . ولاکرنا سراینك تکفور سرایی اولمدیغی اولجە بیان ایدلمش ایدی . بلاط قپوسی جوارندە اسکی زمانلردە PortaChinici ویا PortaChinico دنیلان برقپو واردرکە الیوم اوریلیدر. بوقپو (ارقانژ میشل) ی کوسترن رسملی برطاش ایلە مزین ایدی .

کتب قدیمەدە Porta Phari نامیلە موسوم اولدیغی کوستریلان { فنار قپوسی } نك بولندیغی محلدە ودکزە طوغری الك چیقندیلی بر بر اوزرندە قدیماً خلیجە مخصوص برفنار اولدیغی وبوفنارك صورت مخصوصەدە انشا اولنمش برقلەیە موضوع ایدوکی ومذکور قپو جوارینە الیوم دینیلدیکی کبی «فنار – Phanar» دنیلدیکی جملۀ منقولات تاریخیەدندر .

فنار قپوسنك شرقندە « پتری قپوسی – Porte du Petra » واردر . استانبولك صوك محاصرەسندن برخیلی اول اهل صلیب پتری قپوسندن هجوم ایلە شهری ضبط ایتمشلردر. بو هجوم فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك هجوملری کبی اولجە بومباردمان یاپلمق اوزرە اجرا ایدلمیوب برهجوم جبری صورتندە نردبانلرلە وقوعە کلمش وقرون وسطادە استانبولك سور بحریسی مثللو بتون امتدادنجە بویوك ومتین برج وبدنلرە مالك بر سور همان یوق کبی ایکن اهل صلیبك خلیج طرفندن بروجە معروض نردبانلرلە قلعەیە طرمانەرق قلعەیی ضبط ە .رفقیتلری آوروپادە وقایع عظیمەدن عد اولنمش ایدی. «هامر» کورە: عساکر عثمانیەنك طوپقپو ایلە اکریقپودن شهرە دخولی متعاقب خلیج طرفندە بولنان عساکر شاهانەنك دخی پتری قپوسی ایلە قپاندقیق قپوسندن شهرە داخل اولمشلردر .

فنار قپوسی جوارندە دور فتحدن قالمە بر صغیر جامع موجوددر .

فنار قپوسندن صکرە شرقە طوغری کیدیلور ایسە { آیاقپوسی } کلور . اسکی ویکی آیاقپوسی نامیلە ایکی آیاقپوسی موجود اولوب یکیسی بعدالفتح آچلمشدر .

آیاقپوسنك جوارندە Eglise de sainte Théodosie دنیلان « آیاتئودوس » کلیساسی وارایدیکە بعدالفتح جامعە تحویل اولنەرق « کل جامعی » تسمیە اولنمشدر . « مقدس » معناسنە اولان « آیا » کلمەسی مذکور اسمدن آلنەرق جامع مذکور قربندە اولان قپویە ویرلمشدر .

قیصرلر زمانندە دخی مذکور قپویە « آیا قپوسی » دینور ایدی . یکی آیاقپوسی قدیماً قلعەیە متصل برکوچك کلیسایە مخصوص ومنحصر بربوترنەدن [دهلیزدن] عبارت و فنار قپوسی طرفندە ایدی. بعدالفتح بوقپو بیودیلەرك یکی آیاقپوسی وجودە کتیرلمشدرکە بوکا الیوم جبالی یکی قپوسی دینلن قپودر .

استانبولك صوك محاصرەسنی یازان روم مورخینی آیا قپوسنی Porta divæ Theodosiæ

اسمیله یادایلمشلردر. ایمپراطوریچه « تئودورا — Théodora » نك قدیماً فاتح جامعی محلنده بولنان حواریون کلیساسنی انشا ایچون لازم کلن آلتونی مزبور قپو جوارنده بولمش اولدیغنی «قودینوس — Codinus» نام مورخ حکایه ایلیور.

آیا قپوسنك همان اتصالنده حضرت فاتحك سکبان باشیسی سید محمد الشهدا حضرتلرینك تربه‌سی موجود وسنك مزارنده ۸۵۷ تاریخی مقید اولدیغندن مشارالیهك بوقپودن هجوم ایلین غزات عثمانیاندن ایدوکی شهید قالیور.

آیاقپوسنك شرقنده {جبالی قپوسی} واردرکه بوقپونك نام عتیقی Porta Puteæ اولوب بعض آثارده مزبور قپو Porta dl pozo اسمیله توسیم اولنمشدر.

جبالی قپوسنك همان اتصالنده جبالی باباك قبری موجود وسنك مزارنده «مذنب رجب علی سنه ۸۵۷» محرردر. مشارالیهك بوقپودن هجوم ایلیان غزات مسلمینك سرکرده‌سی اولدیغی اوراده دفن اولنمسیله ده ثابتدر.

بیزانتین وقتنده اعدام اولنه‌جق مجرمینك جبالی قپوسندن قاسم پاشایه کچیریله‌رك قاسم پاشا درسنك فوقنده بولنان بر تپه‌ده اعدام اولندیغی وحتی مشهور «Nica» قارغشه‌لغی زماننده بومحلده بعض آدملرك اعدام قلندیغی جمله منقولات تاریخیه‌دندر.

{اون قپانی قپوسی — Porte de Farina} نك تواریخ رومیه وافرنجیه‌ده مختلف اسملری کورولمکده‌درکه آنلردخی: Porta Pmessi، Porta per messe، Porta Piazza، Porta Platéa، Porta Messa صورتنده در.

اون قپانی قپوسی الیوم نابدید اولمشدر.

بو قپودن اعتباراً اراضی بر نوع وادی تشکیل ایده‌جك صورتده طاتلی بر میل ایله شهرك اورته‌سنه طوغری صعود ایتدیکی وبوندن بشقه اشبو قپو (کیلو پورتا) دنیلان انصار قپوسی ایله سرای بورنندن مساوی مسافه‌ده یعنی اورته‌ده بولندیغی وپیاسه محلی اولان بیوك بر جاده‌نك نهایتنده اولدیغی ایچون (اورته قپو)، (وادی قپوسی)، (پیاسه قپوسی) معنالرینی متضمن اولان ماالذکر اسملرله توسیم قلندیغی روایت اولنیور. «بوسکولوس» ایله «جورجی دولفن» انصار قپوسندن قپاندقیق قپوسنه‌قدر اولان بحری قپولری بروجه آتی ارائه ایدییورلر:

1. Xilina (prope portum).
2. Proxima Graiiquam dicunt Cynagon.
3. Porta Phari (porta del pharo).
4. Porta Divæ Théodosiæ.
5. Porta Puteæ (pozzo).
6. Porta Platea (piazza).

اون قپانی (قپاندقیق) قپوسی ایله یکی جامع آره‌سنده درت قپو موجوددرکه اسملری شونلردر:

Porta Basilica —	آیازمه قپوسی
Porta Drungarii Porta Viglae	اودون قپوسی
Porta Juxta quam est ecclesia praecursoris	زندان قپوسی
Porta Peramatis Porta Piscaria	بالق بازاری قپوسی
Porta Ebrayki Porta Ebraica	یکی جامع قپوسی یاخود چیفود قپوسی

{ اودون قپوسی } دنیلن قپونك اوكنده
وساحلده واقع ریختملر اوزرنده بك اسكی زمانلرده
اودون دپولری موجود اولمقدن طولایی بو قپو
وجه معروض اوزره توسیم اولنمشدر .

اون ایكنجی عصر میلادیده استانبولده بولنان
وندیكلولرك محله سی اودون قپوسی جوارندن
بدأ ایدر ایدی . الیوم تحته قلعه [تحت القلعه]
دنیلن محلده مؤخراً محو ونابدید اولمش اولان
برحصار موجود ایدی . بوحصارك جوارنده
(سن آكن دینس كلیساسی Eglise de St.
Akin-Dynès) نامنده برمعبد وار ایدیكه
وندیكلیلرك باشلوجه كلیساسی تشكیل ایدردی .
بوكلیسانك محلنده الیوم رستم پاشا جامعی واردر .

سلیمانیه جامع شریفی جوارنده وبر صرتك
اورته سنده بعض بیزانتین بنالرینك خرابه لری ایله
الیوم (صولی سرای) دنیلن برصهریج موجوددر.
[بو صهریجك اولدیغی محلده شمدی برصابون فابریقه سی
واردر]. بو محلدن اودون قپوسنه طوغری صغیر
سیل بتاقلری (مجرالری) اینر . اودون قپوسنه
متعلق اوله رق تاریخده كوریلن برطاقم مهم وقایعك
محل وقوعی محل مزبور ایله حوالیسیدر .

وندیكلولرك بعض آثارینه نظراً { زندان
قپوسی } نك اسمی -Porte de Saint-Jean
aux-Cornes در . زندان قپوسنه ایكی اوزون
چارشو قیصرلر زماننده دخی مشهور برجاده
ایدی . ایمپراطورلر قره طریقیله « ولاكرنا »
سمتنه [ولاكرنا سراینه] كیتدكلری وقتده اوزون
چارشودن كچرلر ایدی. اولوقت محل مزبوره
« ماقرون آنبولون -Makron Embolon »
یولی دینور ایدی . بویول استانبولك بنااولندیغی
تپه لردن اوچنجی تپه نك ورسانی امتدادنجه سرای
طرفندن دكزه طوغری ممتد اولور ایدی .

« بوئون دلمونت - Buondelmonte »
نام مورخ قدیمك خریطه سنده الیوم { بالق بازاری
قپوسی } دینلن « پیسقاریا » قپوسی « ایرةقا » قپوسندن
تفریق ایدلمش [ایكنجی قپو جهت شرقیه ده در] وساحلی
یكی جامع میدانینه ربط ایدن والیوم نابدید اولان
بعدالفتح عثمانلولر طرفندن « چفوت قپوسی » [اولیا
چلبی یه كوره شهود قپوسی] وصكره لری [یكی جامع قپوسی]
اسمیله توسیم اولنمشدر .

اون اوچنجی عصر میلادیده Porta de'
Porta Ebraica ایله اسمی Peramatis
اسملری عین برقپونك [بالق بازاری قپوسنك] اسمی
اولدیغی وصغیر برقپو اولان یكی جامع قپوسنه دخی « سن
مارق قپوسی - Porte de Saint-Marc »
دینلدیكی محقق اولدیغندن قیصرلر (پالئولوغلر) زماننده
اسملرجه برتبدلات اجرا ایدیلرك « ایرةقا » قپوسی
نامنك مؤخراً یكی جامع قپوسنه ویرلدیكی ظاهر
اولیور. وقایعله مشهور اولان (ایرةقا) قپوسنه
قدیماً PortaJudeca دخی دینور ایدی .

(سن مارق) قپوسی اسمی « سن مارق » نامنده
برعزیزه نسبتله توسیم اولنان كوچك بركلیسایه
نظراً ویرلمش ایدیكه بوكلیسا مؤخراً جامعه تحویل
اولنمش ویكی جامع اوكنده كی مغازه لردن برینك
فوقنده بولنه رق دور فتحدن قالمه برجامع اولمق
اوزره اشتهار ایتمش ایدی.

یكی جامعك اولدیغی محلده قدیماً
« ژوداقا » معبدی و « سن آنتوان مناستری
Couvent Saint Antoine — موجود

ایدی .

اودون قپوسندن جهت شرقیه طوغری ممتد اولان وندیکولر محله‌سنك شرقنده « آمالفیتن ـ Amalfitains » لر و « پیزان ـ Pisans » لر دنیلن ولاجل التجاره استانبولده بولنان برصنف اهالینك محله‌سی موجود اوله‌رق قدیماً « نئوریوم قپوسی ـ Porte de Neorium » قپوسی دنیلن و « نه‌ئوری‌نی قپوسی ـ Porta Neorii » نامیله‌دخی موسوم اولان { بغچه قپوسی } پیزانلرك محله‌سنی جنوزلیلرك محله‌سندن تفریق ایلر ایدی . بوقپو جوارنده « آپولو غوته تون معبدی ـ Couvent Apologotheton » نامنده صغیر بركلیسا موجود وبو معبد شهرك دیوارلرینه [سوره] مستند ایدی .

{ یالی کوشکی قپوسی } نه‌قدیماً (اوخیوس قپوسی) ویاخود (اوژه‌نی قپوسی ـ Porta Eugenii) دینور ایدی . { طوپقپو } نك نام قدیمی (سن با بارو قپوسی ـ Porta S. Barbaræ) ایدی . بوکا (ازول قپوسی ـ Porta de la Isole) دخی دینشدر . « طوپقپو ـ Porta de la Bombarde » اسمی بو قپونك اولدیغی محلك کیروسنده یعنی نام سرای برونـنده قدیماً بر خیلی مرمر کله یغینلری [استیفلری] ایله برچوق طوپ بولنه‌رق بوراسنك نوعما بر طوپخانه صورتنده اولمسندن ایلرو کلمشدر . بیان اولنان ایکی قپو اوزرنده بولندقلری قلعه سورلری [محیط دیوارلری] ایله برابر مؤخراً محو ونابدید اولمشدر . یالی کوشکی قپوسی « پرونوریوسی » لیمانی قربنده اولمقدن ناشی پایتختك اك اهمیتلی قپولرندن ایدی .

خارجدن کان مأکولات وارزاق الیوم کوپری قربنده بولنان اسکله‌یه نقل چیقاریلیورسه اسکی زمانده ده مذکور لیمانه چیقاریلور ایدی .

وقتیله خلیجی سد ایدن زنجیرك سابق الذکر یالی کوشکی قپوسنك قربنده واقع برقله‌یه (برجه) تثبیت ایدلمش ایدوکنی واشبو زنجیر بقایاسنك الیوم « حربیه انباری » اتخاذ قلنمش اولان « سنت ایرن » کلیساسنده بولندیغنی دوقتور « مورتمان » کتابنه درج ایلمشدر .

یدی قله قپوسی کبی « یالی کوشکی قپوسی ـ Porte d'Eugène » دخی ایام مخصوصه‌سنده مراسم معتاده ایله ایمپراطورلرك [صکره‌لری پادشاهان آل عثمان حضراتنك دخی] دخوله مخصوص بر قپو ایدی . قرب وجوارنده « سنت ایرن کلیساسی » ، « سن پول کلیساسی » مثللو کلیسالر موجود ایدی .

آوروپالولرك « ساررازین ـ Sarrasins » دیدکاری عربلر [*] ایله آلمانلرك یالی کوشکی سمتنده وفقط جنوزلیلر محلاتنك خارجنده محله‌لری وار ایدی . الیوم سرکه‌جیده شمندوفر استاسیونك بولندیغی اراضی سمت مزبور ایچنده‌در . بوسمتده ایتالیانلرك دخی آیروجه تأسیسات ومحله‌سی اولدیغی مرویدر .

طوپقپویه « سنت بارب قپوسی ـ porte de sainte-Barbe » دخی دنیلور ایدی . بو قپو (سن دیمتری برونی ـ Angulus sti demetrii) دنیان سرای برونی اوزرنده ایدی . صوك محاصره‌ده بوقپو روسیه‌لی « قاردینال ازیدور » طرفندن مدافعه اولنمشدر .

سرای برونده‌کی سورلر [قلعه دیوارلری]

---

[*] قرون وسطاده آوروپا وافریقایی استیلا ایدن عربلره [اندلسلیلره] آوروپالیلر Sarrasins اسمنی ویرمشلرکه « سرقه » کلهٔ عربیه‌سندن محرفدر .

(پروتوریوس ـ Protorius) لیمانی کنارنده
اسکی زمانده‌کی منظره‌لرینی کلی غائب ایتمشلردر.
بنابرین تواریخ رومیه وافرنجیه‌ده صورت
مخصوصه‌ده اوله‌رق ذکر وبیان اولنان و
Tour de manganes یعنی (مانغان
قله‌سی) دنیلان قله‌یی [برجی] بوراده کشف
واستخراج ایلمك بوکون پك مشکلدر . بو قله
قره‌دکز بوغازینك مدخلنی قپامق ایچون قدیماً
مستعمل اولان بیوك بر زنجیرك ربط نقطه‌سی
ایدی . مزبور زنجیرك دیکر اوجی قز قله‌سنه
ربط اولنور ایدی .

طوپقپودن ایلرویه طوغری ساحل تعقیب
اولنور ایسه یعنی سرای برونی دونیله‌رك مرمره
ساحلنده کیدلمکه باشلانیر ایسه الك اول «دکرمن
قپوسی» دنیلان وبر اسکی بیزانتین قپوسی اولدیغی
محقق اولان قپویه واصل اولنور . سابق البیان
« مانغان » قله‌سی بو قپونك شمالنده ایدی .

مانغانس قله‌سی ایله قز قله‌سنه عطف کلام
ایدرك « نیسه‌تا ـ Nicétas » نام مورخ دییورکه:
« ایمپراطور مانوئل قومنن ـ Manuel Comnène
آسیا ساحلنده کائن وقدیماً آرقه‌لا ـ Arcla ایسمیله
موسوم دامالیس ـ Damalis قیاسنك اوزرینه
بر قله انشا ایتدرمش ایدی . بو زنجیر بو قله‌دن مانغان
قله‌سنه دکین کله‌رك بوسفورك [قره دکز بوغازینك]
مدخلنی ستر ایدر ایدی . مانغان قله‌سی سرای
برونندن پك اوزاق اولمیه‌رق آرقه‌لانك تام قارشوسنده
ایدی . »

استانبول سورینك بو طرف قسمی اوزرنده
غایت اوزون بر سطر تشکیل ایتمك اوزره بیوك
حرفلرله لاتینجه بر یازی محرردرکه حالا موجود اولان
مذکور یازینك اجرای تتبعات وتحقیقات ایدرك
استحصال ایلدیکمز صورت ترجمه‌سی بروجه آتیدر:
« ایمپراطور تئوفیل Théophile » یکی اساسلر
اوزرینه بو سوری انشا وتأسیس ایلدی . ای
شهنشاه جهان اولان رب متعال ! سن انتهای
اعصاره قدر غیر قابل ضبط وتسخیر وممتنع التزلزل
وهر صورتله قوی ومتین اولان سلطنت آلهیه‌ك
ایچون البته آنی محافظه ایدرسین ! » .

بو یازی سورك ایچری‌یه طوغری بر کیرتی
تشکیل ایتدیکی محلده آچلمش دکرمن قپوسنك
اولدیغی محلده سورك بالاسنه لاتینجه بیوك
حروفات ایله یازلمشدرکه حالا موجوددر .

قدیماً یالی کوشکنك بولندیغی محلده الیوم
عسکری ارزاق انبارلری موجود اولدیغی کبی
بونك غربنده اوستی قورشون قابلی اولان کارکیر
سپتجی کوشکی حالا معموریتنی محافظه ایتمشدر.
« یالی قپو » نامیله دخی یاد ایدیلان یالی کوشکی
قپوسی بو ایکی بنا آره‌سنده وسپتجی کوشکی قپوسی
بو کوشکك یاننده‌در . سپتجی کوشکی قپوسندن
دکرمن قپوسنه طوغری ممتد اولان والیوم
سوری نابدید بولنان ساحلك احوالی معاینه
ایدیلور ایسه وقتیله بوراده مهم ابنیه‌لر بولنه‌رق
صکره‌دن منهدم وخراب اولدقلری بالسهوله
اکلاشیله بیلور. یالی کوشکی کبی وقتیله بو حوالیده
بولندیغنی تاریخلك بزه خبر ویردیکی جبه‌جیلر
کوشکی ، آلای کوشکی سرای برونی منطقه‌سنی
خیلی مدت تزیین ایتمشلر ایدی .

دکرمن قپودن صکره ساحل تعقیب اولنورسه
الیوم « فرون قپوسی » دینان بر قپویه کلنور ؛
بو قپونك ایلروسنده بدنه ملاصق، اوستی قبه‌لی
خراب بر بنایه تصادف اولنورکه بیزانتین وقتندن
قالمه اولدیغنه شبهه اولمیوب اوکنده مسدود بر
قپو واردر ؛ بو طرف سورلرینك اوکنده مکمل

قالدیرم ورنختم آثاری موجود اولمغله بونلرك امواج بحر تأثیراتیله صكره‌لری خراب اولدیغنه شبهه یوقدر . ساحل بر آز دها تعقیب ایدیلورسه سورا اوزرنده غایت مكلف كارگیر بر قصر خرابه‌سنه تصادف اولنور كه وقتیله آلتنده مكمل و مزین بر چشمه‌یی حاوی اولان قصر مذكور متبوع مفخمنك امریله سنان پاشا طرفندن یاپدیرلمشدر . بو قصردن صكره الیوم « تیمورقپو » ویا « جبخانه قپوسی » دنیلان قپویه كلنور كه اوته‌دنبرو ایجابنده جبخانه چیقارلمقده قوللانیلان بو قپونك یاننده الیوم اوربلی ایكی قپو محلی واردر . بونلردن صكره ینه مسدود برقپو محلنه و صكره اوستی لاتینجه یازیلی بر برجه كلنور كه بو برجك قربنده سلاطین سالفه وقتنده یاپلمش بر چشمه واردر . بو چشمه‌دن صكره ینه بر قپو محلنه و صكره سور اوزرنده چفته كرلی بر بنایه تصادف اولنور . بوراسی دخی كچیلورسه آخور قپو فارینه و دها صكره بالق خانه قپوسنه كلنور . بو قپودن صكره سور بر طرفدن ایچری دونه‌رك ایچ قلعه‌یی تشكیل ایتدیكی كبی بر طرفدن دخی ساحلی تعقیب ایدرك آخور قپویه كلنور .

سرای بورننده ساحل بونقطه‌یه ركز ایدلمش و آلان موجود اولان بر طاقم مرمر ستونلر بو جهتده چكیلان مراكب بحریه خلاطلرینك ربطی ایچون اوته‌دنبرو مستعملدر .

ایضاحات معروضه‌دن مستبان اولور كه دكرمن قپوسندن آخور قپویه قدر سور اوزرنده قدیماً بر طاقم قپولر موجود ایكن كورینلن لزوم اوزرینه صكره‌لری بونلردن چوغی سد ایدلمشدر .

(آخور قپو) دن صكره (چاتلادی قپو) دنیلن قپویه تصادف اولنور . وقتیله اصطبل عامره‌نك آخور قپو قربنده اولمسی بو قپونك وجه معروض اوزره تسمیه‌سنه بادی اولمشدر .

قدرغه لیمانی یقیننده بولنان چاتلادی قپونك اسكی اسملری مارینا قپوسی (باب بحری) — *Porta di Marina*, ساحلده ارسلان قپوسی — *Porta liona della riva*, *Porta nona, nua*, اولوب رومجه آیروجه براسمی دها وار ایدی . ۱۵۳۲ سنهٔ میلادیه‌سنده وقوعه كلن بیوك بر حركت ارضده مزبور قپو چاتلادیغی ایچون كندوسنه چاتلادی قپو اسمی ویرلمشدر . چاتلادی قپو جوارنده سور اوزرنده الیوم خرابه‌سی موجود بر بنانك بر سرای خرابه‌سی ایدوكی اكلاشلمقده وبو بنا جوارنده‌كی بر قله‌نك وقتیله بر فنار قله‌سی ایدوكی روایت اولنمقده‌در . [ایلروده بو بابده تفصیلات ویریله‌جكدر .]

چاتلادی قپودن صكره اسم قدیمی « قونتوسقالی قپوسی — *porta Contoscali* » اولان قومقپویه كلنور كه بو قپونك جوارنده‌كی محله‌نك الیوم « قونتوسقال » نامیله بنام اولدیغی جمله‌نك معلومیدر .

قومقپو جوارنده سور خط مستقیم اوزره دوام ایده‌جكنه قائماً ایچرو طوغری قیریلور و بر ضلعی آچیق بر مستطیل تشكیل ایتدكدن [یعنی ایكی زاویهٔ قائمه تشكیل ایلدكدن صكره یكیدن دكزه واصل اولور آچیق ضلعی قپامق اوزره دكزه آتیلان جسیم طاشلر ایله طالغه‌لره قارشو حمایه ایدلمش اولان سابق الذكر مستطیل بر حوض [لیمان] تشكیل ایدردی . بر بیوك قسمی الیوم مملو وخراب اولان بو لیمانك قدیماً « هپتاسقالون *Heptascalon* » نامیله موسوم اولدیغی روایت ایدلمكده‌در . بو لیمانك جهت غربیه‌سنده قدیماً بر بیوك لیمان اولان قونتوسقالی لیمانی (قدرغه

لیمـانی) وار ایدی‌که بوکا « صوفیەن لیمانی — Port Sophien » دخی‌دینور ایدی . بولیماندن صکره سور خط مستقیم اوزره (یکی قپو) ویا (لنغه قپوسی — Porta Vlanga) دنیلان والیوم آثاری نابدیداولان قپویه‌واصل اولورایدی .

لنغه یکی قپوسنده سور ایکی قوله آیریلور : بیزانتین وقتنده بوقوللرك آره‌سنده ویکی‌قپو ایله داود پاشا اسکله قپوسی مابیننده الیوم (لنغه بوستانی)دنیلان«ئه‌لوتریه‌ن‌لیمانی Port Eleuthé-rien » نام آخرله « تئودوس لیمـانی — port Théodosiaque» موجود اوله‌رق بولیمان دها ایکنجی تئودوس وقتنده طولمش ایدی . مزبور لیمان محلی الیوم کاملاً سبزه بغچه‌لری ایله اشغال اولنمش اولوب یقین وقته قدر بوبغچه‌لر — بیرام پاشـا طرفندن کله‌رك سوری صولی قله قربنده بر دهلیز ایله کچدکدنصکره یکی بغچه‌دن مرور ایدرك بومحله واصل اولان واسم قدیمی (لیکوس— Lycus) دره‌سی اولان — یکی بغچه دره‌سنك یاغمورلی وقتلرده آقوب کان صولری ایله‌صولانیر ومزبور دره بیان اولنان بغچه‌لر اوکنده دکزه منصب اولور ی . (استانبول درونده مکمل لغملرك انشا ندن صکره مزبور دره‌نك صولری منقطع اولمشدر .)

« لنغه Vlanga » اسمنك « لیمان بحری » معناسنی متضمن ا ی کی تحقیقات واقعه‌مز نتیجه‌سنده ظاهر اولمشدر .

قومقپودن لنغه لیمانه‌قدر سورلر خطنده اوته‌دنبرو کمیلری بوشالتمغه مساعد یالکز براسکله واردرکه اوده لنغه یکی قپوسی اسکله‌سیدر .

لنغه لیمانـنك شهر طرفنده برمحیط دیواری (سوری) بقایاسی کوریلورکه بیوك قسطنطین وقتندن قالمه‌در . مذ کور لیمـانك دکز طرفنده اولان والیوم خراب برحالده بولنان سورلر دها صکره انشا اولنمشدر . لنغه لیمانك مدخلنی ایکی قله (برج) محـافظه ومدافعه ایدردی ؛ بوقله‌لرك بر تیمور برمقاق ایله یکدیکرینه مربوط وصورت مخصوصه ومزینه‌ده انشا قلنمش سقفلریله عمومك جالب انظاردقتی اولدقلری بعض مورخینك جمله‌ٔ روایاتندندر .

لنغه‌لیمانی جهت غربیه‌ده (داودپاشاقپوسی) دینلان قپوده نهایت بولور . بوقپونك اسم قدیمی « سن امیلیه‌ن قپوسی — porte de saint Emilien »ویاخود« آپوس‌امیلیانوس‌قپوسی»در.

بیوك قسطنطین طرفندن انشا قلنمش‌اولان سور برینك مبدئی داود پاشا قپوسنك غربنده وشمدیکی ات بازار محله‌سنده‌در . بو سورك ات بازارندن یوقاری‌یه اسه قپوسنه‌واورادن آلتی‌مرمره وسلطان سلیمه طوغری کیتدیکی یوقاروده‌بحث مخصوصنده بیان اولنمشدر .

ات بازارندن صکره سورلر خطی تعقیب‌اولنور ایسه (صماتیه قپوسی) نه کلینور . بونك اسم اصلیسی « پسوماتئوس قپوسی » در . صماتیه قپوسی قیصرلر وقتنده‌کی اسکی اسمنی محافظه ایلمش اولدیغی کبی بتون صماتیه محله‌سی دخی عین وجهله نامنی محافظه ایلمشدر . بنابرین مذکور محله‌نك اسم قدیمی دخی « صماتیه — Psamathia » اولوب بوکله‌نك « قوم » معناسی متضمن ایدوکی ومحل مزبورده اراضینك قوملی اولمسندن طولایی بواسمك ویرلدیکی مرویدر.

صماتیه قپوسنك غربنده ودکز کنارنده (نارلی قپو) واردر . نارلی قپـو جوارنده‌کی

بغچه‌لرده برچوق نارآغاجلری موجود اولدیغندن بو قپونك اولوجهله توسیم ایدلدیکی روایت اولنیور.

نارلی قپو قربنده وقتیله «سن ژان زاویه‌سی — couvent de saint Jean» نامنده بر کلیسا موجود اولدیغندن مذکور قپو یه «سن ژان قپوسی» دینور ایدی. بو کلیسانك آرقه‌سی قسطنطین سورینه مستند اولدیغی مروی اولمغله الیوم مزبور قپو جوارنده‌کی ارمنی کلیساسنك اولدیغی محلده اولمسی محتملدر.

نارلی قپونك شرقنده بولنان مثمن بر قله [برج] اوزرنده لاتینجه اوله‌رق آتی‌الذکر یازی واردر:

« بو سور رومالیلرك دیندار ومتقی ایمپراطوری مانوئل قومنن پورفیروژه‌نت طرفندن ۱,۶۶۷۲ تاریخنده [۱۱۶۳ـ۶۴ سنهٔ میلادیه‌سنده] یکیدن انشا اولنمشدر».

نارلی قپویی کچدکدن صکره سور استانبول مرمر قله ایله عرب قله‌سنه واصل اولور واورادن عمودی‌یه قریب بر وضعیتده قیریله‌رك شماله ویدی قله‌لر شاتوسنه طوغری کیتمکه بدأ ایله سور بحریلکدن سور بریلکه تحول ایدرکه بو سور حقنده بوندن مقدم تفصیلات لازمه ویرلمش اولدیغندن بو بابده تکرار خامه‌ران بحث ومقال اولمقدن صرفنظر اولنمشدر.

بوندن صکره استانبول شهرینك بتون آوروپالیلر وبتخصیص رومالیلر یونانلولر طرفندن کمال اهمیتله تلقی ونیجه نیجه کتابلر تحریریله اهمیتی کیتدکجه تزیید قلنان احوال قدیمهٔ طبوغرافیه ومدنیه‌سی حقنده شمدی‌یه‌قدر اعطا ایتدیکمز معلوماتی اتمام ایده‌جک سائر معلوماتك دخی اعطاسیله هردورده استانبوله دائر مسائل ایله اوغراشمقدن بیقوب اوصانمیان فرنکلر ویونانلولر درجه‌سنده قارئین کرامی معلوماتلندرمغه صرف نقدینهٔ همت ایدجکز.

— ایکنجی باب —

استانبولك قیصرلر وقتنده‌کی احوال قدیمهٔ طبوغرافیه‌سی حقنده تفصیلات

[استانبول شهری داخلنده قدیماً موجود اولان باشلوجه یول وجاده‌لر، معبدلر، مونومان وهیکللر، میدانلر، صهریجلر، صوبولاری، سرایلر، اماکن ومبانیٔ رسمیه وتدریسیه، محلات مختلفه وسائره ایله بونلرك اهمیت قدیمهٔ تاریخیه‌لرینه متعلق تفصیلات وتشریحاتی حاویدر]

استانبولك سور وقپولری حقنده معلومات مخصوصه وتفصیلاتی حاوی اولان بحث سابقده شهری دائراً مادار محیط اولان سور وقپولره متعلق بیاناتده بولنیلورکن شهر مذکورك انلر جوارنده‌کی اقسامنك احوال قدیمهٔ طبوغرافیه‌سنه دائر بعض معلومات اعطا قلنمش اولدیغی کبی دها اولکی مباحثده دخی بو بولده بر طاقم معلومات ویرلمش ایدی؛ فقط اول وآخر استانبولده وآوروپاده نشر ایدیلان پك چوق کتب وآثار خرستیانیه‌ده احوال قدیمهٔ مذکوره حقنده بردقت واعتنای مخصوص ایله واکثریا پك مبالغه‌کارانه بر صورتده برچوق تفصیلات ویرلمکده وصوك زمانلرده استانبوله متدائر اوله‌رق آوروپانك ممالك مختلفه‌سنده نشر ایدیلان برطاقم یکی یکی اثرلرده ده احوال مذکوره قیلی قرق پارچه‌سنه بر دقت واعتنا ویك بیوك بر غیرت خرستیانیه ایله کشیدهٔ سلك تدقیق ایدلمکده اولمسنه وایشته شو صورتله استانبولك احوال قدیمهٔ طبوغرافیه‌سنه متدائر هر درلو معلومات وتفصیلات وطنطنه‌لرمن اولان رومالیلر یونانلولر وبتون آوروپالولر نزدنده معلوم ومنتشر ایکن بزجه بردرلو ایدینله مامش بولنمسنه وبوندن بشقه انلرك «صوك استانبول محاصره‌سی تاریخی» دیمك اولان شوانرمن کل

الوجوه تعلق ومناسبتی اولمسنه بناءً معلومات و تفصیلات مذکوره واده تعلقیه سنك دخی ــ بو بولده کافی درجه‌ده اعطای معلومات ایتمه‌ین آثار عثمانیه‌دن بکده استفاده اولنمقسزین ــ همان منحصراً اك مشهور واك یکی آثار افرنجیه‌دن اقتباس وتلخیص طریقیله ایده بیان و اعطاسی مناسب کورلمش وذات مصلحتك درکار اولان اهمیت عظیمه‌سنه بناءً معلومات و تفصیلات مزبوره‌نك کمال اهمیتله کشیدهٔ حادهٔ تدقیق اولنمسی لزومی مستغنیٔ ایضاح بولنمشدر .

{۱}— استانبول شهری اقسام محیطیه‌سنك احوال قدیمهٔ طبوغرافیه‌سنه متدائر بعض تفصیلات

سرای برونی قرون وسطاده « سن دیمتری برونی ــ Angulus sti Demetrü » دیرلر ایدی که بو اسم قدیماً « آقروپول » قیاسنك [بوقیا الیوم طوپقپو سرای همایونی داخلنده‌در] میل شمالیسنه آرقه ویرمش اولان سن دیمتری کلیساسنه نسبتله ویرلمش ایدی ، مع هذا عین قیاسنك میل جنوبیسی اوزرنده قدیماً موجود بولنان « سن ژورژ » کلیساسنه نسبتله سرای برونی ادوار قدیمه‌ده « سن ژورژ برونی ــ Angulus Sti Georgü in Manganis » دخی دینلمشدر

وقتیله « کینژیون » یاخود « سینه ژیون » [Cynègion] دنیان بنای جسیم سرای برونده ایدی. روما امپراطوری « سه‌وه‌ر ــ Sevère » ویاخود « ماقزیمن ــ Maximin » طرفندن انشا قلنمش اولان بو بنا « بیوك قسطنطین » وقتنه دکین بیزانتینلرك [قدیم استانبول اهالیسنك] الك زیده اویونلرینه مخصوص بر اویون یری (تیاترو) اوله‌رق مؤخراً محکومینك اعداملرینه مخصوص بر اعدام محلی اوله‌رق قوللانلمشدر . بونلك « آقروپول تپه‌سی » اوزرنده اولدیغی [*] مروی اولمغله برابر سرای برونك اك سیوری محلنده اولدیغی بیان ایدنلرده واردر.

وقتیله سرای برونك اك سیوری محلنده اوله‌رق مؤخراً منهدم ونابود اولمش بولنان « طوپقپو » محلندن « آقروپول ــ Acropole » موقعنه طوغری چیقیلور ایکن ــ شمندوفر کوپریسی کچلدکدنصکره الیوم طوپقپو سرای همایونی برنجی میداننك بولندیغی محله کلینور وبوراده اوستی لاتینجه یازیلی واپیونیك سیستمنده باشلقلی یوکسك بر ستون کورینور . بو ستونك « قلود لوغوتیق ــ Claude le Gothique » نامنده برینك شرفنه اوله‌رق رکز اولندیغی ظن وروایت ایدلمکده اولمغله برابر روم مورخلرندن بری ستون مذکور حقنده بروجه آتی اعطای معلومات ایلیور :

« آقروپولك قسم شرقیسنده بولنان ستون اوزرنده اولجه بیزانس شهرینك بانیسی اولان « بیزاس ــ Byzas »ك هیکلی اولدیغی روایت اولنه‌یور » .

سرای برونی حوالیسنده قدیماً متعدد کلیسا وزاویه وسرایکی ابنیه‌نك موجود ایدوکی وحتی محل مزبورده شمندوفر خطنك چکیلمسی ایچون حفریات اجرا اولندیغی صره‌ده آنلردن بعضلرینك وبالخاصه « مانغان ــ Manganes » سراینك بعض آثار خرابه‌سی و « سن لازار » کلیساسنك بونامی حائز بر طاشی ظهور ایلمش اولدیغی دوقتور « مورتمان » اثرینه درج ایتمش وطوپقپونك « سن

[*] الیوم حربیه انباری اتخاذ اولنمش اولان ضربخانهٔ عامره اتصالنده واقع (سنت ایرن) کلیساسنك بولندیغی تپه‌یه قدیماً « آقروپول تپه‌سی ــ Plateau de l'Acropole » دینور ایدی .

بارب» كليساسنه نسبتله «سن بارب قپوسی» نامیله موسوم اولدیغنی بیان ایلمشدر.

بوجوارده [سرای بروننك دكرمن قپوسی طرفلرنده] بولنان سابق الذكر «سن ژورژ كليساسی – Couvent de saint - Georges » سببیله ادوار قديمه‌ده قره دكز بوغازينك دخی «سن ژورژ قنالی – Canal de saint Georges» نامنی آلمش و مؤخراً بونامك «بوسفور» نامنه تحویل ایلمش اولدیغنی بعض مورخينك جملهٔ بياناتندندر .

«Palais des Manganes – مانغاز سرايی» دخی بوجوارده ايدی . [« مانغان قله‌سی » نامنده برج ايله « تزنله‌سی » آره‌سنه وقتيله زنجير كريلمش اولدیغی بوندن اول بحث مخصوصنده بيان اولنمش ايدی.] « مانغان » سراينك برينه مؤخراً « بوقولئون سرايی – Plais de Bucoléon » سراينك انشا قلنديغی مرويدر. [*]

(بوقولئون) اسمنك (بوف) يعنی بوغا و (ليون) يعنی ارسلان كله‌لرندن تركب ايلمش براسم مركب اولمسنه وجوار مذكورده حفريات اجرا اولنوركن بر بوغا ايله ارسلانی كوستر ر برديرك باشلغنك ظهور ايتمسنه مبنی بعض محررين مذكور ديرك باشلغنی (بوقولئون) سراينك بو حواليده اولديغنه بر نشانه كبی كوسترمكده ايسه‌لرده مورخيندن چوغی بو فكرك قطعياً عليهنده‌در . محررين‌دن بعضيلری تقريباً آخور قپوسی جوارنده واوراده‌كی خرابه‌لر قربنده وقلعه سورلرينك كيروسنده (بوقولئون ليمانی) نامنده بر ليمان موجود اولوب مؤخراً بونك

[*] بوسرايلرك ازمنهٔ عتيقه‌ده سرای دنيلان وفقط بوكونكی سرايلرله اصلا وقطعاً مقايسه‌سی جائز اولميان ابنيهٔ عاديه‌دن اولدقلری اونودلمامليدر .

طولمش اولدیغنی نقل وروايت ايتمكده . وبنابرين بوقولئون سراينك بوليمان جوارنده اولمسی لازم كلديكنی درميان ايلمكده ايسه‌لرده صنعی برليمان اولمسی لازمكلن اشبو ليمان ايله دكز آره‌سنده برقنالك وجودينی كوستر ر هيچ براماره‌نك اليوم موجود اولمامسنه و بوطرف ساحلنده‌كی قيالق بتون امتدادنجه معاينه اولنديغی حالده هيچ ال طوقونلمامش بر حالده قالديغی ادعا اولنه‌بيله‌جكنه بناءً بوقولئون سراينك بو حواليده اوله‌بيلمكله برابر بوقولئون ليماننك بيان اولنديغی وجهله سورلرك كيروسنده اولميه‌رق بلكه آخور قپو جوارنده وسورلرك اوك طرفلرنده صنعی برليمان اولديغی قبول اولنه‌بيلور .

دوقتور « مورتمان » ديبوركه: شمديكی آخور قپو فناری ايله آخور قپوسی آره‌سنده كائن ساحه بوقولئون سراينك تملرينی حاويدر . سرای بروندن آخور قپوسنه قدر اولان يرده كميلرك تيبور آته‌بيلمسنه مساعد يالكز بر محل واردركه اوده آخور قپو اسكله‌سنك اوكنده‌كی محلدر ؛ ايشته بوقولئون ليمانی برچه بوراسی ايدی ؛ « بوئون دلمونت » ك خريطه‌سيده بونی مؤيددر .

مذكور خريطه اوزرنده كوچك قپوياننده برايكی كليسا وبر قپو ايله « سرای امپراطوری ليمانی – Portus Palatii imperialis » نامنده برده صنعی ليمانی كوسترلمشدر .

آخور قپونك اوكنده‌كی صنعی ليماننك دوكمه طاشلری بقاياسی بوكون دخی مرئيدر .

بوقولئون سرايی ايله بو سرايك ديوارلری قربنده قديماً كاركير ومرمر طاشلرله متين اوله‌رق انشا قلنمش صنعی «بوقولئون ليمانی» جوارنده براُرسلان طرفندن يره ياتيرلمش بربوغايی ارائه

ایدر مرمردن بر هیکل موجود اولمغله بو هیکله بناءً کرك سرای مذکوره وکرك بیان اولنان صنعی لیمانه [۱] « بوقولئون » [بوف لئیون] اسمی ویرلمش ایدی . هیکل مذکورك ۱۵۳۲ سنهٔ میلادیه‌سنده موجود ایدوکی و بعض مورخینك بو هیکل حقنده‌کی روایاتنك بوقولئون سرای ولیمانك موقعنی صورت قطعیه وصحیحه‌ده اوله‌رق تعیینه خدمت ایلامش اولدیغی بعض آثار معتبرهٔ افرنجیه‌ده مطالعه گذارمز اولمشدر .

۱۵۳۲ سنهٔ میلادیه‌سنده وقوع بولان بیوك بر حرکت ارضده چاتلامغله مؤخراً « چاتلادی قپو » نامنی آلان وفقط صکره‌لری منهدم ومعدوم اولان قپونك چاتلادیغی صره‌لرده سابق‌البیان مرمر هیکلك دخی دوریلمش اولدیغی جملهٔ منقولات تاریخیه‌دندر .

چاتلادی قپو محله‌سنك بش اون خطوه ایلروسنده ودکز کنارنده الیوم بر خرابه انقاضی موجود ومشهوددر . بوراسی ایاصوفیه معبد جسیمنك بانیسی اولان مشهور « ژوستینیەن »ك قدیم سرایی ایدی . مذکور خرابه انقاضنك ساحلده بولنان برقسمی جسیم کمرلری وعلی روایة بوقاروده طوغری بوجوارده جسیم برده‌پوترنه‌یی حاوی دیکر انقاضدن شمندوفر واسطه‌سیله آیرلمشدر . مذکور خرابه‌نك اوزرنده کوزل بر بیزانتین قپوسی وار ایدی‌که الیوم خراب اولمشدر ، بونك یاننده عریض بر دیوار موجود اوله‌رق بو دیوار سرای کبیرك حدود غربیه‌سنی تشکیل ایلر ایدی . ایشته بو وجهله بوقولئون سرایی دخی داخل اولدیغی حالده سرای کبیرك حدود بحریه‌سی شمدیکی

[۱] بویله صنعی لیمانلر استانبول صولرنده کثیر ایدی . سلیمیه‌ده قواق اسکله‌سی اوکنده ، قوم‌قپو وفنار باغچه‌سی پیشگاهنده ، بوستانجی اسکله‌سی جوارنده الیوم خرابه‌لری کورینان لیمانلر بونوعدندر .

آخور قپو فنارندن چاتلادی قپویه قدر ممتد اولور وحدود غربیه‌سی « سن سرژ ئه باقشه ـ Saints-Serge-et Bacche » کلیساسنك شرقندن کچه‌رك هیپودرومه [الیوم مکتب صنایعك بولندیغی صرته] طوغری صعود ایدر وبو حالده سرای مذکور استانبولك مبتنی اولدیغی یدی تپه‌دن برنجی تپه‌نك ودها طوغریسی هیپودروم تپه‌سنك شرق وروسانی اشغال ایدر ایدی .

سابق‌البیان تپه‌نك غرب وروسانی ایله برنجی وایکنجی تپه‌لر آره‌سنده‌کی وادئ جنوبی مابیننده « سوفیه‌ن لیمانی ـ Port Sophien » دنیلان قدرغه لیمانی وار ایدی که الیوم کاملاً طولمشدر . [قدرغه لیمانك اولدیغی محلده برشکل مربعده اوله‌رق ۱۱۹۳ تاریخنده اسما سلطان چشمه‌سی انشا قلنمش وبونك قارشوسنده موجود والیوم مکتب طبیهٔ ملکیه اتخاذ قلنمش اولان جسیم قوناق ایله بونك کیروسنده ساحله طوغری یکیدن انشا قلنمش اولان برخسته‌خانه قدرغه لیمانك بولندیغی محلی ارائه ایلمکده بولنمشدر]

استانبولك منظورمز اولان اسکی برخریطه‌سنه نظراً فتحدن بر آز صکره قدرغه لیمانی « قدرغه » دینلان کوچك کمیلر ایچون لیمان و اسکله مقامنده قوللانیلور ایدی . بوکون اوراده‌کی اراضی معاینه وتدقیق ایدیلور ایسه محل مزبورده بری داخلی ودیکری خارجی اولمق اوزره ایکی لیمانك موجود اولدیغی واشبو لیمانلرك طار برسد [بند] ایله یکدیکرندن مفرز بولندیغی فرق اولنور . قدرغه لیماننه « ژولیه‌ن لیمانی ـ Port de Julien » دخی دینور ایدی .

قدرغه لیمانك اغزنده شهرك تیمور پرمقلقلی بر قپوسی وار ایدی . دکز بو قپودن شهره طوغری کیرر ایدی . بعض تواریخ اجنبیه وروميه‌نك بو بابده‌کی روایاتی بر وجه آتیدر :

بالئولوغلر زماننده هیپودرومدن « قونتوسقوپیوم ـ Contoscopium » دینیلان قلعه‌یه

کیدیلورکن شهرك بر قپوسنه وبك قوتلی ومتین بر تیمور پرمقلق راست كلنور ایدیكه بورادن دكز داخل شهره یعنی لیمانه كیرر ایدی. دكز فورتنه‌لی اولدیغی وقتده تقریباً (٣٠٠) قدر كمی لیمان ایچنده بارینور ایدی. بونلردن بعضیلری (٣٠٠) وبعضلری (٢٠٠) كوركلی ایدی. بو كمیلری بحریه عساكری قوللانور ایدی. هوا مساعد اولمدیغی وقت سفن مزبوره ایلرویه‌میوب لیمانده توقفله مساعد هوایی بكلرلر ایدی. «قونتوسقوپیوم» دینیلن سابق الذكر قله برشهرك باشلوجه لیمانی ایچون الك الزم بر بنا اولان بر ترصدگاه اوله‌رق بنای مذكور تیمور قپونك یاننده انشا قلنمش ایدی.

قدرغه لیمانك كنارنده بر طاقم بنالر وار ایدیكه باشلوجه‌لری شونلردر:

(١) — «سنت آناستاسی كلیساسی - l'Eglise de sainte Anastasie» نامنده اوله‌رق بعدالفتح جامعه تحویل قلنمش اولان محمد پاشا جامع شریفی ایله الیوم خرابه‌سی مشهود اولان عمومه مخصوص بیوك بر حمام.

(٢) — مختلف نامرده بر قاچ كلیسا؛ — بونلردن بری «سن پلاتون كلیساسی — Eglise de Saint-Platon» دركه بعدالفتح جامعه تحویل اولنمش اولان قدرغه جامعیدر.

(٣) — «ایكنجی ژوستینیه‌ن» طرفندن انشا قلنمش اولان «ایمپراطوریچه صوفیا سرایی — le palais de l'impératrice Sophie»؛ بوسرایك یرینه مؤخراً معمار سنان طرفندن اسما سلطان سرایینك انشا اولنمش اولدیغنه احتمال ویریله‌یور.

(٤) — «آرقانژ میشل كلیساسی — l'Eglise de l'archange Michel»؛ آیاصوفیه‌نك بانیسی اولان (ایكنجی ژوستینیه‌ن) صوفیا سرای ولیمانی یاپدیرر ایكن بوكلیسایی دخی یاپدیرمشدر.

(٥) — «سن ژولیه‌ن كلیساسی — l'Eglise de Saint-Julien»؛ بو كلیسانك الیوم فؤاد پاشا تربه‌سنك بولندیغی محل جوارنده اولدیغی ظن وتخمین اولنمقده اولوب روم مورخلرینك بك مبالغه‌لی روایتلرینه ایناتیله‌جق اولورسه یانمش اولان اشبو كلیسانك سقفندن اریه‌رك آقان قورشون قدرغه لیمانینه قدر آقه‌رق واصل اولمشدر.

«قوندوسقالی لیمانی» دخی دینلن قدرغه لیمانك جهت غربیه‌سنده وقومقپو پیشكاهنده (هپتاسقالون) دنیلان والیوم آثاری مرئی ومشهود اولان صنعی لیمان وارایدیكه بالاده قومقپویه دائر ویریلان تفصیلات صره‌سنده بیان ایدلمشدر.

قومقپو محله‌سنده دخی قدیماً بعض كلیسالر وار ایدی؛ بونلر میاننده الك مشهور اولانی برنجی استانبول پطریقنه منسوب ومتعلق اولان و «سن آقاس ومتروفون چفته كلیساسی — l'Eglise double des saints-Acace-et-Metrophone» نامیله موسوم بولنان كلیسا ایدی. بوندن بشقه قومقپودن بك اوزاق اولمیان بریرده والیوم «غرمغوریان» ارمنیلری كلیسای مثلثك بولندیغی محلده «سن قریزانت واوفه‌می كلیساسی — Eglise des saints-Chrysanthe et-Euphémie» نامنده چفته بركلیسا وارایدی.

یكی قپو ایله داود پاشا اسكله قپوسی مابیننده «ته‌ئودوس لیمانی» ویاه «ئلوتریه‌ن Eleuthérien لیمانی» نیان برلیمان وارایدیكه بولیمانك اولدیغی محلده الیوم لانغه بوستانلری واردر. (لانغه — Vlanga) كلمه‌سنك (لیمان بحری) معناسی متضمن ایدوكی معلومدر.

جوانب اربعه‌سی بدنلرله محاط اولان «لنغه لیمانی» قدرغه لیمانی کبی ایکی قسم اولوب داخلی لیمان اورتالقجه عریض وشریط واری برسد (بند) واسطه‌سیله خارجی لیماندن آیرلمش ولیمان مدخلی ایکی برج ایله تحت محافظه‌یه آلنمش ایدی . [*]

لنغه لیمانی اطرافنده اسکی زمانده بعض کلیسا وسائر بنالر موجود اولدیغی کتب قدیمهٔ رومیه وافرنجیه‌ده مروی ومحرر ایسه‌ده بونلره دائر شمدی‌یه قدر هیچ بر نشانه وآثاره دسترس اولنه‌مامشدر .

لنغه‌دن یوقاری‌یه طوغری چیقلدیغی حالده اوجوارده «بودروم جامعی» دنیلان جامع شریفه کلنورکه بونك اسکی زماندن قالمه کوزل بر صهریجی واردر .

بعض روم و فرنك تاریخلری بو جامع شریفك اسکی «میره‌له‌ئون Myréléon» کلیساسنه مشابهتی اولدیغنی واحتمالکه اوکلیسا اوله‌رق بعدالفتح جامعه تحویل قلندیغنی یازییورلر . معهذا بر طاقم مورخینك جوامع و مساجد شریفه‌دن بر چوغنی و حتی عثمانلی انشا آثاری اولدقلری علامتلریله بللو اولان بر طاقملرینی بیله کلیسادن تحویل اولنمش کوسترملری معتادلری اولمغله انلرك بویولده ویردکلری معلوماتك اکثریا محتاج تدقیق اولدیغنه هیچ شبهه اولنمامل ووقتیله سرای، کلیسا، مناستر اوله‌رق استانبولده کثرتله موجود اولدیغی بیان اولنان بنالرك ایاصوفیه کبی روما قیصرلرینك اثر بناسی اولان بعضلری مستثنا طوتلدیغی حالده زمانمزه نسبتله علی العاده ابنیه‌لردن عبارت اولدیغنه اشتباه اولنمیلدر .

[*] — بالاده بو طرفك سورلری بحثنه مراجعت بیورلیه.

استانبولدن باحث اوله‌رق آوروپاده طبع ایدلمش اکثر کتابلر قدیماً بوراده موجود اولان کلیسالری التزاملی اوله‌رق حادثهٔ تدقیقه چکمکده واستانبولك احوال طوپوغرافیه‌سنی یازان اکثر آوروپا مؤلفین ومحررینی بورالك معابد قدیمه‌سنی طول ودراز بحثه چکرك کتابلرینی غریب بر حاله قویمقده‌درلر .

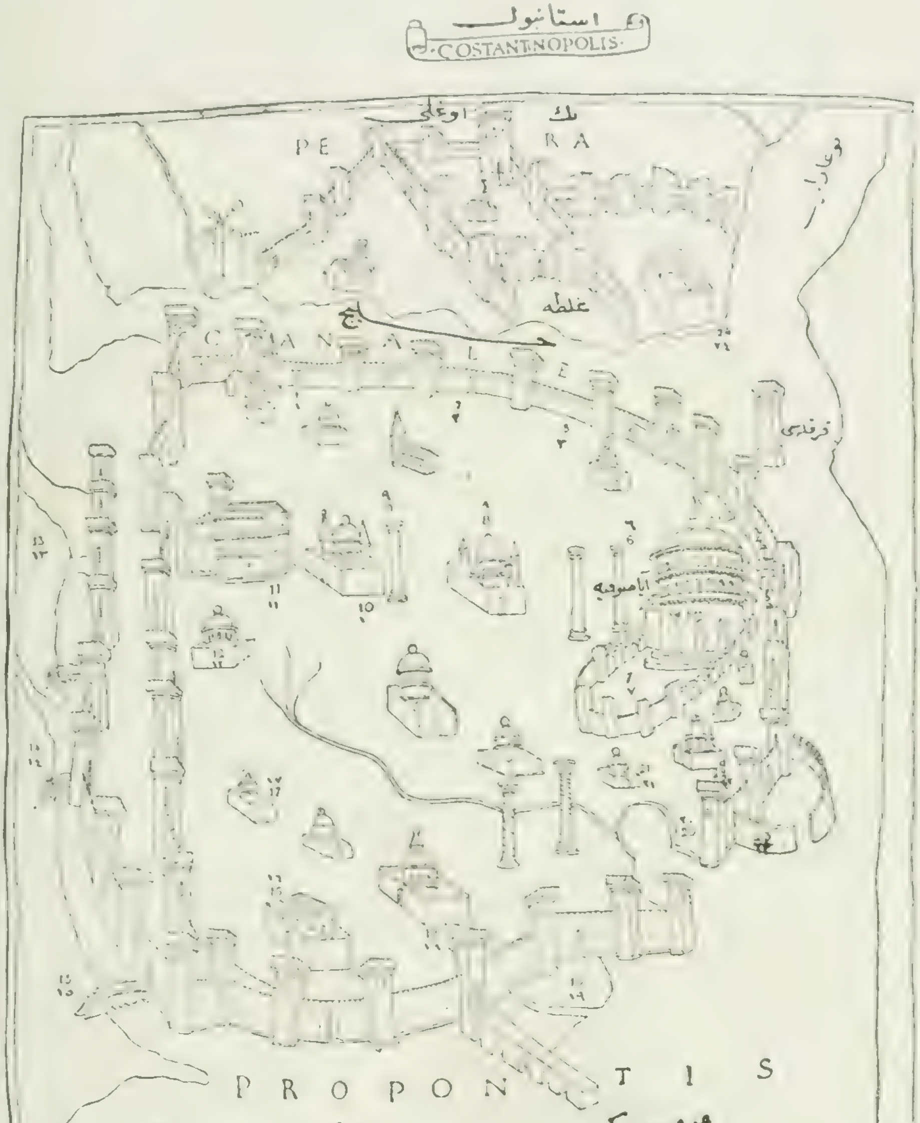
مرور ایدن نیجه نیجه عصرلرده معروض اولدقلری تأثیرات هوائیه ایله هر دیارك قدیم بنالری کبی خراب ومعدوم اولان اسکی کلیسالردن اوزون اوزادی‌یه بحثلر آچملری غرائبدندر . وقتیله استانبولده‌کی کلیسالرك یانلرنده اکثریا بعض کبرا واعزهٔ نصارا مدفون بولنور ایدی ؛ محررین ومؤلفین معروضه بو بنالردن بحثلر آچقله انلردن دخی بحث ایتمش اولیورلر!...

بحثمزه دوام ایدهلم :

«میره‌له‌ئون» کلیساسنك جنوبنده ویکی قپو قربنده بولنان شمدیکی روم کلیساسنك [یعنی رومله منسوب «سن ته‌ئودور» کلیساسنك] قیصرلر وقتنده‌کی اسکی سن ته‌ئودور کلیساسی اولدیغی بعض آثار افرنجیه‌ده روایت اولنه‌یور .

لنغه لیمانك شهر طرفی، دکز طرفی مثللو قلعه بدنلری [سورلر] ایله محاط اوله‌رق طرف مذکورك ایچ جهتنده بر محله ایله «ئه‌لوته‌ر سرای - Palais d'Eleuthère» نامنده بر سرای وار ایدی‌که بو سرایده بر مدت امپراطوریچه «ایرن - Irène» اقامت ایلمشدر . محلهٔ مذکوره‌نك شمدیکی اسمی آقسرایدر. بنابرین بو اسمك مذکور سرایه نسبتله آقسرای محله‌سنه ویرلمش اولمسی پك محتملدر .

[اولیاچلبی مرحوم بعد لفتح قونیه ولایتنده‌کی آقسرای شهرندن استانبوله جلب ایدیلان اهالینك

استانبول شهرینك روم قیصرلری زماننده‌كی احوال قدیمه‌سیله مبانیٔ قدیمه‌سنی كوسترن و « بوئوندلمونت » طرفندن ترسیم ایدلمش بولنان اسكی پلانیدر . (الیوم روما شهرنده واقع « واتیقان » كلیساسی كتبخانه‌سنده بولنان اصلندن فطوغرافله آلنمشدر)

Plan de Constantinople de Buondelmonte, conservé au Vatican.

استانبول خريطهٔ قديمه‌سنه متعلق ايضاحات

١ — بلاط قپوسی (ولاكرناقپو دينلان اولاح قپوسی)
٢ — اورته‌قپو (اون‌قپانی قپوسی)
٣ — بالق بازاری قپوسی
٤ — سن جورجيوس مناستری
٥ — سن‌ديمتريوس مناستری
٦ — ژوستنيه‌نك آتلو هيكلنی حاوی ستون (مشار اليه‌ايا صوفيه جامع شريفنك بانيسيدر)
٧ — هيپودروم دينلان آت‌ياريشی محلی (آت ميدانی)
٨ — زيركده كليسا جامعی (خالق موجودات معبدی)
٩ — حواريون كليساسی قربنده‌ بر ستون اوزرنده واقع آرقانژ ميشلك (ملائكه مقربيندن ميكائيل عليه‌السلامك) هيكلی. بونك اوكنده ايمپراطور ميشل پالئولوغك شهرك رسمنی عرض ايتمك اوزره ديزچوكمش بر وضعيتده هيكلی وارايدی. (حواريون كليساسی محلنه مؤخراً فاتح سلطان محمدك جامع كبيری انشا اولنمشدر)
١٠ — يوحانيس دوپترا كليساسی (حضرت يحيی معبدی) - پترا طورسينا قربنده بر شهردر.
١١ — سرای ايمپراطوری
١٢ — سن ماركوس كليساسی (سن‌ماركوس حواريوندن صاحب انجيلدر)
١٣ — آيو يوحانيس (حضرت يحيی) قپوسی (اكری قپو)
١٤ — قاميدی قپوسی (طوپقپو)
١٥ — قيصرلره مخصوص آلتون قپوسی (يدی‌قله قپوسی)
١٦ — سن يوحانيس (حضرت يحيی) معبدی
١٧ — سن آندره كليساسی
١٨ — په‌ريليپتوس كليساسی (مريم‌انا كليساسی)
١٩ — بيوك ليمان
٢٠ — قوندوسقال (قومقپو) محله‌سی
٢١ — ژوستنين پينوتمت قبه‌سی (كليساسی)
٢٢ — پاپاقبه‌سی (پاپا كليساسی)
٢٣ — سرای ايمپراطوری ليمانی (بوقولئون اسكله‌سی)
٢٤ — ترسانه

1 — *P. delle corne Porta Blachernarum.*
2 — *P pr messe—Porta per messe, (du milieu).*
3 — *Per piscariam - Porta pescariae (de la poissonnerie).*
4 — *St. Georgius - St-Georges in Manganis).*
5 — *St. Démétrius.*
6 — *in hoc visus imp (erator Teod (osius) equo sedens. - Colonne avec la statue equestre de Justinien).*
7 — *Hippodromo.*
8 — *Pandecratoros Eglise du Pantocrator.*
9 — *Hic et Constantinus genuflexus — statue de l'archaege Michel devant laquelle était agenouillé l'emp. Michel Paléol ; offrant l'image de la ville, sur une colonne près des sts-Apôtres.*
10 — *St Johannis de Petra.*
11 — *Palatium imperatoris.*
12 — *Sts Marcus*
13 — *Porta sti Johannis.*
14 — *Porta camidi.*
15 — *Porta cresea cesarea (-P chrysea)*
16 — *St Johannes studio.*
17 — *St. Andreas (in Crist).*
18 — *Perleplos (ste Vierge Perioleptos).*
19 — *Portus mgnus*
20 — *Consile Condoscale.*
21 — *Domus Justiniani (Tricline de Justinien Pinotmète).*
22 — *Domus Pape (scil) Hormisdae)*
23 — *Portus divi Palatii imperialis scil (Bucoleontis).*
24 — *Arsena (chantier).*

بو سمتده اسکان اولنمسی سببیله محلهٔ مذکوره‌یه اقسرای دینلدیکنی نقل وروایت ایلیور.]

داود پاشا اسکله‌سی قپوسنك جوارنده قدیماً «سنت امیلیه‌ن ـ Saint-Emllien» زاویه‌سی بولنه‌رق بوکا نسبتله مذکور قپونك قدیماً «آیوس امیلیانوس قپوسی» نامیله موسوم اولدیغی بعض آثار خرستیانیه‌ده روایت اولنه‌یور.

نارلی قپو جوارنده «سن ژان باتیست کلیساسی «Couvent de Saint-Jean-Baptiste- نامنده بر کلیسا واردی که روم وفرنك مورخلرینك بو بولده اکثریا یاکلش چیقان روایتلرینه ایناتیله‌جق اولورایسه بوراسی الیوم «امیر آخور جامعی»در. ایمپراطورلر معبد مزبورك قدیماً منسوب اولدیغی عزیزك کوننده بورایه کاورلر وکله‌جکلری زمان کیدن نارلی قپویه چیقارلر وعبادتدن صکره بغچه‌سنده ارکاه طعامنی ایدرلر ایدی.

نارلی قپو جوارنده‌کی بغچه‌لرده وقتیله برچوق نار آغاجلرینك بولنمسی سببیله مذکور قپونك بو اسمله توسیم اولندیغی معلومدر.

{۲} ـ استانبول شهری اقسام داخلیه ومرکزیه‌سنك احوال قدیمهٔ طوپوغرافیه‌سنه متعلق تفصیلات

قیصرلر وقتنده استانبول شهرینك (مه‌سی ـ Μέση) ویاخود (مه‌زه ـ Mésé) دینیلان الك مهم یولی [طریق کبیر مرکزیسی] عمومه مخصوص اولان (فوروم ـ Forum) نامنده‌کی بیوك میدانلری[*] یکدیکرینه ربط ایدر وسرای کبیر ایله ایاصوفیه دیر عظیمندن شهرك جهت غربیه‌سی [قره طرفی] سورلری اوزرنده‌کی بیوك قپولره قدر شهرك مبنی اولدیغی تلال سبعه صرت خطنی تعقیب ایلر ایدی. اشبو جادهٔ کبیر تعقیب اولندیغی حالده شهرك اورته‌سنده [اقسام داخلیه ومرکزیه‌سنده] اولان بالجمله بیوك بنالر [مذکور بنالردن اکثرینك قرون قدیمه‌ده بیوك کورنمش عادی بنالردن اولدیغی اسکی استانبول خریطه‌لری اثبات ایده‌یور.] وکلیسالرله سائر محال ومبانیٔ مشهوره‌یه تصادف اولنور ایدی. بنابرین انلر حقنده اعطای معلومات ایچون جادهٔ مذکوری تعقیب ایلمك الك مناسب اولور.

سابق الذکر جادهٔ کبیرك استقامت اصلیه‌سی شمدیکی اسملره کوره بروجه آتیدر: جادهٔ مذکوره ایاصوفیه اوکندن باشلار وبوکون «دیوان یولی» دنیلان الك بیوك استانبول جاده‌سی کذرکاهنی همان تعقیب ایلمك اوزره آت میدانی [سلطان احمد میدانی]، یانیق دیرك [چنبرلی طاش]، بایزید جامعی اوکندن کچه‌رك باب سرعسکری میدانته متوجه وملاقی اولور وبعده قلندر جامعنه تماس ایدرك شهزاده باشنه [فیلادلفیوم ـ Philadelphium محله‌سنه] کاوب بوراده‌بری سلطان محمد جامعی جهتنه [حواریون کلیساسی طرفنه]، دیکری (ووس ـ Boûs) دنیلان اقسرایه کتمك اوزره ایکی قوله آیریلور ایدی.

سلطان محمد طرفنه کیدن جاده بورایه واردقدن صکره ادرنه قپوسنه طوغری متوجه واورایه ملاقی اولور ایدی.

«هه‌رولافوس ـ Xerolaphus» نامنده اولان یدنجی تپه‌نك اتکنده واقع اقسرای محله‌سی

[*] الیوم پاریس وسائر آوروپا پایتختلرنده بولنان «پلاس» وسائره نامنده‌کی میدانلر اسکی زمانك «فوروم» دنیلان میدانلرینه مانندر.

اوچ بیوك قلعه قپوسنه یعنی « سن رومن » قپوسی دنیلان طوپقپو ایله سلیوری ویدی قله قپولرینه کیدن یوللرك نقطهٔ التصاقی ایدی .

استانبولك قدیم یوللری حقنده معلومات اعطا ایدن « قسطنطین پورفیروژه‌نت » اقسرایدن طوپقپویه کیدن جاده حقنده اعطای معلومات ایتمامکده ایسه‌ده بو یولك شمدیکی طوپقپو ترامواینك خطنك تعقیب ایلدیکی یول اولدیغنه شبهه یوقدر. سلیوری قپوسنه کیدن جاده اقسرایدن «Colonne Arcadius» دنیلان آرقادیوس ستوننه یعنی عورت بازارینه واورادن قوجه مصطفی پاشا جامعنه طوغری کیدن یول ایدی . اشبو جاده قوجه مصطفی پاشایه وارمزدن اول ایکی قوله آیریلور وبو قوللاردن بری صولی مناستر [پەریبلەپت ـ Périblepte کلیساسی] ، صماتیه ، امیرآخور جامعی [سن ژان ستودی معبدی ـ Saint Jean Studü] طریقیله یدی قله‌یه وارر وطار بر یولدن عبارت اولان دیکر قول هکیم اوغلی علی پاشا جامعی [بونك محلنده قدیماً «سن ژاق لوپرس ـ Saint-Jacques-le-Perse» کلیساسی واردی] ، آلتی مرمر [Exa Kionion] ، چقور بستان [سانقتی موسیونی صهرنجی — Cisterna Sancti Mocii] اوزرندن سلیوری قپوسنه واصل اولور ایدی .

اشته استانبولك مشهور یوللری [جاده‌لری] بونلردن عبارت اولوب ایکنجی درجه‌ده بولنان جاده‌لرله انلره ملاقی اولان عادی یوللر حائز اهمیت اولمدقلرندن ذکر وبیانلرندن صرفنظر اولندی .

دوقتور «مورتمان»ك شمدی یه دکین بالدفعات ذکری سبقت ایدن اثرنده‌کی بیاناتنه کوره : قیصرلر وقتنده استانبولده موجود اولدیغی خبر ویریلان «سناتو ـ le Senat» «پیتاکیا ـ Pittakia» « مانیوره ـ Magnaura » نامنده‌کی بیوك بنالرك یرلرینی دور سلطان (عبدالمجید) خان غازیده دارالفنون [اونیورسیته] اولمق اوزره یاپلمش ایکن الیوم درونده عدلیه واوقاف دائره‌لری بولنان بنای جسیمك بولندیغی یرده آرامق لازم کلور . ۱۸۴۷ سنهٔ میلادیه‌سنده بو بنای جسیمك تملاری قازیلورکن (۳) متره قدر بر درینلکده ایمپراطوریچه « ئودوقسیا ـ Eudoxie » نك وقتیله غایت مشهور ومتعارف اولان کومش قابلی هیکلنك دوشه‌مه‌سی ایله کرسیسی [قاعده‌سی] ظهور ایتمشدرکه اعزهٔ نصارادن « سن ژان قریسوستوم ـ Saint Jean Chrysostomo » نام ذاتك نطقلرینی تلقین واشراب ایدن مذکور کرسی اوزرنده لاتینجه یازیلی بر عبارەنك ترجمه‌سی شودر :

« اشته ایمپراطوریچه‌نك صوماکی طاشندن معمول کومش قابلی هیکلی ! اشته حکمدار-لرك پایتخت محکمه‌لرینه ریاست ایلدکلری محل ! » .

بیان اولنان کرسی اوزرنده‌کی بو یازی «ئودوقسیا» هیکلنك بولندیغی یری ، ایمپراطورلرك اجرای عدالت ایلدکلری محلی قطعیاً ارائه ایتمش یعنی قیصرلر وقتنده « سناتو » و « پیتاکیا » دنیلان دوائر عدل وحکومتك محل مزبورده اولدیغنه شبهه براقمامشدر . [قیصرلر وقتنده حاقه اجرای عدالت اولنان محلده الیوم دخی «عدلیه» دائره‌سنك بولنمه‌سی ایله مستدلدرکه اجرای حکومت ایچون عدالتی اس الاساس حاکمیت اتخاذ ایدن عثمانلولر وقتیله بر موقع معدلت اولدیغنی معلوم ومحقق

اولان بر موقعه نظر تعظیم وحرمت ایله باقه‌رق انك اوزرینه بدایت دور تجددلرنده اون طقوزنجی عصرك شان وشوکت مدنیه‌سیله متناسب بر هیکل جسیم مدنیت وعدالت اوطورتمشلردر .]

بر دارالفنون قدیم عثمانی اولان عـدلیه واوقاف دائره‌سنك قربنده وباب همایونك قارشو- سنده جنتمکان سلطان احمدخان ثالث حضرتلرینك انشـا کرده‌لری اولان کوزل بر سبیل واردرکه وقتیله عثمانلیلرك فن معماریده واصل اولدقلری درجهٔ تکمله بیوك بر نشانه‌در . بو سبیلك بولندیغی محله قدیماً «ژه‌رانیون ـ Géranion » چشمه‌سی دنیلان برچشمه اولدیغی مرویدر . « قودینوس ـ Codinus» نام مورخه کوره «ژه‌رانیون» چشمه‌سی سرای کبیر قدیمك بو طرفده‌کی نهایتنی ارائه ایدر ایدی [صغیر وکهنه بر روم چشمه‌سی اوزرینه آندن بیك قات اکمل ومزین بر چشمه و سبیل اوطورتمق صورتیله‌ده عثمانلولر قدیم روم مدنیتنه فائق بر مدنیته مالك اولدقلرینی اثبات ایلمشلردر !]

ایاصوفیه جامع شریفنك بانیسی اولان روما ایمپراطوری مشهور « ژوستینیه‌ن »ك استانبول دروننده آتلی بر هیکلی موجود اولدیغی محققدر . بعض مورخین الیوم معدوم وغیر موجود اولان هیکل مزبورك وقتیله « هیپودروم » دنیلان آت میدانك شمال شرقیسنده اولدیغنی بیان ویاپمش اولدقلری خریطه‌لرده بو هیکلی اولوجهله ارائه ایتمش ومورخیندن بعضیلری هیکل مذکورك ایاصوفیه معبدینك اوکنده ایدوکنی سویلمشلردر . دوقتور مورتمان دیبورکه : ایاصوفیه میداننده بر صهریج مدخلنی قپایان بسیط بر تیمور لوحه الیوم مذکور هیکل محلنی ارائه ایتمکده وبو هیکلی حامل اولان ستون اوزرنده‌کی یازیلی بر طاش شمدی کوچك ایاصوفیه جوارنده دکزه منتهی بر دهلیزك مدخلنی ستر ایلمکده‌در .

Zonaras ،Nicéph Grégoras،Pachymerès،Clavijo نام مورخینك روایاتی واسطه‌سیله هیکل مذکور موقعی مقدار کفایه معیندر . «پیه‌ر ژیل ـ Pierre Gilles » نام ذات ایاصوفیه‌نك بر کوشه‌سی یقیننده اولان هیکل مذکور قاعده‌سنك تخریب اولندیغنی وانك بولندیغی محله بیوك بر شادروان [Chateau d'eau] یاپلدیغنی بالذات کورمش ایدوکنی نقل وروایت ایلیور . [*]

« بولئون دلونت » . اسناد اولنان قدیم بر استانبول پلاننده [خریطه‌سنده] « ژوستینیه‌ن »ك غربه طوغری متوجهاً واوستنده « Theodosius » یازیسی محرر آتلی هیکلنی حاوی « in equo ereo » اولان ستون ایاصوفیه‌نك جنوب غربی کوشه‌سنده اوله‌رق ترسیم وارائه قلنمشدر .

اون التنجی عصر میلادیده یاپیلان استانبول خریطه‌لری سابق البیان ستونك بر کوچك قسمنی ارائه وبو ستونك بولندیغی میدانك « پیاسسا قولوننـا ـ Piazza Colonna » نامیله موسـوم اولدیغنی کوسترمکده‌درلر .

دوقتـور « دتیـه ـ Dethier » نام مدقق « ژوستنیه‌ن » آتلی هیکلنك ۱۳۴۰ سنهٔ میلادیه- سنده یاپلمش بر رسمنی بر یونان هیئت علمیه‌سنك ۳۰ کانون ثانی ۱۸٦٤ تاریخلی « آتنه » ده وقوعه کلن بر اجتماعنده حضاره عرض وتقدیم ایلمشدر . [فاعتبروا !...]

اصلی طوپقپـو سرای همایونی کتبخانه-

[*] الیوم ایاصوفیه جامعنك شادروان طرفنده اولان جنوب غربی کوشه‌سی یقیننده مستطیل شکلنده کوچك بر سد موجود اولوب بز بو سدك « ژوستنیه‌ن » هیکلنك بولندیغی محل غیب اولمامق اوزره یاپلمش اولدیغنی ظن ایده‌یورز .

سـنك بر شعبه‌سـنده اليوم موجود اولديغى مروى اولان رسم مذكور «بيزانتين» مورخين ومحررينك تعريفاتنه بالتمام موافق اولديغنـدن تدارك ايديلان برصـورتى بو اثره وضع وادخال قلنمشدر.

واقعا رسم مذكور بروجه معروض «بيزانتين» مؤلفلرينك تعريفـاتنه بالتمام موافق ايسه‌ده بوتون دلمونتك خريطه‌سى كبى بو رسمده‌كى آت دخى Theodosi يازيسنى حاوى اولديغندن بويازى دلالتيله هيكلك «ژوستنيه‌ن» ه دكل بلكه «تئودوس» ه متعلق اولمسى احتمالى بعض محررين جديده طرفندن درميان اولنمقده ايسه‌ده بوخصوصى «زونارا ـ Zonaras» نام مورخك حكايه‌سى يعنى «ژوستنيه‌نك هيكلى برمحله قونديكه اوراده اولجه اوسقى كومش قابلى آخر برهيكل واردى؛ بوهيكلده «آرقاده ـ Arcade» طرفندن ركز ايدلمش اولان بيـوك «تئودور ـ Théodore» ك هيكلى ايدى» صورتنده‌كى افاده‌سى شرح وايضاح ايتمكده‌در برده «بوتون دلمونت» لاتينجه اوله‌رق يازمش اولديغى اثرنده بحث اولنان هيكلك ژوستنيه‌نك هيكلى اولديغنى قطعياً وصراحةً بيان ايتمش اولديغندن مومى اليه‌ استناد اولنان سابق البيان خريطه‌نك «تئودوس ـ Théodose» اسمنك دلالتى ايله كندوسنه متعلق برخريطه اولمامسيده محتملدر بوندن بشقه ايكنجى ژوستنيه‌نك «تئودوس» ناميله ده موسوم اولديغى قبول اولنه‌بيلور..

«يره باتان سرايى» دنيـلان محلك دخى «ژوستنيه‌ن» ه متعلق ابنيهٔ عاليه‌دن ايدوكى وبونك اوستنده مربع الشكل و«Ρηνία» ناميله بنام بيوك برعدليه سراينك موجود اوله‌رق بوراده وكيلار، آووقاتلرك محاكمانى احضـار واجرا ايلدكارى جملهٔ منقولات تاريخيه‌دن اولوب محل مزبور جوارنده مؤخراً شهرمزك ضبطيه دائره‌سنك تأسيس وانشـا اولنمسى وقتيله بو محل احوال تاريخيه‌سـنك دخى عثمانلولرك نظر دقتندن دور قالمديغنه بيوك دليل وبرهاندر.

يره باتان سرايى دنيلان محلك قرب وجوارنده وقتيله «اوقتوغون ـ Octogone» ناميله مشهور ومتعـارف بر بناى جسـيمك موجود ايدوكى واشبو بناى عالينك تحصيلات وتدريساته وعلما وادبانك مذاكرات علميه وفنيه‌سنه، قونفرانسلرينه مخصوص اوله‌رق برده كتبخانه‌يى حاوى بولنديغى روم وفرنك تاريخلرينـك جملهٔ مروياتندندر. «برنجى لئون» زمانـنده وقوعه كلن بر بيوك يانغينده سائر برطاقم ابنيهٔ جسيمه ايله برابر اشبو كتبخانه دخى يانمش و بو حريق اثناسـنده «نيقا ـ Nika» اختلالى ناميله زبانزد بر بيوك شورش قوپاران وروملرك عساكر معاونه‌سندن اولان غوتلرك سائر برطاقم ابنيه ايله برابر اوقتوغونى احراق بالنار ايتدكارى بعض مورخينـك جملهٔ رواياتندن بولنمشدر.

مذكور حريق كبيرده اياصوفيه معبدى يانغين ايچنده قالمقله برابر اساساً جسيم برطاش يغيندن متشكل اولمسى سببيله كندوسنه برشى اولمامش وحتى جهت شرقيه‌ده‌كى بتون بنـالرى دخى قورتارمش ايدوكى و آتشـك جهت غربيه طوغرى كيدرك «ميليون ـ Milion» ، «ماقرون ـ Makron» ، «عدليه سرايى ـ Grande basilique» ، «اوقتوغون ـ Octogone» كبى بيوك بنـالرى كاملاً كول ايتمش و بوطرفده‌كى تكميل محلاتك، بوراده‌كى كليسـالرك كاملاً يانمش ايدوكنى روم مورخلرى بر لسـان شوزشـله نقل ، حكايه ايلمكده‌درلر.

هیئت قدیمهٔ قسطنطینیه

استانبول وغلطه‌نك احوال قدیمه‌سیله سورلرینی ودرونلرنده‌کی مبانیٔ مشهوره ومونومانلری
ارائه ایدن اسکی پلانی [خریطه‌سی] اولوب قیصرلر زماننده « بوئون دلمونت » طرفندن
ترسیم اولنمشدر [نسخهٔ اصلیه‌سی وندیك شهرنده محفوظدر]

Plan de Constantinople par Buondelmonte, conservé à Vénise.

استانبول خريطهٔ قديمه‌سنه متعلق ايضاحات

١ — فرانسيسكوس كليساسى
٢ — دومينيكنلر كليساسى
٣ — اسكدار
٤ — ترسانه [اليوم حاويار خانى]
٥ — ولا كرنا [اولاح محله‌سى]
٦ — ولا كرنا قپوسى [بلاط قپوسى]
٧ — بالق بازارى قپوسى
٨ — چفود قپوسى
٩ — سن ديمتريوس كليساسى
١٠ — سن ژورژيوس كليساسى
١١ — سن لازار كليساسى
١٢ — اوريان كليساسى
١٣ — آرقانژ ميشل [ميكائيل] معبد جديدى
١٤ — ژوستينيانى سراى امپراطوريسى
١٥ — صوفيانوس ليمانى [قدرغه ليمانى]
١٦ — سراى امپراطورى ليمانى [بوقولئونتيس ليمانى]
١٧ — آياصوفيه [سن صوفيا]
١٨ — [ابودروموس] دينلان آت ميدانى
١٩ — ژوستينين ستونى [ديكيلى طاش]

٢٠ — توقف سرايته متعلق قسطنطين كليساسى
٢١ — نيكوپولى‌ده قرقلر معبدى
٢٢ — حواريون كليساسى
٢٣ — ملائكهٔ مقربيندن آرقانژ ميشل [حضرت ميكائيل]ك هيكلى اوكنده ديز چوكمش بر وضعيتى بولنان سكزنجى ميشل پالئولوغك هيكلى
٢٤ — سراى امپراطورى
٢٥ — سن يوحانيس دوپترا [حضرت يحيى] معبدى
٢٦ — ماماس كليساسى
٢٧ — اسكى قپو [يدى قله قپوسى]
٢٨ — سنت اندره كليساسى
٢٩ — په‌ريلپتوس كليساسى [مريم انا كليساسى]
٣٠ — سن يوحانيس [حضرت يحيى] معبدى
٣١ — آلتون قپوسى [يدى قله قپوسى]
٣٢ — انغه ليمانى
٣٣ — ژان قانتاكوزه‌ن طرفندن انشا اولنمش قونتوسقال ترسانه و اسكله‌سى [قونتوسقال اليوم قومقپو جوارنده بر محله‌در]
٣٤ — زيركده كليسا جامعى [حافظ كاشات معبدى]

1 – Stus Franciscus.
2 – Stus Dominicus (Eglise des Dominicains.
3 – Scutari.
4 Arzana.
5 – Vlacherna.
6 — Porta Vlacherna.
7 Porta Piscarie.
8 -- Porta Judaea.
9 Stus Demetrius.
10 Stus Georgius (in Manganis).
11 Lazar
12 - Oriens.
13 Enea eccles. (Eglise nouvelle de l'archange Michel).
14 - Palatium Imperatoris Justiniani (triclinium Justiniani Phinotmeti .
15 – Receptaculum (sc. fustarum-Portus Sophianus, Kadriga liman).
16 – Portus Palatii imp. (Portus Bucoleontis
17 Sta Sophia.
18 Podromus (hippodr).
19 — Theodosius in aequo eneo (columna Justiniani in Augusteo).
20 — Domus Constantini (se rapporte au palais de Kathisma).
21 — Sero qu aranon (X L in nicopoli).
22 — Apostolli; église des ss. Apôtres.
23 -- Constantinus genuflexus. Michel VIII. Paléologue, à genoux devant la statue de l'archange Michel.)
24 — Palatium imperal.
25 – Stus Johannes de Petra.
26 — St Mam (stus Mamas).
27 – Porta Antiqua.
28 — Stus Andreas (in Crisi).
29 — Perileftoras(église de la Vierge Périblepte).
30 — Stus Johannes in studio.
31 — Porta Crisea (Porte dorée)
32 — Portus Volanga (Port de Vlanga).
33 — Arsena et condescale (Arsenal et echelle de contoscale construit par Jean Cantacuzène).
34 — Pantocratoras (église du Pantocrator).

قیصرلر وقتنده دخی استانبولده صنوف و طبقات
مختلفه‌دن اصناف عدیده و بالخاصه بالموجیلر ،
قیوجیلر ... ، مکمل چارشولر ، بدستان طرزنده
ذقیم اشیا محللری و سائره وار ایدی . ادوار قدیمه‌ده
بیزانتین چارشولری : « فوروم قسطنطین — Forum
Constantin » دینیلان چنبرلی طاش میدانی ایله عدلیه
سرایی دیمک اولان سابق الذکر « بیوک بازیلیق —
Grande Basilique » آره‌سنده کائن محلی اشغال
ایدر ایدیکه الیوم چارشوی کبیر دنیلان و حضرت
فاتحک اثر بناسی اولان بیوک چارشو و مؤخراً
مذکور میدانک غربنده اولمق اوزره انشا
اولنمشدر . شهرک شمدیکی دیوان یولنه تقریباً
معادل و محاذی الک بیوک بر جاده‌سی دیمک اولان
« مه‌زه — Mésé » نام طریق کبیر مرکزینک
طرف شمالیسی [صاغ طرفی] کبی طرف جنوبیسی
[یعنی صول طرفی] دخی « فوروم توری » دنیلان
و شمدیکی بایزید و باب سرعسکری میدانلرینی
احتوا ایلیان میدانه قدر اوستی مستور بر غاله‌ری
ایله مجهز اولدیغندن مذکور جاده‌نک طرفینی
چارشوی کبیرک شمدیکی حالنی اکدیرر ایدی .

« اسیر بازاری — Χοιλὰς κλαυθμῶνος » ! ایله
« آنه مودولیون — Anémodoulion » نام محللر
الیوم سلطان بایزید میدانی ایله باب سرعسکری
میدانی احتوا ایدن وقدیماً « فوروم توری —
Forum Tauri » نامنده اولان محلک جهت شرقیه‌سنده
اولمق اوزره « مه‌زه » طریق کبیر مرکزیسی
اوزرنده ایدی .

« فوروم توری — Forum Tauri » نامنده
اولان سابق البیان بوغا میدانی برنجی تئودو-
سک هیکلنی حاوی بیوک بر ستون ایله مزین
ایدی . بو ستون بقایاسنک هدم اولنه‌رق سلطان
بایزید حمامنک انشا آتنده قوللانلدیغنی « پیه‌ر ژیل
— Pierre Gillès » بالمشاهده اثرینه درج و تحریر
ایلمشدر . ستون مذکور سلطان بایزید میدانینک
جنوب طرفنده مرکوز ایدی .

ایکنجی « تئودوس Fhéodose » ك مرمردن
بر کرسی [قاعده] اوزرینه رکز و تأسیس ایدلمش
اولان آلتی هیکلی باب سرعسکری میدانینک
اورته‌سنده ایدی . هیکل مذکور لاتینلر طرفندن
استانبولک تخریبی زماننده انلر طرفندن شکست
و هدم اولنمشدر . باب سرعسکری میداننده
یکی بنالرک تملاری حفر اولنور ایکن هیکل مذکورک
یازیلی طاشلرندن بر پارچه‌سنک بولنمش اولدیغنی
دوقتور « دتیه — Dethier » نقل و روایت ایده‌یور .

تقریباً یکرمی بش سنه واردرکه باب
سرعسکری میداننده‌کی قشله‌لرله خسته‌خانه‌نک
انشاسی ایچون میدان مزبورک زمینی قازلدیغی
صره‌ده بیزانس ایمپراطورلغنک [روما شرق
ایمپراطورلغنک] بتون ادواری آوانیه متعلق
بیکلرجه « بول — bulles » دنیلان قورشون
تمغالر ظهور ایتمشدر .

بو قدر چوق مقدارده بو نوع تمغانک عین
بر یرده مجتمع اوله‌رق استانبولک هیچ بر محلنده
ظهور ایتمامش اولمسندن استنتاج اولنورکه بوراسی
شمدیکی باب عالی‌یه معادل و « قاپیتول —
Capitole » نامیله بنام اولان مرکز اداره
دائره‌سنک اسکی خزائن اوراق محلیدر . بنای
مذکور بیوک قسطنطین طرفندن بنا اولنمش ایدی .

[الیوم موجود دائرهٔ عسکریه‌نک انشاسی
ایچون حفریات اجرا قلندیغی صره‌ده بعض آثار
عتیقه ایله برابر بر بیوک وازو (قاوانوز) طولوسی
انجو ظهور ایتمش اولدیغی و بو انجولر پک کرانبها
ایدیسه‌ده اکثریسی مرور زمان ایله قارنجه‌لنمش
اولدیغندن انلرک بعض موسوی تجارانه سکز

بوز ایرا راده‌سنده بر مبالغه صانلدیغی بوبابده
اطلاع تاملری اولان بعض ارباب وقوفدن
ایشیدلمشدر].

باب سرعسکری میدانینك غربنده قدیماً
« والانس ـ Valens » صوکمری دنیلان بوزطغان
کمرینك صولرینی اخذ ایدن « نیمفوئوم ماقزیءوم ـ
Nymphœum maximum » نام جسیم صهرنجك
بقایا وانقاضی کوریلور . مذکور کمر بورادن
بدأ ایله اوچنجی ودردنجی تپه‌لر آره‌سنده‌کی
وادینك اوستندن کچه‌رك اسکی حواریون
کلیساسنك محلنده حضرت فاتح طرفندن مجدداً
انشا قلنان سلطان محمد جامعنه دکین ممتد اولور.

الیوم باب مشیختك اولدیغی محلده قدیماً
والانتیانوسك قزلرینه مخصوص اوله‌رق یاپدردیغی
سرای وار ایدی . محل مذکورده مؤخراً
یکیچری اغالرینه مخصوص اولان « اغا قپوسی »
تأسیس اولنمش وبورامی هر سنه پادشاهان
آل عثمانك زیارتلری .اوراده شربت‌ایچملری ایله
شرفلنمکده بولنمش ایدی. بوعصرك بدایتنده اغا
قپوسنده بریکیچری اغاسی قله‌سی ایله سراینك
موجود ایدوکی بعض آثار افرنجیه‌ده محرردر .

«فوروم توری ـ Forum Tauri» دینلان بایزید
وباب سرعسکری میدانی ایله حواریون کلیساسی
آره‌سنده «مودیوس ـ Modius » ، «فیلادلفیوم ـ
Philadel phium» سمتلری وارایدی. فیلادلفیوم
سمتنده [شهزاده‌باشنده] حواریون کلیساسی جهتی [فاتح
طرفی] ایله « هه‌رولوفوس ـ Xerolophus »
دینلان اقسرای سمتنه کیدن یوللرك محل تقاطعی
وار ایدی . احوال وشرائط طوبوغرافیه استلزام
ایتمکده‌در که اشبو محل تقاطعی شهزاده جامع
شریفنك بر آز ایلروسنده وطریق طولانیٔ کبیرك
طریق عرضانی یعنی شمال وجنوب استقامتنده
اوله‌رق اون قپانندن [«پلاته‌آ قپوسی » دینلان
اون قپانی قپوسندن] داود پاشا اسکله‌سنه [سن
امیلیانی قپوسی دینلان داود پاشا اسکله قپوسنه]
طوغری کیدن یول ایله قطع اولندیغی یرده
آرامق لازمکلور .

بعض فرنك مورخلرینك روایتلرینه کوره
الیوم « قلندرجامعی » دینلان جامع‌شریفك یرنده
«سنت ییه‌رژ کلیساسی» دینلان مریم انا کلیساسی
وار ایدی ؛ وقتیله پك غلبه‌لكلی بر کچید محلی
اولان قلندر جامعی جوارنده « سنت ویه‌رژ »
نامی ویرلمش ایدی . قلندر جامعك قارشوسنده
وفقط طریق کبیر مرکزینك طرف جنوبیسنده
بولنان « بالابان اغا مسجدی » نامنده‌کی معبد
صغیرك وقتیله اعزهٔ نصارادن برینك نامنه منسوب
پك اهمیتلی برزاویه بقیه‌سی اوزرینه بنا اولندیغی
روم وفرنك محررلرینك جملهٔ ظنیاتندندر.

رفا میدانی قربنده وقلندر جامعك شمالنده
بولنان کلیسا جامعك [مثلا شمس‌الدین کورانی
جامع شریفنك] دخی بعض روایانه کوره «سن
تئودور کلیساسی» نامنده‌کی اسکی برکلیسا اولدیغی
روم وفرنك محررلرنجه ظن وتخمین ایدیلیور .
دوقتور « پاسپاتی ـ Paspatie » سن تئودور
کلیساسنك «کاشف» معناسنی متضمن اولان
« φανερωτής » نامی دخی حائز اولدیغی وچونکه
اهالیدن برشی ضایع ایدنلرك کویا بو کلیسانك
منسوب اولدیغی عزیزه مراجعتلری حالنده ضایع
ایتدکلری شیئی الده ایتدکلرینی نقل وحکایه
ایدییور.

شهزاده باشی جامعندن پك اوزاق اولمامق
اوزره والانس صوکمرینك [بوزطغان کمرینك]
قربنده ومار الذکر باشلوجه ایکی طریق محل
تقاطعنك بر آز اوزاغنده بولنان قرق چشمه‌ده

طرفـندن نقل وحكايه ايدلمكده‌در. باقى قالديغى
حكايه ايديلان كليسالر :

« پانتوقراتور كليساسى » ديـنلان زيرك كليسا
جامعى، «قادجوما كليساسى ـ «Eglise de Kadjouma,
« شعبان اغا » جامع شريفنك « مارتا ـ Martha »
مذهبنده اولان « ماريا دوقائه‌نا قومنه‌نا پالئولوكينا
ـ«Maria ducaenaComnena Paleologina» طرفندن
تأسيس وبنا قلنمش اولان « كيرا مارتا ـ Kyra
Martha » كليساسى اولديغى بعض مورخين روميه
وافرنجيه طرفندن بيان اولنمقده ايسه‌ده بو جامعك
حال حاضرينه باقيلانجه عثمانليلر طرفندن مؤخراً
انشـا قلنديغنده حكم اولنه بيلور، مع هذا مذكور
جامعك وقتيله برمناسـتر اوله‌رق محو واثبـات
طريقيله جامع شريفه تحويل اولنمش اولديغى بيان
ايدنلرده واردر.

معبد مذكورك بانيسى اولان سـالف البيان
قادين ايمپراطور « ميشل پالئولوغ »ك همشيره‌سى
و «ميشل غلاواس»ك قاريسيدر. وقتلرينك اعزه
ومشـاهيرندن « مارى قله‌ئوپه ـ «Marie Cléopé
ايله « سن ژان لوكريه ـ Saint Jean le Guerrier »
نك بوراده مدفون اولديغى « مورتمان »ك كتابنده
محرردر.

شـعبان اغا جامع شريفنك قارشوسنده‌كى
« قرق چشمه » اوزرنده بيزانتين وقتندن قالمه
بر اوپه طاشه تصادف اولنور. بو طاشك اوزرنده
اسرار انگيز جام فسـتيغى حاوى ايكى طاوس
قوشى ايله « آرابه‌سـق » اصولنده شـايان دقت
تزيينات واردر.

زيرك كليسا جامعى قديماً «پانتوقراتور كليساسى»
نامنده مشهور برمناستر اولديغى كبى [زيرك جامع
شريفى عثمانلولر طرفندن انشا اولنمشدر] زينت سلطان
جامعى دخى روايت صحيح ايسه اسكيدن مريم انا
كليساسى نامنده برمعبد ايدى .

قديماً اسـتانبولده بولنان آيازمه‌لرك الك
مشهورلرندن برى اليوم وفا يقوشنك آلات طرفنده
وشجماعك مسجد شريفى اتصالنده‌كى قديم قره‌گوز
بوستانى داخلنده بولنان آيازمه‌در . بو آيازمه‌نك
يقين برزمانه كلنجه‌يه دكين مسدود وگزليجه زيارت
اولنور بر ير ايكن برقاچ سنه‌دنبرو تدريجاً اعمار
اولنه‌رق ودرونده بولنديغى بوستانك اطرافـنه
ديوارلر چكيله‌رك كيتدكجه كسب اهميت ايتمسى ،
زوارينك كيتدكجـه چوغالمسى خصـوصات
آتيه‌دن نشئت ايتمكده‌در: استانبول مدافعه‌سنده
كوستر‌ديكى فوق الحد شجاعت ومقاومت جهتيله
روملرجه فوق العاده بيوك طانيلان وحتى اعزهٔ
نصارا ميانـنه ادخال اولنان صوك استانبول قيصرى
اون اوچنجى قسطنطين حكومتيله برابر حياتنه خاتمه
ويرمكى نذر ايتمش اولديغى جهتله عساكر عثمانيه‌نك
شهره دخولنى متعاقب تكفور سرايندن زيرك
ووفا يقوشى طريقيله اياصوفيه‌يه رجعت ايدركن
اون قپانى طرفندن شهره داخل اولان عساكر عثمانيه‌يه
بو جوارده مصادف اوله‌رق وقوعه كلن مقاتله‌ده
اورلديغى ومقتلك سابق البيان آيازمه محلى اوله‌رق
حتى اول آيازمه‌نك كويا مقتولك شهادتنه حرمتاً
ظهوره كلديكى ويوم مخصوصى مشهورينك اندن
انبعاث ايلديكى ومشار اليه جسدينك باقلى‌يه نقل
ودفن ايدلمش وحتى بو سببه بنى باقليده سنه‌ده
بركره پناير قورلمق معتاد اولمش ايدوكى مروى
ومحقق ومع هذا فرانسه‌ده اخيراً نشر ايديلان بيوك
انسيقلوپه ديده روملردن اكثرينك تا زمان فتحدن
برو قسطنطينك اولديكنه دكل بلكه شمدى‌يه دكل
حالا بر حيات اوله‌رق بر انزواگاهده عبادتله
مشغول اولديغنه ووقت مرهونى حلولنده اورادن
چيقه‌جغنه قانع ومعتقد اولدقلرى محرردر. ويانه‌ده

آلمانجه طبع اولنان بيوك آنسيقلوپه ويده دخى قسطنطيننك وفا جوارنده اورلديغى مندرج اولديغى كبى مشاراليهك اوراده اورلديغى اوته دنبرو استانبول اهاليسى بيننده متواتردر قرال مشاراليهه متعلق اولان روايات مختلفه نك هر حالده نظار تفتيش ودقته آلنمسى لزومى واورته نك فيد ايضاحدر .

[وفاده مرحوم طلومبه جى باشى قوناغى اتصالنده واقع قديم برخان عرصه سنك صاغ كوشه سنده بولنه رق بن الاسلام قسطنطيننك مدفنى اولديغى روايت اولنان بر مزارك روملر وفرنكلر مابيننده هيچ بر صورتله حائز اهميت واعتبار اوله مامسى ، اجانب و سائره طرفلرندن بك اندر اوله رق زيارت ارلنمسى ايله استدلال اولنه بيلوركه محل مذكور روملر وفرنكلرجه اصلا مدفن قسطنطين اولاق اوزره قبول ايدلمامكده وهر حالده قسطنطيننك بالقليده مدفون اولديغنى قبول ايتمك لازم كلمكده در . [اولياچلبى سياحتنامه سنده قسطنطيننك صولى مناستره دفن ايلديكى] مندرج اولوب حالبوكه صولى مناستر اوته دنبرو ارمنيلره متعلق اولديغى وبالقلى دخى آيازمالى يعنى صولى بر مناستر بولنديغى جهتله بو صورتله دخى قسطنطين مدفننك بالقليده اولديغى تظاهر ايلر .]

بالقلى آيازمه سى استانبولده موجود قديم آيازمه لرك مشهورلرندن اولديغى كبى الى مرمرده برخانه نك بغچه سنده بولنه رق يوم مخصوصنده خرستيانلر طرفندن زيارت اولنمقده اولان آخر بر آيازمه ايله بايزيد ميداننك اوقجيلر باشى طرفنده اولديغى سويلنيلان آخر بر آيازمه وقتيله استانبول وحواليسنده بولنان برچوق آيازمه لرك متعارف اوللرندندر .

شهر استانبولك اورته سنده اولان «فيلادلفيوم — Philadelphium » سمتى شمديكى ديركلر آره سنك بولنديغى محل ايله [*] شهزاده جامعنك بولنديغى محلى وحواليسنى احتوا ايدر ايدى .

«فورووم تورى» دنيلان بايزيد وباب سرعسكرى ميداننك بولنديغى محلدن كان طريق كبير مركزى [Mése دنيلان جاده] ايله بوندن اليوم فاتح جامع شريفى بولنان حواريون كليساسندن [ودها طوغريسى « شاريسيوس قپوسى » نامنده اولان ادرنه قپوسندن] كان يوللر وبوندن ماعدا « فورووم آماستريانون — Forum Amastrianon » دنيلان ميدان [قزطاشى جوارنده كى ميدان] ايله بلاته آ قپوسندن [قپاندوق قپوسندن] كان طرق فيلادلفيوم دنيلان سابق البيان سمته [شهزاده باشى سمتنه] منتهى اولورلر ايدى . بو سمت باشليجه ايكى بيوك مونومان ايله مزين اوله رق بونلردن « تتراپيلون — Tétrapylon » نام مونومانه تثبيت ايدلمش ايكى ال اعدامنه حكم اولنان محكومين ايچون حقارت انكيز برمعنايى متضمن ايدى . مرقومين فيلادلفيومدن كچيريله رك اعدام خصوصنه تخصيص اولنان سابق الذكر « آماستريانون » ميدانته كتوريله رك اوراده اعدام قلنورلر ايدى .

« سه باست — Sebaste » طرفندن انشا قلنمش قرق مارتيرلر كليساسى ايله اليوم سراجخانه دنيلان بنا جوارنده بولنان قرق مارتيرلر صهرنجى فيلادلفيوم سمتنده كى مبانئ مشهوره دندر .

فيلادلفيوم ايله حواريون كليساسى آره سنده

---

[*] بو محله مؤخراً بر بكيجرى قشله سى ايله شمديكى ديركلر آره سى انشا قلنمشدر . پادشاهان عظام حضراتنك مذكور قشله ده كى بكيجرى اورطه سنه [طابور يته] منسوب اولملريله علوفه لرينى آلاق اوزره رمضانده بورايه كله رك عثمان دده تربه سنك آرقه سنه تصادف ايدن بر كوشكدن بقلوا الاينى سير ايلدكلرى بعض كتب معتبره ده منظورمز اولمشدر .

اوج محله وار ایدی الیوم «قزطاشی» دنیلان «مارسیه‌ن – Marcien» ستونی بو محله‌لردن برینك یرینی كوستر.

اسـتانبولك مبنی اولدیغی تپه‌لردن دردنجی تپه‌یی متعدد كلیسالرك اشغال ایتدیكی و بونلردن یالكز بعضیلرینك باقی قالمش اولدیغی اسـتانبول حقنده تتبعات عمیقه اجراسیله بو بابده پك بیوك ومهم اثر نشر ایتمش اولان روس هاجیلری ! طرفندن نقل و حكایه ایلمكده‌در ! ! . . باقی قالدیغی حكایه ایدیلان كلیسـالر : « پانتوقراتور كلیسـاسی » دنیلان زیرك كلیسـا جامعی، «قادجومه كلیسـاسی — Eglise de Kadjauma» دینلان اسكی عمارت جامع شریفی ایله «سنت تئوفانو كلیساسی» دینلان دومنجیلر مسجد شریفیدر .

« قسـطنطین لیپس – Constantin Lips » مناسـتری دنیلان بر معبدك سـلطان محمد جامع شریفی جنوبنده‌وات میدانك [یعنی له‌ئوما سللیـوم Léomacellium دنیلان محلك] غربنده بولنـان خالیجیلر محله‌سنده واقع شمدیكی فناری عیسی جامع شریفی اولدیغنی بعض فرنك محررلری – معبد مزبورك قسم شرقیسـنده الآن مشهود اولان لاتینجه یازیلر دلالتیـله ظن و تخمین ایلمكده‌درلر .

« قسطنطین لیپس » كندی نامنه منسـوب مناستری انشا ایتدكدنصكره بلغارلرله استانبوللی روملر آره‌سنده وقوعه كلن بر میدان محاربه‌سنده [۹۱۷ ده] تلف اولمشدر.

بونده الیوم فاتح جامع شریفی بولنان حواریون كلیسـاسنك یقیننده « جمله عزیزلر كلیساسی – l'Eglise de Tous-les-Saints » نامنده بر كلیسـا اولدیغی و بو كلیسـانك شمال طرفنده بر كوچك سرای موجود اوله‌رق اشـبو سرایك دخی حواریون و جمله عزیزلر كلیسالرنده اجراسی معتاد اولان مراسم دینیه‌نك ایفاسندن صكره ایمپراطورلرك دخول و استراحتنه مخصوص ایدوكی بعض روم و فرنك تاریخلرینك جمله‌ٔ منقولاتندندر.

حواریون كلیساسنك غربنده « اكزوكیونیون ستونی » نامنده بر سـتون وار ایدی : بو ستون قدیماً « ات یمز » ، « اسه‌قپوسی » ، « التی مرمر » دن كچمك اوزره ایچرو طوغری بوكیلان قسطنطین سورینك بو طرفده كچدیكی یری و « اكزوكیونیون – Exokionion » سمتنك حدودینی ارائه و اشـعار ایدر ایدی .

بو جوارده « هه‌روكیپیون – Xérokipion » یعنی « قوری بغچه » دنیلان بر محل موجود ایدوكی و محل مزبورك بشنجی تپه رأسی اوزرنده‌كی سـلطان سلیم جامع شریفی قربنده واقع و الیوم « چقور بستان » نامیله بنام اولان محل اولدیغی روایت اولنیور. استانبولك بیوك قسطنطین طرفندن انشا قلنان قره طرفی سورینك قدیماً ختام بولدیغی محل بو راسیدر. اسكیدن محل مذكوره « بونوس صهرنجی – Citerne de Bonus » دینور ایدی .

قدیماً « بونوس صهرنجی » نامیله موسـوم اولان چقور بستانك قارشوسـنده كائن اولوب بر آره‌لق خسته‌خانه اتخاذ ایدلمش ایكن مؤخراً هدم ایدیلان قوناق عرصه‌سـنك یقیننده بیك بر دیرك طرزنده جسیم بر مغـاره موجود اولوب بونك دخی وقتیله بر صهرنج اولمسی محتملدر . فاتحدن چهارشنبه‌یه كیدن جاده‌نك همان بدایتنده، و صاغ قولده بولنه‌رق منهدم اولان بیوك بر قوناغك التنده دخی ایچی صولی جسیم بر صهرنج موجود اولوب ترقوس قومپـانیه‌سی طرفندن بر آره‌لق صو دپوسی یاپلمق ایستنیلان بو بیوك صهرنجك قیصرلر وقتندن قالمش اولمسی محتملدر. « پولشه‌ریا » صهرنجی نامیله كتب تواریخده كوریلان صهرنجك مذكور ایكی صهرنجدن بری اولمسی محتملدر.

« ایكنجی رومن – Romain II » نام قرالك بونوس صهرنجنك قربنده واقع تپه‌نك اك یوكسك

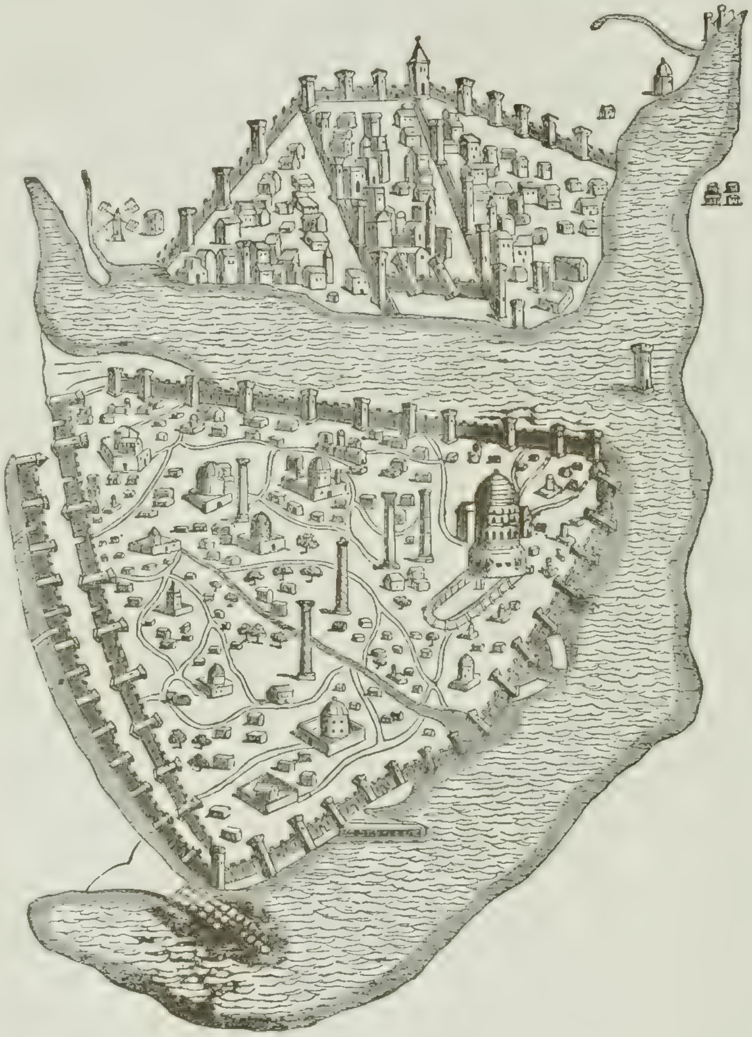
محلەنه « بونوس سرای جدیدی » دینیلان سرای بونامده‌کی اسکی سرایك یرینه انشا ایتمش ایدی. آلدیغی شمال روزکارلرندن طولایی موسم صیفده پك لطیف وسرین اولمسی جهتیله شایان دقت اولان نقطهٔ مذکوره اوزرنده الیوم سلطان سلیم جامع شریفی ایله خادم الحرمین الشریفین عنوان جلیلنی ال اول اکتساب بیورمش اولان فخرالعثمانیان جنتمکان یاوز سلطان (سلیم) خان سطوتفشان حضرتلریله وانداماجد خلافتپناهی جنتمکان سلطان (عبدالمجید) خان شفقتنشان حضرتلرینك مراقد مبارکه‌لری واردر.

ایمپراطور سن‌قسطنطین [بیوك قسطنطین] بونوس سرای جدیدینك بولندیغی تپه اوزرنده‌کی اسکی بونوس سراینه اثنای لیلده کچر وایرتسی کونی حواریون کلیساسنه کیدر ایمش . بوحالده تعقیب اولنان یول « مەزه ـ Mésé » دینیلان طریق کبیر مرکزینك بونوس صهرنجیله سن‌ژان کلیساسنه وقدیماً کلیسا ایکن مؤخراً فتحیه جامعنه تحویل قلنان معبد لطیفه کیدن بر قولی اولمق طبیعیدر .

بشنجی تپه‌نك خلیجه طوغری ممتد اولان شمال ورسانی اوزرنده « پتریون ـ Petriou » دنیلان بیوك برسمت وارایدی . روم وفرنك مورخلرینك استانبولك حقنده هیچ برصورتله مبالغه وغرضدن آزاده اولمیان روایتلرینه اینانیله‌جق اولورایسه سمت مزبور حاوی اولدیغی برچوق کلیسا ومناسترلر سببیله پایتخت ایچنده همان آیروجه بر «شهر مقدس خصوصی» تشکیل ایدییورایدی. بوطرفده « کسمه‌قیا » دنیلان بیوك برقیاواردر، ولاکرنا محله‌سنك برقسمی بوقیا اوزرینه تأسیس اولنمشدر .

قدیماً فاتح جامع شریفنك محلنده بولنان حواریون کلیساسی وسابق الذکر «اکزوکیونیون ـ Exokionion » ستونی اوکندن کچەرك شاریسیوس قپوسنه [ادرنه قپوسنه] طوغری ممتد اولان طریق کبیر مرکزی (یعنی Mésé دینیلان جادهٔ کبیر) قسمنك صاغ طرفنده اوستی آچیق بیوك صهرنجلردن بری وار ایدیکه بو صهرنج مؤخراً سبزه باغچەسنه تحویل قلنمش والیوم « چقور بوستان » نامیله یاد ایدلمکده بولنمشدر. ادرنه قپوسی یقیننده اولان بو صهرنج « برنجی له‌ئون » وقتنده غوتلردن متشکل میلیس عساکرینك رئیسی اولان « آسپار ـ Aspar » طرفندن انشا قلنه‌رق قدیماً « آسپار صهرنجی ـ Citerned'Aspar » نامیله شهرت بولمش اسکی بر صهرنجدر. وقتیله استانبولی محافظه ایچون عساکر معاونه طرزنده اوله‌رق جلب اولنان غوت عساکر مستحفظه‌سی «اکزوکیونیون» سمتنده اردو قورمش وعساکر مذکورەنك قوماندانی اولان «آسپار» کندی همشهریلری ایچون بولمقدارده صویك قرب وجوارلرنده بولنمسنه لزوم قطعی کوررك بروجه معروض نامنه منسوب صهرنجی انشا ایتدرمش ایدی . اولجه بیان اولندیغی اوزره سلطان سلیم جامع شریفی قربنده‌کی چقور بستان من‌القدیم « بونوس صهرنجی ـ Citrrne de Bonus » نامیله بنام اولدیغندن آسپار صهرنجندن فرق اولنور ایدی .

ایمپراطورلر داخل شهرده مذکور ایکی صهرنجدن بشقه اوله‌رق سائر برطاقم صهرنجلر وصوکمرلری انشا ایتدرمش اولدقلرندن بونلر واسطه‌سیله وقتیله استانبول کافی درجه‌ده صویه مالك ایدیکه انلردخی : یدنجی تپه اوزرنده بولنه‌رق کذلك « اکزوکیونیون » عساکر مستحفظه‌سنه حصر وتخصیص قلنمش اولان « سن موکیوس صهرنجی — Citerne de saint Mocius » [یعنی آلتی مرمر جوارنده معجونجی

اسکی استانبول پلانی

« بیزانس » دینیلان قدیم استانبولك قیصرلر وقتنده‌کی احوالنی کوسترن بو پلانك نسخهٔ اصلیه‌سی پارس کتبخانهٔ قرالیسنده محفوظدر

سمتنده بولنان چقور بستان] ايله اليوم بيك بردیرك» نامیله بنام اولان « فیلوقسن صهرنجی — Citerne de Philoxenus » ، زماننزده « يره باتان سرای » دنيلان « بازيليق صهرنج كبيری — Grande Citerne Basilique » ، زيركده واقع « قيصر فوقاسك صهرنجی » ، « تئودوسيوس صهرنجی » ، « قسطنطين صهرنجی » ، حاقه‌لی صونی درون شهره نقل ایدن « آليس كمری » ايله « والنس كمری » [بوزطغان كمری] وسائره‌دن عبارتدر .

« آسپار » صهرنجی قربندن خليجه طوغری ايندیلور ايكن « كسمه قيا » محله‌سندن كچيله‌رك وقتيله « بازيليقا قپوسی — Porta Basilica » دينيلان بلاط قپوسنه وقديم « كونيغو — Κυνηγοῦ » قپوسنه واصل اولنور . بلاط قپوسنك قديماً « سن ژان پرودروم Saint-Jean Prodrome » قپوسی ناميله ياد اولنديغی بطريقخانه قيودانندن آكلاشيلیور . بشنجی والتنجی تپه‌لر آره‌سنده بولنان و « كينه‌غون — Kynegôn » قپوسی قربندن بدأ ايلين وادی تام « كسمه قيا » دينيلن نقطه‌ده نهايت بولور .

« كسمه قيا » محله‌سنه قديماً « پترا ياله آپترا » تسميه اولنوردی . « سدره‌نوس — Cedrénus » نام مورخك قولنجه شهرك ولاكرنا سراينه قدر ممتد اولان بوطرف قسمی اسم مذكورله موسوم ايدی . [مومی اليه شو معلوماتی اعطا ايتدكدن صكره ديیوركه : ايمپراطور « هراقليوس — Héraclius » دشمن دارات وشوكتی اولان « قوسروئه‌س — Chosroëus » نام قرالی تعقيب ايتديكی صره‌لرده مجملرالله آوارلر [تاتارلر] شهر استانبولی محاصره ايله مؤخرا « اوارلر قپوسی » نامی ویريلان قپو [صولی قله قپوسی] طرفندن شهره هجوم ايتمكله باشلامش وحضرت مریمك مظاهرت ومعاونتيله شهرك تخليصی ممكن اولمشدر .]

بحث اولنان كسمه قيا اوزرنده بولنديغی روايت اولنان « سن ژان باتيست » كليساسی بالخصوص پالئولوغلر وقتنده پك زياده رغبت واهميتده اوله‌رق خرستيان حاجيلری طرفندن هميشه زيارت اولنور ايدی . پالئولوغلر وقتنده سرای برونده‌كی سرای كبير بر آره‌لق خرابه يوز طوتمش وايمپراطورلر ولاكرنا سراينده اقامت ايتمكه باشلامش ايدی ؛ بو صره‌لرده ايديكه سرای ايمپراطوريده بولنان ذی قيم بعض امانات ومقدس طانيلان يادكارلر « سن ژان باتيست » كليساسنه قونمش ايدی ؛ بو كيفيت دخی معبد مذكورك وقتيله حائز اولديغی اهميتی ارائه ايدر . ١٤٠٤ سنهٔ ميلاديه‌سنده سفارتله استانبولی زيارت ايدن « قاستيللان قلاويزو — Castillan Clavijo » نامشخص مذكور كليسانك تعريفات مكمله‌سنی اثرينه يازمش وبونك « پيه‌درا — Piedra » دنيلان سمتده وسرای ايمپراطوری قربنده اولديغنی بيان ايتمشدر .

« پاشيمه‌ر — Pachymères » نام مورخ كندی وقتنده وقوعه كلان استانبول حريقندن بحث ايدركن ديیوركه : يانغين « كينه‌غون — Kynegôn » قپوسی جوارندن باشلايه‌رق « سن ژان باتيست — Saint-Jean-Baptiste » مناستيرينه دكين واديده بولنان بتون محله‌لری كاملاً احراق وتخريب ايلدی .

مورخين مشهورهٔ قديمه‌دن « دوقا — Ducas » حكايه ايديیوركه : يكيچريلر شاريسيوس قپوسندن شهره داخل اولنه كيردكدن صكره اول امرده طوغريجه سرای ايمپراطوری‌يه و « سن ژان باتيست » و « تيس خوراس — Τῆς Χώρας » كليسالرينه توجه ايتمشلردر.

سن ژان باتيست كليساسی حقنده‌كی روايات مختلفه ايله معبد مذكورك برباغ كنارنده بولنمسی حقنده « پاشيمرس — Pachymères » ك روايتنی قاله

آلەرق دوقتور مورتمان دیپورکه: « معبد مهم مذکورك کسمه‌قپا جامعنك قارشوسنده وکفه‌لی جامعنك جهت شمالیه‌سنده ومذکور جامعدن آز برمسافه‌ده کائن وبوکون « بغدان سرایی » نامیله بنام اولان محلده اولدیغی قبول اولنه‌بیلور. »

اليوم دخی محل مزبورده بيوك بر سبزه باغچه‌سی اورته‌سنده برقیا اوزرنده خراب برحالده وفقط طرز انشاسی ظریف کوچك بر کلیسا [زاویه — Chapelle] موجود اولوب بومعبد صغیرك سابق البیان «سن ژان باتیست» کلیساسنه متعلق اولدیغی بعض مورخین قدیمه طرفندن خبر ویریلن اوچ صغیر زاویه‌دن بری بولندیغی بعض مورخین جدیده طرفندن بیان ایدلمکده وسابق البیان بغدان سرایی نامنك دخی محل معروضك بغدان پرنسلری النه کچمش وبناءبرین اوراده برسرای انشاسیله بوسرایك « بغدان سرایی » نامنی المش اولمسندن ایلری کلدیکی و « ولا کرنا سرایی » نامنده اولان سرایك ایسه « ولا کرنالر » دنیلان اولاحلیلر سمتنده یاپلمش واحتمالکه اولاح پرنسلرینه مخصوص اوله‌رق انشا قلنمش] برسرای اولدیغی جملهٔ تحقیقاتمزدن بولنمشدر .

[سلطان سلیم خان ثالث حضرتلری زماننده استانبولی زیارت ایدن « استفان کرلاش — Stephan Ger lach » نام اوروپالی سابق البیان کوچك مناسترك اولوقت بولندیغی حال حقنده معلومات لازمه اعطاسندن صکره بونك نه وجهله بغدان پرنسلری النه کچدیکی بیان ایدییور . اليوم بوصغیر معبده دخی بغدان سرایی دینلمکده‌در] .

بغدان سرایی دنیلن محلك قربنده « کفه‌لی جامعی » واردرکه بوجامع شریفك قدیم (مانوئل — Manuel) مناستری اولدیغی بعض آوروپالی طبوغرافیون طرفندن بیان اولنمقده‌در . اشبو معبدك حوالیسنده اولان صهرنجك (آسپار — Aspar) ك اثر انشاسی اولدیغی بیان اولنمقده ایسه‌ده بونك (آتیوس صهرنجی — Citerne d'Aétius) اولدیغی قبول ایلمك بزه‌کوره دها طوغری اولور.

کفه‌لی جامع شریفنك قربنده بیزانتین وقتندن قالمه دیکر برمعبد موجود اولوب بومعبد (اوطه‌لر مسجدی) نامیله جامع شریفه تحویل اولنمشدر.

ادرنه قپوسی قربنده نام قدیمی (صوتیروس کلیساسی) ایکن بعدالفتح (قمریه جامعی) نامیله جامع شریفه تحویل بیوریلان معبد مزین واردر. بو معبد کوچك برعبادتخانه ایسه‌ده وقایع تاریخیه‌سی ورساملق تاریخنجه پك مهم اولان موزائیقلری جهتیله پك شهرت آلمش وبوکون استانبوله کلان فرنکلردن هان جمله‌سی بومعبدی پك بیوك بر اهمیتله زیارت ایده کلمکده بولنمشدر . وقتیله ایمپراطورلره مخصوص مهم برکلیسا اولمقله شهرت شعار اولان معبد مذکور حقنده تفصیلات آلمق آرزو ایدنلره M. Mühlmann نام ذاتك کتابنی[*] وبویولده‌کی آثار سائره ایله استانبولی زیارت ایدن آوروپا سیاحلرینه مخصوص اوله‌رق یاپلمش اولان رهنمالره مراجعتی توصیه ایدرز.

بالاده بیان اولندیغی اوزره « فیلادلفیوم » دینلان شهزاده باشی سمتنده « مه‌زه — Mésé » دینلان طریق کبیر مرکزی ایکی قوله آیریلور : بونلردن بری ادرنه قپوسنه قدر کیدر، دیکری یدنجی تپه‌نك اتکنده و « ئه‌لوته‌ر — Eleuthère » لیماننك [لنغه لیماننك] قربنده واقع « فوروم آماستریانون — Forum Amastrianon » نام میداندن [اقسرای میدانندن] مرور ایلر . شمدیکی اقسرای اسمی بوسمتده ایمپراطوریچه « ایرن — Irène » طرفندن انشا ایتدیریلان « ئه‌لوته‌ر » سراینك وجودینی خطر براسم کبی تلقی اولنمقده‌در.
« کسه‌رولوفوس — Xerolophus » سمتی یعنی

[*] Muhlmann, Archiv Für Kirchlkunst de Prüfer, 1886 et 1888.

شهرك اقسام سائرەسندن ليكوس واديسی (يكی بغچه درەسی) ايله تفريق قلنمش اولان يدنجی تپه اوچ محلەيی احتوا ايتمكدە ايديكه انلر دخی : «هەلنيانا ـ Heleniana»، « دوتەرون ـ Deuteron» [نام ديكرله اكزوكيونيون] ، « پسـاماته آ ـ Psamathéa » (يعنی صماتيه) محلەلريدر. « مەزه » دنيلان طريق كبير مركزی بو محلات ارەلرندن كچەرك يدی‌قله‌يه قدر واصل اولور ايدی.

بو طرفده بولنان عورت‌بازاری سمتنده(آرقاديوس ـ Arcadius) نام ايمپراطورك هيكلنی حاوی برستون وار ايديكه سـتون مذكورك قاعـدەسی الان موجود اولوب (هەليانا) محلەسنك بولنديغی يره اشارتدر. (هەلنيانا) محلەسنده برقاچ كليسا وار ايدی. بونلر ميانده اولان واليوم(صولی‌مناستر) دنيلان كليسانك نام قديمی (پەريبلپت كليساسی ـ Eglise de la Periblepte Dius) ايدی . مـذكور كليسا اليوم ارمنيلرك اك مهم واك مشهور بر معبديدر.

« مەزه » دنيلان طريق كبير مركزينـك (هەرولوفوس) سمتندن كچن قسمی اوزرنده موجود اولان بيزانتين بنـالرندن بری (عيسی قپوسی جامع شريفی) در. صماتيه‌يه كيدن سوقاق بو جامع قربنده باشلوجه سوقاقدن آيريلور. بيوك قسطنطين طرفندن شمديكی سـور برينك خيلی كيروسنده اولەرق انشا قلنان قديم استانبول سور بريسی اوزرنده‌كی اسكی يالدزلی قپونك [قديم يدی قله قپوسنك] جامع مذكور نامنك نسبت ايدلديكی «عيسی قپوسی» اولديغنه براحتمال قوی ايله حكم ايدلمكده و بوقپـونك محلی اوجوارده ارامق لازم كلمكده‌در. مرمره ساحلی اوزرنده وعيسی قپوسی [اسـه قپوسی] حذاسنده اسكی « ديوس ـ Dius » كليساسنك بولنديغی ات يمز محلەسی واردر.

بيوك قسطنطينك اثر بناسی اولەرق مؤخراً منهدم و معدوم اولان سوربری بوكليسا جوارندن باشلار يعنی مرمره كنارنده‌كی سور بحری قديماً بوكليسا جوارنده ايچری طوغری قيريلورايدی.

عيسی قپوسی [اسه قپوسی] محلەسنك شمال غربيسنده اليوم « التی مرمر » دنيلان « اكسی مارمارا ـ Eximarmara » محـلەسی وار ايدی . قديماً بو محله‌يه « اكزوكيونيون ـ Exokionion » دنيلوركن مؤخراً بونام « اكسی مارمارا » اسمنه تحول ايتمش و « اكزوكيونيون » اسـمی بيوك قسطنطين طرفندن استحكامات خارجنده مركوز وبوثون دلونتك پلاننده مرئی ومشهود اولان بيوك برستونه نسبتله اعطا قلنمش ايدی .

صماتيه سمتنده بولنان « امير اخور » جامع شريفی ايله « سنجقدار » جامع شريفنك يرلرنده دخی قديماً صغير برر كليسـا [زاويه] بولنديغی « مورتمان » ك جملهٔ بياناتندندر.

يدی‌قله‌ده غازخانه جوارنده‌بربغچه‌درونند سكزسنه اول حفريات ايله يردن چيقاريلان ايكی بيوك مرمر سـتونك من اقديم بوراده بولنان « سن ديومد ـ Saint-Diomède » كليساسـنك يرينی ارائه ايلديكنی بعض فرنك محررينی يازييورلر .

[بو حواليده خيلی آثار عتيقه بولنه‌جغنك اميد ايدلمكده اولديغی بوندن مقدم دخی بيـان اولنمش (صحيفه ٤٠ ه مراجعت) اولوب روملر زماننده وحتی بعدالفتح عثمانلولر زماننده دخی ارباب ثروت ذی‌قيم اشياسنك بوجوارده مرمر قله وعرب قله‌سی ديننان قله‌لرده حفظ اولنديغی وعرب قله‌سـنك بر آرەلق ضربخانه اولديغنك بوراده ظهور ايدن بعض قالبلردن آكلاشلمش بولنديغی حقنده‌كی روايتلر سببيله بو حواليـده حفريات

اجراسی حالنده دها مهم شیلرك ظهور ایتمسی مأمولدر .]

میلادك اون اوچنجی واون دردنجی عصر- لرنده روس هاجیلری طرفندن کثرتله زیارت اولنان (اوتیمیوس - Euthymius) مناستر مهمی دخی صماتیه سمتنده ایدی .

صماتیه‌نك ارقه طرفنده [شمال جهتنده] واقع قوجه مصطفی پاشا جامع شریفی قدیم «سنت آندره- Saint-André » مناسترینك تحویلی وسائر ابنیه‌نك علاوه‌سی ایله وجوده گلمشدر . معبد شریف مذکورك جهت شمالیه‌سنده و التی مرمر جهتنده « چقور بستان » نامیله بر محل و اوردکه بورا‌سی زمان قدیمده « سن موکیوس - Saint-Mocius « صهرنجی دنیلان محلدر . مولوبخانه قپوسی جهتنده دخی چقور بستان نامیله جسیم بر صهریج موجوددر .

دوقتور « مورتمان » دیبورکه : باجمله قرائنه کوره « التی مرمر جامعی » اسکی «سن موکیوس» کلیساسنك بولندیغی محل اوزرینه انشا اولنمشدر . التی مرمر محله‌سنده موجود اوله‌رق حضرت مریم نامنه اهدا قلنمش اولمقدن طولایی « مریم انا کلیساسی » دخی دنیلان صغیر بر روم کلیساسی « جورجوئه‌پیقوئوس - Gorgœpikoos » صورتنده اولان اسم قدیمنی محافظه ایتمش و پطریقخانه اوراقنده وسائر بعض اوراق مهمه‌ده بو نامله یاد وتوسیم ایدلمکده بولنمشدر .

وینه دوقتور مورتمان دیبورکه: (التی مرمر جوارنده اولدیغی خبر ویریلان « سن فلیب — Saint-Philippe » کلیساسی ایله « سن لوق — Saint-Luc » کلیساسی : « سن موکیوس - Saint Mocius » صهرنجندن [چقور بستاندن] سلیوری قپوسنه طوغری کیدن یول اوزرنده آرانلق لازمکلور .)

موسیو « پاسپاتی - M.Paspati » التی مرمر قره‌غوللی ایله « یول کچن جامعی » آره‌سنده‌کی بر بغچه درونده بیزانتین انشاآتندن بر ابنیه وبرده زیر زمین بنایی [آیازمه] کشف ایتمش وبونلرك بولندیغی محلك بش اون خطوه غربنده بك چوق عدده قدیم مزار طاشلری چیقمش اولدیغنی اثرنده علاوةً بیان ایلمشدر . سابق البیان « سن فلیب » و « سن لوق » کلیسالرندن ایکنجیسنك عمومه مخصوص بر مشاطلغی حاوی اولدیغی تاریخجه مثبت اولدیغندن سابق البیان مزار طاشلری ظهور ایدن محلك کشف ایدیلان بنا ایله برابر « سن لوق » کلیساسنه متعلق اولدیغی وبو طرفده تدقیقات ایله سن فلیب کلیساسی محلنك دخی کشف اولنه بیله‌جکی دوقتور مورتمانك جمله بیاناتندندر .

بر طاقم آوروپالولرك استانبول معابد قدیمهٔ خرستیانیه‌سنه - حتی اك کوچك واك اهمیتسز اولنلرینه وارنجه‌یه‌دکین - نقدر بیوك اهمیت ویرمکده اولدقلری بو یولده بالاده اعطا ایتدیکمز بر قاچ معلوماتدن بیله‌رو نمون اولور . اسلاملر اندلسك مبانی واماکن دینیهٔ قدیمه‌سی حقنده بو یولده تدقیقات عمیقه اجراسیله بو درجه‌لرده بحث ایلسه‌لر البته فرنکلرك جالب انظار «هدف انواع تعرضاتی اولورلر !..

(اکروکیونیون) سمتنك (سلیوری قپوسی - Porte de Sélymbirie) ایله مولوبخانه قپوسی - (Porte Mélandésiœ) آره‌سنده کائن بتون اقسامی (دوته‌رون - Deuteron) نامنی حائز ایدی . شهرك بو قسمنده کثرتله موجود اولدیغی بعض محررین رومیه طرفلرندن روایت ایدیلان اماکن دینیه و معابده متعلق الیوم هیچ بر نشانه واثره تصادف اولنه‌مامقده اولمغله بونلرك صغیر برایکی اخشاب ابنیه‌دن عبارت اوله‌رق مرور زمان ایله محوونابود اولدقلری

وفقط برصورت مبالغه‌کارانه‌ده نقل وروایت ایدلدکاری اکلاشیلیور. الیوم سلیوری قپوسی جوارنده بولنان جامع شریفك «سنت آن — Sainte-Anne» کلیساسنك یرینه انشا اولندیغنه بعض فرنك محررینی طرفندن احتمال ویرلمکده ایسه‌ده، بو احتمالده قوتلی دکلدر. الیوم موقعی مشکوك اولان مذکور کلیساده ایکنجی (تئودوس) ك هیکلنی حاوی برستون موجود ایدوکی روم تاریخلرینك جمله‌ٔ بیاناتندندر.

بوحوالیده سائر بعض کلیسالرك موجود واسملرینك کتابلرده مذکور اولمغله برابر یرلرینك مجهول اولدیغنی وطوپقپو جوارنده دخی بعض کلیسالر بولنه‌رق بونلردن طوپقپونك من القدیم اسمیله یاد اولندیغی «سن رومن — SaintRomain» کلیساسی ایله دیکر اوچ معبدك شهرك سورلرینه ارقه ویرمش اولدقلرینی وطوپقپو یولی اوزرنده برکوچك کلیسا بولنه‌رق بونك (مناستر مسجدی) نامیله جامع شریفه تحویل بیورلمش اولدیغنی دوقتور مورتمان (استانبولك احوال طوپوغرافیه‌سی) نامیله چند سنه مقدم نشر ایتدیکی اثرنده کشیده‌ٔ سلك سطور ایلمشدر.

— استطراد —

استانبولده بوانان وبرطاقمی الیوم موجود وبرطاقمی دخی برحال خرابیده ویا نابدید اولان بعض ابنیه وآثار قدیمهٔ مشهوره آتی‌یه صره‌سیله درج ایدلمشدر:

— سرایلر —

. Palais (Grand) سرای کبیر.
— de Bucoléon (بوقولئون سرایی).
— de Constantin. قسطنطین پورفیروژه‌نت سرایی
Porphyrogénète [اکری‌قپو طرفنده‌در]
— d'Eleuthérien ئه‌اوتریه‌ن سرایی [لنغه بوستانلری عین نامده بر لیمان ایکن انك جوارنده برسرای ایدی که مؤخراً «اقسرای» نامنی آلمشدر.]
— de l'impératrice Sophie. ایمپراطوریچه صوفیا سرایی [قدرغه لیمانك کنارنده‌کی اسکی بنالردن اولوب یرینه مؤخراً اسماسلطان سرایی انشا اولنمشدر].
— Yucundiana. یوکوندیانا سرایی
Palatina (Auxilia) اوقزیلیا قصری
Palatium impériale (Blaquernes). سرای ایمپراطوری (ولاکرنا سرایی)[*]
— Justiniani. ژوستینیه‌ن سرایی [چاتلادی قپو جوارنده اولوب ایا صوفیه‌نك بانیسی ژوستینیه‌نك سرایی‌در.]
— imperat. (— de Constantin). Palazzo del Imperador تکفور سرایی نامدیکرله قسطنطین سرایی و یا سرای ایمپراطوری
Chateau des Blaquernes. اولاخ قصری [ولاکرنا قصری] [*]
Palais de Kalaman. قالامان سرایی
» — Kathisma. قاتیسما
» — de Lausus. لوسوس
— des Manganes. مانغان سرایی [سرای برونده ایدی].
Palais Pégé. پکه سرایی
» — de Philopation. فیلوپاسیون
» — de Placidia. پلاسیدیا
» — de St. Mamas. سن ماماس
» — de Sévastocrator. سه‌واستوقراتور
» — de Toxaras. توقزاراس
— Bonus. بونوس سرایی [سلطان سلیمده چقور بوستان قربنده ایدی؛ محلنده الیوم جنتمکان یاوز سلطان سلیم خان مدفوندر].

[*] قدیماً استانبولده «ولاکرنار» دنیلن برصنف اهالی وار ایدیکه بونلره شمدیکی تعبیر موجبنجه اولاحیلر دیمك جائز اولور. انلرك برطاقمی الیوم دخی «ولاکرنا» دنیلن سمتده [ایوانسرای طرفنده] وبرطاقمی غلطه‌ده اقامت ایدرلر ایدی. ولاکرنار دنیلدیکی زمان سمت مذکور اکلاشیلوردی. بوسمتده اولان حمام وسرای کبی بنالر بونابه اضافه ایدلمشدر.

Palais de Théodose. تئودوس سرایی [لنغه بوستانلرینك محلده قدیماً موجود اولان تئودوس لیماننك جوارنده ایدی].

— de Julien. ژولیه‌ز سرایی [قدرغه لیمانی قربنده]

— de Balikli آیازمه ویا بالقلی سرایی [خارج شهرده والیوم بالقلی دنیلان محلده ایدی] .

بو سرایلردن بشـقه قرتال سرایی، پماریق سرایی، صماتیه سرایی، ارقادیوس سرایی کبی بر طاقم سرایلر موجود ایدیسـه‌ده کرك بونلرك وکرك بالاده تعـداد اولنـان سرایلرك زمانمز سرایلرینه بکزه‌دلمسی اصلا جائز اولمیوب بونلرك همان جمله‌سـنك قرون وسـطاده سرای دنیلان بیوجك کارکیر بنالردن عبارت اولدقلری الیوم چاتلادی قپو جوارنده خرابه‌سی کوریلان ژوستینیه‌ن سرایی ایله‌ده استدلال اولنه‌بیلور.

— « فوروم » دنیلن بیوك میدانلر —

Hippodromus. آت میدانی [سلطان احمد میدانی]

ForumConstantin. قسطنطین میدانی [چنبرلی طاش میدانی] .

Tauri. — بوغا میدانی [بایزید وباب سرعسکری میدانلرینی احتوا ایدن میدان جسیم].

Amastrianorum. — شهزاده باشی جامعنك عرصه‌سیله جوارینی احتوا ایدن میدان جسیم

Bovis. — اقسرای میدانی [قدیماً اقسرایده موجود برمیدان جسیم] .

Ardadii. — عورت بازاری میدانی [عورت بازارنده قدیماً موجود بیوك برمیدان].

Leomacellium. ات میدانی.

بو میدانلرك اورته‌لرنده دیکیلی ستونلر، بعض مونومانلر موجود ایدیکه حالا اثرلری باقیدر.

— ستونلر —

Colonne avec la croix· — خاجلی ستون

Exokionion . — اکزوکیونیون سـتونی

[فاتح جامع شریفنك محلنـده کی حواریون کلیسـاسنك غربنده ایدی]

d'Arcadius. — ارقادیوس ستونی [عورت بازارنده اولوب قاعده‌سی الآن موجوددر.]

brulée. — یانق دیرك [چنبرلی طاش] .

de Claude le Gothique . — قلودلو غوتیق ستونی [طوپقپو سرای هایونی داخلنده اولوب اسـتانبولك ایلك بانیسی « بیزانس » ك نامنه رکز اولندیغی مرویدر] .

porphyrétique de Const. le grand. — بیوك قسطنطین ستونی .

de Marcien. مارسیانوس ستونی [قزطاشی].

deThéodose. — قیصر برنجی تئودوسك ستونی [*] [بو ستون شمدیکی بایزید وباب سرعسکری میدانلرینی احتوا ایدن «فوروم توری» نام میدان جسیمك اورته‌سنده ایدی].

Palais de Théodosius — دیکیلی طاش بورمه‌لی دیرك {سلطان احمد میداننده اورمه ستون

Damalis — قز قله‌سی

— صهرنجلر —

Citerne d'Aëtii — آئی تی صهرنجی [بغدان سرایی جوارنده کفه‌لی جامع قربنده‌در .]

d'Aspare — آسپار صهرنجی [ادرنه قپوسی جوارنده وجاده‌نك صاغنده‌در.]

Philoxenus — فیلوقسن صهرنجی [بیك بردیرك].

de Bonus — بونوس صهرنجی [سلطان سلیمده چقور بوستان] .

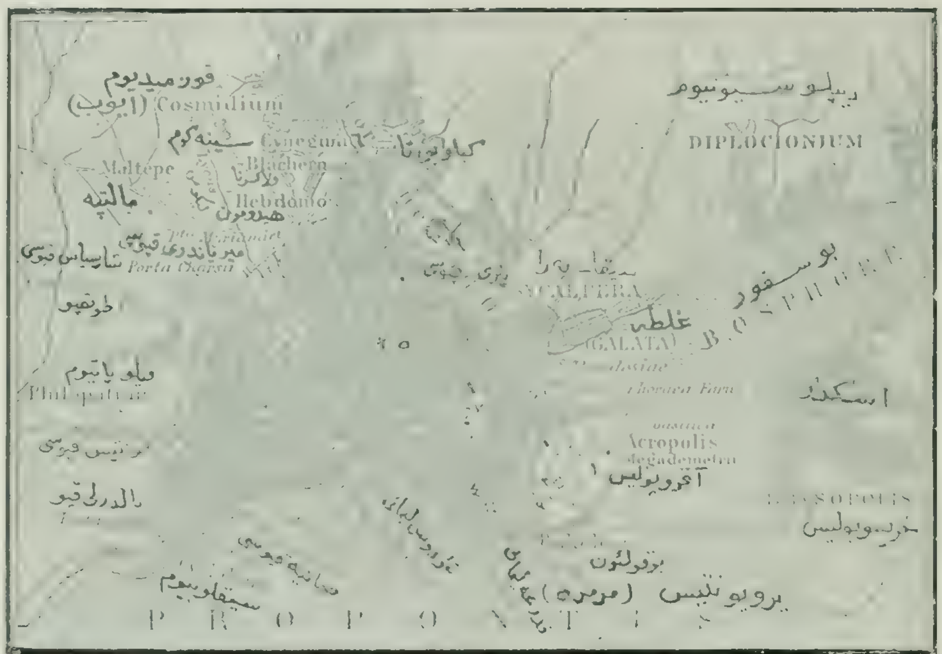
— dela Basilique auPalais souterrain بازیلیق صهرنجی نام دیکرله یره باتان سرایی [اوسـتنده قدیماً برعدلیه سرایی وار ایدی.]

Théodose — تئودوس صهرنجی (اوزون چارشی جوارنده) .

---

[*] سلیوری قپوسی قربنده کی اوچنجی عسکری قپو جوارنده (یعنی « سیغما ـ Sigma » قپوسنده) دخی ایکنجی تئودوسك برهیکلی وار ایدی. بوهیکل مومی الیهك خادم اغالرندن «قریسافیوس-Chrysaphius» طرفندن رکز اولنمشدر.

احوال قدیمهٔ قسطنطینیه

استانبولك قرون وسطاده (صوك محاصره‌سی اثناسنده) احوالی وتقسیمات داخلیه وحوالیسنی کوستریر پلاندر .
Plan de Constantinople au moyen âge.

١ — سرای ایمپراطوری (Hertzberg نام ذاته کوره)، ٢ — ایاصوفیه ، ٣ — هیپودروم ، ٤ — سن سه‌رژ‌ئه باقکوس کلیساسی، ٥ — حواربون کلیساسی، ٦ — خلیج اوزرنده ه سینه کوم قپوسی ، ٧ — قسطنطین ستونی

نيفوثوم — Nymphœum Maximum
صهرنجی (بوزطغان کری دنیلان والانس صوکربتك صولريني اخذ ايدن قديم برصهرنج) .
بولشه‌ريا صهرنجی — Pulcheriae (سلطان سليمده‌کی چقور بوستانك جهت جنوبيه‌سنده وانك قربنده برصهرنجدرکه اليوم برقوناغك آلتنده‌در.)
قرق — des quarante Martyrs
مارتيرلرصهرنجی (اليوم سراجخانه دنيلان محله‌ده‌در .)
سن‌موکيوس صهرنجی — de St- Mócius
(التی مرمر جوارنده‌کی چقور بوستان .)
صولی سرای صهرنجی — de soulou séraî
(سليمانيه جامع شريفی جوارنده‌در .)
بودروم جامعی صهرنجی — myréléon
(لنغه جوارنده .)
قيصر فوتاسك صهرنجی — de Faucas
(زيرکده .)
Grand aqueduc [*] بوزطغان کرينی فرنکلر de Valens يعنی والانس صو کری ناميله ياد ايتمکده‌درلر .
قسطنطين صهرنجی — Constantin

اساساً بيزانتين وقتندن قالمه معابددن محول جوامع ومساجد شريفه [*]

ايا صوفيه جامع شريفی — Ste.Sophie
Ancienne Eglise des Apôtres. St. Pierre et St. Marc. — عتيق مصطفی پاشا جامعی
طوقلی دده مسجدی Ancienne Eglise de Ste. Thècle
— Ancienne Eglise du Monastère Chora.
قهريه جامعی
— Ancien Monastère du Pammacaristou
فتحيه جامعی
کل جامعی — Ancienne Eglise de Ste.Théodosie.
— Ancien Monastère de Pantepoptou.
اسکی عمارت مسجدی

[*] استانبوله کلن آوروپالی سياحلره مخصوص اولمق اوزره «ژوآن» نام فرنك طرفندن «Guides-Joanne» نامی تحتنده تأليف و «هاشت وشرکاسی» شرکتی طرفندن پارسده طبع وتمثيل قلنان «رهنما»دن ترجمه ايدلمشدر.

شيخ سليمان مسجدی — Octogone.
— Ancien Monastère du Pantocrator.
زيرك کليسا جامعی
ميورجيلر مسجدی — Ancienne Monastère deLibos
— Ancien Monastère de Panachrantou.
فناری عيسی مسجدی
سکبان باشی مسجدی
قلندر «
Ancienne Eglise de St. Théodore de Tyrone.
— کليسا مسجدی
بالابان اغا مسجدی
— Ancienne Eglise de Ste. Anastasie.
محمد پاشا جامعی
— Ancienne Eglise des Sts. Serge et Bacchus.
کوچك اياصوفيه جامعی
— Ancienne Eglise de St. Jean Stoudios.
ميراخور جامعی
فوجه — Ancien Monastère de St. André.
مصطفی پاشا جامعی

تنبيه — دوقتور «موردتمان — Mordtmann» طرفندن تحرير اولنه‌رق ۱۸۹۲ سنهٔ ميلاديه‌سنده يعنی التی سنه مقدم «ليل — Lille» شهرنده طبع وتمثيل قلنمش اولان Esquisse Topog- raphique de Constantinople نام اثرك نهايتنده استانبولك هردرلو احوال طوپوغرافيه وتاريخيه‌سنه متعلق اوله‌رق اثرمذکورده مندرج اولان بالجمله اسملری وبتخصيص قلعه قپولری ، صهرنجلر ، ستونلر ، مناستر وکليسا وزاويه‌لر ، جامعلر ، استانبولده قديماً حکمران اولان ايمپراطورلر ، سورلر ، سرايلر ، قله‌لر ايله استانبوله متعلق اولان سائر هردرلو موادك اساميسنی احتوا ايلمك اوزره حروف هجا ترتيبی اوزره بر فهرست اسامی ودها طوغريسی بر لغتچه ترتيب ايدلمش وبواسملرك اثرك قنغی صحيفه‌لرنده ذکر وتفصيلاتی کچديکی اسامیٔ مذکوره يانلرينه

قيد واشارت ايدلمش اولمغله بولغنجه واسطه‌سيله استانبولك احوال طبوغرافيه وتاريخيه‌سنه متعلق تفصيلات كافيه درون اثرده متعلق اولديغى صحيفه‌لرده بوله‌رق قرائت اولنه‌بيلور . بنابرين استانبولك احوال طبوغرافيه‌سى حقنده دها زياده تفصيلات المق واستانبوله‌متعلق هرقنغى بركله حقنده بالسهوله‌معلومات كافيهٔ تاريخيه ايدنمك آرزو ايدنلره برغيرت مخصوصهٔ خرستيانيه ايله يازلمش اولديغى نظردقتده طوتلمق اوزره اثرمذكورى توصيه ايلرم. بوندن بشقه مصور اولان بو اثرده استانبولك احوال قديمه‌سندن باحث اولان و هر برى بر مقصد مخصوصه مستند اوله‌رق روم مورخينى وياخود آوروپالولر طرفندن يازلمش بولنان اوتوز ايكى كتابك آدرسلرى ويرلمش [استانبوله دائر ايدى اجانبده نقدر چوق كتب ومؤلفات بولنديغى شونكله‌ده مرتبهٔ ثبوته وارمقده‌در] اولديغندن احوال قديمه‌سى بزلر ايچون دخى من كل الوجوه حائز اهميت عظيمه اولان پايتختمزك احوال قديمهٔ طبوغرافيه وسياسيه‌سنه كسب وقوف ايتمك وشهرمزى اجانبك نه‌يولده تلقى ايلدكلرينه كسب وقوف تام ايلمك آرزو ايدن قارئين كرام حضراتنك آثار مذكوره‌يه دخى مراجعتلرى لزومى آشكار اولوب بونلردن بشقه اوچنجى باب نهايتنده توصيه ايتديكمز بعض آثاره دخى مراجعت ايديله‌رك بوبابده اك مكمل معلومات استحصال اولنه‌بيله‌جكنه قناعتمز بركالدر.

— اوچنجى باب —

{استانبولك بعض احوال قديمهٔ تاريخيه‌سى}

{حقنده معلومات وتفصيلات}

بوقاروده‌بروا احوالنى برتفصيل بيان ايده‌كلديكمز شهرشهير استانبول حقنده اعطا ايتديكمز معلوماتى اتمام ايتمك وبوشهرك آوروپاليلرجه نقدر بيوك براهميتله تلقى ايدلمكده اولديغنى انظار قارئينده برقاتدها منجلى قيلمغله برابر فتح جليل قسطنطنيه حقنده ايلروده اعطا ايده‌جكمز تفصيلاتى دهازياده رواجلندرمق ايچون بر آزده شهر مذ كورك صورت بناسيله فتحدن اولكى احوال تاريخيه‌سى حقنده بروجه آتى بعض معلومات وتفصيلاتك اعطاسنى مناسب كوردك:

{١} — شهر استانبولك صورت تأسيس}

{وبناسى ووقوعات اوليهٔ تاريخيه‌سى}

شهرشهير استانبول ميلاد عيسى عليه السلامدن ٦٥٨ سنه مقدم [يعنى هجرت جناب رسول كبريادن ١٢٤١ سنه وزمانمزدن ٢٥٥٥ سنه اول] يونانستانده « مغاره » حاكمى اولان « مغار بيزانس » ويا « بيزاس » معرفتيله ويالكزسراى بورنى صرتنده واليوم طوپقپو سرايى دنيلان محلك سورى داخلنده اولمق اوزره بنا وانشا اولنمش ودرونه يونانيلر اسكان ايديله‌رك كندوسنه (بيزانس) نامى ويرلمش ايدى. قصبه‌نك جوارنده اولان اقوام وحشيه اجنبى بر ملتك كنديى ساحللرنده يرلشمسنى بالطبع آرزو ايتمدكلرندن تخريبى مقصديله هجوم ايتمشلر ايسه‌ده بيزانسك زوجهٔ مدبره‌سى اولان (فداليه) نك حسن تدبيرى سايه‌سنده تجاوزات اجانبدن قورتلمشدر.

(بيزانس) شهرى بر آره‌لق ايرانلولره [ايران شاهى دارايه] وبعده اسپارته‌لولره وصكره آتنه‌لولره كچوب ميلاددن ٣٥٨ سنه مقدم بنه

اعادهٔ استقلال ایلیه‌رك اولکی حکمدارانی سلاله‌سنه انتقال ایلدی .

روماللرك بوطرفلره طوغری توسیع دائرهٔ حدود ایتدکلری صره‌ده (بیزانس) شهری یا امتیاز مخصوص روما اداره‌سنه کچدی ایسه‌ده قیصر (وسپاسیان) زماننده امتیازاتی رفع ایدلمشدر. قیصر (سه‌وه‌دوس) وقتنده بیزانس اهالیسی انك بعض خصماسنه طرفدار اولدقلرندن شهر مبانیٔ اصلیه‌سنه قدر تخریب واهالیسی قتل عام ایدلدیکندن مرکز حکومت (ارکلی) قصبه‌سنه نقل اولنمش ایدی .

عاقبت« آنطونین – *Antonin* » نام‌اوغلنك رجا والتماسی اوزرینه شهر یکیدن قیصر «سوه‌دوس» طرفندن شهر یکیدن اعمار وتزیین اولنه‌رق «آنطونیه» تسمیه اولنمش وآنطونین پدرینك مقامنه کچدکده دها زیاده کسب عمران ایلمشدر. [«آنطونین» میلادك ۱۳۸ سنه‌سندن ۱۶۱ سنه‌سنه‌قدر روماده قیصرلك ایلمشدر.]

ایکنجی عصر میلادی نهایتنه طوغری «بیزانس» شهری تحت حمایه‌سنده بولندیغی روما دولتنه روی عصیان کوستردیکندن روما ایمپراطورلرندن اولوب ۱۹۳ سنهٔ میلادیه‌سندن ۲۱۱ سنه‌سنه قدر روماده حکومت ایدن مشهور « سبتیم سوه‌ر – *Septime Sévère* » آسیا مظفریتندن صکره ۱۹۶ سنهٔ میلادیه‌سنده استانبول پیشکاهنه کله‌رك – اولوقت امین اوکندن ووزیر خانندن کچه‌رك قدرغه لیماننه ممتد اولان قره طرفی سورایله وجوانب سائره‌سی بحر ایله محاط ومحفوظ اولان – استانبول قلعه‌سنی اوچ سنه محاصره ایله ضبط وتخریب ایلمش واشبو محاصره زماننده اهالینك ذخیره وخطب کبی حوایج ضروریه و آلات حربیه‌سی توکنمش اولدیغندن کلب و کدی وفاره کبی حیواناتی بیتوروب مقتوللرك اتلرینی چیك چیك یه‌رك وقادینلرینك جانلری کبی صاقندقلری صاچلریله صپان اورغانلری یاپه‌رق مدافعه‌ده ثبات ایتملری دقت اولنه‌جق ، عبرت آلنه‌جق وقایعدن بولنمشدر .

روماقیصرلرندن اولوب ۲۵۱ سنهٔ میلادیه‌سندن ۲۵۳ سنهٔ میلادیه‌سنه قدر حکومت ایدن « غالوس – Gallus » ك زماننده شهر هرنه سببه مبنی ایسه ینه تخریب واهالی قتل عام اولنوب برلودن « قلوداموس » و « آتنؤس » نام کیمسه‌لرك سعی واهتماملریله نوعما حال اصلیسنه کلمش ایکن روماقیصرلرندن ایکنجی « قلودیوس – Claudius » وقتنده بحر سیاحدن اینن وقدیماً « خریسوپولیس » نامیله موسوم اسکداره قدر بوحوالی‌یی نهب وغارت ایدن قزاق طائفه‌سندن خیلی خسارات کورمش والحاصل (سبتیم سور) زماننده (بیوك قسطنطین) وقتنه قدر کچن بر عصری متجاوز برزمانده بیزانس شهری حال خرابیتدن قورتیله‌مامشدر .

{۲} — استانبولك روما ایمپراطورلری وقتنده‌کی احوال قدیمهٔ تاریخیه‌سی

روما قیصرلرندن واعزهٔ نصارادن « بیوك قسطنطین » ك رقیبی اولان «لیکینیوس » ، ادرنه صحراسنده غلبه ایتمسیله موی الیهك بیزانسه التجا ایتمش وبونك اوزرینه شهرك قسطنطین طرفندن تحت محاصره‌یه آلنه‌رق محاصره‌نك اوزایوب کیتمش اولدیغی وبو آره‌لق لیکینیوسك مأیوسیتی درجهٔ نهایه‌یه وارمغله برکیجه « خالکدون » دینیلان قاضی کوینه

فرار ایدرك شهر كندوسنه صداقت كوسترمش اولمغله برابر قسطنطینك تعقیبه بالدوام اسكداره ایدیلان محاربه‌ده لیكینیوسك مغلوب وقسطنطینك شهره دخول ایله واصل سر منزل مطلوب اولمش ایدوكی وایشته استانبولك بانئ ثانیسی عد ایدیلان بیوك قسطنطینك شهره شو صورتله صاحب اولدیغی بعض آثارده مصادف انظارمز اولمش ایسه‌ده بیوك قسطنطینك استانبوله ورود ایله بورایی یڭی باشدن اعمار ایلمسی حقنده تاریخ جودتده كوریلان معلومات برطرز دیكرده اولمغله معلومات مذكوره‌نك دخی بروجه آتی اعطاسی مناسب كورلمشدر :

« روما ایمپراطوری اولان مشهور قسطنطین دین عیسوینك نشر واعلانته قرار ویره‌رك ٣١٣ سنهٔ میلادیه‌سنده ایتالیاده كائن « میلان » شهرنده دین عیسوینك سربستیتی اعلان ایتمش ویرمدت رقباسیله اوغراشوب نهایت جملهسنه غلبه ایدرك كسب استقلال ایلمش ایسه‌ده بودین بحثنده « روما » اهالیسندن اندیشه ناك اولوب روما شهرندن دخی متنفر بولنمغله پایتختنك تبدیلنه قرارویرمش و « روما » شهرینك بانیسی بك اسكی وقتلرده بحرسفید بوغازی خارجنده بابا برونی جوارنده واقع « تروا » شهری اهالیسندن ایمشدیو رومالولر ییننده براعتقاد اولدیغندن قسطنطین دخی بوكا رعایةً « تروا » شهری خرابه‌سنی اعماره نیت ایلمش ایسه‌ده مؤخراً بوندن فراغت ایله « بزانتیون » قصبه‌سنه كلوب اورادم استانبول شهرینی بنا ایدرك پایتخت اتخاذ وبتون دولتده معتبر طوتیله‌جق دین بوندن صكره دین عیسویدردیو استانبولده اعلان ایتمش ومجردپایتخت جدید خلقی اولق ملابسه‌سیله « یونان » طائفه‌سنه دخی « رومانی » یعنی « رومالو » دینلمشدركه انك محرفی اوله‌رق « روم » تعبیری حالا باقیدر » .

هرنه صورتله اولور ایسه اولسون بیوك قسطنطین (بیزانس) شهرینه داخل اولدقدن صكره بوشهرك لطافت هواسندن واهمیت موقعیه‌سندن درجهٔ نهایه‌ده خوشلانغله تعمیر وتزیین واعمار وترصین ایدرك بوشهری رومایه معادل برپایتخت حالنه قویمغی ودها طوغریسی پایتختنك رومادن بورایه نقلنی قورمش وقره دكزدن كراسته و (پرقونیسیوس) دنیلان مرمره اطه‌سندن طاشلر كتیره‌رك شهری فوق‌العاده اعمار وبلاد قدیمه انقاضنی نقل ایله غایت مزین مبانئ عالیه تأسیس واحداث وروما اغنیا وكبراسنی شهر جدیده نقل وهجرته تشویق ایتمش والحاصل بوراسنی صورت مكمله‌ده اوله‌رق تزیین ایله كندوسنه پایتخت ثانی ایدینه‌رك بوكا ابتدا «بیزانس» و«آنطونیا» نامری برینه « نیا روما» یعنی «یڭی روما» اسمنی ویرمش ایسه‌ده مؤخراً كندی نامنه نسبتله «قونستانتینوپولیس» تسمیه ایتمشدركه لسان عربده «قسطنطینیه» و آوروپا لسانلرینه «قونستانتینوپل» صورتنده نقل اولنمشدر .

بیزانس شهرینك وجه معروض اوزره اعمار وتزییننده ناشی كرك رجال وكرك عوام طاقمندن بیك بیك نفوس فوج فوج مهاجرت ایده‌رك استانبول شهری یوز سنه مرورنده جسامت وكثرت نفوس وزینت جهتیله رومانیقات اندرقات كچمش اولمغله بیوك قسطنطین وقتنده « اتمیزه » ،«اسه‌تپوسی» ، « سلطان سلیم » اوزرندن خلیجه واصل اولان سور قسطنطینیه‌نك دخی توسیعنه لزوم كورینه‌رك دوری ١٦ كیلومترودن عبارت اولان شمدیكی سور پیدرپی وجوده كتیرلمش والحاصل قسطنطینك اخلافی طرفندن همیشه شهرك اتمام و اكماله دوام اولنه‌رق ٣٩٥ سنهٔ میلادیه‌سنده استانبول شهری روما دولت معظمه‌سنه رسماً پایتخت اتخاذ ایله برقاندها تزیین واعمارینه همت اولنمش ایسه‌ده بر آرهلق خرابه یوز طوتدیغندن «ژوستینیانوس» معرفتیله یكیدن تعمیر

تخت ایمپراطوری

بیزانس ایمپراطورلرینک تختی — اعزهٔ نصارادن روم قیصری « بیوك قسطنطین »
(پارس کتبخانهٔ قرالیسنده الیوم محفوظ بولنان ال یازمه‌سی قدیم برروم کتابندن قوپیه ایدلمشدر)

Trône des empereurs byzantins
(Capie d'un manuscrit grec dans la librairie impériale à Paris).

وتزيين اولنمش وانجق شهرك زينت واحتشامات سابقه‌سی اعاده اولنه‌میوب عثمانلیلرك يدضبطنه كچنجه‌يه دكين بر طاقم مناسبتسزلكلره ميدان اوله‌رق كون بكون تدنی‌يه دوام ايلمشدر .

بيوك قسطنطين استانبولی توسيع واعمار ايله پايتخت ثانی اتخاذ ايتدكدن صكره دين نصارا انك همتيله استانبولده وآوروپاده رسماً تأسسه باشلامش وفقط ايكی پايتخت بيننده پيدا اولان رقابتدن ناشی دولتك [روما دولت معظمه‌سنك] مشكلاتی تزايد ايده‌رك آرتق استانبولدن بتون آوروپانك اداره‌سی كسب صعوبت ايلمش وقسطنطينك اوغلی وخلفی اولان (قسطنطيوس) انواع اختلالات ايله مشغول اولمغه باشلامشدر . نهايت قسطنطيوسك « ژوليانوس » نام ذات تحت قوماندە‌سندەكی عسكر طرفندن قيصرلكه انتخاب اولنمش و متعاقباً « قسطنطيوس » دخی فوت اولمش بولنديغندن « ژوليانوس » ۳۶۱ سنهٔ ميلاديه‌سنده ايمپراطورلق ايله استانبوله كلمش واستانبولده بت پرست آيينك تكرار اعاده‌سنه چالشمش ايسه‌ده مقتدر اوله‌ميوب اندن صكره كلن قيصرلر هپ دين عيسوی‌يی قبول ايلمشلردر.

۳۷۹ سنهٔ ميلاديه‌سنده قيصر اولوب اون التی سنه حكومت ايدن « تئودسيوس » عصرنده دخی ممالك غربيه‌ده رقيبلر ظهور ايتمش ايسه‌ده مومی‌اليه جمله‌سنی دفع ايله استانبولده استقلال تام اوزره قيصرلك ايدوب انجق تكميل روما دولتنی وفاتنه قريب ايكی اوغلنه تقسيم ايده‌رك بری دولت غربيه [روما غرب ايمپراطورلغی] وديكری دولت شرقيه [روماشرق ايمپراطورلغی] اولمق اوزره ايكی دولت ميدانه چيقمش وغربی روما دولتنك پايتختی « روماشهری » وشرقی روما دولتنك پايتختی دخی « استانبول » شهری اولمشدر. دولتينك حدودی اشقودره شهرندن كچر ايدی. دولت شرقيه فاتح حضرتلرينك عصرينه قدر باقی قالمش ايسه‌ده دولت غربيه آز زمانده انقراضه يوز طوتوب بك چوق حكومتلره بالانقسام آوروپا قطعه‌سی باشقه برشكل وهيئته كيرمش وميلادك ٤٥٧ تاريخنده غربی روما ايمپراطورلغی بتون منقرض اولنجه شرقی روما ايمپراطورلغی اهميتی فوق العاده آرتمشدر.

روماليلر (قاتوليك) مذهبنده ايدی ؛ قاتوليك (عمومی) معناسنه اوله‌رق جماعت عيسويه مذهبی ديمك اولوب قاتوليكلر اولزمانلرده دخی حاشا الوهيت عيسايه قائل ومعتقد اولورلر ايديسه‌ده بو صره‌لرده خرستيانلرك طريق حقه يقين (آريان مذهبی) نامنده برمذهبلری دها وار ايدی:

بو مذهب ۳۰۰ تاريخ ميلاديسندن صكره اسكندريه‌ده « آريوس » نام راهب طرفندن نشر اولنمغه باشلايوب مالك خرستيانيه آرەسنده كلی رواج وترقی بولمش وبومذهبه قائل اولنلر طريق توحيده كيرمكله مسعوديت بولمش ايدی .

۳۲۵ سنهٔ ميلاديه‌سنده « ازنيق » شهرنده منعقد اولان پسقپوس مجلس مذهبيسنده جداً آجينه‌جق ، تأسف اولنه‌جق احوالدندركه حق وحقيقت عادته قربان ايديله‌رك آريوسك مذهب معروضی اكثريت آرا ايله رد اولنمش ايسه‌ده ينه استانبولده بر چوق كسان بتون كائنات وموجودات ايله مثبت و مصدق وحدانيت باری اساسنه مستند اولان بو مذهبه ذاهب و سالك و ممالك غربيه‌ده دخی برچوق ناسك باشنده برخيلی پسقپوسلر بوكا تابع ايديلر . تأسف اولنوركه صكره‌لری بو مذهب بين النصارا متروك اوله‌رق

عقل وحكمت وفن ومعرفت ايله نصل توفيق اولنديغى بيانه ميان اقانيم ثلثه اعتقادى خرستيانلغك هر طرفنده تكرار حكمفرما اولمغه باشلامش وشو صورتله دها صكره لرى وولتر كبى ماديونك خرستيانلق حقنده كى تجاوزاتنه يول آچلمشدر.

ميلادك ٥٠٦ تاريخنده ايمپراطور «انسطاش» بلغارلرك شرندن قورتلمق ايچون سليوريدن قره دكزه قدر بر سور چكديكه آثارى الآن موجوددر .

٥٥٧ تاريخ ميلاديسنده وقوع بولان بيوك برحركت ارضدن منهدم اولان استانبول سورنى اياصوفيه نك [كوچك اياصوفيه نك دخى] بانيسى اولان وبرچوق فتوحاتى اولمغله برابر محب علوم ومعارف واضع اصول وقوانين بولنان مشهور « ژوستنيه ن » نام ديكرله « ژوستنيانوس » [رسم مخصوصنه مراجعت اولنه] تعمير ايتديرمشدر . مشاراليه ميلادك ٥٢٧ تاريخندن ٥٦٥ تاريخنه قدر يعنى ٣٨ سنه استانبولده حكمفرما اولمش ، زمانى روما شرق ايمپراطورلغنك اك پارلاق دورنى تشكيل ايلمشدر [*] . مشاراليهك « بليزه ر – Bélisaire » و « نازه س – Nasèse » نام جنرالارى جهانك اك نامدار آدملريدر .

« ژوستنيه ن » ايتالياى ضبط ايله استانبوله تابع قيلمش وروما قياصره سنك قوانيننى جمع ايتديره رك بركتاب يابدردقدن صكره كافهٔ مواد حقوقيه يه دائر مشهور روما تأليفاتنى جمع وخلاصه ايله غايت نفيس بركتاب ترتيب ايتديرمشدر. بوايكى كتاب روما شرق ايمپراطورلغنده معتبر اولمشدر. انجق بونلر لاتين لسانى اوزره اولوب دولت شرقيه [روما شرق ايمپراطورلغى] اهاليسنك اكثرى ايسه يالكز يونان لسانى بيلدكلرندن مؤخراً يعنى (٩٦٠) تاريخ ميلاديسنده بوكتابلردن يونانجه برخلاصه يابيلوب اندن صكره روملر بيننده بوخلاصه دستورالعمل اولمشدر .

« ژوستنيانوس » بومثللو معتبر اثرلر ميدانه قويدقدن بشقه بروجه مشروح اسكى روم قيصرلرينك وطنى اولان ايتاليايى دخى ضبط ايله ممالكنه الحاق و« اقسارق » عنوانيله بروالى تعيين ايلمشدر .

صكره لرى استانبول قيصرلرينك مسامحه سندن وكيتدكجه دولت شرقيهٔ روميه يه دخى ضعف كله رك رومانك احوالنه باقمغه وقت اوله مديغندن روما شهرى همان كندو كندويه اداره اولنور برحاله كلمش و« پاپا » لفظى بابا معناسنه اولان « پاپاس » كلهٔ يونانيه سندن مأخوذ اوله رق باجمله پسقپوسلره اطلاق اولنور كن صكره لرى حواريوندن پطرسك خانى اولان روما پسقپوسنه مخصوص اولمش واودرانك عصرنده دين عيسوى كركى كبى تأسس ايده رك آوروپاده بك زياده منتشر اولمش وپاپالق مسندى خيلى رغبت واعتبار بولمش ايدى .

پايتخت قيصرى ودين عيسانك منشأ اعلان وانتشارى اولان استانبولك پطريقى پاپايه تفوق ادعاسنده اوله رق انك مرجع انام واسلافه اولمسنى چكمزدى . لكن بو اثناده روما شرق ايمپراطورلغنك بك چوق غوائلى اولديغندن روما

[*] فخركائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرى ميلاد عيسى عليه السلامك ٥٦٩ نجى سنه سنده مكهٔ مكرمه ده دنيايى تشريف ايله كائناتى نورلره غرق ايلمش و٦٣٢ سنهٔ ميلاديه سنده عالم بقايه رحلت بيورمش اولملريله اول شمس هدايتك مجرد ظلمات ضلالتده قالان عالمى نور رحمت وفلاح ايله تنوير ايچون اولان طلوع مباركلرى زمانك بانئ اياصوفيه اولان «ژوستنيه ن»ك اواخر مدت حكومتنه مصادف اولديغى تظاهر ايلر .

ایاصوفیه معبد جسیمنی طرز حاضر معماریسی اوزره بنا وانشا ایتدیرن :
روم قیصری برنجی « ژوستنیه‌ن » نك ایاصوفیه جامعنك جوارنده وعلی روایة جنوب غربی کوشه‌سنده وشمدیکی شادروانك محلنده برستون اوزرینه مرکوز (وغربه متوجه) اولدیغی مروی اولان آتلوهیکلی [استاتوسی] نك رسمی

[بورسم الیوم طوپقپو سرای همایونی کتبخانه‌سنده محفوظ بولنان اون دردنجی عصرمیلادیده (١٣٤٠) ده یاپلمش بررسمدن استنساخ اولنمش اولوب روم مؤرخلرینك هیکل مذکور حقنده‌کی بیاناتنه بالتمام موافقدر]

La statue équestre de Justinien d'après un dessin du XIVe siècle.

بالاده کوستریلان آتلی هیکلنك رسمی برنجی « ژوستنیه‌ن » : ٥٢٧ تاریخ میلادیسندن ٥٦٥ سنه‌سنه قدر استانبولده حکمران اولمش و انشاآت عظیمه وموفقیات عدیده‌یه ، وضع نظامات وقوانینه موفقیتله شهرت بولمش معارفپرور بیوك بر روم قیصریدر . ایاصوفیه جامع شریفنی ایلك دفعه بیوك قسطنطین اخشاب اوله‌رق بنا ایله بونی « حکمت ربانی » معناسنی متضمن اولان « آیاصوفیه » نامیله توسیم ایلمش وبوبنا بر اره‌لق یانمغله « تئودوسیوس » تجدید ایلمش ایدی . مؤخراً اشبو معبدی مارالذکر ژوستنیه‌ن [جوستینیانوس] الیوم کوریلان صورتده « ایمبوس » نام معمار وساطتیله بنا ومیلادك ٥٣٧ تاریخنده [یعنی بوندن ١٣٦١ سنه مقدم] رسم کشادینی اجرا ایلمش ویکرمی سنه صکره قبه‌سی حرکت ارضدن منهدم اولدیغی جهتله تکرار یاپلمش وجنتمکان فاتح سلطان محمدخان ثانی حضرتلری طرفندن بعدالفتح جامعه تحویل ایله استانبولده ایلك جمعه نمازی بو معبد لطیفده ادا اولنمشدر وبعده سائر سلاطین عثمانیه حضراتی زمانلرنده تعمیرات کورمشدر.

ایشـلرینه باقمغه وقتی یوغیدی . علی‌الخصوص عجم حکمداری یعنی کسری ایله قیصر بیننده ۶۱۱ سنهٔ میلادیه‌سندن صکره ظهور ایدن محاربانده عساکر فرس غالب کلوب انطاکیه ، دمشق ، قدس شهرلرینی استیلا ایده‌رك کسری بو حوالیدن بتون بتون دین عیسوینك امحاسیله انك یرینه مجوسی دیننك اقامه‌سی نیتنه‌دوشمش ایدی .

﴿۳﴾ـ کوکبهٔ دین مبین احمدینك ظهوریله عالم نصرانیته تأثیری و قتولیك واورتودقس مذهبلرینك ظهوری

وقایع معروضه‌نك وقوعه‌كلدیكی عصر، عصر سعادت محمدیه اولوب قرآن کریم آیت بآیت نازل اوله‌رق جهـانی زخارف شرکدن تطهیر ایچون بتون جهانیانی شریعت بیضای احمدیه‌یه دعوت ایله انذار وتبشـیر بیورمقده ایدی وروملر دخی بو دعـوتده داخل ایسـه‌لرده اهل کتاب اولملری جهت جامعه‌سنه نظراً ملت اسـلامه دها یقین و فرس دولتی ایسـه مأوای مشرکین ایدی . بوصره‌لرده ایدیکه اهل کتاب اولان خرستیانلرك مشرکیندن اولان عجملره بروجه معروض مغلوبیتندن بحث ایله اظهار تفاخر ایدن مشرکینه قارشو حضرت فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلرینه «الم غلبت الروم..» آیت کریمه‌سیله روملرك عجملره غلبه ایده‌جکی ومؤمنلرك دخی مظفر اوله‌جغی تبلیغ وتبشـیر بیورلمش ایدی . فی الحقیقه چوق وقت کچمه‌دن یعنی ۶۲۲ سنهٔ میلادیه‌سـنده استانبول قیصری اولان « هرقل » بحر اَچقوراووه‌یه عسکر کوندره‌رك ایاس طرفنده وبعده تبریز وموصـل طرفلرنده

عجملر اوزرینه بیوك غلبانه نائل اولمش و اهل اسلام دخی آیت کریمه‌ده تبشیر بیورلدیغی وجهله نائل غلبه وظفر اولمشدر . [بو بابده تفصیلات آلمق آرزو ایدنلره تاریخ جودته مراجعتی توصیه ایده‌رز .]

بروجه مشروح روم وفرس دولتلری یکدیکرك ممالکنی خراب ایده‌رك بحکمة الله تعالی ایکیسی دخی ضعیف دوشوب بوصره‌لرده ایسه ایکیسنی دخی امحا ایده‌جك قوهٔ اسـلامیه عربسـتانده حاضرلانیور ایدی ، بو جهتله ایکیسی دخی اول قوهٔ جدیده‌یه خدمت ایتمش اولیورلر ایدی ، ایکیسی بربرینك قوتنی حساب وموازنه ایدوب قوهٔ قریبه‌یه کلمش اولان بریکی مخاطره‌یی بریسی خاطره بیله کتیرمیور ایدی .

اساس دیانت عیسویه بت پرستلکدن فراغت دیمك اولدیغی حالده عیسوی کلیسالرنده صور واصنـامه احترام وتعظیم اولنمسی کیفیتنه جانب اسلامیاندن اعتراض اولنمقده اولمسـیله بورامی استانبول قیصری « لیون » ، موجب حجاب اوله‌رق ۷۲۶ سنهٔ میلادیه‌سنده بر قانون وضـعیله بومثللو صور واصنـامه تعظیم اولنمق اصـولنی کلیاً منع وکلیسالرده ، عبادتخانه‌لرده والحاصل ایدیٔ تعظیمده بولنان بالجمله صورتلرك کاملاً شکست ومحو اولنمسنی امر وتنبیه ایلمش اولدیغنـدن بوقانونك ایتالیاده دخی اجراسنه تشبث اولندقده پاپانك مخـالفت کوسـترمسی اوزرینه « روما » و « روانا » اهالیسی مذکور قانونك اجراسنه مخالفت ایله ایتالیا والیسنی اعدام ودیکر مأمورین قیصریه‌یی طرد ایده‌رك روانا اهالیسی لومبـاردلری شهره قبول ایتدکاری کبی روما اهالیسی دخی برجهور شکلنه کیره‌رك رومادە بولنان ملکیه مأموری یرینه

پاپایی مدیر تعیین ایتمشلردی . ایشته پاپانك حكومت جسمانیه‌سی بورادن باشلامشدر.

حالقه عادتی ترك ایتدرمك بك مشكل برایش اولدیغندن برچوق مجادلات ووقایعدن صكره قانون مذكورك ایطالیا ممالك شرقیه‌ده دخی كلیسالرده كمافی السابق صور واصنامه تعظیم اولنمق خصوصنه رخصت ویرلمشدر . اسف!!...

بو عصرده آفتاب اسلامك اشعهٔ سطوتی آفاقی تنویر ایتمكه باشلادی وخلفای راشدین ایله دولت امویه زمانلرنده اهل اسلام استانبولك معلوم ومتعارف اولان محاصره‌لرینی اجرا ایلدی.

مشهور شارلمانك ۸۰۰ سنهٔ میلادیه‌سنده روما ایمپراطوری و پاپانك دخی حكمدارانه تاج كیدیرمك حقنی تحصیل ایتمش الك بیوك رئیس روحانی اعلان اولنمسی وآرتق رومانك بتون بتون استانبول قیصرلكندن آیرلمسی وایشته شو وجهله غرب ایمپراطورلغنك یكیدن احیاسی استانبول قیصرینك تدنئ نفوذینه بادی اولدیغی كبی پاپانك اولوجهله ترقئ شان ونفوذی دخی استانبول پطریقنه بك زیاده طوقنه‌رق وروما واستانبول شهرلری بیننده حكومت جسمانیه‌جه مباینت اولدیغی كبی مذهبجه دخی رقابت پیدا اولوب صكره‌دن عقایدجه دخی اره‌لرنده بعض اختلافات ظهور ایده‌رك بوحال نهایت عیسویلرك شرق وغرب كلیسالری عنوانیله ایكی مذهبه انقسامنی موجب اولمش وغرب كلیساسنه تابع اولنلره « قاتولیك » وشرق كلیساسنه تابع اولنلره دخی « اورتودقس » دینلمشدر.

شرقده كوندن كونه عظمت پیدا ایدن قوهٔ قدسیهٔ اسلامیه بالخاصه اهل صلیب محاربه‌لرنده قوهٔ خرستیانیه ایله‌بك چوق دفعه‌لر چارپشمش وظهور ایدن كوكبهٔ آل عثمان قوت وسطوت اسلامیه‌یی دهشت انگیز برحاله قویه‌رق الی ماشاءالله تعالی اسلامیتك محافظ دائمیسی اولمشدر .

فرانق قومنك صورت ظهوری عثمانلونك كیفیت ظهورینه وشارلمان دولتنك صورت تشكلی دولت عثمانیه‌نك كیفیت تشكلنه مشابه اولوب شوقدركه شارلمان روماغرب ایمپراطورلغنك مهم اولان ممالكنه متصرف اولدیغی حالده پایتختی روما شهری اوله‌مدی؛ فاتح سلطان محمد خان حضرتلری ایسه روما شرق ایمپراطورلغنك بالجمله ممالكنه متصرف اوله‌رق پایتختنی دخی پایتخت اتخاذ ایلدی وفرانق قومی اول مرتبه‌یه واصل اولمق ایچون اوچ یوزسنه‌یی متجاوز وقته محتاج اولوب آل عثمان ایسه یوز اللی سنه ظرفنده مقصدینه نائل اولدی ویرده سلاطین عثمانیه حضراتی سلطنت وخلافتی جمع ایدوب قارلوویچ خاندانی ایسه نوعا خلافته شبیه اولان بر ریاست روحانیه‌یی حكومت جسمانیه ایله مزج ایده‌رك پاپایه ویرمش یعنی حكمداران آوروپانك صقالنی انك الـه تسلیم ایتمش ایدی .

وقایع جاریهٔ مروضه‌یه برمحور جریان تشكیل ایتمك سببیله‌ده استانبول شهرینك سیاست تاریخیه‌جه دخی الی الابد محافظهٔ اهمیت ایلیه‌جكی بدیهی وآشكاردر.

{٤} — استانبولده حكمران اولان قیصرلر [سه‌زارلر]

استانبول شهرینك بیوك قسطنطین طرفندن توسیع وانشاسندن شهر مذكورك ید عثمانیانه كچدیكی زمانه قدر كذران ایدن مدتده بك چوق تكفورلر [قیصرلر] بوراده حكمران اولمش وبونلر اچنده قسطنطین آدلی اون اوچ حكمدار كله‌رك برنجی قسطنطین طرفندن تأسیس ایدیلان

بلدهٔ معظمهٔ قسطنطینیه اون اوچنجی قسطنطین زماننده عثمانلولرك یدینه کچمشدر .

« بیوك قسطنطین ـ Constantin le Grand » نامیله دخی یاد اولنـان برنجی قسطنطین روما ایمپراطوری اولوب میلادك ۳۰۶ سنه‌سندن ۳۳۷ سنه‌سنه قدر حکومت ایلمشدر.

« ایکنجی قسطنطین » کذلك روما ایمپراطوری اولوب میلادك ۳۳۷ سنه‌سندن ۳٤۰ سنه‌سنه قدر حکمران اولمشدر.

« اوچنجی قسطنطین » کذا روما ایمپراطوری اولوب میلادك ٦۰۷ سنه‌سندن ٦٤۱ سنه‌سنه قدر حکومت ایلمشدر.

«قسطنطین پوغونات ـ Constantin Pogonat» نامیله‌ده متعارف اولان « دردنجی قسطنطین » شرق ایمپراطوری اولوب میلادك ٦٦۸ سنه‌سندن ٦۸٥ سنه‌سنه دکین حکومت ایلمشدر .

« بشنجی قسطنطین » کذلك شرق ایمپراطوری اولوب « قسـطنطین قوپرونیم ـ Constantin Copronyme » نامیله بنـامدر و [۷٤۱ـ۷۷٥] سنین میلادیه‌سنده حکمران اولمشدر .

« آلتنجی قسطنطین » کذا شرق ایمپراطوری ومشهور ایمپراطوریچـه « ایرن ـ Irène » نك اوغلی اولوب [۷۸۰ـ۷۹۷] سنین میلادیه‌سنده حکومت ایلمشدر .

« یدنجی قسطنطین » کذلك شرق ایمپراطوری اولوب [۹۱۱ ـ ۹٥۹]ده حکمران اولمشدر . اسم اصـلیسی « قسـطنطین پورفیروژه‌نت ـ Constantin Porphyrogénète »در .

« سکزنجی قسـطنطین » شرق ایمپراطوری اولوب بوندن اولکی قیصرك سربستیدن محرومیتی زماننده یعنی میلادك ۹۲۸ سنه‌سندن ۹٤٦ سنه‌سنه قدر حکومت ایلمشدر .

« طقوزنجی قسطنطین » نامنـده‌کی شرق ایمپراطوری [۹۷٦ـ۱۰۲۸]ده حکمران اولمشدر.

«اوننجی قسطنطین» نامنده‌کی شرق ایمپراطو ـ رینك نام اصلیسی « قسطنطین مونوماق ـ Constantin Monomaque » اولوب [۱۰٤۲ ـ ۱۰٥٤] سنین میلادیه‌سنده حکومت ایلمشدر .

«اون برنجی قسطنطین» ویا «قسطنطین دوقا ـ Constantin Ducas » دنیلان شرق ایمپراطوری میلادك ۱۰٥۹ سنه‌سندن ۱۰٦۷ سنه‌سنه دکین حکومت ایلمشدر.

«اون ایکنجی قسطنطین» نام شرق ایمپراطوری میلادك ۱۰٦۷ سنه‌سنده حکمران اولمش و ۱۰۷۸ده مناستره چکلمشدر.

قسطنطین وسائره نامل‌ریله استانبولده حکمران اولان برچوق قیاصره‌نك الك صوك کلنی «اون اوچنجی قسطنطین» دنیلان واسم اصلیسی «قسطنطین پالئولوغ دراقوسه ـ Constantin «Paléologue Dracosés اولان قیصردرکه میلادك ۱٤٤۸ سنه‌سندن ۱٤٥۳ سنه‌سنه قدر یعنی بش سنه حکمران اولمشدر .

آنك صندالئ حکومتنه قعودندن چوق زمان کچمه‌دن جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری تخت عالیبخت عثمانی‌یه شرفبخش اجلال اولدی. عثمانلی پادشاهلرینه برموهبهٔ مخصوصهٔ الهیه اولان بسالت وقهرمانلق ایله برابر هردرلو فضائل علمیه‌یی ذات پاکنده جمع ایلمش برداهئ سیف وقلم اولدیغی وعلی الخصوص آلتی لسانی [یعنی عربجه، رومجه، لاتینجه، عبرانیجه، عجمجه، تورکجه‌یی] عین سهولتله تکلم ایلدیکی اجلدن تخت عثمانی‌یه جلوسـلری هرطرفده کمال اهمیتله تلقی اولنمش ایدی .

حضرت فاتحك جلوسندن بر مدت صكره
ایدیکه « قسطنطین پالەئولوغ » حکومتنه بر
وارث براقمق ایچون اولنمەلك ایستیوردی :
وندیك رئیس جمهوری خاندانندن بر قیز طلب
ایلدی . بر مسئلهٔ مذهبیەدن طولایی مطلوبی
اسعاف اولنمامسی اوزرینه بو صرەلرده طول قالمش
اولان صرب پرنسسی « ماری » حضرتلرینه
تکلیف ازدواج ایلمش ایسەده بوده شدتله رد
اولنمش ایدی. بوندن صکره روسیەده «جورجی ـ
Géorgie »قطعەسی پرنسلرندن «پرنس ژورژ»
نامنده برینی انتخاب ایدوب قیزی طلب وجلب
ایتمك ودوکونی استانبولده یاپمق ایچون نزدینه بر
هیئت مخصوصه کوندرمش ایدی . پرنسسك
استانبوله کلەجکی صرەلرده روماشرق امپراطورلغنه
نهایت ویرن حرب عظیم آچلمش اولدیغندن
روس پرنسسی استانبوله واصل اولەمەدن شهر
مذکور عثمانلیلرك یدسطوتنه کچمشدر . [*]

{ ٥ } — استانبولك دوچار اولدیغی محاصرەلر

استانبول شهری انشاسندن عثمانلیلرك ید
ضبطنه کچمسی تاریخنه دکین بر چوق وقایع
فوق العادەیه جولانکاه اولدیغی کبی برچوق
دفعەلرده محاصرات شدیدەیه کرفتار اولمشدر :
ازجمله میلادك ٥٩٣ تاریخنده (آوار) لر طرفندن
[یعنی تاتار نسلنه منسوب بو نامده بر قوم طرفندن]
محاصره ایدلمش اولدیغی کبی بو تاریخدن ٣٢ سنه
صکره یعنی ٦٢٥ سنهٔ میلادیەسنده ینه آوارلر
ایله عجملر طرفندن محاصره اولنمشدر [آوارلر
صولی قوله قپوسندن شهره هجوم ایتمش
اولدقلرندن بو قپویه « آوارلر » قپوسی
دینلدیکی کبی بورایی عثمانلیلرك دخی هجوم
ایتدیکی قپو اولمغله « هجوم قپوسی » نامیلەده
بنامدر] ؛ ٦٦٨ سنهٔ میلادیەسنده [هجرت نبویەنك
قرق سکزنجی سالنده] شام خلیفەسی « یزید بن
معاویه » جانبندن ویدی سنه صکره بلغارلر
طرفندن و میلادك ٧١٦ [هجرت نبویەنك ٩٨
سنەسنده و « سلیمان بن عبدالملك » زماننده
« مسلمه » قوماندەسیله کلن مجاهدین دین مبین
واندن قرق سنه صکره ینه بلغارلر وبوندن
٢٧ سنه صکره خلیفه « مهدی » تحت قوماندا-
سنده اولان عساکر اسلامیه طرفندن تضییق
ومحاصره ایدیلوب ضبطنه موفق اولنەمدی .

١٢٠٤ سنهٔ میلادیەسنده [هجرتك ٦٠١ سنه-
سنده] فرانسەدن قدسه کیدن اهل صلیب استانبولی
ضبطایله بوراده برلاتین حکومتی تأسیس ایتدیلرکه
بو فرانسز حکومتی ٥٧ سنه پایدار اولمشدر .

بوندن ماعدا عباسیلر ، سلجوقیلر دخی دفعاتله
استانبول سورلرینه قدر کلمشلر وامپراطورلری
اسیر ایتمك کبی موفقیتلره نائل اولمشلر ایسەده
غزات مسلمین شهرك فتح وتسخیرینه دسترس
اولەمامشلر ایدی.

بلدهٔ معظمهٔ قسطنطنیه عثمانلیلر طرفندن
دخی بشدفعه محاصره اولنەرق فاتح سلطان محمد
خان ثانی حضرتلری طرفندن میلادك ١٤٥٣
وهجرت نبویەنك ٨٥٧ سنەسنده اجرا ایدیلان
بشنجی محاصرەسنده فتح وضبطی میسر اولمش
و دیکر درت محاصرەنك ایکیسی جنتمکان سلطان

[*] اولیا چلبینك مشهور عالم اولان سیاحتنا-
مەسنده حین محاصرەده قسطنطینه تزویج اولنمق
اوزره کمیلرله بر قیز کتیرلدیکنك یکده بوش
روایاتدن اولدیغی خصوصات مذکورەایله مستبان
اولور .

ییلدیرم بایزید خان غازی حضرتلری، اوچنجیسی
…وسی چلبی و دردنجیسی حضرت فاتحك پدر
مکرملری طرفندن اجرا ایدیلمشدر.

{٦} — صوڭ استانبول محاصره‌سی اثناسنده بیزانس ایمپراطورلغی ایله بعض حکومات متجاوره‌نك احوالی

دولت علیه تاریخی یازان محررین اخیره‌دن «ژونکیه‌ر» ١٨٨١ده پارسده «هاشت» مطبعه‌سنده طبع ایتدیرمش اولدیغی «دولت عثمانیه تاریخی» نام اثرنده استانبولك محاصره وضبطندن بحث ایدرکن دییورکه:

{ استانبولك عثمانلولر طرفندن صوڭ دفعه محاصره وضبطی صره‌سنده ایدیکه آوروپاده روم ایمپراطورلغی استانبول ایله حوالیسنه منحصر قالمش ایدی. «په‌لوپونه‌ز ـ Péloponèse» دنیلان موره شبه جزیره‌سی استانبولك اهل صلیب طرفندن [لاتینلر جانبندن] ضبطی زماننده روم ویا لاتین رؤساسی طرفندن تأسیس قلنان برطاقم حکومات صغیره ایله وندیکلولر بیننده تقسیم اولنمش بولنیور ایدی. «ایپر» قطعه‌سی ایله «ارنبواق» «اسکندر بك» دنیلان برخرستیان سرکرده‌نك تحت اداره‌سنده اولمق اوزره محافظهٔ استقلالیت ایلیوردی. بوزمانه دکین عثمانلیلرك بالدفعات معروض صدماتی اولان بوسنه قطعه‌سی مختاریت اداره‌سنی محافظه ایلمش ایدی. صربیه حکومتی دولت عثمانیه‌نك مختاریت اداره‌یه مالك بر پرنسلکی صورتنده اولوب صربستانك ملك عثمانی‌یه علاوه‌سی قوهٔ قریبه‌یه کلمش ایدی. بلقان شبه جزیره‌سنك اقسام وقطعات سائره‌سی عثمانلولرك ید ضبطنه کچمش، انلره متعلق بولنیوردی. }

قونت «سه‌کور» طرفندن یازیله‌رق ١٨٥٧ سنهٔ میلادیه‌سنده پارسده «روماشرق ایمپراطورلغی تاریخی» نامیله طبع وتمثیل اولنان اثرك ایکنجی جلدنده [صحیفه ٤٨٠] [*] دخی مواد آتیه مندرجدر:

{ استانبولك عثمانلولر طرفندن صوڭ دفعه محاصره اولنه‌جغی صره‌لرده ایدیکه «قسطنطین پاله‌ئولوغ دراقوسه» استانبولده حکمران وقسطنطین خاندانندن بعضیلری اطراف وجوارده بولنان بعض حکومتلره حالا مالك ومتصرف بولنیوردی:

سابق الذکر قسطنطین پاله‌ئولوغ استانبولده قیاصره صندالیٔ ایمپراطوریسنه قعود ایتمزدن اقدم لاسه‌ده مون — Lacédémone [١] شهری، قورنت — Corinthe شهری [٢] ایله موره شبه جزیره‌سنك بر قسمنك حاکمی ایدی.

خاندان ایمپراطوری‌یه منسوب «طوماس پاله‌ئولوغ» نام پرنس موره شبه جزیره‌سنك بقیه‌سی ایله «پاتراس» شهرینه حاکم ایدی.

«پاله‌ئولوغ» خاندان ایمپراطوریسندن دیکر بر پرنس مدللی اطه‌سنده اجرای حکومت ایدییوردی.

«قومنن — Comnène» اعضای خاندانی طرابزونده و نام قدیمی Pont-Euxin» اولان بحر سیاهك سواحلی اوزرنده کائن بعض شهرلرده اجرای تسلطن ایلیورلردی.

[١] «لاسه‌ده‌مون» شهری «اسپارطه» نامنی دخی حائز وقدیم اسپارطه جمهوریتنك مقر حکومتی ایدی. الیوم یالکز خرابه‌سی موجوددر.

[٢] قورنت شهری یونانستان قدیمك الك مشهور بلادندر.

[*] *Histoire du Bas-Empire, par M. le comte de Ségur. Paris. Didier et Cie. 1857.*

« دمتریوس — Démetrius » سلبوری حاکمی ایدی .

« مه‌ایسه‌ن » لر ، « قانتا کوزه‌ن » لر ، « نوتارا » لر ، ودیکر روم وونه‌دیك اصلزادکانی اطه‌لر دکزنده، یونانستان قدیم اقطار وبلادنده‌کی مالکانه‌لرینی و آننه‌دوقه‌لغنی حالا حفظ ایدییورلردی .

بونلردن دها مستقل اولان « اسکندر بك — Scanderbeg » « قاستوری — Castorie » دنیلان قطعه ایله ارنبودلق واپیر وماکدونیانك قرالی ایدی .

افادات معروضه‌دن مستبان اوله‌جغی اوزره استانبول محاصره‌سنه مصادف دورده اساساً بیزانس ایمپراطورلغندن آیرلمش وفقط مذکور ایمپراطورلق ایله آزچوق محافظهٔ مناسبات ایلمش برطاقم حکومتلر موجود ایدیسه‌ده بو حکومتلر پایتخت قیصری اولان استانبولدن آیرلمش اولدقلری حالده هرجهتدن عثمانلولر طرفندن احاطه ایدلمش بولنیورلردی .

بو صره‌لرده عثمانلولر « بلغارستان » ایله « تراس » و « تسالیا » نك واطه‌لر دکزینك برقسمی ایله بوحوالیده‌کی اسیا و آوروپا ساحللرینك صاحبی اولوب سابق البیان حکوماتی احاطه وافراز ایده‌یور ، انلره صاحب اولمق ایچون اوزرلرنده دائما چکیلی برقلیج طوتیور ایدی .

لاتینلر روماشرق ایمپراطورلغنی پارچه‌لیه‌رق وبورالره فئودالیته اصولنی ادخال ایده‌رك بر کدیك آچمشلر وبو کدیکدن عثمانلولر داخل اوله‌رق مذکور ایمپراطورلغه خاتمه چکمشلردر) .

استطراد

محررین مشهورهٔ عثمانیه‌دن « اولیا چلبی » مرحومك استانبول شهرینك احوال تاریخیه‌سنه متعلق اوله‌رق اکثریسی روم تاریخلرندن ترجمه واقتباس صورتیله سیاحتنامهٔ مشهورینه درج ایلدیکی معلوماتدن [*] بعضلرینك مهم اولمغله برابر بحثمزه تعلق ومناسبتی بولنمغله بو بحثه ختام ویرمك اوزره علی طریق الاجمال آتی‌یه درجلری مناسب کورلمشدر:

مشارالیهه کوره استانبوله الك ابتدا اساس قوران حضرت « سلیمان » علیه السلامدر. اندن صکره اوغلی ملك « رحبعم » ودها صکره یکدیکرینی توالی ایتمك اوزره ادوار مختلفه‌ده « یانقو ابن مادیان »، « اسکندر »، « بوزنطین »، « قیصر روم »، « یانقوبیزه‌س ویزندون » [یانقو بیزانس و زاندیون]، « یعفور ولد ویزندون » قسطنطینیه شهرینی تکرار بنا واعمار ایتمشلردر . مشارالیهمدن اسکندر استانبولی تعمیر وترمیم ایتدکدنصکره ولادت باسعادت رسول کبریادن ۸۸۳ سنه مقدم وفات ایتمش [**] وفخر عالمدن ۷۰۰ سنه مقدم استانبولده بر زلزلهٔ عظیمه اولمغله شهرك در ودیواری سراپا منهدم وایچنده اولان نیجه بیکلرجه جان هلاك ومنعدم اوله‌رق شهر استانبول قرق ییل قدر خراب قالمشدر.

بعده « بوزنطین » نام قرال « انکروس » دیارندن عسکریله استانبوله کلوب شهری مجدداً

[*] اولیاچلبی مرحوم یونان ولاتین لسانلرینه آشنا اولوب روجه « ینوان » تاریخنی وبولسانلراوزره محرر سائر آثار وکتب تواریخی مطالعه ایده‌رك سیاحتنامهٔ مشهورینك وقایع تاریخیه قسمی ایچون بو اثرلردن خیلی استفاده ایلمش وبناءبرین وقایع مزبوره میاننده پك غریب کورینان بعضیلری اثر مذکوره اساساً آثار رومیه وافرنجیه‌دن انتقال ایلمشدر .

[**] اکثر کتب تواریخده بیوك اسکندرك میلاددن (۳۵۶) سنه اول تولد ایدوب (۳۲۳) ییل اول فوت اولدیغی مندرجدر .

تعمير وترميم ايله كندوسنه پايتخت ايدنمش ، انكچون استانبولك بر اسميده « پوزانطه » (بيزانس) اوله‌رق اشتهار ايتمشدر. «پوزنطين» بوز طوتمش زماننده طونه نهری اوزرنده آت ايله كيدركن بوز كوچه‌رك تلف اولمش اولديغی كبی اول سنه استانبولده ينه برزلزلهٔ كبرا اوله‌رق شهر منهدم اولمغله يتمش سنه قدر حال خرابيده قالمش وبوندن صكره استانبول خيلی تبدلاته اوغرايوب نهايت بيوك قسطنطين زماننده صورت مكمله‌ده اوله‌رق يكيدن بنا واعمار اولنمشدر . [*]

اوليا چلبی مرحوم استانبول شهرينك مختلف لسانلرده مختلف ناملر ايله ياد ايدلديكنی سياحتنامهٔ مشهورينه درج ايلمشدر .

مشاراليه شهر استانبولك : لسان عربده « قسطنطينيه » ، لسان فرسده « قيصر زمين » ، لسان هندده « تخت روم » ، لسان مغولده « چاقدورقان » ، لسان تاتارده « صقاليه » ، لسان آل عثمانده « اسلامبول » ، « استانبول » [**] دينديكی كبی [عثمانليلرك استانبوله «درعليه»، « آستانهٔ عليه »، « ام دنيا » ديدكاری دخی امور معلومه‌دندر] لسان سريانيده « يانقوويچه » ، لسان يهودده « وزندونيه » ، لسان فرنكده «يغفوريه»، نمسه لساننده «قسطنطينوپل»،مسقو لساننده «تكفوريه»، لسان آغريقده «غرانديه»، لسان مجارده «وزندووار» [وزانديون] ، لسان لهده «قناطوريه» ، لسان چهده «آليانه» ، لسان اسوجده «خرقليار»، لسان فلمنكده «استفانيه»، لسان فرانقده «آغراندونه» ، لسان پورتكيزده «قوصطيه » نامليله ياد اولنديغنی وبوندن بشقه بوشهره «آلكساندره» ، « پوزنطه »[بيزانس]، « پوزنطيام » اسملرينك دخی ويرلمش بولنديغنی سياحتنامه‌سنده بيان ايلمكده ايسه‌ده بوبابده حقيقته نه‌درجه‌لره قدر تقرب ايلديكی بزجه مجهولدر . يالكز شو قدر ديه‌بيلورز كه صوك ادوارده همان عموميتله غربيون شهر شهير استانبولی «قونستانتينوپل» وياخود « بيزانس » ناميله ياد وتوسيم ايتمكده ومشهوديمز اولان اسكی يكی برطاقم فرنك كتابلريله خريطه‌لرنده بو اسملرك قوللانلديغی كورلمكده ايسه‌ده بالاده محرر اسملرله اسامیٔ سائره‌نك اعصار وقرون قديمه‌ده وقتاًمن الاوقات استعمال قلنمش اولمسی‌ده محتمل وبوندن اقدم ويرديكمز بعض معلومات بونی مؤيددر .

شهر شهير استانبول ايله بو شهرك هرديارلو احوال قديمهٔ تاريخيه‌سی واكا متعلق خصوصات مختلفه حقنده اعطاسی مناسب كورديكمز معلومات

---

[*] اوليا چلبينك استانبول شهری حقنده‌كی غرائبدن دينه‌بيله‌جك سائر بياناتنی كورمك آرزوايدنلره مشار اليه طرفندن يازيلان سياحتنامهٔ كبيرك برنجی جلدينه مراجعت ايلملرينی توصيه ايده‌رز.

[**] استانبولی فتح ايچون محاصره‌ه كان عثمانلولرك كويلولره : نره‌يه كيديورسكز ؟ ديو اولان سؤاللرينه « استنبوليس » جوابنی آله‌رق شهرك رومولرجه بويله ياد ايدلديكنه ذاهب اولدقلری وبنابرين قسطنطينيه‌يه « استانبول » نامنی ويردكاری بعض مؤلفلرمزك جملهٔ بياناتندن ايسه‌ده عثمانلولرك هنوز يكی كلدكاری عصرده يازلمش عربی براثرده بوشهر اسمنك «اسطانبول» صورتنده يازلديغی بعض مدققين بيان ايله فتحه كلنلرك محاصره ايده‌جكاری شهرك اسمنی بيله مامالرينی استبعاد ايتمكده ومع هذا نقدالتواريخ استانبول اسمنك « استين‌بولين » اسمندن محرف اولديغنی ادعا ايلمكده‌در . بوندن اول دخی بيان اولنديغی اوزره بزجه استانبول اسمی رومولر طرفندن وضع ايدلمشدر . « اسلامبول »اسمی ايسه ابتدا سلطان احمد خان ثالث سكه‌لرنده كوريله‌رك سلطان سليم خان ثالث مرحوم عهدنده بتون مسكوكاتده قوللانلشدر .

بورادە ختام بولدی . [*]. بوندن صكرە كتيبهٔ بياناتوتدقيقاتمزی كمال سطوت ومهابتله استانبول سورلری اوكنه كلمش بولنان عثمانلی اوردوسی وبواردونك افعال وحركات غضنفرانەسی اوزرینه توجيه ايدەجكز.

[*] استانبول شهرينك احوال قديمهٔ طبوغرافيه وتاريخيەسندن ، دوچار اولديغی محاصرە محاربەلرندن، عثمانلولر طرفندن ضبطندن صكرەكی احوال مختلفهٔ عمرانيه وتاريخيەسندن ، دور حاضرەدەكی احوالندن باحث والسنهٔ اجنبيه ولسان عثمانی اوزرە محرر برچوق كتب ومؤلفات واردر . آثار ومؤلفات مذكورەدن بر طاقمی بوندن اول [ايكنجی بابك نهايتندە] بيان اولنمش وآثار مذكورەدن هر صورتله شايان دقت وموجب استفادات عظيمه اولان بر طاقملرينك دخی بروجه آتی بيانی مناسب كورلمشدر.

(۱) — فرانسەدە نشر اولنمقدە بولنان بيوك آنسيقلوپەدی اون ايكنجی جلدينك قسم اول وثانيسی [Constantinople,Constantin] كلمەلرينه مراجعت اولنه .

(۲) — ويانەدە ، برلينده آلمان لسانی اوزرە طبع اولنمش « بيوك انسيقلوپەدی » لرك جلدلری .

(۳) — « Histoire du bas empire » نامندە وبوكا مشابه اسملردە اولەرق آوروپادە طبع اولنان روما شرق ايمپراطورلغی تاريخلری .

بواسمدە اولان كتابلردن بردانه سنك آدرسی آتی يه درج ايدلمشدر :

Histoire du Bas-empire par M. le comte de Ségur. 2 volumes. 1857. Paris. Didier, libraire.

(٤) — آوروپا ممالك مختلفەسندە پك مفصل اولەرق تحرير ونشر اولنان تاريخ عمومی كتابلری [بونلردن اخيراً ويانەدە جزؤجزؤ طبع ونشر اولنمقدە بولنان رسملی وغايت بيوك برتاريخ عمومی كتابی پك زيادە موجب استفادەدر.]

(٥) — استانبولە سياحت ايدەجك آوروپاليلرينه مخصوص اولمق اوزرە « ژوآن — Joanne » نام ذات طرفندن ترتيب اولنان :

« پارسدن استانبولە — de Paris à Constantinople » نامندەكی رهنما (بواثر ۱۸۹٦ دە طبع اولنمش و۱٦

—«» دردنجی باب «»—

محاصرە محاربەسنك صورت وقوعی

[سنه ۸٥۷ هجری - ۱٤٥۳ ميلادی]

{ ۱ } — قلعەنك احاطەسی

قبل المحاصرە وقوعه كلن احوالی — بوبابدە بيلنمەسی لازم كلن بعض معلومات مهمەايله برابر ـ برنجی بابدە بيان ايتمش وحضرت فاتحك شهر شهير قسطنطنيەيی محاصرە وضبط وتسخير ايچون اولان تداركات وسوقيات حربيەسنی ومدافعينك بو صرەدەكی احوالنی باب مذكوردە كشيدهٔ سلك

پلان ، ۱۰ خريطه ، بر پانوراما ايله مزين اولوب استانبولك احوال قديمه وحاضرەسنه متعلق پك چوق معلومات وتفصيلاتی ، پك زيادە جالب دقت مباحثی حاويدر.)

(٦) — بر طاقم روم مورخيی وروس وملل سائرهٔ خرستيانيه محررلری طرفندن استانبولك احوال تاريخيەسنه وصوك محاصرەسنه دائر يازيلەرق طبع ونشر ايديلان آثار مختلفه [ايكنجی باب نهايتندە بيان ايتديكمز برطاقم آثار بوزمرەدندر.]

(۷) — تاريخ جودت (جلد اول) .

(۸) — « شمس الدين سامی » بك افنديك قاموس اعلامی .

(۹) — استاد اعظم احمد مدحت افندی حضرتلرينك قرق انبار مطبعەسندە باصيلان مفصل عثمانلی تاريخی .

(۱۰) — احمد رفعت افندی حضرتلرينك « لغات تاريخيه وجغرافيا » نام اثرلری .

(۱۱) — علی جواد بكك ممالك عثمانيەنك تاريخ وجغرافيا لغاتی .

(۱۲) — رائف بك افنديك « مرآت استانبول » نام اثرلری .

(۱۳) — وقوعات قديمهٔ عثمانيەنك برمرآت صحيحی اولان « تاج التواريخ » ايله بوبولدەكی سائر تاريخ عثمانی كتابلری .

(۱٤) — « ژونكيەر » ك ۱۸۸۱ سنهٔ ميلاديەسندە « هاشت » مطبعەسندە طبع ايتدرديكی « تاريخ دولت عثمانيه »

سطور ایتمش ایدك . حضرت پادشاهك عثمانلی اردوسیله برابر ادرنه تختگاهندن حرکتله استانبول پیشکاهنه وصولنه وقلعه‌نك صورت احاطه‌سنه متدائر اولان تفصیلات ومعلومات بروجه آتیدر:

حضرت پادشاه هر بر تدارکاتی اکمال ایله ادرنه‌ده جمع ایتمش اولدقلری اردوی همایونلرینه یوروییش امرینی ویره‌جکلری صره‌ده عساکر شجیعه‌سنك شجاعت وحمیتنی برقات دها تحریك ایچون کوزلری قماشدیره‌جق برقیافت حیدر پسندانه ایله اردوگاهده‌کی اوتاغ همایونلرندن چیقه‌رق عساکر شاهانه‌لرینه غایت بلیغ بر نطق ایراد بیوردیلر . « کلام الملوك ملوك الکلام » سرینه بحق مظهر اولان بو نطق همایونلرنده حرب وجهادك انواع فضائل ومنافعندن، اوبابده‌کی آیات جلیله واحادیث شریفه‌نك احکام واوامر منجیه ومنیفه‌سندن وهله ایدیله‌جك محاربه‌نك بیوکلکندن ، قدسیتندن بحثلر آچدقدن صکره قورقیه‌رق آرسلانلر کبی دشمن اوزرینه صالدرملرینی امر وتنبیه بیورمشلر ایدی .

بو نطق همایونی متعاقب اردوی همایونه یوروییش امری ویرلدی.[شباط ١٤٥٣] [*]. مایه‌لری خون جلادتله یوغورلمش اولان عساکر شجیعهٔ عثمانیه بر دوکونه کیدرکبی طاوولار، نقاره‌لر چاله‌رق، درلو آهنکلر ایده‌رك، سیحه‌لر چکه‌رك قول قول مشیت عسکریه اجراسنه باشلامشلردر . غایت آغر طوپلرله مجهز اولان آغر محاصره پارقی آغر آغر وفقط کال انتظام ایله اردوی همایونی تعقیب ایدییور وغایت کثیف ومقداری وفیر سواری فرقه‌لری اردوی همایونك اجرا ایلدیکی مشیت عسکریه‌یی

[*] آتیده کوره‌جککی اوزره بعض فرنك تاریخلرنده حضرت فاتحك ١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی نیسانك ایکیسنده ادرنه‌دن حرکت بیوردقلری مندرجدر .

ستر ومحافظه ایلیور ایدی . [رسم مخصوصنه مراجعت بیوریله].

آغر محاصره پارقنك تعقیب ایده‌جکی یوللری، خط احاطه ایله هاجمینك ومحاصره بطریه‌لرینك یرلرینی والحاصل محاصره محاربه‌سنك نه صورتده اجراسی لازم کلدیکنی مطالعه ایتمك اوزره چند ماه مقدم [یعنی ١٤٥٢ سنه‌سی اغستوسنده] حضرت پادشاهك برمقدار عسکرله [بیوك آنسیقلوپه‌دینك بیاننه نظراً اللی بیك کشی ایله] استانبول پیشکاهنه کله‌رك اجرا ایلدیکی استکشافات حربیه [صحیفه ١٦ مراجعت] مشیت معروضه‌نك انتظام تام ایله اجرا اولنه‌بیلمسنه بیوك مدار اولمش ومؤخراً قلعه‌نك کال انتظام ایله احاطه ومحاصره اولنمسنك اسباب اصلیه‌سندن بولنمشدر .

اوربان» نامنده‌کی مجار مهندسنك [*] اصاغه ایتمش اولدیغی طوپلر وبالخاصه بو نلر ایچنده بولنه‌رق (٣٠٠) کنتال ثقلتنده اولان و١٢ قنطار [٦٠٠] کیلو آغرلغنده طاش کولله انداخت ایلیان غایت جسیم بر طوپ [صحیفه ١٤ مراجعت] محاصره پارقی میاننده بولنه‌رق کال بطائت ومشکلات ایله اردوبی تعقیب ایلیور ایدی .

استانبول جوار وحوالیسنده بولنان کوچك قلاع وحصارلر سلاح پاتلامقسزین «قره‌جه پاشا» نامنده‌کی عثمانلی سردارینه تسلیم اولدیلر.

١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی مارتنك نهایتنده عثمانلی ایلری قره‌غوللری استانبول قلعه‌سی پیشکاهنده کورونمکه باشلادی .

جنتمکان فاتح سلطان محمدخان ثانی سطوت فشان افندمز حضرتلری ٨٥٧ سنهٔ هجریه‌سی ربیع الاولنك یکرمی یدیسنه [١٤٥٣ سنهٔ

[*] فرانسه‌ده چیقان بیوك آنسیقلوپه‌دیده وسائر بعض آثارده بوذاتك اولا حلی اولدیغی مندرجدر .

میلادیه‌سی نیسانڭ آلتیسنه] مصادف برجمعه
كونی بالذات تحت قوماندالرنده وانلر عثمانلی اردوسی
ایله برابر قلعه پیشگاهنده كورینه‌رك درحال
اطراف قلعه‌یی قوشاتمش ، یدی قله‌دن ایوانسرایه
قدر استانبول سوری پیشگاهنده‌كی تپه‌لر قوجه
قوجه صاریقلی مهیب نیجه بیكارجه عثمانلی
بهادرلرینڭ غریق سطوت ومهابتی اولمش ،
اردوی همایونڭ سوره تقرب ایچون اجرا ایتدیكی
مشیت مهابتكارانه كوسترمكه باشلادیغی جلادت
حیدرانه دهابدایت محاصره‌ده استانبول مدافعینی
پك بیوك برخوف وحشیته اوغراتمش وعادتا تیربل
تیربل تترتمش ایدی .

[آلمانیا محررین مشهورهٔ عسكریه‌سندن میرالای
« قاوزلر »ك قرون مختلفه محاربات مشهوره‌سنه متعلق
اولان ١٤٤٧ تاریخنده نشر ایتدیكی اثر مهم عسكریده
حضرت فاتحڭ ١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی نیسانڭ ایكیسنده
اردوسیله ادرنه‌دن حركت ایدوب ٦ نیسانده یعنی درت
كونده استانبول اوكنه واصل اولدیغی ومدت محاصره‌نڭ
٦ نیساندن ٢٩ مایسه قدر یعنی ٥٣ كون [تقریباً
یدی هفته] دوام ایلدیكی كوستریلیور .

اردوی همایونڭ قوتی واخذ ایتدیكی نظام
حرب حقنده ایلریده درج ایدلمش بحثده تفصیل
اولنه‌جغی اوزره مركزی تشكیل ایدن وبالذات
حضرت پادشاهڭ تحت قوماندهسنده بولنان
عساكر عثمانیه خیمه وچراكاه وباریناكاهلری
ایله ادرنه قپوسی خارجنده مكث ایلمش اولدیغی
كبی كلیبولی بوغازندن بالعبور اردوی همایونه التحاق
ایتمش اولان اناطولی عسكری یدی قله طرفلرنده
مكث واقامت ایتمش ، روم ایلی عسكری اكری قپو
وخلیجه طوغری صول جناحده یرلشمش و بحراً
استانبوله كلمش اولان ارضروم حوالیسی عسكری
دخی الیوم « اوق میدانی » دنیلان محلده چادرلی
اردوگاه قورمش ایدی .

حضرت پادشاهڭ اوتاغ همایونلرینی طوپقپو
ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده‌كی « هجوم قپوسی »
پیشگاهنه تصادف ایدن و على روایة الیوم
اوستنده مالتپه خسته‌خانه‌سی بولنان تپه اوزرنده
وموكب همایونی تشكیل ایدن یكیچری عساكرینڭ
قرارگاهی اورته‌سنده ركز ایتدیرمش یعنی قرارگاه
عمومی‌یی بوراده تأسیس بیورمشلر ایدی .

[حضرت پادشاهڭ اوتاغ همایونلرینی اكریقپونڭ
قارشوسنه تصادف ایدن تپه‌نڭ كیروسنه ركز ایتدیرمش
اولدقلری حقنده بعض كتب تواریخڭ اعطا ایتدیكی معلومات
شاریسیوس قپوسی حقنده بوندن اول ویردیكمز
تفصیلاتدن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره مجروح وخطالی
اولوب بعض مورخینڭ برطاقم كتب رومیه‌ده كوردكاری
شاریسیوس قپوسنی اكریقپو اونلق اوزره آلمرندن
منبعث برخطای فاحش نتیجه‌سیدر . بوبابده ایلروده
ایضاحات ویریله‌جكدر .]

عساكر شاهانه‌نڭ وجه معروض اوزره
طوتدیغی خط احاطه قلعه‌دن بر میل [١٠٠٠
خطوه] مسافه‌ده بولنیور ایدی وبوخط احاطه
اوزرنده چادرلرینی ركز ایتدكاری زمان استانبول
صحرالری هم بیاض كسلمش ، رنكارنك عثمانلی
صاریقلری بورالری بایاتیه دریاسنه چویرمش ایدی .

قره‌طرفندن عساكر شاهانه‌نڭ طوتدیغی
خط احاطه یدی قله قپوسندن ایوانسرای قپوسنه
قدر امتداد ایده‌یور ایدی [خریطهٔ مخصوصنه
مراجعت بیوریله]. خط احاطه طوتلدقدن صكره
عساكر عثمانیه طرفندن متریسلر ، طوپ بطریه‌لری
[طوپ كوپسپرلری] ، لغملر حفر وانشاسنه
باشلاندی .

حضرت فاتحڭ ادرنه تختگاهندن استانبول
اوزرینه حركتلری حقنده الكمشهور تاریخلرمزدن
اولان تاج التواریخڭ اعطا ایتدیكی معلومات حائز
اهمیت مخصوصه اولمغله بالتلخیص آتی‌یه درج

عساكر عثمانيه

عساكر عثمانيه‌نك اون بشنجی عصر ميلاديده و بالخاصه فتح قسطنطينيه وقتنده‌كی قيافتلری

Soldats turcs dans l'époque du 15e siècle.

ایدلمشدر: {بوغازکسن حصاری اتمام بیورلدقدن صکره حضرت پادشاه ادرنه تختگاهنی تشریف بیورودیلر وفتح قسطنطنیه نیتی ایله طوپلر دوکدیروب اسباب جنگی آماده ایلدیلر . صاروجه پاشانك دوکدیکی طوپ ۳۰۰ قنطار باقردن حاصل اولمشدر .

بهارکلدکده حضرت پادشاه فتحی حسرة الملوك اولان قسطنطنیه شهرینه توجیه زمام توجه بیوردیلر واول مارتن واژدر دهن طوپلر وضربزنلرکه هر بری قلعه کن وبرج افکن ایدی کردونلر ایله چکلوب همراه سپاه ظفرپناه قلندی .

حضرت پادشاه عساکره نصیحتلر ایدوب (جاهدوا) امرینك عمرن وآیات جهادده اولان مواعید الهیه مفهومن اعلام ونصب اعلام اسلام قواعدینك اتمامی استانبول شهرینك دارالموحدینه انضمامی ایله اولدوغین افهام بیوردیلر وفتح قسطنطنیه امارت ازدیاد شوکت دین ایدوکی منطوق احادیث صحیحه ومفهوم آثار صریحه اولوب اول حصار وسیع همت امتلری ایله تسخیر اولنوب دار اهل دین ومدار موحدین اولمسنه وعد نبوی سبقت ایتدوکین رشتهٔ تقریره دیزوب شایستهٔ خطاب اولان سرخیللرك کردن جاننه حمایل ومجاهدلر قلوبنی شهد شهادت تجرعنه مایل ایدوب عنان سمند اقباللرینی خطهٔ استانبول صوبنه توجیه ایتدیلر . علما ومشایخ وسادات مقتضای سوابق عادات اوزره اول خسرو غازی مشایعتی ثوابنك احرازی ایله سرفرازی بولوب دعا کنان موکب اقباللری یانجه روان واول سلطان عالیشان ایله همعنان اولدیلر . ارباب کرامات ظاهره دن شیخ حق بین آق شمس الدین حضرتلری وآق بیق دده سپاه اسلامه یوز آقلغی یسر اولمق ایچون دعا خدمتنه قیام وفرمان پادشاهی ایله مواکب ظفر مراکب یانجه خرام ایلدیلر . بر سحر وقتی اولا طایفهٔ عسکر همایون وبعده سپاه ظفر مقرون پابکاه حصاره ایریشوب حصارك جانب بریسنی احاطه ایتدیلر . تکور بو صره ده بارگاه جاه وجلال صوبنه ایلچی کوندروب استانبول نواحیسنده اولان قلاع وتوابعنی قبول ایدوب یالکز استانبول حصارینی کندویه عنایت بیورمسنی وکندوسنك خراج کذار اولمسنی رجا ایلدی . داور کرم کستر ایلچینك کلامنه نظر ایتمیوب (اما السیف واما الاسلام) مضمونی اعلام ایدوب تکلیف تسلیم حصار بیوردیلر . تکور ملحوظندن مأیوس اولنجه وار قوتن بازویه وکوه کوب طوپلرین بالای برج وبارویه کتوروب صفوف مجاهدینی ضربات طوپ وتفنك ایله خرق ونفط ایله مشحون خمره لر ایله حرق تدارکنده اولدی .}

{۲} — مهاجمینك قوتی وفیلوسی ایله نظام حربی

فرانسه ده اخیراً نشر اولنمقده بولنان بیوك آنسیقلوپه دینك استانبولك عثمانلولر طرفندن ضبطندن بحث ایدرکن ویردیکی معلوماته نظراً حضرت فاتحك زیر قوماندهسنده اولان عثمانلی اردوسی (۱۶۵۰۰۰) کشی قوتنده اولوب بونك اون بش بیکی یکیچری وسکسان بیکدن زیاده سی عساکر منتظمه دن ایدی؛ وینه مذکور آنسیقلوپه دینك بیاننه کوره حضرت فاتحك طوپجیسی غایت جسیم اوچ قطعه طوپ ایله اون درت بطریه یه مالك ایدی . برسوری درویشلر، منلالر ، اماملر اردونك رفاقتنده بولنه رق عساکرك شجاعتنی تحریك ایدیور ایدی . عثمانلی دونانمسی عن اصل

بلغار ایکن اهتدا ایتمش بولنان بالطه اوغلی سلیمان بکك [ایلك قپودان پاشادر] تحت قوماندهسنده اولوب ١٢ عدد بیوك « غالهر » ، چفته کوکرتهلی ٨٠ کمی ، ٢٥ قطعه دها کوچك سفینه ایله برقاچ بریقدن یعنی جمعاً ١٤٥ یلکن سفینهسندن متشکل ایدی .

بیوك آنسیقلوپهدی حضرت فاتحك نظام حربنه عطف کلام ایله دییورکه : ٦ نیسانده حضرت پادشاه اردوسنی استانبول قارشوسنه کتیردکدن صکره قلعهدن بر میل مسافهیه قدر یاقلاشدردی و کندی قرارکاهنی یکیچریلرك اورتهسنده اولمق اوزره « مالتپه » دینلان تپه اوزرنده تأسیس ایلدیکه بوتپه « سن رومن » قپوسی [طوپقپوسی] ، « شارسیاس – Charsias » قپوسی [صولی قله قپوسی] [١] ، « میریاندروس – Myriandros » قپوسی [ادرنه قپوسی] دینلان قپولرك قارشوسندهدر . مالتپهنك صاغ طرفنده مرمره دکزینه طوغری اناطولی عساکری ومالتپهنك صولنده اوله رق خلیجه طوغری دخی روم ایلی عساکری اردو قورمش وعساکرك نصفی احتیاط اولمق اوزره آرقه طرفنه وضع وتعبیه اولنمش ایدی . حضرت پادشاهك قائن پدرلری « ساراغوس – Saragosse » پاشا [زغنوس پاشا] ایله قرهجه بك قوماندهسنده اولان برقول غلطهدهکی جنویزلیلری [جنووهلیلری] [٢] تحت ترصدده بولندرمق اوزره بك اوغلی صرتلرینی اشغال ایدییوردی .

آوستریا محررین مشهورهسندن اولوب نیجه جلدلردن متشکل بیوك بر « تاریخ دولت عثمانیه » یازمش بولنان [*] مورخ شهیر « هامر – Hammer » ك استانبولی محاصرهیه کلن عساکر عثمانیهنك قوتی وفیلوسی ایله بیشکاه قلعهده اخذ

[١] بیوك آنسیقلوپهدینك « ادرنه قپوسی » اولدیغنه حکم اولنان شاربسیوس قپوسی « صولی قله قپوسی » اولمق اوزره کوسترلمسی شایان دقتدر . [صحیفه ٤٨ وآتیه مراجعت]

[٢] ایتالیاده واقع « جنووه – Gênes » شهری اهالیسنه « جنووهلی – Gênois » ویاخود تعبیر قدیم عثمانی اوزره « جنویزلی » دینور . جنووه شهری ایتالیانك قسم شمالیسنده ویونامدهکی کورفز ساحلنده پك مهم برشهر قدیمدر . شهر مذکور ٧٠٧ سنهٔ میلادیهسنده « لیکورینلر » طرفندن تأسیس اولندقدن ومؤخراً رومالیلرك بدضبطنه کچدکله برچوق انقلابه میدان ظهور اولدقدن صکره مشهور شارلمانك برادری زماننده سربستی قزانوب اهالیسی بر حکومت جمهوریه تشکیل ایتمش واستانبول روم ایمپراطورلرینك تأسس وبقای سلطنتنه ایتدکاری خدمته مقابل ولهرق ١٢٦١ سنهٔ میلادیهسندن [٦٦٠ سنهٔ هجریهسندن] ١٢٩٥ سنهٔ میلادیهسنه قدر بیزانتینلردن بیوك بیوك امتیازلره نائل ولمش و « غلطه » ایله قریمده کائن کفه وازمیر شهرلری وبوزجه اطه ، مدللو اطهسی ، ساقز اطهسی اللرینه کچمشدر . لکن صکرهلری وندیکلولرك حسد ورقابتیله ظهوره کلن محاربات انلری فنا حالده دوشوردی وبودوشکونلك دولت علیه نزدنده دور استیلاسنه تصادف ایتدیکندن طانفیق اولان برچوق مملکتلری اللرندن چیقدی . ایلروده کوریلهجکی اوزره استانبول محاصرهسنده غلطهنك صاحبی اولان جنووهلیلر عهداً بیطرف قالمق مجبوریتنده ایدیسهلرده استانبوله کیزلیجه معاونتدن کیرو طورمامش اولدقلرندن استانبولك فتحی متعاقب غلطه اللرندن آلنمشدر . [الیوم دونتمای همایون زرهلیلرندن بعضیلرینی اصول جدیدهیه تحویل ایتمکده بولنان « انسالدو » دستکاهلری جنووه شهرندهدر .]

[*] بوکتاب برچوق عثمانلی وروم تاریخلرینه مراجعت اولنهرق آلمان لسانی اوزره یازلمش وفرانسزجهیه نقل وترجمه اولنهرق دنیانك هر طرفنده وبتخصیص آوروپادهبك بیوك شهرت قزانمش وعثمانلی ممالك قدیمه وحاضرهسنی مشعر ومحاربات مشهورهٔ عثمانیهنك مکمل پلانلرینی حاوی برده مکمل اطلس ایله تزیین ایدلمش اولوب برطاقم مباحثی برغیرت خرستیانیه ایله غرضکارانه برصورتده یازلمش ولمله برابر هیئت عمومیهسی اعتباریله مکمل بر عثمانلی تاریخی اعتبار ایدلمك ضروریدر .

[illegible]

(١٥٠) [illegible]

١٧٥٨ [illegible]

(١٧٠) [illegible]

١٥٣٨ [illegible]

(٨٥٠٠٠٠) [illegible]

(١٧٥٠٠٠) [illegible]

[illegible]

٣٨ . [illegible] ٦٥ [illegible] « Birème

٣٧ [illegible] ١٧ [illegible]

[٨] [illegible]

[١] [illegible]

ابدالنه ایچـون بعض عثمانلی تاریخلرینده بیانات ومطالعاتی دخی هرحالده نظردقت واعتنایه آلمق لازمکلور :

محررین مشهورهٔ عثمانیه ایچنده جداً بر موقع ممتاز طوتمش اولان احمد وفیق پاشا مرحوم یازمش اولدقلری «فذلکهٔ تاریخ عثمانی» نام اثرلرنده استانبول اوکنه ایکی یوز بیکی متجاوز آدم طوپلانمش ایسه‌ده بو مقدارك یالکز عسکردن عبارت اولمیه‌رق عسکر وباشی بوزوق ازدحامیله وجوده کلدیکنی بیان بیوریورلر. فی الحقیقه دعاجیلق، صاچیاق، سیرجیلك کبی خصوصات ومقاصد مختلفه ایچون کلمش اولان باشی بوزوقلرك مقداری دوشوله‌جك اولور ایسه استانبول اوکنده‌کی اصل محاصره اردوسی مقدارینك ایکی یوز بیك کشیدن پك اشاغی دوشه‌جکی واضح و آشکاردر[۱].

دفتر خاقانی ناظر اسبقی مرحوم مصطفی پاشانك کتب تواریخ عثمانیه ایچنده جداً بر موقع ممتاز طوتان «نتایج الوقوعات» نام اثرلرنده یوز بیکدن متجاوز جنکجی عسکر ایله اول مقدارده چاپولجی وسائره‌نك قلعه‌یی براً وبحراً احاطه ایتدیکی کوستریلیور.

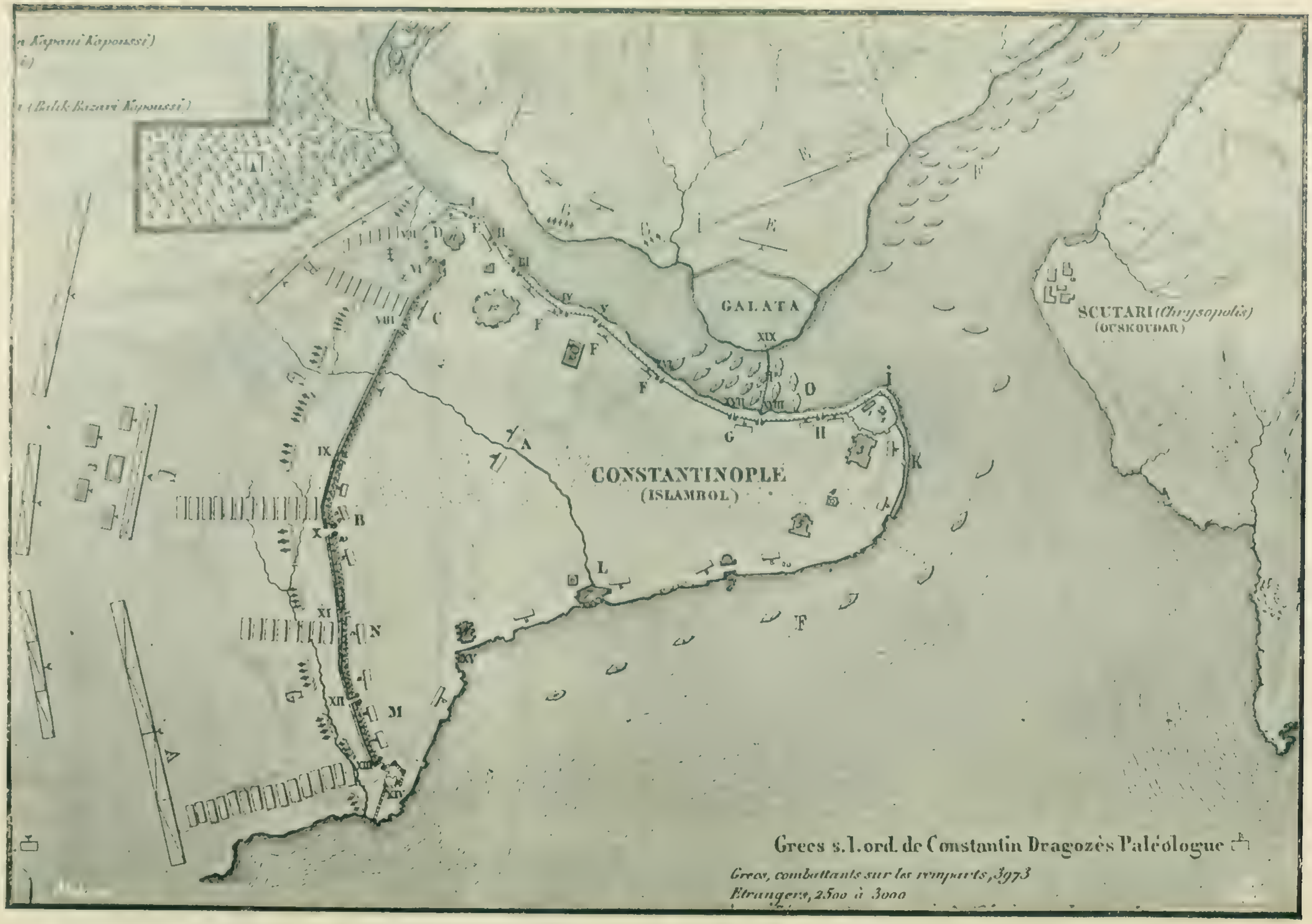
محررین عثمانیه‌دن عبدالرحمن بك افندی «تاریخ دولت عثمانیه» نام اثرلرنده بتون محاصرینی ایکی یوز بیك راده‌سنده ومدافعینی دخی هاجمینك ربعی مرتبه‌سنده یعنی اللی بیك اوله‌رق کوستریورلر.

شو دخی شایان دقتدرکه مغلق بر انشا کتابی صورتنده اولان اسکی عثمانلی تاریخلرینك اکثرنده طرفینك قوتلری حقنده معلومات قطعیه مندرج اولمیوب صوك دورلرده یازیلان تاریخ کتابلرمز ایسه اکثریا فرنك تاریخلرندن اخذ واستعاره طریقیله یازلمقده بولندقلرندن مزبور تاریخلر کبی بونلرده دخی محاصره اردوسنك مقداری بیوك کوستریلمکده‌در. دیله قولای کلن ایکی اوچیوز بیك کشینك صورت سوق وتعبیه واعاشه‌سی کوز اوکنه کتیریلور وهنوز قرون وسطا دینلن اولان دور محاصره‌ده شمدیکنه نسبتله هر درلو وسائط سوق وتعبیه‌نك نقصانیتی نظر تأمله آلنور وبالخاصه روم وفرنك تاریخلرینك ایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره قوهٔ عثمانیه‌یی مقدار حقیقیسندن پك بیوك ومدافعینك قوتنی ایسه ایکی یوز بیك کشی راده‌سنده اولدیغی محقق اولان بتون استانبول سکانك سلاح مدافعه‌یه صارلدیغنی انکار ایده‌رك قوهٔ عثمانیه‌یه نظراً کوانه‌جك وعادتا هیچ دینه‌جك درجه‌ده قلیل کوسترمك صورتیله شان سطوت عثمانیه‌یه طوقنمق صددنده اولدقلرینك کندی یازیلری، افاده‌لری ایله مرتبهٔ ثبوته وارمقده اولدیغی تأمل اولنور ایسه استانبولی محاصره ایدن عثمانلی اردوسنك مقدار حقیقیسنی آنلرك دیدکلرندن پك دون طوتمق لازم کله‌جکی درحال کسدیریله‌بیلور. [ایلروده طرفینك مقایسهٔ قوتلری بحثنده مراجعت اولنه].

[۱] حضرت فاتح طرفندن بعدالفتح اوق میداننده غزات مسلمینه ویریلان بیوك ضیافت سنیه‌ده بالفعل حرب ایدن ویا امور وخدمات حربیه‌یه طوغریدن طوغری‌یه وبالواسطه ایله اشتراك ومعاونتی اولان سردار وسرکرده‌لر، عساکر، علما، دراویشان وسائره‌دن متشکل یوزتمش بیك کشی‌یه عطیه وهدیه‌لر ویرلدیکنك، خانه‌لر احسان اولندیغنك ثبت دفتر ایدلدیکی وحضرت پادشاهك دخی خزائندن عهده‌لرینه دوشن عشر شرعی‌یی بوراده اخذ و قبول بیوردقلری بعض کتب معتبره‌ده محرر اولمسنه بناءً استانبول اوکنده نظام حرب تشکیل ایدن عساکر عثمانیه‌نك «هامر» ك دیدیکی کبی اوبله اوچیوز بیکه قریب اولمیه‌رق نهایت یوزاللی بیك وبلکه اندن بیله خیلی دون اولدیغی تظاهر ایلر.

استانبول محاصرهسی پلانی

[٦ نیسان : ٢٩ مایس سنه ١٤٥٣ میلادی]

— اثر : میرلوا احمد مختار

مطبعهٔ طاهر بك —

استانبول محاصره‌سی پلاننه متعلق ایضاحات :

« هللر » ه کوره :

I — انصار قپوسی [کیلوپورتا]
II — ایوانسرای قپوسی
III — بلاط »
IV — پتری »
V — آیا »
VI — سیرق »
VII — آکری »
VIII — ادرنه »
IX — هجوم »
X — طوپ »
XI — مولویخانه »
XII — سلیوری »
XIII — یدی‌قله »
XIV — یدی‌قله شاتوسی
XV — صماتیه قپوسی
XVI — اون‌قپانی »
XVII — زندان »
XVIII — بالق‌بازاری قپوسی
XIX — غلطه بالق بازاری »

1 — آقروپولیس
2 — سن دیمتریوس کلیساسی
3 — بوقولیون سرایی
4 — آیاصوفیه معبدی
5 — هیپودروم [آت میدانی]
6 — ژولیه‌ن [قدرغه لیمانی]
7 — ته‌ئودوس لیمانی [لنغه بوستانی]
8 — صماتیه سرایی
9 — سن‌رومن قله‌سی [طوپقپوده]
10 — بغداد قله‌سی [»]
11 — آنتی ته‌آتر [آت جانباز خانه‌سی]
12 — ولاکرنا سرایی
13 — صهرنج

« هامر » ه کوره عثمانلی نظام حربی

A — یوز بیك کشیدن عبارت صاغ جناح
B — اللی بیك کشیدن عبارت صول جناح
C — اون بش بیك یکیچریدن متشکل مرکز
c — عساکر خاصه موکب همایون
D — یوز بیك سواریدن متشکل احتیاط
E — زغنوس پاشا قوماندهسنده‌کی عساکر عثمانیه قولی
F — جمعاً ۴۲۰ عدد سفن صغیره‌دن متشکل عثمانلی فیلوسی
G — محاصره طوپ بطریه‌لری
H — عثمانلی اردوکاهی
I — سفن عثمانیه‌دن بر قسمنك قره‌ده یوریدلدیکی طریق

« هامر » ه کوره یرلیلر وغریبلردن متشکل مدافعین نظام حربی

قلعه بدنلری اوزرنده محارب اولان روم عساکری : ۴۹۷۳

اجنبیلر [آوروپالیلر] : ۲۰۰۰ : ۳۰۰۰ کشی

A — ۱۶۰۰ کشی قوتنده احتیاط
B — ایمپراطور وژوستینیانی قوماندهسنده ۳۰۰ جنوزلی
C — بوشیاردی قرداشلرك قوماندهسنده جنوزلیلر
D — ژان غیرانت قوماندهسنده روملر
E — قاردینال ایزیدور قوماندهسنده‌کی روملر
F — وندیکلولر
G — ۳۰۰ جنوزلی
H — نوقارا قوماندهسنده‌کی روملر
I — ۴۰۰ وندیکلو
K — اسپانیالی پدرو قوماندهسنده روملر
L — جنوزلولر
M — قاتانئو قوماندهسنده روملر
N — ته‌ئوفیل قوماندهسنده روملر
O — روم وجنوز سفن حربیه‌سی
P — خلیجی سدایدن زنجیر
[یرلی اهالی‌یی بونلره ضم ایتملیدر]

استانبول قلعه‌سی بالاده بیان اولندیغی اوزره قره طرفندن قوشادلدقدن صکره لازم کلان استحکامات ومترسلرك ، طوپ بطریه‌لرینك وصکره‌لری اقتضا ایدن لغملرك حفر وانشاسنه باشلانمش ، ایجاب ایدن مواقعه طوپلر ، بر خیلی بالیستلر [منجنیق وعراده‌لر] وسائر محاربه ماکنه‌لری وضع وتعبیه ایدلمش ووضع وتعبیه اولنان طوپلر ایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره ١٤ محاصره بطریه‌سی تشکیل ایتمش ایدی .

آلمان محررین مشهوره‌سندن « قاوزلر » : عثمانلولرك ١٤ بطریه‌سی موجود اولدیغنی وبونلرك قسماً افواه ناریه وقسماً بالیست وقتاپولتلر ایله تجهیز قلنمش ایدوکنی وسلطان محمد خان حضرتلرینك قلعه بدنلرینه اولان هجوملرینی طوپقپوسی ، یدی قله قپوسی ایله میریاندریون قپوسی [ادرنه قپوسی] نامنده‌کی قپولر جوارنده اوچ محلده اجرا ایلمش بولندیغنی بیان ایدییور .

فرانسز محررین اخیره‌سندن « ژونکیه‌ر »ك ١٨٨١ ده طبع ایتدرمش اولدیغی « دولت علیه تاریخی » نامنده‌کی اثرنده حضرت فاتحك بر مجار مهندسنه غایت بیوك طوپلر دوکدردیکی و بونلردن الك بیوکنك ١٢ قنطار ثقلتنده اولان طاش کله‌لرینی بر میل مسافه‌یه انداخت ایلدیکی وخارق‌العاده جسیم اولان بو طوپك خدمتنده یدی یوز کشی استخدام قلنمش ایدوکی و ایشته حین محاصره‌ده عثمانلولر طرفندن انشا قلنان ١٤ بطریه‌نك اسلحهٔ سائره ایله برابر بو نوع جسیم طوپلرله‌ده تسلیح ایدلمش بولندیغی کوسترلمشدر . تاریخ مذکورده دینله‌یورکه :

« اشبو افواه ناریهٔ جسیمه عساکر عثمانیه‌یه بیوك امنیت وقوهٔ معنویه ویرمش ایدی . انلرك الك بیوکی انداخت ایدلدکده پك چوق کورلتی حاصل ایده‌یور وفقط بدنلر اوزرنده پك آز برتأثیر کوستره‌بیلیور ایدی ، حین استعمالنده پاره‌لنمش ، آنی اصاغه ایدن مجار مهندسی تلف ایلمش ایدی ؛ مذکور طوپ انداخت ایدلدکده آنی تکرار طولدرمق ایچون ایکی ساعت زمان صرف اولنه‌یور ایدی » .

« هامر » ك بیانه‌کوره « اوربان » ك اعمال ایتدیکی جسیم طوپ اول امرده ا کریقپو پیشکاهنه تعبیه اولنمش ایسه‌ده مؤخراً اورادن قالدیریله‌رق « سن رومن قپوسی » دنیلان « طوپ قپوسی » قارشوسنه قونلمش وبوطوپك ایکی یانلرینه ینه غایت بیوك وفقط نسبتاً دها کوچك جاپده اولان بر طوپ وضع ایدلمش ایدی . بوایکی طوپك کله‌لری یالکز ١٥٠ کیلوغرام ثقلتنده اولمغله بیوك طوپك ٦٠٠ کیلو غرام ثقلتنده‌کی طاش کله‌سنه نظراً خیلی خفیف ایدی .

«قونت سه‌کور» دخی ذکری سبقت ایدوب روما شرق ایمپراطورلغی تاریخنك جلد ثانیسنده هاجینك اون درت محاصره بطریه‌سنه عطف کلام ایله دییورکه [صحیفه ٤٩٢] :

« اون درت عثمانلی بطریه‌سی سورلری دوکمکه تخصیص اولنمش ایسه‌ده بونلرك کورلتیسی تأثیرلرندن زیاده ایدی وچونکه طوپجیلق صنعت مدهشه‌سی دها هنوز حال صباوتده بولنیور ایدی. « اوربان» نامنده دانیمارقه‌لی برمهندس مدافعین نزدنده بولیله معاش آله‌مدیغندن عثمانلی اردوکاهنه بچمش ، عثمانلیلر ایچون بك جسیم برطوپ اصاغه ایلمش ایدی . بوطوپ ٦٠٠ لیوره [٣٠٠ کیلوغرام] ثقلتنده طاش کله انداخت ایدییور و آنی انجق قوشلمش ٦٠ اوکوز تحریك ایده‌بیلیوردی. بوجهنم ماکنه‌سی نظرلره عظیم دهشت ویرمکده ایدیسه‌ده حین استعمالنده پاره‌لنه‌رق موجدینی ، یالکز مویالیهی تلف ایلمش ایدی.»

هجوم ترتیباتی احضار اولندقدن صکره ایلروده

تفصيل اولنه‌جغی اوزره قلعه‌نك هر بر قپوسـنه امرای بنـامدن بر ذات سردار نصب وتعیین اولنمش وبونلرك پك بیوك شجاعت وغیرتلری مشهود اولمشدر .

بیوك انسیقلوپه‌دینك بیانه کوره : حضرت فاتح ١٤٥٣ سنه‌سی نیساننك یدیسنده قلعه بدنلرینك اتکلرینه قدر ایلرولمش و ١١ نیسانده محیط مقابلی [ردوتلری حاوی متریس خطلی] اکمال ایله محاصره ماکنه‌لرینی ، طوپلرینی محللرینه وضع وتعبیه ایلمش و ١٢ نیسانده عثمانلی فیلوسی قره‌دکز بوغازینه کیره‌رك « دیپلوسینیوم ـ Diplocinium » دینلن بشکطاش قوینده تیمور آتمش ایدی .

{ ٣ } — « قریتوبولوس » ، ابله ، دوقا ، وسائره‌نك عثمانلی نظام حربی حقنده اعطا ایتدکلری معلومات خصوصیه‌ایله بوبابده‌کی مطالعات وتنقیدات :

مورخین مشهورهٔ قدیمه‌دن « قریتوبولوس ـ Kritobulos » استانبول محاصره‌سندن بحث ایدر ایکن سورلر اوکنده‌کی عثمانلی نظام حربی حقنده اك قطعی ، اك اطرافلی معلومات وتفصیلات ویریور .

مومی‌الیه کوره : فاتح سـلطان محمد خان حضرتلری ادرنه‌دن اسـتانبول اوکنه واصـل اولدقده کندوسندن اول شهر مذکوری محاصره ایدن اسلافك [یعنی « ژوستنیه‌ن رینوتمت ـ Justinien Rhinotmête » ، « آلکسی قومنن ـ Alexis Comnène » ، « آلکسی براناس ـ Alexis Branas » و « قانتـاکوزن ـ Cantacuzène » نام ذاتلرله بدر جنت مقرلرینك] اثرلرینـه تبعیتله کندی قرارکاه عمومیـسنی شهرك اك زیاده تحت تهدیدده بولندیرن بر محلده تأسیس ایلمشدر [*] .

دوقتور « مورتمان » قریتوبولوسـك افادهٔ معروضه‌سنی مناقشه ایدرکن دییورکه : پایتختك ایوانسرایدن یدی‌قله‌یه قدر ممتداولان استحکامات خطی تعقیب وتفتیش اولنه‌جق اولورایسه شهری اك زیاده تحت تهدیدده بولندیرن محلك « پورفیرو ژنت ـ Porphyrogenète » سرایی دخی دینلان تکفورسرایی ایله سن رومن قپوسی [طوپقپوسی] آره‌سنده کائن سور قسمنك قارشوسی اولدیغنه بالرؤیه قناعت واطمئنان حاصل ایدیلور . بوحالده حضرت فاتحك ادرنه‌دن استانبول اوکنه وصولنده کندی قرارکاه عمومیـسنی بوراده تأسیس ایلدیکی قبول ایدلمك لازم کلیر .

---

[*] « قاناناس ـ Kananas » نام مورخ یازمش اولدیغی تاریخ کتابنده استانبولك ١٤٢٢ سنهٔ میلادیه‌سنده حضرت فاتحك پدرمکرملری طرفندن ایدیلان محاصره‌سندن بحث ایدرکن دییورکه : « حضرت پادشـاه اك بیوك بطریه‌سنی « لیکوس ـ Lycus » دره‌سـنك [بیرام پاشا دره‌سنك] سوره داخل اولدیغی محل قربنده‌کی قسم سور پیشکاهنده تأسیس ایلمش ایدی . محل مزبور اوکنده خندقك عمقی پك آزوبوندن بشقه‌اوراده‌خراب وبوقارودن اشاغی چاتلاق بر قله بولنه‌یور ایدی . محل مزبورایله بیان اولنان خندق وقله‌طوپقپوایله شاریسیوس قپوسنك آره‌سنده بولنان « سن کیریاقو » قپوسـنك قربنده ایدی . »

قانانـاسك بوافاده‌سنه کوره پدر حضرت فاتح طرفندن اجرا اولنان محاصره‌ده اك بیوك بطریه‌نك « صولی قله قپوسی » ویا « هجوم قپوسی » نامیله بنام والیوم دیوارله مسدوداولان و « صولی قله » نامنده‌کی قله‌نك جوارنده بولنان بیوك بر قپو قارشوسنده یعنی بیرام‌پاشا صرتلری اوزرنده تأسیس ایدلمش اولدیغی وشاریسیوس قپوسنك دخی بیوك آنسیقلوپه‌دینك دیدیکی کبی مذکور صولی قله قپوسی اولمیه‌رق ادرنه قپوسی ایدوکی وصـولی قله قپوسنك قدیما « سن کیریاقو » قپوسی نامیله موسـوم اولدیغی اکلاشیلیور [صحیفه ٤٨ مراجعت] .

واقعا حضرت فاتحك كندى قرارگاه عموميسنى اكريقپو قارشوسنده تأسيس ايتديكنى بيان ايدن محررلر دخى وار ايسه‌ده اكريقپو حواليسنده بولنان « قاليغاريا – Caligaria » ، « ولاكرنا – Blaquernes » محله‌لرى [صحيفه ٥٤ مراجعت] يعنى ايوانسراى سمتى نك «هراقليوس – Héraclius و «مانوئل – Manuel » سورلرى ديدلان ولاكرنا ديوارلرى وبر نوع ايچ قلعه [ستادل] تشكيل ايدن «آنهما – Anéma » قله‌سى ايله جوارنده‌كى قله‌لر [*] ولاكرنا ديوارلرينك كيروسنده ايكنجى بر سور هيئتنده ممتد اولان تئودوس ديوارى واسطه‌سيله تحت ايوجه مدافعه‌يه آلنمش اولمسنه وخلفاى امويه زماننده، بو جهتدن واقع اولان هجوملرك موفقيتسزلك ايله نهايت بولديغى معلوم ومتعارف بولنمسنه بناءً هجوم اصلينك بو طرفده ياپيلميه‌جغى آشكار وحتى بعض مورخينك ديدكارى وجهله حضرت فاتحك الك بيوك طوپنك اولا بو طرفه قونمش ايكن مؤخراً قالديريله‌رق طوپقپو پيشگاهنه وضع وتعبيه اولنمسى ولاكرنا ديوارلرينك پك صاغلام ومتين اولمسندن طولايى بيوك طوپه مقاومت ايده‌بيلمش بولنمسندن نشئت ايتديكى ظاهر وبديدار اولمغله محررين مبحوثه‌نك بيانات معروضه‌سى خطادن وارسته اولمسه كركدر ؛ بوندن بشقه استانبولك مفتاحى اصلا بو طرفده اوليوب بو مفتاحك اولسه اولسه شاريسيوس قپوسى [ادرنه قپوسى] اوله‌جغى وچونكه بركره بو قپو دشمنك النه كچدكده دشمن مزبورك جادهٔ كبرى [يعنى استانبولك بنا اولنمش اولديغى يدى تپه‌دن آلتنجيسنى محتوى صرتك اورته‌سندن كچن وبالجمله نقاط حاكمه‌يى احتوا ايليان بيوك جاده‌يى] تعقيب ايتمسنه هيچ بر شيئك ممانعت ايده‌ميه‌جكى ظاهر وآشكار اولديغندن حضرت پادشاهك هر درلو عمليات محاصره‌نك محور دورانى تشكيل ايدن قرارگاه عموميلرينى اكريقپو پيشگاهنده دكل بلكه ادرنه قپوسى اوكنده تاسيس وتثبيت ايده‌رك حين محاصره‌ده الك قانلى محاربات ومجادلات ومهاجماتك بو قپو جوارنده وقوعه كلديكنى قبول ايلامك الك معقول ومناسب اولور. [صحيفه ٤٨ مراجعت]

روم مورخين قديمه‌سندن « دوقا – Ducas » دخى ديبوركه :« سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى قرارگاه عموميلرينى شاريسيوس قپوسنك قارشوسنده‌كى تپه‌نك كيرسنده تأسيس بيورمشلردر ».

بو كون ادرنه قپوسى جوارينى تفتيش وتدقيق ايليان برشخص مذكور قپو جوارندن انظار تدقيقنى قبرستان جهتنه طوغرى توجيه ايلديكى حالده درحال سرويلرك كيروسنده تعريف سابقه متوافق بر تپه كورور [١] . ليكوس واديسنك [٢] بر كنارنده بولنان اشبو تپه طوپقپودن تكفور سراينه قدر ممتد اولان سور قسمنه سربستجه بر نظارته مالكدر. بو حالده حضرت فاتحك قرار عموميلرينى تأسيس بيورديغى تپه‌نك بيان اولنان تپه وشاريسيوس قپوسنك دخى ادرنه قپوسى اولمسى لازم كلكده‌در.

مورخ شهير « دوقا » نك سابق الذكر

---

[*] « آنهما » قله‌سى ايواز افندى جامعنك شمالنده وسوراوزرنده واقع اولوب بونك خليج طرفنده واتصالنده « آنهما » حبسخانهٔ قديمى بولنديغى كبى غرب جنوبيسى استقامتنده وكذلك سوراوزرنده صره ايله «ايساق لانژ » « بازيل » ، « آندرونيق پاله‌ئولوغ » قله‌لرى واردر .

[١] بو تپه‌نك اوزرنده اليوم ارمنى مشاطلغى واردر.

[٢] بيرام پاشا صرتلرندن آقان صولر « بيرام پاشا دره‌سى » نى تشكيل ايدركه بو دره صولى قله جوارنده‌كى برده‌ليزدن بالمرور بكى بغچه دره‌سى نامنى آلور . قديماً لنغه جوارنده دكزه منصب اولان بو دره‌نك اسم قديمى « ليكوس – Lycus » دره‌سيدر.

افاده‌سی ایله بوبابده سرد ایتدیکمز مطالعه‌مورخ شهیر رومی « قریتوبولوس » ك ــ سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك طوپقپو قارشوسنده اردو قوردیغنی مشعر اولان ــ افادهٔ آتیه‌سنه دخی همان تطابق ایتمکده، آنی شرح وایضاح ایلمکده‌در .

« قریتوبولوس » دیورکه : { سلطان محمد طوپقپونك قارشوسنده وسوردن درت ستاد [یعنی ٥٠٠ خطوه] مسافه‌ده اولمق اوزره شهرك اوکنده یرلشدی ؛ شو وجهله حضرت پادشاه استحکامات خطنك تماماً مرکزی اوکنده اخذ موقع ایتمش بولنه‌یورایدی . }

حضرت فاتحك شهر اوکنده یرلشدیکی محلك امتدادی وآلدقلری نظام حربك حال وشانی مومی الیه مورخ « قریتوبولوس » ك عثمانلی اردوسنك صاغ وصول جناحلرینك ترتیباتنه متعلق اوله‌رق اعطا ایلدیکی معلومات آتیه‌دن ایوجه ظاهر وعیان اولور . بومورخ شهیر دیورکه :

{ روم ایلی بکلربکی قره‌جه‌بك صول جناحه قوماندا ایدیور ایدی . جناح مزبور شمالده واقع « کیلو پورت » نام قپودن [١] بدأ ایله « پورفیروژه‌نت » سراینه [٢] قدر چیقان واوزادن شاریسیوس قپوسنه دکین ممتد اولان قلعه دیوارلرینی محاصره‌یه مأمورایدی . اناطولی بکلربکی اسحق بك ایله محمود بك میریاندریون نام محلدن بدأ ایله یدی قله‌یه ومرمره ساحلنه قدر ممتد اولان سورلره هجومه مأمور اولمشلر ایدی . }

اکر قریتوبولوس « پورفیروژه‌نت سرایی » تعبیریله ولا کرنا سراینی ویاخود مع مشتملات « آنه‌ماس » قله‌سنی مراد ایدیور ایسه بالاده محرر چیقمق تعبیری موافق کلمز : زیرا ولا کرنا سرایی ویاخود « آنه‌ماس ــ Aanémas » قله‌سی دوزیرده یعنی اکری قپونك کیرو وآلتلرینه مصادف روادی اوزرنده‌در ؛ تعبیر مذکور ایله تکفور سراینك افاده ایدلدیکنی قبول ایلمك دها موافق اولور وچونکه تکفور سراینه واصل اولمق ایچون بر یقوشی تعقیب ایده‌رك تپه‌اوزرینه چیقلمق لازم کلور . بنابرین مورخك « پورفیروژه‌نت » سرایی دیدیکی سرایك الیوم « تکفور سرایی » دنیلان « هپدومون سرایی » و « شاریسیوس قپوسی » دیدیکی قپونك دخی بوسرایك دها اوته‌سنده بر قپو [ادرنه قپوسی] اولمسی لازم کلمکده‌در .

قریتوبولوسك افادهٔ سابقه‌سنده « میریاندریون » دیدیکی محل ادرنه قپوسی دکلدر ؛ چونکه مومی الیه « میریاندریون » کلمه‌سنك برقسم سورك اسمی اوله‌رق بو نامده بر قپو بولنمدیغی اثرنده

[١] بوقپو ایوانسرای قپوسی جوارنده اولان وعثمانلولر طرفندن « انصارقپوسی » دنیلان برقپو اولوب استانبولك قره طرفی سوری ایله خلیج کنارنده‌کی سورك تشکیل ایتدیکی زاویه رأسنده ایدی . مؤخراً منهدم ومعدوم اولمشدر [صحیفه ٥٦ مراجعت].

[٢] تکفور سرایی دنیلان سرایدرکه بوکا « هپدومون سرایی » . قسطنطین سرایی » بلیزه‌ر سرایی » دخی دینور . بوسرای یقلمش ایسه‌ده غرب جنوبیسنده بولنان « هپدومون » محکمه‌سنك قله‌سی ایله محکمهٔ مزبوره خرابه‌سی الیوم موجود اوله‌رق بین العوام تکفورسرایی

نامیله یاد اولنمقده‌در . « هپدومون » سراینك اوکنده « هپدومون باب ظفری » نامنده بیوك برقپو واریدیکه حالا موجوددر . لسان عثمانیده « تکفور » ویا « تکور » کلمه‌سی قرال، قیصر، ایمپراطور معنالرینی متضمن اولدیغندن « تکفور سرایی » اسمی سرای ایمپراطوری معناسنی متضمندر . [صحیفه ٥٤ مراجعت] .

صراحةً بيان ايتمكده‌در . بعض مورخينك مذكور سور قسمنك اسمندن اقتباساً ادرنه قپوسنی « میریاندریون قپوسی » نامیله دخی یاد وتوسیم ایتمكده اولمسیله برابر [صحیفه ٤٦ مراجعت] قروتوبولوسك میریاندریون كلمه‌سیله ادرنه قپوسنی مراد ایتمدیكی طرز افاده‌سندن اكلاشلمقده ، انك دیدیكی محلی [سور قسمنی] هرحالده ادرنه قپوسی ایله طوپقپو آره‌سنده آرامق لازمكلمكده‌در .

اردوی همایونك مركز منطقهٔ هجومنه كلنجه بونك موقع وحدودی افادات آتیه‌دن بالسهوله اكلاشیله‌بیلور :

مورخین قدیمه‌دن بعضیلرینك روایتلرینه كوره : حضرت پادشاه « میریاندریون — Myriandrion » و « مه‌زوتكیون — Mésoteichion» نام محللر قارشوسنده یرلشه‌رك هجوم اصلیسنی مذكور محللردن متشكل سور قسمی اوزرینه اجرا ایتدیرمش وقسم مزبور اوستنه توجه ایلیان عملیات محاصره بالذات حضرت پادشاهك قوماندە وادارهٔ مخصوصه‌سی تحتنده وقوعه كلمشدر . قره‌جه بك قوماندەسنده اولان صول جناحك نهایت نقطه‌سی یعنی شاریسیوس قپوسی بالذات حضرت پادشاهك تحت اداره‌سنده بولنان اراضی‌یه [مركز منطقهٔ هجومنه] تماس ایدییور و اسحق ومحمود بكلرك تحت قوماندەلرنده بولنان هجوم منطقه‌سی دخی « میریاندریون » ك بتدیكی نقطه‌ده یعنی سن رومن قپوسی [طوپقپوسی] قربنده بدأ ایدییور ایدی .

خصوصات معروضه‌دن حضرت پادشاهك شاریسیوس قپوسندن طوپقپویه قدر ممتد اولان مركز منطقهٔ هجومنه بالذات قوماندە ایتدكلری وشاریسیوس قپوسنك مركز و صول جناح منطقهٔ هجوملری محل التصاقنده بولندیغنی تظاهر ایلر .

ایشته مورخین مومی الیهم كبی « قریتوبولوس » ك دخی هیچ بر یرده میریاندریونی قپو ایله توصیف یعنی بعض خریطه‌لرده كورلدیكی اوزره « میریاندریون قپوسی » نامیله بر قپو ذكر وبیان ایتمیه‌رك بونی سورلرك بر قسمی كبی ارائه ایتمكده نه قدر حقلی اولدیغی افادات معروضه‌دن مستبان اولور . مومی الیه اثرینك بر طرفنده قسم مذكور نهایت نقطه‌لرینك شاریسیوس قپوسی ایله طوپقپو اولدیغنی بیان ایلمشدر .

شمدی‌یه قدر بیان ایتدیكمز مختلف روایات، اعطا ایتدیكمز معلوماتك عثمانلولرك قلمه‌او كنده‌كی نظام حربنه دائر مقدار كفایه صحیح بر فكر حصولنه مساعد اولمغله برابر — مذكور نظام حربك مورخین قدیمه اقوالنه تطبیقاً تعیین جهت ووضعیتی ایچون بر نقطهٔ مهمه واساسیه تشكیل ایدن وبتون استانبول محاصره‌لرنده وبالخاصه صوك محاصره‌ده الك قانلی وقوعاتك مركزجریانی، استانبوله متعلق وقایع قدیمه‌نك محور دورانی اولمغله مشهور ومتعارف بولنان — شاریسیوس قپوسی حقنده‌ده بر فكر اساسی حصولنه یاردم ایده‌جكی مأمول اولوب روایات ومعلومات مزبوره شاریسیوس قپوسی ایله ادرنه قپوسنك بشقه بشقه برر قپو اولمیه‌رق هر ایكیسنك دخی عین بر قپو اولدیغنه وهیچ دكلسه متصل دینه‌جك درجه‌ده بربرلرینه یقین برر قپو بولندقلرینه [صحیفه ٤٦] وشاریسوس قپوسنك اكریقپو اولمسی حقنده‌كی بعض روایاتك بطلان قطعیسنه دلالت واستانبول محاصره وهجوملرندن باحث اوله‌رق روم وفرنك محررلری طرفندن یازلمش بونجه تاریخ كتابلرینك برچوق یرلرنده اسمی كچن شاریسیوس قپوسنك

موقع صحيحنى ابوجه ارائه وتفهيمه خدمت ايلمه كركدر [بوقپو حقنده بالاده صحيفه ٤٨ده ملومات مفصله ويرلمش اولديغى كبى ايلروده عثمانلولرك قلعه‌يه صورت دخولى بحثنده دخى مذكور قپو يكيدن حادثهٔ تدقيقه چكيله‌جكدر] .

{٤} — محيط مقابل اوزرنده تأسيس اولنان عثمانلى بطريه‌لرى [محاصره بطريه‌لرى] حقنده معلومات مخصوصه

مورخين مشهورهٔ قديمه‌دن « نيقولو باربارو — Nicolo Barbaro » نام مورخ دقيقه شناس حين محاصره‌ده عثمانلولرك — سور قسطنطينيه‌ده اجرا ايتدكلرى اك مهم تخريبات وخساراتك اليوم دخى موجود ونظر حيرته مرئى ومشهود اولان يرلرى يعنى آچيلان اوچ بيوك كديك محللرى [آتيده بحث مخصوصنه مراجعت] قارشوسنده اوله‌رق — انشا وتجهيز ايتدكلرى محاصره بطريه‌لرينك [هجوم بطريه‌لرينك] ترتيبات اساسيه‌سنه متعلق اوله‌رق معلومات آتيه‌يى اعطا ايليور :

سراى ايمپراطورى [ولا كرنا سرايى] قارشوسنه اوچ بومبارد قونلمش ايدى [١] .

« قرسو — Cressu » قپوسى پيشكاهنه ايكى قطعه بومبارد وضع ايدلمش ايدى. [« قرسو » قپوسى « شاريسيوس » قپوسى دخى دنيلان ادرنه قپوسيدركه بوكا « قارسيوس قپوسى » دخى دينور] .

طوپقپو قارشوسنده درت بومبارد وار ايدى.

« پيژى — Pigi » قپوسى پيشكاهنده اوچ بومبارد بولنيور ايدى [« پيژى قپوسى » سليورى قپوسنك اسم قديميدركه بوكا « البيژى — Elpigi » : « پاژه آ — Pagea » قپوسى دخى دينور] .

[١] زمان قديمك بيوك طوپلرندن بر طاقملرى « بومبارد » نامى حائزدر.

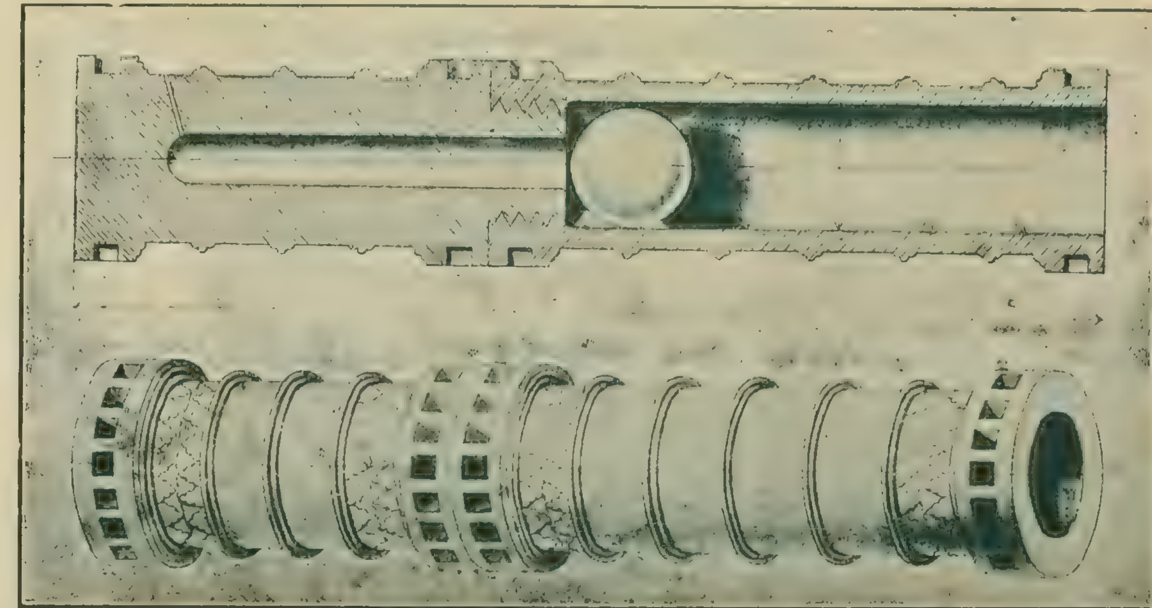
ولا كرنا سرايى ايله « قاليغاريا » دنيلان سور قسمى اوكنده [اكريقپو پيشگاهنده] [٢] بر محاصره بطريه‌سى تأسيس اولنمش ايسه‌ده بوبطريه چوق مدت چكمكسزين كيرو آلنه‌رق طوپقپو قارشوسنده تأسيس اولنمشدر .

حضرت فاتحك معلوم عالم اولان جسيم طوپى [غايت بيوك عثمانلى بومباردى] دخى اول امرده قاليغاريا قارشوسنه [اكريقپو حواليسى پيشگاهنه] وضع اولنمش ايسه‌ده اوراده مهم برايش كوره‌مديكندن محلندن قالديريله‌رق طوپقپو پيشگاهنه كتيرلمش ، حضرت فاتح ايشته بو بيوك طوپ ايله سورك بر قسمنى تخريبه موفق اولمشدر . قسم مزبور شاريسيوس قپوسى [ادرنه قپوسى] ايله طوپقپو آره‌سنده كائندر.

« جورجى دولفن — Zorzi Dolfin » نام مورخ دخى قاليغاريا اوكنده [اكريقپو پيشگاهنده] متعدد محاصره بطريه‌لرى تشكيل وتأسيس قلنديغنى وفقط بو بطريه‌لرك تأثيرسز قالمسى سببيله حضرت فاتحك بونلرى طوپقپو ايله شاريسيوس قپوسى آره‌سنه نقل ايتمكى ترويج وترجيح ايلديكنى نقل وحكايه ايليور. دوقتور « مورتمان » ديوركه: « اخشاب قپو — Porte en bois » دنيلان قپودن تكفور سراينه قدر ممتد اولان وبالخاصه اكريقپونك قرب وجوارنده بولنان استحكاماتك شمدى‌يه دكين همان هيچ تغير ايتمامش اولان حالى، اشكال اصليه‌سى مورخ موى اليهك صحت

[٢] (صحيفه ٥٤ مراجعت) .

اسکی عثمانلی افواه ناریه‌سندن :

جنتمکان فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك طونج طوپی

Canon de bronze de sultan Méhemmed II.

استانبول محاصره‌سنده قوللانیلان طوپلردن ایدوکی محقق وانکلتره حکومتنه هدیه صورتیله ویرلمکله الیوم اونده طوپچی موزه‌سنده موجود اولان بو طوپ ۱۷¾ قدم (۲۰۴¾ پوص) طولنده، و ۲۵ پوص چاپنده و ۱۸¾ طون ثقلتنده اولوب ترتیباتنه دقت اولندیغی حالده قوال هاونلرك وسوكیلور طوپلرك اعمالاتنه اساس اولدیغی تظاهر ایدر .

کلامنه اك بیوك بر شاهد عادلدر [*].

[*] بر طاقم مورخینك واز جمله «هامر»، «ژوآننه‌ن» کبی تاریخ عثمانی یازان بعض فرنك مورخلری ایله مورخین جدیدهٔ عثمانیه‌دن بر طاقمنك اك بیوك بر موقع مقاتله اولان ادرنه قپوسنی اکری قپو اولمق اوزره کوسترملرینه وایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره اردوی همایونك اکری قپو وطوپقپودن شهره کیردکارینی نقل وروایت ایتملرینه باقیلورسه بونلرك تواریخ قدیمه‌ده کوردکاری شاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولدیغنی اکلایه‌میه‌رق بو قپونك اکری قپو اولدیغنه ذاهب اولدقلری اکلاشلمقده‌در؛ بوندن بشقه بدایت محاصره‌ده حضرت فاتحك اك بیوك ومهم بطریه‌لرینی - مسبوق الذکر «جورجی دولفن» نام مورخ قدیمك افادهٔ معروضه‌سی موجبنجه - اکری قپو پیشکاهنده تأسیس ایتمسی بعض احتماللر خاطره کتیره‌یورکه انلرده: بو قپو جوارنده‌کی سور قسمنك بدایتده مشارالیه طرفندن اصل هجوم جبهه‌سی انتخاب اولنمش اولمق وبو بطریه‌لرك بروجه معروض تأثیرسز کورلمسی اوزرینه مؤخراً ادرنه قپوسی ایله طوپقپوسی مابیننك اصل هجوم جبهه‌سی اتخاذیله مذکور بطریه‌لرك بورایه نقل اولنمش بولنمق وسبب معروضه بناءً بدایت محاصره‌ده حضرت فاتحك کندی قرارکاهنی اکریقپو قارشوسنده واقع وخلیجه تماماً حاکم طوقماق تپه اوزرنده تأسیس بیورمش اولمق احتمالاتیدر. بز اویله ظن ایده‌یورزکه بیان ایتدیکمز شو ایکی حال مورخین معروضه‌یی خطایه دوشورمشدر. موشکافانه اجرای تدقیقات ایله بوقارودنبرو وایلروده‌کی مباحث مخصوصه‌سنده کشیدهٔ سلك سطور ایتدیکمز خصوصات مختلفه ابوجه نظر تدقیق وتفتیشه آلندقده مورخین موما الیهمك بوبابده بالکلیه دوچار خطیئات اولدقلری اکلاشیله بیلورواك مهم واسکی بر تاریخ ملیمزی تشکیل ایدن تاج التواریخ ایله بر طاقم خصوصی تاریخلرمزده اك مهم معاملات حربیه‌مزه ادرنه قپوسیله طوپقپو مابینی جولانکاه اولدیغنك کوسترلمسی، بوراده آچیلان کدیکاردن وصکره طوپقپو ایله ادرنه قپوسندن عساکر عثمانیه‌نك ونهایت ادرنه قپوسندن حضرت فاتحك شهره کیرمش بولندیغنك بیان اولنمسی صدق مدعامزه دلیل وبرهان کبی تلقی اولنه‌بیلور.

(٥) — مدافعینك قوتی وفیلوسی ایله ترتیبات تدافعیه‌سی

بیوك آنسیقلوپه‌دی دیورکه: «حضرت فاتح ادرنه‌ده تدارکات حربیه ایله مشغول اولدیغی صره‌ده اون برنجی قسطنطین پاله‌ئولوغ [١] دخی لازمکلن تدارکات واحضاراتده بولنه‌رق مدافعه ومقاومته صورت مکمله‌ده حاضرلنمش، داخل شهره پك کلی مقدارده ارزاق ومهمات ادخال ایلمش، اطرافدن کلن برسوری فراری ومهاجرلری داخل شهره طوپلامش والحاصل ١٤٥٢-١٤٥٣ سنه‌سنك موسم شتاسنی اکمال تدارکات ایلمك، استحکامات موجوده‌یی تعمیر واصلاح وتجدید واکمال ایله حال مدافعه‌یه قویمق اشتغالاتیله کچیرمشدر. عین زمانده مشارالیه هنوز النده باقی قالمش اولان بعض قصبه‌لری آلمان پرنسی «ژان دو قارتتو - Jean de Carretto»، مجار محارب مشهوری «هونیاد - Hunyade» ایله ناپولی قرالی «آلفونس - Alphonse» نام کبرایه دوقه‌لق عنوانلریله عرض وتکلیف ایده‌رك طلب معاونتده بولندی؛ وندیك حکومتی [٢] «سفوروزا - Sforza» نك کندی علیهنده آچدیغی محاربه‌نك غوائلیله مشغول اولدیغندن بیزانس طرفدارلغی ایله متعارف اولان «جنوه» شهری اهالیسی بیله بیوك

[١] بیوك آنسیقلوپه‌دیده صوك استانبول قیصرینك اون برنجی قسطنطین اولدیغی کوسترلمش [جلد ١٢ - قسم ٢ - صحیفه ٦٢٠ مراجعت] و «قاوزلر» دخی بو بولده اعطای معلومات اولنمش ایسه‌ده بعض آثارده وبالخاصه «لاروس» دقسیونرنده و «قامیل فیلاماریون» ك «دقسیونر آنسیقلوپه‌دیك» نام اثر عظیمنده مشارالیهك اون اوچنجی قسطنطین اولدیغی بیان اولنمشدر.

[٢] وقتیله پك مهم وقوتلی بر حکومت اولوب مقامنه الیوم ایتالیا دولتی قائم اولمشدر دینله‌بیلور.

امدادو اعانه‌لر کوندرمه‌مش ایدی. پاپا برنجی نیقولا ایله آوروپا ملل مختلفه‌سنی تشکیل ایدن غربیون کندی معاونتلرینی روملرك تابع اولدیغی شرق اورتودقس کلیساسیله غرب قتولیك کلیساسنك [روما کلیساسنك] سورنجمه‌ده قالمش اولان توحید واتحادی مسئله‌سنك صورت قطعیه‌ده حلنه تعلیق ایده‌رك نائل معاونت اولمسی ایچون اول باول مسئلهٔ مزبوره‌نك حلنی ایمپراطوره تکلیف ایلدیلر. ایمپراطور بو تکلیفی قبول ایلدی و ۱٤٥۲ سنه‌سی تشرین ثانیسنده «ساببنو - Sabino» پسقپوسی و پاپانك مرخصی اولان قاردینال «ایزیدور» استانبوله واصل اولدی؛ ماه مذکورك اون ایکیسنده مومی الیه پسقپوس معیت ایمپراطوری خلقیله هیئت اعیان، هیئت عظمای رهابین مواجهه‌سنده روما قتولیك کلیساسنك مراسم دینیه‌سنه تطبیقاً ایاصوفیه‌ده اجرای آیین ایلدی ایسه‌ده روم رهبانی طرفندن تعصبلری غلیانه کتیرلمش اولان اهالی «عثمانلی صاریغی آلتنده یشامغی پاپا تاجی آلتنده یشامغه ترجیح ایده‌رز» دیو باغرشمغه باشلادیلر. بو کیفیت پاپا طرفندن وعد ایدیلن امدادلرك استانبوله خیلی کچ واصل اولمسنی انتاج ایلدی. بوکا بناءً درکه اون برنجی قسطنطین یالکز کندی عسکریله استانبولده‌کی لاتین مهاجرینه کووه‌نه‌بیلیور ایدی؛ استانبولده بولنان وندیك مهاجرینی کندی رئیس امورلری اولان «ژیرولامو مینوتو - Girolamo Minotto» نك وساطتیله بش بیوك سفینه تدارك واحضار ایده‌رك ایمپراطوره عرض وتقدیم ایلدیلر؛ اولوقت دخی «بهرا» دینیلان بك اوغلنده مقیم جنویزلیلر دخی سلاحه صارلدیلر؛ «ساقز» اطه‌سنده اقامت ایدن جنویز مهاجرینی معاونت صورتیله استانبوله یدی یوز کشی وایکی سفینه کوندردیلرکه بونلر عناد وجسارتی ایله متعارف «ژان کیوم لونغو کوستینیانی - Jean-Guillaume Longo Giustiniani» نك تحت قوماندسنده بولنیورلردی و «ژان غرانت - J. Grant» نام مهندس شهیر دخی انك معیتنده ایدی. بوکا قارشو بك اوغلی خلقنك بر قسمی دخی عثمانلیلرله عقد رابطهٔ اتفاق ایلمشلردی.

۱٤٥۳ سنهٔ میلادیه‌سنك بدایتنده ایمپراطور اون برنجی قسطنطینك تحت قوماندسنده اوچ بیکی لاتین اولمق اوزره تقریبا طقوز بیك آدم واون روم سفینه‌سی اولمق اوزره یکرمی آلتی سفینه بولنه‌یور وبك آز اولان بو قوتلر ایله ۲۰ کیلومتره امتدادنده استانبول بدنلرینی مدافعه ومحافظه ایلمسی لازم کلیور ایدی؛

مورخ شهیر آلمانی «هامر» دخی دیورکه:

{ تحت سلاحده بولنان روملرك موجودی ٤۹۷۳ کشی‌یی تجاوز ایتمیوب بونلردن بشقه ایکی بیك اجنبی ایله ایکی سفینه‌نك (غاله‌رینك) شهره امداد اوله‌رق کتیردیکی اوچ یوز الی بشیوز راده‌سنده جنویزلی قلعه‌نك مدافعینی میاننده بولنه‌یور ایدی. مع هذا اولوقت غلطه واروشنه حاکم اولان جنوه‌لیلر (جنویزلیلر) حضرت فاتحه قارشو اسکی معاهده‌یی محافظه‌یه وبناءعلیه بی‌طرف قالمغه دیناً سوز ویرمش اولمغله برابر محصورینه هنکام محاصره‌ده هر درلو امداد واعانه‌دن کیروطورمیورلردی؛ بوکا مبنیدرکه حضرت پادشاه مذکور مانوره‌یه آکاه اولدیغی زمان اژدرها اولدیرلنجه بیلانك دخی باشنی ازمکه قسم ایتمش ایدی [۱] }

[۱] وقتیله غلطه قله‌سنك - بعض آثارده وبالخصوص «ژوآننه‌ز» نام مؤلفك «Turquie» نام اثرنده کوستردیکی وجهله - جومبه واری درت چیقندی ایله مجهز بیوك بر رأس قطعه‌سنی حاوی اولدیغی وقطعهٔ مذکوره‌نك فوقنده دخی قله‌نك بر مخروط شکلنده اولان کلاهی بولندیغی روایت اولنیور. جنویزلیلرك بو قله‌دن عثمانلیلرك

وینه «هامر» اك مشهور روم تاریخلرندن اولان اقتباسانه مستنداً دیورکه: {مدافعینك طوپلری عثمانلیلرك مشهور عالم اولان طوپنه وسائر افواه ناریهٔ جسیمه‌سنه مقابله‌دن عاجز قالمامشلردر: انلرك دخی جسیم طوپلری وار ایدی؛ حتی مدافعین طوپلری ایچنده بر طاقم افواه ناریه بولنیور ایدیكه بونلر ۱۵۰ لیوره (۷۵ کیلوغرام) ثقلتنده طاش کولهلر انداخت ایدیوروفقط هرانداختی‌اجرا ایلدکجه‌عثمانلیلردن زیاده قلعه بدنلرینی صارصه‌یور ایدی. جسیم روم طوپلرندن‌بری اثنای مدافعه‌ده پاتلامش وبوطوپی یاپان،انداخت ایتدیرن آوروپامهندسی مدافعین عثمانلی طرفدارلغی ایله اتهام ایده‌رك قتل واعدامنه یوریش اولمغله برابر مؤخراً بری‌الذمه اولدیغی‌تحقق وتظاهر ایلمکله‌صالیویرلمش ایدی [۱]}

«هامر» مدافعینك قوهٔ بحریه‌سنه عطف کلام ایله دیورکه: {مدافعینك عموم فیلوسی جمعاً اون درت یلکنلی سفینه‌دن مرکب ایدی [۲]. بوسفینه‌لر: وندیکدن کلن

و «غاله آس» دنیلان نوعدن اوچ تجارسفینه‌سی، اوچ جنویز کمیسی، بر اسپانیول وبر فرانسز کمیسی، «قندیه» روملری طرفندن اعانه‌صورتیله کوندریلان دیکردرت سفینه ایله «حانیه» دن‌کلن ایکی کمیدن متشکل ایدی.}

«هامر» ك بیانات سابقه‌سنه نظراً محاصرینك قوتی محصورین قوتندن یکرمی دفعه بیوك اولدقدن بشقه موسی‌الیهه کوره: پاپاسلرك نشر ایتدیکی خرافات سببیله مدافعینك قوهٔ معنویه‌سی مشتت وپریشان ایکن عثمانلیلر شوق وشطارته مستغرق، متانت قلبیه‌یه مالك ایدی [آتیده‌کی عسا کرعثمانیه‌نك قوهٔ‌معنویه‌بحثنه‌سی مراجعت].

«هامر»ك مقدار هاجمینی بالاده بحث مخصوصنده بیان اولندیغی اوزره مقدار حقیقیسندن پك‌بیوك ومدافعینی ایسه پك‌دون یعنی هاجمینك یکرمیده بری قدر کوسترمه‌سی افراط وتفریطك الك‌بیوكلرندن‌اولوب اثرینك‌هرطرفنده‌کورونمکده بولنان غیرت تعصبیه‌سی بومسئله‌ده ارتق بسبتون کندینی کوسترمکده‌در.

سائر آلمان‌محررینی‌دخی استانبول‌مدافعینك مقداری حقنده‌کی تفریطده محررین سائره‌دن کیرو قالیورلر؛ بونلردن بعضیلری دیورلرکه:

(ایمپراطور قسطنطینك معیتنده موجود بولنان عسکرك مقداری الك‌موثوق اوله‌رق جمعاً سکز بیك کشیدن عبارت اولوب بونك بش‌بیکی روم یدی بیزانس عسکری واوچ بیکی جنووه‌لی جوستینیانینك معاونته کتیردیکی ایتالیان افرادی ایدی.)

آلمانیا ارکان حربیهٔ عمومیه میرالایلرندن واسوچ قرالیتی فنون عسکریه آقاده‌میسی اعضاسندن «قاوزلر» ك ۱۸۴۷ سنهٔ میلادیه‌سنده

حرکاتنی ترصد ایده‌رك مدافعینه اخبار ایلمسنه وانلرك سائر حرکات نامردانه‌لرینه بناءً حضرت فاتحك مذکور قله‌یی بعدالفتح برله برابر ایتمکی‌نذر ایتمش اولدیغی‌وفقط حین فتحده یالکز قسم فوقانیسی بالهدم استانبول‌زمینی ایله برتسویه‌یه کتیرمکله اکتفا بیوردیغی مرویدر.

[۱] سیاح شهیر عثمانلی اولیا چلبینك بیانه کوره روملرك قورشونلی مخزنده‌کی‌طوپخانه‌سنده بشیوزطوپی آماده ایدی؛ قلعه بدنلری مثللو سرای برونی ایله قیز قله‌سنه دخی برخیلی طوپلر وضع وتعبیه ایدلمش ایدی.

[۲] بالاده‌بیان اولندیغی‌اوزره بیوك انسیقلوپه‌دی مدافعینك قوهٔ بحریه‌سنی ۲۶ سفینه‌دن متشکل اولرق اوزره کوستریور. بوافاده‌لر بیننده‌کی‌اختلاف ۲ : ۱ نسبتنده‌در. طرفینقوتلرینی بیان‌ومقایسه‌ده آوروپالی مورخینك نقدر چوق خطا ایتدکلری شوکوچك مثالدن دخی تظاهر ایلر.

آلمانجه وفرانسزجه اوله‌رق نشر ایتدیکی قرون اولی و وسطا وقرون اخیره محاربات مشهوره‌سندن باحث اثر عظیمك [١] «استانبولك محاصره وضبطی» بحثنده دینیلیورکه:

{ ایمپراطور اون‌برنجی قسطنطین پایتختنده یالکز ٤٩٧٣ مسلح بیزانس عسکری بولنمش وبوکا ٢٥٠٠ اجنبی وجنوزلی منضم اولمش ایدی ؛ ایمپراطورك بتون دونتماسی ١٤ یلکنلی کمی اولوب بوکیلر مدخل خلیجی سد ایدن قوتلی برتیمور زنجیرك کیروسنه صره‌لانمش ایدی. }

«ژونکیه‌ر» نام فرانسز «تاریخ دولت عثمانیه» نام اثرینك [٢] استانبولك محاصره وضبطی بحثنده مدافعینك قوت ومقدارینه عطف کلام ایله دیورکه:

{ ایمپراطور قسطنطین نامحدود دینه‌بیله‌جك اولان قوجه استانبول شهری ایچنده الك مشکل برزمانده حربه یرار طوپی طوپی ٤٩٧٣ کشی بوله بیلمش ایدی. }

برآدمك [حکمدارك] قهرمانلغی تاریخ قارشوسنده بتون برقومك معایبنی ستر ایده‌یور ، تبعه‌نك حالی حکمدارك شان وشرفنی دها پارلاق قیله‌یوردی .

ایمپراطور «قسطنطین پاله‌ئولوغ آوروپا ملل خرستیانیه‌سندن بیهوده یره امداد واعانه طلب ایلیوردی : بوصره‌ده خرستیانلق عالمی روحسز بروجود شکل وصورتنده ایدی ؛ پاپا کوز قاشدیریجی ، الدادیجی برخیالدن بشقه برشی دکل ایدی . [اثر مذکورده صحیفه ١٥٨ مراجعت.]

پاپا رومن [روم‌ائلی] اسمنك صوك وارثنه [قسطنطینه] برمرخص کوندردی ؛ اکرشرق وغرب کلیسالرینك اتحادی وقوعه کلورایسه بیوك براهل صلیب حربی چیقارمق ایچون مواعظده بولنه‌جغنی وعد ایدیوردی ؛ جنوه حکومتی استانبول ایله برانحصار تجارته مالك اولدیغندن وحکومت مذکوره‌نك غلطه‌ده‌کی برچوق تجارتخانه‌لری شهر استانبولدن برصورت مخصوصه‌ده مستفید اوله کلدکلرندن یالکز حکومت مذکوره رومارك امدادینه «جوستینیانی» نام جسور سرکرده‌نك تحت قوماندهسنده اوله‌رق برکوچك دونتما [بش بیوك سفینه‌دن مرکب برفیلو] کوندرمش ایدی ؛ بوسفینه‌لرله کلن بش بیك اجنبی استانبول عساکر مستحفظه‌سنی تضعیف ایلمشدر .

هجوم عمومیده یوز اللی بیك کشی یدی هفته‌دنبری دوام ایدن مدهش برمحاربه‌ده ضایعات عظیمه‌یه اوغرامش برآووج عسکرله مدافعه اولنان شهره یوکلنیوردی [اثر مذکورده صحیفه ١٦١]}.

«ژونکیه‌ر» ك فرط تعصب وطرفکیری ایله نه دیدیکنی بیلممزجه‌سنه اولان افادات سابقه‌سی پك کولنج ، حین محاصره‌ده ایکی یوز بیك راده‌سنده اولدیغی محقق اولان اهالئ بلده‌دن قسم کلیسنك

---

[١] بو اثر عظیم ٢١٣ قطعه بیوك لوحه‌یی حاوی جسیم ومکمل بر قطعه محاربات مشهوره اطلسی ایله بو اطلسده‌کی محاربه پلانلرینه عائد تعریفاتی جامع ٩٥١ صحیفه‌لك برکتابدن متشکلدر .

[٢] بو کتابك آدرسی بروجه آتیدر :

Histoire de l'Empire ottoman (depuis les origines jusqu'au traité de Berlin)—par de la Jonquière Paris 1881 [Hachette].

— بواثر آوروپاده شهرت عظیمه اکتساب ایلمش ایسه‌ده پك چوق خرافات ایله مالی اولوب محررینك ایلك صحیفه‌یه کندی آدرسنی یازارکن بیله حقیقتك خارجنه چیقمسی اثرك ماهیتنی میدانه قویمقده‌در ؛ استانبول محاصره‌سنه متعلق طرفکیرانه بعض افاداتی رد ایدلمك ایچون بواثره درج ایدلمشدر .

تخلیص حیاتلری ایچون سلاح مدافعه‌یه صارلدیغنی کتم وانکار ایلمسی پك عجیبدر !

آتیده‌کی روایاتی وطرفینك مقایسهٔ قوتلری بحثنده‌کی افاداتمزی اوقویانلرك ادعامزده تماماً حقلی اولدیغمزی تسلیم ایده‌جکلرینه ترددایتمه‌یز .

« ژوآننه‌ن » و « ژول وان غاوه‌ر » نام ذاتلر طرفندن یازیله‌رق « Turquie » نامی تحتنده اولق اوزره بوندن مقدم پارسده طبع ونشر ایدیلان مصور دولت علیهٔ عثمانیه تاریخنده محاصرینك قوتی (۲۵۰) بیك راده‌سنده کوستردیکی حالده مدافعینك مقدار قوتی بیان اولنمامشدر . مذکور ایکی محرر سائر فرنك محررلری کبی قوهٔ مدافعینی پك آز کوسترمیه‌رك بوبابده هیچ اولمزسه اختیار سکوت ایلمکله حقیقته یافلاشمشلردر دینه‌بیلور؛چونکه حین مدافعه‌ده بتون استانبول اهالیسنك سلاح مدافعه‌یه صارلمش اولدقلری محقق وبوکیفیت برطاقم آثارده وحتی استانبول مدافعینی پك آز کوسترن محررینك کتابلرنده بیله فقط طولاییسی ایله صراحةً مذکور ومندرجدر . ایکی یوز بیکدن دون اولمدقلری بر چوق دلائل وبراهین ایله و آتیده کوریله‌جکی اوزره الك مشهور ومتعارف مورخین افرنجیه‌دن قونت « سه‌رکو » ك افادات قطعیه‌سیله مثبت ومتبین اولان استانبول اهالیسندن [*] هیچ اولمزسه ربعنك پك زیاده تحت تهلکه‌ده قالان وطن وحیاتلرینی قورتارمق ایچون

سلاح مدافعه‌یه صارلدقلرینه شبهه ایدیله‌من . [آتیده طرفینك مقایسهٔ قوتلری بحثنه مراجعت بیوریله] .

سابق البیان « قونت سه‌کور » ۱۸۵۷ده باصدردیغی « روما شرق ایمپراطورلری تاریخی » نام اثرینك ایکنجی جلدنده استانبولك صوك محاصره‌سندن بحث ایدرکن مدافعینك قوت واحضارات تدافعیه‌سنه عطف کلام ایله دیبورکه [صحیفه ۴۸۸] :

{ سلطان محمد یوز اللی بیك کشیلك براوردو ایله استانبولی احاطه ایتدیکی اثناده « دیمتریوس » و « طوماس » نام دسپوطلری [حاکملری] استانبوله معاونتدن منع ایچون موره وتسالیایه دخی سوق عسکر ایتمش ودیکر برقول عسکر ایله قره‌جه پاشا مه‌زامبری Mésembrie ، آنشیال Anchiale ، بیزون Bizon طرفلرندن اوله‌جق تهاجمه قارشو کندوسنی تحت تأمینه آلمش وایشته بووجهله استانبول شهری حکومات متجاوره‌دن مفرز وهرنوع تدارك مهماتدن محروم ، قوتلی بردشمن ایله محاط اولدیغی حالده جهاندن آیرلمش بوله‌یوردی .

بوحال ایله تحت محاصره‌ده ایکن برقویروقلی کوکبك کورنمسی ذاتاً خوف وحشیت ایچنده بولنان افکار مدافعینی برقاتده‌ها غریق خوف وهراس ایلمشدر .

[صحیفه ۴۸۹] : ایمپراطورك امری ایله ایکی قات قلعه‌بدننك دیوارلری تعمیر اولنه‌رق بدنلر : طوپلر، روم آتشلری، قتاپولت وبالیستلر ایله تجهیز اولنمش وشهرك برقله‌سندن غلطه قلعه‌سنده‌کی برقله‌یه بیوك برتیمور زنجیر کریله‌رك روم وجنوزکمیلرینك

[*] قلعه‌نك حین تسلیمنده التمش بیك اهالینك حضرت فاتحه تسلیم اولدیغی بیوك آنسیقلوپه‌دیده [جلد ۱۲] مندرجدر محاربه‌ده تلف اولنانلر له نهایتده کیلره بالالتجا دهشت انکیز برمهاجرت عمومیه تشکیل ایتدیکی فرنك وروم تاریخلرنده محرر اولان فراریلرك مقداری مقدار معروضه ضم اولنورسه ینه مقدار اهالی ایکی یوز بیك راده‌لرینه وارر .

[غالەرلرینك] بیوك برقسمی ایله التی وندیك سفینه‌سی – مدخل خلیجی مدافعه ضمننده – بوزنجیرك كیروسنه وضع وتعبیه اولنمشدر .

ایمپراطورك برامر مخصوصی ایله استانبول سكانی تعداد اولندقده پایتختده ایكی یوز بیك اهالی موجود اولدیغی كورلدی . ارباب جسارتی صایمق لازم كلدكده ادوار ماضیه‌ده اولدیغی كبی رومن [رومالی] نامی طاشیمغه لایق ٤٩٧٠ كشیدن زیاده آدم ظهور ایتمدی . عدداً پك قلیل اولان بوقهرمانلره [!]٢٠٠٠ اجنبی التحاق ایلدی .

ایشته بووجهله روما شرق ایمپراطورلغی سەزارلرینك [قیصرلرینك]خاقی اولان قسطنطین پالەئولوغ مذكور ایمپراطورلغی مدافعه ایچون بیوك براردو یرینه اولقدر آز برعسكر جمع ایده‌بیلمش ایدیكه بوعسكر بوصره‌لرده ارنبوداق طاغلرنده محافظهٔ حكومت ایدن Scanderbeg نام حاكمك معیتنده‌كی عسكره همان مساوی كبی ایدی .

یدی بیك راده‌سنده اولان استانبول مدافعینی ترموپیل قهرمانلرینه[!] نظیره‌پاپارجه‌سنه‌دوره‌سی بش فرسخ امتدادنده اولان شهری اوچ یوز بیك كشیه قارشو [عجم ویونان مورخلرینك وادیٔ سكوننده اولان قولاقلری چینلاسون !] كمال شدتله مدافعه ایدییورلردی !

محاصره‌نك ایلك كونلرنده قلعه سورلرینك كیروسنده قالەمیەرق (١) كمال درجه بهادرانه بر خروج اجرا ومحاصرین اوزرینه هجوم ایله عملیات محاصره‌یی آلت اوست ایتدیلر [عجبا !]، دشمن صفلرینه خوف وهراس صاچدیلر !

لكن قسطنطین درحال اكلادیكه پك بهالی اوطوران بومثللو مظفریتلر مخاطره‌یی تبعید ایده‌جكنه تزیید ایده‌یور وهاجمیندن یكرمیسنك تلفی كندی ضعیف عساكر مستحفظه‌سندن بربهادرك (١) تلفی بیله تضمین ایده‌میوردی !...}

« قونت سه‌كور » جنابلرینك ازمنه قدیمه خرافاتنه ، اساطیر اولیه‌یه نظیره پاپارجه‌سنه برروماننجی قلمیله كشیدهٔ سلك سطور ایتمش اولدیغی افادات باطلهٔ معروضه‌سنك دخی رد وتكذیبنی آتیده‌كی طرفینك مقایسهٔ قوتلری بحثنه براقه‌یورز .

محررین عثمانیه‌دن عبدالرحمن بك افندی « تاریخ دولت عثمانیه » نامنده‌كی اثرلرنده اولجه دینلدیكی كبی محاصرینك قوتی ایكی یوز بیك راده‌سنده كوستردكدن صكره مدافعینك قوتی دخی بونك ربعی یعنی اللی بیك كشی راده‌سنده ارائه بیوریورلر .

سیاح مدقق شهیر عثمانی « اولیاچلبی » مرحوم محصورینك لاجل المدافعه ایكی یوز بیك كشی جلب وجمع ایتمش اولدقلرینی وقلعه‌نك جمیع برج وبارولری اوزرنده نیجه بیك مخیل شیطنتلر احداث ایلدیكنی سیاحتنامهٔ مشهورینه درج وتسطیر ایلمشدر . [جلد ١ – صحیفه ٩٦ مراجعت] [٢] .

---

[٢] ممالك واهالیمزك احوال قدیمه‌سی حقنده هیچ برتاریخمزك ویره‌مدیكی معلومات وتفصیلاتی بزه اعطا ایتمكله عالم عثمانیته فوق العاده عظیم دینه‌جك خدمتلر ایدن اولیا چلبی مرحومك السنهٔ عدیده‌یه وبالخاصه لاتین وروم لسانلرینه آشنا اولمسی سببیله اسكی تواریخ افرنجیه ورومیه‌دن ترجمه واقتباس طریقیله اثرینه وضع ایتدیكی برطاقم مباحثی ، افواه وافكار عثمانیانده قدیماً دائر وجایكیر اولمقدن طولایی اثرینه درج وتسطیر ایلمك لزوم كوردیكی برطاقم روایات وحكایات عتیقه‌یی پك مبالغه‌كارانه كورن ، خرافات واساطیر قدیمه تاریخلرینك

قلعه بدننك حالنه ، مدافعینـك اجرا آت
تدافعیه‌سـنه ه مختلف مناطق مدافعه ایله بونلرك
قوماندانلرینه عطف کلام ایده‌رك بیوك آنسیقلوپه‌دی
دیورکه :

{قره طرفنده اولان قلعه بدننك نصف جنو-
بیسی سکزنجی ژانـ « Jean » زماننده بر صورت
متینه ومکمله‌ده اوله‌رق تعمیر واصـلاح ایدلمش
ایدی ؛ » لیکوس — Lycus دره‌سنك [یکی بغچه-
دن کچن بیرام پاشا دره‌سنك] شمالنده قلعه دیوارلری
دها ضعیف ایدی ؛ وندیك عساکر معاونه‌سی
اکریقپودن « هپدومون » ه [یعنی الیوم تکفور
سرایی دنیلان محله] قدر اولان امتداد اوزرنده
بر خیـلی ضعیف اولدیغنه حکم اولنان ترتیبات
تدافعیه‌یه مارت نهایتنده ١٠٤ خطوه‌لك برخندق
علاوه ایتدیلر [١] ...... }

بیوك آنسیقلوپه‌دی سـوزه دوام ایده‌رك
دیورکه : { ٢ نیسـانده « بارتولومه‌اوسولیغو —
« Bartolome Soligo » نام سرکرده مشهور عالم
اولان زنجیری کره‌رك خلیجی قپادی ؛ بو زنجیر
تیمور طـقلری وتیمور زنجیرلر ایله یکدیکرینه ربط
ایدلمش اخشاب کتوکلردن مرکب اولوب تقریباً
شمدیکی کوپرینك [ویاخود ١٨٤٥ ده اخشاب
اوله‌رق انشا قلنان جسر شرقینك] کچدیکی محل
امتدادنده اولمق اوزره « کوزل قپو — Belle-Porte»
دینلان بغچه قپوسـندن غلطه سورلرینـه ممتد
اولور ایدی . مدافعین سفن حربیه‌سندن طقوز
قطعه بیوك سفینه بو زنجیرك کیروسنه دیزلدی ؛
قلعه بدنلری اوزرنده‌کی طوپلر ایله «فوغرژووا-
Feu Grégeois » دنیلان روم آتشـلری [٢]
لیمانك [خلیجك] مدافعه‌سنی همان زورلانه‌مز
بر حاله کتیرمش ایدی . ایمپراطور اوچ بیـك
عسکر ایله قره طرفی سورینك مرکزینی تشکیل
ایدن « سن رومن » قپوسنده [طوپقپوسنده]

[١] بالاده صحیفه ٥٦ یه مراجعت .

[٢] روم آتشی حقنده ایلروده بر بحث مخصوصده تفصیلات لازمه ویرلمشدر .

بیله فرنکلرجه نه‌ یمان بررغبت واعتباره مالك اولدیغنه
واقف اوله‌میان بعض وقوفسزلرك اهل وقوف واجنبیلرجه اهل
مرآت احوال ندیمهٔ عثمانیان اولمق اوزره بك بیوك مظهر
رغبت اولان وایشتدیکمزه کوره بعض السنهٔ غربیه‌یه
ترجمه‌سنه بیله باشـلانان اولیاچلبی سـیاحتنامه‌سی حقنده
زباندرازلقده بولندقلری مع التأسف کورلمکده‌در .

احمد وفیق پاشا مرحوم کبی برفاضل ومدقق شهیر
عثمانینك « سیاح مدقق » نام جلیلی ایله توصیف بیوردیغی
مشـارالیهك سیاحتنامه‌سـنده بوزده‌اون نسـبتنی همان
تجاوز ایده‌میان واکثریسی روم وفرنك تواریخ قدیمه‌سندن
وبالخاصـه « بیزان » تاریخندن ترجمه صـورتیله کچن
مباحث مذکوره ، روایات وحکایات معروضه‌دن صرف‌نظر
اولندیغی حالده مباحث سائره‌سنك حقیقته موافق چیقه‌جغنه
بك چـوق دلیل وبرهانلر بولنمغله وبالخاصـه مخالف
مملکتلرمز حقنـده ویردیکی معلوماتك صحت واصـابتی
بوکونکی موجودات، دورحاضرده اوورالری کزن سیاح
وزوارك مشـاهداتیله مرتبهٔ ثبوتده بولنمغله بر طاقم
مؤرخین قدیمه‌نك ـ باخصوص اسـتانبول محاصره‌ی
حقنده‌کی ـ بونجه خرافاتنه قارشو مشـارالیهك مقدار مداهنین
حقنده‌کی افادهٔ معروضه‌سی اوبله قولایلقله یابانه آته‌مایز.

ایلروده طرفین محاربینك مقایسهٔ قوتلری بحثنده
کوربله‌جکی اوزره استانبول آوروپاحکومانك وبتخصیص
جوارده وبحر سفید وامه‌لر دکزی جزیره‌لرنده بولنان
اهالینك مظهر معاونتی اولمشدر؛ بو معاونتدن طولایی
مدافعین مقدارینك روم تاریخلرنده و انلردن اقتبـاساً
فرنك تاریخلرنده قیـد وتحریر اولنـان درجه‌نك
بك یوکسکنه چیقمدیغنی عجبا کیم ادعا ایده‌بیلور ؟ ...
معلوم جهان اولان مبالغات یونانیه‌نك استانبولده‌کی مورخین
قدیمهٔ رومیه قلملرینه‌ده —اعظام وتقلیل خصوصنده— بر
جولانکاه عظیم تشکیل ایتمدیکنی عجبا کیم اثبات ایده‌
بیلور ؟.. اولا ایرانیلر ایله یونانیلر بیننده وقوعه کلن
محاربات قدیمه‌نك یونانیلر طرفندن یازلمش تاریخلری
اوقونملی، قدیم روم مورخلرینك استانبول محاصره‌سی
حقنده یازدقلری تاریخلرك درجهٔ موثوقیتنه اندن‌صکره
حکم اولنملیدر.

وحضرت فاتحك قارشوسنده اخذ وضع ايلدى ؛ مذكور اوچ بيك عسكرك بشيوزى جنوزلى اولوب عناد وجسارتيله اشتهار ايدن «كوستينيانى – Giustiniani» بونلرك باشنده بولنه‌يور ايدى .

طوپقپونك شمالنده بولنه‌رق يانندن «ليكوس» دره‌سى كچن «شارسيا قپوسى – Porte Charsias» [*] قتوليك مذهبندن جسارتيله متعارف «تئودور دوقاروستوس – Théodore de Carustus» طرفندن، ادرنه قپوسى «بروشياردى – Brochiardi» نامنى حائز اوچ برادر [يعنى بروشياردى قرداشلر] طرفندن، هپدومون [تكفور سراى] منطقه‌سى رئيسلرى «ژيرولامو مينوتو – Girolamo Minotto» نك تحت قوماندسنده اوله‌رق وندكلولر طرفندن، «ولا كرنالر – Blaquernos» ديلان اكرى قپو حواليسى ميتنده‌كى روماليلر، ساقزليلر ايله قاردينال «ايزيدور» طرفندن مدافعه اولنمش ايدى .

طوپقپونك جهت جنوبيه‌سندن «سيقلوبيوم – Cyclobium» و ياخود «هپتا پيرژيون – Heptapyrgion» شاتوسى ديلان يدى قله [صحيفه ۲۸ مراجعت] شاتوسنه قدر قلعه‌نك سور وقپولرى وندكلى «دولفن – Dolfin»، روم قتوليكى «تئوفيل پالئولوغ – Théophile Paléologue»، جنوزلى «موريچيو قاتانه‌او – Maurizio Cattaneo»، وندكلى «فابروچى قونارو – Fabruzi conaro» والحاصل وندكلى «قاته‌رينو قونتارينى – Caterino Contarini» نام رؤسا طرفندن محافظه ومدافعه اولنمش ايدى . [وندكلى «دولفن» سليورى قپوسنى و «قاته‌رينو قونتارينى» دخى «سيقلوبيوم» ديلان يدى قله شاتوسنده‌كى يالدزلى قپويى محافظه ايلمشدر] .

مرمره دكزى ساحلنده اولان سور بحرى ساحه صاريلان پاپاس وكشيشلر ايله «ژاق قونتارينى – Jacques Contarini» نك تحت قوماندسنده بولنان وندكلولر طرفندن محافظه‌يه آلنمش ايدى . آخور قپو جوارنده‌كى «بوقو له‌ئون» شاتوسنده قونسولارى «پدرو ژوليانو – Pedro Juliano» نك تحت قوماندسنده ارلق اوزره «قاتالاز – Catalans» عسكرى بولنه‌يوردى .

خليج ساحلنده بولنان سورلر: كريتلى كميجيلر ويوز آتلى ايله بش يوز آرباليچى [*] يه قوماندە ايدن روم اورتودوقسلرندن غراندوق «لوقا نوتارا – Lucas Notaras» و جنوزلى ايكى سركرده طرفندن تحت رصد ومحافظه‌يه آلنمش ايدى ؛ ليمان [خليج] مدخلنده‌كى فنار «غابريەل ترەويسانو – Gabriele Trevisano» نك تحت قوماندسنده بولنان للى وندكلى طرفندن محافظه اولنيوردى .

شهرك اورته‌سنده وقديماً فاتح جامع شريفنك محلنى اشغال ايدن حواريون كليساسنه بر قسمى سلاحلنمش پاپاسلردن متشكل اولان يدى يوز كشيدن عبارت بر احتياط اقامه اولنمش وبو احتياط عسكر ده «دمتريوس قانتاكوزن – Démétrius Cantacuzène» و «نيسه‌فور پالئولوغ – Nicéphore Paléologue» نام سركرده‌لرك تحت قوماندسنه ويرلمش ايدى .

ترتيبات معروضه ياپلمش اولمغله برابر داخل شهرده بيله شرق وغرب كليسالرينك توحيدينه خصم اولان متعصبين موجب تفرقه ونفاق اولان احوالى وكليسالرك طرفدار توحيد واتحادى

[*] طوپقپونك شمالنده واشبو قپو ايله ادرنه قپوسى ارهسنده‌كى هجوم قپوسنه بيوك آنسيقلوپه‌دى شارسيا قپوسى [شاريسيوس قپوسى] نامنى ويرمكده‌در . [صحيفه ٤٨ مراجعت] .

[*] «آرباكت» ديلان تاتار اوقلريله مسلح عساكره آرباليچى دينور .

اولانلره قارشو سوء ظن وعدم امنيتى محافظه يه دوام ايديوردى .}

ايشته بيوك آنسيقلوپه ديننك قلمه دمه مدافعين طرفندن اتخاذ وموقع اجرايه وضع اولنان ترتيبات تدافعيه حقنده كى بياناتى وجه معروض اولوب ايلروده مدافعينك ـ ضبط قلعه يى موجب اولان ـ هجوم عمومى زماننده كى احوالى ذكر وبيان اولنوركن بوبابده تفصيلات متممه عطا اولنه جقدر .

مورخين مشهوره دن برطاقملرى مدافعينك رؤساسى و ترتيبات تدافعيه سى حقنده آتى الذكر معلومات خصوصيه يى اعطا ايديورلر :

انلردن بعضيلرى ايمپراطور قسطنطينك كندى قرارگاه عموميسى جنوه لى « جيوانى كوستينيانى ـ Giov. Giustiniani » نك يان طرفنده وسن رومن قپوسنك [طوپقپونك] اوزاغنده اولمه رق اخذ وتأسيس ايلمش اولديغنى حكايه ايتمكده ومورخ شهير « فرانزه ـ Phrantzès » دخى « كوستينيانى » نك طوپقپو قربنده اخذ موقع ايلديكنى بيان ايلمكده در .

دوقتور مورتمان ديوركه : { ايمپراطور قسطنطين ايله « جيوانى كوستينيانى » « سن رومن » قپوسى [طوپقپو] طرفنده برلشمشلر وفقط « له ئونتاريوس بريه نيوس ـ Léontarius Bryennius » و « فابريزيو قورنه رو ـ Fabrizio Cornero » نام سركرده لرك شاريسيوس قپوسنده بولنمسندن عنون اولمه رق « بوشياردى قرداشلر » نامنده اوچ اصلزاده برادرى مذكور قپودن « پامپتو ـ Pemptou » قپوسى [نام ديكرله « آوارلر قپوسى »] دنيلان قپويه دكين ممتد اولان سورك ايشلى برقسمنك مدافعه سنه مأمور ايلمشلر و بعض مورخينه كوره اصالت و عناد ايله كسب نام ايدن بوقرداشلر عثمانليلرك جبهه مذكوره يه هجوملرينى شدتله مدافعه ايتمشلردر .

[بوراده شاريسيوس قپوسى دينلان قپونك «ادرنه قپوسى» و « پامپتوقپو » نك « هجوم قپوسى » ويا « اوربلى قپو » دينلان صولى قله قپوسى اولديغى دوقتورك طرز افاده سندن اكلاشلقده در .]

قونت « سه كور » اولجه بيان اولنان «روما شرق ايمپراطورلغى تاريخى » نام اثرنده مدافعينك قوماندانلرينه وترتيبات تدافعيه سنه عطف كلام ايله ديوركه [جلد ثانى صحيفه ۴۸۹] :

{ حين محاصره ده قسطنطينك معيتنده بولنان رؤسا (جنراللر) شونلردر : « غراندوق لوقا نوتارا » ، « ديمتريوس قانتا كوزه ن » ، پالهئولوغ خاندانندن « نيسه فور » ايله « تهئوفيل » ، بيوك بر جسارت وقوته مالك اولان اختيار « تهئودور قاريستينوس » .

اجنبى سركرده لرندن ونديكلى « قونتارينى » ، « لوره دانو » ، « غابريللى » ، « ترهويزانو » ، ونديك قونسولى « باتيستا غريتى » ، قاتالان قونسولى « پيرو لامو مينيوتتو » ، « پدروژوليانو » .

غراندوقك تحت امرنده بولنان «ژورژدوريا» سفن حربيه يه قوماندا ايده ور ايدى . « ژان ژوستينيانى » نام جنوه لى ايمپراطور طرفندن « بتون عساكرك جنرالى » ناميله توسيم اولنمش ايدى .

سابق البيان رؤسا مختلف پوسته لره [مدافعه منطقه لرينه] تقسيم اولنمشلرايدى . پاپانك مرخصى « قاردينال ايزيدور » ايتاليا عسكريله برابر بالفعل حربه كيرمش اولديغى كبى قتولك پاپازلرى دخى اسباب دينيه و سائره دن طولايى حربه داخل اوله رق بر صورت شديده ده مدافعه يه اشتراك ايلمشلردر } .

صوك استانبول محاصره سنك تاريخنى يازان مورخلردن « نيقولو باربارو — Nicolo Barbaro » نام ذات « استانبول محاصره سنه دائر ژورنال » نامیله بالتحرير ١٨٥٦ سنهٔ میلادیه سنده « ويانه » ده طبع ايتديرمش اولديغى اثرنده مدافعينك ترتيبات تدافعيه سنه عطف كلام ايله ديبوركه : { استانبولك قره طرفنده اولان درت قپونك انتخارلريله امر محافظه سى وجه آتى اوزره بعض جنرالى كبرايه احاله اولنمش ايدى ، مذكور قپولردر :

« يالدزلى قپو — Porte dorée » نامنده اولان برنجى قپو [يدى قله قپوسى] « قاتارين قونتارينى — Catarin Contarini » نام ذاته احاله اولنمش ايدى .

« خاريسه آ قپوسى — Porta Charisaea » نامنده اولان ايكنجى قپو « فابروزى قورنر — Fabruzi Corner » نام ذات طرفندن محافظه ايدلمش ايدى .

« اليپژى قپوسى — Porta Elpigi » نامنده اولان اوچنجى قپونك مدافعه سى « نيقولو موزه نيغو — Nicolo Mozenigo » نام سركرده يه احاله اولنمش ايدى .

سراى ايمپراطورى قربنده اولان وصوك قپويى تشكيل ايدن دردنجى قپو « دولفن — S. Dolfin » نام قوماندانه ويرلمش ايدى . }

« نيقولو باربارو » نك بيان اولنان ژورنالى [كتابى] صوك محاصره وقايعندن طرل مدت صكره يازمش اولمسى سببيله قپولرك يكديكرينه نسبتله اولان وضعيت وموقعنى اونوته رق اثرنده دوچار خطيئات اولديغى بعض محررين بيان ايتمكده وموى اليهك اوچنجى قپو ديو بيان ايتديكى « اليپژى » قپوسنه باى قله نك جوارنده اولان ايكنجى قپو [يعنى سليورى قپوسى] اولديغى وانك ايكنجى قپو ديديكى « خاريسه آ » قپوسنك اوچنجى قپو [طوپقپوسى] اولمسى لازمكلديكنى درميان ايلمكده درلر .

شهر مدافعينك سور برى اسامى اوزرينه صورت تقسيم وتوزيعى حقنده « جورجى دولفن — Zorzi Dolfin » و « پوسكولوس — Pusculus » نامنده مورخلرك اعطا ايتدكلرى معلومات يكديكرينه خيلى تطابق ايتمكده وهله قپولره ويردكلرى اسملر بالتمام بربرينه بكزه مكده . اولمغله بوبابده كى اختلافاتى برطرف ايتمكه خادم اولمق اوزره جنوبدن شماله طوغرى ممتد اولان قپولرك وبوقپولره مأمور اولديغى خبر ويريلن قوماندانلرك اسملرى صره سيله آتى يه درج ايدلمشدر :

جورجى دولفنه كوره قپولرك اسملرى	پوسكولوسه كوره قپولرك اسملرى
1. Porta aurea.	1. P. Aurea
2. P. Pagea.	2. P. Pegaea
3. P. de Sancto Romano.	3. P. Divi Romani.
P. Carsaea.	P. Charsaea.
4. P. del Falazo regia.	4. P. Regia celsa
5. P. Calligaria.	5. P. Caligaria.
6. P. Xilina appresso il porto.	6. P. Xilina.

قپولرك توركجه اسملرى	جورجى دولفنه كوره قوماندانلرك اسملرى
(١) يدى قله قپوسى	1. Andron. Cantacusino.
(٢) سليورى قپوسى	2. Nicola Guideldi.
(٣) طوپقپوسى	Giov. Cantacusino.
ادرنه قپوسى	3. Léontari Bryennios.
(٤) تكفور سرايى قپوسى	4. Geronimo Minotto.
(٥) اكرى قپو	5. Em. Guideldi.
(٦) انصار قپوسى	6. Eman Paleologo.

پوسكولوسه كوره
قوماندانلرك اسملرى

1. Cat. Contarini.
2. Batista Gritti.
3. Longini (Guist).
4. Fabriz Cornero.

هاجمين ومدافعينك قوهٔ بريه وبحريه لرى ،

هجوم ومدافعه ضمننده‌کی احضارات وترتيبات اساسيه‌لری بالاده بيان ايدلمش اولوب محاصره محاربه‌سنك طرز وقوعی بيان وتفصيل اولونه‌کن بو بابده بيلنمسی لازمکلن معلومات سائره‌کنديکندينه عرض اندام ايده‌جکندن بورادن ارتق اطنابدن صرفنظر ايدر وقائعی کراملك انظار دقت واعتنالرينی هاجمين ومدافعينك مقايسهٔ قوتلری حقنده‌کی آتی‌الذکر بحث مهمه توجيه ايلرم .

{٦} — هاجمين ومدافعين قوتلرينك مقايسه‌سی

اولجه‌ده برنبذه عرض وبيان اولنديغی اوزره صوك استانبول محاصره‌سی حقنده کتاب يازان روم مورخين قديمه‌سيله [*] دور محاصره‌ده حاضر بولنمش وبعضاً آز صکره قلم خدمتنده بولنمش بعض آوروپالی مورخين ومحررين قديمه‌نك مبالغه‌کارانه وحقيقتدن خالی اوراق آثار ومؤلفاتی اساس اتخاذ ايده‌رك روما شرق ايمپراطورلغنك پايتخت قديمی وبورادن جريان ايدن احوال ووقايع حربيه حقنده دورت عصری متجاوز برمدتدنبرو لاينقطع يازی يازمقدن بيقرب اوصاميان آوروپا محررين ومورخينی — تعقيب ايتدکلری برمقصد مخصوصه خدمت يولنده حقيقتك محو اولوب کيتديکنی قاله آلميه‌رق — صوك محاصره‌ده‌کی هاجمين مقدارينی لزومندن پك فضله کوسترمك ومدافعينك مقدار موجودينی ايسه کولنه‌جك درجه‌لرده آز ارائه ايلمك صورتيله شهر استانبولك بك قهرمانجه مدافعه اولنديغنی ، آوروپانك محل مختلفه‌سندن استانبولی تخليصه قوشان غريب قهرمانلريله برليكده بك مردانه طاورانمش اولدقلرينی والحاصل کثرتك حميت وشجاعته غلبه ايلمش بولنديغنی هرکسه آکلاتمق ، بو مشکل محاصره‌ده عساکر شجيعهٔ عثمانيه‌نك کوسترمش اولديغی خارق‌العاده غيرت وشجاعتك اکتساب ايتدکلری پك بيوك شان وشهرتك درجه‌سنی آزالتمغه چاليشيورلر .

تدقيقات ومطالعات مخصوصهٔ عاجزانه‌مزه کوره بر غيرت تعصبيه ايله ادارهٔ قلم ايدن مورخين ومحررين معروضه‌نك بوبابده‌کی بيانات وروايتلرينك شائبهٔ اغراضدن هيچ برصورتله بری اولمديغی برچوق خصوصات ايله مرتبهٔ ثبوتده بولنمغله بيانات وروايات معروضه‌يی لاجل‌المدافعه رد وخصوصات مذکوره‌يی بربر ذکر وبيان ايلمکی وجيبه‌دن عد ايلدك :

محررين ومورخين معروضه ايچنده جداً بر موقع انفراد اکتساب ايدن ونجه نجه جلدلردن تشکل ايلق اوزره يکرمی سنه‌يی متجاوز مدتده بر دولت عثمانيه تاريخی يازه‌رق آلمان وفرانسز لسانلريله نشر ايتمش بولنان آوستريالی « هامر » ك طرفين محاربينك قوتلری حقنده‌کی بياناتی دائرهٔ حقيقتك پك خارجنه چيقمش ومحررين جديده‌دن برخيلوسنك آثارينه همان عيناً کچمش ايدوکندن اولامرده بيانات مذکوره‌نك رشوصورتله بونلره ماننده بيانات سائره‌نك رد وابطالی ، وانلرك شائبهٔ اغراضدن بری اولمديغنی

[*] بيوك قسطنطين زماننده استانبولك ضبطی تاريخی اولان ١٤٥٣ سنه‌سنه قدر روما شرق ايمپراطورلغنك وقايع تاريخيه‌سنی يازان روم مورخلری هيئت مجموعه‌سنه « بيزانتين ـ Byzantine » ديلديکی لاروس دقسيونرنده مندرجدر .

اثبات واراءه ایده‌جك خصوصاتك ارائه و تذكارى مناسب كورلمشدر .

« هامر » طرفندن ایكی طرفك قوهٔ بریه وبحریه‌لری حقنده اعطا ویواتردہ اولجه طرفینك قوتلری بحثرینه مبنی درج وامـلا اولنان معلومات خصوصات آتیه‌یه بناءً حقیقته غیرمقارندر دینه‌بیلور :

(اولا) — شهرك مرمره وخلیج وقره طرفنده‌كی جبهه‌لرینك مدافعهٔ اساسیه‌سی آوروپانك هرطرفندن كلمش اولان ملل مختلفهٔ خرستیانیه‌یه منسوب اجنبیلر طرفندن اجرا اولندیغی و برطاقم كبرای اجانبك مختلف مدافعه منطقه‌لرینه [اوزون ایكی مدافعه منطقه‌سنه] قوماندا ایلمش بولندیغی مدافعینك ترتیبات تدافعیه‌سی وقوماندانلری بحثنده اعطا ایتدیكمز معلوماتدن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره برچوق كتابلرده صراحةً مندرج ومحرر وبوكیفیت مومی الیهك كندی كتابنده دخی قسماً طوغریدن طوغری‌یه و قسماً طولاییسی ایله مذكور و مصدق اولدیغی و آوروپادہ یاپیلان برچوق ادلرك و ودی آثار مذكوره‌ده طوغریدن طوغری‌یه دكل ایسه‌ده طولاییسیله ، تشریح وقایع صره‌لرنده بسط وبیان قلنمش بولندیغی حالده مقدار مدافعین بحثنده اطرافدن آقین كلن بونجه عساكر معاونه‌نك جمعاً یكون ۲۳۰۰: ۲۵۰۰ راده‌ده كوسترلمسی اغرب غرائبدن عدایدلسه سزادر .

(ثانیا) — حین محاصره‌ده همان بتون استانبول یرلی اهالیسنك وبوراده بولنان اجانبك سلاحه صاریله‌رق قلعه‌نك مدافعه‌سنه امپراطور ومعاكری ایله برلكده شهرك تخلیصنه وقف وجود وهمت ایلدكلری وهله محاصره‌نك صوك زمانلرینه طوغری كیجه‌لری تا بصباح قلعه بدنلری اوزرنده قالدقلری سائر برطاقم كتب معتبره‌ده مذكور وحتی برآره‌لق بدنلر اوزرنده‌كی اهالینك چولوق چوجقلرینك آچ قالدقلری بهانه‌سیله شهره عودته قالقشدقلری كندی كتابنده دخی مشروح ومنقول ایكن اولوقت ایكی یوز بیكدن اشاغی اولمدیغنه [*] شبهه بولنمیان اهالی بلده‌دن هیچ اولمز ایسه ربعی مقدارینك اولسون مدافعین عدادنده صاییلماسی البته بر مقصد مخصوصه مستند اولمق لازم كلور .

فونت « سه‌كور » روما شرق امپراطورلغی نام تاریخنده عساكر عثمانیه‌نك شهره دخولی بحثنده دیبورکه: « سوقاقلرده سیل كبی قان اقیه‌ردی ؛

[*] بیوك آنسیقلوپه‌دی حین فتحده آلتمش بیك اهالینك حضرت فاتحه تسلیم اولدیغنی كوستریبور ایسه‌ده بدایت محاصره‌ده امپراطورك امریله استانبول اهالیسی تعداد اولدقده درون شهرده ایكی یوز بیك كشی اولدیغنك تحقق ایلدیكی فونت « سه‌كور » ك روما شرق امپراطورلغی تاریخنده مقیددر . قلعه‌نك حین ضبطنده اهالیدن برطاقملرینك سفائن حربیه‌یه التجا ایله وسائر صورتله فرار ایلدیكی برطاقم آثار جدیده‌ده وحتی « هامر » ده مندرج اولوب بونلرله حین محاربه‌ده فوت اولانلر وصاغ قالانلر تسلیم اولان اهالی‌یه علاوه اولنور ایسه آنسیقلوپه‌دی‌یه كوره دخی استانبولده‌كی اهالینك بیوك بریكون تشكیل ایده‌جكی آشكار اولدیغی كبی مذكور آنسیقلوپه‌دینك « قرون وسطاده استانبول پلانی » نامیله عطا ایلدیكی بر استانبول خریطه‌سندن شهرك شمدیكی حالنه یقین برصورتده هرطرفی مسكون ومحلات وسوقاقلر ایله مملو اولدیغی وحتی قدیماً « قوسمیدیوم ـ Cos nidium » دنیلان ایوب سمتنده بیله شمدیكی حالی آكدیرر جهتده مسكون بولندیغی آكلاشلمقده اولدیغندن قدیم استانبول روما و روما شرق امپراطورلغی پایتختی] اهالیسنك هرحالده ایكی یوز بیكی متجاوز اولدیغنی قبول ایلمك لازم كلمكده‌در . بعد الفتح روملردن بر چوغنك آوروپایه هجرت ایتدیكی محقق واغلب [مكاتب عثمانیه‌یه مخصوص تاریخ عثمانی صحیفه ۹۸ مراجعت] آنلرك هجرتندن ودها اولجه بو ابیات ناقصك ونوعندن صكره دخی یوز بیكه قریب یرلی اهالینك استانبولده بولنمسی بیانات سابقه‌مزك نه‌درجه‌لره قدر مقارن حقیقت اولدیغنی كوسترر .

مدافعیندن قرق بیك كیشی بو صره‌ده وقوعه كلن محاربهٔ خونریزانه‌ده مقتول دوشدی ؛ التمش بیك كیشی اسیر ایدلدی . . . »

قونت « سه‌كورك » شو ایكی سوزی دخی بلدهٔ قسطنطینیه اهالیسنك حین محاصره یوز بیكدن زیاده اولدیغنی واهالئ بلده‌نك مدافعه‌یه اشتراك ایلدیكنی آب آشكاره كوسترمكده‌در .

استانبول سورلرینك دوراً اون التی كیلو-متره امتدادنده اولدیغی وشهرك قره‌طرفی حین محاصره‌ده - طقوز متره‌لك خطی دخی داخل حساب ایدلدیكی حالده - اوچ قات سورایله محاط اوله‌رق [بالاده صحیفه ۲۸ مراجعت] بو اوچ قات سورك شدیداً مدافعه اولندیغی معلوم ومحققدر ؛ وقت محاصره‌ده هر طرفدن دوچار هجوم اولان مذكور سورلرك بهر متره‌سنه بر نفر قونمش اولسه مدافعه‌سی ایچون لا اقل ۱۶۰۰۰ بیك كیشی‌یه لزوم اولدیغی وبتون محیط اوزرنده بولنان جمعاً ۱۲۲۵ عدد قله‌دن [برجدن] هربرینه اقلی اون كیشی تخصیص ایدلسه یالكز برجلرك مدافعه‌سی ایچون جمعاً ۱۲۲۵۰ كیشی اقتضا ایده‌جكی وقره طرفنده‌كی ایكی قات سور اصلیسنك دخی ۲۰۰۰۰ كیشی ایله انجق مدافعه ومحافظه اولنه‌بیله‌جكی والحاصل بتون مدافعینك هیچ اولمزسه جمعاً ۴۸۲۵۰ كشیدن دون اولمامسی لازمكله‌جكی كونش كبی آشكار برحقیقت ایكن هامرك غلطه‌ده‌كی جنویزلردن بشقه بتون مدافعینك قوتنی -- ۲۳۰۰ : ۲۵۰۰ مقداری اجنبی اولمق اوزره تقریباً -- ۷۲۷۳:۷۴۷۳ آدم اولمق اوزره كوسترمسی وایمپراطورك بوقدر عسكر واطرافدن كلن ۱۴ سفینه ایله ۲۰ كیلو متره امتدادنده‌كی استانبول بدنلرینی محافظه ومدافعه ایلدیكنی بیان ایتمسی استغراب ذكل جداً كولنه‌جك احوالدندر . بزه قالورسه « هامر »ك سكز بیك راده‌سنده كوستردیكی مدافعین تحت سلاحده بولنان برلی واجنبی عسكرك مقداری اولمغله بو مقداره قرق اللی بیكدن بیكده آشاغی اولمیه‌جغی تخمین قلنان سلاحه صارلمش اهالینك وبیوك آنسیقلوپه‌دیده استانبول ملحقاتندن قلعه‌یه دخالت ومهاجرت ایتدیكی بیان اولنان اهالئ سائرهٔ رومیه‌دن سلاحه صاریلانلرك ، اطرافدن كلن سائر قوای مسلحه‌نك دخی ضم وعلاوه ایدلمسی اقتضا ایدر .

قلعه‌نك ضبطی صره‌سنده قلعه محافظی مقدارینك عساكر عثمانیه طرفندن اللی بیك كیشی اوله‌رق تخمین قلندیغی « هامر » ده مندرج اولمغله [رومی الهك كتابنك ایكنجی جلدنده صحیفه ۴۲۴ مراجعت] بو دخی عسكر واهالیدن مركب مدافعین مقدارینك اللی بیكدن دون اولمدیغنه بیوك بر دلیل كبی تلقی اولنه‌بیلور .

برده یارم عصر اول (ییلدیرم بایزید خان حضرتلری زماننده) ایجابنده عثمانلی اردولری ایله برابر استخدام قلنمق اوزره اون ایكی بیك عسكر ویرمكی عهداً درعهده ایدن برحكومتك (تاریخ دولت عثمانیه صحیفه ۹۱ مراجعت) مدت مذكوره اثناسنده حال سابقی همان دكشمامش ایكن كندی پایتختنی مدافعه زماننده اجنبیلر ایله برابر انجق سكز بیك قدر محارب چیقاره‌بیلمش اولدیغنی میدانه قویمق قدر غریب برشی اوله‌من ظن ایدرز .

قونت « سه‌كور »ك اولجه موضوع بحث اولان « روما شرق ایمپراطورلغی تاریخی » نام اثرینك استانبول محاصره‌سی بحثنده‌كی بعض بیاناتی

[صحیفه ٤٨٧] اهالئ بلده‌دن هیچ اولمزسه بر قسمنك سلاح مدافعه‌یه صارلمش بوله‌جغی اشراب ایتمکده اولمغله عیناً آتی‌یه درج ایدلدی .

{ روم‌ایلی حصاری یاپلدیغی صره‌ده قسطنطین سلطان محمد خان ثانی حضرتلرندن جواب قطعی آلمسی اوزرینه امیدسز قالەرق و کندی جسارت وقوتندن بشقه هیچ بر استنادگاه بوله‌میەرق انشا آت ایله مشغول عثمانلولر اوزرینه کندی عساکر خاصه‌سیله بالهجوم یاپدقلری استحکاماتی آلت اوست ایلمک ایستدی ؛ لکن دها اولجه بدر حضرت فاتح استانبولی محاصره‌یه کلدیکی زمان سکان بلده‌یی تشکیل ایدن ارککلر ، قادینلر ، اختیارلر وحتی چوجقلر بیله کمال آرزو ایله سلاحلەرق کندی وطنلرینی محافظه ایلمشلر ایکن بودفعه شهر مذکورده بر قورقو حکم سورمکده اولمغله آرزوسی حصوله کتیرەمدی }.

محاصره‌منك برنده — حتی قادین وچوجقلره وارنجیه دکین — بتون سکانی سلاح مدافعه‌یه صارلەرق ابراز جسارت ایدن بر شهر سکاننك اوده‌ن جزئی زمان مروروندن صکره اجرا اولنان دیکر محاصره‌سنده مدافعه‌یه اصلا اشتراك ایتمەرك اختیار جبانت ایلمسی پك مستبعد اولدیغندن بز بالعکس قونت سه‌کور جنابلرینك افادات معروضه‌سنی اهالئ استانبولك کاملاً وهیچ اولمز ایسه قسماً اولسون مدافعه‌یه اشتراك ایتدیکنه نشانه واماره کبی تلقی ایدر و افادات مذکوره‌نك قلعه‌بدنلری اوزرنده‌کی ٧٥٠٠ بیزانس واجنبی عسکرینی ٢٥٠ بیك عثمانلی‌یه طول مدت قارشو قویمشر یعنی شهری قلتلری ایله غیر متناسب بر قهرمانلق ایله مدافعه ایلمش کوسترمك صورتنده رغیرت تعصبیه نتیجه‌سی اولدیغی شبهه‌دن وارسته عد ایلرز .

(ثالثاً) — دور محاصره‌ده دخی مرمره سواحلنده وبو سواحلك کیرولرنده برچوق روم قرا وقصباتی وسلیوری وتکفور طاغی کبی روم بلده‌لری اولمغله برابر اطه‌لر دکزنده‌کی اطه‌لر ، بحر سفیدده‌کی ردوس ، قبریس ، کریدکبی جزایر جسیمه ایله سائر برطاقم جزیره‌لر وموره و تسالیا قطعه‌لری اکثریت اوزره روملرله مسکون ایدی ؛ اول تاریخده بحر سفید بوغازینك استحکاماتی دشمن سفینه‌لرینك مرورینه ممانعته کفایت ایده‌جك درجه‌ده دکل ایدی ؛ نته‌کیم لاجل الامداد استانبوله کلن وندیك وسائره دونتماسی خسار کورمکسزین بوغازدن کچه‌بیلمشلردر ؛ بوکا بناءً اکثریسی کمیجیلکده ماهر وهر تاریخده کوزل یلکن سفینه‌لرینه مالك اولان سواحل روم اهالیسی ایله آوروپالی اجانبك هر درلو ارزاق ومأکولات وسائر لوازم حربیه‌یی حاملاً استانبوله اوکنه‌کلەرك ایدی قله ایله سرای برونی آره‌سنده اولان سور بحری قپولری اوکنده‌کی اسکله‌لره هیچ اولمز ایسه محاصره‌نك ایلك دورلرنده [یعنی عثمانلی دونتماسی بالطه لیماننده ویا بشکطاش اوکنده تیمور آتمش بولندیغی صره‌لرده] حموله‌لرینی چیقاره‌بیلورلر ایدی . مذکور سور بحری عساکر مستحفظه کافیه‌یه مالك ومکملاً طوپلرله مجهز اولدیغندن واولوقتکی دونتمای همایون ایسه تیز الدن تدارك اولنان سفن صغیره‌دن مرکب بولندیغندن سور مذکور بالطبع کندی اوزرینه وارەمیان سفن مزبوره‌نك تأثیرندن بسبتون خارج وسواحلی کاملاً آچیق و سربست بولنمغله قلعه‌نك

بو ساحلدن برچوق امدادلر المسی امور طبیعیه‌دن
بولنه‌یور ایدی .

« هامر » جنابلرینک بو رالرینی اصلا قاله آلمیه‌رق، شهرک مرمره سواحلنک آچیق اولدیغنی یعنی بسبتون محاصره ایدیله مامش اولدیغنی دوشونمیه‌رک، برطاقم مورخین اجنبیه و عثمانیه‌نک دیدکلری وجهله مدافعینک بو جهتدن خیلی امداد و اعانه‌لر آلمش و بنابرین دوام و تشدید مدافعه‌یه قدرتیاب اولمش ایدوکنی حسابه قاتمیه‌رق مجموع مدافعینی ۸ بیک راده‌سنده یعنی هاجمینه نظراً لاشی مثابه‌سنده کوسترمسی ، صکره‌لری بحرا ورودینی هرنصلسه انکار ایده‌مدیکی عساکر امدادیه‌یی ده لاشی مثابه‌سنده ارائه ایتمسی مدافعین لهنده بالالتزام ادارهٔ قلم ایلمک فکرندن بشقه برشیئه استناد اولنه‌مز . « هامر » ک سکز بیک راده‌سنده کوستردیکی مقدار مدافعین هاجمین قوتنک دخی قرق نهایه اللی بیکی متجاوز اولمدیغنی تخمین ایتمکده اولان بعض محررین اخیره‌دن بشقه هیچ برکیمسه‌نک مظهر قبولی اولمسه‌ کرکدر .

(رابعاً) — بیزانس دونناسی حضرت فاتحک پدر جنت مقرلری زماننده چناق قلعه بوغازینی طوته‌رق « وارنه » ملحمهٔ کبراسنه کیتمک ایچون مشارالیه حضرتلرینی قره‌دکز بوغازینه قدر قره‌دن کارب اوره‌دن روم ایلی یقه‌سنه کچمکه و تخته جلوسلرینی متعاقب قرمان مسئله‌سنی برطرف ایتدکدن صکره سرعتله روم ایلی‌یه کچمک ایسته‌ین حضرت فاتحی دخی طبق پدرلری کبی حرکته مجبور ایتمش یعنی هرحالده اثبات وجود ایلمش و اکثر تواریخ اجنبیه‌ده دخی ذکر ایدلمش ایکن مورخ شهیرک استانبول مدافعه‌سنده اصل بیزانس دونناسندن بحث ایتمامسی، سائر بعض مورخینه کوره‌وندیکدن امداد اوله‌رق کلن اون اون ایکی پاره حرب سفینه‌سنی دردی جنویزلیلرک و بری ایمپراطورک اولمق اوزره بش سفینه صورتنده کوسترمسی ، طرفینک قوتلرینی بیان ایدرکن بونلری‌ده هیچ حسابه قاتمیه‌رق مدافعینک قوهٔ بحریه‌سنی استانبوله اعانه ایچون آوروپا دول بحریه‌سی طرفلرندن و کریدن کوندریلن جمعاً اون درت سفینه‌یه حصر ایلمسی حقیقته قارشو بیوک بر ضربه کبی تاقی اولنمسه سزادر .

(خامساً) — استانبول محاصره‌سنده کی عثمانلو فیلوسی سفینه دکل عادتا معونه وقایق دینه‌بیله‌جک تیزالدن تدارک قلنمش مراکب بحریهٔ صغیره‌دن [اکثریسی چکدیریدن] عبارت ایکن بونی درت یوز پاره بیوک و کوچک سفینه‌دن مرکب عظیم برفیلو هیئتنده کوسترمسی من کل الوجوه داعیٔ حیرتدر.

(سادساً) — استانبول اوکنه واقعا بیوک برعثمانلی اردوسی طوپلانمش ایسه‌ده بو اردو افرادندن قسم اعظمنک اردوکاه و منزل ، صحیه ونقلیه خدماتی و خدمات سائره ایفاسنه مأمور وبر قسم کلیسنک دخی دعاجی ، سیرجی ، صاتیجی وسائره زمره‌سندن اوله‌رق اصل محاربینک برحد اعتدالی تجاوز ایتمدیکنی «هامر» نظر انصافه آلمیور ؛ استانبولک اول دورلرده معلوم جهان اولان و بالدفعات بیوک بیوک محاصره اردولرینی [وعلی الخصوص یدی کره مجاهدین عرب، درت کره‌ده عثمانلی اردولرینی] فک محاصره‌یه مجبور ایلیان متانت و رصانت فوق العاده‌سنی ، قرون وسطا نهایتنده اک بیوک طوپلرله آتیلان طاش کله‌لرک بوکبی قلاع متینه دیوارلرینه

اولان تأثیرسزلکنی، طاش کله‌لر ایله برقلعه بدننك نه‌یمان برکلفت ومشقتله تخریب اولنه‌بیله‌جکنی [*] تدقیق ومحاکمه ایلمك طرفنه‌یناشمیورز، اول عصرده حالا فوق‌العاده بر تأثیره مالك اوله‌رق منحصراً مدافعین طرفندن استعمال اولنان «روم آتشی» نك تأثیرات فوق‌العاده‌سیله اطرافه صالدیغی دهشت فوق‌العاده‌نك قلعه‌یه آز قوتله یناشیله‌مامق اسبابندن اولدیغنی بیانه لزوم کورمیورز؛ ییلدیرم بایزیدخان غازی حضرتلریله حضرت فاتحك پدر مکرملری زماننده اولدیغی کبی برغیرت تعصبیه ایله بالاجتماع استانبولك خلاص ومعاونتنه شتاب ایده‌بیله‌جك اهل صلیب اردولرینك وعلی‌الخصوص اول زمانلر بردولت قوی‌الشوکه صورتنده اولان وبلغراد قلعه‌سی کبی مجارستانك بولواری والك مهم برقلعه‌سی عدادنده برشهر مستحکمه مالك بولنان مجار حکومتی ونمسه وایتالیا [وندیك] حکومتلری، بوسنه قرالنی ایله سائر حکومات متجاورهٔ خرستیانیه عساکرینك ایلك اعلانکاه نصرانیت اولان قلعه‌نی محاصره ایله مشغول اردوی همایونی ـ عسکره‌لری ویانه‌نك ایکنجی محاصره‌سنده واقع اولدیغی وجهله ـ ارقه‌دن اوره‌بیلملری امکانی [١] وبونلره قارشو محاصرینك برمحیط معکوس تأسیس ایله اوکدن مدافعینه وآرقه‌دن انلره قارشو برمحاربه‌یه طوتیشه‌بیلملری احتمالی [*] وبنابرین عثمانلیلرك پیشکاه قلعه‌ده هردرلو احتماله قارشو بیوك برقوتله بولنمه‌سی اولان شدت احتیاجلرینی نظر انتباهه آلیورز؛ ایشته شو صورتلرله: اساساً عسکر

[*] استانبول سوری اوزرینه نه‌بیوکلکده طاش کله‌لر آتیله‌رق قلعه بدنلرینك تخریبنه موفق اولندیغی یعنی «کدیك محللری» نه‌کبی کله‌لر ایله آچلدیغی بیلنمك اوزره مزبور کله‌لرك بعضیلری ادرنه‌قپوسی ایله طوپقپوسنده وسائر بعض یولرده برر تیموره ربط اوله‌رق قپو جوارلرینه ربط وتعلیق ویا محال مناسبه‌یه وضع قلنمشدر؛ حین محاصره‌ده مستعمل اوچ جسیم طوپك غیری اولان عثمانلی افواه ناریه‌سیله آتیلان وقطرلری یکرمی ونهایت اوتوز سانتیمتره‌یی تجاوز ایتمیان بوطاش کله‌لر ایله متانت ورصانتی الیوم بیله داعیٔ حیرت اولان قوجه قوجه قلعه بدنلرینك نصل تخریبنه موفقیت حاصل اولمش اولدیغی، قوجه قوجه کدیکلرك نصل آچلمش بولندیغی عریض وعمیق نظر تدقیق وتفتیشه آلنه‌جق مواد مهمه‌دندر. بوکله‌لردن هاجین طوپلرینك ـ بعضیلری مستثنا اولق اوزره ـ پك بیوك چاپلی اولمدیغی اکلاشلقده وقلعه بدنلرینك ترتیبات مشهوده‌سنه نظراً مدافعین طوپلرینك دخی پك بیوك چاپلی اولماسی لازم کلمکده ایسه‌ده مدافعینك کندی طوپلریله آچیقده طوران هاجینه خیلی ضررلر ویره‌بیلملری طبیعی ایکن دها هاجینك ـ قسم کلیسی وسطی وکوچك چاپده اولدیغی کله‌لردن بللو اولان ـ طوپلریله بروجه معروض قلعه بدنلرنده نصل تخریبات اجرا ایتمش، نصل کدیك آچمش اولدقلری هرکسك وحتی منصفین اجانبك بیله داعیٔ بهت وحیرتی اولمقده‌در.

[١] قونت «سه‌کور» ك «روماشرق ایمپراطورلغی» نام تاریخنك جلدثانیسنده شو سطرلری اوقیورز:

[سلطان محمدخان ثانی حضرتلری تخته جلوسلرینی متعاقب ــ بعض تکلیفات تهدید کارانه‌ده بولنان ــ قسطنطینك سفیرلرینه شویله دیمش ایدی: « .... تهدیدنکزه کولرم! ایستدیککزی روماییا حکمدارى اعلان ایده‌بیلورسکز! مجارلری امدادیکزه چاغیریکز! بتون آوروپالولری دلیهٔ زمه‌سلاحلندیریکز! محوبکزی دها تسریع ایتمکدن، آتی حقوری‌قولمقدن بشقه‌برشی یاپه‌مزسکز! .... »].

قونت «سه‌کور» ك شوافاده‌سندن مستبان اولورکه حضرت فاتح استانبولی محاصره ایتمزدن برآراول اولوقت الك قوتلی دولتلردن اولان مجار حکومتی ایله سائر آوروپا حکوماتی روما شرق ایمپراطورلغی پایتخت قدیمنك محاصره وضبطنه مانع وبجابنده قیصرلره استمدادکاه ومعاون اوله‌بیله‌جك اسباب تهدیدکارانه صره‌سنده بولنمقده ایدی.

[*] بواحتماله قارشو عثمانلولر خط احاطه‌نك کیروسنی قوتلی سواری فرقه‌لری [«هامر» ه کوره یوزبیك سو اری] ایله ستر ومحافظه ایتمشلر ایدی.

طوغمش، جهانده عسكرلك وبهادرلق ايله شان وشهرت ابدى قزانمش، روم ايلنده قوجه قوجه دهشتلى اهل صليب اردولرينى بالدفعات تارمار وپريشان ايلمش بولنان عثمانلولرك اوچ يوز بيك رادهسنده بيوك براردوسنى استانبول سورلرندهكى درت بچق مدافعينه قارشو هفتهلرجه برشى ياپهمه مقتدر اولهمامش كبى كوستريور. «هامر» كبى مشهور برمورخك بويولدهكى ترهاتى جداً مستزاوار تقبيح اولسه كركدر. بوبابده ويريلهجك حكملر عريض وعميق دوشونيلهرك، انصاف الدن براغلهمرق ويرلمليدر.

آوروپا محررين ومورخينى اكثريسى «هامر» وادىسنده ادارهٔ افكار ايدنلر آز دكلدر؛ موما اليه حقندهكى مدافعامز انلرك بياننه دخى شمولنديريلهبيلور. بو يولدهكى بيانات قديمه بعض محررين جديدهيى بيله آلداتهرق خطالى برصورتده ادارهٔ قلم ايلملرينه سبب اولمشدر: ازجمله مشهور عالم اولان جنرال «مولتكه» شرق مكتوبلرى نام اثرنده استانبولى ضبط ايچون قارشوسنده اجتماع ايدن عثمانلى اردوسنى پك بيوك كوسترمش اولديغى حالده مدافعينك طوپى اون بش بيك كشيدن عبارت اولديغى بيان ايتمشدر. بيوك آنسيقلوپهدينك قوهٔ مدافعين حقندهكى بياناتنه [صحيفه ۱۶۹ه مراجعت] قارشو دخى بعض مطالعاتده بولنمق ايسترز: اثر عظيم مذكورك استانبولك صورت ضبطنى حكايه ايدن بحثك بر طرفنده پاپا طرفندن وعد ايديلن امدادلرك استانبوله خيلى كچ واصل اولديغى بيان ايدلمشيكن صكرهلرى بو امدادلرك صورت وقوع ومقدارندن بحث ايدلميور. اثر مذكور مدافعهنك ايمپراطور عسكريله استانبولدهكى لاتين وونديك مهاجرلرى، غلطهده

ساكن جنويزليلرك برقسميله ساقزدن كلن جنويز عساكر معاونهسى طرفندن اجرا اولنديغنى سويلمكده واطرافدهكى اهالينك بدايت محاصرهده داخل قلعهيه التجا ايتديكنى كوسترمكده ايكن كرك بوملتجيلرك وكرك نفس استانبول اهاليسنك سلاح مدافعهيه صارلديغنى بيان ايتميهرك وهله مرمره ساحلنك سلاحه صاريلان رهبان طاقمى طرفندن مدافعه ايدلمش اولديغنى درميان ايتمكله برابر مقدار قوت بحثنده انلرى وسائر بر طاقم عساكرى داخل حساب ايلميهرك قلعهنك مجموع مدافعينى اوچ بيككى لاتين اولمق اوزره جمعاً طقوز بيك رادهسنده كوستريور وبك آزاولان بوقوت واونى روم سفينهسى اولمق اوزره جمعاً يكرمى التى سفينه ايله ۲۰ كيلومتره امتدادنده بولنان استانبول بدنلرينك محافظه اولنديغنى درميان ايليور.

اكثر روم وفرنك آثارى وبالخاصه «هامر»ك تاريخى كبى بيوك آنسيقلوپهدينك دخى قوهٔ عثمانيهيى لزومندن پك بيوك [۲۵۰ بيك كشى] ومدافعين قوتى دخى — سلاحه صارلديغى محقق اولان استانبول اهاليسى ايله برابر اللى بيكدن اشاغى دكل ايكن — مقدار حقيقيسندن پك كوچك [۹ بيك كشى] كوسترمسى كولنهجك احوالدن اولمغله «هامر» حقندهكى مدافعامزى اكا قارشو دخى مرعى طوتمق ضرورى اولور.

مكاتب عسكريهيه مخصوص اولان «تاريخ عثمانى» نام اثر لطيفده استانبول مدافعينى حقنده ازهرجهت شايان دقت واعتنا اولان افادات آتيهيى اوقيورز:

«فرنك مورخلرى استانبولى عثمانليلره قارشى مدافعه ايدن عسكرك — اجنبى معاونهلرينك

انضمامیله برابر ـ طقوز بیکه دخی وارەمدیغنی روایت ایدەرك محاصرەدە کوستریلن مقاومتك مرتبەسنی بیولتمکو بوجهتله دور اساطیرك خیالاتنه منقلب اولمش وقایعنه حقیقی برصوك نظیره یاغمه چالیشیرلرسەدە حقیقت بویله اولمیوب هردرلو تخمینات معقولەیه نظراً قوۀ مدافعه اوتوزبیکدن دون دکل ایدی . استانبول سوری زمانجه پك زیادە متین اولدیغی ایچون فتحی عسکرك چوقلغندن همتك بیوکلکنه توقف ایدردی ...» [«مفصل» قرون جدیده تاریخی بوبابدەکی بیانات عرضکارانەیی پك رد وجرح ایلمش اولمغله اثر مذکورك جلد ثانیسنه مراجعتی توصیه ایدەرز .]

والحاصل برطاقم مورخین ومحررین اجنبیه وروم‌یەنك حین محاصرەدەکی قوۀ عثمانیەیی لزومندن زیادە اعظام ومدافعینك قوتنی ایسه صوك درجەلردە تقلیل وتصغیر ایتملری ـ فوق العادەلکندن طولایی قرون اخیرەیه مبداء اتخاذ اولنمش اولان ـ فتح جلیل قسطنطینیەدە شانلی عثمانلی سنجاغنك یکیدن اکتساب ایتدیکی شان وشرف عظیمه ضمناً بر تجاوز دیمك اولمغله بوتجاوزی رد ومدافعه ضمننده‌کی بیانات سابقەمزك مظهر حسن تلقی اولەجغنه امیدمز برکمالدر .

بزم تدقیقات ومطالعاتمزه کوره استانبول اوکنده مجتمع عثمانلی اردوسی اصناف ، سیرجی ، دعاجی مثللو صنوف اهالی دخی داخل اولدیغی حالدە یوز اللی الی یوزتمش بیك رادەسنده اولدیغی کبی مدافعینك مقداری دخی اللی الی التمش بیك رادەسنده ایدی . طرفینك قوۀ بحریەسنه کلنجه واقعا سفن عثمانیه عدداً مدافعین سفن حربیەسندن چوق ایدیسەدە بونلر چکدیری ومعونه قبیلندن کوچك کمیلر ایکن مدافعینك کمیلری دور فتحدە یازلمش برطاقم آثار عثمانیەنك بیانی وجهله اولوقت جهانك مکمل سفینەلرندن اولان بیوك و صورت مکملەدە مسلح و مجهز یوکسك بوردالی اعلا یلکن کمیلری ایدی . ایشته بوسببه مبنیدرکه عثمانلو فیلوسی ایلرودە تفصیل اولنەجغی اوزره خلیجی سدایدن زنجیری قیرەرق شمدیکی جسرین آرەسندەکی موقعده یعنی غلطه پیشکاهنده تیمور آتمش بولنان مدافعین دونماسی اوزرینه کیدەمامش اولدیغی کبی سفن عثمانیەدن قیز قوله قاسم پاشا درەسنه واورادن خلیجه ایندریلانلر دخی مدافعین سفن عظیمه ومکملەسنه هجوم وتجاوز ایدەمیەرك انلره قارشو طوپ محاربەسی وبعض کوچك محاربەلر ایله اکتفایه مجبور اولمش ومدافعین سفینەلرندن استانبولك یوم تسلیمنه قدر فعالیت ومکملیتلرینی حفظ ایلمش اولان برچوقلری یرلی واجنبی فراریلره ، آوروپادن لاجل الامداد کلن رؤسا وسرکردەلرله عساکره التجاکاه اولەرق انلری آلوب اطەلر دکزی ایله بحرسفیددەکی جزیرەلره ، مختلف آوروپا ممالکنه نقل ایلمشدر .

{٧} عساکر عثمانیەنك قوۀ معنویەسی

استانبول شهری قرون وسطانك برنجی درجەدە مستحکم شهرلرندن اولدیغی ومدافعیننك آوروپایه آرقه ویرمش بولندیغی ، برچوق آوروپا حکومتلرینك وبالخاصه پاپانك معاونات جدیه ومکملەسنه نائل اولەجغی بیلنه کلمش اولمق وفی الحقیقه برطاقم آوروپالی سینیورلرك ، عساکر معاونەنك دلالت ومعاونت وقوماندەلری سایەسنده قوۀ تدافعیەسنی پك آرترمش بولنمغله برابر مدافعینك قوۀ معنویەسنه نظراً هاجمینك قوۀ معنویەسی خیلی زیادە ایدی . چونکه :

(اولا) ـــ خلفای امویه زماننده عساکر عثمانیەنك استانبول اوکندەکی عدم موفقیتلرینه

واسطهٔ قویه کسلمش اولان روم آتشنك ودهشتی
باروت وطوپك وعلی العموم افراء ناریه‌نك ظهور
وایجادیله نسبتاً خیلی آزالمش ایدی .

(ثانیاً) — جسیم روما شرق ایمپراطورلغنك روما ایمپراطورلری وقتنده‌کی دارات و قوت قدیمه‌سی رهین انحطاط اولمغه باشلامش، مذکور ایمپراطورلق خیلی کوچلمش ، سلاطین سالفهٔ عثمانیه حضراتی وقتلرنده بیله استانبول ضبط اولنمق درجه‌لرینه کلوب حتی براراق روم قیصرلرینك عزل ونصبنه سلاطین عظام حضراتی مداخله ایتمکه باشلامش وانلردن بعضیلرینك برنسلری [وحتی بعض روایاته کوره برنسلکی زماننده صوك قیصر (تکفور) اولان اون اوچنجی قسطنطین دراکوزه بیله] اردوی همایونده بولنه‌رق تعلیم فنون حربیه ایلمش ایدی . [*]

[*] « تاریخ دولت عثمانیه » نام اثرك [صحیفه ۹۱] بیانه کوره : « ... بیزانس حکومتنده وهن وتشتت کوندن کونه آرته‌رق « یوآنیس پالئولوغوس » ییلدیرم بایزید خان حضرتلرینه قارشو فوق العاده اختیار مذلت ایتمش وعثمانلی پادشاهی دیلدیکی کبی قیصرلری عزل ونصب ایتمك اقتدارینی احراز ایلمش ایدی ؛ نته‌کیم « آندرونیقوس » اوتوز بیك آلتون ویرکو ویرمك اوزره صندالیٔ ایمپراطوری‌یه اقعاد اولنمش وبر مدت صکره « یوآنیس » پادشاه نهایتنامه بالمراجعه اولمقدار ویرکو ایله برابر عثمانلی اردولرنده خدمت ایتمك اوزره اون ایکی بیك عسکر دخی کوندره‌جکنی عرض ایتمکله بوشرطله تکرار صندالی حکومته اقعاد اولنمشدر. ییلدرم ازمیر ولایتی داخلنده بولنان « آلا شهر » تکفوری قلعه‌یی عثمانلی‌یه تسلیم ایتدیکندن سلطان بایزید خان قیصر رومی بروجه معاهده کندیء کربله بلدهٔ مذکوره‌نك تسخیرینه مأمور ایتمکله ۷۹٤ ده آلاشهر دخی قیصرك همتیله ضمیمهٔ ملك عثمانی قلمش وقیصر زاده « امانوئیل » موکب همایونده استخدام اولنمق اوزره آلیقونلمش ایدی ؛ چونکه فنون حربیه وانتظام عسکرینك مکملیتی جهتنده عثمانلی اردولری احوال زمانه‌یه نظراً اك ایلری کیتمش اولدیغندن ملوك متجاوره اوغللرینی تربیه اولنمق وتحصیل فنون عسکریه ایتمك اوزره رکاب همایونه ارسال ایدرلردی .

(ثالثاً) — برعصردنبرو روم ایلی‌یه کچه‌رك یایلمغه، فتوحاتی کیتدکجه بیوتمکه باشلامش اولان عثمانلی اردوسی کندی قارشوسنه چیقان اردولره وعلی الخصوص قوصوه ، نیکبولی، وارنه ملحمهٔ کبرالری کبی بیوك میدان محاربه‌لرنده اك دهشتلی دول متفقه [اهل صلیب] اردولرینه شانلی غلبه‌لر چاله‌رق اوج اعلای شان وظفره طوغری ارتقایله، « عثمانلی » آدی هر طرفده خوف وهراس دوشورمکه باشلامش ایدی .

(رابعاً — اردوی همایونده نظمهٔ کرامدن یتمش یدی قدر مستجاب الدعوه ذوات مقدسه موجود اوله‌رق بونلرك تهییجات وتشویقات قدسیه‌سی عساکر عثمانیه‌یی مستغرق شوق وشطارت بیشمار، قوهٔ معنویه‌لرینی بردرجهٔ عالیه‌یه ایصال ایلمش ایدی . [بو ذوات مبارکه‌نك باشلوجه‌لری : آق شمس الدین ، سیواسی قره شمس الدین ، منلا کورانی ، امیر بخاری ، منلا فناری ، جبه علی ، انصار دده حضراتی کبی اولیاء للهدر (قدس الله اسرارهم)].

(خامساً) — شرقك برکلذار صفاسی ، بربهشت رعنا اولمق اطلاقنه بحق سزاوار اولان بلدهٔ معظمهٔ قسطنطینیه‌نك احوال مشهورهٔ فوق العاده‌سی، وضعیت جغرافیه وسیاسیه‌سی، برطاقم احوال مادیه‌سی ضبطی ایچون تازیانهٔ شوق وغیرت اولیور وپایتخت سلطنت سنیه‌نك « پایتخت عالم » اولمغه جداً لایق وسزا اولان بوشهر شهیرده ناسی حالنده بتون عالم اسلامیتجه حصوله کله‌جك منافع عالیه حد وانتها تصور اولنه‌میوردی؛ بانیٔ بنیان دولت اولان سلطان عثمان خان غازی حضرتلرینك « استانبولی آچده کلذار یاپ! » صورتنده‌کی تشویقات سنیه‌لری ایله

حضرت فاتح بدرمعززو مكرمنك بو بلدهٔ معظمه‌نك ضبطی حقنده‌كی وصیت حكیمانه‌لری فاتح مشارالیه ایله رجال و اكابر دولتك صحایف خواطرینه پك جلی بر خط ایله یازلمش بولنیوردی .

(سادساً) — استانبول ضبط اولنمدقجه دولت ابد شوكت عثمانیه‌نك آوروپاده‌كی موازنت سیاسیه‌سنی محافظه ایده‌میه‌جكی ، پادشاهان آل عثمان ادام الله عزهم واقبالهم حضراتنك برین وبحرینه اولان حاكمیت مطلقه‌سنك بالتمام تأمین اولنه‌میه‌جغی وبالكز بو بلدهٔ مهمه‌نك بیوك بر اقلیم ذكر واهمیتنده اولدیغی بك ایو كسدیرلمش وبوندن بشقه بو بلدهٔ معظمه‌نك ضبطی ایچون امویلر زماننده‌نبرو بونجه مجاهدین دین مبینك دوكدیكی قانلر ده هنوز قورومامش ، اونودلمامش ایدی

(سابعاً) — استانبول شهرینك هر درلو احوال مادیه‌سندن زیاده بعض احوال خصوصیهٔ معنویه‌سی عثمانیانه موجب شوق وغیرت اولیوردی :

یكرمی اوتوز اصحاب كرام ایله تابعیندن بر طاقم ذوات قدسیه‌سمات حضراتی وجود مباركلرینك خاك قسطنطینیه‌یه ودیعهٔ مخصوصهٔ الهیه اولدقلری بتون اردوی همایونده بیلنوب طویلیور وبونلرك كشف مراقد مباركه‌لریله انلردن اقتطاف انوار هدایت ایلمك ، خاك مقدسلری اوزرلرنده نورلر ، چراغلر یاقلاغی امل و آرزوسی مجاهدین وانفینك كوكللرنده شدیدالتأثیر بر آتش كبی یانوب طوریوردی .

فی الحقیقه ملوك امویه زماننده استانبولك فتحی ایچون كوندریلن عساكر اسلامیه قوماندانیله بورایه یكرمی اوتوز قدر اصحاب كرام وتابعیندن بر طاقم ذوات فخام (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) حضراتی تشریف بیورمش ، بوراده انلردن كیمی شربت شهادتی نوش وكیمی مستقبلده اشارت رسول اللهه اتباعاً فتح قسطنطینیه‌یه شتاب ایده‌جك غزات عثمانیه‌یه باعث شوق وشجاعت اولمق اوزره اجلیله قسطنطینیه خاكنی در آغوش ایلمش ایدی.

مشار الیهم حضراتندن علمدار جناب رسول باری ، حضرت ابا ایوب الانصاری حضرتلری ایله سائر اصحاب كرامك بعدالفتح مراقد ومقامات مباركه‌لرینك كشف وتعیین اولنمسی غزات مسلمینجه پك بیوك شوق وشطارتی موجب اولمشدر .

— استطراد —

اسم شریفلری « خالد بن زید » اولان ابا ایوب الانصاری حضرتلری حضرت معاویه طرفندن اوغلی یزید ایله قسطنطینیه فتحنه اعزام قلنان عساكر اسلامیه ایله برابر كلمش ایكن (٥٢) سنهٔ هجریه‌سنده اردوگاه اسلامده وفات ایلمشدر .

قبر عالیلرینك قبل الفتح دخی زیارتگاه نصارا اولدیغی ویاغمور یاغمدیغی وبشقه بر یوزدن صیقندیلری اولدیغی حالده زیارتنه كیده‌رك روحانیتندن استمداد ونائل مقصود اوله‌رق عودت ایلدكلری بعض كتب معتبره‌ده [وبالخاصه لغات تاریخیه وجغرافیه نام اثر نفیسده] مندرجدر. مع هذا برطاقم آثار افرنجیه وعثمانیه‌ده حضرت خالد مرقد مباركنك آق شمس الدین حضرتلرینك دلالت قدسیه‌لری سایه‌سنده بعدالفتح كشف اولندیغی مندرج اولدیغی كبی اثارمز كوره‌دن برطاقمنده دخی مرقد شریفك بدأ محاصره‌ده كشف اولندیغی وعساكر اسلامیه‌نك بونی فتح جلیل ایچون برفال خیر اتخاذ ایلمش اولدقلری مندرج ومسطوردر .

الیوم بو بحث خصوصنده توضیح اولنه‌جغی اوزره بعدالفتح اصحاب كرام حضراتنك كشف مراقد منوره‌لری مظنهٔ كرامتدن آق شمس الدین حضرتلرینه احاله بیورلمش اولمغله مشارالیه حضرتلرینك همات قدسیه‌لریله اكثرینك كشف وتعیینه موفقیت حاصل اولمشدر . حضرت خالد ایله برابر فتح قسطنطینیه‌یه كلمش اولان اصحاب كریمدن « ابوشیبة الخدری » حضرتلری ایله [مشار الیهك حالیه والده‌منزك مخدوم مكرملری اولدیغی مرویدر] « حمدالله انصاری » حضرتلری سور استانبولك ایوب طرفنه دوشن زاویه‌سنده‌كی برحصار درونده ومسدود بر سور

قپوسنك قارشوسنده واقع تربهٔ شریفه‌ده وحضرت «محمد الانصاری» حضرتلری باب انصار جوارنده پرمق قپو اتصالنده‌کی تربهٔ شریفه‌ده مدفون اولدقلری کبی [بالاده صحیفه ٥٨ و ٥٩ مراجعت] حضرت جابر حضرتلری ایوانسرایده‌کی تربهٔ مقدسه‌لرنده دفین خاك عطرناك اولمشلر. دره براقی جامعی [قورشونلی مخزن جامعی] کبی اثر بعض محال مقدسه‌ده مدفون اولان سائر اصحاب کرام حضراتی دخی هپ فتح قسطنطینیه‌یه شتاب ایلمش غزات مسلمیندن اولمرله جمله‌سنك مراقد ومقامات مبارکه‌لری همیشه وبالخاصه قرآن عظیم الشانك نازل اولمش بولندیغی شهر رمضان مغفرت نشانده طوافگاه اسلام، زیارتگاه اهل ایماندرلر. «لغات تاریخیه وجغرافیه» نام اثرده دنیله‌یورکه:

ملوك امویه زماننده استانبولك فتحی ایچون کوندریلان عساکر اسلامیه‌نك قوماندانی بولنان ذاته مرجع ومشاور اولمق اوزره بورایه یکرمی اوتوز قدر اصحاب کرام تشریف بیورمش ایسه‌ده ابا ایوب الانصاری حضرتلرندن ماعداسنك کیملر اولدیغی ومدفن شریفلری برصورت قطعیه وحقیقیه‌ده معلوم اولمیوب مع مافیه زیرده محرر الاسامی اصحاب وتابعین (رضوان الله تعالی علیهم اجمعین) حضراتنك مقامات جلیله‌لری آتیده حذالرینه قید واشارت اولنان محللرده ایدوکی دلائل واهیه ایله تخمین قلنمش ومقامات مذکوره زیارتگاه انام اولمشدر.

اصحاب کرامدن خالد بن زید حضرتلری	ایوبده
« « کعب حضرتلری	ایوبده چنارنام محلده بکار دکرمان قربنده
« « ابو الدرداء حضرتلری	ایوبده زال محمود پاشا جامعی قربنده
« « محمد الانصاری حضرتلری	عبدالودود محله‌سنده باب الانصاری قربنده
« « جابر عبد الصادق حضرتلری	اکرقپو خارجنده مقبره جوارنده
« « حافظ حضرتلری	اکری قپوده قپو آره‌سنده
« « عبدالله الانصاری حضرتلری	خواجه قاسم جامعی قربنده
« « عبدالله الخدری حضرتلری	اکری قپو داخلنده روم کلیساسی جوارنده
« « ابو شیبة الخدری حضرتلری	ایوانسرای قپوسی داخلنده
« « حمدالله الانصاری حضرتلری	ایوانسرایده طوقلی دده جوارنده قلعه اتصالنده
« « جابر حضرتلری	ایوانسرای قپوسی داخلنده جامع درونده
« « ابوذر غفاری حضرتلری	چنارلی چشمه‌ده والده جامع شریفی خارجنده
« « شعبه حضرتلری	اکری قپو داخلنده شیشه خانه قربنده
« « ابوسعید الخدری حضرتلری	سلطان حمامی جوارنده قمریه جامعی قربنده
« « عبدالله بن حسام حضرتلری	سلطان حمامی کلخنی درونده
« « عمرو بن العاص حضرتلری	قورشونلی مخزن جامعی [براقی جامعی] درونده
« « وهب بن هشیره حضرتلری	قورشونلی مخزن جامعی درونده
« « اسامة بن زید حضرتلری	اکرقپو خارجنده
تابعیندن ـ غیاث بن عتبه حضرتلری	قورشونلی مخزن جامعی درونده
« « حسن حسین حضرتلری	میدانجق جامعی قربنده و حسن حسین قپوسنده
مقام امام حسین رضی الله عنه	قوجه مصطفی پاشا جامعنده مقام
همشیرهٔ جناب حسین (شهربانو) خاتون	قوجه مصطفی پاشا جامع شریفی حوالیسنده
رابعه خاتون زوجهٔ جناب جابر رضی الله عنه	» » » » » »
بابا جعفر الانصاری ومهتدی علی	زندان قپوسی داخلنده

{٨} ـ محاصره محاربه‌سنك بدئى، كدیك انداختلرینه باشلانمسی ، ایلك وقایع حربیه

٨٨٧ سنهٔ هجریه‌سنك اول بهارنده موكب همایون ایكی یوز بیك عسكردن مركب اولمق اوزره سنهٔ مذكوره ربیع الاولك اون ایكنجی جمعه كونی ادرنه‌دن حركتله مزبورك یكرمی آلتنجی جمعه كونی [یعنی اوزدرت كون صكره] استانبول خارجنه مواصلت وطوپلر وعساكر عثمانیه طاقم طاقم مواقع مقتضیه‌یه تعیین وتعبیه اولنه‌رق محاصره‌یه مباشرت ایدلدی واولجه ترتیب وتجهیز ایدیلان دونانمای همایون دخی اثنای محاصره‌ده ارشدی [خبر صحیح]

فرانسز ادیب مشهوری « لامارتین » : محاربه محاصره‌سنك وقایع اولیه‌سندن بحث ایدركن اولا ادرنه‌ده ایكی یوز بیك كشی جمع ایدلمش اولدیغنی ومحاصره ایچون ایجاب ایدن اسلحه ومحاربه ماكنه‌لری ایله جبخانه ومهماتك كیزلیجه احضار اولنمش بولندیغنی وعثمانلی اردوكاهنده هیچ بروقت اكسیك اولمایان فراری وملتجیلرك حضرت پادشاهه آلمانیا وایتالیادن عالمانه برحرب ایچون اقتضا ایدن هرنوع صنایعی، هردرلو اسراری نقل وایصال ایلمش بولندقلرینی وكلیبولیدن استانبول قپولرینه قدر ممتد اولان واسع صحرالرده كندی پاشالرینك، امیرلرینك، بكلرینك تحت قوماندا سنده اولمق اوزره سریعاً ایكی یوز بیك آوروپا وایكی یوز بیك دخی آسیا عساكرینك جمع اولنمش بولندیغنی [*] وشهرك احاطهٔ كامله‌سنك بوسقالیادن صكره نیسانك آلتنجی جمعه كونی درت بیك عثمانلینك اجتماعیله اكمال اولندیغنی وسلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك اوتاغ همایونلرینی سورلره یاناشدیررب « قالیغاریا قپوسی » دنیلان اكری قپونك قارشوسنده ویدی قله شاتوسی ایله خلیجدن [یعنی سور برینك ایكی باشلرندن] عین مسافه‌ده واقع برصرتك كیروسنه قوره‌رق [١] محاصره محاربه‌سنه بدأ ومباشرت بیورمش اولدیغنی نقل وروایت ایدیور .

مورخ شهیر خیرالله افندی بدا محاصره‌یی برابنده بولده بیان وتصویر ایلیور ، خلاصهٔ بیاناتی بروجه آتیدر :

[استانبولی محاصره ایچون یوز اللی بیكدن زیاده پیاده وسواری هیئت مسلحه جنكاوده اولدقدن ماعدا اون بیكی متجاوز مهمات آرابه‌سی مهیا اولوب كلیبولی لیماننده [٢] برمقدار سفینه‌نك بوغاز ایچنه طولاشدیرلمسی لازمه حالدن كورلمكله قپودان دریا بالطه اوغلی سلیمان بكه سفینه‌لر تداركی ایچون خبركوندرلدی وشهرك مواقع مناسبه‌سنه خارجدن لغم حفر ایتدیرلمك وتعبیهٔ جیش قاعده‌سنجه خط حربك هانكی طرفده طوتلمسی واردوی همایونك نه طرفده اردوكاه ترتیب ایلمسی وطابیه‌لرك نه بولده انشا ومهماتك نه صورتله تدارك واعطا اولنمسی ایجاب ایتدیكی والحاصل طوپجی بارق ولوازماتنه متعلق خصوصات عمیقاً مذاكره

---

[*] كوربلیوركه « لامارتین » دخی بیانات غرضكارانه‌ده « هامر » ك اثرینه تبعیت ایدیور .

[١] اكری قپونك قارشوسی یدی قله ایله خلیجدن مساوی مسافه دكلدر .

[٢] اولوقت كلیبولی لیماننده اوچ بیك راده‌سنده عساكر بحریه حاضر بولندیرلمق اصولدن ایدوكنی خیرالله افندی تاریخی بیان ایدیور .

اولاندقدن صکره استانبولك احوال داخلیه‌سنك لایقیله بیلنلردن تحقیق اولنمسی دخی وزیراعظم خلیل پاشانك عهدهٔ درایتنه حواله بیورلدی [١].

هجرتك ٨٥٧ سنه‌سی محرمنك اون بشنجی کوننه تصادف ایدن ١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی شباطنك برنجی کونی استانبول فتحی نیتیله ادرنه اطرافنده طوپلانمش اولان عساکر و سپرجی و آقنجیلر ایله حرکت اولنوب اولجه دوکدیرلمش اولان محاصره طوپلری اللیشر جفت اوکوزه چکدیریله‌رك ایکی یوز آلتمش بش بیك عسکرله [٢] استانبول پیشگاهنه کلندی. طوپلرك آغرلغی سببیله اوچ درت کونلك یول آلتمش درت کونده انجق قطع ایدلمش ایدی. نیسانك برنجی پنجشنبه کونی ایوب اوزرندن مالتپه صحراسنه قونلدی؛ ایرتسی جمعه کونی ذکر اولنان بیوك طوپلر اکریقپو ایله طوپقپو قارشوسنه وضع ایدلدی [٣]؛ ایکی کون مرورنده عسکرك آغرلغی کلوب یول یورغنلقلری آلندقدن صکره نیسانك التنجی جمعه کونی نماز وقتنه قدر التی کون مدنده طابیه‌لر یاپیلوب ایچلرینه طوپلر قونلدی ویوم مذکورده عساکر عثمانیه بلوك بلوك اقامتکاهلرندن قالقوب اردوی همایونك صاغ جناحی اناطولی عسکری ایله یدی قله قپوسنه قدر وصول جناحی دخی روم ایلی عسکری ایله ایوان سرای قپوسیله یکی قپویه قدر سورلری احاطه ایلدی. ذات شاهانه کندیلرینه مخصوص اولان عساکر خاصه ایله وسطنده بولنوب یوز بیك قدر صناف، دعاجی، سپرجی دخی اردو خلقیله کیروده حاضر طورمشلر ایدی. امرادن زاغنوس پاشا ایله قره‌جه‌بك غلطه طرفیله قاسم پاشا سواحلنی ایلوقه ایتمکه مأمور اولمشلردر. والحاصل نیسانك التنجی جمعه کونی نمازدن صکره بروجه معروض محاصرهٔ قلعه‌یه مباشرت ایدلمشدر.) ...

تورکجه بر اثر ادبیده: قلعه‌یی محاصره‌یه کلن عساکرك ایکی یوز بیك دن زیاده و اردوده بولنان طوپلر بقدارینك دخی اوچی بیوك وقصوری عادی اولمق اوزره یوز اوتوزه بالغ اولدیغی وبونلرك الك بیوکنه ادرنه‌دن استانبوله نقل اولنورکن اللی جفت اوکوز قوشیله‌رق یولده اداره‌سنه درت یوز آدم تعیین اولنمش وایکی یوز اللی کشینك دخی یوللری وکوپریلری تسویه‌یه مأمور ایدلمش ایدوکی وبو مشکلات سببیله اردوی همایونك ... آتنه آنجق ایکی آیده واصل اوله‌بیلمش اولدیغی وقلعه‌نك یرلی واجنبیدن سلاح طوتان مستحفظلرینك اوتوز بیك کشیدن زیاده بولندیغی کوستریلیور.

اخیراً فرانسه‌ده نشر ایدیلان بیوك آنسیقلوپه‌دی‌یه کوره: حضرت فاتح ٧ نیسان ١٤٥٣ تاریخنده اردوکاهدن چیقوب قلعه بدنلرینك اتکلرینه قدر ایلرولیه‌رك ١١ نیسانده

[١] ایمپراطور قسطنطین پاله‌ئولوغك موره پرنسلکی زماننده وزیراعظم خلیل پاشانك دولت نامنه انکله بالدفعات مخابرات ومکالماته بولندیغی وحتی ایمپراطورك صندالیٔ ایمپراطوری‌یه انك وساطت ودولتك معاونت مخصوصه‌سی ایله اوطورمش اولدیغی وخلیل پاشانك روم اعاظم وکبراسیله امور دولتدن طولایی معارفه‌سی واستانبول حقنده وقوف مخصوصی بولندیغی محقق اولمغله احوال داخلیه‌سنك انك واسطه‌سیله تحقیقنه فرمان بیورلمسی موافق مصلحت بولنمش ایدی.

[٢] مذکور المقدار عساکرك مجموعی جنکجی اولمیوب نصفنه قریبی سپرجی وبرچوغیده آق شمس الدین حضرتلری معیتنده‌کی بابایی درویشلری ایله اردو عمله‌سی اولمغله اصل جنکجی عسکر سکسان بیکدن زیاده دکل ایدی.

[٣] بالاده ادرنه قپوسی واکریقپو حقنده اعطا اولنان تفصیلاته مراجعت بیوریله.

محيط مقابلی اکال و طوپلرله سائر محاربه ماکنه‌لرینی خطمن بور اوزرنده ترتیب و تأسیس ایتمش و ١٢ نیسانده عثمانلی دونماسی بشکطاش قوینده (طولمه بغچه اوکلرینه) کله‌رك تیمور آتمشدر .

« هامر » ه کوره : عثمانلی خط احاطه‌سی سرای ایمپراطوری او کنده‌کی Porte de boais دینلان اخشاب قپودن [*] یدی قله قپوسنه‌دکین ممتد اولیور ایدی . حضرت فاتح آکریقپونك قارشو سنده‌کی تپه‌نك کیروسنده کندی قرارکاهنی [اوتاغ همایونی] تأسیس بیورمش اولدیغی کبی اك بیوك طوپنی دخی ایمپراطورك یکیدن تحکیم و ترصین ایتمش اولدیغی مذکور قپو پیشکاهنه وضع و تعبیه ایتمش ایسه‌ده مذکور طوپك بوراده حسن تأثیر حاصل ایده‌میه‌جکی اکلاشلمش اولدیغندن آنی « سن رومن قپوسی » قارشوسنه نقل ایتدیرمش و اولوقتدن برو بو قپو « طوپ قپوسی » نامیله یاد ایدلمکده بولنمشدر . مذکور طوپك ایکی طرفنه دها کوچك چاپده و فقط هر بری یوز اللی لیوره (یعنی ٧٥ کیلوغرام) نقلتنده کله آتار دیکر ایکی بیوك طوپ وضع و تعبیه اولنمش ایدی .

« لامارتین » دیورکه : « هونیاد » طرفندن نزد فاتحه مأموراً کوندرلمش اولان بر مجارلینك توصیه‌سنه توفیقاً حضرت پادشاه ادرنه‌ده اصاغه

[*] Porte de bois نامنده‌کی قپونك قره طرفی سورلرینك خلیجه ملاقی اولدیغی نقطه‌ده اولان « انصار قپوسی » ایدوکی و بو قپونك اسم اصلیسی « قسیلی پورتا Xil porta » اولوب اخشابدن معمول اولدیغی ایچون کندوسنه بو نام ویرلدیکی بعض کتب تواریخده و بالخاصه « مفصل » ده مندرج ایسه‌ده بعض مورخین دخی انك تکفور سرایی او کنده‌کی اخشاب سرای ایمپراطوری قپوسی اولدیغنی بیان ایتمکده‌در . خیراله افندی تاریخنك بو قپویی خلیج کنارنده کوسترمسی روایت اولیه‌یی تأیید ایلمکده‌در .

اولنمش بیوك طوپ ایله اکا قریب بر جسامتده اولان دیکر بر قاچ جسیم طوپی « سن رومن » قپوسنك قارشوسنه قویدرتدی . دها کوچك چاپده طوپلردن متشکل ١٨ بطریه مجار مهندسلری وساطتیله غلطه تپه‌لرندن مرمره‌یه قدر اولاق اوزره سورلر خطنك قارشوسنه مسافه بمسافه تأسیس ایدلدی . [بو بیاناتنده لامارتینك ایشلری مجار مهندسلرینه کوردرمسی شایان دقتدر !...]

بو رساله دبیه‌هجرم جبهه‌سنك قره طرفندن انتخابنه عطف کلام ایله دیورکه :

[هر نقدر شهرك صویه متصل اولان جهتلری یالین قات بر دیوار ایله محاط ایسه‌ده خلیجك کذرکاهی اوزمانلر کسری محال بر زنجیر ایله مسدود اولدیغی کبی لاغه بوستانی و قدرغه بر لیمان اوله‌رق اطرافلری دخی خندق و قله‌لرله مستحکم ایدی . بناء علیه حرکات حربیه‌نك قره جهتندن اداره‌سنده دها زیاده سهولت کورلدی .

الآن آثاری مشهود اولدیغی وجهله استانبول حصاری اولوقت قره طرفنده ایوانسرای ساحلندن یدی قله‌یه وارنجه‌یه دکین ایکی قات متین بدن و متعدد برجلرله تحکیم اولنمش و صو ایله مملو درین بر خندق ایله دخی دکزدن دکزه کسلمش اولدیغندن اوعصره کوره استانبول ممتنع التسخیر کبی کورینوردی ؛ لکن پادشاهك همت قهرمانانه‌سنه قارشو حصارك او قدرمتانتی فائده ویرمامشدر .]

استانبولك بر چوق مدت طیانه‌میه‌جغی میدانده ایدی ؛ بونکله برابر بیك بشیوز سنه‌لك بر حکومت ایمپراطوریه‌نك زوالی و استانبول

کبی کرهٔ ارضك مرکز منفردی صایلان بر شهر شهیرك بر ادارەدن دیگر ادارەیە انتقالی امور عظیمەدن اولدیغندن یینە بر مدهشك طیاندی ؛ چونکە جنویزلردن (و آوروپانك سائر طرفلرندن) متعدد سفائن ایلە یاردمجی عسکر کلەرك درون مملکتە صوقلمش و استانبول فتحنامەسندن [*] منفهم اولدیغی اوزرە غلطەدەکی فرنکلر سلطنت عثمانیە ایلە مصالح ایکن انلردخی خفیاً استانبولە معاونتدە قصور ایتمامش اولدقلرندن حکومت ایمپراطوریە بونلردن جسارت آلمش ، بنابرین اثنای حربدە محاصرین طوپلرینك آچدیغی رخنەلر درحال قپادیلور اولمش ایدی . والحاصل حکومت ایمپراطوریە وارقوتی بازویە کتیرمش و جنویزلر طرفندن ایدیلان یاردمدن دخی قوت آلوب حرب و مدافعەیە قیام کوسترمشدر . [*]

داخل شهردە یرلی و آوروپالی بر چوق عساکر قول قول قلعەسورلرینە تقسیم و مأمور ایدلمش ، یکی قپوچە ساحەسندە برمقدار امدادجی عسکر طوپلانمش ایدی . برج وباروی حصار دائراً مادار لشکر نیزەدار ایلە محاط اولوب اصلا تجربە و اغاجدن خانەسنە عدم اعتیادلری سببیلە هر محلەنی کارکیر ومنتظم سوقاقلری واسع وبرچوق اماکن جسیمە ومهمەیی و سرایلری حاوی اولان داخل شهردە اهالی ایلە عسکرك آلتی آیلق حوائج ضروریەلرینی برطرف ایدەجك ارزاق ومهمات موجود ایدی .

مع هذا قلعە اهالیسی مأیوسیت تامە ایچندە قالدقلرندن (شرق وغرب کلیسالرینك برلشمەسی ایلە قتولیکلرك حمایهٔ صحیحەلرینی تحصیل ایتمکە سبب اولورز وشو صورتلە اولەجق امدادلر سایەسندە مضیق محصوریتدن خلاص اولوب قورتیلورز ...) کبی سوزلری آرەلرندە تفوه باشلادقلرندن روم پاپاسلرینك عقللری باشلرندن کیدوب (چارەمز قالمدیغی حالدە قبول رعیت ایلە محافظهٔ مذهب ومسلك ایلمك تبدیل اصول آیین ایلە اعدایە غلبە ایتمکدن خیرلیدر . [۱] هان کلیسالر آچلسون ؛ خلق دعا ایلە مشغول اولسونلر ا..) دیمکە باشلادیلر . بو وجهلە پاپاسلر طرفندن فوق العادە تعصب کوسترلمش ایسەدە اهالی صدمات قاهرهٔ عثمانیەدن قورقمش اولدقلرندن قتولیکلر ایلە برلشمك مادەسندن بو وجهلە آیریلەمیوب پاپاسلر ایلە خلق ارەسندە کفت وکو چوغالدیغندن اعانە ایدرلر ایسە برلشمك وعدی ایلە پاپا طرفنە وسائر قتولیك حکمدارلری جانبلرینە مأمورلر چیقارلدی [۲] .

هردرلو تدارکات بیتوبدە هجومە (محاصرە جنکنە) باشلانەجغی صرەلردە حضرت فاتح

[*] خبر صحیح .

[۱] قتولیك واورتودوقس کلیسالرینك (تعبیر آخرلە شرق وغرب کلیسالرینك) اوصرەلردە برلشمسی عثمانلیلر ایچون فوق العادە مضر ایدی ؛ بو اتحاد حصولە کلسە ایدی استانبول مسئلەسی بیوك بر آوروپا مسئلەسی رنك وصورتنی آلەجق ایدی. اتحاد مذکوری منع ایدرك شرق کلیساسنە تابع حکومات واقوامی قتولیکلردن آییرمق وشو صورتلە اهل صلیب محارباتی صدمەلرندن قورتیلوب فتوحات وموفقیات آتیەلرینی تامین ایلمك عثمانلیلر ایچون الزم ایدی. حضرت فاتحك بعد الفتح «روم پطریقلکی» مقامنی یکیدن تأسیس ایدەرك روم تبعەسنی هیچ اومدقلری امتیازات ونعم وسعاداتە نائل ایلمك ایلە نقدر بیوك بر عالیجنابلق ، سیاستجە نقدر عالی بر اقتدار کوسترمش اولدیغی ادنا ملاحظە ایلە معلوم اولور .

[۲] خیرالله افندی تاریخی .

محمود پاشایی [۱] سفارتله ایمپراطورك نزدینه كوندرەرك بیهوده یره قان دوكلمك ، خانمانلر سوندرمك ایچون قلعەنك عثمانلولره تسلیم ایدلمسی تكلیف وطلب وایشته شو صورتله عالم مدنیته قارشو بر بیوك اثر انسانیت ارائه ایلدی .

ایمپراطور قلعەنك متانت فوق العادەسنه ، عسكرینك جسارت ومهارتندن زیاده قریباً آوروپادن ورودی بكلنیلان بیوك امدادلره ، داخل شهرده سلاح مدافعەیه صاپلانلرك وفرتنه [۲]

[۱] بعدالفتح خلیل پاشانك یرینه وزیر اعظملق منصب جلیلنه نائل اولمش بولنان محمود پاشای ولیدر.

[۲] « لامارتین » ه كوره بو صرەده استانبول شهرنده اوچیوز بیك نفوس وارایدی . بومقدار نفوسدن ثلثنك سلاح استعمالنه مقتدر اولدیغی قبول ایدلسه وبومقدارك دخی هیچ اولمز ایسه نصفنك استانبولك بتون حیاتنی تهدید ایدن برحرب مدهشده سلاح مدافعەیه صارلدیغی قبول ایدلسه عساكرمعاونهٔ اجنبیەدن غیری اولەرق سورلر اوزرنده اللی بیك مدافعنك وجردینی قبول ایلمك طبیعی وضروری اولور ؛ بوندن بشقه اكثر تواریخ رومیه وافرنجیەنك وحتی هامرك جریان محاربه حقندەكی بیاناتی اهالیدن قسم كلیسنك محاصرەنك صوك زمانلرنده بدنلر اوزرنده بولندیغنی طولاییسی ایله ارائه ایدهیور . بوحالده مدافعین مقدارینی اللی بیكدن بیله زیاده اولمق اوزره قبول ایلمك اك معقول ومناسب ایكن بوندن اقدم دخی مباحث مخصوصەسنده بیان اولندیغی اوزره همان بتون روم وفرنك مورخلرینك مدافعین مقدارینی صوك درجەده قلیل كوسترمكه انلره ، اوزمانك اسپارطەلیلرینه ! برقهرمانلق حصەسی چیقارمغه چالشملری جداً كولنەجك احوالدندر . راستكو بر مورخ كبی طانمش اولدیغی حالده تاریخ عثمانیسندەكی بك بیوك یالانلری ، غرضكارلقلری میدانده اولان « لامارتین » دخی انلره قاریشەرق دیپوركه : اوچ یوز بیك كشی ایله مسكون اولان شهر ، ایمپراطوره انجق آز برعددده حقیقی عسكر اعطا ایده بیلیوردی: قسطنطینك برابنده عساكرك قوهٔ موجودەسی دفترینی طوتان تشریفات عمومیه ناظری « فرانزه «Phranzès»

مغروراولەرق كوندریلان ایلچی‌یی رداتمش ایدی.

بونك اوزرینه سلطان مشارالیه حضرتلری درحال محاصره جنكنه باشلانمسنی فرمان بیوردی: « هامر » ه كوره ۱۴۵۳ سنهٔ میلادیەسی نیسانك اون برنده (خیراه افندی تاریخنه كوره ٦ نیسانده) اك بیوك عثمانلی طوپنك شفق وقتی اجرا ایتمش اولدیغی برنجی انداخت استانبول آفاقنی زانغر زانغر تترەتەرك محاصره هجومنه باشلاندیغنی طرفینه اعلان ایدیبورایدی.

خط محاصره بونجه ترتیب ایدلمش اولان محاصره بطاریەلرندەكی بتون طوپلر آتشه باشلامش ایدی . اك بیوك طوپی طولدیرمق ایچون ایكی ساعت مقداری زمان صرفی لازم كلیوروبونكله بر كونده انجق سكز انداخت اجرا اولنه بیلیورایدی.

« لامارتین » ك بیاننه كوره «اوربان»ك اصاغه ایتمش اولدیغی بوطوپ طوپجدن اولوب كلەلری اون ایكی قاریش محیطنده و (۱۲۰۰) لیوره (٦٠٠ كیلو) ثقلتده ایدی . بوز عدد اوكوز ویدی‌یوز كشی ایله تحریك اولنان بوطوپك ادرنەدن استانبوله قدر امور نقلیەسنه بشیوز چفت اوكوز ، اوچ بیك طوپجی عسكری تعیین وتخصیص قلنمش ایدی .

[بو طوپ حقنده معلومات مكمله « مفصل » ك جلد ثانیسنده (« محاصره طوپلری » برلوحەلی حاشیەده) وروم مورخلرندن « قریتوبولوس »ك فاتحه تقدیم ایلدیكی رومجه استانبول محاصرەسی تاریخنده مندرجدر].

سلاح آلتنده انجق بش بیك روم صایەبیلدی ؛ بش التی بیك اجنبی عساكرمعاونەسی دخی جنووا اصیلزادەلرندن « ژوستینیانی » ایمپراطور نامنه طوپلامش ، پایتختك مدافعەسنه كتیرمش ایدی . قسطنطینك وقتیله تحت حكمنده بولنان « موره » و« پیر » ن جلب ودعوت ایلمش اولدیغی برآوچ اسپارطەلیلری ! دخی بو مقداره علاوه ایلمك لازم كلور .

مرحوم خيرالله افندى تاريخ مشهورنده — استانبول محاصره‌سنده استعمال اولنان طوپلره وانلرك انداخته باشلامسنه عطف كلام ايله — ديبوركه : حضرت پادشاه ادرنه‌ده محاصره طوپلرينى مجارلى اوربان ، مهندس صاروجه ، معمار مصلح‌الدين معرفتلريله باقر وپرنجدن ممزوج اوله‌رق اذابه ايتديرمش ايدى ؛ بونلردن درت قطعه‌سى يوز اللى قنطار اغرلغنده مرمر كله اتار وبر محلدن ديكر محله حركتى اللى چفت اوكوز ايله التى يوز نفر طوپجى عمله‌سنه احتياج حاصل ايدر ايدى . بونلردن بشقه اون درت طاقم [بطريه] طوپ دها حاضرلاتدرلمش ايدى . نيسانك آلتنجى كونى جمعه غزلرى ايوب صحراسنده اداا اولنوبده محاصرهٔ قلعه‌يه باشلانمسى امرى وريلدكده طوپلرله قلعه‌يى طوپه طوتمغه مباشرت اولندى . ذكر اولنان بيوك طوپلرك طولديرلوب اتلمسى خصوصى ايكى ساعته موقوف اولديغندن كونده يدى دفعه‌دن زياده اتيله‌ميورلردى . لكن سراى ايمپراطورى اوكنده‌كى اودون قپوسندن (نصار قپوسندن) باب‌الذهبه (يدى قله قپوسنه) قدر اولان امتداد اوزرنده اون درت موقعه طوپ بطريه‌سى ترتيب اولنديغندن انلر نوبت ايله بلا فاصله ايشليوب ارملقد بيوك طوپلر دخى اتلدقجه زمين وآسمان طنين انداز اوليورايدى .

« خبر صحيح » نامنده‌كى عثمانلى تاريخى دخى : فاتح ادرنه‌ده دوكديرديكى معهود بيوك طوپلردن برينك هنروران اكان دولتدن « صاريجه پاشا » وديكرينك مجارلى « اوربان » نام مهندس طرفندن دوكلمش اولديغنى وبونلرك هر برى بشر يوز اوقه‌لق مرمر كله اتار غايت جسيم شيلر اوله‌رق هرنقدر كونده يدى سكز دفعه‌دن زياده اتيله‌مامسيله برابر هر اتلدقجه مملكتك شديد زلزله‌يه اوغرامش كبى تملندن صارصلديغنى وكله‌لرينك اصابت ايتدكلرى برج وباروى حصارى تارمار ايتديكنى نقل وروايت ايديور .

طوپلر قلعه اوزرينه طاش كله ياغدردقلرى صره‌ده الك بيوك طوپ (هامره كوره بونك يانلرنده بولنان ايكى جسيم طوپدن برى) برچوق زمان كچمه‌دن پاتلايه‌رق كندوسنى اصاغه ايتمش اولان طوپ اوسته‌سى زوالى « اوربان » ى تلف ايتمشدر ؛ مع‌هذا مؤخراً مذكور طوپدن ينه استفاده اولنمغه سعى اولنمش وفقط حصوله كلن نتايج هامرينك طلب وارزوسنه موافق دوشمامشدر .

بو درجه‌لرده جسيم بر طوپك استعماله قالقيشلمق اساساً بويله وقوفسزلق اثرى اولديغنى « ژوانته‌ن » نام مورخ « لاترك » نامنده‌كى اثرنده بيان ايديو ، شو صورتله حضرت فاتح حتى امريقالى « رودمن » ك طوپندن دها بيوك اولان دنيانك الك بيوك طوپنى اعمال ايتمك كبى فوق‌العاده بر قدرت كوسترمه‌ك قزانديغى شهرت عظيمه‌يه تجاوز متللو بر غرضكارلق كوستريور .

غرضكارلقده اندن اشاغى قالميان « هامر » دخى ديبوركه :

[بو صره‌لرده مشهور « هونياد » طرفندن مجارستان نامنه مأموراً نزد فاتحه كوندرلمش اولان مجارلى بر مأمور عثمانلى اردوكاهنده بولنه‌يور ايدى . موماليه بر كون بيوك طوپك انداختنده حاضر بولندى ونشانجينك مهارتسزلكنى كورمكله اكا سرياً بر كديك اچق واسطه‌سنى ارائه ايلدى كه اودخى بر استقامت معينه‌ده ديوارك برچوق نقاطنى متعاقباً اجرا

اولنان انداختلر له ضعیفلاتق وشو صورتله دوبرلمکه
احضار ایدلمش برقسم جدارك اورته سنه مکرراً
ویا مجتمعاً انداختلر اجراسیله قسم مذکوری
دوبرمکه سعی ایتمکدن عبارت ایدی . مأمور
مومی الیهك بوتوصیه سی قبول اولنه رق
مقتضاسی اجرا اولنمش وشو صورتله کدیك
کشادینه موفقیت تامه حصوله کلمشدر . ایشته وجه
معروض اوزره مذکور بیوك طوپی بر مجارلی
اصاغه ایتمش وانك نافع صورتده استعمالنی
ینه برمجارلی عثمانلیلره تعلیم وارائه ایلمشدر].
مورخین اجنبیه نك شان وشهرت عثمانیه یه طوقنه جق
ایچون اغزلرینه کلنی سویلملری هر درلو اقتدار
ومعلوماتی غربلیلره اسناددن کندولرینی آله -
مامالری غرائب خرستیانیه دن عدایدلمه سزادر .

تورکجه بر رساله ادبیه ده بیوك طوپك پاتلامسی
مسئله سنه عطف کلام ایله دینلیورکه :

(برشی که یکیدر نه قدر ماهر اللردن چیقمش
اولسه ینه آنده کمال ممکن اوله مز . بو قبیلدن
اوله رق اسلحهٔ ناریه دخی واقعا فاتح کبی بر
موجد مقتدرك ید مهارتنه دوشمش وخیلی ایلرو-
لمشیدی ؛ انجق ینه برطاقم بیوك نقایصدن
خلاص اوله مدی ؛ حتی الك بیوك طوپك بردفعه
طولدیریلوب اتلمسی ایکی ساعته توقف ایتدیکی
ایچون کونده آنجق سکز کره استعمال اولنه
بیلوردی . بونکله برابر زیاده قزمسی منه دخی
امکان بولنه مدیغندن بر کون طولدیریلورکن
پارەلندی . بو حادثه ایسه فاتحك قوهٔ ایجادیه سنه
برفرصت ظهور دها اعطا ایتمکله ویردیکی امر
اوزرینه دیکر ایکی بیوك طوپلر هر آتلدقجه
زیتون یاغیله یقانمغه باشلانمش وبو صورتله
معین اولدقلری مقصدده خطاسزجه استعماللری
قابل اولمشدر .)

الك بیوك عثمانلی طوپی ایله بونك یانلرنده
بولنان دیکر ایکی بیوك طوپدن وبونلردن دها صغیر
اولان سائر برچوق افواه ناریه دن متشکل اولان عثمانلی
محاصره افواه ناریه سی یدی قله دن سرای قرالینك
« اودون قپوسی - Porte de boais » دنیلان
قپوسنه [بالاده صحیفه ۱۳۸ مراجعت] قدر
ممتد اولان بتون خط محاصره اوزرینه
طاغیدلمش ایدی . اون درت بطاریه تشکیل ایدن
مزبور طوپلرله حضرت فاتحك قلعه پیشکاهنه
جلب ایتمش اولدیغی پك چوق عدده بالیستلر
[منجنیقلر] قلعه دیوارلرینی ییلدیرم ضربه لرینه
مانند ضربات ایله دوکیور و بو اثناده
عثمانلی کمانکشلری محصورین اوزرینه یاغمور
کبی اوق یاغدیردقلری کبی « نووو بردا -
Novoberda » طاغلری طرفندن ایلرولیه رك
کلمش اولان عثمانلی لغمجیلری دخی تحت الزمین
اولان عملیات حفریه لرینی قلعه خندقلرینه
طوغرو ایلرلدیور ایدی . مذکور لغمجیلر
قلعه نك سور خارجیسنده متعدد دلیکلر اچدیلر .
وعثمانلیلر — کندولرینی هیچ بر تهلکه یه
معروض ایتمکسزین — بو دلیکلردن مدافعینه
کلی خسار ویردیلر [۱].

قلعه نك ضبطنی تسهیل ایچون حضرت فاتح
اصاغه واعمال ایتدیرمش اولدیغی طوپلردن ،
بالیستلردن بشقه درت قطعه ده تکرلکلر اوزرینه
بندیرلمش جسیم (متحرك قله) وبونلردن ماعدا
رومهلرك شهر ضبط ایدیجی معناسنه اوله رق
« هه پوان - Epepoilin » دیدکاری نوعدن
برده جسیم محاصره ماکنه سی [۲] یاپدرمش

[۱] هامر .
[۲] تاریخ اسلحه نام اثریمز ایله « مفصل » ك جلد
ثانیسنده [صحیفه ۱۰٤] مراجعت.

ایدی . برچوق تکرلکلر اوستنده حرکت ایدن بو ماکنه‌نك یانلرینه داخلاً وخارجاً اوچ قات دری قاپلانمش ودشمن آتشیله یاقیلەمامق ایچون بودریلر دائما یاش طوتلمقده بولنمش ایدی . مذکور ماکنه‌نك تپه‌سنده عساکری محافظه‌یه مخصوص قله‌لر وسپرلر موجود اولدیغی کبی قسم سفلاسنده شهر طرفنه طوغری آچیلور اوچ قپوسی موجود وجسیم بر متحرك قله طرزنده اولان مذکور ماکنه‌نك درونی ــ قلعه‌خندکنی طولدیرمق ایچون قوللانیله‌جق ــ اردوزودمت وسپت ایله مملو ایدی . آلت مدهشه‌من بورەنك ایچابنده دارقیدیلوب قالدیریله‌بیلان کوپریلریده موجود بولنمغله قلعه‌دیوارینه یاقلاشیلوب‌ده‌من بور کوپریلر ایندیرلدکده بدن اوزرنده کی مدافعین ایله حرب ایدلنه‌بیله‌جك .بدنك دشمندن تطهیری ممکن وقابل اوله‌جق ایدی .

تورکجه‌بر رساله‌ٔ ادبیه‌ده: محاصره‌زمانی افواه ناریه‌دن غیری استعمال ایدیلان اسلحهٔ مرضیه‌یه وبالخاصه .ابق‌البیان (تەپوان) دینیلان متحرك قله‌لره عطف کلام ایله دینلیورکه:

(حضرت پادشاهك فطانت واحتیاطی استا. نبولك فتحی کبی بر امر عظیمی دها تجربه‌سی کورلمامش بر واسطه‌نك (اسلحهٔ ناریه‌نك) تأثیرینه حصر ایده‌مدیکی جهتله محاصره‌یه بر چوق منجنیقلردخی کتیرمش وایچنه اوقلی وتفنکلی عسکر ودوشدیکی یرده آتش الەرق اطرافی احراق ایدر برنوع اجزا ایله مملو شیشه‌لر وضعیله قلعه اوزرینه صوقولنمق اوزره تکرلکله بورر درت قله یاپدیرمشدی . بونلردن بشقه یونان لساننده « کشورکشا » معناسنه بر اسمله یاد اولنور بر آلت دها اعمال ایتدیرمشیدی .

برکیجه بوقلعهٔ سیاره طوپقپوسی اوزرینه سوق اولنەرق اوراده بولنان برجی خراب ایتدی ؛ فقط ایمپراطورك کوستردیکی فوق‌العاده اقداملر سایه‌سنده مدافعین خراب اولان یرلری صباحه براقمقسزین ترمیم ایتدکدن بشقه نفت شیشه‌لریله کشورکشایی دخی احراق ایلدیلر.)

اوروپاجه پك متعارف اولان « لامارتین » دخی محاصره محاربه‌سنك وقایع اولیه‌سنی شو صورتله تصویر ایدیور :

(طوپ آتشی نیسانك یدنجی کونی شفق وقتی برینار طاغدن نمونه نما اوله‌جق بردهشتله باشلادی . خیلی محاربه‌دن صکره سورك برقسمی هدم ایدلدی . قسطنطین ایاقده اولدیغی حالده بعضاً کدیك محلنده ، بعضاً سورلرك کیروسنده بولنەرق آچیلان کدیك محلی قپامق ایچون ژوستینیانی ایله برابر ایچلری تراب وطاش طولی قوچیلرك یوارلنمسنه بالذات یاردم ایدیورایدی. بوندن بشقه کدیك محلنه واقع اوله‌جق برهجومه قارشو اولمق اوزره ایکنجی محیطك کیروسنده سورمقابله قائم اوله‌جق براستاردیواری حاضرلاتمش ایدی .

سلطان محمدخان حضرتلری بدأ محاصره‌دن بر و مرور ایدن اون کون اثناسنده کندی عسا. کرنی زمین قبارتیلری (حفر خندکلری) کیروسنده طوتمق وکندی محاصره بطریه‌لرنده مزغاللر آچەرق آرقه‌لرندن انداخته دوام ایلمك ایله اکتفا ایدیورمش و« اوربان »ك اعمال کرده‌سی اولان جسیم طوپك تأثیریله استانبول سور وبرجلریله قپولرینك رخنه‌دار اولدیغنی کورمشدر .

طوپجیدن معمول اولان مذکور طوپ ـ

غافله‌ده‌كی جنوزلردن تدارك اولنان كلی مقدارده زيتون ياغی قوللانيله‌رق — انجق ايكی ساعتده صغوديله بيليور و بنابرين بو طوپله كونده انجق يدی كره اجرای انداخت ايديله بيليور ايدی. مع مافيه بو طوپك انداختی مدهش بر حركت ارض كبی سورلری يارمقده ايدی .

محاصره‌نك اونجی كونی مذكور بيوك طوپ پاتلايه‌رق موجدی اولان اوربانی تلف ايتمش، پارچه‌لری سوزی آشه‌رق برطرفدن هيپودرومه [سلطان احمد ميدانی دنيلان آت ميدانه] وبرطرفدن دخی خليجه قدر واصل اولمشدر .

حضرت فاتح مذكور طوپی ضايع ايتمش ايسه‌ده انك تأثيراتی سايه‌سنده اوله‌رق كندی پيشكاهنده — ايمپراطور طرفندن انجق برصورت غير مكمله‌ده ستر اولنه‌بيلمش — يكرمی عدد كديك محلی كورمكده بولنمش ايدی .

حضرت پادشاه بيوك طوپی ضايع ايدنجه توقات وسيواس لغمجيلرينی صولی خندكارك التندن سورلرك تملرينه طوغری لغم دهليزلری كشادينه مأمور ايلدی . بونلر مزبور خندكارك التندن لغم دهليزلرينی اخشاب چرچيوه‌لر قوللانه‌رق سورلرك التنه قدر ايصال ايده‌جك ، چرچيوه‌لرك احراقيله سورلر كوچرتيله‌جك ايدی .

حضرت فاتح عين زمانده برطرفدن دخی متحرك قله‌لر يابديروب بونلری دخی سورلر اوزرينه سوق ايلمش وبوقله‌لرك هربری دشمن نظرندن مستور برقاچ يوز يكيچری‌يی احتوا ايتمكده بولنمش ايدی .)

مدافعينك سرای برونده وقز قله‌سنده برخيلی طوپلری اولديغی ودكز طرفی سوء ايله محاط وايوجه محفوظ بولنديغی جهتله بو طرفدن قورقولری اولميان مدافعين قره جهتنك مدافعه‌سنه شتاب ايتمشلر . عثمانليلر دخی طوپقپو ايله اكريقپو مابينده‌كی سور قسمی هجوم جهه‌سی اتخاذ ايلمش اولدقلرندن مدافعين حقنده‌كی تضييقاتك الك شدتليسنی قسم مذكور اوزرنده اجرايه باشلامشلردر . مذكور هجوم جهه‌سی قارشوسنده‌كی مواضعه تعبيه اولنان عثمانلی طوپلری قلعه‌ده كلیبوم كديكلر آچدقلری حالده رخنه‌دار اولان يرلر بروجه معروض ايمپراطور قسطنطينك اقدامات فوق العاده‌سيله كونی كوننه تعمير اولنه‌رق يكيدن برقوۀ مقاومت پيدا ايديليور ايدی .

بوندن بشقه استانبولده موجود جمع پاپاس، كشيش و پطريقلر بتون استانبول اهاليسنی جنكه ترغيب ايده‌كلركلرندن بتون خلق قلعه بدنلری اوزرينه آتيله‌رق مدافعه‌يی اشديده چاليشه‌يور محاربه كيتدكجه قيزيشه‌يور ايدی .

« هامر » ديبوركه : غروب شمسدن صكره كديك محللری — ايچلرينه طاش وتراب طولديراش قوجيلر وسپتلر ايله — درحال سد اولنمقله برابر مدافعين عمله‌لری حفريات وعمليات لازمه‌نك اجراسيله عثمانلی لغمجيلرينی اچمش اولدقلری لغملردن چيقارمغه وياخود يابدقلری اعمال حفريه‌يی تخريب ايلمكه موفق اوليورلر ايدی .

اخيراً فرانسه‌ده چيقان بيوك انسيقلوپه‌دی ديبوركه :

[عثمانليلرك ايلك تشبثات وهجوملری ايمپراطور وكرستينيانی [ژوستينيانی] طرفندن رد ودفع ايدلمشدر . محصورين كندی سورلرينی

یوشاق برنوع خرج ایله‌سترایتمش اولدقلرندن هاجمین طرفندن آتیلان طاش کله‌لر مزبور سورلره بیوك خسارات القا ایده‌مامشلردر. }

بر اثر ادبیده محاصره‌نك ایلك زمانلرنده محصورین طرفندن محاصرینه قارشو برخروج اجرا اولندیغندن بحث ایله دینلیورکه :

محاصره باشلانجه بر طرفدن اسلام اردوسندن ایدیلان آتشك شدتی وبر طرفدن حضرت فاتحك ترتیب مخصوصیله یاپیلان متریس وصیچان یوللرینك صنعتی عساکر اسلامیه‌یی دائما برسد محافظه آلتنده طوتدیغندن مدافعین دفع صائلدن بتون بتون مأیوس اوله‌رق تجربهٔ طالع صورتنده قلعه‌دن خارجه شدتلی برخروج اجرا ایلدیلر ؛ فقط عساکر محمدیه اولومدن قورقار وباهجومدن قاچار طاقمدن اولمدیغی ایچون بر ایکی حمله ایدر ایتمز خصملرینك ضرب دست قهرمانیسنه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی تیقن ایدرك رجعته مجبور اولدیلر [*]

قونت « سه‌کور » روماشرق ایمپراطورلغی تاریخنك جلد ثانیسنده [صحیفه ۴۹۲] دیبورکه :

{ عثمانلیلرك عملیات حفریه‌سنه قارشو مدافعینك وقوعه کلن خروج وهجوملری ثمره‌دار اوله‌مدیغی و عملیات مذکوره‌یه ایقاع خیلولت ایدیله‌مدیکی اجلدن عساکر عثمانیه کندی خطلرینی بالتحکیم اورالرده ایوجه یرلشدیلر ؛ قلعه‌نك برجلرندن بر چوغنی ییقدیلر، برنجی محیطك دیوارلرینی صارصوب بودیوارلری آتلامغه ساعی اولدیلر ؛ بواثناده عثمانلی لغمجیلری بر محاربه لغم دهلیزی آچمغه سعی ایده‌یورلرایدی؛ عین زمانده «غاله‌ر» دنیلان جنسدن یوزعدد عثمانلی سفینه‌سی (چکدیری) ایله ایکی یوز عدد عثمانلی سفائنی خلیجی سد ایدن زنجیری هپ برابر قیرمغه ؛ خلیجه داخل اولمغه چالیشه‌یورایدی. دیکر جهتدن محصورین هاجمین اوزرینه براوق، قورشون ، کله یاغموری یاغدیره‌یور وجسیم قیالر ، بیوك دکرمن طاشلری یواریلیور ایدی . «روم آتشی» سلطان محمدك قلعه بدنلرینه قارشو ایلرو سوردیکی متحرك اخشاب قله‌لری یاقوب کول ایدیوردی ؛ مدافعینك پیکاری، مزراقلری هرموانعی آتلایه‌رق کمال بسالت وقهرمانی ایله قلعه بدنلرینك تپه‌سنه قدر چیقمغه موفق اولان برچوق عثمانلی‌یی قلعه خندکارینه یواریلیورایدی .

اشبو محاربهٔ معندانه کمال شدتله دوام ایدوب طوروركن بر عثمانلی قولی عثمانلی لغمجیلرینك آچمش اولدیغی تحت الزمین بریولدن (بردهلیزدن) قلعه‌یه طوغری ایلرولیه‌رك درون حصاره چیقمق اوزره بولنیور ایدی ؛ لکن « له‌غراند Legrand » نامنده برمهندس انکلیزك ایاق سسنی ایشتدی؛ کورولتیلرینی طویدی؛ اودخی مقابل بردهلیز آچه‌رق اوزرلرینه طوغری ایلرولمکه باشلادی ونهایت آنلرله زیرزمینده محاربه‌یه کیریشه‌رك وکندولرینی آتش ودومان ایله قارشولیه‌رق کیرو چکلمکه مجبور ایلدی .

عثمانلی دونماسی خلیجی سد ایدن زنجیری قیروب خلیجه داخل اوله‌مدی . روم کمیلری

---

[*] مذکور رسالهٔ ادبیه مدافعینك بروجه معروض برخروج شدید اجرا ایتدیکنی بیان ایده‌یور و قونت سه‌کورك شرق ایمپراطورلغی تاریخنده دخی بویله بر خروجدن بحث اولنه‌یور ایسه‌ده (بالاده صحیفه ۱۲۰ مراجعت) سائر اکثر تواریخ عثمانیه وافرنجیه‌ده بویله بر خروجدن قطعیاً بحث ایدلمامکده اولمله آنك مدافعینه آبروجه برقهرمانلق خاصه‌سی اسنادی ایچون بعض مورخین خرستیانیه طرفندن اویدیرلمش وترجمه واقتباس صورتیله ترکجه اولان مذکور اثره کیرمش اولمسی مستبعد دکلدر .

[غاله‌رلری]، بو زنجیر کیروسنده هجومدن محفوظ اولدقلری حالده عثمانلی کمیلری اوزرینه آتش یاغدیریور و سفن عثمانیه‌یی طاغیته‌یورایدی؛ بیکارجه عثمانلی شهداسی اوزرندن چوب آتلایه‌مدقلری قلعه خندکلرینی طولدیریور، ارقداشلرینه مدهش بر منظره عرض ایلیورایدی: بو صره‌لرده بردنبره هواده بر قزیللق نمایان اولدی؛ عثمانلیلر بو قزیللغی خیرلی بر علامت کبی تلقی ایتدکلری حالده مدافعین آنی بر نشانهٔ سلامت اولمق اوزره تلقی ایلدیلر.

الحاصل طالع مدافعین طرفنه توجه ایتدی؛ عثمانلیلر یورلمش اولدقلری حالده کندی متریس خطلرینه داخل اولدیلر؛ محو اولمق اوزره بولنان مدافعین ایشته شو صورتله بر یوم موفقیت دها کورمش اولدی.

ایرتسی کونی محاصرین هجومه یکیدن باشلامق ایسته‌یوردی؛ لکن شفق سوکدکده سلطان محمد خان حضرتلری کمال تعجب ایله کوردیکه یورلق بیلمیان قسطنطین اثنای لیلده استراحتنی فدا ایله او کیجه‌یی دخی بتون ایشه، فعالیته حصر ایتمش ایدی؛ انك امر وهمتیله کوستریلان وهمان مثل ونظیرسز دینه‌بیلان بر فعالیت سایه‌سنده بتون کدیك محللری قپانمش، سورلر تعمیر ایدلمش، منهدم اولان برجلر تکرار یوقاری‌یه قالدیرلمش ایدی}. قونت سه‌کورك بیانات معروضه‌سندن اکثریسنك غیرت تعصبیه‌یه مستند اولدیغنی خاطردن چیقارلمامليدر!

الك مشهور تاریخلرمزدن اولان «تاج التواریخ» ایله «صولاقزاده» تاریخنك ایلك وقایع حربیه حقنده‌کی خلاصهٔ بیاناتنی بروجه آتی بیان ایده‌رك بو بحثه ختام ویره‌یوروز:

(.... غروب اولنجه ماربکر، ازدر سر طوپلر مواضع لازمه‌لرینه قورلدی؛ یکیچری وعزب عسکری متریسلره صوقلدی؛ طوپلر حصارك درت دیوارینی دوکدکه، اورالرده رخنه‌لر، شکافلر آچمه باشلادی. بونلرك آغزندن چیقان آتش دشمنك کوزلرینی قاشدیریور، اورتالغه یایلان دومان بلوطلری کوندزی کیجه صاندیریور ایدی؛ دشمن جانبندن نزول ایدن طوپ وتفنك سرمیانی نیجه مجاهدینك قامهٔ وجودلرینی دوردی؛ بونجه شهدانك دوکدیکی قانلرله عرصهٔ کارزار همرنك لاله‌زار اولمش ایدی.)

{٩} - «فوغره‌ژووا» تعبیر اولنان روم آتشی ایله بونك مدافعین طرفندن قبول واستعمالی وماهیتی

«فوغره‌ژووا» تعبیر اولنان روم آتشی روملرجه اوته‌دنبرو معلوم اولوب آتش مذکور استانبول محاصره‌لرنده بالدفعات مجاهدین عربه قارشو استعمال اولنمش وبرچوق کره‌لر استانبولی یدا جانبه چکمکدن خلاص ایلمشدر. آتش مذکور استانبولك صوك محاصره‌سنده مدافعینك معلومی ایدیسه‌ده بونك نافع بر صورتده استعمالی انلره مجارلی بر دوکمه‌جی اوکرتمشدر. بوبابده «هامر» دیورکه:

{عن اصل آلمان نسلندن اولان مجار دوکمه‌جیلرندن «ژان غرانت ـ Jean grant» روم آتشی (فوغره‌ژووا) دینلان مادهٔ ناریه‌دن نه صورتله منافع عظیمه استحصال ایده‌بیله‌جکلرینی روملره تعلیم وتفهیم ایلمشدر. عثمانلیلرك بیوك طوپلره مالکیت فائده‌سنه قارشو روملر ده بو مدهش مادهٔ ناریه ایله بیدای موازنته موفق اولدیلر: فی‌الحقیقه عثمانلیلرك اثنای لیلده سن رومن برجنی [طوبقپو برجنی] تخریب ایتمکه کان بیوك محاربه‌ماکنه‌سی اشبو آتش شدید

واسطه‌سیله مدافعین طرفندن احراق ایدیله‌رك زائل ایدلمش ومدافعینك مدافعات شدیده‌سنی مدح ایتمکدن بردرلو کندینی آلامیان سلطان محمدخان حضرتلری مدافعینك یالکز برکیجه ایچنده بویله بیوك برایش یاپه‌جقلرینی اصلا مأمول ایتدیکنی درمیان ایتمکدن چکنمامش، مدافعه‌یی اداره ایدن کوستینیانی‌یی انواع تقدیرات ایله یوکسك سسله آلقشلامش ایدی} . « کوستینیانی » نك محاربه‌نك صوك زمانلرنده ساحهٔ جنك وجدالی براغوب کیتمش بر فراری اولاسنه باقیلورسه هامرك بونك حقنده‌کی مدایحی البته لزومندن فضله‌در .

صوك استانبول محاصره‌سنده «روم آتشی» دونما وعسکرجه خیلی خسارات وتلفاته بادی اولمش ایسه‌ده ایلروده تفصیل اولنه‌جغی اوزره اك نهایت مارتن واژدر دهن طوپلرمنزله باشه چیقه‌مامش وبوعدم موفقیت اوزرینه جهانه کوسوب ، ساحهٔ عالمدن سونوب کیده‌رك محو ونابود اولمشدر . معهذا «مفصل» نام تاریخده بو اتشك یقین وقتلره قدر قوللانلمش وحتی زمانمزده مستعمل راکتلرك اعمالنه اساس اولمش ایدوکی کوستریلیور .

[اثرمذکورك جلد ثانیسنده « روم آتشی » سرلوحه‌لی حاشیه‌یه مراجعت بیوریله].

روم آتشنك ترکیب وماهیتی حقنده دسترس اولدیغمز معلومات مهمه آتی‌یه درج ایدلمشدر :

غایت مؤثر برنوع احراق مرکبندن عبارت اولان روم آتشنك اك اول عربلر طرفندن ایجاد اولنه‌رق انلردن بیزانتینلره یعنی قدیم استانبول اهالیسنه انتقال ایلدیکی آوروپاجه مظنوندر. آتش مذکور یونلر طرفندن ۳۳۰ سنهٔ میلادیه‌سنده و بیوك قسطنطینك اثنای حکومتنده برنجی دفعه اوله‌رق استعمال اولنمغه باشلامشدر. معفیه روملردن « قاللینیقوس » ٦٦٨ سنه میلادیه‌سنده روم آتشنك کندی طرفندن ایجاد اولندیغنی ادعا ایتمشدر .

مرکب مذکور ایچون ایجابنه کوره نفت یاغی ایله باروتدن ویا باروت ایله مختلف رچینه‌لی ماده‌لردن مرکب برمحلول استعمال اولنور ایدی. بومرکب باخصوص صو اوزرنده دخی یاندیغی اجلدن برچوق دفعه‌لر دشمن سفینه‌لرینك احراقی خصوصنده استعمال اولنمش واستانبولی بالدفعات (وبرروایتده ایکی دفعه) یدا جانبه کچمکدن خلاص ایلمشدر.

« یوتی ژورنال » غزته‌سنك ٥ کانون ثانی ۱۸۹٦ تاریخیله نشر اولنان ۱۲۰٦۳ نومرولی نسخه‌سنده «فوغرژووا - «Feu Grégeois دنیلان وشمدی‌یه قدر نه اولدیغی حقیله وطوغری اوله‌رق حالا ایوجه بیلنمیان روم آتشی حقنده اعطا ایتدیکی معلومات آوروپاده وبالخاصه روم ویونان محافل علمیه‌لرنده علم آثار عتیقه وتدقیقات تاریخیه نقطهٔ نظرلرندن پك زیاده اهمیتله تلقی اولندیغی، داعی عجب وحیرت بولندیغی اجلدن بالترجمه آتی‌یه درج ایدلمشدر :

{ بیزانتینلرك (قدیم استانبول اهالیسنك) کندی عصرلرنده فوق العاده بیوك برقوته مالك اولان عربلره قارشو قوللانه‌رق واسطه‌سیله استانبولی مجاهدین عرب استیلاسندن قورتاردقلری « روم آتشی » نام مادهٔ ناریه عادی سیاه طوپ باروتی اجزاء مرکبه‌سندن متشکل وبنا برین کهرجله ایله کوکرت وکموری حاوی ایدی . آتش مذکور اکثریا مایع حالنده اوله‌رق استعمال اولنور ایدی وچونکه قفقاسیا پترولنك

(غازیاغنك) منبعلری استانبول مدافعلرینك النده ایدی .

روم آتشی ایله عادی سیاه طوپ باروتی آره‌سنده باشلوجه بر فرق وار ایدیکه اودخی روم کمیاکرلرینك باروتك اجزاء مرکبه‌سنه یاغش [یعنی قالسینه ایدلمش] کبرج علاوه ایتملریدر . مزبور کبرج اصلاندقده [صو ایله سوندکده] باروت مخلوطنی طوتشدرمغه کافی برحرارت حصوله کتورر ایدی . بناءبرین آتش مذکورك سکزنجی عصر میلادیده‌کی تأثیری زمانمزده بعض ارباب حربك آسید سولفریك [یعنی زاج یاغی] وقلورات دوپوتاس ایله بك قاریشق برصورتده حصوله کتیردکلری تأثیره مشابه ومعادلدر .

رومل محاربات بحریه‌ده بورولر ایله آتدقلری مایع مذکوره خاصهٔ معروضه‌نی اعطا ایلمکه بك زیاده سعی ایلدکلرندن روم آتشنك صو ایله تماسه کلدیکنده یاندیغنی کورن مسلمانلر نصارانك حقیقی بر اقتدار سحرکارانه‌یه مالك اولدقلرینی ظن ایدرلردی . }

روم آتشنك دیلردن رومله انتقال ایلدیکی آوروپالی بعض محررین مشهوره‌نك کتابلرنده دخی محرر اولدیغندن « یوتی ژورنال » غزته‌سنك شومقاله‌ده استانبول اوکنه کلن مجاهدین عربك بوبابده کلیاً وقوفسزلغنی بیانه قالقشمسی بیوك بر وقوفسزلق اثری اولسه کرکدر .

[« مفصل قرون جدیده تاریخی » نام اثرده روم آتشی وانك ترکیب واستعمالی حقنده واضح واطرافلی سائر برخیلی معلومات مهمه اعطا قلنمش اولدیغندن بوبابده توسیع معلومات ایتمك آرزو ایدنلره اثر مذکورك جلد ثانیسی حاشیه‌لری میاننده‌کی « روم آتشی » سرلوحه‌لی حاشیه‌یه مراجعت بیورملرینی توصیه ایدرز.]

{ ۱۰ } قلعه قپولرندن هجومه مأمور ایدیلان عساکر عثمانیه وبونلرك قومانداناری حقنده بعض معلومات خصوصیه

بعض آثار خصوصیهٔ عثمانیه‌نك اعطا ایتدکلری معلوماته کوره حضرت فاتح محاصره محاربه‌سی اثناسنده استانبولك قلعه قپولرندن هر برینه مقدار وافی عسکر له امرای بنامدن برینی سردار نصب وتعیین ایلمشلر ومشارالیهم حضراتی مأمور اولدقلری قپولر جوارنده قلعه بدنلرینی رخنه‌دار ایتمکه، قپولری قیره‌رق درون قلعه‌یه داخل اولمغه صوك درجه‌لرده سعی واهتمام ایلمشلردر شویله‌که :

یدی قله طرفنه مأمور اولان سردار شاعر احمد پاشا دشمنك طوپ وسائر اسلحه‌سی تأثیراتنه باقیه‌رق قلعه‌نك برخیلی یرلرینی تخریب ایلمکه موفق اولمش ایدی .

سیلیوری قپوسنه سردار تعیین قلنان حیدر پاشا دشمنه کوز آچدرمیوب مدافعینه طوپ واسلحهٔ سائره آتدرمز اولمش ایدی .

یکی قپو [مولویخانه قپوسی] سرداری تعیین اولنمش اولان عدنی پاشا بوطرفده قلعه‌یی منهدم ایدوب اوچ دفعه یورویشه [یعنی هجومه] قالقمش ایسه‌ده موفق اوله‌مامش ایدی .

طوپقپو سرداری تعیین قلنان وحضرت جلال الدین رومی سلاله‌سندن بولنان قرهمانی محمد پاشا [نشانی پاشا] بوطرفدن دشمنه بر طوپ آتدرمز اولمش ایدی .

اوزمانك فنون حربیه‌سنی فرنکستانده ایوجه تحصیل ایتمش اولان سعدی پاشا ایله

اسفندیار اوغلی مأمور اولدقلری ادرنه قپوسنده دلیرانه محاربه‌لر ایدرك متفقاً اشبو قپویه هجوم وصولتلر کوسترمشلر ومذکور قپونك یانلرینی یدی یردن هدم وتخریبه موفق اولمشلردی. حال بو قپو اوکنده داماد شهریاری اسفندیار اوغلانك قهرمانجه ایتدیکی محاربه‌لر نقدر آلقشلانسه سزادر . [ایلروده کوریله‌جکی اوزره عساکر عثمانیه اك اول بوقپو جوارندن درون قلعه‌یه فرجه‌یاب دخول اولمشلردر .]

اکری‌قپو سرداری اولان هرسك اوغلی احمد پاشا بوقپویی شدتله طوپه طوتمش و « حمیدبای اوغلی » دخی مذکور قپویه مأمور اولمغله بوجهتده ده مردانه محاربه‌لر ایتمشدر.

والحاصل هر قپویه سردار اوله‌رق تعیین قلنان رؤسا موجودیتلریله عثمانلیلغه جداً لایق برصورتده محاربه ایدیور وینه بوقپولردن همان هر برینه کوندریلان مظنهٔ کرامدن برطاقم ذوات قدسیه اوراده بولنمغله عساکرك قوهٔ معنویه - سنی فوق‌العاده تزیید وشوق وشطارتلرینی توفیر ایلیور ایدیکه مشارالیهمدن اکثری مأمور اولد - قلری قپولر جوارنده مدفوندرلر، تربه ومدفنلری زیارتکاه خاص وعام اولمغله مشهوردر .

منوال مشروح اوزره قلعه یکرمی کون قدر محاصره اولندی ایسه ده فتحدن اصلا اثر کوریله‌مدی وبومدت اثناسنده جسیم برمتحرك قله‌مزك مدافعین طرفندن احراقی [بالاده صحیفه ١٤٦ مراجعت]، یدی قله‌دن نامرای برونه قدر اولان سواحل سورلری لب دریاده اولمقدن وبنابرین محاصره اولنه‌مامقدن طولایی اوجهتدن قلعه‌یه برطاقم امدادلر ورودی ، وقوعه کلان محاربهٔ بحریه . [ایلروده تفصیلاً بیان اولنمشدر] عدم موفقیت حصولی کبی اهل ایمانی جداً داغدار ایدن بر طاقم احوال متألمه‌ده رونمون اولدی .

آتیده دونمای همایونك قره‌دن قاسم‌پاشا قوینه ایندیرلمسی وقلعه‌نك خلیج طرفندن دخی احاطه ومحاصره اولنمسی مباحثنده تفصیل وتشریح اولنه‌جغی اوزره ابتدای محاصره‌ده قلعه یالکز قره طرفندن محاصره اولنمش ایکن حضرت فاتح مؤخراً استانبولی خلیج جهتندن دخی حصر وتضییقه مدار اوله‌جق ترتیبات واجراآت ایله‌ده اشتغاله همت ایلمش وبوصره‌ده قره طرفنده‌کی محاربه‌ده کیتدکجه کرمی ویرلوب عساکر اسلامیه بیدربی قلعه بدنلرینك اساسلرینه طوغری تقرب ایده‌رك اوراده جابجا رخنه‌لر (کدیکلر) آچمغه باشلامشدر .

محاصره‌نك اوزامغه باشلامسی سببیله جوانب اربعه‌دن عساکر اسلامیه‌یه احیاناً امداد وزاد وذخیره کلیور وفقط آق دکز وقره دکز بوغازلری بردرجه‌یه قدر مسدود اولدیغندن روملره بیوك امدادلر سربستجه کلمیوب مرمره سواحلنك بعض محللرندن کان یالکز سفینه‌لریله بوغازلردن انجق قاچاق صورتیله ویاجبراً کچه‌بیلان بعض کمیلر مرمره ساحلندن قلعه‌یه امداد واعانه‌ده بولنه‌بیلیور ایدی؛ محاربه‌نك بویله کرمیتلی زمانلرنده قرمان، کرمیان، تکه‌بای، آیدین‌بای ، صاری‌خان بای اوغللری برر مقدار عسکرله امداده کلمش وبونلردن قرمان اوغلی یدی قله قپوسنه ، تکه‌بای اوغلی سیلیوری قپوسنه ، آیدین‌بای اوغلی یکی‌قپویه (مولویخانه قپوسنه) ، صاری خان‌بای اوغلی طوپقپویه مأمور ایدلمش وصاری خان‌بای اوغلی برهجومده

شهيد دوشمكله برينه منتشا باى اوغلى تعيين قلنمش ايدى.

ايشته قره طرفنده اولان ايلك محاصره عملياتيله عمليات مذكوره نك استلزام ايلديكى كيجه لى كوندزلى ايلك محاربه لرك تفصيلاتى وجه معروض اوزره اولوب بوندن صكره انظار دقتمزى بر آزده دكز وخليج جهتنده كذران ايدن وقايع حربيه اوزرينه عطف ايده لم.

{١١}-محاربهٔ بحريه وبالطه اوغلى سليمان بكك جزالنديرلمسى

شهر. شهير استانبول، ملتقاى بحريننده اولمسى سببيله يالكز محاصرهٔ بريه ايله فتحنه موفقيت حاصل اولمديغندن ايلك عثمانلى اميرالى اولان بلغار نسلندن مهتدى « بالطه اوغلى سليمان بك » قومانده سنده بولنان ونجه بيك اقدام ايله آزوقته وجوده كتيريلان دونماى همايونك قلعه يى بروجه آتى دكز طرفندن دخى تضييق ايتمسى مناسب كورلمش ايدى.

مورخ شهير « لامارتين » ديبوركه :

﴿ خليل پاشانك بصيرت ودور انديشلكى سايه سنده يوزاللى حرب سفينه سندن عبارت بر دونما التى آى ايچنده انشا وتسليح اولنمش وبونلرك ايچنه ايتاليا ، يونانستان ايله سينوبدن فرار ايدرك اردوى همايونه التحاق ايدن معلم كميجيلر قونمش ايدى.

خرستيان اولان غربك امداد واعانه لرى استانبوله ايكى دكزدن (قره دكز و آق دكزدن) كله بيلوردى ؛ بوكا بناءً سلطان محمد خان حضرتلرى قره بلوط كبى برسورى آوروپا سفائننك روما پايتخت قديمنه سلاح وجسارت كتيرمسندن احترازايده رك انظار دقت واعتناسنى دائما دكز اوزرينه نصب وتوجيه ايدر طورردى . كندى فيلوسنى بو احترازه مبنى كاغدخانه دن قره دكز بوغازينه كتيرتمش واولجه انشا ايتمش اولديغى روم ايلى حصارى طوپلرينك تحت حمايه ومحافظه سنه صوقمش ايدى. بودونما ميدانه چيقمغه جسارت آلديغى كونه قدر بوغاز ايچنك تحكيم اولنمش بويكسك قيالر آره سنده كائن درين برمرساسنده [يعنى روم ايلى حصارى سورلرينك قربنده وتحت محافظه وحكمنده بولنان بالطه ليماننده] قالدى ،

قره دكزدن تدارك اولنان كافى مقدارده كراسته سفن عثمانيه نك عددينى كوچك قطعه ده ايكى يوز غاله ره (قادرغه يه) قدر چيقارمغه مساعد اولمش وساحللرينه صيفه لر وسرايلر انشاسيله طارلشمش وبوكون انجق نقليه قايقلرينه ليماناق ايتمكه كافى بر كوچك قوى هيئتنده كورلمكده بولنمش اولان بشكطاش وبالطه ليمانى مرسالرى اولوقت حضرت فاتحه انشاآت بحريه ايچون ايكى مهم ترسانه تشكيل ايلمش ايدى.

عثمانليلرك بحريه جه اولان تجربه لرندن ، پارلقلرندن اولقدر امين اولميان حضرت پادشاه كندى سفينه لرينى واسع مرمره حوزه سنده مخاطره يه قويمق ايستمدى ؛ بوراده خرستيان بحريوننك اجرا ايده جكلرى مانوره لرله كندى دونماسنه قارشو رجحانيت قزانه جقلرينى اكلامش ايدى . بنابرين فاتح مشاراليه حضرتلرى يالكز سفن خرستيانيه نك خليجه دخولنه مانع اولمق وبراوجى اسكدار ساحلنه وديكر اوجى سراى بروننه [آقروپوله] مستند اولان غاله رلردن (قادرغه لردن) متشكل برجدار

ساحل واسطه‌سیله سفن مزبوره‌یه قارشو قویمق
ایله اکتفا ایتمکی مناسب کورمشلر ایدی .
مدافعین گمیلری سرای بروننده طوپخانه
صرتلرینه کرلمش بر زنجیرك کیروسنده تیمور
آتمشلر ایدی . سفن مزبوره‌نك جسامت
ومکملیتی ودرونلرنده‌کی عساکرك ملکه ومهارتی
جهتیله مرجحیت مدافعین دونتماسی طرفنده
ایدی . بوندن بشقه مدافعینه معاونت ایچون
اطه‌لر دکزی وردوس لیمانلرنده بر مقدار
سفائن خرستیانیه اکمال تسلیحات وتجهیزات
ایتمکده ایدیسه‌ده سفن مزبوره عثمانلی دونتماسنه
قارشو قویمغه مقتدر بر فیلو هیئتنده اجتماع
ایتمکسزین بحرسفید بوغازی اوزرینه آتیله‌رق
اورادن مروره ساعی اولمغه جسارت ایده‌
میورلردی .

ردوس ، ایتالیا ، وندیك ، جنوه‌دن کلن
برطاقم یلکن گمیلرینك مرمره‌ده کورنمسی هاجیلك
قره طرفنده اولان هجوم حاضرلقلرینی برقاچ کون
تأخیر ایلدی بونلر یالکز اوز درت سفینه‌دن عبارت
ایدی. سفن مزبوره مدافعینه امید وجسارت
ویردی. قسطنطینیه‌نك اصل کندی دونتماسی
مدخل خلیجده بر ساحلدن دیکر ساحله کرلمش
زنجیرك کیروسنده اولوب امداده کلن خرستیان
دونتماسنه التحاق ایچون زنجیرك خارجنه
چیقمغه جسارت ایده‌میور ، سلطان محمد خان
حضرتلرینك تقرب ایتمش اولان سفینه‌لری
قارشوسنده مدخل خلیجی آچقدن خوف
ایلیور ایدی.} « لامارتین » ك افادات معروضه‌
سنك معال بالاعتراض اولدیغی ایلروده آکلا-
شیله‌جقدر .

خیراه افندی مرحوم تاریخ مشهورنده
دونتمای همایونك قوهٔ موجوده‌سندن بحث ایله
دیورکه : {عثمانلی دونتماسی بلفاردن دونمه‌بالطه
اوغلی سلیمان بك قومانده‌سنده اوچ طبقه کورکلی
اون‌سکز قادرغه ، ایکی قات کورکلی یکرمی سکز
قطعه سفینه ، برقاتلی یکرمی بش قطعه مهمات
نقلنه مخصوص سفینه ایله اوچ یوزدن زیاده عادتا
عسکر چیقارمغه مخصوص مختلف گمیلردن
عبارت اولمق اوزره جمعاً درت یوزی متجاوز
ایدی. سفن مذکوره « فداللیا » لیماننده [بالطه
لیماننده‌ن] فك لنکر اقامتله استانبول اوکنه
کلوب بشکطاش بشکاهنده امر همایون صدورینه
ربط بالامار اطاعتله طورمشلر ایدی .}

وقوعه کلن محاربهٔ بحریه‌یی « لامارتین »
سابق البیان افاداتندن صکره بروجه آتی نقل
وحکایه ایلیور :

{ سلطان محمد خان حضرتلری کندی آمیرالی
اولان بالطه اوغلنه تحت قومانداسنده‌کی سفن
عثمانیه‌دن یوز اللیسی ایله بالطه لیمانندن آیریله‌رق
خرستیان فیلوسنك بوغازك مدخلنه کیرمسنه
مانع اولمسنی امر ایلدی. بالطه اوغلی افندیسنك
امرینه تتره‌یه‌رك مطاوعت ایتدی. زیر قومانده‌
سنه آلدیغی یوز اللی عدد غاله (قادرغه)
سرای برونی ایله اسکدار آره‌سنه وخرستیان
فیلوسنی تشکیل ایدن اون درت قطعه متفقین
سفائنی قارشوسنه دیزلدی. عثمانلیلرك اودون،
کورك ، یلکندن تشکل ایدن جدار سابحی
دکز مانوره‌لرنده فوق العاده صاحب مهارت اولان
متفقین گمیجیلرینی بر لحظه طوتمه‌دی: بونلر سفینه‌
لرینك یلکنلرینی طوپلادیلر ؛ برسحاب سماوی
کبی عثمانلیلرك خط سابحی اوزرینه آتلدیلر ، کونش
طوغمق اوزره ایدی. سما صاف وبراق ایدی ،

روزكار خفيف ، طالغه‌لر طاتلى وملايم ايدى ؛ مرمره صولرينى صباحلرى خليجه طوغرى آتان آقنى بولطيف موجه‌لرى يدى‌قله وسراى برونى سورلرينك اساسلرينه‌طوغرى سوروب طوربيوردى .

ايمپراطور ، عساكر ايمپراطوريه ، بتون اهالى مرمره‌يه حاكم‌وحائز نظارت اولان‌سدلر اوزرنده ايافده اوله‌رق خرستيان سفينه‌لرينه منديل صالليور ، اشارتلر ودعالر ايليور ايدى .

سلطان محمد خان حضرتلرى كندى اردوكاهنى دونماسندن آيران غلطه تپه‌لرينك اينش ويقوشلرينى آنيله قطع ايده‌رك طوپخانه ساحلنه قدر كلدى [١] ، بوساحلده آنى اوزرنده جريان حاله انتظار ايديور وكندى اميرالنك مظفر اوله‌جغنه امين‌بوله‌يور ايدى .

وقوعه‌كلن محاربهٔ بحريه عددجه اولان فائقى بوشه چيقاردى : اون‌سكز خرستيان كميلك [٢] نيه دانلرى سفينه‌لرينى واپه‌راپه‌يه عثمانلى كميلرينه ياقلاشدرديلر .

خرستيان كميلرى يوكسك اولدقلرندن‌سفن عثمانيه‌نك كوكرته‌لرينه تماماً حاكم بوليه‌يورلردى . بوسايح قلعه‌لردن باصيق ودوز اولان عثمانلى غاله‌رلرى (قادرغه‌لرى) اوزرينه ياغمور كبى كله ، طاش ، روم آتشى (قوغرەژوا) ياغدريليور ايدى . سفن جسيمهٔ معروضه كندى ثقللرى ، جريانك تأثيرى سببيله اولان صغير سفن مانعه‌يى ازوب طوربوردى .

الحاصل مانوره‌لرده‌كى رجحانيت ، بوكز ماهرلرى طرفندن كوسترلان عناد ومتانت يوز اللى قدر عثمانلى قادرغه‌سنى آز برزمانده تلف ، هزيمت ، رجعت فلاكتلرينه القا ايلدى ؛ بونلرك بقاياسى روم‌ايلى واناطولى ساحللرينه طوغرى چكلدى ؛ چكيلوركن يانغنده بولنيورلردى .

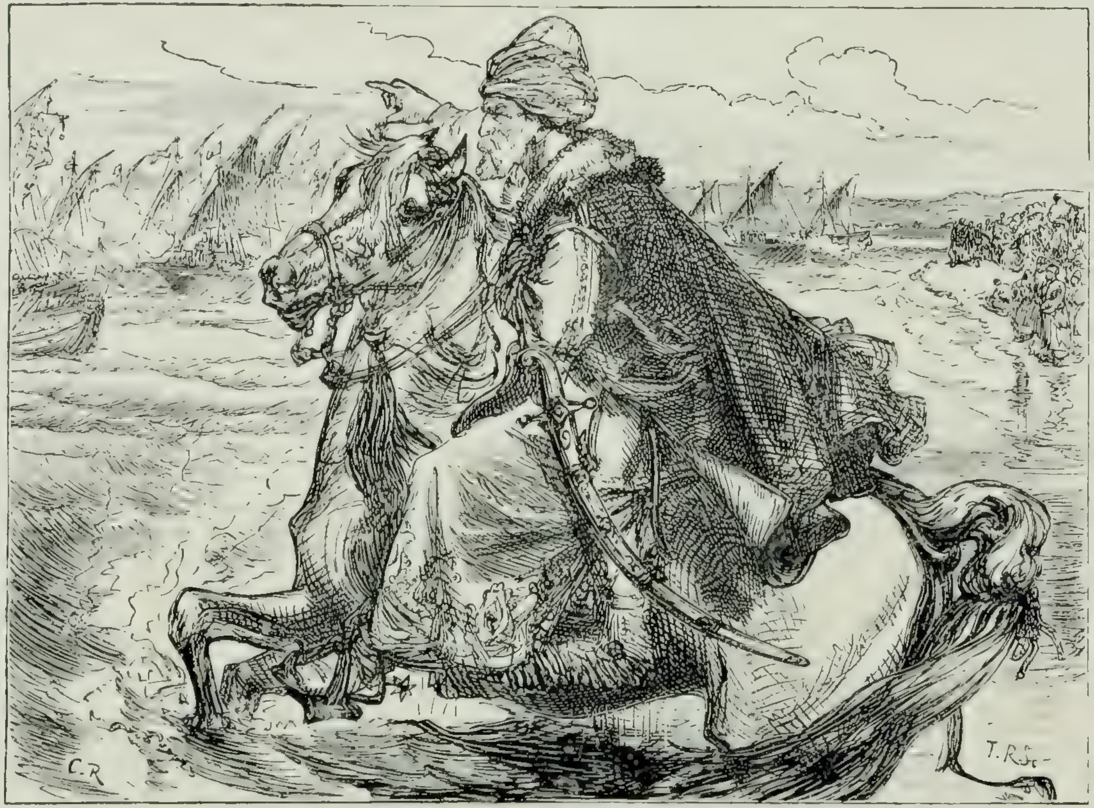
كوزى ايله ، قلبى ايله — بومحاربه‌يه اشتراك ايدن حضرت فاتح قولليه‌ده اكا اشتراك ايده‌مامكدن متولد برحس قهرمانى‌ايله .. كندوسنى سفينه‌لرندن آيران دكز كبى برحائل عظيمى اونوته‌رق — آتنى كوكسنه قدر دكزك ايچنه سوردى ؛ كندوسنى طوتمغه ، ترك ايتمكده جسارت ايده‌ميان معيت ضابطانى مشاراليه حضرتلرينى تعقيبه مجبور اولديلر . حضرت پادشاه كندوسندن يش اون طالغه اوته‌ده محاربه ايدن بر وندنك كميسنه قارشوسل سيف بيورمشلر ايدى . حضرت پادشاهك منظرهٔ بسالتكارانه‌سى ، عتابكارانه آوازه‌لرى ، اوضاع قهرمانانه‌سى كندى‌سفينه‌لرينى [قادرغه لرينى] بر لحظه جمع ايلمش ايسه‌ده سفن‌اعدا طرفندن واقع اولان برايكنجى مصادمه (راه‌پیه) آنيده كسر ايلدى . مدافعين مدخل خليجى سدوستر ايليان‌تيموز زنجيرى كوشه‌ديلر . خرستيان دونماسى عسكر واهالينك صيحه‌و آلقشلرى ايچنده طوپقون يلكنله خليجه داخل اولديلر ؛ زنجير تكرار قپاندى .

وقعهٔ مذكوره اوزرينه حضرت پادشاه كندى بحريونك تجربه‌سزلكنه ، جبانتنه‌فوق‌العاده حدتلنه‌رك برالم عظيم ايچنده اردوكاهنده‌كى اوتاغ

[١] مفصلده اعطااولنان‌معلومانه كوره‌اوصره‌لرده شمديكى‌طوپخانه‌بيوك وكوزل برليمان‌وفندقلى طرفلرى بر اورمان‌حالنده‌وهله‌اولوقت موجوداولان غلطه‌نامه‌سنك خارجى‌يعنى‌شمدى بك‌اوغلنك‌اشغال ايتديكى‌صرتلر‌عادتا برقبر شكل وصورتنده ايدى [اثر مذكورده جلد ٢ — صحيفه ٢٩٩ : ٣٠٢ حاشيه‌سنه مراجعت اوله] .

[٢] لامارتينك بوسفينه‌لر عددينى اولجه اون درت كوسترمسى شايان دقتدر .

ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری

جنتمكان ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك ۸۵۷ سنهٔ هجریه‌سنده استانبولك محاصره‌سی اثناسنده وقوعه کلن محاربهٔ بحریه‌ده
سفن حربیهٔ عثمانیه‌ده‌کی عساکری تشجیع ایچون راکب اولدقلری اسب جلادتلرینی دکزه طوغری سورملری

Sultan Mahomet II, encourageant les Seamens dans le combat naval, pendant le siège de Constantinople.

همایونلرینه عزیمت بیوردی ؛ آبرالی اولان بالطه اوغلی سلیمان بك اوقشام حضور همایونلرینه کتیرلدی ؛ بره یاتیریلوب توللریله بجاقلری درت کشی یه طوتدیریله رق کندوسنه یوز دکنك اورلدی حیاتی انجق یکیچریلرك سایهٔ تمنیاتنده قورتاره بیلدی .]

خرستیانلغك اك قوتلی غیرتکشلرندن بری اولدیغنی تاریخ عثمانیسنده‌کی برچوق غرضکارانه بیاناتی ایله قطعیاً مرتبهٔ بداهته چیقارمش بولنان « لامارتین »ك بیانات سابقه‌سی اوغیرت تعصبیه‌یه مستنداً کشیده سلك تحریر ایدلمش اولمغله فرانسه‌ده چیقان بیوك انسیقلوپه‌دی کبی مبحوث محاربهٔ بحریه‌یی لغه‌سورلری اوکنده وقوعه کلمش اهمیتسز برمجادلهٔ بحریه‌دن عبارت کوسترن آثار معتبرهٔ اجنبیه ایله آندن هیچ بحث بیله ایتمیان ویابك اهمیتسز برصورتده کوسترن آثار قدیمهٔ عثمانیه‌یه مستنداً ظاهر حالده بیطرف کچینن متعصب «لامارتین»ك دخی قدیم روم خرافاتنه فریفته اوله‌رق انلرك بیانات سخیفه‌سنی اثرینه بالالتزام کچیرمش اولدیغنه حکم ایتمکدن کندومزی بردرلو آله‌میز .

غیرت تعصبیه‌سی « لامارتین » دن اشاغی قالمیان مورخ شهیر آلمانی « هامر » ك محاربهٔ بحریه حقنده‌کی بیاناتی « لامارتین »ك بیانات مبالغه‌کارانه‌سنه مانند اولوب بونلر کبی غرضکار مورخلرك اك کوچك موفقیتسزلکلریمزی بیله نه‌درجه‌لرده اعظام ایدرك اونوتقیجی دشمنلریمزه نصل برر قهرمانلق حصه‌سی چیقاردقلری کوریلوب عبرت آلنمق اوزره انك بیاناتی دخی بروجه آتی نقل ایلمکی مناسب کوردك :

« هامر » دیبورکه :

[١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی نیسانك اون بشنجی کونی مختلف جسامتده ٤٠٠ یلکن سفینه‌سی قوتنده اولان عثمانلی دونتماسی الیوم «بالطه لیمانی» دنیلان فیدالیا قویندن چیقه‌رق بشکطاش اوکنه کلوب تیمور آتدی . برقاچ کون صکره دردی جنویزلیلرك وبری ایمپراطورك اولمق اوزره جمعاً بش بیوك سفینه‌دن مرکب بر کوچك فیلو [*] استانبول اوکنده کوزوکدی . بوفیلو طریق حیله‌یه مراجعتله چناق قلعه بوغازینی کچه‌بیلمش ایدی .

عثمانلی فیلوسنك یوز اللی کمیدن (قادرغه‌دن) مرکب برفرقه‌سی انلرك مرورینه مانع اولمق وخلیجك مدخلنی ستر ایتمك اوزره ایلرولدی . هوا اچیق ، دکز ساکن ایدی . شهرك سورلری اوسته طوپلانمش اولان بر چوق اهالی احواله منتظر اولیور وحضرت پادشاه دخی وقوعه کله‌جك حرب بحری‌یی تماشا ایچون ساحله کله‌رك احواله انتظار ایلیور ایدی .

مذکور فرقه اقسامندن اوله‌رق اوك طرفده حرکت ایلیان ١٨ کمی (« غاله » دنیلان قادرغه) صغیر وآلچق اولمغله برابر ایچلرینه دکز مانوره‌لریله انسیت ایتمامش تجربه‌سز وعجمی عسکر قونلمش ایدی . مذکور کمیلر دشمن

[*] « لامارتین » تاریخ عثمانیسنده بوفیلویی ترکیب ایدن سفائنك برپرده اون‌درت وبرپرده‌دخی اون‌سکز قطعه‌دن عبارت اولدیغنی بیان ایتمکده [جلد ثالث صحیفه ٢١٩ ومابعدی] وسائر مورخین اجنبیه‌دن برطاقمی ایله انلردن اقتباساً بیاناده بولنان بعض مورخین عثمانیه بوسفینه‌لرك اون ، اون‌ایکی قطعه‌دن عبارت اولدیغنی وبحرسفید طریقیله امداد اوله‌رق وندیکدن کلدیکنی روایت ایتمکده ایکن هامرك مذکور سفینه‌لرك جمعاً بش قطعه اولدیغنی کوسترمسی محاربهٔ بحریه‌ده بك آز برقوتله بك بیوك ایشلر کورلدیکنی کوسترمك ایچون اولسه کرکدر .

طرفندن آتیلان اوقلر ، « روم آتشی — فوغ،زووا » دنیلان مادۀ مشتعله ایله مملو چوملکلر ، یاغمورکبی یاغدیریلان طاشلردن متشکل بر باران بلا آلتنده بر مدت کورنمز بر حاله کلدی و عساکر عثمانیه هنوز دکز مانورهلریله الفت ایتمامش اولدیغندن سفن مزبوره ایکی کره کیرویه پوسکورتولدی . بو حالده محاربه ینه شدتله دوام اولنمش ایسهده مذکور کمیلردن ایکی دانهسی آتش آلهرق یانغنه باشلامش ایدی. بشکطاش ساحلنده اسب اوزرنده احواله منتظر اولان حضرت پادشاه بو حالی کورنجه کندینی بردرلو طوتهمیهرق مدافعین طرفنه توجه ایدن مظفریت بحریهیی استردادهچالیشورجهسنه آتی طالغهلرك اورتهسنه طوغری سورمش [رانکایز تاریخندن آلنمش اولان رسم مخصوصنه مراجعت بیوریله] ومشارالیه حضرتلرینك یاننده بولنان ضابطان دخی برطاش آتیمی مسافهده محاربه ایدن سفن عثمانیهیه وصول ایچون حضرت پادشاهك آرقهسندن آتلرینی دکزه صالدیرمشلر ایدی. کمیلرده بولنان عساکر عثمانیه سائقۀ حجاب ایلهویا پادشاهلرینك خشم وغضبندن فوق العاده متهیج اولهرق تجدید هجوم ایلدیلر ایسهده استحصال نتایجه موفق اولهمدیلر . بش عدد دشمن سفینهسی — اوآرهلق چیقان روزکارك اعانهسیله — سفن عثمانیه آرهسندن یول بولهرق خلیجه داخل اولمش وباقی بازارندن غلطهیه مدخل خلیجی سد ایتمك اوزره کرلمش زنجیر — دوست سفائن کچرکن کوشهدیلوب بعده تکرار کریله بیله جك صورتده مرتب اولدیغندن — سفن واردهنك لیمانه دخوللرینه تحیلولت اتمامش ایدی .]

« زوآنهن » نام مورخ شهیرك بوبابدهکی بیاناتی هامرك بیانات سابقهسنه موافق وبلکهده اندن مقتبسدر .

« هامر » ك افادات معروضهسنه کوره بش قطعه دشمن سفینهسنك خلیجه دخولی یوزالی عثمانلی سفینهسی طرفندن حرباً منع ایدیلهمامش! وکویاکه وقوعه کلن محاربۀ بحریهده غلبه وظفر دشمن طرفنده قالمشدر [یونان وایران قدیم مبالغهجیلرینك ، ترموپیل قهرمانلرینك عالم بقاده قولاقلری چینلاسون !] .

عثمانلیلرك برنجی آمیرالی اولان بالطه اوغلنك — برخیلی تلفات وقاریشقلغی موجب اولان — بووقعه [یعنی محاربۀ بحریهدهکی عدم موفقیت] اوزرینه حضرت فاتحك پك بیوك توبیخات وتکدیراتنه اوغرادیغنی وحق مشار الیه حضرتلرینك کندوسنی یره یاتیردهرق اللرنده بولنان و آوروپالولرك « مارشال باستونی » دیدکلری باستون کبی قوماندانلغه علامت اولان برنوع دکنك ایله اکا وزدکنك اور- دردقلرینی وحضرت پادشاه جرم واقعنه مجازاتاً کندوسنی اعدام ایتدرمك ایستهمش ایسهده وقوعبولان رجا وشفاعت ، تمنیات عظیمه اوزرینه مظهر عفو اولهرق حیاتنی قورتاره. بیلمش ایدوکنی ومع هذا بووقعهده بولنان ضابطانك تأدیب وترهیب وسفن حربیه ایچنده بولنان یکیچریلردن برچوغنك حبس وتوقیف ایدلمش اولدیغنی «هامر» وطبق آنك کبی «زوآنهن» دخی تاریخ مشهورلرنده بیان ایتدکدن صکره ایلروده تشریح ایدیلهجکی اوزره اشبو محاربۀ بحریهدن صکره تعطیل مخاصمات ایدلمسنی مناسب کورن خلیل پاشایه قارشو حضرت فاتحك زغنوس پاشا ایله بدر مکرملرینك مرشد ومقرب خاصی شیخ امیر

بحارى وكندولرينك مرشدو مقربى واوته دنبرو مربيسى اولان منلا كورانى وآق شمس الدين حضرتلرينك تكليفاتى موجبنجه ـ محاربه‌يه دوامه قرار ويردكلرينى درميان ايليورلر .

دور حاضر محررلرندن فرانسه‌لى «ژو نكيه‌ر» دخى يازمش اولديغى دولت عثمانيه تاريخنده محاربهٔ بحريه‌يه عطف كلام ايله ديبوركه :

عثمانلو دونمه‌سى مدخل خليجى آبلوقه ايتمش ايدى ؛ عددجه اولان بيوك نسبتسزلك خلافنه اوله‌رق «كوستنتينيانى» هجومدن چكنمه‌رك تحت قوماندا سنده‌كى بش بيوك سفينه ايله يوز اللى عثمانلى كميسى اوزرينه هجوم ايدرك انلرى طاغتدى ومظفراً شهره داخل اولدى (٢١ نيسان ١٤٥٣) محصورينك جسارتنى تحريك وتجديد ايلدى . بووجهله بش بيك اجنبى كه‌رك قلعه محافظينك قوتنى تضعيف ايلمشدر .

« قونت دوسه كور » دخى ١٨٥٧ ده باصيلان روما شرق ايمپراطورلنى تاريخنك ايكنجى جلدنده [صحيفه ٤٩٣] محاربهٔ بحريه‌دن بحث ايدركن ديبوركه :

[مدافعين آچيلان كديكلرى كيجه سد ايده‌رك قلعه‌يى شدتله مدافعه ايتدكلرى اثناده ساقزاطه سندن عزيمت ايدن و برچوق مأكولاتى ومحاربات عديده‌ده كسب صلابت ومتانت ايلمش برچوق محاربلرى حامل بولنان بربيوك ونديك سفينه‌سى ايله « غالەر » دينلان جنسدن اوچ روم كميسى بحر سفيد بوغازنده‌كى بطريه‌لردن چكنميه‌رك مذكور بوغازى مروراً ايله استانبول پيشگاهنده كوروندى وكمال جسارتله عثمانلى دونمه‌سى اوزرينه هجوم ايلدى : مذكور سفائنك صورت مكمله‌ده توجيه واداره ايديلان طوپلرينك آتش شديدينه هيچ برشى قارشو قويه‌مدى ؛ آنلر خليجه داخل اولدى . بو محاربه‌ده حاضر اولان حضرت پادشاه بر آووج آدمك كوستردیکی خوارق وكندى عساكرينك هزيمتنى حيرتله كوردى ؛ غضب وحدتى غليانه كلدى ؛ كند اميرالى اوزرينه آتلدى وآنى يره ياتيروب النده بولنان آلتوندن بر باستون ايله كندوسنى ضرب ايتدى وياننده‌كى اسرايه دخى قرباجله دوكدردى ....]

« ژونكيه‌ر » ، « قونت سه‌كور » كبى غرضكار مورخلرك دخى مدافعين ايله انلره امداده كلان فرنكلره نيعان قهرمانلق حصه‌سى چيقارمغه ساعى اولدقلرى ، برينك بش سفينه‌يى يوز اللى سفينه‌يه غلبه ايتديرمسيله وديكرينك درت سفينه‌يه جبراً بوغازى چكيرتمسيله‌يك اعلا استنباط اولنه بيلور .

مورخين قديمهٔ عثمانيه‌نك استانبول محاصره‌سندن بحث ايدركن محاربهٔ بحريه‌دن هيچ بحث ايتمامسى ويابونى مرمره سورلرى [لنغه‌ليانى] اوكنده وقوعه كلمش اهميتسز بر مجادله صورتنده كوسترملرى نقدر شايان دقت ايسه عثمانلى تاريخلرينى كتب تواريخ اجنبيه‌دن ترجمه ايتمكى اساس اتخاذيله وجوده كتيرن صوك عثمانلى مورخلرينك دخى مورخين غربيه ورومیه‌نك بيانات غرضكارانه‌لرنى بلا تحقيق قبول ايله اثرلرينه عيناً ويا بالتعديل درج ايديورملرى دخى اول درجه‌لرده داعئ حيرتدر .

محاربهٔ بحريه حقنده توركجه بر اثر اديبده ـ اكثر فقراتى سابق البيان آوروپا تاريخلرندن مقتبس اولديغى بالمقايسه اكلاشيلان ـ عبارات

آتيه‌يى اوقيورز : {... استانبولك اعانه‌سنه مأمور اولديغى حالده بر آيدنبرو مخالفت هوا جهتيله مرمره دكزينه كچه‌ميان اون بش قدر سفينه‌نك كلكده اولديغى كوريلنجه دونتماى همايوندن بر يوز اللى قدر بيوك وكوچك كميلر بونلره سدراه اولمق ايستديلر . حضرت پادشاه بوهنكامه‌يى تماشا ايچون ساحل بحره ايتمشيدى . دشمن كميلرى جسيم وطوپلرى مكمل وطائفه‌لرى صنعتلرنده ماهر اولدقدن بشقه دولت عليه دخى اوزمانه‌قدر دونتمايه هيچ اهميت ويرمامش وحتى موجود اولان كميلرك جمله‌سى استانبولك فتحى تشبثاتى صره‌سنده فاتحك امريله ياپديرلمش ايدى ؛ انلركده قپودانلق مقامنده اولان بالطه اوغلنك مهارتسزلكى مناسبتيله انشالرى قاعده‌سز وصو كسيملرى آز اولديغى كبى ايچلرنده دخى لزومى قدر طوپ وطائفه‌سنده دكزه اليشيق آدم يوق ايدى .

بوحال ايله محاربه ابتدار ايدر ايتمز روى دريايى دشمنك هردرلو مرمياتى قاپلامش وباخصوص نفط شيشه‌لرينك دوكديكى آتش صو اوزرنده يوزمكه باشلامش اولديغندن بوصعوبت وآب وآتشك تماشاى امتزاجندن عسا كرجه حاصل اولان دهشت سفائن عثمانيه‌يى كويا حيرتدن طوكمش كبى بتون حركتدن آليقويدى . يالكز طالغه‌لرك سوقيله ايكى كمى يرلرندن اوينادى ؛ انلرده بربرلرينه چارپه‌رق آتش آلديلر .

فاتح نفسنده‌كى معرفت وعسكرنده‌كى مكارم اخلاقه كووه‌نوبده بتون آوروپايه ميدان اوقومشيكن دونتماسنك يكرميده برى مقامنده ولنان برقاچ سفينه ايله اوغراشه‌مديغنى كورنجه غليان حدتله سراپا برآتشپارهٔ غضب كسيله‌رك همان برق جهان كبى سوار اولديغى كحيلان ايله دكزه آتلدى وبوتماشانك تأثيريله دونتمايه فوق‌العاده برغيرت كلديكندن دشمن كميلرى اوزرينه برشدتلى هجوم دها اجرا اولندى ؛ فقط غلبهٔ سفائن عثمانيه‌نك كثرتى وفداكارانه غيرتيله خصمك مهارتى بيننده متردد ايكن مدافعينه مساعد وغايت قوتلى برروزكار ظهور ايتمكله ذكر اولنان بش سفينه دونتمانك آره‌سندن كمال سرعتله كذار ايتديلر . بوصره‌ده محصورلر دخى سراى بورنيله غلطه آره‌سنده اولان زنجيرى كوشته‌كارلرندن بربرينى متعاقب خليجه داخل اولديلر . .]

على الاكثر ترجمه طريقيله وجود پذير اولديغى ظننده بولنديغمز خيرالله افندى تاريخنده دخى دنيلبوركه :

(دونتماى همايون بشكطاش پيشكاهنده امر همايون صدورينه ربط بالامار اطاعتله طورمشلرايدى . لكن ونديك وجنوه طرفلرندن چندپاره سفينه امداده كلدكدن بشقه فرانسه‌دن دخى درت قطعه سفن حربيه امداد اوله‌رق كلديكى كورلدكده سفن عثمانيه يرلرندن حركت ايله استانبول اوكنده جنكه كيريشدى ؛ فقط عثمانلى كميلرنده زياده سقطاق وقوعيله درياجه غلبه‌يه مظهر اوله‌مديلر ؛ بوخصوصده سلطان محمد حضرتلرى پك چوق غضب كوستردى).

محررين قديمهٔ عثمانيه‌دن بعضيلرى دخى استانبولك امدادينه فرانسه‌دن دخى سفن حربيه كلديكنى بيان ايتمكده اولوب انلرك بياناتى خيرالله افندى تاريخنك بالاده‌كى افاده‌سنه مطابق اولمغله « هامر » لك استانبوله معاونته كلن سفن حربيه‌نك يالكز ونديكدن كلن درت سفينه

ايله برروم سفينه‌سندن يعنى جمعاً بش قطعه سفينه‌دن عبارت اولمسى حقنده‌كى روايتك مقارن صحت اولمديغى بونكله‌ده تظاهر ايلر .

مدافعينه امداده كلن سفن اعدا اوزرينه كيدن عثمانلى سفينه‌لرينك اويله « هامر » « لامارتين » وسائر بعض مورخين غربيه‌نك ديدكلرى كبى يوز اللى سفينه‌دن عبارت اولميوب طوبى طوبى عجميلر الندە بولنان يالكز اون درت سفينه‌دن عبارت اولديغى وبعض سفن عثمانيه‌ده آثار هزيمت كورلمكدن طولايى حضرت پادشاهك سائقهٔ تهورله اسب جلادتى ساحلدن دكزك اورته‌لرينه طوغرى سورديكى ودشمن كميلرينى قليچله پارچه‌لامق ، آتيله اززمك درجه‌لرنده ابراز بسالت وشهامت ايدن فاتح مشاراليهك شوعزم قهرمانانه‌سنك بتون عساكر عثمانيه‌يى فوق‌العاده تشجيع ورجعته يوز طوتان كميلرمزك دشمن كميلرى اوزرينه تكرار شيرانه هجوم ايلملرينى تسريع ايلديكنى بعض مورخين اخيرهٔ عثمانيه اثرلرينه درج وتسطير ايلمشلردر .

« هامر » وسائر اكثر مورخين غربيه‌نك بالاده بيان اولنان محاربهٔ بحريه‌يى روم مورخين قديمه‌سندن « فرانزه » ، « دوقا » كبى مورخين مشهوره‌نك رواياتندن اقتباس طريقيله اثرلرنده تفصيل وتشريح ايتمش اولملرينى اورته‌يه قويه‌رق انلره حق ويرمك ايستيانلره قارشو ديرزكه : هردرلو عقل وحكمتك ايجاباتنى برطرفه آتوبده انلرك بياناتنى عيناً قبول ايتملرى وبوندن بشقه كندى بيانات مخصوصه‌لرى ايله مصلحتى بسبتون اعظامه قالقشملرى دخى البته مورخلك ايچون الك بيوك اساسلرى تشكيل ايدن حقشناسلق ، راست كولق ايله قابل توفيق اولمامغله شهرت مكتسبه‌لرينه نقيصه كتورور احوالدندر.

اولجهده بالمناسبه بيان اولنديغى اوزره اسكيدن يازلمش وياترجمه صورتيله اولميارق كتب تواريخ قديمه‌مزك تتبعيله صكره‌دن وجوده كتيرلمش كتب تواريخ عثمانيه‌ده بومحاربه‌دن ياهيچ بحث ايدلمامكده وياخود يالكز برايكى دشمن سفينه‌سنك لاجل الامداد وارد اولديغى اهميتسز برصورتده كوسترلمكده اولمسنه وبعض آثارده دخى سفن وارده‌نك كتيرديكى امدادلرى مرمره ساحلندن شهره ويرديكى ، مدخل خليج اوكارنده هيچ برمحاربهٔ بحريه وقوعه كلديكى كوسترلمكده بولنمسنه بناءً مذكور محاربهٔ بحريه‌نك حرافاتى معلوم جهان اولان روم مورخين قديمه‌سى وسائره طرفلرندن احتمالكه اويديرلمش وياخود عادى برمصادمه ومجادله‌دن عبارت ايكن بك زياده اعظام ايدلمش وشو صورتله عثمانيلرك بو محاصره‌ده اكتساب ايتديكى شان وشرف عظيمه طوقونلمق ايستنلمش اولمسى ده مستبعد دكلدر . روايات آتيه بوبابده نه درجه‌لرده حقلى اولديغمزى ميدانه چيقارر:

بووقعه حقنده اخيراً فرانسه‌ده نشر اولنان بيوك آنسيقلوپه‌دى دخى ديبوركه :

« ٢٠ نيسان تاريخنده « قاتانئو ـ Cattaneo » طرفندن سوق اولنان درت عدد سفينه « پروپونتيد ـ Propontide » ليمانى [يعنى قديماً برليمان اولان لنغه بوستانى] قربنده عثمانيلرى مجبور رجعت ايتدى. حضرت پادشاه قپودان پاشايى (بالطه اوغلى) عزل ايلدى [اثر مذكورده « Constantinople » كلمه‌سنه (صحيفه ٦٢١) مراجعت]

تواريخ عثمانيه ايچنده جداً برموقع مخصوص

رغبت احراز بیورمش اولان « خبر صحیح » ، « گلشن معارف » ، « فذلكهٔ تاریخ عثمانی » نام اثرلرله سائر بعض آثار مهمهٔ عثمانیه مذكور محاربهٔ بحریه‌دن هیچ بحث بیله ایتمیورلر .

بوبابده « سولاقزاده » تاریخی دیبورکه :

(اثنای محاصره‌ده فرنكستاندن امداد ایچون ایكی پاره عظیم قالیون كاوب ایچنده اولان یاردمجیلر حصاره دوكلدی) .

« تاج التواریخ » دیبورکه :

(اول اثناده فرنك جانبندن امداد ایچون ایكی عظیم « كوكه » كه سرنلرینك اوجی كوكه عروج ایتمشیدی — دامن حصاره كاوب ایچنده اولان نصارا درون خصنه دوكلدیلر ونمایان اولان رخنه‌لر وسوراخلری سده وعسكر اسلامی پیرامن حصاردن دفع وردده شروع ایتدیلر ...)

استانبول كتبخانه‌لرنده استانبول محاصره‌سنه‌دائر آثار مخصوصه تحری ایدركن ایاصوفیه كتبخانه‌سنده بولمش اولدیغمز ال یازمه‌سی « تاریخ سلطان محمد وبایزید خان » اسملی براثرده مذكور محاربهٔ بحریه حقنده بروجه آتی اعطای معلومات اولنه‌یور :

(اثنای محاصره‌ده فرنكستاندن امداد ایچون ایكی عدد كوبیكر « كوكه » [سفینه] كه هر بری هیئت ووسعتده سفینهٔ نوحدن حكایت ایدردی — انواع اسلحه ومهمات ایله مملو وبهادراق وپهلوانلق ایله اشتهار ایتمش محاربلر ایله مشحون اوله‌رق كوندرلمش ایدی . هیئت ملازمان حضرت واكثر اهل كشتی كمیلری لیمانه ایندرمك شغلنده ایكن اول ایكی كوكه موافق روزكار بولوب یلكن آچوب یایدن اوق

چیقار كبی چیقوب كوردی . قپودان بالطه اوغلی سلیمان بك حاضر بولنان كمیلرله اول دیولره قارشو واروب چاندی ؛ جنك عظیم ایتدی . اما ظفر میسر اولمدی . دشمن لیمان قپوسنی آچوب كوكلری ایچری آلدی . بوحادثه واقعا ظاهرده اهل اسلامه فتور صالدی ایسه‌ده مفیده « عسی ان ..... » مصداقنجه فتحه بوسفینه‌لر ، انلرك كتیردیكی عسكرك نفاقی سبب اولمشدر)

فاتح كتبخانه‌سنده تصادف ایلدیكم ال یازمه‌سی « تاریخ آل عثمان » نامنده‌كی جسیم تاریخ كتابی فتحی متعاقب یازیلان آثار مقبوله‌دن اولدیغی جهتله بوكتابك محاربهٔ بحریه‌یه متعلق قسمنی بالاستنساخ شیوهٔ حاضره كوره بعض مرتبه تعدیل ایده‌رك آتی‌یه درج ایلدم :

استانبول تكفوری سلطان جهان كشانك كندی اوزرینه توجهنی ایشیدنجه اول مخذول دریا باری خبردار ایدوب آق دكز كنارلرنده اولان دیارلری حكمدارلرندن استمداد ایتمشدی مذكور تكفور اقالیم نصاراده عظیم الروم منزله‌سنده ایدوكندن سائر قوملرك كندوسنه زیاده تكریم وتعظیملری وارایدی . بقیهٔ قیاصره اولدیغندن انك امرینی اكرام واحترامله تلقی ایدرلردی . عامهٔ اموردا انی تقدیملری وار ایدی . انك اوزرینه سلطان رومك هجومنی ایشیدنجه قصد امداد واسباب كارزاری احضار ایله الت كیرو داری اعداد ایتدیلر . كوبیكر « كوكه » لرك ایچلرینی فرنك دلاورلریله مشحون ایدوب توندردیلر . بر كوچك عثمانلی یلكن سفینه‌سی كلیبولی طرفندن سریعاً كلوب استانبوله یاردمه فرنكستاندن كمیلر كلیور دیو خبر ویردی .

شهریار کامکار فی الحال آنه بیندی . خدم وحشمیله
دکز کنارینه ایندی گوردیلرکه « دوملرینك
قیچی ایرمش یره — سرلرینك اوجی چیقمش
گوکه » دینله‌جك صورتده جسیم ، هر بریسی
کوه مقدار درت گوکه اق دکزك ایچندن قره
طاغلر کبی ظاهر اولدی . شویله تیز آهنك
ایدیلرکه هنگام سیرده انلرنه طیرهم پراولمز
ایدی. خلق تماشایه حاضر، دریایه ناظر اولدی.
اول زمانده قپودان اولان بالتا اوغلی سلیمان
بکه گمیلرله قارشو واروب مقابله ایتمسی امر
اولندی. صو یوزنده یل کبی یوریان اول رعد
غریو دیولرله طوپلشوب براز دم مقابله ایتدی.
اما اول کان کوکه‌لر کوك یوزندن یره سوزیلوب
اینن عقاب، تیرشهاب کبی موافق روزکار بولوب
یلکنلری یل ایله طولوب فی الحال کله‌رك حصارك
کنارینه ایردی . لیمان قپوسنی آچدیلر. انلر
ایچرویه کیردی . دشمنك حالی خراب اولمش
ایکن یاردم گلمکله جسم مرده‌لرینه تازه حیات
ویردی . بر دمده غم ماتملری سرور سوره
مبدل اولدی . اول حالدن اشکر اسلام تمام
منکسر البال اولدی . سلطان دورانك فضای
سرای قلبنده غبار انکسار وانفعال توران بولدی.
فقط «عسی ان...» مصداقنجه انلرك شو ورودی
معناده عین نفع اولدی ؛ زیرا معاونته کان
فرنك بهادرلری‌که هر بری نهنك تیز جنك ،
دریای ستیزوجنك ایدی — بیکاره واغب
ومضمارجکنده اظهار جرأت ایلیوب طوپقپوسی
جانبنده‌کی دیوارلرك مستقل محافظه‌سنه طالب
اولدیلر . موضع مذکور مقام احتیاط ومحل
خطر اولمغین حصاره اورادن ظفر بولنمق احتمال
اظهر اولمغله تکورك قدیمدنبرو یانده اولان
گروه سپاه اورایی قبول ایده‌مدیلر ؛ اورایی
بز کندیمز حفظ ایده‌رز دیدیلر . امداده گلمش
اولان اول جماعت دخی « بزم آرزومز موافقت
ایتمزسه‌کز معاونتدن فراغت ایدر ودونر ینه
یریمزه گیده‌رز » دیدیلر . انلره رعایت مقصود
اولدیغندن رأی ناصوابلرینی ناچار قبول ، نه
دیدیلرسه اجراسنه موافقت ایلدیلر . آخر کار
یوریش (هجوم) اولنجه حصاره اول یردن
یول بولوندی ؛ طریق توفیق اورادن آچیلوب
باب ظفر آنده فتح اولندی . اول امداده گلنلرك
عددی آزایدی ؛ اوراده اچیلان گدیکی سد ،
حملهٔ غزاتی رد ایده‌مامشلر ایدی .

فرانسه‌ده نشر اولنان بیوك آنسیقلوپه‌دی
ایله صولاقزاده تاریخنك ، تاج التواریخك ،
« تاریخ سلطان محمد وبایزید خان » نامنده‌کی تاریخ
ایله « تاریخ آل عثمان » نام تاریخك محاربهٔ بحریه
حقنده اعطا ایتدکلری بالایه مندرج معلومات
ایوجه کشیدهٔ حادهٔ تدقیق ایدیلورسه استانبولك
معاونته گلن سفن اجنبیه‌نك مرمره سورلری
اوکنه گلمش اولدیغی والیوم لنغه بوستانلرینی
احتوا ایدوب بالاده بحث مخصوصنده بیان
اولندیغی اوزره قدیماً بر عظیم لیمان اولان لنغه
لیمانی (ویاخودکه بالاده بیان اولندیغی اوزره
بیزانتینلرك ترسانه‌سنی دخی حاوی اوله‌رق حتی
دور فاتحده بیله بر لیمان صورتنده قوللانلدیغی
مروی اولان والیوم قدرغه محله‌سنی احتوا
ایلیان قدرغه لیمانی) درونته گیرمك ایستملریله
سفن عثمانیه‌دن بر طاقمنك انلری توقیفه مقتدر
اوله‌مدیغی درحال تظاهر ایلر. بشکطاش اوکنده
تیمور آتمش بولنان کوچك قطعه‌ده سفن عثمانیه‌نك
کمال سرعتله آسنزین کان سفن جسیمهٔ اجنبیه

اوزرینه باخصوص لدوس روزکاری مخالف
جهتدن اسمکده ایکن سرعتله کیده‌میه‌جکی
و کیتسه بیله مرمره‌سورلرینك همان کیروسنده‌کی
انغه ویاقدرغه لیماننه کیرمکدن منع ایده‌میه‌جکی
نصل طبیعی ایسه مرمره ساحلنده مذکور
لیمانلرکبی ایکی‌بیوك لیمان موجود وحتی‌بونلردن
بری مدافعینك ترسانه‌سنی دخی حاوی اولوب
هر ایکیسنك مدخللری جسیم برجلر وقپولر
ایله مسدود ومحفوظ ایکن سفن وارده‌نك درت
بوزپاره سفینه‌دن توکندن بحث ایدیلان وبشکطاش
اوکنده ویاسرای برونی ایله اسکدار مابیننده
بولندیغی بیلدیریلان دونمه‌ای همایون اوزرینه
دلیجه‌سنه آتیله‌رق نتیجه‌سی مشکوك بر حربه
کیرشمسی وصکره خلیجی سد ایدن زنجیری
اجدیره‌رق وشوصورتله آرقه‌دن کله‌جك سفن
عثمانیه‌یه دخی بر مدخل کشاد ایده‌رك خلیجه
کیرمکه چالشمسی اولقدر مستبعد وهر حالده
مغایرعقل وحکمت اولمغله بزلامارتین، هامرکبی
غرضکار اوروپا محررلرینك حرافاته مستندا
اوزون اوزادی‌یه وقوعندن بحث وتفصیل
ایتدکاری ونتیجه‌سنی مدافعینه قزاندردقلری
محاربهٔ عظیمهٔ بحریه‌یی بردولو قبول ایده‌میه‌رك
بونیده معلوم‌جهان‌اولان حرافات میاننه ادخال
ایدروشوقدرکه‌لنغه‌ویاقدرغه‌سورلری پیشکاهنده
اهمیتسز برمجادلهٔ بحریه وقوعه کلوب بومحاربهٔ
بحریه‌ده‌کی موفقیتسزلکدن بلکه‌مدافعینه‌عساکر
معاونه‌ومهمات‌حربیه‌کلش‌اولمقدن طولایی‌طرف
عثمانیانك‌منکسر‌البال‌اولدیغی‌برحقیقت‌خالصه کبی
تلقی ایلرز. مع‌هذا استانبولده عددلری‌بك‌چوغه
واران کتبخانه‌لریزده‌کی‌تتبع ایده‌مدیکمزمطبوع
غیرمطبوع سائرآثار عثمانیه‌یی اوزون اوزادی‌یه

تتبع وتفتیش‌ایدرك ومورخین رومیه‌واجنبیه‌نك
بوبابده‌کی بیانات مبالغه‌کارانه‌لرینی موشکافانه
تدقیق‌ومحاکمه ایلیه‌رك‌انلرك بوبابده‌کی یالانلرینی
قطعیاً میدانه چیقارملرینی وارن اون بش بیك
تلفات ویردیره‌رك قزانلمش اولدیغنی عنعنه‌سیله
کتابلرینه درج ایتدکاری مظفریت بحریه‌نك
طواغون یلکنله مرمره انکیلرندن کلن بعض
سفن عظیمهٔ اجنبیه‌نك مرمره سورلری
ارقه‌سنده‌کی لیمانلره صوقیله بیلمش اولمسندن
غیری برشی‌اولمدیغنی بتون‌ظاهره‌چیقارملرینی
محررین عثمانیه‌نك قلم همتلرندن انتظار ایلرز .

— استطراد —

محاربهٔ بحریه حقنده « هامر»ده کوریلان
وسائر بعض‌فرنك‌وعثمانلی تاریخلرنده‌مندرج‌اولان
الك‌مهم معلومات واوبابده‌کی مطالعات بالایه درج
ایدلدی . فقط غریبدرکه محررین خصوصیهٔ
عثمانیه‌دن برینك‌اعطاایتدیکی معلومات‌سابق‌البیان
معلوماتی کلیاً ناقضدر. غرابت‌واهمیت مخصوصه
سنه بناءً معلومات مذکوره خلاصه‌سنك دخی
بوبحثی تمام‌ایچون آنی‌یه‌درجی‌مناسب کورلمشدر :
محرر موماالیه : حین محاصره‌ده بیراقلری
خاچلی اون پاره قالیون ایله اون پاره قدرغه‌که
جمعاً یکرمی سفینه‌نك — صورت مکمله‌ده‌مسلح
ومجهزاولدقلری حالده — سرای‌برونندن کور-
بنه‌رك‌یایلم طوپ وتفنك آتشی‌اجراسنه باشلاد-
قلرینی‌وبونلر اوزرینه سفن‌عثمانیه طرفندن‌هجوم
اولنمغله برعظیم محاربهٔ‌بحریه‌وقوعه کلدیکی‌وبومحار-
به‌یه‌سرای‌برونی‌وقزقله‌سی‌ایله‌قورشونلی‌مخزنده‌کی
مدافعین طوپلرینك دخی اشتراك ایتدیکنی
وعساکر اسلامیه‌نك منصور ومظفر اوله‌رق

[illegible]

{ ٨١ }

[illegible]

پادشاهی محاربه‌یه تشجیع ایتدکلرندن خلیل
پاشانك منفعت مخصوصه‌سی اجرا ایمه‌زمان براقدی.
قلرینی بیان ایتدیکی کبی « خبر صحیح » نام تاریخ
دخی صدر مشارالیهك احواله باقه‌رق
بومحاصره‌نك مقدمکی محاصره‌لر کبی نتیجه‌سز
قاله‌جغنه ذاهب اولمسندن ویاخود روم وفرنك
مورخلرینك افاده‌لری مثللو ایمپراطوردن آلدیغی
رشوتلره حقوق ولی نعمتنی فدا ایده‌رك ایشی
نتیجه‌سز براقق ایسته‌سندن [*] هرنه‌دن ایسه
کندوسنه همزبان اولانلرله برابر پادشاهی
محاصره‌دن فراغته تشویق ایتدیکنی نقل و روایت
ایدییور .

حضرت پادشاه مقربین شهریارلرینك
انضمام رأیلریله دوام محاصره‌یه قطعیاً قرار
ویردکدن صکره غلطه‌دکی فرنکلرله معاهده‌لی
اولمقدن طولایی عساکر عثمانیه‌نك غلطه طوپراغنه
آیاق باصه‌مامه‌سی وزندان قپوسندن [بالق
بازارندن] غلطه طرفنه چکلمش و بنا برین لیمانك
[خلیجك] مدخلنی سد و بند ایلمش بولنان
زنجیرك قیریله‌مامش اولمسی وکرك بو زنجیر
وکرك غلطه اوکنده بولنان بر طاقم دشمن
سفن حربیه‌سی سببیله کیلرك برمقدارینی
مذکور زنجیرك ایچ طرفنه [لیمانه] صوقمق
ممکن اوله‌مامسی نظر مطالعه‌یه آله‌رق
یا مذکور زنجیری جبراً وحرب ایده‌رك قیرمق
ومذکور سفن اعدایی باتیرمق صورتیله ویاسائر
بروجه ایله سفن حربیهٔ عثمانیه‌یی لیمانه ادخال
ایلمك وشو صورتله هم دکزدن وهم قره‌دن
محاربه‌یه دوام ایدلمك چاره‌لرینی تحری ایلمکه
باشلادیلر. بوتحریات نتیجه‌سنده خلیجه کیره‌بیله‌رك
بشکطاش اوکنده معطل قالمش اولان عثمانلی
سفن حربیه‌سندن کوچك قطعه‌ده اولان
برطاقمنك برهمت عالیه ایله وقدیماً استنیه‌قویی کبی
ایچرویه کیرمش برقوی اولان طولمه باغچه قویندن
دره بویله قیزاقلر اوزرنده چکیله‌رك بك اوغلی
وغلطه قصبه‌لرینك آرقه‌سندن قاسم پاشا دره‌سنه
[وبرروایتده اوق میدانه واورادن خلیجه]
اوچورلمسی وشو صورتله شهرك بحراً دخی
محاصره‌سی فکری کبی انجق عثمانلی پادشاهلرنده
امثالی کورنه‌بیلن برفکر خارق العاده حضرت
فاتحك ضمیر منیرنده جایکیر اولدی . بوفکر
وتدبیرك قریحهٔ ملهمهٔ حضرت فاتحدن سانح
اولدیغی « خبر صحیح » ده وسائر برطاقم تواریخ
عثمانیه‌ده مندرجدر .

واقعا سفن حربیه‌نك قره‌دن چکیله‌رك بر
دکزدن دیکر دکزه ایندرلمسی کیفیتك امثال
عدیده‌سی تاریخده موجود اولوب بعض اجانبك
دیدکاری کبی حضرت فاتحك بوکا کسب وقوف
ایتمش اولمسی تحت امکانده بولنمقده ایسه‌ده «هامر»
مشهور عالم اولان تاریخ عثمانیسنده بومادده‌دن
بحث ایدرکن دها اولجه بویولده برچوق وقایعك
وقوعنی بالبیان انلری اوزون اوزادیه تعداد
ایدرك حضرت فاتحك بوبابدکی فکری متقدمیندن
آلمش اولدیغنی روایت ایدمکده ایسه‌ده بونجه
وقایع عالم بجنده وقایع خصوصیهٔ مذکوره‌یه‌ده
پیدای وقوف ایتمك ویاخود هان بالجمله مورخین
عثمانیه‌نك ادعالری وجهله بویولده برفکری کندی

[*] تاریخ مذکور بوبحثك برآز دها ایلروسنده
شویولده بیاناته بولنه‌یور : خلیل پاشانك « فتح
قسطنطنیه » علیهنده بولنمق کبی عموم مسلمینك نفرتنه
شایان اولان برجنایتی حقیقةً مرتکب اولدیغنه حکم
ایتمه‌یرز صورتنده بزم تاریخلرده برروایت قویه‌یه تصادف
اولنه‌مدی.

قريحهٔ شاهانه‌لرندن ميدانه قونيق دخی البته فاتح مشار اليه حضرتلرينه بك بيوك شرف ويره‌جك خصوصات بهمه‌دن عدايدلمك ضروريدر .

عبدالرحمن بك افنديڭ « تاريخ دولت عثمانيه » نام اثرينه كوره شو نقل سفائن ايشنده غلطه‌ده مقيم جنويزليلر ايله اتفاق اولنه‌رق انلردن چوق فائده كورلمش وبالخاصه قيزاقلر ايچون مقتضی كليتلی زيتون ياغی انلردن آلنمشدر .

وجه معروض اوزره سفن عثمانيه‌دن بر طاقمی خليجه ايندرلدی . وقعهٔ مذكوره محاصره‌نك طقوزنجی كونی اولان نيسانك اون بشنجی بازاركونی وقوعه كلمش وسفائن بعده بر برينه ربطايله برطابيه شكلنه قونلديغندن استانبول ايچنه ياغمور كبی كله ياغديرلمغه باشلانمشدر .

« هامر » بونقل سفائن مسئله‌سندن بحث ايدركن ديركه :

اتخاذ اولنان ترتيبات موجبنجه سفن حربيه‌يه قطع ايتديريله‌جك مسافه انجق ايكی فرسخ ايدی . لكن بشكطاش اوكندن خليجه قدر امتداد ايدن بومسافه اوزرنده زمين برچوق عوارضی حاوی اولديغندن مسافهٔ مذكوره اوزرنده بر يول آچديروب بويولك سطحنه تخته [چام تخته‌سی] دوشنمك، تخته‌لرك اوزرينه تسهيل نقليات ايچون ايچ ياغی (وزيتون ياغی) سورلمك قراركير اولدی . يول بروجه دلخواه احضار قلندی . ايكی صره كوركلی ٧٠ قطعه كمی (چكديری) ايله اوچر ، بشر صره كوركلی دها بيوك برقاچ سفينه بركيجه اثناسنده قپودان بالطه اوغلانك سميله بك اوغلی اوزرندن ، دره‌لردن ، تپه‌لردن آشيريله‌رق صوك درجه‌ده مشكلات ايله قاسم پاشا دكزينه [بلاط پشكاهنه] ايندرلدی . كميلر قره‌دن قطع مسافه ايدر ايكن يلكنلری آچلمش ايدی . حين نقليانده طاووللر اوريليور ، زورنالر چالينيور ايدی . .] دينه‌بيلوركه بونلرك آهنكی بك اوغلی صرتلری اوزرنده عثمانليلر ايچون بر عيد اكبر ملی اطلاقنه سزا بر دم سرور اويانديرمش ايدی . [رسم مخصوصنه نظر بيوريله] .

« هامر » سوزه دوام ايله ديوركه :

اثنای ليلده عثمانليلرك بك اوغلی صرتلری اوزرنده‌كی واويلاسنی ايشيدوبده نه اولديغنی اكلايه‌ميان و فقط صباح اولنجه (٧٠) قدر عثمانلی سفن حربيه‌سنك كندی ليمانلرينك اورته‌سنده تمير آتمش ، ابراز سطوت ومهابته باشلامش اولديغنی كورن مدافعين خوف ودهشت وتعجب وحيرتلرندن غشی اولمق درجه‌لرينه كلوب عثمانليلردن هيچ بكلمه‌دكلری همان طوق بشر خارجنده دينه‌بيله‌جك شو همتی تقدير وتحسيندن كنديلرينی آله‌مامشلر ايدی .

تركجه بر اثرادبينك محاربهٔ بحريه‌دن صكره‌كی احوال وشو قره‌دن نقل سفائن ماده‌سی حقنده‌كی بيانانی «هامر» ك ويا سائر فرنك مورخلرينك بياناتنه موافق واحتمال كه آنلردن مقتبس اولمغله برابر بعض نكات دقيقه‌يی دخی حاوی اولديغندن عيناً آتی‌يه درج ايدلدی :

[خليل پاشا بحراً وقوعه كلن موفقيتسزلك اوزرينه يينه ميدان بوله‌رق شهره بويله برطاقم اعانه دها كله‌بيله‌جكندن واو تقديرده حال مشكل اوله‌جغندن بخله حضرت پادشاهی قبول صلح ايچون ارضايه قالقشدی ايسه‌ده حضرت فاتح پاشانك شوحالنی ، بودرلو دسايسك حقيقتنی بك آچی تجربه‌لرله اوكرنمش اولديغنه مبنی

مذاکرەسی حمیت ومعرفتلرینه اعتماد ایتدیکی
زغنوز پاشـا وملا کورانی وآق شمس الدین کبی
برقاچ عظمایه حصر ایله تشبثنده ثبات ایلدی،
اما بالاده تعریف اولنان «کشورکشا»نك یاغمور
ودومانلك دشمن کمیلرینی منع ایده‌مامسی وبونجه
همتلرله اعمال ایتدردیکی بیوك طوپلره بیله
استحکامات موجودەنك مقاومت ایده‌بیلمەسی
کندینده بر آز اندیشه‌یه دوشوردی . بویله
صعوبت هنکاملرنده عجزەنك کاری فتور
واعاظـك ایسه تحری اولدیغندن فاتح برزمان
خلیجك زنجیرینی قیرمغه چاره آرادقدن واندن
دخی مأیوس اولدقدن صکره ینه اك بیوك معینی
اولان قوۀ علم وعرفانك کرامتـه مراجعتـله
طوق بشرك خارجنده کورینه‌جك برتدبیرك
اختیارینه قالیشه‌رق خریطه‌لرینی بالذات ترتیب
ایتدیکی برطریق اوزرندن طوپخانه‌دن قاسم
پاشایه قدر بر قیزاق انشـا ایتدردی وانتخاب
ایتدیکی یتمش قدر سفینه‌نك یلکنلرینی کشـاد
ایتدیره‌رك وغلطه طرفنده نه‌قدر انسان وحیوان
وار ایسه نقل خدمتنه تعیین ایلیه‌رك برکیجه‌نك
ایچنـده بیك درلو اقدامات ایله جمله‌سنی بردن
خلیجه انزال ایتدردی. محصورلر بویله طاغلری
طاشلری دریایه تحویل ایدر بولده بر خارقه‌نك
تماشاسیله بالطبع مبتلا اولدقلری حیرتدن قورتیلنجه
سفائن وارده‌یی یاقمغه قالقشدیلر .]

مشهور «لامارتین» شوقره‌دن نقل سفائن
ماده‌سنه عطف کلام ایله دییورکه :

(محاربۀ بحریه‌ده‌کی عدم موفقیت اوزرینه
سلطان محمد خان ثانی حضرتلری هم دکزدن
وهم قره‌دن شهری صورت مکمله‌ده احاطه‌یه
شتاب ایلدی . میمنلرنده اردویی تعقیب ایدن
بیکارجه کراسته‌جی [طوغرامه‌جی] بازاری اقمجی
ارمنی وار ایدی . بشکطاش قویی [طولمه باغچه
مرساسی] ایله مدخلی زنجیرلرله مسدود خلیج
حوضه‌سی آره‌سنده بولنه‌رق بوغازك [بوغورك]
مدخلنه طوغری ایلری چیقندیلی بر برون
تشکیل ایدن اراضی اوزرنده واقع وادیلر، تپه‌لر
اوزرنده کندی قادرغه‌لری [غاله‌رلری] ایچون
برقاچ هفته ایچنده برطریق مخصوص تهیه وتسویه
وصلحنی تخته‌لرله ستر ایتدردی. کمیلر خلاطلرله
چکیله‌رك یلکنلر آچلمش اولدیغی حالده مساعد
بر روزکارله خلیجه ایندیرلدی . سفن عثمانیه‌نك
بو حیله قره‌دن خلیجه امراری اثناسنده بتون
عثمانلی طوپلری تپه‌لردن اجرا ایتدکلری آتشلرله
خلیج درونندەکی سفن خرستیانیه‌نك تیمور
آلمرینی منع ایدییورلر ایدی.)

صولاقزاده تاریخی دخی امدادلرك ورودی
اوزرینه کذران ایدن احوال وکمیلرك قره‌دن
نقل اولنمسی حقنده اك مشهور برتاریخمز اولان
تاج التواریخدن اقتباس طریقله بیانات آتیه‌ده
بولنیور :

[. . . فرنکستاندن امداد ایچون ایکی پاره
عظیم قالیون کلوب ایچنده اولان یاردجیلر حصاره
دوکلدیلر وعلی الفور قلعه‌نك رخنه پذیر اولان
یرلرینی سده وعسکر اسلامی حصار قربندن
رده باشلادیلر ؛ امداد ایریشمکله دشمنان
خاکسار اطالۀ لسانه آغاز ایتدیلر . ارکان
سلطنتدن خلیل پاشایه موافقت ومصالحه باینده
اکا متابعت ایدنلر حصار مزبورك تسخیری
ممکن دکلدر دیو شهریار کشورکیری صاحه‌سوق
ایتدیلر. اول بدخواهلرك مقالات غرض آمیز
لرینه من بعد التفات اولنیوب عرصۀ کارزارده

سفن حربيهٔ عثمانيه‌دن برطاقمنك قره‌دن يوريدلمسی

[جنتمكان فاتح سلطان محمد خان حضرتلرينك رأی وتدبيرلری موجبجه مواجههٔ هايونلرنده يتمش قدر عثمانلی قدرغه‌سنك قيزاقلر اوزرنده جر اولنمق اوزره غلطه قلعهٔ قديمه‌سی آرقه‌سنده‌كی صرتلر اوستندن چكيريله‌رك قاسم پاشا قوينه نه‌وجهله ايندير لديكنی ارائه ايدر]

ثابت قدم اولدیلر . بهادران اسلام دخی نام
وکام ایچون جنکه اقدام ایدوب جان وباش ایله
چالشدیلر . فتح وظفر جلوه‌کر اولینجه . . .
سلطان بااحتشام حضرتلرینك ضمیر منیرلرینه
بویله الهام اولدیکه یکی حصار جانبندن کمیلر
سوروب غلطه آردندن آشوره‌لر و آشوب طوپ
ایله دشمنی جانب بحردن دخی شاشوره‌لر .
اکرچه بوکونا تدارك عقله مخالف برکار
وعمله کلمسی خیلی دشوار ایدی ؛ لکن بوتدبیر
دلپذیر جلادیه آسان کورینوب همت مردان ایله
بشکطاش دیدکلری یردن قاسم پاشا دره‌سنه
طوغری کمیلرك آلتنه روغنله تربیه اولنمش
فلنکلر دوشه‌یوب برروایتده یلکنلر آچوب
انلری یوروتدیلر وکمیلری برینه باغلیوب
واوزرینه متریسلر وضع ایدوب مردانه ودلیرانه
جنك واول شهر واسعی چشم دشمنه تنك
ایلدیلر . بعض تواریخده مسطوردرکه رهبانلر
مدافعینه دائما قوت قلب ویروب تسلیت خاطر
ایدرلر و « بوشهرك ضبطی محالدر ؛ بوراسی
انجق برپادشاهك زماننده فتح اوله‌که قره‌ده
یلکن آچوب کمی یوریده » دیرلر ایدی .
وقعهٔ معروضه‌یی کورنجه عاقبت کار نه‌یه منجر
اوله‌جغنی جلاسی بیلدی، نطقه مجالاری قالمیوب
جاکارینه اوت طیقلدی }.

فرانسه‌ده اخیراً نشر اولنقده بولنان
« بیوك آنسیقلوپه‌دی » محاربهٔ بحریه‌نك قدیماً
برلیمان اولان لاننه بوستانلری پیشکاهنده
وقوعه کلدیکنی واشبو محاربهٔ بحریه‌دن صکره
عثمانلی طوپلری طرفندن شارشیاس قپوسی
(ادرنه‌قپوسی)، سن رومن قپوسی (طوپقپوسی)
قربنده قلعه بدنلرندن آچلمش اولان کدیك
محللرینك یولیله تعمیر ایدلمش و ۱۸ نیسانده
عثمانلیلر طرفندن قلعه اوزرینه توجیه ایدیلن
برهجومك بوشه چیقمش ایدوکنی و « قوز
میدیوم ـ Cosmidium » واروشنده (ایوب
سمتنده) حضرت ابی‌ایوب انصاری حضرتلرینك
مرقدینی بولمش اولان منلا شیخ آق‌شمس‌الدین
حضرتلری طرفندن هاجمین تشویق ایدلمش
وحضرت فاتحك قره طرفندن اولدیغی کبی
دکز طرفندن دخی شهره هجوم ایتدیکی حالده
قلعه‌نك ضعیف اولان عساکر محافظه‌سنی
قولایجه توکته‌جکنی حس ومشاهده ایلمش
اولدیغنی وبنابرین سفن عثمانیه‌دن برطاقمی
طولمه باغچه دره‌سندن ، بك اوغلك شمالندن
وسن دیمتری ویکی شهر واروشلری آره‌سنده
قاسم پاشا دره‌سندن کچیرلمك واوزرلرینه طاق،
ایچ یاغی ، زیتوزیاغی سورلمش تخته‌لر اوزرندن
قایدیراق اوزره قره‌دن [۲۱ ـ ۲۲ نیسان]
کیجه‌سنده خلیجه ایندیردیکنی وساحلده
ترتیب اولنان طوپلرله تحت حمایه‌یه آلنملری
صورتیله بوسفائنك خرستیان دونماسنه
قارشو قویه‌بیله‌جکنی اولجه کسدیرمش بولندیغنی
وسفائن مذکوره‌نك ۲۸ نیسانده وندیکلی
قپودان « ژاق قوقو ـ J. Coco » طرفندن
احراقه چالیشلمش ایسه‌ده موفقیت حاصل
اوله‌مامش ومع هذا محصورینك ینه جسارتدن
دوشمامش وچونکه برچوق امدادلرك کله‌جکی
وبروندیك فیلوسنك استانبوله طوغری یلکن
آچمش بولندیغنی خبر آلنمش ایدوکنی نقل ایدییور.
«قونت سه کوره تاریخ‌شهوره‌سنده‌دییورکه:
(حضرت پادشاهك وزیری [وزیر ثانیسی]
« زغنوس ـ Zoganes » پاشا وزیر اعظمك

جبانه‌کارانه اولان نصیحتنه فناحانه غضبانه ی
واوروپانك برطاقم پارچه‌لره آیرلمش وغیر متحد
اولدیغنی، شرق حقنده قیدسز بولندیغنی، شرق
ایپراطورلغنك پارچه‌لنه‌رق پایمال اولمش ایدوکی،
مدافعینك جسارتدن دوشه‌رك یوشامش ومناقشات
مذهبیه ایله‌المناك ومستغرق نفاق وشقاق اولمش
بولندیغنی، اوسناق وسریع التکلم وفقط بطیء الحرکه
برقومه مالك اولان قسطنطنین عساکر موجوده‌سنك
الّی بیك کشی یه تنزل ایتمش اولدیغنی بیان ایده‌رك
استحصال ایدیله‌جك غلبه وظفردن حصوله
کله‌جك منافع عظیمه‌یی، استحصال موفقیتده‌کی
سهولتی، بر صورت مکمله‌ده اوله‌رق تعریف
وتصویر ایلدی.

سلطان محمد حضرتلری زغنوس پاشانك
کندی آرزو وافکارینه موافق کلن سابق البیان
رأیی قبول ایله محاربه‌یه دوامه قرار ویرمشدر.

فونت « سه‌کوره » بیانات معروضه‌دن صکره
سائر تاریخلرده عثمانلی سفینه‌لرینك خلیجه
ایندیرلمسندن صکره وقوعی بیان اولنان وقایعك
دها اولجه حصولی درمیانه باشلایه‌رق سلطان
محمد حضرتلرینك ایمپراطور ایله مذاکره‌یه
لزوم کوروب آتیده تفصیل اولندیغی اوزره
قلعه‌نك تسلیمی تکلیف ایتمك اوزره انك
نزدینه مرخصلر کوندردیکنی وجواب رد
آلمسی اوزرینه یکیچریلری محاربه‌یه دعوت
وبرهجوم عمومینك اجرا اولنه‌جغنی اردوده
اعلان ایتدیکنی وعسکره لازم کلن تشویقاتده
وتوسلات معنویه‌ده بولندیغی واوزمانه قدر
حالا خلیج خارجنده بولنان عثمانلی دونانمه‌سی
برخروج اجراسیله احراقه ایمپراطور طرفندن
تشبث اولنلمش ایسه‌ده بوکا موفقیت حاصل
اولمامش اولدیغنی وچوق مدت کچمه‌دن
حضرت پادشاه طرفندن سفن عثمانیه‌دن
برطاقمنك قره‌دن خلیجه ایندیرلدیکنی نقل
وحکایه ایدییور [٠] وشو قره‌دن نقل سفینه
ماده‌سی ایچون دیبورکه :

[چوق زمان کچمه‌دن سلطان محمد خان
حضرتلری نصل برجسارتله اجرا اولندیغی
تصوره وله وحیرت ویرن برتشبث موقع اجرایه
قویمشدرکه اکر او زمانك بتون مورخلری
طرفندن نقل وحکایه ایدلمامش اولسه ایدی
بو وقعه‌نك البته نقلنه جسارت اولنه‌مزدی :
مشارالیه حضرتلری خلیجه دخولی منع ایدن
مانعه [زنجیره] اقتحام اولنه‌مامسنه غضبانه‌رق
کندی کمیلرینی ساحله چکدردی . غیرمستقیم
ایذنلی یوقوشلی ، چالیلق ایله مالی بریول ایکی
فرسخلق برامتداد اوزرنده تسویه ایدیله‌رك
اوستنه اغاجدن بولانمش قالین تخته‌لر دوشندی
وعثمانلی دونانمه‌سی قاچیجی اولان اشبو طریق
اوزرنده چکیله‌رك غلطه‌نك اطرافندن طولا-
شدیریلوب بتون سفن عثمانیه داخل خلیجه
ایندیرلدی . بوخارق العاده ایش یالکز برکیجه
اثناسنده یاپلمش ایدی . ایرتسی کونی شفق
سوکنجه قلعه بدنلری اوزرلرندن کندی
لیمانلرینك ایچی سوك التجاکاهلرینك عثمانلی

[٠] آتیده تفصیلاً بیان اولنان هجوم عمومی
حاضرلغی ایله مدافعین طرفندن احراق سفن عثمانیه
تشبثاتنك شوقره‌دن نقل سفائن ماده‌سندن صکره
وقوعه کلدیکی اکثر مورخین غربیه وشرقیه‌جه متفق
علیه اولوب وقوعات مذکوره‌نك دها اولجه وقوعی
یالکز موی الیه « فونت سه‌کور » طرفندن بیان
اولنمقده‌درکه براثرهو دکل ایسه غرائبدن عد ایدلمك
سزادر .

سفينه‌لريله مالامال اولديغنى كمال خوف ودهشت ايله كورديلر .]

امام زاده اسعد افندى مرحوم دخى جنتمكان سلطان محمود خان عدلى حضرتلرينك امر وفرمان همايونلريله كشيدۀ سلك تحرير بيورمش اولدقلرى « فتح قسطنطينيه » نام كوچك رساله‌لرنده قره‌دن نقل سفائن ماده‌سيله آتى مستلزم اولان احوالى بروجه آتى تصوير وبيان بيوريورلر :

{ دلاوران عرصۀ جهاد دخى تن وجانلرين دين يولنده بذل واعطايه اقدام ايله شب وروز مشاغل سيوفله معركه افروز اولديلر . جمال دلاراى ظفر جلاى ظهورده جلوه‌كر اولميجه اركان سلطنتك خليل پاشايه موافقتله سمت مصالحه‌يه ترغيب ولزوم مراجعت مقدماتى ترتيبلرى همت بلند مرتبۀ شه ملوكانه‌لرنده امر سخيف ايدوكندن اوملاز انظار فائده‌دن صرف عنان بيوردقلرنده علماء عظامدن شيخ احمد كورانى وارباب كرامات ظاهره‌دن شيخ حق بين مولانا آق شمس الدين حضرتلريله وزراى عظامدن زغنوس پاشا سلطان كشور ستان ايله يكدل ويكزبان اولوب شاهد فتح دامندن ال چكمك صدق وعزيمت نشانى دكلدر ديو سپاه ظفرپناهى لطائف ونصايح ايله الزام ولزوم مساعى واهتمامى افهام ايدوب شهريار فلاطون تدبير بالاشاره امراى اصابت آرالرينى جمع ومذاكره وحصارك جانب برى عميق خندق ايله مسدود واسباب حراستى نامعدود وبرمحلدن دشمنه ظفر مستتبع اضاعۀ اوقات وخطردر وغلطه ايله استانبول ميانى قطع ايدن خليج اوزره چكلمش اولان زنجير مانع مرور وبووجهله جانب بحردن دخى حصارى تضييق امكاندن دور اولديغندن اركان دولت صورت تسهيل وتقريبنده بى شعور ايكن عاقبت ضمير منير پادشاهيلرينه الهام الٓهى بويله سنوح وظهور ايلديكه يكى حصار جانبندن كميلر امرار وغلطه وراسندن آشوريله‌رق جانب بحردن دخى حصارى رخنه‌دار ايدەلر وبوملاحظه‌ايله چيقمق تكليف مالايطاق قيلندن ايسه‌ده علم جر اثقال ماهرلرينك حيرت افزا تدبيرلريله بحردن بره كشقيلر چكيلوب حالا قاسم پاشا نام قصبه‌نك هويدا اولديغى واديدن دريايه ايندريلوب ترتيبلر وضع ايله دليرانه جنك واستانبولك حصار وسيمى چشم دشمنه تنك ايلديلر . }

{١٣} — سفن عثمانيه‌نك خليجه ايندريلمسنى متعاقب وقوعه كلن احوال آنلرى احراق ايچون مدافعينك تشبثاتى ، خليجده‌كى سائر بعض احوال ووقوعات حربيه

دونتماى همايونى تركيب ايدن سفن حربيه‌دن برطاقمك خليجه ايندريلمسى اوزرينه محصورين مملكتك هرطرفنى كرزه‌دوب قورومغه مجبور اولدقلرندن امپراطور قلعه محافظلرينك برقسمنى خليج طرفنده‌كى نقطه‌لره تقسيم ايدرك اوجهتدن دخى مدافعه‌يه چالشمق وخليجه ايندريلوبده مملكته آتشلر صاچقده اولان سفاين عثمانيه‌يى برحيله ايله ياقمق افكارينه دوشمش ايسه‌ده

هيهات بو بيهوده غيرتك حركت مذبوحانه‌دن هيچ بر فرقی بوغدی .

هامرك واستانبول محاصره‌سندن بحث ایدن سائر بعض مورخين اجنبیه‌نك خلیج درونند‌ه وقوعه‌كلان احوال ووقايع حقنده اعطا ايتدكلری تفصيلاتك خلاصه‌سی آتی‌یه درج ایدلمشدر:

مدافعين آره‌سنده بولنه‌رق معلومات عميقه‌سيله شهرتشعار اولان ايتاليالی « ژان كوستنتينيانی » سفن مزبوره‌یی احراق باللرا اتمكه قالقشمش ايسه‌ده محاصره‌نك بتون امتدادی اثناسنده طرفينه هم خدمت و همده اهانتدن كيرو طورمیان جنوبزلولر موسی اليهك بو فكر ونيتنی وقتيله عثمانلولره اخبار ایتمش و بناءبرين عساكر بحریهٔ عثمانیه برحال تيقظده بولنمغه نصب نفس اهتمام ايلمش ايدی .

غلطه‌ده‌كی جنوبزليلرك [فرنكلرك] بتون محاصره مدتی اثناسنده طرفينه خدمات ومعاونات لازمه‌ده بولنمغله برابر اهانتدن دخی كيرو طورمامالری ، ازجمله كيجه‌لری رومله‌ره امداد واعانه‌دن برصورتله كيرو طورمز ايكن كوندوزلری دخی عثمانليلره دوست وخيرخواه كورينه‌رك عساكر عثمانيه‌نك هر انداخته‌دن صكره طوپلری بيقامق ياغلامق ايچون اشد احتياج ايله محتاج اولدقلری كليتلی مقدارده زيتون ياغی اعطا ورومه‌لرك عثمانلولر عليهنده‌كی تشبثاتی اسرارينی درحال افشا ايلملری غرائب تاريخيه‌دن عد اولنمغه سزادر .

بركيجه « كوستنتينيانی » راكب اولديغی بيوك برسفينه ايله عثمانلی كميلرينه يانلاشدی . برحال تيقظده بولنان عثمانليلر درحال آتشه باشلاديلر. مزبور سفينه‌یه بيوك بركله اصابتله يا چاله‌رق غرق اولدی، ايچنده بولنان ۱۵۰ ايتاليالیدن قسم كليسی بوغولدی . « كوستنتينيانی» جزای يك كوچلكله قورتاره‌بيلمش ايدی .

بو موفقيت اوزرينه عثمانليلرك مظفريت شرقيلری آفاقی طوتيوردی .

بوندن صكره عثمانليلر موجود معيتلری اولان بيوك طوپلردن برينی غلطه قلعه‌سی اوكنده تيور آتش اولديغی حالده طوران و درونی ايلب لوازم حربیه ايله مملو بولنان بيوك بر جنوبز كميسی اوزرينه توجيه ايله آتش ايده‌رك مذكور كمی‌يی پاره پاره ايلديلر ؛ اثنای ليلده مدافعينه معاونتدن هيچده كيرو طورمیان جنوبزليلره شوصورتله برضربهٔ تأديب ويركله برابر محصورينی سفينهٔ مزبوره درونند‌ه‌كی لوازم حربيه‌يه دسترس اوله بيلمكدن منع ايلديلر .

وقعهٔ مذكوره اوزرينه جنوبزليلر حضرت فاتحه بالمراجعه بيطرف وحق عثمانليلره دوست ايكن معاملهٔ واقعه‌نك حقلرند‌ه رواكورلمسندن اشتكا ايلديلر . بونلرك ايكی يوزلی بر مفسد بدطينت اولدقلری حضرت فاتح نظرنده چوقدن تحقق ايتمش اولمسنه بناءً سفينه‌لرينك رومكميسی ظنيله اوزرينه سهواً اجرای انداخت ايدلمش اولديغی وعهدلرنده طورورلر ايسه بعدالمحاربه تضمين ايديله‌جكی جوابی كندولرينه ويرلدی وايشته شوصورتله جنوبزليلر ايكی يوزليلكلرينك ايلك جزاسنی كورمش اولدی .

حضرت فاتح درتماسيله ليمانه مالك وصاحب اولمش ايدی .

حضرت فاتح خليجه (ليمانه) داخل وصاحب اولنجه ايلك اوزرينه عرضانی بر كوپری قورمغی بالتصور فوچيلری بربرينه ربط واوزر-

لرینه تختـه‌فرش ایده‌رك بو کوپری‌یی وجوده کتیردی . اشـبو کوپری اوزرندن استانبول یقه‌سنه طوپ وعسکر چیرلمکه باشلاندی. بوندن صکره عثمانلی دونماسی شهرك سورلری‌اوکنده تیمور آتدی . [*]

روملر عثمانلی کمیلرینی وقوریلان کوپری‌یی « روم آتشی » ایله یاقمغه‌قالقشدیلر : بومهم وظیفه‌یی دخی ونديکلی« ژاق‌قوق » درعهده ایتمش ایدی .

بونك ایچون مومی‌الیه روم آتشی وسائر مواد مشتعله‌یی حاوی اوچ صغیر کمی انتخاب و بو کمیلر ایچنـه آلدیغی قرق منتخب کمیجی ایله برقراکلق کیجه‌ده سفن عثمانیه وقوریلان کوپری استقامتنده حرکته‌شتاب ایلدی. عثمانلیلر دائما تیقظ و انتباهده بولندقلرندن اوکمیلری یقالامش ومدافعینك بودفعه‌کی عدم موفقیتلری کندولرینك پك زیاده بادیٔ حزن واضطرابی اولمش ایدی .

بو وقعه‌دن صکره حضرت فاتح خلیج درونی‌قطعیاً سفن‌اعدادن تطهیره قرار ویره‌رك بلاتفریق روم وجنویز و اجنبی کمیلرینی غرق ایچون غلطه‌نك اوسته‌ده واقع « سن تهٔودور-تپه‌سی » اوزرینه یکیدن بطریه‌لر یاپدرمشدر. خلیجده‌کی‌بتون‌سفینه‌لرك دوکلمکه‌باشلانمسی اوزرینه‌بودفعه‌دخی‌جنویزلیلر[جنوه‌لیلر]حضرت فاتحه مراجعت واستدعای عاطفت ایتدیلرسه‌ده اوکمیلرك تجـارت ایچون دکل بلکه مدافعینـه

[*] حین محاصره‌ده اول وآخر دونمادن پك بیوك خدمتلر کورلدیکی ودها طوغریسی ممکن اولان استفاده‌لرك ایدیلمه‌دیکی بعض مورخین اجنبیه‌نك جمله‌ بیاناتندن ایسه‌ده بیانات مذکوره‌نك دخی تماماً صحیح اولمدیغی وقایع معروضه ایله مثبتدر .

معاونت ایچون کلش اولدیغی بالدفعات تحقق وتظاهر ایتمش اولدیغی کندولرینه بیان‌واثبات اولنمغله مراجعتلری ثمره‌سز قالمشدر .

غلطه اوکنده‌کی کمیلردن برینی برنجی انداختده باتیردی. دیکرلری غلطه‌نك خانه‌لری آلتنه چکلدی‌که بوخانه‌لر عثمانلی بطریه‌لرینك سکدره انداختنه قارشو انلری محافظه وحمایه ایلمشدر . مع‌مافیه عثمانلی طوپلری‌شهری‌طوپه طوتمغه دوام ایلدی ؛ لکن بو طوپلرك تأثیر مهلکی پك آز ایدی؛ شول درجه‌ده‌که انداخت اولنان یوز اللی مرمیدن یالکز بردانه‌سی‌حسن اتفاق ایله مشهور برقادینه ضرر ویرمش [*] وحتی بوقادین دخی طوغریدن‌طوغری‌یه‌مرمی ایله اورلیوب الك بردیواره چارپه‌رق آیردیغی برطاش پارچه‌سیله اورلمشدر .

سفن عثمانیـه‌نك خلیجه ایندیرلمسندن صکره کذران ایدن احوال حقنده «لامارتین»ك تاریخ عثمانیسنده اعطا اولنان معلومات اولجـه اعطا ایتدیکمز معلوماتدن خیلی فرقلی بولندیغی اجلدن معلومات مـذکوره‌نك عیناً صـورت مترجمه‌سی آتی‌یه درج ایدلمشدر :

[بالطه اوغلـنك محـاربهٔ بحریه‌ده‌کی هزیمتندن مصون قالان ایکی‌یوز عثمانلی غاله‌ری [قدرغه‌سی] طوپلرله‌مسلح‌ویکرمی‌بیك‌مقداری تیرانداز ایله محفوظ اولدقلری حالده ـ کاغد خانه‌صوبی[سینداکوس ـ syndacus] دره‌سی منصبنده کائن‌خلیجك مدخلنه طوغری‌مطرود

[*] « هـامر » بو معلوماتی حین محاصره‌ده روملرنزدنده‌بولنان « فرانزس ـ Phranzes » نام بیزانس مورخی ایله ینه حین محاصره‌ده مدافعین میاننده بولنان « ایزیدور ـ Isidor » نام مورخك تاریخ کتابلرندن‌اقتباس ایلمشدر .

قرقدر روم، جنویز، وندیك، ردوس سفائنی ایله قارشو قارشـویه بولنمق اوزره ـ خلیج منبور داخلنده یرلشدیلر . سلطان محمد خان حضرتلری مدافعین دوننماسنه بو وجهله میدان اوقوهقلهده اکتفـا ایتمیهرك خلیج صـولری کنارنده بولنان شهر دیوارلرینـه دکین کندی محاربلرینه متین بر یول آچمق ایچـون ایرتسی کونی یوزبیك مقداری بر عملهسنی بر ساحلدن دیکر ساحله بر کوپری آتمق و تعبیر صحیح ایله برشوسه یاپمق خصوصنـده استخدام ایلدی . دکزه طوغری ایلرولدکجه عملیاتی سـتر ایدن بطاریهلرله تجهیز ایدیلان اشبو شوسه هیچ بر طرفدن دوچار تعرض اولمامق اوزره چوق زمان کچمهدن سورلرك اتکنه دکین واصل اولدی. بو شوسهنك غرابتما اولان عرضی کندوسنی حقیقی بر محاربه میدانی حالنه افراغ ایلمش ایدی. مذکور شوسه اوزرنده یوز عدد پیاده نفری خلیج قلهو برجلرینه هجوم ایچون یان یانه اولهرق جبهه ایله ایلرو ولیه بیلور ایدی .

ماهر وجسور «ژوستینیانی» یعنی قسطنطینیه ایچون قسطنطین ایله برابر حرب ایتمك اوزره آوروپادن کلمش اولان یونانامید کوکلی خلیجده تیمور اوستنده بولنان عثمانلی دوننماسنی احراقه تصدی ایلدی؛ فقط موفق اولهمدی: کندی شهرلرینی [غلطهیی] قورتارمق ایچون بیطرف کبی کورینان و عین زمانده هر ایکی طرفه دخی خدمتلری مسبوق اولان غلطهده کی جنویزلیلر [جنوهلیلر] عثمانلیلره بر خدمتده بولنمق اوزره کیفیتی انلره خبر ویرمش اولدقلرندن « ژوستینیانی » اثنای ایلده عثمانلی کیلرینه تقرب ایدرایکن عثمانلی اردوسی تحت سلاحده اولهرق بر حال تیقظ وانتباهده بولدی.

سلطان محمد خان حضرتلرینك ساع بطاریهلری « ژوستینیانی » نك غالهلری [کمیلری] اوزرینـه هر طرفدن بر آنده آتش ایتمـکه باشلادی .

(اوربان) معرفتیله اعمال اولنمش عثمانلی طوپلرندن بری ایله انداخت اولـان یوزاللی لیوره [٧٥ کیلوغرام] ثقلتنده بر کله «ومی لیهك راکب اولدیغی کمییی غرق ایلدی . بو جسور سرکردهنك تحت قوماندانسنده اولهرق محاربه ایدن ایتالیالیلردن ایکی یوز منتخب کوکلی کندی کمیلریله برابر غرق اولدی. (ژوستینیانی) آغر یرلره طاقنی مابس اولدیغی حالده برکمی دیرکی پارچهسنه صاریلهرق اقندی ایله خلیجك نهایتنه طوغری واصل اولدی ؛ اوراده برقایغه صاریلهرق تخلیص جان ایدهبیلدی .

موفقیت معروضـه ایله تحت امنیته کیرن سفن عثمانیه انشا ایدلمش شوسهنك تحت سپرنده اولهرق لیمانی آتلایوب سورلر آلتنده باشدن قرهایدهرك تیمور آتدی .

عثمانلیلر غلطهیه حاکم اولان « سن تئودور » تپهسی صرتلرندن کیجه کوندوز شهر داخلنه طوپ انداختنـه دوام ایدییور ایدی ، فقط آتیلان طاش کلهلر انجق سورلرك مزغاللرینی قطع و تراش ایدهبیلیوردی . غریبدرکه دومان و کوراق ایچنده نابدید اولان عثمانلی طوپلرینك اون کون متمادیاً دوام ایتدکاری انداخت برتأثیر مهم حاصل ایدهمیوب یالکز حسن وانی ایله مشهور استانبوللی برقادینی هیپودروم میدانندن (سـلطان احمد میدانندن) کچدیکی صرهده برکله مصاب ایلمش و برکله پارچهسیده میدان

مذكورده‌كی اوچ ييلانلر ستوننك (بورمه‌لی ديركك) قاعده‌سنی خراب ايتمشدر .]

لامارتيننك بياناتِ معروضه‌سننك مبالغه و كذبدن خالی اولمديغی طرز افاده‌سندن كندی كندينه تظاهر ايتمكده اولمغله بوبابده فضله سوز سويلمكه حاجت كورمه‌دك .

قونت « سه‌كور » : مدافعين طرفندن سفن عثمانيه‌نك احراقی تشبثاتی سفن مذكوره خليجه ايندرلمزدن اقدم يعنی دها هنوز بشكطاش وطولمه باغچه اوكارنده بولنديغی وحضرت فاتحك ايمپراطوردن تسليم قلعه‌يه جواب رد المسی اوزرينه برهجوم عمومی اجراسنه قرار ويرمرك ترتيبات وتشويقات لازمه ايله توغل بيورديغی صره‌ده وقوعه كلديكنی نقل وروايت ايدييور ، دييوركه :

[بوصره‌لرده ايمپراطور قسطنطين عثمانلی دونماسنی تخريب ايدرك كندی خلاص ونجاتنی تأمين ايلمك ترتيباتيله مشغول ايدی . انك غايت جسورانه وبك موافق اولان پلاننك حسن نتيجه اعطا ايده‌جكی محقق كورينيور ايدی . عصوريندن كندی وطنلرينك سلامتی ايچون اولومی كوزه آلان قرق كشی مواد محترقه ايله مملو بركمی‌يه [آتش كميسنه] راكب اولدی . وندك دونماسی خليجدن طيشارو چيقه‌رق سفن عثمانيه اوزرينه هجوم ايتديكی صره‌ده ، انلر دخی عثمانلی دونماسننك اورته سنه آتيله‌رق دونمای مذكوری احراق بالنار ايده‌جك ايدی . فقط بوسر افشا ايدلمش اولديغندن سفن عثمانيه‌يی ياقه‌جق اولان آتش كميسی كورينور كورونمز عثمانليلر طرفندن غرق ايدلمشدر ، سفن عثمانيه طرفندن وندك دونماسی اوزرينه هجوم اوله‌رق مذكور دونمـا احاطه وهمان كاملاً غرق وتخريب ايدلدی .

وندكليلر جنوزليلری كندولرينه خيانت ايتمكله اتهام ايلديلر ، آميرال « نوتارا » [*] مشهور « ژوستينيانی » يه قارشو حالده غضبلنمش ايدی .]

استانبول محاصره‌سنده حاضر بولنان روم مورخين قديمه‌سندن « دوقا – Ducas » خليجده‌كی وقايعه توجيه كلام ايله دييوركه :

[سلطان محمد خان حضرتلری كندی دونماسنی قاسم پاشا دره‌سی واسطه‌سيله خليجه ادخال ايلدكدن صكره خليج (ليمان) طرفندن دخی شهره هجومه باشلادی . بوهجوم طبيعيدركه جنوزليلر تحت اشغال ومدافعه‌سنده بولنان غلطه‌نك قارشوسنده كائن سور اقسامی (يدی يكش اسكله‌سی جوارلرنده‌كی قلعه ـ ورلری) اوزرينه اجرا اولنه‌ميوردی، الكز غلطه وار وشنك دائرهٔ تأثيری خارجنده كائن سور قسملری اوزرينه منحصر قاليور ايدی . اقسام مذكوره اوكارنده‌كی عثمانلی هاجيمنی عثمانلی بطريه‌لری ستر وحمايه ايدييور وبوبطريه‌لرده قاسم پاشا تپه‌لری اوزرنده مرتب ومؤسس بولنه‌يور ايدی . حضرت پادشاه خليجه داخل اوله‌رق معيتنده بولنان تكمان كمی‌يی مذكور سور اقسامنك تخريب وضبطی ايچون بالذات سوق وتوجيه واداره بيورييورلردی .]

« دوقانك » روايت معروضه‌سندن مستبان اولوركه عثمانليلرك خليج طرفندن وقوعبولان هجوم بحريسی « كيلو پورتا » دنيلان انصار

[*] قسطنطينك باش وكيلی وبحريه ناظری ايدی.

قپوسی (ایوانسرای قپوسی) ایله بلاط قپوسی طرفلرنده واقع اولمشدر .

مورخین اخیره‌دن دوقتور « مورتمان » ه کوره صوك استانبول محاصره‌سی اثناسنده بلاط قپوسی ایله بورادن فنار قپوسنه طوغری ممتد اولان مسافه (سورقسمی) مدافعین امیرالنی وظیفه‌سنی ایفا ایدن « لوقانوتار LucasNotaras » تحت قوماندەسنده بولنان ونديكليلر طرفندن مدافعه اولنمش و بو حالده عثمانلیلرك خلیج طرفندن اولان تعرض وهجوملرینه اك زیاده بونلر قارشو قویمشدر .

روم مورخین قدیمه‌سندن « قریتوبولوس – Critobulos » ك قولنجه بلاط قپوسی جوارنده‌کی سورلر اوزرینه هجوم وتعرضه عثمانلی آمیرالی حمزه بك مأمور ایدی . مومی الیه تاریخ مشهورنده دیورکه :

(یکیچریلرك قره طرفنده‌کی قپولردن شهره دخولندن صکره بلاط قپوسی دخی عثمانلی امیرالی « حمزه بك » طرفندن زورلانه‌رق فتح وکشاد ایدلمش اولمغله بو جهتدن دخی عساکر اسلامیه شهره فرجه‌یاب دخول اولمشلردر .)

سرای بروننده وقتیله موجود « دەمن بارب » قپوسی نامیله موسوم اولان طوپقپو قاردینال « ایزیدور – Isidore » نامنده روسیه‌لی بر پاپازك تحت قوماندەسنده‌کی عسکره تودیع اولنمش وبنابرین عساکر مذکوره بو قپو جوارنده موقع طوتمش ایسه‌ده یالکز خلیجه ایندیریلان سفن عثمانیه‌یی دکل هم اینلر کوروب سفن سائرهٔ عثمانیه بشکطاش اوکنده قالمش وانجق محاربه‌نك صوكارینه طوغری بونلردن برطاقی مرمره سواحلنده‌کی سورلری تحت ترصدده بولندرمقله اکتفا ایتمش اولدقلرندن کرك سرای بورنی طرفلرنده وکرك مرمره سواحلنده وقوعات حربیهٔ مهمه جریان ایتمامشدر . حتی بعض مورخین اجنبیه دیورکه « ماندراشیو – Mandrachio » کورفزنده [بشکطاش قوینده] تیمور آتمش بولنان عثمانلی کمیلری شهرك ضبطنه دکین اوراده قالوب شهر ضبط اولندقدن صکره فنار قپوسنك قارشوسنه کله‌رك لنکرانداز اولمشلردر .

اولجه بیان اولندیغی اوزره مورخین مذکوره ایجنده « استانبول محاصره‌سنده عثمانلی دونتماسندن بیوك استفاده‌لر اولمدی » دیینلرده واردر .

{ ١٤ } — « هاون » دنیلان آلت ناریه‌نك ایجادی حقنده معلومات

زمانمزه‌قدر نیجه عصرلر شکل اصلیه‌سنی محافظه ایده‌رك دور حاضر طوپجیلغنه بیله مدار ترقی اولمش بولنان « هاون » نامیله موسوم آلت ناریه‌نك برنجی دفعه اوله‌رق استانبول محاصره‌سنده – غلطه اوکنده‌کی جنویز کمیلرینی شاقولی انداختله دوکمك اوزره – فاتح سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن ایجاد واستعمال اولندیغنی یعنی بو نوع افواه ناریه‌یی مشارالیه حضرتلرینك عالم علویهٔ متفکره‌سندن بوزمان ظفر نشانده ساحهٔ ابداع وایجاده وضع صورتیله‌ده الی الابد بنام اولدیغنی بعض مورخین عثمانیه بیان ایتمکده وانلردن بعضیلری دخی آلات ناریهٔ مذکوره‌نك اعمالی استانبول محاصره‌سنده تفکر اولنمش ایسه‌ده اعماله وقت بولنامدیغندن بعد الفتح اعمال اوله‌رق

اشقودره محاصره‌سنده برنجی دفعه استعمال قلندیغی قبول ایلمك دها مناسب وموافق اوله‌جغنی تخمین ودرمیان ایلمكده‌درلر.

بو ماده‌و آنی تقدم ایدن خلیج وقوعاتی حقنده «قانلیجه» بر اثرادیبنك بیاناتی عیناً آتی‌یه درج ایدلمشدر.

[محصورلر خلیجه‌وارد اولان سفائنی باقنه قالقشدیلر و بویولده برقاچ کره بك فدا کارانه هجوملرده ایتدیلر؛ انجق هر درلو تشبثات حربیه ودسایس خفیه‌یی حضرت پادشاهك ادراك واحتیاطندن قورتارمق محال یقین برشی اولدیغندن مقصدلرینی فعله چیقاره‌مدیلر. فاتح حضرتلری ایسه غلطه‌دن قارشو یه شمدیکی صاللر طرزنده بر برینامی بوطوار یللر اوزرندن عسکر کچه‌جك وطوپ قالدیره‌بیله‌جك برده کوپری انشا ایتدرمکه باشلادی. روملر کوپرینك ختامندن صکره ینه احراق تشبثنی تکرار ایتدیلر؛ ینه پادشاهك احتیاطی تجربه‌دن بشقه برشی قزانه‌مدیلر. نهایت زنجیرك داخلنده و محافظه‌سی خدمتنده موجود اولان یکرمی بش قدر کمی طرفندن سفائن عثمانیه ایله کوپری‌یه برضرر ایراث ایتمك تصورنده اولدقلری خبر آلنمغله فاتح حضرتلری خلیجه اولار فولونك امنیتی ایچون روم کمیلرینك احراقنه عزم ایلدی. انجق شمدیکی بك اوغلنك بولندیغی موقعده اولارزغوس پاشا اردوسندن بشقه بر یردن بونلری طوپه طوتمق قابل دکلدی. اورادن آتیله‌جق کله‌لر ایسه بالضروره غلطه‌نك استحکامات وابنیه‌سنه طوقونه‌جغندن وحالبوکه غلطه جنویزلرلك الده بولنه‌رق انلرده عهد پادشاهیده اولدقلرندن فرقهٔ بحریه‌مزی وقایه‌یه امکان اولان طوپلرله دشمنك تسلطندن وقایه‌یه امکان بولنه‌مدی.

فاتح که هر مخاطره‌ده براستاد اولمق وهر احتیاجده بر وسیله ایجاد بولمق خصایصندن ایدی؛ بو محذورك دفعی ایچون ینه کنز لایفنای عرفانه مراجعله ترتیب ایتدیکی حساب اوزرینه مقوس که آنار برطاقم طوپلر یاپدیرمق تدبیرینی بولدی و بو طوپلرك بریله بالذات نشان آله‌رق ایلکنجی کله‌ده بر روم سفینه‌سنی غرق ایلدی. ایشته پادشاهك خلیجده‌کی سفاین و کوپری‌یی محافظه ایچون فعله چیقاردیغی بو اختراع شمدی طوپجیلق فننك اك مهماتندن اولان خمبره اصولنه اساس اولمشدر.]

طوپجیلرمز ایچون براستاد کل اطلاقه سزا اولان فاضل شهیر سعادتلو حاجی حسین رفقی پاشا حضرتلری دخی اوجله انشر بیوردقلری «طوپجیلق فنی» نام ترجمه‌لرینك افواه تاریخنی بحثنی مشتمل اولان مقالهٔ ثانیه‌سنده خصوص معروضه متعلق اوله‌رق معلومات آتیه‌یی اعطا ایدیورلر:

(استانبول محاصره‌سنده دشمنك سفائن حربیه‌سی غلطه قلعه‌سی اوکنده تحصن ایلدکله قلعهٔ مذکوره‌نك اوزرندن آشیریله‌رق سفائن مذکوره‌یه کله اندا ختی ممکن اوله‌جق صورتده طرز جدیدده بر طوپ اصاغه ارلنمسی حقنده ارادهٔ سنیه شرفصدور ایده‌رك اول طوپك نه رسمده اعمالی لازم کله‌جکنی ارباب صنایعدن هیچ بری تعقل ایده‌مامسی جهتیله فاتح مشار الیهك ترسیم بیوردقلری رسم و تعریفات سنیه‌لری ثمره‌سی اوله‌رق مؤخراً «هاون» تسمیه اولنمش اولان آلت ناریه ظهور و تحدث ایلمشدر.)

«خبر صحیح» نام تاریخ دخی مدخل خلیجی سدایدن زنجیرك قیرلمسی قابل اوله‌مامش ایسه‌ده اردوی همایونده بولنان هنرورانك اوزمانده‌کی

آثار بدیعه‌لردن اولاق اوزره هاون طوپلری اتخاذیله بك اوغلنك اوستندن خلیجده بولنان دشمن سفائنی اوزرینه خمپره آتیله‌رق دشمنی اشغاله یول بولندیغنی بیلدیریور [*].

{١٥}— محاصره محاربه‌سنك پیدای شدت ایلمسی وحضرت فاتح طرفندن ایمپراطوره تسلیم قلعه تکلیفی

دونانمای همایونك برقسمی قره‌دن خلیجه ایندیرلدکدن و مدافعینك سفن منبوره‌یی احراق ایچون اولان تشبثاتی بوشه چیقاریلوب لیمانده‌کی بالجمله دشمن سفینه‌لری وشهر طوپه طوتلدقدن وقوریلان کوپری وسفن موجوده واسطه‌سیله عساکر عثمانیه خلیجده‌کی بحری سورلره‌ده دخی واصل اولدقدن صکره قلعه هم قره وهم خلیج جهتندن اولاق اوزره ایکی طرفدن شدتله تضییق ومحاصره اولنمغه باشلامش ایدی.

بو صره‌ده کرك قره طرفنده وکرك محال سائره‌ده [خلیجك قارشو ساحلنده وسفن حربیه‌نك برینه ربطیله متشکل سابح طابیه‌لرده] بولنان عثمانلی بطاریه‌لری لاینقطع شهره کله یاغدرمه‌غه دوام ایدییور وچونکه بونلر اولوقت عادتا بر رطاش کله‌دن عبارت بولندیغی حسبیله بونلرك تأثیرلری آزکوریلیور ایدی. [بوکله‌لردن بعضیلری بر تیموره ربط ایدیله‌رك نه کبی مرمیات ایله اومتین سورلرك تخریب ایدلدیکی اخلافه کوسترلمك اوزره بعض قلعه قپولرینه وازجمله عساکر عثمانیه‌نك شهره داخل اولمش بولندیغی ادرنه قپوسیله سیلیوری قپوسنه، طوپ قپوسنه آصلمش وحالا یرلرنده موجود بولنمش اولمغله ارزو ایدنلر بوکله‌لری کیدوب کوره بیلورلر.]

یدی هفته اولیور ایدیکه قره طرفندن محاصره عملیاتنه کمال شدتله دوام اولنه‌یور ایدی: بو طرفده درت برج [قله] هدم وتخریب ایدلمش، اولوقت «سن رومن» قپوسی دنیلان طوپقپوده واسع بر کدیك آچلمش ایدی. عثمانلی اردوسی استحکامات [قلعه سورلری] اقتضا ایله نصفاً طولدیرلمش قلعه خندکنی اشغال ایدییور، خلیج طرفنده شهرك سورلری آلتنده بولنان عثمانلی کمیلری، غاله‌لری، بالیستلر [منجنیقلر]، قوچ باشیلری [*] قوللانه‌رق قلعه دیوارلرینی غالرندن صارصیور ایدی.

بو صره‌ده‌کی احوالدن بحث ایله خیراه افندی تاریخی دییورکه :

(یدی هفته بلافاصله قره‌دن و دکزدن محاصرهٔ قلعه‌یه اهتمام اولنوب جب علی واودون قپوسی طرفلرینك برج و بارولری متزلزل اولدیغی مثلاو طوپقپوسی قلعه‌سنك کنارلرنده

[*] «تاج التواریخ» ك قره‌دن عثمانلی کمیلرینك خلیجه ایندیرلمسندن بحث ایدرکن یازمش اولدیغی: [کمیلر سوروب غلطه آردندن آشوره‌لر وآشوب طوپ ایله دشمنی جانب بحردن دخی شاشیره‌لر] صورتنده‌کی بر عباره‌ده کوریلن «آشوب طوپ» تعبیرینی بعض محررین هاونه اسناد ایدرك استانبول محاصره‌سنده دخی هاون قوللانلمش اولدیغی بوندن استدلال ایلیورلر .

[*] «قوچ باشی» دنیلان آلت حربیه قرون اولی ووسطاده قلعه دیوارلرینی ییقمق ایچون مستعمل ایدی؛ بو آلت بیوك بر دیرکك باشنه ربط اولنان قوچ باشی شکلنده بیوك برقطعهٔ معدنیه‌دن عبارت اولوب مذکور دیرك بر سهپایه ویاخود اوستی مستور برمتحرك قلعه‌نك آلتنه خلاطلرله ربط اولنور وسهپایا قله دوکیله‌جك دیوارك آلتنه کتیریلوب قوچ باشنه ویریلان برحرکت رقاصیه ایله مذکور دیوارك دلنمسنه سعی اولنور ایدی [تاریخ اسطه‌نام ازیعزه مراجعت بیوریله].

واسع بردليك آچيلديغندن بشقه دوكيلان طولوز طاشلرى دخى خندكى طولديرمق مرتبه‌سنه كلمش ايدى .)

احوال معروضه‌يى براثر ادبى شو يولده تصوير ايديور :

(بحراً آتشبنات معروضه ايله اشتغال اولنديغى صرهده قره طرفندن قلعه‌نك درت برجى تخريب ايدلدى وعساكر عثمانيه‌نك غيرت فداكارانه‌سيله خندك همان نصفى طولد يرلدى . فقط ديوارلرده كذاره قابل بر رخنه اچيله‌مدى ؛ چونكه ديوارلرك رصانت فوق العاده‌سى جهتيله آتيلان كله‌لرك تأثيرى بيقمق دكل دلمكدن عبارت ايدى . نهايت حضرت پادشاه طوپ قپو ايله ادرنه قپوسى بيننده نصب ايتديكى برديوارى عادى طوپلردن برقاچ بطريه ايله بش اون كونلر برخط اوزرينه دوكه‌دوكه كوششدكدن صكره بيوك طوپلره آتش ويرلمسنى امر ايتمكله بنار طاغ پاتلامش كبى بر طراقه قيامت نمون ايله طاغ پارچه‌سى بيوكلكنده آتيلان كله‌لرك بربرينى متعاقب برر مجسم زلزله كبى ورودى ديوارى برله يكسان ايتمشيدى .)

بو بابده بيوك انسيقلوپه‌دى ديوركه :

(مايسك يدنجى كوننده اعتباراً هجوملر كيتدكجه تكثر ايتدى . ١٦ مايسدن اعتباراً « هيدومون » و« ولا كرنالر » استحكاماتى[١] اوزرينه‌لغم هجوملرى اجرا اولندى ؛ مهندس «غرانت Grant » [٢] روم آتشى سايه‌سنده بو هجوملرى بوشه‌چيقاردى . ١٩ مايسده خليجك جهت شماليه‌سنده عثمانليلر برساع كوپرينك انشاسنى اكمال ايلديلركه بو كوپرى خاصكويدن ايوانسراى قپوسنه ممتد اولان ويقين زمانلره قدر موجود بولنان داخلى كوپرينك همان استقامتنده كبى ايدى . قره طرفنده اولان قلعه بدنلرى عثمانلى طوپجيسى طرفندن كيتدكجه صارصامقده وبرهجوم قطعينك وقوعى آنى كيتدكجه ياقلاشمقده ايدى .)

« ژونكيهر » ر« ژوآنه‌ن » نام مورخلر دخى : اللى كون محاصره‌دن صكره محاصرين طوپجيسنك درت برجى دوبرديكنى و طوپ قپوده عريض بركديك آچديغنى بيان ايده‌يورلر.

حضرت فاتح محاصره ومحاربه‌سنه باشلانه‌جغى صرهده ايمپراطوره تسليم قلعه‌يى تكليف ايتمش اولديغى كبى بوصرهده دخى برخيلى مساعدات ايله تسليم قلعه‌يى تكليف ايتمك وهيچ اولمزسه قلعه‌نك دها چوق مدت طيانوب طيانه‌ميه‌جغنى اكلامق ايچون ايمپراطور نزدينه اسفنديار اوغلى كوندرمش ومشاراليه كويا كه فاتح طرفندن كوندرليوب روملرى تصاحب وحمايه ضمننده بالذات كندوسى نزد ايمپراطورى‌يه كيتمش ايدى.

« هامر » ك بيانه كوره ايمپراطور بتون سراى خاقى اطرافنده اولديغى حالده كمال دبدبه وداراتله اسفنديار اوغلى قبول ايلمشدر مشاراليه ارتق مدافعه زمانى كچمش اولمغله ترك سلاح ايدلمك لزومنى و درحال عرض تسليميت اولديغى حالده كرك ايمپراطورك [*] و كرك عسكر واهالينك برچوق مساعداته نائل اوله.

[١] تكفور سرايى واكريقپو اوكارنده‌كى قلعه سورلريدر .

[٢] آلمانيا طوپجيلرندر .

[*] قديماً عثمانليلر استانبول ايمپراطورلرينه « قيصر » وياخود « تكفور » وياخود « تكور » تسميه ايدرلردى . بو حالده «تكفور سرايى» سراى ايمپراطورى ديمك اولور .

جفنی وبهرده بره سفك دمایه میدان ویرلت موافق شیمهٔ انسانیت اولهمیه جغنی برنافق بلیغ ایله تبلیغه مسارعت ایتدی . بونك اوزرینه امپراطور درحال برمجلس مذاکره عقد ایلدی؛ بومجلسده شان وشرف وشجاعتك امیدسزلکه منجر اولدیغندن بشقه برشی حس ایدلمیور : و بونجه عصرلق قوجه شرق امپراطورلغنك محرك انحطاطی اوزرنده بك سونوك کورنمکده بولان سیارهٔ شان واقبالك ورای پردهٔ افق انقراضده محو ونابود اولمه، یوز طوتدیغی مرئی ومشهود اولیورایدی.

« هامر » دیورکه : « بو صرهده افراد اهالی نه درجه‌لرده دوچار خوف وجبانت اولمش ایسه امپراطور اول درجه‌لرده مقارن جسارت، اولرتبه‌لرده ناموسکار وحائز نصاب متانت ایدی » . هامرك بوسوزی مقارن حقیقت ایسه حضرت فاتح کبی عالم‌بشریتك اك بیوك برقهرمانی ، اك شجیع برارسلانی اولان بردلهی‌ء اسلامك انلمش اولدیغی میدان شجاعت وبهادریده الی یوم القیام کندوسنه مدار شرف وافتخار اوله جق برعزم اسکندر پسندانه کوسترمسی ایچون دها چوق زمان اولدنبرو دوچار خوف وجبانت اوله کلمش بوالسان رومار ایچنده « قسطنطین دراغوزه » کبی برایکنجیسی بولنمق محال اولان بر وطنپرور من طرفاه کندوسنه ـ برمبارز ممتد صورتنده ـ خلق اولنمش وحضرت پادشاهك عزم خسروانه وشهامتکارانه‌سی تجدد ایتدکجه قدری متعالی اولمق ایچون او مبارز ممتد ثبات ومتانت کبی اوصاف ممتازه ایله متخلق بیورلمشدر دیه بیلورز. فقط هامرك سوزی اکثریا حرافات ایله مالی اولان روم تاریخلرینه مستند اولدیغندن بز انی کمال احتیاط ایله تلقی ایلر وعساکر عثمانیه‌نك شهره دخوله دکین اقامت ایتدیکی تکفورسرایی جوارنده‌کی بربرجدن هاجمی سبر ایتدیکی ونهایت بورادن ایاصوفیه‌یه فرار ایلرکن اولدیغی بعض آثار معتبرهٔ عثمانیه‌ده کوریلان صوك قیصرك روم تاریخلرینك بیانانه مستنداً مورخین غربیه طرفندن مدح وثناده ، شجاعت وبسالتده‌ملك اوچورلمسی حقیقتك بك ایلروسنده تلقی ایلرز.

« هامرك » بیانه کوره امپراطور اسفندیار اوغلی: حضرت پادشاه صلح ارزو ایدیورلر واسلافی کبی حرکت ایتمك [یعنی فك محاصره ایلمك] آرزوبیورولر ایسه جنابحقه عرض شکران بی پایان ایده‌جکنی وبوحالده کندولرینه ویرکو اعطاسنه حاضر اولدیغنی بیان واکر محاربه‌یه دوام ایدرلرسه هیچ بروقت شهری تسلیم ایتمیه‌جکنی وچونکه صوك نفسنه قدر آنی مدافعه ایتمکه قسم ایلمش بولندیغنی علاوةً درمیان ایلدی .

«هامر» ك شوسوزی صحیح ایسه امپراطورك بیاناتی مسالمت پرورانه‌لکده‌زیاده‌بعض خصوصاته استناد ایتدیرمك البته دها طوغری وموافق عقل وحکمت اولور : قلعه‌یه ارتق مقاومت ایده‌جك برحالده دکل ایدی ؛ فقط امپراطور آوروپانك برخیلی معاونته مظهر اولمش اولدیغی کبی برچوق احوال وبیانات تاریخیه‌دن استنباط اولندیغنه کوره دها بیوك امداد واعانه‌لرینه‌ده انتظار ایدیور وهله شرق وغرب کلیسالرینك حصول بولمق اوزره اولان ورسماً اعلان ایدیلان اتحادی سایه‌سنده بیزانس پایتختی غربیونك بردرلو عثمانلیلره براقمیه‌رق ارکج جسم

امدادلرك ورود ایده‌جكنی امید ایلیور ولهذا
مدافعه‌یی بر آز دها اوزاتمق ایستیور ایدی دینه
بیلور . بوصره‌ده استانبول ایچنده حكمفرما
اولدیغی بتون تاریخلرده بیلدیریلان وفقط حصولی
منتظر بعض خوارق معنویه‌یه اسناد قلنان
امیدلرك خلق بیننده اولمسه بیله مدافعین رجالی
آره‌سنده خوارق مذكوره‌دن زیاده خصوصات
معروضه‌یه مستند اولمسی البته دها طبیعیدر.
بوندن باشقه روم وفرنك تاریخلرینك دیدیكی
كبی صدر اعظم خلیل پاشا مدافعینك مجلوبی
اولوبده انلره جسارت ویره‌جك افعال حركاتده،
مواعیدده بولنمش ایسه بو افعال وحركاتك دخی
ایمپراطوری كسكین جوابلر ویره‌بیله‌جك درجه‌ده
جسارتلاندرمش اوله‌بیلمسی وارد خاطر اوله‌بیلور.
مواعید مذكوره‌نك صحتی حالنده البته عثمانلیلرك
برهجوم جبری ایله قلعه‌یه كیره‌ركه قالقیشه‌جقلری
مدافعینجه امید ایدیله‌مزدی .

عثمانلیلرك دها اوله‌جه استانبول اوكنده بعض
وقایع جدیده‌نك ظهور واجباریله — برقاچ دفعه
فك محاصره‌یه مجبور اولمش اولملری دخی قیصری
جسارتلاندیره‌بیله‌جك احوالدندر . والحاصل
منحصراً جسارت ووطنپرورلكدن دكل بلكه
احوال مسروده‌نك دخی ایمپراطورده برمتانت
وامنیت قلبیه اویاندیره‌رق تسلیم تكلیفنی رد
ایتمسنه سبب اولدیغی احتمالی قبول اولنه‌بیلور .

« خبر صحیح » اشبو تسلیم تكلیفندن بحث
ایله دیبوركه :

(حضرت فاتح اسفندیار بكزاده قاسم
بكی غیر رسمی صورتله ایمپراطوره كوندروب
استئمان طریقنی ارائه ایتمشلرسه‌ده رومه‌لر
اتفاقسزلقلرندن ومتصف اولدقلری كبر ونخوت
هنوز دماغلرندن امید اثرینی كسه‌مامسندن ناشی
استیمانه یردرلو تنزل ایده‌مدیلر .)

حضرت فاتحك اشبو تسلیم قلعه تكلیفنی
بردیكر تاریخ پك كوزل تفصیل وایضاح ایدیبور
ودیبوركه :

[... ارتق قلعه خلقنك مقاومته مجالری
قالمیوب تكالیفك هرنوعنه راضی اولورلر ظنی
ایله اسفندیار بكزاده هرنقدر حضرت پادشاه
طرفندن مأمور اولمش ایسه‌ده صفت رسمیه‌ده
مأمور اولدیغنی بیلدیرمیوب كویا كندوسی ایمپرا-
طور ایله اولان حقوق سابقه ودوستلغه بناءً
صورت دوستانه‌ده كورینه‌رك درون شهره
كیروب حالا تكفورسرایی دنیلان خرابه‌زاركه
« بلیزار » نام سرعسكره نسبتله « بلیزارسرایی »
دخی تسمیه اولنور ایدی اوراده ایمپراطور ایله
ملاقات ایلیوب: « عثمانیانك اوچ یوز بیكه قریب
جمعیت ایله شهری محاصره ایتدكدن صكره
ارتق دولت ایمپراطوریه‌نك اویله برسیل دهشت
فرمانك امواجنه قارشو سد سدید اوله‌میه‌جغی
معلوم اولمقدن ناشی اهالینك اموال واشیاسنه
غارت وخسارت ایرشمه‌دن یعنی عساكر عثمانیه
درون شهره اخذ غنایم ایچون كیرشمه‌دن ذات
ایمپراطوریلری فامیلیالرینك بقا ونجاتلری ضمننده
مناسبات صمیمیه‌یی وسیله ایده‌رك حضرت
پادشاهك مرحمت وعدالتنه مراجعت بیورسه‌لر
طرفیندن دوكیلان قانلرك وتلف اولان جانلرك
وبال عظیمندن قورتلمش اوله‌جقلرندن باشقه
ذات ایمپراطوریلرینه پادشاهمزك توجهات مخصوصهٔ
ملوكانه‌لری اولدیغنی دخی بیلدیكمدن برخدمت
خیریه‌ده بولنمق املیله‌سزی افندمز ایله ملاقاته
دعوت ایدرم. » دیدكده ایمپراطور دخی :«چاره

وتدبيری اولمیان شو حال بزم جزای عمامز اولمغله اولنجه‌یه قدر مقاوم مدافعه‌ده بولنمق اوزره‌مزه‌لازمه‌ذمت اولدی» دیه‌رك اسفندیار بك زاده‌یی اعاده ایلدی . « دوقاس » نام روم مورخنك افاده‌سنجه بو ماده محاصره‌نك قرق سکزنجی کونی اولمشدر . اسفندیار بك عودت ایلیوب‌درون شهرك حالنی عرض ایلدی .)

« ژوانته‌ن » و « ژونکیه‌ر » دخی اشبوالك صوك زمانلرده روما ایمپراطورلرینك وارثی اولان‌ایمپراطوره‌كندی‌اسلافنك‌مفاخرینی‌درخاطر ایده‌رك حضرت پادشاه‌طرفندن‌پارله‌مانتر [یعنی مکالمه‌مأموری]اوله‌رق ٢٤مایسده‌نزدینه‌کوندرلمتر اولان اسفندیار اوغلنه جناب‌حقك محافظه‌سنی کندی عهده‌سنه تودیع واعطا ایلمش اولدیغنی ایمپراطورلغی صوك نفسنه‌قدر مدافعه ایده‌جکنی بیان ایتدیکنی و مشارالیهك تسلیم تکلیفنه وتسلیم وقوعنده‌اهالینك حیات‌وسربستیلرینك وکندوسنه دخی موره قطعه‌سی تصرفنك‌تأمین ایدیله‌جکی‌حقنده‌کی‌واعدینه‌قارشو ایمپراطورك بویولده‌فدای‌جانی ترجیح ایتدیکنی نقل‌وروایت ایده‌یورلر .

« لامارتین » دخی استانبولك جهت‌بریه‌سی سورلری اوکنده دوام وکسب شدت ایدن محاربه‌یه وقلعه‌نك تسلیم تکلیفنه توجیه‌کلام ایله دیورکه :

(قره‌طرفنده‌یدی هفته‌دنبرو مدن‌رومن‌ قپوسنك [طوپقپونك] قله‌وبرجلرینی دوکمکده بولنان اوربانك جسیم طوپلری نهایت درت قله‌نك خرابه‌لری اوزرنده درت عدد کدیك آچمش ایدی . بیدی خراب ایدیلان قلعه سورلرینك بقایاسی کیرولرنده دائما موجود وحاضر بولنان « قسطنطین »کوندلری دوریلان طاشلر انتای‌لیلده تکرار یرلرینه قویدیریوردی فقط بیهوده یره جالیشوب طوریور ایدی . فی‌الحقیقه یکدیکرینه‌مربوط طاش ، اخشاب ، توپرادن متشکل ارلق اوزره وجوده کتیردیکی سدلر ، باریقادلر یوکسك ، شانولی اولان « ژوستینین‌ورلری » مقامنه قائم اوله‌میوردی . شوقدرکه اون ایکی آرشون عرضنده ، اون آرشون عمقنده اولان یالکز قلعه خندکی ایکی یوز بیك آدمك ! هجومنه قارشو الی بیك خطرلك برامتداد ایرزرینه‌طاغلمش اوز بیك مقداری قسطنطین عسکرینی حمایه ومحافظه ایلیه بیلیوردی [دهشتلی مبالغه !] .

حضرت‌فاتح اسفندیار بکی کمال‌دبدبه‌ودارات ایله‌ایلچی‌صفتیله‌ایمپراطور نزدینه‌کوندردی . مشارالیه کندی درجه‌سنده اولان برپارله‌مانتره [مکالمه مأمورینه] لایق براحترام ایله شهره وسرای ایمپراطوری‌یه داخل اولدی ، هیئت رهبان ایله هیئت اعیان [سیناتو] دن مرکب بر مجلس حضورنده‌قادینلر ، چوجقلر ، اختیارلرك‌سلامتی نامنه اوله‌رق پایتختك علو جناب حضرت فاتحه تسلیم قلنمسنی « قسطنطین » دن طلب ایلدی . بوکا قارشو حضرت پادشاه قسطنطینه «پلوپونز» دینلان موره قطعه‌سنك مستقلاً حکمدارلغنی تفویض ایلمکی وعدوتکفل ایدیوردی . استانبول اهالیسنده حیات‌واموالی یالکزوبرکو مقابلنده کندولرینه باغشلایور ایدی .

مجلس منعقد برایمپراطورلغك بووجهله دست حضرت فاتحه تسلیمنه اکثریت آرا ایله کیزلیجه میل ایدیور ویالکز «ژوستینیانی»ایله سائر بعض اجنبی کوکللیلری ایمپراطوره پیرو اولیوردی .

وسنجاق احسان اولنه‌جغی ومن غیر مأمول عار
فراری اختیار ایتمك كبی ناموسسزلغی ایدنلر
اولور ایسه بالعكس انلرك درحال بیونی اوریله‌جغی
بیان واعلان اولنه‌یور ایدی .

بعض محررین قدیمهٔ عثمانیه دیبورلركه بو
صره‌ده حضرت فاتح قهرمانلره، اسكندر ستمره
رشك آور اوله‌جق بر قیافت حیدر پسندانه ایله اسب
سوار مهابت وشهامت اوله‌رق استانبول قلعه‌سی
اطرافنی دور وسیران وعساكر اسلامه وافر
عطایا وانعاملر بذل واحسان ایدوب انواع
نطقلر ومواعید عالیه ایله جیوش مسلمینی
بالذات دخی جنككه تشویق وترغیب بیوریورلر
ایدی . بوندن بشقه اردوده موجود اعزهٔ
مشایخ بنام ، درویشان كرام تكبیرلر آله‌رق
اردوكاهك اطرافنی طولاشوب انواع الهیات
واذكار وتهلیلات وتكبیرات ایله جناب قاضی الحاجاته
عرض مناجات وفتح مبینه نائلیتی دركاه احدیتندن
تضرع ونیاز ایدیور ومفخر موجودات، رحمت
انداز جمیع مشهودات ومخلوقات اولان نور باصرهٔ
كافهٔ اصدقا ، رسول جناب كبریا، شفیع روز جزا
حضرت ابوالقاسم (محمد المصطفی) علیه اكمل
الصلوة والتحایا افندمز حضرتلری ایله مهماندار
مكرملری جناب حضرت ابا ایوب انصاری، علیه
رحمت الباری افندمز حضرتلری نامنه اردوی
اسلامك عروق غیرت وحمیتی تحریك واردو
خلقنی قلعه‌نك برجلری اوزرینه ركز لوای
اسلامیت وهدایت ایتمكله دارینده نجات وسعادت
بولمغه ترغیب وتشویق ایلیورلر ایدی . شو
صورتله بتون اردو خلقی دوچار تهیج اوله‌رق
باش باغری آچوب سجده‌لره قپانه‌رق فتح مبینه
نائلیتی ازدل وجان جناب رب متعالدن تضرع
ونیاز ایتمكده وبتون غزات مسلمین دین یولنده
جان ویرمكی حقا كه جانه منت بیلمكده ایدیلر .

بوكون اعیاد مفاخر ملیهٔ عثمانیه ایامنك
الك شانلیلرندن بری ایدی ؛ كیجه‌سنده عمومی
برشنلك (تعبیر قدیم عثمانیسان اوزره موم
دونمه‌سی) یاپلمق ایچون اردوكاهك ، خط
احاطه‌نك هر طرفنده حاضرلق كوریلیور ایدی .
مبدأ لیلده ایدیكه عمومی شنلكك (دونمه‌نك)
اجراسنه باشلانلق ایچون « صور » دنیلان
بیوك بوریلرله اشارت ویرلدی . بوغازك اكثر
سواحلی ایله خلیجك قارشو ساحلنده‌كی
تپه‌لر ، استانبولك قره جهتی قارشوسنده‌كی
صرتلر اوزرلرنده‌كی چادرلر ، قرارگاهلر ،
بتون سفن عثمانیه بیكارجه قندیللر، مومل ،
فنارلر ، آتشلر ایله نورلره مستغرق اولدی .

خلیجك قسم سفلاسنده وقلعه‌نك قره
طرفنك تكفور سراینندن یدی قله‌یه قدر ممتد
اولان بتون امتدادی اوزرنده تا بصباح اوقونان
انواع مناجات والهیات واوراد واذكار زمین
وآسمانی تیرتیر تتره‌دیبور ایدی .

وجه معروض اوزره نصف دائره شكلنده
برآتش ایله محاط قالان محصورین عثمانلی
اردوكاهیله خط احاطه وسفن حربیه‌سنده
كندیلرنی چارچار یاقمق ایچون عظیم بریانغین
حصوله كتیرلمش اولدیغنی ظن ایده‌بیلور وجمله‌سی
خوف وحیرتلرندن نه یاپه‌جقلرینی شاشیرمش
اولمقله كندیلری ایچون یوم عظیم فلاكتك یك
تقرب ایتمش اولدیغنی كسدیریله‌بیلور ایدی .

درویشانك اوقودقلری الهیات وانواع
مناجات قدسیه، آوردهٔ زبان اخلاص ایلدكلری
اذكار جمیله وسائره مدافعینه اكلاندیكه عثمانلیلر

مظفریت آتیه‌لرینی دها اولجه تشهیر واستقبال ایدییور وشوصورتله عمومك شوق وغیرتی، جسارت وحمیتی تحریك اولنیور ایدی.

خیرالله افندی تاریخی هجوم عمومی حاضرلقلری ایله موم دونماسنی بروجه آتی نقل وحکایه ایدییور :

{ اسفندیار اوغلنك ایمپراطوردن جواب ردکتیرمسی اوزرینه «مایسك یکرمی طقوزنجی کونی قلعه استیلا اولنه‌جقدر. شدتله هجوم اولنسون!» دیو اردوی همایونده منادیلر کزدیرلدی وبرج وباروی حصاره علامت عثمانیانی هرکیم کیدر دیکر ایسه اکا مکافاتاً سنجاق بکلکی وتیمار ویریله‌جکدر » دینلدی. واخشام اولدقده دونما اولنمسی دخی امر ایتدکلرندن یدی قله قپوسی قارشوسندن ایوان سرای قپوسی قارشوسنه، ایوب اوزرینه واورادن دخی قاسم پاشا دره‌سندن اعتباراً غلطه ارقه‌سندن بشکطاشه وفنار اسکله‌سنه محاذی اولان محلدن صماتیه قپوسی اسکله‌سنه دکین محاصره اولنان محللرده‌کی نقاط وچادرلر، صنداللر وشالوپاوچکدیرملر، طوبخانه بطریه‌لری وچادرلری قنادیل ومشاعل ایله دونادلدی ؛ شهرك خارجی برحلقهٔ نورانی شکلنی الدی ؛ صباحلره قدر صفوف امواج لشکر دریای رحمت کبی تهلیل وتکبیر ایله تموج ایلیوب فتح قلعه حقنده وارد اولان بشارت پیغمبری‌یه صیحه‌لر کتوردیلر }.

برانرادنی بوبابده شویله‌جه اعطای معلومات ایدییور :

(فاتح ایمپراطوردن جواب رد الدقدنصکره مهاجمه‌یی فرمان ایلدی ؛ فقط اوکون ینه فتح میسر اولمدی . پادشاه آچیلان رخنه‌لك خصم طرفدن ترمیمنه میدان قالماق ایچون هرطرفده مشعله‌لر وحتی مزراقلر اوجنه وارنجه موملر یاقدیره‌رق محاربه‌دن ال چکمدی. اردوی همایون کثرت ضیادن برحاله کلشدی که ایرتسی کون ظهورینه انتظار اولنان فتحك همان او کیجه‌دن شهر آیننه باشلانمش ظن اولنوردی).

« خبر صحیح » ك موم دونماسی حقنده‌کی افاده‌سی دخی بروجه آتیدر :

(درون مملکتده‌کی محافظینك حصارك هرطرفنه اقسامندن طولایی محاصرین طوپلرینك آچدقده اولدیغی رخنه‌لر قپادیله‌مز اولدیغندن شاهد فتح مبین زیور آغوش مسلمین اولمغه رام اولدیغنی جناب فاتحك قابل حس ایدنجه محاصره‌نك اللی دردنجی صالی کونی علی الصباح مملکته یوریش اولنمق اوزره یوم مذکورك کیجه‌سی مزراقلر اوجنده موملر واردوچادرلرنده فانوسلر ومشعله‌لر یاقدیریلوب صباحه قدر عسکره شنلك ایتدیرلدی . بوکیجه برکیجه ایدی که ایرتسی کون آرایش حجله‌کاه سلطنت اولان عروس کلچهرهٔ بلدهٔ طیبه شرفیجون موم دونماسی ایدیلیوردی).

« ژونکیه‌ر » ه کوره هجوم عمومینك ۲۹ مایس ۱۴۵۳ تاریخنده اجراسنه قرار ویرلمش وبناءً علیه موم دونماسی بوکونك کیجه‌سنده یعنی مایسك یکرمی سکزنجی بازار ایرتسی کوننك اقشامنده اجرا اولنمشدر .

« لامارتین » هجوم عمومی وموم دونماسی حقنده دییورکه :

(تکلیفاتنك ایمپراطور طرفندن ردایدلمسی اوزرینه حضرت سلطان محمد ۲۹ مایسده هم قره وهم دکز طرفندن برهجوم عمومی اجراسنی تصمیم ایلدی. هجوم عمومی کوننــدن اولکی

كونك اقشــامنده بردوغمــاى سرور يايلدى ؛ بودوغما بوغاز ایچنك آسيا واوروپا ساحللرنده‌كى تپه‌لردن غلطه اردنده‌كى «ن تئودوس تپه‌لرينه، مرمره دکزينه دکين ممتد اولمق اوزره بردنبره عثمانلى اردوكاهلرينى تنوير ايلمش ايدى . رچينه‌لى چام اغاجندن درت يوز بيك مشعله (!) بيكارچه اودون واغاج ييغينلرى بتون كيجــه صباحه قدر يانلدى .)

قونت « ســه‌كور » دخى حضرت فاتحك ايمپراطوردن تكليف تسليمه رد جوابى المسى اوزرينه برهجوم عمومى اجراسنه قرار ويرديكنى بيان ايله‌ديوركه:

.(حضرت پادشاه يكيچريلرى محاربه‌يه دعوت ايتدى و برهجوم عمومينك اجرا اولنه‌جغنى اعلان وبو هجومك يوم اجراسنى دخى ۲۹ مايس ۱٤٥۳ كونى اولمق اوزره تعيين ايلدى ، هجوم مذكورده عون و عنايت باريك عثمانلى سلاحنه رفيق اولمسى ايچون يوم هجومدن اولكى كون مشاراليه حضرتلرينك امرلريله صيام وعبادات واطاعاته حصر ايدلمش واوكونك اقشامى واثناى ليلده بتون عثمانلى چادرلرى ، خطوطى تنوير اولنمش ودرويشلر طابر جامع حالنه تحول ايدن اردوكاهك هرطرفنى انواع مناجات واذكار ايله دور وطواف ايلمشدر ؛ امامل ، شيخلر رفع باركاه جناب پروردكار ايلدكارى ادعيه ومناجاتلر ايله عسـاكرك عصبيت دينيه‌سنى تهييج واشعال ايديور ودشمنه غالب اولنلره جنت اعلانك كشاده اولديغنى ارائه وبيان ايليورلردى. فاتح حضرتلرى عسكرينه شويله خطاب بيورمشلردى :

« غريق ضلالات وفســاد اولان شو بلده‌ عظيمه‌نك بتون اصول وثروتى سزه ترك ايديورم ؛ يالكز تخت ايمپراطورى ايله شهرك ابنيهٔ ميريه‌سى بكا كافيدر . قلعه ســورلرينى الك اول آشمغه موفق اولنلر غريق شان وشهرت، نائل انواع رتب دولت ونهايت داخل روضهٔ جنت اوله‌جقلردر . »

اشبو مواعيد ، اشتياق غلبه وظفر ، ميلان اذواق اغتنام برغيرت وحميت ديندارانه وجنكاورانه حسلرى اوياندردى . متمادياً دوام ايدن « لااله ...... » صيحه‌لرى هرطرفه عكس انداز اولور ايدى .)

{۱۷} — هجوم عمومى حاضرلقلرى ويوم دوغماسى اثناسنده محصورينك احوالى وهجوم مذكورى مدافعه ضمننده حاضرلقلرى ومدافعه منطقه‌لريله انلره تعيين اولنان عساكر وقوماندانلر

آثار خصوصيهٔ عثمانيه‌دن برينه كوره محاصره‌نك الك صوك كونلرنده يعنى هجوم عمومى‌يه قالقيشيله‌جغى صره‌لرده ايديكه اهاليدن بر طاقمى انواع احوال اليمه بطيانه ميه‌رك فرار ايديور وعثمانلولردن بيك زياده رعايت وحسن معامله كوريور ايدى حتى رهابينك الك ايليرى كلنلرندن « پترو » نامنده برراهب بوصره‌لرده اوچ يوز كشى ايله قلعه‌دن فرار وعثمانليلره دخالت والتجا ايده‌رك دين مبين اسلامى قبول ايتمش ، اسمنه « محمد پترو » تسميه اولنمشدر . بوذات هجوم عموميده بيوك خدمت وعسكره دلالت ايلديكى ايچون مؤخراً كندوسنه سنجاق بكلكى احسان اولنمش ايدى .

« هامر » وسائر برطاقم مورخين اجنبيه‌نك

(قلعه اهالیسی عنادلری بلاسیله ظلام لیلهٔ غمده قالدقلرینه اظهار ندامت ایده‌رك مستولی اولان غموم وهمومك دفع ورفعی ایچون علی العموم عبادتخانه‌لره هجوم ایلدیلر . بعض روایته کوره اثنای استیلاده اهالیٔ شهر برقاچ فرقه اولوب برطاقمی شرق کلیساسی غرب کلیساسنك اصول وعادتی تصدیق ایده‌رك برلشوب ایکی قوتی بربره کتوره‌رك طرفنده وبرطاقمی دخی «کنا… هلرمزك سیئه‌سی اوله‌رق بر قضای ناکهانی‌یه اوغرادق ، دفع ورفعی ضمننده برطرفدن معابد ومقامات محترمه‌ده دعا ونیاز وبر طرفدن دخی صرف مساعیٔ بی انداز ایده‌رك جنك آغاز اتملی‌یز» سوزنده وبر کروهی ایسه « بویله اتفاقسزلق ایله ایش کورلمز وعثمانلی طوپلرینه قارشو طورلمز قبول رعیت ایله محافظهٔ مذهب ایلمك خیرلیدر » دیمکده ایدی . ایمپراطور قسطنطین « پالئولوغ دراقوز » کندی وزیری اولان « لوقاس نوتراس » ومعاونی « ژوستینیانی » ایله مذاکره ایده‌رك کرك زمرهٔ سپاهك وکرك اهالینك ورای دیواردن آیرلیوب قپولری محافظه ایتمکده وآچیلان سوراخلری قپاتمقده غیرت واقدام ایلیه‌لرك خاهلرینه طرف ایمپراطوریدن وظائف منابه تعیین اولنمسنه قرار ویردیلر وسلطان محمد خان حضرتلرینك مخصوصاً محاصره ایچون اساغه ایتدردیکی بیوك طوپلر مقابلی اولان طوپ قپوسی جوارنده آچیلان سوراخ [کدیك] دن هجوم اولور ظنی ایله اولطرفلره قوت ویردیلر .)

« هامر » وسائر بعض مورخین دییورکه :

(هجوم عمومیدن اولکی کیجه‌ده جنوه‌لی « جیوانی کوستینیانی «Giovanni Giustiniani استانبول سورلرنده [دیوارلرنده] اك مهم والزم اولان تعمیراتی اجرا ایتدیردی .

عثمانلی طوپلرینك بسبتون پارچه‌لامش اولدقلری سن رومن قپوسنك (طوپقپونك) کیروسنده جنوه‌لیلر [جنوزلیلر] درین برخندق قازوب بونك کیروسنده دمتلی ایله یکی بر بدن وجوده کتیردیلر . « کوستینیانی » مدافعین قومندانلرندن خلیج سورلرینی مدافعه ایدن (وایمپراطورك باش وکیلی بولنان) « لوقانوتاراس Lucas Notaras » دن برقاچ طوپ طلب ایلدی ایسه‌ده موما الیه جنوزلیلرك مدافعه ایتد… کاری محل ایچون طوپ لزوم اولمدیغنی بیان ایتدی . « کوستینیانی » نك بومثللو بر جواب رده قنا… حالده جانی صیقیله‌رق طلب ایلدیکی طوپلرك لیماز [خلیج] ایچون لزومی بیان ایتدیکی محلده‌کی درجهٔ لزومنه نظراً آنك اشاغی قاله جغی جواباً کندوسنه بیلدیردی . بوسوزلر « لوقانوتاراس » طرفندن کندی حقنده دها شدید تحقیراتی مستلزم اولمغله ایمپراطور بوکبی منافسانه نهایت ویرمك ارزره مجبور توسط اوله‌رق عموماً معروض اولدقلری تهلکه ومخاطره نامنه آره‌لرینی تألیفه چالشدی .

رومرك قصقانجلغی ، اخلاق بوزوقلغندن متولد احوال الیمه ومغرورانه‌لری « کوستینیانی » نك پلانلرینه اثریا مضر تخش اولیور ومومالیه لارمکان معاونتلری کندیسی کبی استانبولك تخلیصی خصوصنه جانسپارانه چالیشان دیکر بدی اجنبی سرکرد دن [« قاپیتن » لردن] بولیور ایدی . ایتالیانك نامدار جنکاورلرندن اولان قربك‌اك معند ، بی‌پروا شووالیه‌لری صره‌سنده بولنان بو اجنبیلر :

جیوانی قاره‌تو	Giovanni Careto
پائولو بوشیاردی	Paolo Bochiardi
جیوانی فورناری	Giovanni Fornari
توماسو سلوانیقو	Tomaso Selvatico
لودوویقو غاته‌لوزیو	Ludovico Gatelusio
موریزیو قاتانه‌او	Maurizio Catanеo
ژان ایللیریه‌ن	Jean - l'Illyrien

نامارنده اولان آوروپالیلردر .

دشمنده بیله کوردیکی ذکاوت وشجاعتی آلقشلامق شانندن اولان حضرت پادشاهك جنوه‌لی (*) «کوستینیانی»نك ترتیبات عاقلانه‌سنی بالمشاهده برچوق دفعه‌لر تقدیر بیورمش اولدقلرینی ویرلی مدافعینك جباتی ایله استحکاماتك دوچار اولدیغی احوال الیمه‌نك «کوستینیانی»نك فداکارانه اولان مساعیسنی بوشه چیقارمش ایدوکنی نقل وروایت ایدییور .

« کوستینیانی» ایله «لوقانوتار» آره‌سنده تکون ایدن سابق‌البیان منافشه ومنافسه‌دن متولد تفرقه واختلافاتی صولاقزاده تا بحی بشقه بریولده تشریح ایدییور . تاریخ مذ کورده دینله‌یورکه :

[سفن‌عثمانیه‌دن برطاقمنك خلیجه ایندیرلمسی اوزرینه تکفور دریا جانبندن دخی بویله‌کار ظهور ایتدیکندن اولانجه عقلی‌نارومار اولوب تدارکدن‌قالدی‌وکندویه تلاش الویروب بحر خبرته طالدی ؛ ناچار دشمنك بربلوکنی دخی دریا طرفنك محافظلرینه الحاق ایدوب‌کاه اوجانبه وکاه بوجانبه مقید اولمغله شاشقنلغندن ادرنه قپوسنك محافظه‌سنی فرنك طائفه‌سنه سپارش قیلدی ؛ متعلقاتی بوندن بحضوراولوب جمله‌دن زیاده اهتمام اوله‌جق محلك محافظه‌سنی کندولرینه ضمارلیوب بیکانه‌لره اعتماد ایتدیکندن رنجیده خاطر اولدیلر وباری انلرك اوزرینه بزدن ناظر نصب ایله وبوخدمتی انلره مستقلا رواکورمه دیدیلر ؛ طلبلری قبول اولنمدی . بو حال اول کروهك انتظاملرینه خلل ویروب سلطان فرخ فالك طلوع نجم‌اقبالنه دال اولدی . تکفور ایله متعلقاتی ماییننده اولان قیل وقال‌فرنك امراسنه منعکس اولنجه هربری کوکللنوب « چونکه بزه اعتماد اولنمز وجان وباش ایله ایتدیکمز خدمت بیلنمز بیهوده یره نیچون رنج وتعب چکه‌رز » دیه‌رك نوعما اهمال اوزره بولندیلر . اول اثناده دشمندن دیللر (اسیرلر) الوب مابینلرنده اختلاف اولدیغنه کسب وقوف ایلدی] .

مدافعین آره‌سنده بروجه معروض نفاق ظهوره کلمش اولمغله برابر بونلر ینه محاربه‌یه حاضرلانیورلر ایدی . مدافعین اون ایکی‌پوسته‌یه آیریله‌رق ایجاب‌ایدن مدافعه منطقه‌لرینه‌مأمور ایدلمش ایدی (۱) :

(*) الیوم ایتالیا دولتنك اك مشهور شهرلرندن اولان « جنوه » شهریدر .

(۱) ــ محاصرینك هجوم ایچون‌طوپلاندیغی « سن‌رومن » قپوسنده [طوپقپوده] بالذات امپراطور ایله «دوق فرانسیسقودوتوله‌ده»واوچ یوز جنوه‌لی معیتنده اولدیغی حالده «کوستینیانی» وعساکر مستحفظه‌نك منتخبلری بولنیور ایدی .

(۲) ــ سن‌رومن‌قپوسنك [طوپقپونك]یاننده بولنان «میریاندری ــ Myriandri» قپوسی [ادرنه قپوسی] « پول » و « انطونین » نام قرد شلر طرفندن مدافعه اولنه‌یور

[۱] بالاده صحیفه ۱۱۵ : ۱۳۲ مراجعت

ایدی . بونلر کندی همشهریلری اولان « کوستینیانی » نك اثرینه تبعیةً حیات وثروتلرینی استانبولك مدافعه‌سی اغورنده فدا ایتمك ایچون بورایه گلمشلردی .

(۳) ـ المان طوپجیلرندن مشهور « ژان غرانت ـ JeanGrant » ایله تیراندازلق وجسارتله مشهور « تئودور دو قاریستوس ـ Théodor de Carystos » قالیغاریا Caligaria قپوسنه [اکری قپویه] مأمور ایدیلر .

(٤) ـ « سینه‌ژیون ـ Cynégion » قپوسندن (ایوانسرای قپوسندن) [*] ـ ن دیمتریوس کلیساسنه (سرای بورنه) قدر ممتد اولان خلیج ساحلنده‌کی خط مدافعه قاردینال « ایزیدور » ه احاله ایدلمش ایدی .

(٥) ـ وندیکلی « ژه‌روم مینوتتو — Jérôme Minotto » « تکفور سرایی » دنیلان سرای ایمپراطوری‌یی اشغال ایدییور وایتالیالی « ژه‌روم » وجنوزلی « له‌اونارد دو. لانفاسقو » مذکور سرایك قسم سفلاسی ایله خلیجه ناظر و « اودون قپوسی » نامیله مسمی اولار انصار قپوسنی [کیلوپورتا ـ Xyloporta] و « آنه‌ماس ـ Anémas » قله‌سنی [بالاده صحیفه ٥٣ و ٥٤ مراجعت] مدافعه ایدییورلردی .

(٦) ـ « لوقانوتارا Lucas Motaras » نامنده‌کی بیوك آمیرال [ایمپراطورك باش وکیلی] خلیجه قومانده ایدیور وقپودان « آندره دینو » خلیجك مدخلنی محافظه ایدییورایدی .

(۷) « غابریل تره‌ویزان » کندی معیتنده اولان درت یوز قدر اصلزاده وندیکلی ایله آقروپولیس بورنی [سرای بورنی] وفنار [چاتلادی قپو] آره‌سنه قونمش ایدی . [*]

(۸) ـ اسپانیاقونسولی « پترو ژیولیانی ـ PetroGiuliani » « بوقوله‌ئون Bucoléon » سراینه‌دن (آخورقپو سراینه‌دن) (بالاده صحیفه ٦۹ مراجعت) « قونتوسقالیون Kontoscalion » دنیلان قومقپویه قدر دکز بوینجه ممتد اولان استحکاماتی (سورلری) مدافعه ایده‌جك ایدی .

(۹) ـ وندیکلی « قونتارهنو » صماتیه‌دن یدی‌قله قپوسنه [Porte dorée دنیلان یالدیزلی قپویه] قدر ممتد اولان استحکاماته مأمور ایدی .

(۱۰) ـ بالطه اوغلی « سلیمان » بکله قارشو محاربهٔ بحریه‌ده یارالق کوسترمه‌رك تمیز ایتمش اولان جنوز اصلزاده‌لرندن « موریس قاتانه‌او » یالدیزلی قپو ایله سلیمبریا قپوسی ماینی [یدی قله قپوسی ایله « آیازمه سرایی » دنیلان بالقلی سرایی پیشگاهنده‌کی سلیوری قپوسی آره‌سنی] مدافعه‌یه مأمور اولمش ایدی .

(۱۱) ـ و الحاصل روم علماسندن و ایمپراطورك اقرباسندن « ته‌ئوفیل پالئولوغ ـ Théophile Paléologue » سلیمبریا قپوسی (سلیوری قپوسی) ایله ســن رومن قپوسی (طوپ قپو) آره‌سنده کائن بدن قسمنده اخذ موقع ایلمش ایدی .

---

[*] بوقپویه حیوان دوکشدرمکه مخصوص و « آنی تهآتر » نامیله بنام اولان بنای جسیمه نسبتله « آنی تهآترقپوسی » ، « حیوان قپوسی » ، « حیوان سرایی قپوسی » دنیلور ایدیکه بو صوك اسمدن « ایوانسرای قپوسی » اسمی تولد ایتمشدر . مع‌هذا بعض محررلر بوجوارده « ایوان سرایی » نامیله ایوانلره مخصوص برسرای اولدیغنی وبنابرین « ایوانسرای قپوسی » اسمنك بوندن انبعاث ایلدیکنی روایت ایده‌یورلر ایسه‌ده بوروایت پك ضعیفدر .

[*] چاتلادی قپو جوارنده وقتیله برقله موجود واوزرینه بردکرفتاری موضوع ایدی . [بالاده صحیفه ٦٥ مراجعت]

(۱۲) – « دیمتریوس پالئولوغ » ایله « نیقولا کودللی» معیتلرندهکی عساکر احتیاطیه ایله دوریه قوللری وظائفنی ایفا ایدهرك كندولرینه معاونت اولنمسی لازم كلن محللره درحال معاونت ایدهجكلر ایدی .

تواریخ اجنبیهدن مقتبس اولان افادات سابقهدن مستبان اولورکه محصورین طرفندن جمعاً اون ایکی منطقهٔ مدافعه موجود اولوب بونلردن یالکز ایکیسی روم سرکردهلری طرفندن اشغال اولنمش ودیکر اونی جنوزلی ، وندیکلی اسپانیالی ، روسیهلی ، المانیالی الخ متحیز اجنبی ضابطانك محافظهسنه احاله قلنمش ایدی .

ایشته استانبولك اك شدتلی برصورتده مدافعهسنه: قلعهسنك متانت فوق العادهسیله برابر اوروپانك هرطرفندن استانبولك مدافعهسنه شتاب ایتمش وجنكاورلكلری وصنایع حربیهده مهارتلری ایله اشتهار ایلمش بولنان بو اجنبیلرك وبونلر كبی دها برچوق اجانبك معاونته شتاب ایدهجكلری امیدینك سبب مستقل اولدیغنه هیچ اشتباه اولنمامیلیدر .

مختلف مدافعه منطقهلری وانلرك قوماندانلری حقنده بالاده اعطا ایلمش اولدیغمز معلوماتی « هامر » وسائر اوروپالولرجه الك معتبر مورخلرك آثارندن اقتباس طریقیله یازمش اولدیغمزدن بیاناتمز حقنده شبهه وتردده بولنانلر آثار مذكورهیه مراجعت ایدهبیلورلر .

شودخی شایان اشعاردرکه بالاده « مدافعینك قوتی وقیلوسی ایله ترتیبات تدافعیهسی » بحثنده اعطا ایتمش اولدیغمز معلومات عمیقهنك [بالاده صحیفه ۱۱۵ : ۱۲۵ مراجعت] مدافعه منطقهلری وانلرك سرکردهلری حقنده بوراده اعطا ایتدیكمز معلوماته تعلق ومناسبت كلیهسی اولدیغندن بوبابده الك صحیح بر قرار ویرمك ایچون بحث مذكورك هرحالده نظر دقتده طوتلمسی توصیه اولنور .

« هامر » وسائر اكثر فرنك وروم ویونان مورخلری مذكور مدافعه منطقهلرنده بولنان مدافعینك جمعاً طقوز بیك كشیدن زیاده اولمدیغنی وبونك دخی اوچ بیكی عساكر معاونهدن والتی بیكی روملردن عبارت ایدوكنی وعساكرك جسارتنی تحریك ایچون مدافعین میاننه داخل اولان پاپاسلرك دخی بو حسابده داخل اولدیغنی بیان ایدیورایسهده بالاده « هاجمین ومدافعین قوتلرینك مقایسهسی » بحثنده برتفصیل بیان وتشریح ایلدیكی اوزره [صحیفه ۱۲۵ ومابعدینه مراجعت] مورخین مذكورهنك یونان خرافات قدیمهسنه نظیره یاپارجهسنه مدافعینك قوتی بك از و بالعكس هاجمینك قوتنی فوق العاده چوق كوسترملری برمقصد مخصوصدن بشقه برشیئه استناد اولنهمیهجغندن انلرك بو بولدهكی بیاناتی هیچ برزمان قرین اعتبار اولهمز .

— استطراد —

[اولجهده بیان اولندیغی اوزره استانبول مدافعینك مقداریقی یارار كن «هامر» ، « قاوزلر» ، «قونت سه كور» ، «ژونكیهر» كبی اوروپالی محررلرك حقیقت خارجنه چیقدقلرینه اشتباه اولنمامیلیدر: استانبول شهری كی اولوقت ایكی یوز بیك رادهسنده وبعض معلومات خصوصیهیه كوره دها زیاده نفوسه مالك برشهر عظیمك بتون اهالیسنك لاجل المدافعه سلاحه صاریلدیغی طولایسیله كندی افادهلریله مثبت ومدافعه منطقهلرندن اكثریسنك الك مشهور اوروپالی سركردهلره

احاله اولنمسی واحوال سائره‌دن شهرك اوروپادن برخیلی امدادلر الدیغی متبین ومتحقق ایکن مدافعینی هاجینك اوتوزده بری راده‌سنده‌دون کوسترملری[*] وهله اوروپادن شهرك قورتارلمسی ایچون امداده قوشه‌رق مدافعه منطقه‌لرندن اکثریسی مدافعه ایلیان اوروپالو فرنکلری مقدارجه لاشی مثابه‌سنده کوسترمکه قالقشملری برغیرت خرستیانیه‌دن بشقه برشیئه استناد اولنه‌مز وخرافات قدیمه ایله مملو اولان اسکی روم یونان تاریخلرندن بلا محاکمه الدقلری معلومات — بونجه دلائل وبراهین میدانده ایکن — هیچ بروقتده معتبر اوله‌مز . شوراسی قطعیاً معلوم اولملیدرکه کرك استانبول محاصره‌سنده وکرك اکامانند اولان « ویانه » وامثالی قلاع محاصره‌لرنده عثمانلیلر یالکز برلیلرایله دکل بلکه اوروپانك هرطرفندن سیل کبی آقه‌رق امداد ومدافعه‌یه کلن اوروپا ملل واقوام مختلفه‌سنك الك نامدار ، الك جنکاور ، الك منتخب عسکرلریله حرب ایتمکه مجبور اولمشلر واوزون سورن محاصره محاربه‌لرینی بوسببه مبنی از مدت ایصال غایهٔ ختام ایده‌مامشلردر .

ذاتاً حضرت فاتح استانبولی ضبط ایتمك ایچون اوروپا ایله محاربه‌یی کوزه المش ومحاصره محاربه‌سنده دائما قارشوسنده برلیلردن زیاده اوروپالیلر کورمکده بولنمش ایدی .]

محصورین طرفندن ترتیبات تدافعیهٔ معروضه آلتنده برابر وبلر انجق «سنت ویه‌رژ» دنیلان

[*] « هامر » هاجینك قوتنی ایکی یوزاللی بیك راده‌سنده کوستردیکی حالده [بالاده صحیفه ۱۰۷ مراجعت] مدافعینك قوتنی سکز بیك راده‌سنده [بالاده صحیفه ۱۱۶ مراجعت] کوستریبورکه ایکی قوت ۳۰ : ۱ نسبتنده‌در .

حضرت مریمك معاونتندن امیدوار ایدیلر ، استانبولك بوندن اولکی محاصره‌سنده [حضرت فاتحك پدر مکرملری زماننده‌کی دردنجی محاصره‌سنده] کویا مشارالیها حضرتلرینك معجزه کارانه برصورتده قلعه بدنلری اوزرنده کورینه‌رك عثمانلی صره‌لری ایچنه خوف وهراس وبوزغنلق القا ایتدیکی ظنی کبی برظن باطله بولنه‌یورلردی .

محاصره‌نك بدأ ایتدیکی پاسقالیا هفته‌سندنبری حضرت مریمك معجزه کارانه ظن ایتدکلری برتصویری « آقروپولیس » دنیلان سرای برونی [کلخانه دنیلان ساحه] [*] سطحنده کائن « ویه‌رژ هوده‌ژتریا - Vierge Hod egetria » کلیساسنده عمومه عرض ایدلمش ایدی .

فرانسه محررین مشهوره‌سندن «لامارتین» طرفندن بر چوق جلدلردن مرکب اولمق اوزره یازیلان دولت عثمانیه تاریخنك جلد ثالثنده محصورینك هجوم عمومی حاضرلقلری اثناسنده‌کی احوال وحاضرلقنه ومدافعه منطقه‌لریله انلرك قوماندانلرینه دائر اعطا اولنان معلومات غرضکارانه اولدیغنه شبهه اولمیان بعض نکات دقیقه‌یی حاوی اولدیغندن بالترجمه آتی‌یه درج ایدلمشدر .

موی الیه دیبور که :

[قسطنطینین شرق وغرب کلیسالرینك توحیدی مسئله‌سندن وحتی بو بابده روما ایله بر معاهده عقد ایلمش اولمقدن طولایی اهالی‌یی کوجندرمش اولدیغندن محاربانده وبالخاصه وقوعه کله‌جك هجوم عمومی‌یی مدافعه ضمننده انجق کندی جسارتنه ، ایمپراطور اولدیغی زمان

[*] بالاده صحیفه ۲۸ مراجعت .

« اسپارته ـ Sparte » دن [مورەدن] کندوسیله برابر کتیرمش اولدیغی آز مقدارده وفقط جسور اولان عساکر خاصەسنه [اسپارطەلیلره] «جورجی ـ Géorgie» دینلان کرجستان قطعەسندن بکلدیکی عساکره کوونه بیلوردی. [مومی الیهك تاریخنده جلد ثالث صحیفه ۱۸۷ مراجعت] [۱]

«ژوستینیانی» قلعەنك دوچار خرابی اولان قلەلری [برجلری] ایله قپولرینی طوپلرله آتیلان کلەلرك تأثیریله دوریلان دوتونی واقعاضی قوللانەرق تعمیر ایتدی. تحت قوماندەسنده ولنان ایتالیان عساکرینی استخدام ایدەرك سن رومن قپوسی [طوپقپو] قلەلرینك انهدامیله نصفاً طولمش اولان برنجی خندقك قارشوسنده بر ایکنجی خندق آچدی واشبو ایکنجی خندکی مدافعه ایچون روملر نزدنده بیوك آمیرالق [باش وکیللك] مقامنده بولنان «نوتارا»دن بعض طوپلر طلب ایلدی. «نوتارا» اشبو طوپلری اعطادن استنکاف ایلمکله «ژوستینیانی» آنی سب وشتم ایله تحقیر ایتمش وبوکا قارشو «نوتارا» دخی ایتالیان جنرالنی کلمات غلیظه ایله شتم وتحقیر ایلمش ایدی. قسطنطین کندی

[۱] قسطنطین دراغوزه کرجستان پرنسەسنك تزینه نشانلانمش وحتی بوقزك نزدینه هدایای مقبوله ایله برهیئت مبعوثه ارسال ایلمش واساس ازدواج حصوله کلەجکی صرەلرده محاربه وقوعه کلمش اولدیغندن [بالاده صحیفه ۹۸ مراجعت] اشبو طاقم حکومات متجاوره مثللو کرجستان پرنسندن دخی کندوسنه معاونت وعد ایدلمش ایدی. بوصرەلرده جنویزلیلرك قرەدکز سواحلنده بر خیلی مستملکاتی موجود اولدیغندن کرك بومستملکاتدن وکرك کرجستاندن قرەدکز طریقیله ورود ایدەجك امدادلر آوروپادن بکلدیکی امدادلر کبی کندوسنه فکراً بربیوك متانت بخش ایلمکده ایدی.

خرابه زارینك صول مدافعلری ارەسندەکی اشبو نفاق الیمه صوك درجەلرده اسف ایتدی، بیانات فصاحتکارانه‌سیله انلرك ارەسنی بولمغه چالشدی. یالکز ژوستینیانی وسکزاون قدر ایتالیان شو والیمه سی امیدسز برحالده اولان شهر ایچنده صوق قانی محافظه ایدیور وقسطنطین دخی اهالی‌یه قارشو بیهوده بر قهرمانلق نمونه‌سی کوسترمکه چالیشیوب طوریوردی.

هجوم عمومینك وقوعه کلدیکی یوم مخصوص کیجەسنك متباقیسی «قسطنطین» و«ژوستینیانی» طرفلرندن سورلرك اتکی، قلەلرك (برجلرك) دلیك دشیك اولان تپەلرینی، کدیك محللرنده تأسیس ایدیلان بارنقادلری (سدلری) کندی صوك محاربلری ایله ستر ومحافظه ایلمك خصوصنده استعمال اولندی. ترتیب اولنان مدافعه پوستەلری (مدافعه منطقه‌لری) صورت عمومیه‌ده ایمپراطورك تحت قوماندەسنده اولمقله برابر [*] بونلردن هربری بر قوماندانك خصوصیه مالك وبوقوماندانلر کندی عساکری طرفندن مدافعه ایدیله‌جك منطقه‌نك اهمیتنه کوره منتخب ایدی:

روسیه‌لی قاردینال «ایزیدور» آرسلانلر آنفی تیاتروسنك (آرسلان اویوخانه‌سنك) جوارنده بولنان قپوبی (اکریقپوبی)، ونددیك مأموری «مینوتو» ولاکرنا سراینك (تکفور سراینك) اوکنده‌کی خارجی قلعه بدنی، بیوك

[*] بعض مورخین اجنبیه [وبالخاصه قونت دەکور] پوستەلرك قوماندان عمومیسی «ژوستینیانی» ایدوکنی کوستریورلرکه انلرك شو افادەسی هجوم عمومیده ایمپراطورك تکفور سراینده احواله منتظر اولدیغنی بیان ایدن «تاج التواریخ» کبی اك مشهور تاریخلرمزك بیاناتنه‌ده موافقدر.

امیرال (باش وکیل) « لوقا نوتارا » خلیجه آچیلان قپولری ، « غابریل تره ویزانی » آقره پول سورلرینی (سرای بورنی) ، (فلورانسه‌لی ژولیانی » یدی قله‌دن بوقوتولیون سرایه (اخورقپویه) قدر ممتد اولان سورلری محافظه و مدافعه‌یه مأمور ایدی . بونلردن یالکز بر بیوك ضابطه یعنی آثار محرره و جسارتیله مشتهر « نه اوفیل پاله‌ئولوغ » سن رومن قپوسنه (طوپقپویه) متصل بدن اقسامنك برینه قومانده ایدییوردی . الك برادری ایمپراطور فامیلیاسندن « ده متریوس پاله‌ئولوغ » هجوم عمومی اثناسنده زبونلنه‌جق ویاخود کسب ضعفیت ایده‌جك بو نقطه‌لره [مدافعه منطقه‌لرینه] امداد واعانه ایتمکه مخصوص اولان عساکر منتخبه‌دن متشکل سیار احتیاط عسکرینك باشنده بولنه‌یوردی . [*]

بروجه معروض هجوم عمومی‌یی مدافعه‌یه حاضرلنان محاربلرك مقداری جمعاً طقوز بیك کشی‌یی تجاوز ایتمیوردی . [حقیقة قارشو دهشتلی بر تجاوز !] بونلر ارەسنده اسلحه‌دن حرب وضربدن زیاده خرافاته مائل ومستعد قاچ بیك پاپاس دخی بولنه‌یور ایدیکه بونلر مدافعه‌یه اشتراك ایچون عسکر یازلمشلر ایدی . بومذهب غیرتکشلری نظرنده قسطنطینین سلامت اهالیسی کندی یه ده جسارتنه مارایان فائده‌سز بر عسکردن زیاده برشی اولمیوب انلر ایچون مقر حکومتك عساکر حقیقیه‌سی اورتودوقس مذهبنك حامیسی اولان کندی مناسترلری عزیز وعزیزه‌لری ایدی . بوپاپاسلر اهالی‌یه قارشو سلامتلرینه مضر تخشن اوله‌جق بیك درلو نامناسب ماصاللری، خرافاتی اوقیوب طوریورلردی .

شایان دقتدرکه بیانات معروضه « لاما تین » دن عیناً مترجمدر ، بزم بوبابده دیه‌جکمز برشی وار ایسه اودخی بو محرر شهیرك مدافعه‌یی بك قوتسز کوسترمکه یلتندیکنك انظار دقته آلنمسی لزومیدر . باقیکز بوذات دها نه غریبه‌لر حکایه ایدییور :

(پاپاسلر اهالی‌یه شویله دییورلردی :

« ایمپراطور ایله معیتنده‌کی اسپارطه‌لیلرك [۱] هردرلو غیرت وهمتی خلافنه اوله‌رق عثمانلیلر یا بن سن رومن قپوسنی [طوپقپویی] زورلایه‌رق مقر حکومتك قلبکاهی اولان هیپودروم میدانه [۱] دکین دخول ونفوذ ایده‌جکلردر ، لکن اواده بلوطلردن بر ملك اینه‌جك ، تدمیر واحیا ایدیجی قلیجی اورادەکی ستونك [۲] قاعده‌سنه اوطورمش براختیارك النه وره‌جك ، اکا هاجینی شهردن ، اوروپادن وحتی آسیادن بیله ایران حدودینه دکین تبعید ایتمکی امر ایده‌جك ، مقر حکومت یکیدن دنیانك قرالیچه‌سی اوله‌جقدر ! » .)

لامارتینه کوره اول زمانك مورخلرندن « فرانزس Phranzès » کندی خاطراتنده شویله دیمشدر :

(وصرلرده اهالی بلده فوق الطبیعه اولان شیلره ، عقائده متعلق خصوصاته اول درجه‌لرده مفتون ومجلوب ایدیکه فی الحقیقه انلره فرض

[*] شایان دقتدرکه مدافعه منطقه‌لری وانلرك قوماندانلری حقنده مورخین مختلفهٔ اجنبیه طرفندن یازیله‌رق صورت مترجمه‌لری اول وآخر بالایه درج ایدیلن معلومات یکدیگرینه صورت عمومیه‌ده توافق ایتمامکده‌در .

[۱] آت میدانی دخی دینلان سلطان احمد میدانی

[۲] بوستون شمدیکی بلدیه بنچه‌سنك میدانه متوجه کنارنده ایدی .

محال اولەرق برملك كورينوبدە لاتين كليساسنك رسوم مذهبيەسى [قتوليك آيينى] ايله مخادنت حاصل ايتمك شرطيله كندولرينى هاجمينك تجاوزندن قورتارمغى تكليف ايلامش اولسه بيله اهالى محو اولمغى ترجيح ايدەرك بو مثللو برتكليفى قبول ايلمزلردى) .

لامارتين هربياناتى بردرلو مفعت خرستيانيه استحصاله حصر ايتمش ظاهراً سربست كورينور متعصب برمحرردر ؛ بيانات سابقەسنده مغلوبيت واقعەنك پاپاسلرك اثرخطالرى اوله قحصوله گلمش ، آوروپالى قهرمانلرك ! بويوزدن مغلوب اولمش ايدوكنى ارائه صورتيله قتوليك اولان غربيلرى حمايەيە ، اورتودوقس پاپاسلرينى تخطئەيە قالقشمسى دخى تعصبنى ارائه ايدر احوالدن اولمسنه بناءً انك مبالغەلرينى ، طرفكيرانەلكرينى ــ تورخ قدعەيه استناد ايتدرسەدخى ــ قارئين عثمانيەنك اويله قولايلقله تصديق و قبول ايدەميەجكلرى بى ريب وكماندر .

{ ۱۸ } ــ هجوم عمومينك دوچار تأخر اولمسى ، بعض حادثات فوق العاده ، هجوم عمومينك تأخرينه متعلق بعض مطالعات

عثمانيلر هجوم عمومى يه حاضرلندقلرى اثناده ايتاليانلر وبجارلردن مركب بربيوك اردونك استانبولك معاونتنه قوشمقده اولديغنه دائر آرەلرنده برشايعەدوران ايتمكه باشلامشدر .

بوحوادث عسا كرعثمانيەنك قوەمنويەسى اوزرينه پك فنا برتأثير القا ايلدى ؛ عساكر مذكوره هجوم حقيقى وقطعى يى اجراخصوصنده دوچار تردد اولەرق كالا اوچ كون قلعه ديوارلرى اوكنده وقت كچيردى . « هامر » وسائر بعض فرنك مورخلرى بوشايعەنك بيك درلو بهانەلرله استانبول محاصرەسنى فك ايتديرمكه چالشمقده بولنان خليل پاشا طرفندن چيقارلديغنه شبهه ارلمديغنى بيان ايدييورلرسەده مورخين عثمانيەنك قسم كليسى انك حقدەكى اسناداتى بودرجەلرده ايلرى يوتورمامكدەدرلر .

بوصرەلرده ايديكه اردوى هما يونده موجود غزات مسلمين ، يتمش قدر اولياء واصلين ، اوچ بيكدن متجاوز علماء عاملين ، بونجه مشايخ سالكين : محاصره طول مدت دوام ايلديكى حالده برنتيجهٔ حسنه استحصال اولنامامسندن وبالخاصه شيوع بولان حوادث اليمه اوزرينه دوچار اولنان ترددن پك زياده متألم اولەرق هپ بردن ودون دلدن جناب بارى يه توجه تام ايدرب فتح جليله نائليق ازدل جار دركاه احديتدن تمنى نيازايليورلردى .

هيچ شبهەسز كمال اخلاص ايله رفع بارگاه جناب پروردكارقلنان ادعيهٔ وفيره ثمرەسى ايديكه استانبول اوزرينه برظلمت چوكوب شديد بر ياغمور بوشاندى ؛ شدتله كوك كورليوب تورايه بورايه يلديرملر دوشمكه باشلادى . برآزصكره « هيپودروم » دنيلان آت ميدانى (سلطان احمد ميدانى) طرفنده علائم جويەدن اولەرق سماده مدهش برقزيللق حاصل اولدى . بواحوال فوق العاده وبالخاصه سماده قزيللق صورتنده رونمون ومشهود اولان حادثهٔ جويەيى غزات مسلمين اكابر دين دعالرينك دركاه رب متعالده قرين قبول اولديغنه ، دوچار اولدقلرى فساد وسوء اخلاق وخطاى اعتقاد سببيله مغضوب من عندالله

اولان عسکرین ایچون نجات و سلامتك یمدی. وبالعکس موحدین صلاحقرین ایچون فتح جلیلك قریب ایدوکنه بر اشارت قدسیه کبی تلقی ایدەرك فوق العادە مسرور و منبسط اولمشلردر .

مذکور قزیللق حقندە « هامر » دە کوریلان بیانات حائز اهمیت عظیمە اولمغله بالترجمه آتی یه درج ایدلمشدر :

[مجار و ایتالیانلردن متشکل بر بیوك اردونك لاجل الامداد کلمکده اولدیغی شایعەسی اوزرینه عساکر عثمانیه هجوم قطعی یی اجرایه جسارت ایدەمیەرك کاملاً ایکی کون قلعه دیوارلری اوکندە قالدیلر . لکن اوچنجی کونك اقشامنه طوغری استانبولك اوستندە وشمال طرفندە اولمق اوزره سماده ضیادار بر علامت جویەرونما اولدی . عثمانلیلر بو علامتك رلیلری تهدید ایدن غضب الهینك بر اشارت قدسیەسی اولدیغنی درحال اکلادقلرندن مظفر اوله جقلرینه تکرار اعتماد ایدەرك جناب باری یه عرض مناجات وایفای تشکرات بیغایات ایلدیلر .] [*]

سابق البیان حادثهٔ سماویەدن روملر بك چوق قورقدیلر ؛ انلردن بر طاقمی کمال خوف وخشیتلرندن قلعەدن فرار ایله عثمانلیلرە دخالت ایدەرك شرف اسلام ایله مشرف اولدی و بر طاقمی دخی دیار آخره فرار ایلدی .

مدافعینك قوهٔ معنویەسی بسبتون متزلزل اولمش ایسەدە فقط امپراطور غیرتی یینه الدن براقمیوب وعلی روایة قلعەدە بوز کوسترمکه باشلایان قحط وغلا اثارینه دە اهمیت ویرمیوب قلعەنك رخنەدار اولان یرلرینی بالترمیم وقوع بولەجق هجوم عمومی یی رده حاضرلامیور ایدی.

استطراد

استانبول محاصرەسنك اوزامسنه ، عرض تسلیمیت اتمامسنه وحتی بر وجه معروض هجوم عمومینك تأخرینه بعض روم وفرنك مورخلری وزیر اعظم خلیل پاشانی بر علت مستقلّه کبی کوسترمیورلرسەدە بوبابدە اك مهم اسباب اولمق اوزره : یرلی اهالینك عموماً سلاحه صارلمش اولمسی ، اوروپادن کلی امدادلر کلمسی ایله برابر امپراطور طرفندن ایراد ایدلدیکی قونت « سەکور » طرفندن مروی و صورت مترجمەسی ایلروده مندرج اولان نطقدن دخی مستبان اولەجغی اوزره دها بر خیلی امدادلرك ورودینه انتظارده بولنمسی ، قلعەنك غایت متین اولمسی وهله قره طرفنك اوچ قات استحکامات ایله تقویه وتحکیم ایدلمش بولنمسی ، اولوقت طاش کلەدن بشقه برشی آتمیان والیوم کلەلرندن بعضیلری قلعه قپولرنده معلق اولەرق کورلمکده بولنان طوپلرك اولزمانه کوره صوك درجەلرده متین ومستحکم بوله برقلعه یه همان تأثیرسز قالمسی کبی خصوصاتی ارائەدن کندیزی آلەمایز .

« هامر » ایله سائر بعض فرنك تاریخلری وتواریخ عثمانیەدن فقط بعضلری بر وجه معروض بوبابدە خلیل پاشانی سبب وعلت کوسترەرك بو دولت ابد شوکت عثمانیەدە اون التی سنه قدر وزیر اعظملق ایلمش ، وارنه وایکنجی قوصوه ملحمهٔ کبرالرنده وسائر محاربەلرده خدمات مهمه وفوق العادەسی کورلمش ودولته بیوك خدمتلر ایدن خاندانلردن اولمغله شهرت بولمش اولان بو آدمی پك آغیر بر صورتده خیانتله

[*] بیانات مذکورەیی اصلندە کورمك آرزو ایدنلر موسیو الهك « دولت عثمانیه تاریخی » جلد ثانیسنده (صحیفه ۴۲۰) یه مراجعت بیوره بیلورلر .

[illegible]

محاصره‌لريله مشغول اولان اردولر ایچون
بر نوع قوتلی دمدار دیمك اولان بوردولو
عساكر موحق — قلعه‌یه قارشو بر محیط مقابل
تأسیسندن بشقه كیرولرك تأمینی ایچون دخی
برنس اوژمن طرفندن بالفرادك محاصره‌سنده
یاپیلدیغی كبی اجابنده برده محیط معكوس
ترتیب وانشاسنه بیله — لزوم واحتیاج آزاده
براهین واثبات اولوب بورالرینی كشیدهٔ حادهٔ
تدقیق ایتمیه‌رك محاصره‌یه كان عساكر عثمانیه‌نك
مقدارینی درجهٔ لزومندن پك زیاده كورن
وشو یوزدن مدافعینه بر قورمالق حصه‌سی
چیقاران اجانبه بوبابده تأملات وتدقیقات
عمیقه‌ده بولنملرینی ، اولزمانلر استانبولك
دنیانك الك مهم ومستحكم بر قلعه‌سی اولدیغنی
نظر انصاف اوكنه آلهرق محافظلرینی اول
وادیده یوروتملرینی بورادهدخی بالمناسبه توصیه
واخطار ایتمكدن كندیمزی آلهمایز.

[١٩] — مذاكرات حربیه ، هجوم عمومی‌نی اجرا ایچون قره طرفنده اخذ اولنان نظام حرب — سائر عثمانلی قوهٔ عسكریه‌سنك صورت انقسامی

مجار وایتالیانلردن متشكل جسیم بر دونك
استانبولك معاونتنه كلمكده اولدیغی شایعه‌سی
وسائر بعض احوال اوزرینه تصمیماتی بر آز اق
صارصلمش بولنان حضرت فاتح یكیدن بر مجلس
حرب عقد ایلدی . بو مجلسده هجوم عمومینك
اجراسنه قطعیاً قرار ویرلدی .

بالذا كره هجوم عمومینك قطعیاً اجراسنه
قرار ویرلدیكی كون هامر ه كوره مایس افرنجینك
یكرمی بدینه مصادف اولوب یوم مذكورده
اجرای مذاكرات اولورکن داخل شهرده
بالعموم اعزهٔ نصارا نامنه بر بیوك یورطیدن
عبارت اولان «توسن – Toussaint»
یورطیسی یاپلمقده ایدی .

« هامر » ك بیانه كوره : ایرتسی كونی
یعنی مایس افرنجینك یكرمی سكزنده حضرت
فاتح هجوم عمومی اجراسی ایچون طوتلمسی
لازم كان باجمله مواضعی طوتدی : قره طرفنده
یوز بیك كشیلك بر قول میدان حربك صاغنده
ویدی قوله قپوسنك قارشوسنده نظام حرب اخذ
ایلدی ، اللی بیك كشیلك دیگر بر قول دخی صول
طرفده قدمه واری ترتیب اولندی . یوز بیك
سواری احتیاطی تشكیل ایده‌یور ایدی ، حضرت
پادشاه اون بش بیك یكیچری ایله مركزده
بولنه‌ورایدی .

لامارتین هجوم عمومی‌نی اجرا ایچون اخذ
اولنان نظام حربه وقوای عثمانیه‌نك صورت
انقسامنه عطف كلام ایله دیبورکه :

{ مایسك یكرمی طقوزنجی كونی شفق وقتی
درت یوز بیك عثمانلی كندی پاشالرینك ، امیر-
لرینك تحت قوماندهسنده اوله‌رق نظام حربه
صره‌لنمش ایدی . سلطان محمد خان حضرتلری
وقوعه كله‌جك هجوم عمومیده ایلك حمله
وصولتك اجراسنه كندی آمرلرینك ، شیخلرینك
تحت قوماندهسنده اوله‌رق حرب مقدمه شتاب
ایلامش ، آسیا و آوروپا تركلرندن ایكی یوز بیك
غیر معلم كوكللی افرادینی مأمور ایلدی . محاربات
متوالیه ایله جنكاورلشمش اولان كندی عساكر
منتظمه‌سنه گلنجه : بونلردن درت كثیف قول
تشكیل اولنمش وبو قوللر (تراس – Thrace)

صحراسنده ـ هجوم ایده جکلری قپولر اتقا.
مننده اولمق وقلعه سورلرندن معین برمسافه‌ده بولنمق اوزره تقسیم و توزیع ایدلمش ایدی شویله‌که:

یوز بیك کشی قوتنده اولان برنجی قول مرمره قربنده ویالدزلی قپو [یدی قله قپوسی] قارشوسنده اخذ موضع ایلدی. اللی بیك کشی قوتنده اولان ایکنجی قول کاغدخانه دره‌سنك بیلانقاوی طولاشدیغی حوضه‌نك چقور محللرنده، خلیجك دیپ طرفی و تکفور سرایی قارشوسنده اخذ موضع ایلمش ایدی. اوچنجی قول مرکزده وصاغ وصول جناحلری تشکیل ایدن دیکر ایکی قولك برآز کیروسنده ایدی. بوقول ایجابنده مذکور ایکی قوله امداد ایده‌جك، انلری حمله وصولته سوق ایلیه‌جك ایدی. الحاصل حضرت پادشاه بالذات تخت قوماندەلرنده بولنان یکرمی بیك یکیچری ایله سابق البیان ایکی یوز بیك کشینك قابلکاهنده [اورته‌سنده] بولنه‌رق طالع حربك کندوسنه ایلك مدخلی آچه‌جغی نقطه‌ده ضربه قطعیه‌یی اجرا ایتمك ایچون ضربه مزبوره آنی بکلمکده ایدی.

قطعات مختلفه قوماندانلرینه قلعه قپولرندن ایجاب ایدنلره عساکر وفیه ایله مأمور ایدلدیکی بوندن اقدم (صحیفه ٤٨) بیان قلنمش اولان رؤسایه هجومه حاضر اولملری امری ویرلدی. بونلردن بشقه برمحرر شهیر عثمانینك بیاناته کوره کوتاهیه‌ده کرمیان اوغللرندن اولان « کامکار » بك اوچ بیك کشی ایله قدیماً « اورایا قپوسی » دینلمکده ایکن صکره‌ده « شهید قپوسی » اسمی ویریلان یکی جامع قپوسنه [١] و« جبعلی » حضرتلری موجود معیتی ایله اولوقت « بوته آ قپوسی » ویا « پوزا قپوسی » دینیلان جبالی قپوسنه [٢] و حضرت فاتحك سکبان باشیسی سید محمد الشهدا حضرتلری قدیماً دخی « آیا قپوسی » دنیلان قپویه [٣] و سائر برطاقم سرکرده‌لر ایله مظنه کرامدن اولان برچوق ذوات عالیه برر قپویه تعیین ایدلمش ایدی [٤].

« هامر » ك بیاناته کوره بوصره‌لرده « غالەر » دنیلان جنسدن سکسان قطعه عثمانلی سفینه‌سی (چکدیریسی) قلعه‌نك خلیج طرفنده

[١] بعض روایاته کوره کرمیان زاده « کامکار بك » مؤخراً وقوعه کلن هجوم عمومیده موجود معیتی ایله « اورایا قپوسی » جوارنده کاملاً شهید دوشمش وبنارین بو قپویه مؤخراً « شهید قپوسی » اسمی ویرلمش ودها صکره‌لری « یکی جامع قپوسی » نامیله یاد اولنمشدر. [صحیفه ٦٢ مراجعت].

[٢] جبعلی حضرتلرینك پدر حضرت فاتح زماننده بروسه صوباشیسی [والیسی] اولان ووارنه محاربه کبراسی متعاقب کندوسنه لاجل التشهیر کوندریلان مجارستان قرالی « ولادیسلاس » ك رأس مقطوعنی نیلوفر صویی کنارنده قارشولیان رجال دولتدن برذات اولمسی لازم کلکده ایسه‌ده بعض آثارده مشار الیهك مصرده سلطان « قلاوه » نك شیخی ایکن استانبول فتحنده بولنمق ایچون بروسه‌یه واورادن استانبوله کلمش ولی روایة آت چوالندن برجبه کیدیکی ایچون « جبعلی » اسمنی آلمش برشیخ اولدیغی و هجوم عمومیده مریدلریله برابر دف وقدوملر چاله‌رق ، علم خافیلر آچه‌رق « بوته آ » قپوسندن قلعه‌یه صولدقلری کوسترمسنه بناءً مذکور قپونك مؤخراً نام عالیلرینه نسبتله « جبعلی قپوسی » نامیله توسیم ایدلدیکی کوسترلمشدر . مشار الیهك مرقد شریفلری مذکور قپونك اتصالنده اولوب سنك مزاری اوزرینه « هذا قبر جبعلی سنه ٨٥٧ » یازلمشدر.

[٣] مشار الیه آیاقپوسی اتصالنده‌کی تربه مخصوصه‌لرینه مدفون اولوب سنك قبری اوزرینه ٨٥٧ تاریخی محکوکدر .

[٤] اشبو ذوات هجوم عمومیده مأمور اولدقلری قپولردن هجوم ایلمش وبونلردن شهیداً وسائر صورتله وفات ایدنلر بعد الفتح مأمور اولدقلری قپولر یاننه دفن ایدلمش اوله‌لق الیوم مقاملری زیارتکاهانامدر.

داه دونماسی ، [کیلو پورتا دیلان اهـ قپوسو]
ایله ویلانه آ قپوسی ، [اون قپانی قپوسو] آ مسند.
کان خلیج ورلری اوکنده‌کی مسافه‌یی اشغال
و محافظه ایدییور ایدی . عثمانلی درعماسنك
اولوقته قدر حالا « دیپلوتیون » مرساسی
[بشکطاش قوبی] داخلنده بولنان انسام
متباقیه‌سی مذکور قودن جیقه‌رق استانبول
اوکنده واسع برنصف دائره تشکیل ایتمش‌ایدیکه
بونصف دائره شهود قپوسی [یکی جامع قپوسی]
دنیلان « اورایا Oraia » قپوسندن بدا ایدرك
اولوقت « سن دیمتریوس » برونی دنیلان سرای
برونه بلغ اولمش « ولانقه قپوسی » دنیلان لنه
قپوسنده نهایت بولور ایدی [محاصره پلانه
مراجعت] .

[٢٠] — کدیك محلاری حقنده

معلومات خصوصیه

بعض اسکی روم تاریخلرندن اولان اقتباسات
و کندی تدقیقات مخصوصه‌مزه کوره فاتح سلطان محمد
خان حضرتلری باشلوجه هجوم نقطه‌سی اولاق
اوزره برانشلی محله‌کی سور قسمنی انتخاب
ایلمش ایدیکه بومحل برصرتك تپه‌سنده واقع
اولان شاریسیوس قپوسندن (ادرنه قپوسندن)
اعتباراً لیکوس دره‌سی (بیرام پاشا دره‌سی)
نامنده‌کی صغیر برده‌یه طوغری اینن میللی بر
ارضی اوزرنده‌در . بالطبع مدافعین دخی کندی
طرفلرنده باشلوجه قوتلرینی محل مزبورده جمع
ایتمش ایدیلر .

اراضیء مذکوره قدیماً « آوارلر قپوسی »
دنیلان قپویه (عثمانلیلر یننده هجوم قپوسی
دنیلان والیوم ویزلی بولنان یکی باغچه قپوسنه)
طوغری اینشلی اولدیغی کبی اورادن سورونن

قپوسی « دنیلان طوپقپویه طوغری چیقشلی
اولدیغندن سور دخی بوقپویه قدر سقوطی
واورادن طوپقپویه قدر صعودی اولوب طوپقپویه
طوغری صعود ایدن سور اقسامنك اسملری
ایوجه محافظه اولنه‌مامش اولدیغندن مورخین
بونلر اوکنده وقوعه کلن وقایع حربیه‌یی ایوجه
بیان وایضاح ایده‌مامشلردر .

شوقدرکه مورخیندن « ساقزلی له اونارد
— Léonard de Chio » بو راده‌کی
سور قسمی وقسم مذکور اوزرنده آچیلان
کدیك محلی حقنده تعریفات و بیاناتده بولنمش و نك
بیاناتنه کوره بوکدیك محلنك یقین وقتده قدر
اهالیدن برطاقمنك یکی بغچه‌دن بیرام پاشا
مسیره‌سنه کیتمك ایچون قلعه بدنی اوزرندن
کچمکده اولدقلری محل اولدیغی اکلاشلمقده
بولنمشدر .

مع هذا استانبول سورلرندن آچیلان
کدیك یالکز بوکا منحصر اولیوب سائر برطاقم
کدیکلر دها آچلمش ایدی .

استانبول بدنلرینی زیارت و تدقیق ایدنلر
کوررلرکه حین محاصره‌ده قلعه بدننك باشلوجه
اوچ محلندن تخریبات اجرا ایدلمش یعنی :

(اولا) — سیلیوری قپوسی طرفنده ؛
(ثانیاً) — لیکوس دره‌سنك (بیرام پاشا
دره‌سنك) سوره داخل اولدیغی محله طوغری
اولمق اوزره طوپقپو قربنده ،
(ثالثاً) — ادرنه قپوسی شمالنده ، اولاق
اوزره اوچ محلده کدیك کشاد اولنمشدر .
[کرك اشبو کدیك محلاری وکرك سورلر
اوزرنده اجرا اولنان سائر تخریبات حقنده
برفکر صحیح حاصل ایتمك ایچون استانبول

استانبول سورلری

استانبول سورینك طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده بولنه‌رق حین محاصره‌ده هجوم جبهه‌سی اتخاذیله محال عدیده‌سنده ضرب وتخریب ایدیلان قسمنك طوپقپو جوارنده طورنه‌رق ادرنه قپوسنه طوغری آلنان رسم فطوغرافیسیدر

La grande muraille de Constantinople (Front d'attaque, compris entre Edirné-kapou et Top-kapou.)

سوروقبولری حقنده بالابه‌ده ج ایتمش اولدیغمز معلومات خصوصیه‌نك سورلر اوزرنده‌كی تخریبات مخالفه‌ئی تفهیم ایدن پارچه‌لرینه ایوجه احالهٔ نظر تدقیق اولنمسی لازم كلور] .

الیوم دخی آثاری موجود ومشهور اولان اشبو اوچ كدیك محلی: حضرت فاتحك صوك هجومدن اول عساكر عثمانیه‌یه خطاباً ایراد بیورمش اولدقلری بر نطق بلیغك بر شارح بسالت بخشاسیدرلر .

فاتح مشار الیه حضرتلری اونطق بلیغ همایونلرنده آچیلان كدیك محللرینه توجیه كلام ایده‌رك مبارك اللریله مزبور محللری بالاراءه:

{ایشته زور بازوی خسروانه‌مله آچدیغم شو كدیكلر سایه‌سنده حسرة الملوك اولان شو بلدهٔ معظمهٔ قسطنطنیه‌یی منزلر كبی مجاهدین دین مبین ایچون اوچ طریق ایله داخل اولنه‌بیله‌جك آچیق بر شهر حالنه كتیردم ...}

سورتنده ادارهٔ افكار بیوره‌رق عساكر شجیعهٔ فاتحانه‌لرینی بر قاتده‌ تشجیع وتشویق بیورمشلر ایدی .

{٢١}— بر عید اكبر ملی اولان هجوم عمومی كوننك عرفه‌سنده هاجمین ومدافعینك احوالی

٨٥٧ سنهٔ هجریه‌سی جمادی الآخره‌سنك اون طقوزینه مصادف اولان ١٤٥٣ سنهٔ افرنجیه‌سی مایسنك یكرمی سكزنجی [وتموز رومیك اون برنجی] بازار ایرتسی كونی یعنی فتح ایله نهایت بولان هجوم عمومی كوننده بر كرن اقدم [*] غروب شمسده بتون عثمانلی اردوكاهی، خط احاطه‌سی حركتده ایدی . عثمانلیلر بر عید اكبر ملینك عرفه‌سنده بولنه بورلردی :

طرف طرف اردوكاهك، خط احاطه‌نك اقسام مختلفه‌سندن قوبوب قوپوبده سماواتی لرزه‌ناك ایدن كلمات جمیلهٔ توحید وتكبیر صدالری، ﴿ لا اله الا الله ﴾ ، ﴿ الله اكبر ﴾ آوازه‌لری هر طرفدن چیقان سلاح صدالریله قاریشه‌یور ، هر جانبی قاپلایان صور، داوول ، زورنا ، قره‌نای [قلارینه] ، نقاره‌سسلری بر آهنك دیانت وجلادت ایچنده لطیف بر آهنك ملی اویاندیره‌یور ایدی .

هر طرفده وحضور حضرت فاتحده درلو درلو حركات ومشیتلر ، رسم جیدلر اجرا اولنقده، طرف طرف عساكره ورؤسای عسكریه‌یه فاتح مشار الیه طرفندن انواع نطقلر ایراد اولنه‌رق ایرتسی كونی اجرا اولنه‌جق هجوم ایچون تشویقات وتشجیعاتده بولنلمقده ایدی . الحاصل بوكوننك كیجه‌سی ایرتسی كونكی عید ملینك بر لیلهٔ مسعوده‌سنی تشكیل ایلیور ایدی .

{ لامارتین » بو صره‌ده كی احواله عطف كلام ایله‌دییوركه :

حضرت فاتح بر تركمن آتی اوزرینه بنمش اولدیغی حالده عادتا یوریش ایله كندی اردوسنك اوكندن كچدی. بو حزكارانه مردانه بر فصاحت

[*] استانبولك یوم فتحی حقنده كرك مؤرخین عثمانیه‌نك وكرك مورخین اجنبیه‌نك بیاناتی علی الاكثر یكدیكرینه توافق ایتمكده‌در . ایلروده بو خصوصه متعلق اوله‌رق آیروجه بر مقالهٔ مخصوصه مندرجدر .

ایله عساكره نطقلر ایراد ایدیور ، بتون طابورلرك [اورطه‌لرك] ، سواری بلوكلرینك « لااله‌الاالله » صدالری [*] آفاقی طوتیوردی .

اشبو معاینه‌دن صكره سلطان محمد خان حضرتلری یكیچری عساكرینك اورته‌سنده مركوز اولان كندی اوتاغ همایونلرینه عاتا یورویشله عودت بیورمش ووقت هجومك حلولنده بویله ، طاوولار ایله هجوم اشارتی ویرلمش وعساكرك فكروقلبنده هرنوع هوسات واشتیاق حربیه‌یی تهییج ایچون مكافاتلر وعد اولنمقله برابرده بیاننامه قرائت ایدلمش ایدی .

ابراز شجاعت ایدنلر وبالخاصه قلعه‌نك سورلری اوزرینه برنجی دفعه اوله‌رق عثمانلی سنجاغنی دیكه‌جك قهرمانلر ایچون پك بیوك مكافاتلر تبشیر ایدن اشبو بیاننامه اوردونك اقسام اربعهٔ جسیمه‌سنده قرائت اولندقدنصكره هركس انواع امیدلرله شوق وسروره مستغرق اولمش ، صبرسزلقله هجومی بكلمكه باشلامش ایدی . }

« هامر » مدافعینك بوصیره‌ده‌كی احواله عطف كلام ایله دییوركه :

{ دیگر جهتدن امپراطور كندی دولتك روسا وسرا مداتی آرقه‌سندن كلك اوزره ایاصوفیه معبدینه كیتدی ، اوراده عمومی بر استغفار آیینی اجرا ایتدیروب برازدحام اورته‌سنده « قوموئیون » دنیلان تناول آیینی دخی اجرا ایلدی . بعده آتنه بیندی ؛ شهرك مدافعه منطقه‌لرندن جمله‌سنی كزه‌رك مدافعینی حربه تشویق وتشجیع ایلدی . حكایاتنی بوراده كلمه‌بكلمه تعقیب ایتمكده بولندیغمز روم مورخلرندن « فرانزس Phranzes » بواثناده معیت امپراطوری‌یی تشكیل ایدنلر میاننده ایدی . هجوم عمومی كوننك كیجه‌سنده كرك بدنلر اوزرنده وكرك قله‌لر (برجلر) اوستنده هیچ بركیمسه اویومیور ایدی . ایرتسی كونه تصادف ایدن افرنجی مایسك یكرمی طقوزنجی كونی ایلك خروس سسنده هركس ایاقده وتحت سلاحده بولنه‌یوردی .

« لامارتین » دخی دییوركه :

{ امپراطور ایاصوفیه‌ده بطاریقك یدیله « قوموئیون » آیینی اجرا ایلدی . بوندن صكره امپراطورلغك مقام واركانینه وكندی عائله‌سنه وداع ایچون برلحظه تكفور سراینه اوغرادی . بیوك كوچك هركسله برصورت الیمه‌ده وداعلاشدی . برعسكر البسه‌سنی لابس اوله‌رق آتنه بیندی . حكمداراق مانطوسنی ارقه‌سنه آله‌رق صول اموزینه ایلیكله‌مش ایدی . ایلك صره‌ده حرب ایچون صوك دفعه اوله‌رق سرای امپراطوریدن چیقیور ایدی . } [*]

تاریخ عثمانیسی آوروپاده براهمیت مخصوصه كسب ایدن مورخین اخیره‌دن « ژونكیه‌ر »

[*] « لامارتین » خصوصات معروضه‌یی بیان ایدركن برحدیث شریفدن بحث ایدیوركه مآلی بروجه آتیدر : [ایكی طرفی دكزه ، برطرفی قره‌یه ناظر برشهر طانیورمیسكز ؟ بوشهر محاربه ماكنه‌لرینك قوتیله دكل بالكه « لااله الاالله ، الله وحده ، الله اكبر » كلمه‌لرینك قوتی سایه‌سنده ضبط اوله‌جقدر] .

[*] اك مشهور تاریخلرمزدن اولان « تاج التواریخ » هجوم عمومی صره‌لرنده امپراطورك تكفور سراینده بولندیغنی وعساكر عثمانیه‌نك درون قلعه‌یه كیرمكه باشلامسی اوزرینه اورادن ایاصوفیه‌یه فرار ایدركن تلف اولدیغنی بیان ایتمكده اولملغه « هامر » و « لامارتین » كبی مورخین شهیره‌نك روایات معروضه‌سی سائقهٔ تعصبله صكره‌دن لعب اولدیرلمش اولمق دخی مستعدكادر . [بوبابده ایلروده تفصیلات اعطا اولنه‌جقدر]

دخی مدافعینك هجوم عمومی صره‌لرنده‌كی احوالنه
عطف كلام ایله دیورکه :

{ ایمپراطور قسطنطین دائما كدیك محلی اوزرنده بولنه‌رق نظارت ایدیور ، محاربه‌ده برنجی ورجه‌ده صوكنجی اولان بو محارب حكمدار هردرلو وسائله مراجعتله كندی تبعه‌سنك قوۀ معنویه‌سنی اعلایه چالیشه‌یور ایدی :

منهدم اولان سورلرك كیروسنده دیكر بدنلر تأسیس ایدلدی؛ الحاصل عساكر معاونه [فرنك عساكری] الك تهلكه‌لی مواقعی [پوسته‌لری] اشغال ایلدی. اهالیدن برطاقی تصویر حضرت مریم اوكنده دیز چوكه‌رك اوضاع مخصوصه ایله اندن طلب معاونت ایلیور و بر طاقی دخی « نور ازلی » حقنده‌كی معارضه‌لره دوام ایدوب طوریور وسرۀ مریمك مقدسیتی حقنده مباحثاته كیریشه‌رك قتولیك اولان غربه لعنت خوان اولیور ایدی .}

آوروپا مورخین مشهورۀ اخیره‌سندن قونت « سه‌كور » ایكی جلد اوزرینه مرتب اولان روما شرق ایمپراطورلغی تاریخنده مدافعینك هجوم عمومی صره‌لرنده‌كی احوالی حقنده معلومات وتفصیلات مهمه اعطا ایلیور . روش افاده‌سندن كمال تعصبی . اویدریجیلغی بالبداهه آكلاشلمقده اولمقله برابر تاریخ مزبور آوروپالیلرجه، روملر ویونانلیلرجه مهم عد ایدیلن آثاردن اولمسنه بناءً بوبابده‌كی افادات مبالغه‌كارانه‌سنك بروجه آتی نقل وترجمه ایدلمسنی مناسب كوردك .

قونت جنابلری دیورلركه :

{ بوصره‌لرده ایدیكه بلدۀ معظمه‌ده شاشقینجه برحزن واضطراب حكمفرما ایدی. شهر مذكور كندوسنك تخریب ایدیله‌جكی كونك ورودینی كوریور ایدی . عظیم تلاش ایچنده كلیساره طولمش اولان برسوری اوراردەكی اهالی اوتللرك [پاپاسلرك اجرای آیین ایلدیكی بولمه‌لرك] اتكنده یرلره قپانه‌رق آغلشیورلردی .

باكره‌لر . رؤسای روحانیه بر ازدحام عظیم ایله سوقاقلرده قوشیشه یورلردی .

شو فرط ضرورت ومضایقه ایچنده یالكز ایمپراطور صارصلمز برجسارتی محافظه ایلمش ایدی. ایمپراطور افراد واعاظمی جمع ایله برنطق مؤثر ایراد ایلدی . [*]

عثمانلیلرك طوپ سسلری ایشیدیله‌یور ایدی ؛ محاربه اشارتی ویرلدی : قسطنطین برلحظه اقامتكاه ایمپراطوری‌یه كیردی ؛ كندی افراد عائله‌سنی قوجاقلادی ؛ كندی ذره‌طاقتی اكتسا ایلدی ؛ بر دها كوره‌میه‌جكی سه‌زارلر اقامتكاهندن چیقدی كیتدی .

بوندن صكره ایمپراطور قارشوسنده حضرت فاتحك باشلوجه هجومنی توجیه واداره ایتمك تشبثده بولندیغی « سن رومن » قپوسی ایله جوارینك مدافعه‌سنده بالذات اثبات وجود ایلدی ؛ قوماندان عمومی اولان جنوه‌لی « ژوستینیانی » برقول منتخب روم عساكری وجنوه‌لیلر ایله برابر یالدزلی قپونی [یدی قله قپوسنی]، آیازمه‌قپوسنی [سیلیوری قپوسنی] مدافعه ایدیوردی ؛ « ژولیانو » تحت قوماندا. سنده‌كی قاتالان [قطلان] عساكری واسپانیوللر

[*] بونطقك بر صورتی « سه‌كون » ك كتابنده مندرج ایسه‌ده طرز افاده‌سندن صكره‌دن اویدیرلمش اولدیغنه حكم اولنه‌بیلور . بونطقده غربیونك براً وبحراً استانبولك امدادینه شتاب ایتمش اولدقلری بیان اولنه‌یور .

ایله برلکده هیبودروم قله‌سی [الیوم سلطان احمدمیدانی دنیلن آت‌میدانی قله‌سی] جوارنده‌کی لیمان [قدرغه لیمانی] بوتجه مرمره ساحلنده دشمنه باش کوستریبور ایدی ؛ قاردینال « له‌غات — Légat » معیتنده برسوری ایتالیان بولندیغی حالده — « سن دیمتریبوس » برونده [سرای برونده] محاربه ایده‌جك ایدی؛ خلیج اوزرنده کائن شهر قسمنك مدافعه‌سی باش امیراللق وباش وکالت مقامنده بولنان «غراندوق نوتارا» ایله بحریه عساکرینه احاله ایدلمش ایدی . [*]

مختلف موقعلره وضع واقامه ایدلمش اولان احتیاط قوللری اك زیاده تهدید اولنان نقطه‌لره عزیمت ایده‌رك امداد ومعاونت ایده‌جك ایدی. وندیك کبراسندن « مینوتتو » اقامتکاه ایمپراطورنك محافظه‌سنه نظارت ایده‌یوردی . « قانتا کوزه‌ن» ایله «نیسه فوریاله ئولوغ» اهالی‌یی محافظه ایتمکه، وقوعی ملحوظ عربده ومنازعاتی تسکین ایلمکه، وقوعه کله‌بیله‌جك خیانتلرك اوکنی آلمغه مأمور ایدیلر. عددلری بك چوغه واران برسوری راهبلر، « سن بازیل » ترك دنیالری کلیسالرده‌کی انزوا کاهلرندن کدیك محللرینه قوشدیلر ایمپراطور فعالانه برصورتده بتون پوسته‌لری طولاشدی؛ انك شدتلی مدافعینه جسارت ویره‌یور، متانتی امنیت بخش اولیور ایدی . }

[٢٢] — هجوم عمومینك وبوكاقارشو مدافعهٔ شدیده‌نك صورت وقوعی ، « کوستینیانی » نك حربدن فراغتی ، « اولو بادلی حسن » ك جسارت فوق‌العاده‌سی ، عساکر عثمانیه‌نك هجوم جبری ایله شهره دخولی ، بو صره‌ده وقوعه کلان احوال :

٨٥٧ سنهٔ هجریه‌سی جماذی‌الاولنك یکرمنجی صالی کونی شفق سوکمکه باشلادیغی اثناده [قوشلق وقتی] هجوم عمومی‌یه بدأ ومباشرت اولندی [١]. عساکر عثمانیه صدای الله‌الله ایله برآنده شهرك ایکی جانبندن یعنی کرك قره‌وکرك خلیج طرفندن بتون خط محاصره بویجه نردبانلرله هجومه قالقدی. « هامر » دیبورکه :

{ حضرت فاتح مدافعینی یورمق وکزیده عساکرینی محاربه‌نك ایجابات وروشنه کوره ترتیب وتنظیم ، سوق وتحریك ایلمك ایچون الك اول عساکر عادیه وغیر معلمه‌سنی ایلرو سوردی ؛ محاصرین بطریه‌لرینك جمله‌سی هب برابر اولمق اوزره شهرك اوزرینه متحداً اجرای انداخته باشلادی [٢].

چوق زمان کچمه‌دن یاره‌لیلر ایله فدای جان وجهان ایتمکده بولنان محاربینك صدالری. بوری وطاوول سسلری. شدتلی طوپ وتفنك صدالری [٣]. طر-

[*] مدافعینك مدافعه منطقه‌لری وانلرك قوماندانلری حقنده بوندن مقدم اعطا اولنان معلومات ایله مقایسه اولنه .

[١] استانبولك فتحی حقنده یازیلن عربی‌العباره « فتحنامه » دن مقتبسدر .

[٢] طوپلری جمعیتله ومتحداً انداخت واستعمال ایلمك زمانمز تعبیه‌سنك دخی اك اساسلی قواعدندن اولوب اجداد عظاممزك بونی درت عصر مقدم فهم ایده‌رك استانبول محاصره‌سنده تطبیق واستعماله باشلاملری مفاخر قومیه مزدن عدواعتبار ایدلسه سزادر.

[٣] اسلحهٔ ناریهٔ خفیفه‌نك ابتدای استعمالی تاریخی قطعیاً معلوم ومعین دکل ایسه‌ده تاریخ مذکور تخمینی اوله‌رق ١٣٦٣ سنهٔ میلادیه‌سنه یعنی استانبول محاصره‌سندن طقسان سنه اولنه اسناد اولنمقده‌در. (١٥٣٠) سنهٔ میلادیه‌سنده آلمانیا پیاده‌سنك ثلثی

طرفندن قوپان صيحه‌لر، نعره‌لر ايله قاريشيور ايدى. بر طرفدن چاوشلر [ياورحربلر] چالقده اولدقلرى صورلر [اوكوز بوينوزندن بر نوع بورولر]، اللرنده بولنان تيمورعصالر ايله عساكر موحدينك غيرت وشجاعتنى تحريك ايديور وديكر طرفدن بالذات حضرت فاتح اللرنده غايت مكمل ومذهب بر تيمور طوپوز بولنديغى حالده طرف طرف هجوم منطقه‌لرنى، قطعات عسكريه‌مواقعنى كزه‌رك عساكر شاهانه‌لرينه انواع مدايح وتشويقاتده بولنه‌رق فتح وظفرى تسريعه چاليشيور ايدى.

محاربه وهجوملر ايكى ساعتدنبرو دوام ايتديكى حالده عساكر عثمانيه هنوز بر موفقيته نائل اوله‌مامش، بر پرمق يرضبط ايده‌مامش ايدى [١]: قلعه بدنلرى اوزرندن برطاش واوق ياغمورى ياغيور ايدى؛ هاجمينك نردبانلرى قيرلمش ايدى. «فوغره‌ژوواز» دنيلان روم آتشى سفن عثمانيه اوزرينه سيل كبى آقيور وصو اوزرنده هر طرفه طوغرى ييلانقاوى حركتلر اجرا ايليور ايدى. شهر كثيف دومان بلوطلرى ايچنده غائب اولوب كيتمش ايدى. ايمپراطور كندى يانندە «ته‌ئوفيل پاله‌ئولوغ» و «ده‌متريوس قانتاكوزه‌ن» بولنديغى حالده هاجمينك هجوملرنى موفقيتله رد ايديور وبخت وطالعك مدافعين طرفنه مساعد اوله‌جغى ظن اولنيور ايدى؛ فقط بو صره‌ده «كوستينيانى» قولندن وياخود قالچه‌سندن جريحه‌دار اولدى [٥]. مومى اليه جريحه‌سنك ويرديكى آلام واضطراباته تحمل ايده‌ميه‌رك آنى صاردرمق ايچون كندى كميسنه

اسلحهٔ نارية خفيفه ايله مسلح اولدقلرى حالده عثمانليلرك حالا اوق ويايى استعمال ايتدكلرى وعثمانلى اردوسنك اسلحهٔ نارية خفيفه‌يى انجق ١٥٦٠ سنهٔ ميلاديه‌سنده قبول ايده بيلمش اولديغى بعض آثار اجنبيه‌ده منظورعاجزانه‌مز اولديغندن ١٤٥٣ سنهٔ ميلاديه‌سنده وقوعه كلمش اولان استانبول محاصره‌سنده عموما عساكر عثمانيه‌ده تفنك بولنمديغى تظاهر ايدر؛ مع هذا عساكر مذكوره‌نك بعضيلرنده صورت خصوصيه‌ده تفنك بولنمسى ملحوظ وحتى بعض تواريخ عثمانيه‌نك بياناتى بونى مؤيد ايسه‌ده تاج التواريخ وصولاقزاده تاريخى كبى بعض تواريخ معتبرهٔ عثمانيه‌نك بياناتى مدافعين طرفندن تفنك دخى استعمال اولنديغى صورت واضحه‌ده ارائه ايتمكده‌در.

[١] — جنتمكان فاتح سلطان محمد خان غازى حضرتلرينك منلا كورانى انشاسيله استانبولك فتحنه دائر عزيز مصر اينال شاهه كوندردكلرى عربى العباره نامهٔ همايونده [فتحنامه‌ده] اللى درت كون كيجه وكوندوز محاربه ايدلدكدن صكره جماذى الاولك يكرمنجى صالى كون صبح صادق وقتنده يعنى على الصباح طالك يرى آغرمغه باشلاديغى وقتده هجومه مبادرت اولنوب مشرق طرفندن كونشك ظهورندن يعنى طلوع شمسدن اول فتح قلعه‌يه موفقيت حاصل اولمش اولديغى بيان اولنمقده‌در. شو حالده «هامر» ك هجوم عمومى اولانجه شدتيله باشلادقدن وايكى ساعت دخى مرور ايلدكدنصكره عثمانليلرك بر پرمق، بر قاريش يرضبطنه موفق اوله‌مديغندن بحث ايتمسى بيوك بر غرضكارلق، بيوك بر هزيان دكليدر؟

[٥] استانبول محاصره‌سنده حاضر بولنان روم مورخين قديمه‌سندن «دوقا - Ducas» كوستينيانى‌نك قولى ارقه‌سندن بر قورشونله اورلديغنى وينه بو مورخلردن «فرانز - Phranzes» مومى اليهك براوق ايله قالچه‌سندن جريحه‌دار اولديغنى وينه انلردن «له‌ئون دوشيو - Léon de Khios» اوموزى آلتندن يارەلنديغنى بيان ايديور. بو وبوكا مانند اختلاف رواياته باقوبده روم مورخين قديمه‌سى بياناتنك درجهٔ صحتنى انلردن استنباط ايتملى وانلرك بياناتنى اساس اتخاذ ايده‌رك «هامر» كبى عثمانلى تاريخى يازان اجنبى مورخلرى افاداتنك بر چوق خطالر، غرضلر ايله مالى اولديغنى اكلاييويرملى‌در.

چكلمسنه مساعده اولنمسنى « قسطنطين »دن طلب ايلدى؛ قسطنطين ايسه آنى صاليويرمامكه بلا فائده سعى ايده‌يور ايدى؛ اكاخطاباً: « لكن جريحه كز مهلك دكلدر؛ بوندن بشقه شهردن خارجه نصل چيقه‌جقسكز؟ » ديدى؛ كوستينيانى ايسه بوسؤاله قارشو : «جناب اللهك عثمانليلره آچمش اولديغى طريقى تعقيب ايده‌جكم ! » صورتنده جواب ويردى وغلطه‌يه چكلدى. }

حين محاصره‌ده حاضر اولان روم مورخين قديمه‌سندن « دوقا » ايله « فرانز »ك «كوستينيانى»نك غلطه‌يه چكلسى حقنده بياناتى يكديكرينه توافق ايتمامكده‌در . « دوقا » مومى اليهك كندى عزيمتنى ايمپراطوره اخبار ايتديكنى بيان ايده‌يور. ايكنجيسى ايسه اعطاى معلومات ايتمكسزين چكيلوب كيتمش اولديغنى وايمپراطور انك تباعدينى كورمكله آرقه‌سندن باغيره‌رق بيهوده يره قالمسنه چالشديغنى ادعا ايليور. روم مورخين قديمه‌سندن يالكز «قالقونديل ـ Chalcondyle « كوستينيانى »نك ايمپراطوره سابق البيان جوابى ويرمش اولديغنى نقل وحكايه ايده‌يور .

« هامر » سوزه دوام ايله ديوركه :

{ اولوقته قدر كمال جسارت وصداقت ايله مدافعه‌يه خدمت ايتمش اولان « كوستينيانى »نك حربدن چكيلمه‌رك غلطه‌يه رجعت ايلمسى محصورين آره‌سنه خوف ودهشت القا ايلدى.

«زغنوس ـ Saganos » پاشا كندى ضره‌لرى آره‌سنده بعض مرتبه نظامسزلقلر كورمسيله يكيچرى عساكرينك جسارتنى تحريك ايلدى . عساكر مزبوره ايچنده « اولوبادلى حسن » نامنده اولوب اوزون بر قد وقامته وفوق العاده قوت ومتانته مالك اولان بر عثمانلى قهرمانى [١] كندى قالقانى ايله باشنى ستر ايتمش اولديغى وصاغ النده دخى اكرى بر عثمانلى قليجى [پاله‌سى] بولنديغى حالده هجومه قالقدى؛ كندى ارقداشلرندن اوتوز قدر بهادر ايله قلعه بدنلرينك فوقه چيقمغه موفق اولدى .

بوبهادرلردن اون سكزى بر آنده قلعه بدنلرندن اشاغى يووارلندى؛ بالذات «حسن»ده دخى بر طاش اصابت ايتمكله اوده اشاغى يووارلندى . بوعثمانلى قهرمانى نصفاً تكرار قيام ايدوب كندى قالقانى ايله ينه كندنى مدافعه‌يه چالشدى ؛ لكن كندى جريحه‌سنك تأثيرى ايله بيتاب دوشمش اولديغندن مذكور قالقانى النده دوشوردى وبدنلردن آتيلان بر اوق ياغمورى التنده غائب اولوب كيتدى [٢] }.

اولوبادلى حسنك قهرمانجه اولان شو حركتى روم مورخين قديمه‌سنك وانلردن اقتباساً اعطاى معلومات ايدن هامرك بيانات سابقه‌سيله مرتبه ثبوتده اولمغله مشار اليهك عثمانليلق نام وشرفنى ابدى قيلان عثمانلى قهرمانلرينك الك بيوكلرندن برى اولديغنه شبهه يوقدر .

[١] هامر بوذاتى « اولوبادلى بربلغار يكيچرى نفرى » ناميله توسيم ايديور. «اولوباد» : خداوندكار ولايتنده بروسه سنجاغنك ميخاليچ قضاسنده وميخاليجك بش كيلو متره شرقنده « آپولونيا » كولنك كنارنده بركوچك قصبه اولديغى معلوم اولمغله بويله تورك اوغلى تورك اولديغى عنوانندن مستبان اولان اوزبر عثمانلى يى هامرك آخر برمله منسوب كى كوسترمكه يلتنمسى جداً داعئ حيرتدر. اولوبادلى ديمسندن دخى استنباط اولنوركه بوقهرمان اوز بر توركدر .

[٢] روم مورخين قديمه‌سندن « فرانز » ك استانبول محاصره‌سندن باحث اولان تاريخنده جلد ٣ ـ باب ٧ ـ صحيفه ٦٢ مراجعت .

عساكر عثمانيه طرفندن ٥٢ كون محاصره‌دن صكره قسطنطينيه اوزرينه قره طرفندن اجرا اولنه‌رق شهرك ضبطى ايله نتيجه‌لنان هجوم عمومى
(٢١ جاذى‌الاول ٨٥٧ ـ ٢٩ مايس ١٤٥٣)

Siège de Constantinople par le sultan Mahomet.

« هامر » بنه سوزه دوام ایله‌دیورکه :
{ سن رومن قپوسی [طوب قپوسی] وجه معروض اوزره مقاومت کوستردیکی اثناده شهر دیکر طرفدن استیلا اولنمش ایدی ؛ شویله‌که : « قسطنطین » بر غفلت واحتیاطسزلق اثری اوله‌رق هجوم عمومی کوننده برکون اول عثمانلی اردوکاهنه طوغری برخروج اجرا ایتدیرمك[!] ایچون « سیر قوپورتا » دینلان قپویی [تکفورسرایی جوارنده بولنان سیرق قپوسنی] [١] آچدرمش ودیکر بر غفلت اثری اوله‌رق بوقپو تکرا قپادلمامش ایدی[٢]. اللی قدر عثمانلی همان دوچار ممانعت اولمقسزین بو قپودن کچوب مدافعینك آرقه‌سنده برلشدیلر . وقعه‌نك خبر مدهشی خلیج جهتندن سرعتله سن رومان قله‌سنه [طوپقپو یاننده‌کی قله‌یه] پرواز ایدوب ایمپراطورك اطرافنده محاربه ایدن عساکر صره‌لرینه خوف و دهشت القا ایلدی : ته‌ئوفیل باله‌ئولوغ ، دون فرانسسقو دوتوله‌د، ژان‌لودالمات بلا فائده فوق‌العاده یارلقلر کوستروب طوریورلردی .

عثمانلیلر عین زمانده « شارسیاس » یاخود « قالیغاریا » قپوسندن دخی [٣] شهره داخل اولیور وقارشولرینه چیقان مدافعینی قلیچدن کچیریورواللی بیك راده‌سنده تخمین ایتدکاری قلعه مستحفظینی ایله محاربه‌یه کیرشمش اولدقلرینی ظن وتخمین ایلیورایدی . لکن مدافعینك ضعفیته کسب وقوف ایتدکلرنده انلری اسیرایتمك دها فائده‌لی اوله‌جنی اکلاشیله‌رق محاربه‌یه نهایت ویرلدی . [*]

مع مافیه شهرك خلیج جهتی هنوز مدافعینك یدنده قالمش ایدی . برقاچ ساعتدنبرو داخل شهره نفوذ ایتمش اولان محاصرین اولوقته‌دکین بو جهتی ضبط ایتمکه اهال کوسترمشلر ایدی . بعده هاجمین جهت مذکوره [شهرك خلیج جهتنه] توجه ایتدیلر ؛ بو طرفده‌کی خلیج سورلرینه آرقه‌دن هجوم ایلدیلر؛ بو اثناده عثمانلی اردوسنك ساحل خلیجده بولنان قسم متباقیسی « پترا قپوسی » طرفندن والیوم « اون قپانی قپوسی » دنیلان قپو جهتندن قلعه بدنلرینه نردبانلرله هجوم ایده یورلردی. فی مابعد هرنوع مقاومت غیر ممکن ایدی ؛ اهالئ بلده ارتق کندیلرینی تخلیصدن بشقه بر شی دوشونمیورلردی ؛ بونلردن برقسمی عثمانلیلره دخالت ایلدی. باش وکیل « لوقانوتارا » کندی خانه‌سنه داخل اولدیغی اثناده توقیف اولندی. }

« هامر » معلومات سابقه‌یی اعطا ایتدکدن

[١] عثمانلیلر میانده بوقپو « سرقپوسی » نامیله زبانزددر .

[٢] « دوقا ـ Ducas » نك تاریخنده : فصل ٣٩ ـ صحیفه ١٥٩ مراجعت .

[٣] « هامر » « شارسیاس » قپوسی ایله « قالیغاریا » قپوسنك عین برقپو اولدیغی وبونك دخی الیوم اکریقپو دنیلان قپودن عبارت ایدوکنی بیان ایدیورسه‌ده اول وآخر اعطا اولنان معلوماتدن مستبان اوله‌جنی اوزره قالیغاریا قپوسی اکریقپو اولوب « شارسیاس » ویا « شارسیوس » قپوسی ادرنه قپوسی اولدیغندن واکریقپو اوکنده خندك بولنمامسی دخی بونی مؤید اولدیغندن « هامر » ك بوبابده دوچار خطا اولدیغنه شبهه یوقدر . مسئله ایلروده بسبتون توضیح ایده‌جکدر .

[*] طرفین محاربینك قوتلری حقنده اعطا اولنان معلومات ایله اول وآخر اعطا اولنان معلومات سائره نظر دقته آلندیغی حالده هامرك بوخصوصده دخی دوچار خطا اولدیغی تظاهر ایدر .

مکره مشهور عالم اولان دولت عثمانیه تاریخنك
جلد ثانیسی حاشیه‌لری میانده [صحیفه ٥٢١]:
قپاندقیق قپوسندن دکرمنلر طریقنه
طوغری ممتد اولان تپه‌یه الیوم «زیرك قوشی»
دینديکنی وبونك دخی هجوم تپه‌سی معناسنی متضمن
اولدیغنی وسن رومن قپوسی [طوپقپو] قربنده
بوله‌رق قسطنطینك اولدیغی محلدن عبارت اولان
تپه‌نك دخی «سنجاقدار قوشی» نامنی حفظ ایتدیکنی
« مورخ شهیر قانته میر ـ Cantemir » ك
« سلطان محمد خان ثانی » نامنده اولان اثرندن
اقتباس صورتیله بیان ایده‌یور ایسه‌ده الیوم
« کلیسا جامعی » دنیلان زیرك جامع شریفی
اتصالنده‌کی زاویه‌یه فتحی متعاقب الك اولا زیرك
منلا محمد افندینك مدرس تعیین اولنمسیله جامع
شریفك سبب شهرتی اولدیغی «حدیقة الجوامع»
نام اثرده [١] مذکور اولمسنه ومرحوم
مشارالیه الیوم جامع شریف مذکور خطیره‌
سنده مدفون بولنمسنه بناءً کرك « قانته‌میر »
وکرك «هامر» ك بیانات معروضه‌لری خطادن
سالم اولمسه کرکدر .

فرانسز ادباسنك الك مشهورلری عدادنده
بولنان « لامارتین » کندی تاریخ عثمانیسنده
هجوم عمومینك صورت وقوعنی واکا متدائر
وقایعی « هامر »ه نظراً دها مفصل برصورتده
وفقط یونان قدیم مورخلرینه نظیره یاپارجه‌سنه
بك مبالغه‌کارانه برطرزده تصویر ایده‌یور .

[١] « حدیقة الجوامع » استانبولده موجود بالجمله
جوامع ومساجد شریفه وتکایا وزوایا مثللو اماکن
مقدسه‌نك احوالنی برتفصیل بیان ایدن ٢٦٣ صحیفه‌لق
براثر مهم اولوب ١٢٨١ سنهٔ هجریه‌سنده مطبعهٔ
عامره‌ده طبع ایدلشدر .

« لامارتین » ك عثمانلی تاریخی آوروپانك
همان هرطرفنده متعارف وپك زیاده مشهور بر
تاریخ اولمسنه مبنی آنك بیاناتنی دخی عیناً آتی‌یه
درج ایله آوروپالیلرك بویولده نصل فکر
آلدقلرینی قارئین عثمانیه‌یه طانتدرمغی وجیبه‌دن
عد ایلدم .

بو فرانسز ادیبی دیورکه :

{شمس بروسه اوستنده‌کی اولیمپ طاغلرینك
[کشیش طاغلرینك] قارلی تپه‌لرینه شعاعات
زرتارینی صالمغه باشلادیغی صره‌لرده ایدی‌که
سلطان محمد خان ثانی حضرتلری کندی پیشدار
عظیمنی تشکیل ایدن باشی بوزوق عساکری
یغینلرینی اجرای هجوم وصولته مأمور ایلدی.
عساکر مذکوره کندولرینی مدافعیندن
آییران التی بیك خطوه طولنده‌کی خط
مستحکمك بتون بونجه ممتد اولان یوز خطوه
عرضنده‌کی خندکك کنار خارجیسی اوزرینه
« اه اه » صیحه‌لریله آتلدیلر . بو ایکی یوز بیك
کشینك خندك درونه آتمقده اولدقلری طاشلر
طوپراقلر ، دمتلر آنی طولدرمغه کفایت
ایتمیور ایدی . قسطنطینك طوپلری، سلاح اندازلری
ـ منغاللر کیروسنده ویاخود کیجه وقتی انشا وترفیع
ولنان استحکامات آرقه‌لرنده مستور اولدقلری
حالده ـ خیلی عثمانلی‌یی خندك خارجینك آرقه
طرفنه سرمش ایدی ؛ لکن عثمانلی یایلرندن
چیقان نیجه بیکلرجه اوقلردن متشکل بلوط ،
دکز طرفندن اسن بر روزکارك محاربلر اوزرینه
طوغری سوروب کتیردیکی مدافعین طوپلری
دومانی چوق زمان کچمه‌دن قلعه بدنلری ایله
صحرا آره‌سنده اویله بر قرانلق حصوله
کتیردی که قسطنطینك طوپجیلری، تیراندازلری

هاجمينك ارتق غير مرئى اولان ييغنلرينه قارشو اتجق كورولتى اوزرينه نشان آله بيليرلر ايدى. كله‌لر، پشرولر بيهوده يره خندكك كنـارينى سترايدوب طوريوردى ، بو ييغنلر بالذات ثقلتلرينك تأثيريله ايلرى سوريله‌رك كندى كنديلرينه انسـان موجه‌لرى ايچنه آتيله يور وشووجهله ـ باخصوص مركز هجوم اولان سن‌رومن قپوسى [طوپقپو] قارشوسنده ـ كنديلرندن صوكره يوريشه قالقانلره بر كذركاه تشكيل ايلك اوزره انسان جسـدلرندن بر شوسه وجوده كتيره يور ايدى .

تأمين مظفريت ايچون بروجه معروض ايلرويه سوق ايدلمش بولنـان اردو اقسام غير منتظمه سنك [يعنى باشى بوزوق عساكرينك] فداكارلغى متعـاقب منتظم اردونك ايكى يوز يتمش بيك كشى قوتنـده اولان اوچ قولى [يعنى اقسام منتظمه سى] بر سكونت عميقه ايچنده هجومه قالقديلر[١]. بوصره‌ده قسطنطينك طوپى طقوز بيك كشى اولان عسـاكرينك [!] قوللرى ، آلتى ـ ايكى ساعتدنبرو دوام ايدن محاربه‌دن طولايى ـ بى تاب وتوان قالمش ، تأثير ايده‌مامكه باشلامش بولنه‌يوردى. عساكر مذكوره كندولرينى عثمانلولردن تفريق ايچون ـ دمتلر . طوپراقله مملو طوربه‌لر ، انسـان جسدلرى، باروتله آتيلان تمللرى اوزرينه ييقلمش ديوارلر انقاضى ايله نصفاً طولمش اولان ـ خندكلردن بشقه ارتق بر شيئه مالك بولنميور ـ لردى .

سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى كندى اوچ عميق قولنك صره ايله باشلرينه كيده‌رك سن

[١] لامارتين جنابلرى شو قوتلرى بيان ايدركن قريحه‌سندن اويله دحه‌لر فرلاتيوركه بونلرى اوقوركن انسانك كولمامسى غير قابلدر : اولجه ايكى يوز بيك كشى هجوم ايتدردى ؛ شمديده ايكى يوز يتمش بيك كشى هجوم ايتديره‌يور؛ جمعاً (٤٧٠,٠٠٠) كشى ايدر. حالبوكه حين محاصره‌ده حاضر اولان « دوقا ـ Ducas » نام بيزانس مورخى عثمانليلرك قوۀ موجوده‌سى عددينى ايكى يوز بيك اولمق اوزره تحديد ايده‌يور[موى اليهك تاريخنده اوتوز طقوزنجى فصله (صحيفه ١٥٩) مراجعت]؛ وينه بيزانس مورخلرندن « فرانز ـ Phranzes » قوۀ مذكوره‌يى ايكى يوز اللى بيك اولمق اوزره بيـان ايده‌يور [موى اليهك تاريخنـده (صحيفه ٥٣) مراجعت] ؛ وينه اولزمانك مورخلرندن «له‌ئونارد دوشيو Léonard de Khios » قوۀ عثمانيه‌يى اوچ يوز بيك اولمق اوزره كوسترديكى كبى ينه مورخين قديمه‌دن « قالقونديل ـ Chalcondyle» قوۀ مذبوره‌يى درت يوز بيك اولمق اوزره ارائه ايده‌يور . بو مورخلرك جمله‌سى دخى مورخين مشهورۀ قديمه‌دندر. شمدى بونلرك هانكيسنك سوزينه اينانه‌لم. اسكى روم تاريخلرينك نقدر مارطاواللر ايله مالامال اولديغنه شوراده‌كى بيانمزدن اوزكه بردليل اوله‌مز صانيرز. حال بوكه بوسركزده ايكن لامارتين جنابلرينك ـ يونان قديم مورخلرينه نمونه‌لر ياپان شو مورخلرك دخى فوقنه چيقه‌رق ـ عثمانليلرك قواى سائره‌دن قطع النظر يالكز هجومه قالقان قوتلرينى درت يوز يتمش بيك راده‌سنده كوسترمسى پك كولنج دكليدر ؟ استانبول محاصره‌سنه برچوق سيرجيلرك، دعاجيلرك، صاتجلر وسائره‌نك كلدكلرى محققدر ؛ اردوكاهده‌ده برمقدار عسكر براقمق طبيعيدر ؛ عمليات محاصره‌يى آرقه‌دن كله‌بيله‌جك مجارلره ، ايتاليانلره وهكذايه قارشو محافظه ايچون كيرولره برمقدار عسكر تعبيه ايدلمك لازمدر؛ لامارتينك بياناتنه كوره هيچ اولمزسه بونلر مجموعى‌ده يوز بيك كشى اولمق لازم كلور؛ بوحالده محاصرين طرفنك قوۀ موجوده‌سى (٥٧٠,٠٠٠) كشى‌يه چيقار؛ عجبا لامارتين كبى قوجه بر اديب قرون وسطا نهايتنده شو يارم مليونى متجاوز عسكرك اللى درت كون نه ايله اعاشه اولنه‌بيله‌جكنى بركره خيالندن كچيرمامشمدر؟ آوروپالى مورخ ومحررلرك ايجابنده نه بيوك يالانلر فرلاتدقلرينه بيانات معروضه قوتلى بر دليلى تشكيل ايتسه كركدر.

رومن قپوسنك [طوپقپونك] منهدم اولان برجی [قله‌سنی] اليه‌انلره بالارائه بوراسنك سورلر اوزرينه چيقمق ايچون متقارباً هجوم اوله‌جق بر مركز مقامنده اولديغنی تفهيم ايلدی .

ايكی يوز بيك محاربدن متشكل انسان درياسنك مدی ـ عثمانلی طاووللری صداسی ، اون سكز عثمانلی بطريه‌سنك متمادی كورولتی وشماطه‌سی ايچنده ـ قلعه سورلرينك اتكی دوكمكه كليور ، داخلی ليماندن [خليجدن] يدی قله‌يه قدر شهره تمات صاچيور ايدی ؛ انلرك برصورت مدهشه‌ده اولان صيحه ونعره‌لری ، ياغدردقلری اوق بلوطلری ، شمسك برچليك دكزی اوزرينه انعكاسی اكديره‌جك صورتده بيكلرجه قليجك پاريل پاريل التماعی قسطنطين ايله ژوستينيانی وپاله‌ئولوغلرك ، انلرك جسور رفيقلرينك يوركی صارصه‌مامشلردر [!]

بومحاربلرك يوره‌كی كندی سورلرندن ، كندی قله‌لرندن ، كندی طوپلرندن ، كندی اميدسزلكلرندن قوتلی اولديغندن [!] اوانسان طالغه‌لری طرفندن بتون قره وخليج سورلری خطی امتدادنجه نوبت بنوبت اجرا اولنان بيكلرجه هجومه [!!] اوچ ساعت مدت مقابله‌ده بولنديلر .

كديك محللرينك كيروسنده كيجه‌لين احضار اولنان طاشلر. قيالر. ديركلر. روم آتشلری : برجلرك [قله‌لرك] بقاياسنه طرمانمق ، چيقمق ايسته‌ينلری ازيبور ايدی . اوچ هجوم قولنك باشلری مجبور توقف اولديلر ؛ برحال تردد ايچنده اوته‌يه بروبه طوغری تلاطمه ، حتی بر آره‌لق اردوكاهه طوغری كيرويه دوكلمكه باشلاديلر . بدنلر آرقه‌سنده

وشهرك اورته‌سنده تغنيات معنويه ايله برابر مديد بر ظفر صيحه‌سی ترفع ايتدی : قسطنطين ژوستينيانی ، پاله‌ئولوغلر كندی عسكرلرينی تبريك وقوهٔ معنويه‌لرينی تقويه ايچون برقپودن ديكر قپويه قوشديلر ؛ هاجمينك تزلزل ومأيوسيتی وجذر وقتنده صولرك چكلمسنه مانند اولان چكيليشنی بدنلر اوستندن برشعلهٔ اميد ايچنده حيرتله سير وتماشا ايلديلر . [١]

سلطان محمدخان ثانی حضرتلری بوكونكی وقايعه فوق العاده متأسف وعسكرك رجعتنه غضبناك اولدی . ابراز جبانت ايدنلری جزايه چارپمق ايچون نزدنده بولنان مأمورين مخصوصه بومثللولری تكرار محاربه‌يه سوق ايچون انلره ترتيب جزادن حالی قالمامقده ايديسه‌ده بونلر رجعته يوزطوتان اشبو قاريشيق ازدحام ايچنده نظام وانتظامی يكيدن تأسيسه كفايت ايتميورلردی .

حضرت پادشاه محاصره‌يی رفع ايتمك ورروملر طرفندن ويرلسی تكليف ايديلان ويركو ايله قناعت ايتمك ممكن اولوب اوليه‌جغنی

[١] بر محررلاتينجه يازلش براثردن اقتباساً : هجومك مايس نهايتنده شفق سوكر ايكن باشلاديغنی وبوزمانده شمسك الافرانقه ساعت بشدن اول طلوع ايتديكنی ويز. انس مورخين قديمه‌سندن «فرانز ــ Phranezes» كونشك طلوعندن ايكی بچق ساعت صكره [يعنی آلافرانقه صباحك يديسنه طوغری] عساكر عثمانه‌نك شهره داخل اولديغنی [موسی اليهك اثرنده صحيفه ٦٤ مراجعت] بيان ايده‌يور ايسه‌ده اولجه‌ده بيان اولنديغی اوزره استانبولك فتحی متعاقب حضرت فاتح طرفندن عزيز مصره خطاباً يازيلان فتحنامه‌ده طاك يری آغرمغه باشلاديغی اثناده هجوم اولنوب كونشك طلوعندن اول فتح جليله نائليت حصوله كلديكی محرر اولمسنه بناءً « لامارتين »ك مدافعين لهنده بيان ايتديكی شوموفقيتك صرف براثر ابداع اولديغنه اشتباه اولنه‌مز.

عظیم و وخیمدر؛ بوندن بشقه هر طرفدن دشمنلر من ایله احاطه ایدلمش اولان بر شهردن هانکی طریق ایله چیقوب خلاص اوله بیله جکسکز؟»

ژوستینیانی ترك ایتمکده اولدیغی ایمپراطورك فلاکتلرینی نظر بی قیدی ایله کوره رك و قلعه سوری اوزرنده بیوك عثمانلی طوپی طرفندن آچیلان کدیکی الیله کوستره رك :

« بالذات جناب اللهك عثمانلیلره آچمش اولدیغی شو طریقدن کندیمی قورتاره جغم ! » صورتنده جواب ویرمشدر .

ژوستینیانی بو سوزلری سویلکله برابر فی الحقیقه کدیك محنه آتیلوب اورادن فرار ایله کندینی قورتارمش و بر قایق ایله خلیجی کچه رك بیطرف اولان غلطه سورلری داخلنده کندی حیاتنی محافظه ایده بیلمشدر . [۱] .

« ژوستینیانی » نك اشبو فراری محصورینك موجب هزیمت و فلاکتی اولدی : کندی جنرالرینك ترك سلاح ایتمسیله جسارتدن دوشمش اولان ایتالیانلر مدافعه سی عهده لرینه احاله ایدلمش اولان پوسته لردن [مدافعه مواقعندن] بر قسمنی کندولکلرندن ترك ایلدیلر . یورولمق بیلمیان قسطنطین همان یالکز اولدیغی حالده بیهوده یره کدیك محللری اوزرینه تکرار چیقدی؛ صوك استنادگاهنی تشکیل ایدن معیتنده کی اسپارطه ایلر [!!] . بالهلولوغلر مذکور محللری نوبت بنوبت مدافعه ایده یورلر ایدی .

حضرت پادشاه بدنلرك نصفاً خالی قالدیغنی کورنجه قلعه بدنی اوزرینه ایلك دفعه اوله رق چیقمغه موفق اوله جق یکیچری یه اداره سی کندوسنه محول اولمق اوزره بر قرالیت قدر پرویرمکی وعد ایله کندی عساکرینك کوکللرینه ابراز بسالت و قهرمانی ایچون میل عظیم القا ایلمشدر .}

« لامارتین » جنابلرینك افاده معروضه سیله عساکر عثمانیه یه قهرمانلغك اساساً زه ده دن کلدیکنه و قوفسزلق کوسترمسنه جداً بیان

---

[۱] پك اینجه دوشونمکله شهرت بولان «لامارتین» ك بعض احوالده هر نه دن ایسه پك قبا دوشندیکی شو افاده سندن مستبان اولیور : ارباب بصیرت وانصافه صوراریز که لامارتینك یکرمی بیك یکیچریدن غیری اوله رق درت یوز یتمش بیك کشی یی اوکنده بولندیردیغی استانبول سوریسی اوزرنده آچیلان برکدیك محلندن برشخصك فرار ایده بیلمسی قابلمیدر ؟ بو کدیك محلنك بیرام پاشا بغچه لری قارشوسنده کی سور قسمی اوزرنده آچلمش اولدیغی بو کون آثاریله بللو ایکن مدافعیندن برینك بو کدیکدن چیقه رق و اوکلری سراپا عثمانلی عسکری ایله مالی اولمسی لازم کلن ادرنه قپوسی ، اکریقپو پیشکاهندن بالمرور خلیجه قدر کیده بیلمسی ممکنمیدر ؟ بز لامارتینك بو افاده سنی پیلانه فیل یوتدیرمق قبیلندن برکذب صریح اولمق اوزره تلقی ایده رز . شو افاده سیله لامارتین آوروپالی ژوستینیانی یه صوك بر قهرمانلق حصه سی چیقارمق ایستیور؛ فقط حقیقتی چیکنه یوب کچیوریبور : بتون تاریخلر متفقدرکه محاصره نك صوك کونلرنده عثمانلی اردوسی قره طرفی سورلرینك اوکی ایله ایوانسرایدن اون قپانه قدر اولان خلیج سورلری پیشکاهنی اشغال ایتمش و اون قپانندن بغچه قپوسنه قدر اولان خلیج سورلری پیشکاهنك آز قسمی الهکیریله بیلمش اولمغله استانبول ایله غلطه آره سنده محاصره نك اك صوك کونلرینه قدر اتصالات منقطع اولمامشدر . محل مزبوردن غلطه یه کچمك ایچون هیچ برمانع یوق ایکن « لامارتین » جنابلرینك « کوستینیانی » قهرماننی ! بو آوروپالی سینیوری ! کدیك محلندن دشمن اردوسی ایچنه فرلاتوبده اورادن خلیجه قاچیرمسی واولوقت اون قپانه قدر عثمانلی الده اولدیغی محقق اولان خلیجدن بوسینیوری قایقله کچیروب غلطه یه اوچورمسی پك کولنج و عادتا توجه قویروقلی بریلان دکلیدر ؟

حیرت ایلرز. بوادیب شهیر واکامانند اولان آوروپا ادباو محررینك جداً بیلمسی لازمدرکه عثمانلیلر. بتون اسلاملر هیچ بر وقت مال واملاك. ثروت ویسار صاحبی اولمق ایچون ابراز جسارت ایتمز. بو یولده ترك حیات ومامالك ایتزلر. اسلاملر وبتخصیص زمرهٔ مجاهدینك الك ایلری کلنلرندن اولان عثمانلیلر ایچون نام با کمال جناب رب العالمینی اعلا یولنده رتبهٔ غزاوت ویا شهادتی احراز ایتمك انسانلقجه متصور سعادتلرك الك بیوکلرندندر. منسوب اولدیغی دین ودولت وانك حامیٔ اعظمی اولان خلیفهٔ سلطان رسالت ایچون میدان محاربه ده نوش بادهٔ کلکون شهادت ایدنلر ایچون بو دین مبین اویله عظیم سعادتلر احضار ایتمشدرکه انلرك الك بیوکی دها ایلك آنده رؤیت جمال باکمال جناب ارحم الراحمین ایله شاهدین جناب خلاق عظیم میانه داخل اولمق کبی بیوکلکنه حد وانتها تصور اولنه میان بر رتبهٔ خارق العاده نك وشو صورتله بر سعادت سرمدیه، بر فلاح ونجات ابدیه نك استحصاله موفقیتدر. محی الدین عربی حضرتلری بیوریورلرکه [جلد رابع فتوحات صحیفه ٣٦٦] « حربده قتل اولنان مؤمن شهیددر ؛ اولو دکلدر : زیرا شهید کندینه مخصوص بر حیات ایله حی اولوب جناب حق طرفندن مرزوق اولور. ایشته بو شهادته موتدر دیه ایمان ایدن باطله ایمان ایتمش اولور. » خصوصات معروضه یه مبنیدرکه عثمانلیلر میدان شهد شهادتده پادشاهلری، دین ودولتلری ایچون مقدس قانلرینی کندو آرزولریله سوینه سوینه دوکه کلمش، انلردن میدان کارزارده شیرلرکبی ابراز جسارت ایده رك سعادت شهادت ویا رتبهٔ غزاوتی احراز ایده کلنلر اجنبیلرجه خیال ایدلمسی بیله ممکن ومتصور اولمیان بیوکلکلر، غریق بحر انوار الٰهی، مرزوق نعم جلیلهٔ صمدانی اولمق کبی یوجه لکلر بوله کلمشدر.

حال بو مرکزده ایکن شهرتی آوروپا آفاقنی طوتان « لامارتین » کبی بر ادیب شهیرك بر قرالیت قدر کندولرینه یرویرمکی وعدایتمك صورتیله حضرت فاتحك یکیچریلری بدنلر اوزرینه ایلك اول چیقمغه تشویق ایتدیکنی وشو صورتله انلرك کوکللرینه ابراز آثار بسالت وقهرمانی ایچون میل عظیم القا ایتدیکنی بیانه قالقشمسی بیوك بر وقوفسزلق اثری اولدیغنه اشتباه اولنه بیلورمی ؟

لامارتینی دیکله مکه دوام ایدهلم :

{ یکیچری عساکری دشمن آتشنه باقیه رق بدنلر اوزرینه آتلدیلر. قوجه بر پهلوان قد وقامتنده، بومثللو بر بیوك انسان یغیندی احیا وتشجیع ایتمکه مقتدر بر یورکده بولنان بر یکیچری نفری ـ که بعض مورخین طرفندن اولوبادلی حسن نامنده و آخرلری طرفندن سائر براسمده اولدیغی بیان اولنمشدر ـ قلعه بدنی اوزرینه بر نردبان طیایوب برالنده کی قالقان ایله کندینی ستر ایدرك ودیکر الیله دخی قولنك قوتیله متناسب اکری اوزون قلیجی [یتاغانی] صاللایه رق بدنك تپه سنه قدر برنجی دفعه اوله رق چیقدی. قلعه بدنی فوقندن آتیلان طاشلر؛ کان آتشلر مومی الیه ایله هجومه قالقان ارقداشلرندن کندی کیروسنده بولنان اون سکز کشی یی ازدیکی ویا احراق ایلدیکی حالده کندوسنه برشی یاپه مامش ایدی. بو قهرمان صول النده کی کندی قالقانی بدنه طیایه رق انك اعانه سیله بدنك

[illegible]

قدیم بیزانس قیصرلری رسملرندن :

استانبولی عثمانلولر طرفندن محاصره‌سی اثناسنده بیزانس ایمپراطوری اولان و ١٤٤٨ سنهٔ میلادیه‌سنك ١٤٥٣ سنه‌سنه قدر حکومت ایلیان اون اوچنجی « قسطنطین پاله‌ئولوغ دراقوسه » نك رسمی اولدیغی ظن اولنمقده اولوب روم قیصرلرینك تصویرلرینی احتوا ایدن بر مجموعهٔ تصاویردن اخذ ونقل ایدلمشدر.

Constantin Paléologue Dracosés (1448 - 1453)

كديك محللرينه هجوم ايلديلر ؛ بالجمله قپولردن قول قول شهره داخل اولديلر. }

هجوم عمومى ايله آنك منتج اولديغى وقايع براهميت فوق العاده يى حائز اولديغى وسائر بعض مشهور فرنك محررلرينك دخى بو بابده كى بيانات مهمه سنك كوريله رك آوروپاليلرك فتح قسطنطنيه يى مؤدى اولان صوك محاربات حقنده نه يولده فكرلر حاصل ايلدكلرينه بر صورت جديده ده پيداى اطلاع اولنمسى منفعت عثمانيه نقطۀ نظرندن غايت مهم بولنديغى اجلدن بيانات مذبوره دن برايكيسنك دها درج وتسطيرى وبونلردن صكره اك مشهور بعض آثار عثمانيه روايات مهمه لرينك دخى درجى مناسب كورلمشدر.

مشهور « قونت سه كور» دخى ايكى جلد اوزرينه مرتب اولان روما شرق ايمپراطورلغى تاريخنك [١] جلد ثانيسى نهايتنده هجوم عمومى وآنك منتج اولديغى وقايعه عطف كلام ايله ديبوركه :

{ شفق سوكنجه عثمانيلر هم قره وهم دكزدن هجوم عموميه باشلاديلر ؛ حضرت پادشاهك بتون طوپجيسى سورلره تقرب ايلدى؛ باشدن قره ايدن عثمانلى كميلرينك باش طرفلرى، هجوم نردبانلرى خليج ساحلنده كى بدنلرى تهديد ايليورايدى؛ خندكلر دمتلر ايله طولديرلمش ايدى؛ خطوط عثمانيه اولقدر صيق، اولقدر دواملى بر صورتده ايلروليور ايدى كه مورخين قديمه دن برى انلرى اورلمش وقوتليجه بوكلمش اوزون بر خلاطه تشبيه ايلمشدر.

كمال استعجال ايله تعمير ايدلمش اولان سورلر كندولرينى دوكن طوپلرك ضرباتنه تحمل ايده مديلر ؛ عريض كديكلر آچلدى ؛ اكتساب غلبه وظفر ايتمكى وياخود بويولده فداى جان ايلمكى شدتله آرزو ايليان عثمانيلر سورى سورى اوراره آتلديلر. ايلك هاجمين پوسكورتلدى .

صبان ، اوق بلوطلريله لوشلشمش اولان هوا بر آنده قتاپولتلر [منجنيقلر] ايله آتيلان قيالرك بوغوق صداسندن ، قورشونلرك كيدركن ياپديغى ويزلتيدن، طوپلرك مدهش پاطلامه صداسندن كورليوب طوريبور ايدى.

توز ودومانك يكديكرينه قارشمسيله محاربلرك اطرافه منتشر اولان قرالتى يى باروت شعله لرى، روم آتشى علولرى هر لحظه ازاله ايدوب طوريبوردى. هر طرفده دعا ومناجاتدن، درون قلعه ده چاكلرك تلاش ويريجى چانغرتيسندن، آتشلنان طونج طوپلرك كورله مسندن اسلحه شاقرديسندن، طرفيندن قوپان صيحه لردن، بورى سسلرندن وسائره دن مخلوط بر آهنك مدهش صماخ بشرك تحمل ايده ميه جكى بر درجه يى بولمش ايدى.

حضرت پادشاه كيرو چكيلن عساكرك جسارتنى تحريك ايتدى؛ عساكر سائره هجومى تجديد ايلديلر : عثمانيلر طرفندن اولجه ضبط ايدلمش ولايات اهاليسندن برسورى روم ورومنلر چوق زماندنبرو قبول اسلام ايتمش، اسملرينى تبديل ايلمشلر ايدى: بونلر اكرى عثمانلى قليجى الده، صاريق باشده اوله رق عثمانلى صفتيله عثمانليلغه ازدل وجان خدمت ايچون كلمش، آمرلرى اولان پاشالر طرفندن سوق ايديلان بونوع عساكردن

(1) Histoire du Bas-empire, par m. le comte de Segur. Paris. Didier, éditeur. 1857.

متشکل اناطولی وروم‌ایلی عساکری استانبول سورلرینه آتلقده بولنمش ایدی.

سلطان محمد خان ثانی حضرتلری عساکر مذکوره‌نك باشنده اولدیغی حالده کندی مهیب صداسیله انلرك حسیاتی، جسارتنی تحریك ایلیور ایدی.

دائما تجدد ایدن عظیم بر دشمن بیغننه قارشو استحصال اولنان بونجه مظفریتلر [!!] مدافعه قهرمانلرینك [!] قوت وقانی توکتمش ایدی. بو اثناده حضرت پادشاه طرفندن احتیاطده طوتلغله دها هنوز محاربه‌یه کیرشمامش اولان یکیچریلر حرکته وبدنلره طوغری ایلرولمکه باشلادیلر؛ مشارالیه حضرتلری آت اوزرنده اولدیغی حالده انلرك اوکنده کیده‌رك اللرنده بر طوپوز [ماسسودنیلان بر نوع کورز] بولنیور، عساکر منتخبه‌دن متشکل بر محافظه قولی اطرافنی احاطه ایلیور ایدی. فاتح مشارالیه حضرتلری کندی صدا واوضاعیله عساکر مذکوره‌نك مشی وحرکتنی تسریع ایلیور ایدی.

برلشمش اولان محصورین اشبو صوك تهلکه‌یه قارشو قویمق ایچون بتون قوتلرینی جمع ایلدیلر؛ طوپ بیلدیرملری، دوزواکری قلیج مصادمه‌لری انلرك بو مدهش ازدحامی ولوله‌سنی اطرافه عکس ایتدیره‌یور ایدی.

خارق العاده قوتده بر یکیچری اولان حسن نام بهادر ایلك دفعه اوله‌رق بدنلر اوزرینه آتلدی؛ وجودی متعدد قلیج ضربه‌لریله جرح ایدلمش، برقاچ مزراق ایله دلنمش اولدیغی حالده بدندن اشاغی یوارلندی وتکرار یوقارو چیقوب بدن اوزرینه آتلادی ایسه‌ده حال نزعده اوله‌رق تکرار اشاغی دوشدی؛ فقط منصور ومظفر اولمش ایدی.

اخذ انتقامه متصدی اولان بر سوری عساکر عثمانیه قهرمان حسنی متعاقب بدنلره هجوم ایتدیلر؛ قلعه‌نك بر نحی محیطی فتح وضبط اولندی. نهایت بر وقعهٔ مهمه یوم مذکورك بحث وطالعنی حل وفصل ایلدی: «ژوستینیانی» یاره‌لنمش اولدیغندن آرتق اسلحه‌نك ثقلتنی چکه‌میور ایدی. «باله‌ئولوغ» کندوسنه بی‌نهایه تهلکه‌دن بختلر آچدی ایسه‌ده ثمره‌دار اولمدی؛ مومی‌الیه بدنلری براقوب کیتدی؛ بر سفینه‌یه آتلدی؛ بر آنده هم اولومدن وهم ده‌شان وشرفدن (!!) تباعد وفرار ایلیور. بندیکی کمی جزایر بحر سفیده متوجهاً یلکن آچش کیدیوردی. آنك رجعتی مدافعینی جسارتدن دوشوردی.[۱] قسطنطین عساکر مذکوره‌یی طوپلامغه، نظام وانتظام ایله ایکنجی محیطه سوق ایتمکه بیهوده یره چالشدی [۲].

هرکس دوچار اولمش اولدقلری خوف وتلاش عظیمدن طولایی طار برکچید محله طوغری کمال استعجال ایله آتلدی؛ انلرك غلبه‌لك وازدحامی محل مذکوری سدوبند ایلمش ایدی؛ یکیچریلر کمال درجه شدت وتهور ایله بونلر اوزرینه آتلدیلر. ارتق بوراده وقوعه کلن حال بر محاربه دکل بلکه بوغاز بوغازه وقوعه کلن مدهش بر مقاتله ایدی.}

[۱] بالاده کوردیکی اوزره «هامر» کوستینیانی‌نك غلطه‌یه چکلدیکنی، «قونت سه‌کور» ایسه جزایر بحر سفیده طوغری آچلدیغنی حکایه ایلیور. بزم تاریخلر ایسه فرنك عساکری سردارینك بدنلر اوزرنده اتلاف ایدلدیکندن بحث ایده‌یورکه ایلروده کوریله‌جکدر.

[۲] ایلروده درج ایتمش اولدیغمز بعض تواریخ عثمانیه روایاتنه مراجعت.

[illegible]

[illegible] «Kerkoposta – [illegible]

[illegible] «Kylokerkos – [illegible]

[illegible]

[٨] [illegible]

[١] [illegible]

[٨] [illegible]

[١] [illegible]

[illegible] [٥٠٧٥٠]

[illegible] ٨٧ [illegible]

[illegible]

مزبور ایکی قول بدنلر بونجه [۱] یاپیله‌رق ایمپراطورك مدافعینك آرقه‌سنی آلمش اولنق کبی برموفقیت عظیمه‌یه نائل اولمش‌ایدی.

سن رومن قپوسی[طوپقپو]ایله «شارسیاس – Charsias » قپوسی [صولی قله قپوسی] [۲] آره‌سنده آچلمش اولان کنیش برکدیك محلی هاجمینك بلافاصله تزاید ایدن عساکر وفیره‌سنه یول ویردی [۳] . استانبول ضبط اولنمش ایدی. ایمپراطور متانتله عساکرعثمانیه اوزرینه آتیلدی؛ جسورانه ترك‌حیات‌ایلدی} .

آوروپا محررین اخیره‌سندن «ژونکیه‌ر» طرفندن ۱۸۸۱ سنهٔ میلادیه‌سنده پارسده طبع ونشر ایدلمش اولان «دولت عثمانیه تاریخی» غرضکارانه یازلمش آثار اجنبیه‌دن اولمغله برابر آوروپاجه کسب اهمیت ایتمش آثار مهمه‌دن اولمسنه بناءً هجوم عمومینك صورت اجراسی واکا متعلق خصوصات حقنده تاریخ مذکوره مندرج معلوماتك دخی بروجه آتی اعطاسیله بعض آثار عثمانیه‌نك بوبابده اعطا ایتدکلری معلوماته کچلمك مناسب کورلمشدر.

«ژونکیه‌ر» دیبورکه :

{ایدی هفته‌دنبرو محاربات شدیده‌ایله کسب ضعفیت ایتمش برآووچ محارب [!] طرفندن مدافعه اولنان شهراوزرینه یوزاللی‌بیك عثمانلی [!] یوکلندی؛ آچیلان بومحاربه‌وفقط نتیجه‌سز اوله‌رق ایکی ساعت‌قدر کمال‌شدتله‌دوام‌ایلدی؛ هاجمینك مهاجمات شدیده‌سنه شهرك عساکر محافظهٔ ضعیفه‌سی ظلمت نومیدی‌ایچنده شدتله مقاومت ومقابله‌ایده‌یوردی. روم آتشی‌دشمن کمیلرینی احراق ایده‌یوردی؛ اوقلر طاشلر بلا فاصله هاجمین اوزرینه سقوط ایده‌یور، انلری لغمکون اوله‌رق خندکلر داخلنه‌سرپیور ایدی. اشبو مقاومت غیرمأموله‌یه متعجب ومتحیر اولان‌هاجمین یوزچویرمکه باشلادقلری صرده‌ده شیخ احمد کورانی و آق‌شمس‌الدین درحال ازدحام ایچنه آتیله‌رق آیات‌قرآنیه‌یی اوقومغه باشلادیلر. محاربه‌یه اولندن دهابیوك برشدتله تکرار باشلاندی .

« سرقوپورتا – Cercoporta» دنیلان قپویی قپامغی اونوتمش اولان رومارك اهمالندن بالاستفاده عثمانلیلر نهایت اورادن شهره‌داخل اولدیلر . دوچار خوف وتلاش اولمش اولان مدافعین هرطرفه قاچمغه باشلادیلر: اهالی ایاصوفیه معبدنده برملجأ تحریسنه شتاب ایلیوردی؛ اوراده برملکك ظهورینی بکلیورلردی؛ اهالی آره‌سنده انتشار وافواه عوامده دوران ایدن برمعجزهٔ هاتفانه‌یه کوره‌کویا بوملك کندولرینی عثمانلیلردن قورتاره‌جق ایدی .

قسطنطین هم برنفر وهمده برجنرال کبی

---

[۱] عساکر عثمانیه‌دن الك اول قرق کشینك «سیرقوپورتا» دنیلان پوترنه‌دن درون‌قلعه‌یه داخل اولدیغنه دائرایلروده بربحث مخصوصده اعطا اولنان تفصیلاته مراجعت .

[۲] غریبدرکه «سارشیاس» ویا «شارسیوس» قپوسی دنیلان قپونك اکریقپو اولدیغی «هامر» بر صورت قطعیه‌ده بیان ایتمکده ایکن بیوك آنسیقلوپه‌دی بوقپونك بروجه معروض صولی‌قله قپوسی یعنی طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده بولنه‌رق الیوم مسدود اولان وعثمانلیلر آره‌سنده «هجوم قپوسی» نامیله توسیم ایدلدیکی روایت ایدیلان قپو اولدیغی بیان ایتمکده ومحررین اخیره‌دن دوقتور «مورتمان»ك روایاتی‌ایسه مزبور قپونك ادرنه قپوسی اولدیغی میدانه چیقارمقده‌در.

[۳] مزبور کدیك محلی یقین وقته قدر اهالینك یکی باغچه‌دن بیرام پاشاباغچه‌لرینه کچمك ایچون اوزرندن مرور ایلدکلری منهدم سورقسمیدر .

حركت ايدييوردى : عساكر اجنبيه‌نك باشنده اولديغى حالده حالا كديك محلى اوزرنده‌حرب ايديوردى؛ كندى عساكرينك هزيمتى كورنجه هر شيئك بتمش اولديغنى اكلادى؛ كندى مملكتنك خرابيتى، كندى اهاليسنك فلاكتنى كوردكدن صكره آرتق يشامق ايسته‌مدى؛ بر بهادر مفرزه‌سى جمع ايده‌رك عثمانليلرك آره‌سنه آتلدى؛ خارق العاده بر دكرليلك [!] كوستردكدنصكره بر جسد كومه‌سى اوزرينه‌دوشدى [*].

جنوزليلرك [جنوه‌ليلرك] سركرده‌سى اولان « كوستينيانى » برچوق سنه‌لك برشان وشهرتى برلحظه‌لق جبانت ايله محوايلشيدى . مومى اليه « سرقوپورتا » دنيلان قپودن عثمانليلرك دخولى اثناسنده الندن آلديغى بر يره‌نك صاردى لمسى‌لزومنى بهانه ايدرك فرار ايله كندى جبانت وحجابنى غلطه‌ده وطنداشلرى نزدنده ستر ايتمكه كتمشيدى ﴿ .

« ژونكيه‌ر » ك مبالغه‌لى وطرفكيرانه اولان افادات معروضه‌سنه جواب ويرميه‌جكز : بوندن اولكى مدافعاتمز اكاده تطبيق وتعميم اوله بيلور .

يالكز شونى ديمك ايسته‌رزكه بر اجنبى سركرده‌سى ايناليان عساكرى ايله استانبولك معاونتنه كلش ؛ شهرك ضبط اولنه‌جغى قطعاً تحقق ايتمش ؛ قوجه قوجه كديك محللرى آچيلمش ؛ آوروپادن يكيدن امدادلر ورودى اميدلرى مبدل يأس وفتور ونهايت هاجمندن برقسمى‌ده شهره فرجه‌ياب دخول اولمش ؛ كندوسيده يارەلنمش ؛ بو اجنبى سركرده‌يى وعساكرينى كتيرن كميلر انلرك عودتنه منتظر ؛ شو اجنبى سركرده‌نك رجعت وعودتله تا ايتاليادن استانبوله قدر كتيرمش اولديغى يارەلى ومجيلرى آرتق مملكتلرينه كتورمكدن بشقه چاره‌سى وارميدر ؟ حتى قسطنطينك تكفور سرايندن اياصوفيه‌يه قاچاركن اورلديغى بزم تاريخلرجه محقق ايكن كوستينيانى كندوسنه بسبتون اجنبى اولان بر مملكت ايچون - آوروپالى خيالپرست محررلرك قسطنطين حقنده خيالخانه‌لرنده اويدردقلرى كبى - برايلرى بركرى حركت ايدرك دوەللو ايدوب شهرك استيلاسندن صكره بلالزوم اولوب كيتملى مى ايدى؟ بتون اجنبى محرر ومورخلرى بو سركرده‌يى اولانجه قوتلريله تقبيح ومذمت وجبانتله اتهام ايده‌يورلر . بز كوستينيانى‌يى عودتده معذور كورنلردكز . انلرك روايتلرنجه بوذات بلدهٔ معظمهٔ قسطنطينيه سورلرينك من طرف اعثمانليلره آچلمش اولديغنى كورمش ، اكلامش ؛ آنيده ايمپراطوره يوكسك صدا ايله سويلمش ؛ مدافعينه برچوق خدمتلر ايتدكدن وبرده ياره آلدقدن صكره عسكرينى كميلرينه بنديروب چكيلوب كتمش ؛ بوكا نه‌دينه بيلور ؟ مذكور محرر ومورخلرك عثمانليلره عائد وقايعك بيانى صره‌سنده سائقهٔ تعصبله افراط وتفريطدن آيرلمدقلرى هميشه كورلمكده بوجمله‌دندركه « كوستينيانى » ده بغير حق بتون آوروپالى ، يونانلى مورخلرك وسائره‌نك هدف تيرتقبيح ولعنتى اولمقده‌در . غريبدركه بزم تاريخلرك قسم اعظمى فرنك عساكرى سركرده‌سنك بدنلر اوزرنده بر عثمانلى طرفندن هلاك ايدلديكنى روايت ايده‌يورلر . بو سركرده‌نك ايسه

[*] « هامر » ، « لامارتين » ايله بيوك آنسيقلوپه‌دينك اولجه‌مندرج اولان بو بابده‌كى رواياتى ايله مقايسه اولنه .

کوستینیانی‌دن بشقه بری اوله‌میه‌جغی ظن اولنور.
[ایلروده تواریخ مذکوره‌نك بیاناتنه مراجعت]
واقعا مورخین و محررین غربیه :
« دوقا » و « قریتوبولوس » و « وفرانز »
وامثالی قدیم بیزانس مورخلرینك آثارینه
مستنداً ادارهٔ قلم ایتدکلرینی مقام مدافعه‌ده
بیان ایده بیلورلر ایسه‌ده انلرده اصلا مندرج
اولمیان برطاقم خرافاتی دخی علی طریق الخیال
ابداع ایتدکلری مرتبهٔ وضوح وثبوتده اولمقدن
قطع النظر اسکی یونان وبیزانس مورخلرینك
مبالغه ویلانلری ذاتاً مشهور عالم اولمسنه بناءً
بیانه بورجلی اولدقلری حقیقتی میدانه چیقار-
مق ایچون برکره‌ده آثار عثمانیه‌یه مراجعتلری
لوازم قطعیه‌دن ایکن سائقهٔ غرض وتعصبله
بووادی‌یه‌ده هیچ بناشمیوب قدیم یونان
وبیزانس خیالاتی برده خیالات شاعرانه‌لرینك
علاوه‌سیله شعشعه‌لندیرمق وادیسنه صاپمالری
وشو صورتله قلما اولسون خدمته یلتنملری البته
حق وحقیقت ایله بردرلو قابل توفیق دکلدر.
اکثر تواریخ عثمانیه‌نك هجوم عمومی ایله
انك منتج اولدیغی وقایع حقنده اعطا ایتدکلری
معلومات ـ بعضیلرینك مندرجاتی بالایه درج
ایدلمش اولان ـ تواریخ اجنبیه روایاتنه اکثر
نقطه‌لرده کلیاً توافق ایتمامکده‌در.
تواریخ عثمانیه ایچنده بر موقع ممتاز احراز
ایتمش اولان « تاج التواریخ » دن دخی اقتباساتده
بولنمق اوزره صولاقزاده تاریخنك بو بابده
اعطا ایتدیکی معلومات حائز اهمیت عظیمه
اولمغله طرز افاده‌سی بعض مرتبه تعدیل ایدیله‌رك
آتی‌یه درج وتحریر اولنمشدر.
صولاقزاده تاریخی دیورکه :

{دشمن‌دن دیللر [اسیرلر] آلنوب مابینلرنده
تفرقه اولدیغی بیلنمکله فرصت غنیمتدر دنیله‌رك
دلاوران عثمانیان براغزدن تکبیر کتیردیلر ؛
ادرنه قپوسنك جانب جنوبیسنده اولان رخنه‌لردن
[کدیك محللرندن] یوریشه همت ایلدیلر ؛ جانله
دقت صددنده ایکن اقشام اولدی ؛ سلطان
فرخنده‌فر جابجا مشعله‌لر یاقلرینی وبتون کیجه
جنکدن حالی قالمیوب دشمنه امان ورخنه‌لر
[کدیکلر] سدینه زمان ویرماملرینی عسکره
امر ایلدی.
فرمان شهریاری ایله اطراف حصاری مشعله‌لر
ایله روشن ایتدیلر ؛ ایلك اقشامدن [یعنی اقشامك
بدایتندن] صباحه دکین قتاله میل وثواب غزایه
نائل اولمق ایچون احیای لیل ایلدیلر . نعره-
لردن ، صیحه‌لردن ، قوپان ولوله‌لردن هرطرف
تتره‌یور ، اینکلیور ایدی .
علی الصباح فرنك طائفه‌سنك سرداری [۱] بر
برج اوزرینه چیقوب غازیلرك دفعنه قصد ایتدکده
بردلاور نامدار حصار دیوارینه کمندهمتله عروج
ایدوب [۲] غافل ایکن مرقومك اکسه‌سنه حواله
تیغ ایله باشنی پای حصاره دوشوردی . طائفهٔ
فرنك کندی سردارلرینك حالنی کورنجه جنك
صره‌سی اولمدیغنی اکلایه‌رق دریا طرفه کریزان

[۱] بو سردارك کوستینیانی اولدیغی ظن اولنور؛
بوبابده تحقیقات عمیقه اجراسیله حقیقتك قطعیاً میدانه
چیقارلمسی لازمه‌دندر. اکر هلاك ایدیلن کوستینیانی
ایسه مورخین قدیمه واجنبیه‌نك بسبتون حقیقت
خارجنه چیقدقلری تظاهر ایده‌جك ومدافعین عساکر-
ینك کوستینیانی‌نك چکلمسیله جسارتدن دوشمش
اولدیغنه دائر اولان روایتلرك یالان اولدیغی تماماً میدانه
چیقاجقدر .
[۲] بوذاتك اولوبادلی حسن اولمسی واردخاطر
اولیور .

سنه اول خشك سالری آتشكیره ایدوب
داس شمشیر ایله حاصل عمرلرین بچدی. بو
میانده عزب طائفه‌سندن بر مجروح ناتوان
اول جای آشوبده دوشوب قالمش وزخم كاریسندن
جاری اولان خون ایچره غرق اولوب محلل روح
اولان المجروح آفتن آلمش اول افتادهٔ رنجور
منظور تكور اولیجق تیغنی حواله ایدوب دیلدی كه
بقیهٔ رمقن ازاله ایده؛ اول ناتوان دخی نیم جان ایله
چالیشوب امدادواهب المراد ایله اول دشمنی
زین زرینی اوستندن آییروب خاك سیاهه دوشو-
ردی وشمشیر جهادمورچه‌لرین باشنه اوشیردی؛
هماندم قطع سرینی زخمینه مرهم وخدم وخشمنی
پریشان ودرهم ایلدی.}

مشهور خیراه افندی تاریخی عثمانیلرك
شهره دخولی وبوصره‌ده‌كی احوال وحركات
حقنده معلومات آتیه‌یی اعطا ایدیوركه جالب
انظار دقتدر:

{ مایسك یكرمی طقوزنجی بازار كونی
اودون قپوسی [*] طرفنده محافظه‌ده بولنان
ونديكلولر ايله روملر آره‌سنه منافسه دوشدیكندن
ونديكلولر ایشلرنده كوكلسز طاورانوب بلكه
كمیلرینه كیتمكی دخی ایستدكلری صره‌ده اللی
قدر یكیچری غازیلری درون شهره كیروب
اللرنده‌كی قلیج ایله راست كلدكلرینه هجوم
ایتمكده اولدقلرینك خبری ایمپراطوره واصل
اولدقده اظهار تلاش ایده‌رك برمقدار آتلو ایله انلرك
مدافعه ومقابله‌سنه قوشدیغی صره‌ده بو طرفده
دخی شهر آلنمش حوادثی شایع اولنجه بریلر
باشلرینك چاره‌لرینی كورمكه باقوب وهركس
خانه‌لرینه صاووشوب عائله‌سنی قاچرمق
سوداسنه دوشدیلر. برطاقی دخی: «هاجین
شهرك نصفنه قدر استیلا ایده جكلر وصكره بنه
طوره میوب كیرویه كیده جكلر!» دیو افواه ناسده
سویلنان ترهات وهذیان مقوله سندن اولان استخرا
جاته اعتماد ایله معبدلره جمع اولوب وخصوصا
ایاصوفیه معبدینه یكرمی بیكدن زیاده نفوس طوپلنوب
قپولری سد وبند ایتمشلر ایكن بیله عادات
ومراسمه رعایت ایتمك عندلرنده بغایت
مستلزم اولدیغندن یوم مذكورده دعا ایچون
ایاصوفیه‌یه جمع اولدقلری حالده متره-
پولیدلر ایله اهالی آره‌سنده رتبه تشریفاتنه
دائر صندالیه منازعه‌سنك وقوعی دخی غرائبات
عصردن اولمق اوزره بومحله یازلمشدر.}

صولاقزاده تاریخیله تاج التواریخدن وسائره‌دن
اقتباساً بالاده اعطا اولنان معلوماتدن مستبان اولوركه
«هامر»، «لامارتین»، «قونت سه كور»
«ژونكیه‌ر» وامثالی برچوق اجنبی مورخ
ومحررلری كرك هجوم عمومی وقایعنی وكرك
كوستینیانی وایمپراطور حقنده اعطا ایتدكلری
معلوماتی غایت مبالغه كارانه وطرفكیرانه برصورتده
تصویر واعطا ایدوب بدنلر اوزرنده تلف ایدلدیكی
تظاهر ایتمكده بولنان برسركرده ایله محاربه‌یی
اقامتكاهندن سیرایدن وعساكر عثمانیه‌نك شهره
كیردیكنی خبر آلمسی اوزرینه اورادن ایاصوفیه‌یه فرار
ایدن ایمپراطور حقنده درلو خرافات یازمشلردر.

حضرت فاتحك دخی ترجمهٔ حالندن باحث
اولان براثر ادبی عساكر عثمانیه‌نك شهره
صورت دخولی حقنده شویله دیيور:

{ حضرت پادشاه آچیلان رخنه‌نك خصم
طرفندن ترمیمنه میدان قالمامق ایچون هرطرفدن

[*] اسم اصلیسی «كیلوپورتا» اولان انصار قپودر.

مشعله‌لر وحتی مزراقلر اوجنه وارنجه مومل‌ر یاقدیره‌رق محاربه‌دن ال چکمدی. اردوی همایون کثرت ضیادن برحاله کلمش ایدیکه ایرتسی کون ظهورینه انتظار اولنان فتحك همان اوکیجه‌دن شهر آیینه باشلانلمش ظن اولنوردی.

صباح اولنجه حضرت پادشاه برمعتاد عسکرینی استصحاب ایله اوکارینه آتش، پالنرینه آلتون صاچه‌رق ینه مهاجمه‌یی کشاد ایلدی. بوهنکامهٔ قیامت آشوب برقاچ ساعت دوام ایتدکدن صکره عساکر عثمانیه قره‌دن، خلیجدن کندی نعشلریله خندك طولدیره‌جق مرتبه‌ده [٥] کوستردیکی غیرت سایه‌سنده قلعه فتح اولندی}.

امامزاده اسعد افندی مرحومك جدامجد حضرت خلافتپناهی جنتمکان غازی سلطان محمود خان عدلی حضرتلری جانبندن شرفسانح اولان اراده‌سنیه اوزرینه فتح قسطنطنیه حقنده بالتألیف عتبهٔ ملوکانه‌لرینه عرض وتقدیم ایلمش اولدقلری «فتح قسطنطنیه» نامنده‌کی ۲۲ صحیفه‌لك رساله‌ده هجوم عمومینك صورت وقوعیله عساکر عثمانیه‌نك شهره دخولی بروجه آتی نقل وحکایه اولنه‌یور:

{ادرنه قپوسنك جانب جنوبیسنده پیدا اولان رخنه‌لر سدنی تکفورك فرنك لشکرینه احاله ایتمسی سلطان اقلیم کشانك مزید اقبال وطلوع کوکب آماله واول محاذیلك تفرق باللرینه دال اولدی.

[٥] مذکور اثر ادبی محررینك حضرت فاتحك ترجمهٔ حالی یازمق ایچون «هامر» ك تاریخندن کلی اقتباساتده بولنمش اولدیغی شوراجقده نظر تأملدن دور طوتلمیدر.

رخنهٔ جداره [کدیك محله] مأمور اولان فرنك محافظلك سرداری حصار دیواری اوزرنده قصد مدافعه‌ده ایکن برجوان دلاور چالاکك سیف بی حیفیله چاك چاك هلاك اولوب محاذیل مسفوره پریشان وهول جانله دریا جانبنه روانلرنده همانده غازیان خجسته قدوم مردانه حصاره هجوم وآن واحدده بروجه صعود لوای فتحی بالای سوره نصب ایله اثبات وجود ایلدیلر.

امداد بچون ایله حفظه خصزبون وعسکر اسلام ظفرانجام تأیید نمون اولوب اول کشور وسیع وحصار استوار رفیع دارالحرب ایکن فتح مبین ایله دارالاسلام اولدی}.

بایزید کتبخانه‌سنده مصادف اولدیغمز ۲۳۵۱ نومرولی «جهان‌نما» نامنده‌کی ال یازمه‌سی تاریخ آل عثمانك فتح استانبول حقنده‌کی بیاناتی ـ عباره‌سی بعض مرتبه تعدیل اولنه‌رق ـ آتی‌یه درج ایدلمشدر:

{اطراف عالمدن کوکلی اوله‌رق کان سنی عساکرك نهایتی یوق ایدی. استنبولك [استانبولك] قره‌دن طرفنی اناطولی عسکری قوشادوب درت یوز پاره کمی دخی دریا طرفندن قوشاتدی وتمش پاره کمی قلعه‌نك اوست یانندن وقوزلیجه‌دره نامیله دخی یاد اولنان قوزلیجه پیکاردن کچیریلوب[*] وغلطه‌نك اوستی یانندن تپه‌دن اشاغی کمیلر یلکن آچوب صواشجیلری ایچنده اباقده طورر کن برتصنیفله قره‌دن یوریدیلوب حصاردیبندن قره‌دن

[*] منجم باشی تاریخی سفائنك «بوغازکسن» قلعه‌سندن [روم ایلی حصارندن] قره‌دن چکیلوب قاسم پاشا دره‌سی ایچندن بحره ایصال اولدیغی وبونلردن جبه‌علی قپوسی قارشوسنده بربرینه ربط اوله‌رق اوزرلرینه متریسلر وطوپلر قورلدیغی بیان ایده‌یور.

دكزه اينديرلديلر. دكز اوزرينه كوپرى ياپديلر. تكور بوحالى كوروب وزيرى كيرلوقه [كيرى لوقا] ايله قلعه‌يى تسليم ايتمكى مذاكره ايتدى. فقط فرنك قوميوب «بز جنك ايده‌رز قلعه‌يى ويرمه‌يز!» ديديلر. اللى كون ليلاً نهاراً جنك اولدى. اللى برنجى كون خنكار استنبولى [استانبولى] ضبط ايچون يوريش اولنمسنى فرمان بيوردى. يوريش اولندى. جمادى‌الاخرك يكرمنجى سه‌شنبه [صالى] كونى صبح صادق وقتنده قلعه فتح اولندى. آخر برروايتده يك‌شنبه [بازار] كونى فتح اولنمشدر. بعده غازيلر شهره كيرديلر. وافر طوپوملقلر اولدى..}

ايا صوفيه كتبخانه‌سنده مصادف اولديغم ٣٠٣٢ نومرولى وال يازمه‌سى «تاريخ سلطان محمد و بايزيدخان» نام اثرده هجوم عمومى‌يه وعساكر عثمانيه‌نك درون قلعه‌يه دخولنه متعلق اوله‌رق اعطا اولنان معلومات دخى عباره‌جه شيوهٔ حاضره‌كوره خيلى تعديلات ايله آتى‌يه درج ايدلمشدر:

{ غلامان خاص وملازمان دركاه فلك اختصاصه يعنى قپو خلقنه ويكيچرى طائفه‌سنه تعيين اولنان محل بروجهله دوكيلوب ييقلمش وخندك عميقنه يوللر آچيلمش ايدى‌كه آفت قلعه اندن اولمق مدافعينك قلبنه غالب اولمشيدى. اول محل مخوفك بكلنمسى امرنده مذاكره اولندى؛ اهل قلعه: «اويمز، اهل عيالمز بوراده‌در؛ خصوصا بوراسى بكمز مقريدر؛ بوكا مبنى مذكور محلك محافظه‌سنى بز بشقه‌لرينه احاله ايده‌ميز!» ديديلر. اهل كشتى [يعنى سفائن ايله امداده كلن ونديكلولر] ايسه بوكا قارشو «بز اويمزى بارقمزى ترك ايدوب محضا محاربه‌ده جان وباش فداسنه كلدك؛ دشمنك دفعى بزم اتفاقمز وعوتمز ايله ممكندر؛ او محل بزه تخصيص ايدلمزايسه كيلرمزه كيدرز؛ محاربه‌يه آرقه‌دن تماشاجى اولورز!» صورتنده بيان افكار ايلديلر. بو وجهله دشمن آره‌سنه منازعه دوشوب يكديكرينه مخالف ايكى فرقه‌يه آيرلديلر. تكورك واقعا اهل قلعه سوزينه ميلى غالب ايديسه‌ده اهل سفينه مدافعه دمنده كينه‌يه دوشوب قلعه‌يى براقير كيدرلر ديو مذكور مخاطره‌لى محله انلرى تعيين ايلدى.

چهارشنبه كوننك كيجه‌سى ـ كه سايهٔ زلف مشوش شب هندووش عذار رومى صبح آزرده دوشمش ايدى ـ اهل غزا وجهاد قوللى قولندن متريسلرى واعلام ظفر اعلامى خندق باشنه ايلتديلر وخندقده ياپدقلرى واسع يوللردن بعض متجنده حصار ديوارينه قالقانلر وآسمان پايه نردبانلر طاياوب. صباحه دكين جنك عظيم ايدوب كيجه‌يى احيا ايتديلر.

على الصباح ـ كه لشكر رومى صبح قلعهٔ دوازده برج آسمانى اميرزنجى شام تصرفندن استنزاع ايتمك محاربه‌سندن صحراى شفقه قانلر روان ايتمش ايدى ـ پادشاه مظفر سوار اسب ظفر اولوب (اوكنجه اقبال، اردنجه سعادت، صاغنده نصرت، صولنده صولت) مصداقنجه قلعه اوزرينه واروب طبل بازظفر طرازى اورديروب بعنايةالله تعالى هجوم ديو فرمان بيوردى.

اولجه حاضر ايتمش اولدقلرى طوپلرى ايلرى صالديلر. دشمن سرسام هنوز صدمهٔ

[illegible] [١]

[١] [illegible]

[illegible]

—•—

[illegible]

[illegible]

[۲۳]- الك اول اللى عثمانلينك قلعه يه دخولى حقنده «دوقا» [*] نك اعطا ايتديكى معلومات خصوصيه وبو بابده سائر بعض معلومات ومطالعات

يكيچريلرك طوپقپو ايله شاريسيوس قپوسى قربنده آچلمش اولان كديك محللرندن درون قلعه‌يه داخل اولمش اولدقلرى محقق اولوب روم مورخين قديمه‌سندن برطاقى واز آنجمله «فرانتزه» ، «جورجى دولفن» . «نيقوبار بارو» نام مورخلر مذكور قپولردن طوپقپو قربنده‌كى كديك محلى طرفندن كذران ايدن وقايعى برتفصيل قيدوتحرير ايلمش وينه بيزانس مورخين قديمه‌سندن «دوقا – Ducas» نام مورخ دخى شاريسيوس قپوسى [بزجه ادرنه قپوسى‌در] قربنده كذران ايدن وقايعى كندى اثرنده صور مخصوصه‌ده اولەرق شرح وتفصيل ايلمشدر.

مومى اليه «دوقا» ابتداى امرده اللى عثمانلينك شاريسيوس قپوسى جوارنده بولنان «سيرقوپوستا – Cercoposta» نامنده‌كى صغير دهليزدن نه‌وجهله درون سوره كيرديكلرينى اثرنده نقل وحكايه ايديور.

دوقتور «مورتمان»ك بيانه كوره : مذكور دهليزك [پوترنه‌نك] موقع صحيحى محررين اخيره‌دن دوقتور «پاسپاتى – Paspati» طرفندن تحرى ايديله‌رك موقع مزبورك تكفور سرايى قربنده اولان «آنته‌ميوس – Anthémius» سورينك صول قله‌سى طرفنده اولديغى بولنمشدر.

[*] بيزانس مورخين قديمه‌سندن اولوب حين محاصره‌ده استانبولده حاضر بولنانلردندر.

حس ايتديكم اهميته بناءً مزبور دهليزك مدخلنى كورمك اوزره بالذات اورايه كيتدم؛ تكفور سرايى دنيلان خرابه اوكلرينه تصادف ايدن سورلرى تدقيق ومعاينه ايلدم : ادرنه قپوسى طرفندن كلن سور اليوم تكفور سرايى دنيلان خرابه اوكنده برزاويهٔ منفرجه تشكيل ايتدكدن صكره شماله طوغرى برآز كيدوب بعده غربه طوغرى قائماً قيريليور وبرآز ممتد اولدقدن صكره ينه شماله طوغرى قيريله‌رق اكريقپو طرفندن كلن سور ايله برلشيور. ادرنه قپوسى طرفندن كلن قلعه خندكى سورك غربه طوغرى قيريله‌رق تشكيل ايتديكى زاويهٔ داخله‌ده نهايت بوليور. ايشته بو خندكك نهايت بولديغى محلده ديوارله اوريلى بربيوك قپو واردر. بوقپويى حاوى اولان سور قسمنك كيروسنده «هپدومون سرايى» ياخود «بليزه‌ر سرايى» نامنده‌كى سراى ايمپراطورى [تكفور سرايى] موجود اوله‌رق مؤخراً منهدم اولديغى وايشته اصل تكفور يعنى ايمپراطور سراينك بوراسى اوله‌رق اليوم «تكفور سرايى» دنيلان خرابه‌نك «هپدومون محكمه‌سى» نامنده بربنا اولديغى مروى و «ژوآن»ك استانبول رهبرنده بونلر اولوجهله مرئى اولمغله مذكور اوريلى قپونك سراى ايمپراطورى قپوسى اوله‌رق سيرقوپورتا دنيلان دهليز مدخلى اولديغى قوتله كسديريله‌بيلور [«ژوآن» ك رهبرنده بولنان براستانبول پلاننده بوقپونك «هپدومون باب ظفرى» ناميله موسوم اولديغى وبونك برآز شمالنده «معنويون قپوسى» نامنده بشقه برقپو بولنديغى كوسترلمشدر] .

خندكك نهايت بولديغى محلده قائماً برقولتق تشكيل ايدن سور قسمنك اكريقپو طرفندن كلن سور قسمى ايله برزاويهٔ خارجه تشكيل ايتديكى محل يقيننده دخى اليوم ديوارله اوريلى بربيوك قپو مصارف انظارمز اولمشدر . بوقپو وقتيله «سيرق» دنيلان وحيوان دوكوشديرمكه مخصوص بولنان بربيوك حيوان اويوتخانه‌سنى دخى احتوا ايدن ايوانسراى [حيوان سرايى] طرفنه متوجه اولمقدن طولايى سيرقوپورتا دنيلان دهليز مدخلى اوله‌بيلور ايسه‌ده «ژوآن» ك «استانبول رهبرى» نامنده‌كى سابق البيان سياحتنامه مخصوص اثرنده بوقپونك «قالينيك قپوسى» نامنى حائز اولديغى بيان وا كريقپو طرفندن كله‌رك برزاويهٔ منفرجه تشكيلى ايتمك اوزره شرقه طوغرى بوكيلان سورك زاويه نقطه‌سنده ومزبور قپونك جوارنده

بولنان قلعه‌نك دخی « قالیغاری قلعه‌سی » نامنی حائز بولندیغنی اثبات اوله‌یور . بوایكی قپودن بشقه اوجوارده‌بشقه قپو اولمیوب یالكز الیوم تكفور سرایی دنیلان « هپدومون محكمه‌سی » اوكنده‌كی «هپدومون محكمه قلعه‌سنك» جنوبنده بر دهلیز مدخلی اكدیرر اوریلی بر مدخل واردر. ایشته بوراسنك « سیرقوپورتا » دنیلان قپو اولمسی مأمول قویدر. بیوك انسیقلوپه‌دینك سیرقوپورتایی هپدومونك جنوبنده دیمسی‌ده بونی مؤیدر . « ژوآن » رهبری اوریلی اولان بومدخلك Cerco porta اولدیغنی صورت قطعیه‌ده بیان ایده‌یور .

[بومحلده‌سور پیشگاهی یعنی قدیماً «هپدومون محكمه‌سی میدانی » دنیلان ساحه الیوم روم قبرستانی اتخاذ اولنمش اولمغله آرزو ایدنلر بورایه كیده‌رك اهمیت فوق‌العاده‌ٔ تاریخیه‌سی بیانات آتیه‌دن بالكلیه توضح ایده‌جك اولان مدخل‌مذكور موقعنی تحری ایده‌رك بوبابده‌كی حقیقتی بالكلیه میدانه چیقاره بیلورلر] .

بالاده بیان ایتدیكمز بیزانس مورخی « دوقا »اللی عثمانلینك سابق‌البیان محلدن‌درون سوره نه‌وجهله كچدكلرینی‌نقل وحكایه‌ایتدكدن صكره دیبوركه :

{ عساكر عثمانیه دهلیزدن كچه‌رك سور داخلی اوزرینه چیقدقدن صكره اوك سورك [یعنی سور خارجینك] مدافعلری ارقه‌لرینه باقوب یوكسكده عثمانلیلری كوردیلر ودرحال قاچمغه باشلیه‌رق شاریسیوس قپوسنه طوغری یغیناق كوستردیلر . لكن كثرت ازدحام سببیله مذكور قپودن درون شهره دخوله موفق اوله‌مدقلرندن قوای بدنیه‌یه مالك اولنلر ضعیف‌الوجود اولنلری اایاقلری آلتده ازمكه، چیكنمكه باشلادی وایشته انجق شو صورتله فراریلر ایچون داخل قلعه‌یه كیرمك ، جان آتمق ممكن ومیسر اوله‌بیلدی . }

تفصیلات مسروده‌دن نمایان اولیوركه تكفور سرایی جوارنده سور داخلی ایله‌سور خارجی آره‌سنده [یعنی اوك وارقه‌ده بولنان قلعه دیوارلری ماییننده] محاربه ایدن روملر ایله ایتالیانلرك وجه‌معروض اوزره آرقه‌لری چورلمش وبنابرین بونلر ارتق مقاومته مقتدر اوله‌میوب درون قلعه‌یه دخول ایچون غرب جنوبی‌یه طوغری خندق امتدادنجه كیده‌رك هنوزاللرنده‌اولان وبالطبع خندك ایله‌خارجدن آیرلمش بولنان‌ادرنه قپوسنه‌جان آتمش‌واورادن بك كوجلكله قلعه‌یه داخل اولمشلردر .

« دوقا » اثرینك آلت طرفنده روملرایله ایتالیانلرك وجه معروض اوزره آرقه‌لری چورلدكدن صكره عساكر عثمانیه‌نك شهره دخولنی بیان صددنده دیبوركه:

{ عثمانلیلر كوستینیانی دهلیزی واسطه‌سیله روملرله ایتالیانلرك خط رجعتلرینی كسمش وایكی سور آره‌سنده قالان عساكر مذكوره‌یه «آنته‌میه‌ن- Anthémien » سورینك یوقاروسندن دخی هجوم وافتحام كوسترمكه باشلامش اولمغله‌بوعساكر ایچون«شاریسیوس» قپوسندن اوله‌جق رجعتدن بشقه بررجعت خلاص قالمامش وبوقپو دخی وجه معروض اوزره چوق زمان كچمه‌دن انسان جسدلریله قپانوب قالمش ایدی . ایلك داخل اولان اللی قدر عثمانلی‌یی یقیندن تعقیب ایدن یكیچریلر مذكور قپونك اوكنه واصل اولدقلرنده -

وچونكه بوقپويوقارودن دوشن انسان جسدلری ترك جان ايتمك اوزره بولنان مجروحين ومصابين ايله مسدود قالمش اولديغندن ــ باب مزبوری لبالب طولو بوله‌رق آرتق ايچرويه كيره‌مامش و بنابرين عساكر مذكوره‌نك اكثری كديك محللرندن يعني عثمانلی بطاريه‌لرينك قلعه بدنلرنده آچدقلری رخنه‌لردن شهره داخل اولمشلردر }.

بعض مورخين ومحررين شاريسيوس قپوسنك اكريقپو اولديغنی بيان ايتمكده‌درلر: « ژ آون » لك ١٨٩٦ سنه‌سنده استانبولی سياحت ايدن اجنبيلره مخصوص اولمق اوزره يازمش اولديغی سابق‌البيان استانبول رهبرنده اليوم اكريقپو دنيلان قپونك شارسياس قپوسی نامنی حائز اولديغی كوسترلمش اولديغی كبی «هامر»ك تاريخ عثمانيسنده و « هللر » لك تاريخ عثمانی اطلسنده دخی شاريسيوس قپوسنك اكريقپو اولديغی كوسترلمش ووفيق پاشا مرحومك فذلكهٔ تاريخ عثمانيسنده‌كی بياناتنه كوره شاريسيوس قپوسنی اكريقپو اولمق اوزره قبول ايتمك لازم كلمكده بولنمشدر.

شوقدركه استانبولك احوال قديمه‌سی حقنده اك دقيق تدقيقاته كيريشه‌رك معلومات مهمه اعطا ايدن دوقتور « مورتمان» چندسنه مقدم نشر ايلمش اولديغی اثر مهمنده [صحيفه ٣٤ مراجعت] شاريسيوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولديغنی قطعی‌يه قريب برصورتده ميدانه چيقارمش وبيوك انسيقلوپه‌دينك دخی شاريسيوس قپوسنی صولی قله جوارنده‌كی اوريلی قپو اولمق اوزره كوسترمه‌سی آيروجه شايان دقت بولنمشدر [صحيفه ١٢٢ مراجعت .]

تفصيلات معروضه‌يه نظراً بيزانس مورخی « دوقا» نك اعطا ايلديكی سابق‌الذكر تفصيلاتك اكريقپويه متعلق اولمسی دخی وارد خاطر اوله‌بيلور ايسه‌ده دوقتور « مورتمان » ه كوره تفصيلات مزبوره‌نك اشبو قپويه تعلقنی اثبات ايتمك پك مشكل اولديغی حالده ادرنه قپوسنك وقايع مزبوره‌نك محل وقوعی اولديغنی دلائل وقرائن عديده واسطه‌سيله ميدانه چيقارمق پك قولايدر. معهذا بزجه شاريسيوس قپوسنك صولی قله قپوسی ويا اليوم تكفور سرايی دنيلان خرابه جوارنده بولنان بالاده ذكر وبيان ايتديكمز ايكی بيوك اوريلی قپودن بريسی اولمسی وسابق البيان بوترنه مدخلنك بوجوارده صغير برقپو اوله‌رق مرور زمان ايله اورتيلوب غائب اولمش بولنمسی دخی دائرهٔ امكاندن خارج دكلدر. مزبور قپولر پيشكاهنك قبرستان اتخاذ اولنمسنه باقيلورسه هرحالده بوحوالينك بيوك وقايعه جولانكاه اولمش اولديغی كسديريله‌بيلور.

مومی اليه « دوقا » حكايه‌سنه دوام ايله ديیوركه:

{ عثمانلولر شهر ايچنه كيردكلری وشاريسيوس قپوسی ايله سرای [تكفور سرايی] آره‌سنده‌كی سور قسمنی استيلا ايتدكلری صره‌لرده راست كلدكلری مدافعين اوزرينه جسورانه هجوم ايده‌يورلر ايدی. « يكيچری » دخی تسميه اولنان موكب همايون عزبلری برطرفدن سرای ايمپراطوری ايله « سن ژان دوپترا » مناسترينی وديكر طرفدن « قورا ــ Chora » كليسانی [قعريه جامع شريفنی] استيلا ايلديلر. مدافعين شاريسيوس قپوسی ايله سن رومن قپوسنده [طوپقپوده] وسرای ايمپراطوری جوارنده

دخی عثمانلیلرك دوچار استیلاسی اولمغه باشلامشلر
ایدی } .

دوقتور « مورتمان » دییورکه :

{ برقلعه‌نك فاتحلری طرفندن الك اول
ضبط واستیلا ایدیله‌جك مبانیٔ مهمه‌نك قلعه‌یه
داخل اولدقلری محل قرب وجوارنده بولنان
بنالر اوله‌جغی طبیعی اولمسنه وعثمانلیلرك الك اول
ید ضبطنه کچن خوراکلیساسی [قعریه جامع شریفی] و
الیوم « بغدان سرایی » دنیلان محلده بولندیغی
ظن ایدیلان « سن ژان باپتیست مناستری » ایله
سرای ایمپراطوری ادرنه قپوسنك قرب
وجوارنده بولنمسنه بناءً شاریسیوس قپوسنك
ادرنه قپو اولمسی وبنابرین عثمانلولرك الك اول
بوقپودن شهره داخل اولمش بولنمسی اغلب
احتمالاتدندر . }

معهذا « ژوآن » ك استانبول رهبرنده
اعطا ایتدیکی بر استانبول پلانه کوره اکر -
یقپونك کیروسنده [جهت شرقیه‌سنده] ده وقتیله
palais Blaquernes یعنی ولاکرنا سرایی
نامنده برقدیم سرایك موجود اولدیغی کوسترلمش
وایوانسرای قپوسی جوارنده بولنوب عتیق
مصطفی پاشا جامعی نامیله موسوم اولان بر
جامعك محلنده قدیماً « سن پیه‌ر، سن مارق کلیساسی »
نامنده برمعبدك بولندیغی ارائه ایدلمش اولمسنه
بناءً دوقانك « سن ژان دوپترا » مناستری دیدیکی
معبدك اشبو سن پیه‌ر کلیساسی وسرای ایمپراطوری
دیدیکی بنانك دخی تکفور سرایی اولمیه‌رق
ولاکرنا سرایی اولمسی [°] دخی تحت امکانده

[°] بوسرایك بولندیغی طرفده‌کی خلیج سوری قپوسنه
باله‌قپوسی [سرای قپوسی — laportedupalais]
اسمندن غلط اوله‌رق بلاط قپوسی دینمشدر .

اولدیغی کبی اکریقپو آلتلرنده‌ده برپوترنه مدخلنه
ماننده برمحل بولندیغندن شاریسیوس قپوسنك
اکریقپو اولمسنه احتمال ویرنلرده اوله‌قولایجه
رد اوله‌مز .

[ازجمله « ژوآن » اکریقپونك شارسیاس قپوسی
نامنده‌کی اسکی قپو اولدیغی وقدیماً « ژوستینیه‌ن » ك
بوقپودن شهره داخل اولمش بولندیغی و « آلکسی
قومنه‌ن » نامنده‌کی حکمدارك دخی بوقپودن دها
اولجه شهره دخوله موفق اولمش اولدیغی نقل
وحکایه ایدیور .]

بعدالفتح قلعه قپولرینك اسکی اسملری
عثمانلیلر طرفندن فسخ اوله‌رق یرلرینه‌یکیدن
اسملر قونمش واسکی قپو اسملرینك مدلوللری
مؤخراً آزچوق اونوتلمش اولدیغندن مورخین
قدیمه‌نك قپولرك اسکی اسملرینه مستند اولان
بیاناتی شرح وتطبیقده مورخین ومحررین
جدیده دوچار خطیأت اوله‌کلمش و ایشته
بووجهله آثار افرنجیه وعربیه‌ده دخی بوبولده
برخیلی اختلافات رونما اولمشدر . فاتح سلطان
محمد خان غازی حضرتلرینك کندی طوپلرندن
الك چوغنی وبالخاصه الك بیوکنی قارشوسنه قویمش
اولدیغی « سن رومن » قپوسی مؤخراً « طو-
پقپوسی » نامیله یاد وتوسیم اولنمش اولمقدن
طولایی بوقپویه متعلق وقایعك بیاناتنده اختلافاته
نادراً تصادف اولنمقده ایسه‌ده ادرنه قپوسی ایله
اکریقپویه متعلق بیاناتده برچوق اختلافات
مصادف انظاردقت اولیور . الیوم یکی بقچه‌ده
صولی قله جوارنده بولنه‌رق قدیماً برآره‌لق
« آوارلر قپوسی » نامیله دخی یاد اولنان « سنت
کیریاکی - Sainte Kiriaki » قپوسنك صوك
هجومی مخطر اولمق اوزره « هجوم قپوسی »
نامیله یاد ایدلدیکنی نظر مطالعه‌یه آلان بعض

محررین اجنبیه بونامدن شاریسیوس قپوسنك مذکور هجوم قپوسی اولدیغنه ذاهب اولمش وبیوك آنسیقلوپه‌دینك بیاناتی دخی شووادیده بولنمش ایسه‌ده مدقق شهیر دوقتور «مورتمان»ك شاریسیوس قپوسنك ادرنه قپوسی اولمسی حقنده‌کی دلائله مستند بیاناتی دخی نظردقتدن هیچ بروجهله دور طوتیله‌مز [صحیفه ٤٩ مراجعت] .

شوده شایان دقتدرکه تکفور سرایی پیشگاهنده قلعه خندکنك بتدیکی محلدن بدأ ایده‌رك تقریباً یوز خطوه‌لك برامتداد اوزرنده سور اصلی‌یه عموداً غربه طوغری توجه ایتدکدن صکره طوغریجه شماله [اکریقپویه] طوغری کتمکه باشلایان وبین المورخین « مانوئل سوری — Mur de Manuel » نامیله یاد اولنان سور اوزرنده بربیوك قله موجود اولوب استانبولك ضبطی صره‌لرنده صوك قیصر اولان قسطنطینك عثمانلیلر طرفندن اثنای لیلده اجرا اولنان عملیات تقربیه‌یی مذکور قله‌دن [برجدن] سیر وتماشا ایلدیکی بعض کتب معتبرهٔ اجنبیه‌ده محرر اولمسنه بناءً عملیات محاصره‌نك بوطرفده کمال کرمی ایله اجرا اولندیغی وبنابرین شاریسیوس قپوسنك بوحوالی‌یه دهایقین برقپو اولمسی لازم کلدیکی وعثمانلیلرك اکریقپودن شهره داخل اولدقلرینی بیان ایدن بعض مورخین بیاناتنکده بروجه معروض یکده بوش اولمدیغی تظاهر ایلر . حتی « هامر » و « ژوآن » دن قطع النظر اون‌بشنجی عصر مورخلرینك بعض بیاناتندن شاریسیوس قپوسنك اکریقپو اولدیغی قطعیاً استخراج ایدن برخیلی محررین موجود ایسه‌ده مورخیندن برچوغی دخی بورأیك قطعیاً علیهنده بولنه‌رق شاریسیوس قپوسنك اکریقپو اولمدیغنی وبنابرین استانبول محاربه‌لرنده الك مدهش محاربانك محل وقوعی اولمغله مشتهر شاریسیوس قپوسنك اکریقپونك غیری اولان قپولر میاننده آرانمسی الك معقول ومناسب اوله‌جغنی وبرچوق روایات وحکایاتك بونی مؤید بولندیغنی ارائه واثباته چالشمشلردر [بالاده قپولرك بیانی صره‌سنده شاریسیوس قپوسی ایله اکریقپو حقنده ویردیکمز تفصیلات ایله (صحیفه ٤٨ : ٥٦ مراجعت) عثمانلولرك نظام حربنه دائر اولجه اعطا ایتدیکمز تفصیلات صره‌سنده مذکور قپویه متعلق اوله‌رق ویرمش اولدیغمز معلوماته (صحیفه ١٠٦ و ١١٠ : ١١٤) مراجعت بیوریله] .

{٢٤} — هانکی قپولر وکدیك محلارندن عساکر عثمانیه‌نك شهره داخل اولدیغنه دائر بعض مورخینك بیاناتی

« ژوآنه‌ن » نام مورخ « لاترکی » نامنده‌کی تاریخ عثمانیسنده دیبورکه :

{ عساکر عثمانیه‌دن الك اول اللی کشی « سرقو پورتا » دنیلان قپودن شهر داخلنه کیردی . بوقپونك قپانمسی هرنصلسه اهالیاً اونوتلمش ایدی . بودخولدن مستغرق خوف ودهشت اولان روملر ساحل شمالی‌یه طوغری آتیلدیلر . ساحل مزبوری محافظه ایدن عساکر قپولری قپایوب انختارلری دکزه آتدیلر . فراریلر اولوقت ایاصوفیه معبدینه التجا ایتدیلر ؛ اوراده دشمنی دفع ایده‌جکی کاهنلر طرفندن خبر ویریلان ملکی بکلمکه باشلادیلر ؛ لکن معبدك قپولری غالبلر طرفندن زورله آچلدی ؛ هیچ

برمعجزه مدافعینی قورتاره‌مدی } [۱] .

مورخ شهیر « هامر » دخی : عساکر عثمانیه‌نك الك اول « سیرقوپورتا » دنیلان قپودن شهره داخل اولمش وبوقپونك هاجمین علیهنده برخروج اجراسی ایچون آچلمش ایکن مؤخراً قپانمسی اونوتلمش ایدوکی وصکره عساکر عثمانیه‌نك « شارسیاس قپوسی » ویا « قالیغاریا قپوسی » دنیلان اکریقپودن هجوم ایده‌رك شهره داخل اولمش و مزبور قپو اوکنده‌کی قلعه خندکنك انسان جسدلریله طولمش بولندیغنی [۲] وشفق وقتی هجومه قالقیشلمش ایسه‌ده ایکی ساعت هیچ برشی یاپیله‌مامش و ایلروده‌کی بیاناتندن ایوجه اکلاشیله‌جغی اوزره نهایت عساکر عثمانیه شهره دخوله موفق اوله‌رق اوکله‌یه طوغری حضرت فاتحك الای والا ایله شهره داخل اولمش ایدوکی وعثمانیلرك قلعه‌یه دخولی اثناسنده اهالینك سفینه‌لره فرار ایچون خلیج سورلرنده‌کی قپولره تهاجم ایلمشلر ایسه‌ده بوقپولرك کلیدلنه‌رك انختارلرینك دکزه آتلمش وعثمانیلرك پترا قپوسی ایله اون قپانی قپوسندن دخی شهره هجوم ودخول ایلمش بولندیغنی نقل وروایت ایده‌یور .

اخیراً فرانسه‌ده نشر اولنان بیوك آنسیقلوپه‌دینك بوبابده بیاناتی بروجه آتیدر :

{ یکیچریلر وتیمش بیك عثمانلی بتون مدافعه جبهه‌سی اوزرینه آتلدیلر . « کوستینیانی » نك یاره‌لنمسی وچکلمسی اوزرینه تحت قوماندا سنده اولان عساکر صارصلدی ؛ زغنوس پاشا مساعیسنی تضعیف ایلدی . بریکیچری چته‌سی بدن اوزرنده برلشمکه موفق اولدی . بواثناده برمقدار عثمانلی عساکری ۲۷ مایس افرنجیده برخروج ایچون آچلمش اولا وهپدومونك [تکفور سراینك] جنوبنده بولنان « کیلوکرقوس ـ Xylokerkos » یاخود « کرقوپوستا ـ Kerkoposta » نامنده‌کی دهلیزك قپادلمسی اونوتلمش ایدوکنی مشاهده ایلدیلر . عساکر مذکوره بودهلیزی ضبط ایلدی . اشبوایکنجی عثمانلی قولی بدنلرك بونجه اوزرنده حرکت ایده‌رك ایمپراطورك آرقه‌سنی الدیلر ؛ « سن رومن » قپوسی ایله « شارسیاس » قپوسی آره‌سنده آچلمش اولان کنیش برکدیك بلافاصله تزاید ایدن هاجمین سوریسنه یول ویردی . استانبول ضبط اولنمش ایدی } .

صوك استانبول محاصره‌سنی یازان مورخلردن « هیه‌راقس ـ Hiérax » نام مورخ اثرنده شویله دییور : شمدی « سن رومن قپوسی » دنیلان وعثمانلولر طرفندن « طوپقپوسی » نامیله توسیم قلنان شاریسیوس قپوسنك اوکنده سورك تخریبندن صکره عثمانلولر هجوم ایده‌رك فتح قلعه‌یه ایلك اول موفق اولدیلر [غریبدرکه بومورخده عثمانلیلرك اول شهره داخل اولدقلری واوکنده پك قانلی محاربات وقوعبولدیغی روم تاریخلرنده کوستریلن شاریسیوس قپوسنی طوپقپو اولمق اوزره قبول ایلیور] .

لامارتین : ایمپراطورك طوپقپوده آچلمش

[۱] مدافعین میاننده جنویزلی [جنوه‌لی] ، وندیکلی، اسپانیالی [قاتالانلی] ، آوستریالی، روسیه‌لی ضابطلر موجود ایدوکی کرك « ژوآنه‌ن » کرك سائر روم واجنبی تاریخلرینك بیاناتندن مستبان اولمقده‌در .

[۲] زیارت ایدنلر کوررلرکه اکریقپو اوکنده خندق یوقدر .

اولان کدیك محالی جسورانه مدافعه ایتدیکی
ونهایت عساکر عثمانیه‌نك بورادن شهره دخوله
موفق اولمش ایدوکنی وایمپراطورك تلف اوله‌رق
مدافعینك جسارتدن دوشمسیله عثمانلیلرك بتون
سورلر خطی بویجه باجمله کدیك محللرینه هجوم
ایدوب بتون قپولردن قول قول شهره داخل
اولمش بولندقلرینی نقل وروایت ایده‌یور .

غریبدرکه لامارتین : الك مهم وقایع حربیه‌یه
جولانکاه اولان ادرنه قپوسندن [شاریسیوس
قپوسندن] هیچ بحث ایتمیور واثرنده مذکور
قپونك Porte des Bulgares یاخود
Porte Polyandrie نامیله موسوم اولدیغنی
بیان ایتمکله برابر بونی وقعهٔ حربیه‌جه قاله
بیله آلمیوب اولانجه اهمیتی طوپقپویه اوراده‌کی
وقایعه ویره‌یور . « سیرقوپورتا » دهلیزی ،
شاریسیوس قپوسی ، بورالرده‌کی وقایع مهمهٔ
حربیه بتون مورخین قدیمه وجدیده‌یی برچوق
یازیلر یازمغه ، پك چوق تتبعاته مجبور ایتمش
ایکن شاعر شهیرك بو وادی‌یه یناشمق زحمتنی
آلمالری استغراب اولنه‌جق احوالدندر .

لامارتین خصوصات مهمهٔ مذکوره‌یه بدل
اوله‌رق سن رومن قپوسنك سائر قپولره نظراً
الك مونومانتال ، الك مزین برقپو اولدیغنی بیاندن
صکره فکر شاعرانه‌سنه دها موافق کلن یالدزلی
قپو [یدی قله قپوسی] حقنده معلومات آتیه‌یی
اعطا ایده‌یور :

{ اسکی قیصر اردولری یالدزلی قپودن
کچردی ؛ بوقپوده‌کی « باره‌لیه‌ف » دنیلان مزینات ،
طونجدن دوکلمش یالدزلی ستاتولر ، مزبور
قپویی طاق ظفرلره انقلاب ایتدیره‌یوردی .
غوتلره غلبه ایدن « نارسه‌س » ، ایمپراطورلغك
ایرانیلره ایراث ضعف ایدن بهادری هه‌را-
قلیوس ، مجاهدین عربه قارشو قویان « ژان
زیمیسه‌س » ، « فلوقاس » ، « نیسه‌فور » .
بلغارستانك فاتح قدیمی ایکنجی « بازیل » مزبور
طاقك آلتندن کچمشلر ایدی . قیصرلر زماننده
بین الناس دوران ایدن برخبر کاهنانه لاتینلرك
شهره دخول ایچون بو طاقك آلتندن کچه‌جکلرینی
اعلان ایتدیکندن قدیماً مزبور قپو رومیلر طرفندن
غیر متیمن عد ایدیله‌رك دیوارلر اورلمش
ایدی . } [*]

تاج التواریخدن اولان اقتباساتمزه کوره
عساکر عثمانیه هجوم عمومیده هیچ برقپودن
شهره یوریشه‌ساعی اولمیوب طوپقپو ایله ادرنه
قپوسی آره‌سنده آچیلان کدیك محللرینه
علی الاصول هجوم ایله بورالردن شهره دخوله
موفق اولمشلر وصکره یانلردن طولاشوب
اصل قلعه قپولرینی آچه‌رق اورالردن قول
قول قلعه‌یه دخول ایتمشلردرکه بو قپولرك الك اول
فتح وکشاد اولنانی ادرنه قپوسی اولمق کرکدر .

امام زاده اسعد افندی مرحومك
« فتح قسطنطینیه » نام رساله‌سنده : ادرنه قپوسنك

[*] لامارتین : خلیجدن مرمره ساحلنده واقع
یدی قله شاتوسنه قدر اولان سورك ایکی قاتلی
وصربی برجلری حاوی ویدی بیك خطوه طولنده
اولدیغنی وبو سورك اوکنده بویلی بویجه دائماً صولی
برخندق موجود اوله‌رق بوخندكك صولرینی خلیج
ایله مرمره‌دن آلیر ایدوکنی بیان ایده‌یور ایسه‌ده
عوارض زمین سببیله بتون خندكك صولی اولمدیغی
و اوله‌میه‌جغی و برجلردن بر طاقنك منحنی وسائر
شکلده ایدوکی سورلر خطی دور وطواف ایدنلرجه
امور معلومه‌دندر .

[illegible]

اوقوديلر . ذكر اولنان بروج طوپ‌قپوسـنه قريب محلده‌در . بوطريق ايله استانبولك قره طرفى يوريش ايله آلندى } .

الحاصل اردوى همايون طوپقپو ايله ادرنه قپوسى آره‌سنده‌كى سور قسمنى اصل هجوم جبهه‌سى اتخاذ ايده‌رك «هجوم قپوسى» دنيلان صولى قله قپوسى جوارنده واليوم بيرام پاشا بقچه‌لرى دنيلان بقچه‌لر پيشكاهنده جسيم كديكلر آچمش وعساكر عثمانيه‌دن برطاقمى دخى تكفور سراى اوكلرينه دوشن سورلر قارشوسنده بولنوب يوقاروده تفصيلاً بيان اولنديغى اوزره بوحواليده بردهابزدن درون قلعه‌يه فرجه‌ياب دخول اولديغى صرده‌ده سابق‌البيان كديك محللرندن هجوم اولنه‌رق قلعه‌يه كيريلوب ادرنه قپوسيله طوپقپوسى وابواب سائره بيدربى فتح وكشاد اولنه‌رق عساكر عثمانيه بورالردن ونهايت جبه‌على ويترا قپولريله اون قپانى قپوسندن قول قول شهره داخل اولمشدر . ايشته عساكر عثمانيه‌نك شهره دخولى حقنده‌كى بياناتك خلاصه‌سى بوندن عبارت اولوب كتبخانه‌لرمزى املا ايدن ال يازمه‌سى سائر برطاقم آثار مهمه‌يه دخى مراجعت زحمتنى آلدقلرى حالده قارئين كرامك بوبابده برطاقم عبرت‌انگيز بياناته مصادف اوله‌رق حقيقته دها زياده يافلاشه‌جقلرى طبيعى‌در .

{ ۲۵ } — عساكر عثمانيه‌نك شهره دخولندن صكره‌كى احوال — اهالئ بلده‌نك احوالى — فراريلر — اياصوفيه‌يه التجا وانك فتح وكشادى — داخل شهرده تلفات — اغتنامات حربيه وبوبابده مورخين روميه واجنبيه‌نك بعض بياناتى غرضكارانه‌سيله انلرك رد وجرحى

« هامر » تاريخ عثمانيسنده خصوصات معروضه حقنده بروجه آتى اعطاى معلومات ايليور .

{ عساكر عثمانيه شهره كيرمكه باشلانجه اهالئ بلده — عثمانليلرك اگريقپو جوارنده اولان زير زمين قپوسندن يوسكوردلمش بولنملرندن طولايى دها هنوز صاحب اوله‌مامش اولدقلرى — خليجه طوغرى سورى ايله آتلمشلر ايدى . لكن خليجك مدخلى هر آن بورايه آقيه‌رق كتدكجه پيداى جسامت ايدن اهالى طالغه‌لرى ايچون بك طار اولديغندن انلردن بك آز برمقدارى بورادن فرار وهجرت ايده‌بيلمكه موفق اوله‌بيلمشدر : خليجده قپولرى محافظه ايدن عساكر كندى سلامت ذاتيه‌لرينى دوشونه‌رك انلرى قپاديلر وانختارلرينى دكزه آتديلر . عساكر مذكوره اسكى برخبر كاهنانه‌يه كوره عثمانليلرك «توروميدانى — placedu Taureau» دنيلان ميدان وسيعه « [طاوق‌بازارينه]واررر وارمز اوراده توقيف اولنه‌جغنى ومحل مزبورده بالمقابله محصورين طرفندن مجبور رجعت ايديله‌جكنى اميد ايليورلر ايدى [٥] . خليجدن كيرويه يوسكوردلان فراريلر اياصوفيه معبدينه آتيلوب اركك قادين ، اختيار چوجق ، راهب راهبه قارمه قاريشق اوله‌رق معبد مزبوره داخل اولديلر . بونلر اوراده — فقط بيهوده اوله‌رق — ديكر برخبر كاهنانه‌يه كوره هاجيمنك « بيوك

[٥] «قالقونديل» نام بيزانس مورخنك تاريخنده صحيفه ۱٦۲ مراجعت .

قسطنطین ستونی» نه‌طوغری[۱] ایلرولمسی آننده سمادن اینه‌جك زعمنده بولندقلری ملکك ظهورینی بکلیوب طوریبورلردی . دینه‌یور ایدی که بوملك مزبور ستونك قاعده‌سنه اوطورمش بر آدمك اللری آره‌سنه برقلیج [غله‌و] قویه‌جق واکا هاجمینه هجوم ایتمسنی امر ایده‌جك ، بونك اوزرینه هاجمین بر خوف ودهشته مستغرق اوله‌رق فرار ایلیه‌جك وشهرن وحتی اسیای صغرا اراضیسندن اخراج اولندقدن بشقه ایران حدودینه [۲]قدر تبعید اولنه‌جقدر. درونده قتولیك آیننك اجرا اولنمسندن طولایی روملر طرفندن دوچار تحقیر ایدلمش عد ایدیله‌رك خیلی مدتدنبرو ترك ایدلمش اولان ایاصوفیه معبدی فراریلر ایله طولمش ایدی ؛ هرکس بوراده امین برملجأ بوله‌جقلرینی امید ایلیورلردی. بیزانس مورخی « دوقا » دیورکه اشبو نازك ساعتده فرض محال اوله‌رق بیزانس اهالیسنه برملك کورینوبده:« شرق وغرب کلیسالرینك [۳] برلشدیکنی تصدیق ایدر ایسه‌کز دشمنلریکزی طاغتیرم !» دیمش اولسه ایدی هیچ شبهه یوق ایدیکه روملر انك سسنی استماع ایتمیه‌جك ، عثمانلی تابعیتی ترجیح ایلیه‌جك ایدی .

هیچ بر وقعهٔ کاهنانه دینلدیکی کبی مدافعینی قورتارمدی؛ ایاصوفیه‌نك قپولری آچلدی؛ عثمانلیلر سوقاقلره یایلدی ؛ اغتنامانده بولنه‌یورلردی ؛ سرمست ظفر اولمش عساکری هیچ برشی توقیف ایده‌میوردی ....}

بوندن صکره «هامر» غرضکارانه وخلاف حقیقت برصورتده اوله‌رق برلیلره تجاوزات وقوعندن ، اموال واشیا وسائره‌لرینه تعرض اولندیغندن ، اسیر ایدلدکلرندن ، حقلرنده ناروا معاملات تجاوزیه وقوعندن ، معابده حرمت ایدلمدیکندن بحثلر آچه‌رق هاجمین علیهنده ادارهٔ مقال ایده‌یور ؛« هامر» وامثالی بعض آوروپا محررینك بوبابده کی تجاوزات تعصبکارانه‌لرینه قارشو لازم کلن جوابلرمز ، ردیاتمز ایلروده یازلمش اولمغله شمدی بوراده مومی الیهی دیکلمکده دوام ایده‌لم :

{ حکمیات الهیه‌نك حرمکاهی ، شان وعظمت باریتك تختکاهی ، روی زمینك جناب رب متعال نامنه انشا وترفیع قلنمش برعجیبهٔ حیرتمداری اولان «ایاصوفیه – Aya-Sophia» معبدی[۱] عثمانلیلرك النه کچدی . لکن خلیج روملرك النده قالمش وبرقاچ ساعتدنبرو شهره نفوذ ایتمش اولان هاجمین آنی ضبط ایلمکه اهمال کوسترمش ایدی. بعده آنلر خلیج جهتنه دوندیلر وکیرودن خلیج سورلرینه هجوم ایتدیلر . بواثناده عثمانلی اردوسنك متباقیسی پترا قپوسی ، اون قپانی قپوسی طرفنده‌کی بدنلره نردبانلرله هجوم ایلیورلردی . بوندن صکره هرنوع مقاومت غیرممکن ایدی؛ ارتق اهالی کندولرینی قورتارمقدن بشقه برشی دوشونمیورلردی : آنلرك بك آزی فرار ایده‌رك خلاص اوله‌بیلدی. باش وکیل «نوتارا» خانه‌سنه کیررکن توقیف اولندی.

[۱] سلطان احمد میداننده‌کی بقچه‌نك آرقه جهتنده ایدی .

[۲] «دوقا» نك تاریخنده اعطا ایتدیکی معلوماته کوره [صحیفه ۶۳] «مونودندرون — Monodendron» دنیلان محله دکین .

[۳] قتولیك واورتودوقس مذهبلرینك .

[۱] «هامر» بوتوصیفی بیزانس مورخی « فرانز» ك تاریخندن اقتباس ایتمشدر .

اورخن حالی کندوسی بر جراحت تپه‌سندن اشاغی آلدرق تلف اولدی .}

قونت « سه‌کور » روما شرق ایمپرا- طورلغی تاریخنده شویله دییور :

{ مظفر اولان عثمانلی اردوسی شهره داخل اولدقدن صکره جسیم طالعه‌لر صورتنده اطرافه طاغلدی ؛ اللی‌یدی کونلك بر محاصره اون‌بش عصرلق شهرت قدیمه‌یی ازاله ایلدی. قیصرلر زمانه‌کی انواع مظفریاتك. درلو غنایم ومفاخرك، ثروت عظیمه‌نك مخزنی اولان بوشهر جسیم حالا نظرلره روما ویونانستان قدیمك بر تصویر ذی‌حیاتی عرض ایده‌یور وبوراده سه‌زارلر. اوکوستلردن، برکون اولکی تبردارلر ایله سلاح چاتیلرندن دها آثار کوریله‌یور وسیرقلر، اویون میدانلری، لیسه، دارالفنون، تیاتروکبی مبانی مشهود اولیور ایدی .....

ساده‌دل اهالیدن نهایتسز دینه بیله‌جك بر سوری خلق حالا ایاصوفیه معبدی ایله سیرقك [وقتیله سلطان احمد میداننده بولنان جسیم آت جانبازخانه‌سنك] دورهٔ محیطیه‌سی دروننی طولدیره‌یور وبونلر رهبان طرفندن ظهور ایده‌جکی اولجه خبرویریلان ملکك ظهورینی بکلیوب طورییوردی . عثمانلیلرك شدید ضربه‌سی انلرك کوزلرنی آچدی ؛ هاجین کمال سرعتله کلیورلردی. مراتب استحقاق ومناصب. فضائل، قوت ، ضعف ، ثروت، فقر وضرورت کبی احوالك جمله‌سی شو هرج ومرج اثناسنده یکدیکرینه قارشمش کورینه‌یوردی. اصیلزاده‌لر، صنعتکارلر ، بازرلر، محاربلر، پرنسلر . فقیرلر ، اختیارلر. چوجقلر، والده‌لر بر برینه قارشمش. جمله‌سی عثمانلیلرك حکم ونفوذی آلتنه کیرمش ایدی.

عرب مؤلفلری وطبق انلر کبی مشهور « وولتر » : استانبولك ضبطی زماننده عثمانلیلر طرفندن اهالی‌یه قارشو ایدلدیکی بعض مورخین طرفندن بیان اولنان تجاوزاتی وبو تجاوزاته قارشو کوستردیکی مروی اولان تحمل ومسامحه‌یی رد، وتکذیب وادیسنده ادارهٔ قلم ایتمشلردر ..... }

قونت سه‌کورك بیانات معروضه‌سی میاننده منافع عثمانیه علیهنده بر طاقم بی‌ادبانه ومتعصبانه تجاوزلر واردر ؛ بونلرك سائقهٔ کین وغرضله صکره‌دن اویدیرلمش اولدیغنه بتون تواریخ عثمانیه‌نك، بی‌طرف برچوق مورخین ومحررین غربیه‌نك بیاناتی شاهد عادل اولدیغندن [*] انلرك بورایه درجندن صرف نظر ایلدك . ایلروده بعض محررین مشهورهٔ غربیه‌نك آثاریله بعض آثار عثمانیه‌دن بالاقتباس درج صحیفه تذکار ایلدیکمز بعض خصوصات دخی بوبابده کافی ردیاتی حاویدر. غریبدرکه قونت « سه‌کور » عثمانلیلرك درون شهره یایلدیرلرینی ذکر ایدرکن انلر حقنده درلو افترالرده. حقوق مقدسهٔ عثمانیه علیهنده انواع تجاوزاتده بولنقدن حیا ایتمدیکی حالده رومیلرك سائقهٔ کین وخصومت ایله بر طاقم ماصاللر اویدرمش اولدقلرینی. ومورخ شهیر قانته‌میر -cantemir طرفندن عثمانلیلره اسناد اولنان تجاوزات وحرکات نامناسبه‌یی رد وجرح ومدافعه بولنده بر مدت صکره مدافعه‌نامه‌لر یازلمش بولندیغنی دخی بیاندن چکنمیور. مومی الیه کبی بعض آوروپا محررینك تعصب اوقدر کوزلرنی بورومشدرکه انك سائقه‌سیله نه‌سویلدکلرنی

[*] بعض مشاهیر اسلامیه‌نك ترجمهٔ حاللرینی احتوا ایدن براثر ادبی‌ده « تراجم احوال ـ فاتح » سرلوحه‌لی قسمنه مراجعت بیوریله.

بیلمامزلك درجه‌سنده شاشقینلق کوستردکاری کورلمکده‌در .

قونت « سه‌کور » سوزه‌دوام ایله‌دیبورکه:

{ قسطنطین شهری محاصره‌دن صکره اهالینك هجرتندن طولایی ایصسز قالمش اولدیغندن استانبولده‌کی نفوس اهالی‌یی تزیید ایچون « مه‌زامبری » ایله رومانیانك سائر برچوق شهرلرندن بهری استانبوله بشر بیك نفوس ویرمکه مجبورطوتلمش وحضرت فاتح طرفندن ضبط اولنمش اولان سائر روم شهرلری دخی دها صکره عین مجبوریت ایله مکلف اولمشدر}.

قونت سه‌کورك شو بیاناتنده دخی غرضکارلق استشمام اولنه‌بور: فی‌الحقیقه حضرت فاتح ایلروده کوریله‌جکی اوزره روم‌ایلی واناطولیدن برطاقم اهالی‌یی هجرت ایتدیرمش ایسه‌ده بو هجرت استانبولك ایصسز قالمسندن دکل بلکه عثمانلیلره پایتخت اولمغه لایق معمور وسکنه‌سی کثیر بر بلدهٔ معظمهٔ عثمانیه وجوده کتیرلمك آرزو ایدلمسندن انبعاث ایتمش وبو سببه مبنیدر که بعدالفتح بلدهٔ قسطنطنیه‌یه عثمانلیلر طرفندن تواریخ قدیمه‌ده یازلدیغی اوزره « اسلامبول » [اسلام بول] اسمی ویرلمشدر .

خرافات طرفکیرانه‌یه، مبالغات یونانیه‌یه میل وانهماك ده قونت سه‌کوردن هیچده اشاغی قالمیان « لامارتین » جنابلری دخی عساکر عثمانیه‌نك شهره دخولنی متعاقب کذران ایدن احواله عطف کلام ایله دیبورکه :

{ شهر اول درجه‌ده بیوك وکندی سلا- متلری اغورنده اللی کوندنبرو هرکون محاربه ایدن اشخاص [عسکرلر] ایچون مدافعه‌نك قیدسز- لغی اول درجه‌لرده زیاده ایدی که ایلك عثمانلی قوللری هیپودرومه [سلطان احمد میدانه] . تکفور سرایته واصل اولدیغی، شهره بایلدیغی اثناده آقروپول [سرای برونی] ، آیا صوفیه سمتلری ایله مرمره ساحلنده‌کی محلات اهالیسی عثمانلی استیلاسندن، قسطنطینك وفاتندن حالا غافل ایدیلر ..... }

لامارتینك بیانات معروضه‌سی داعی استغرابدر :

حضرت فاتحك پدر مکرملری زماننده استانبول عثمانلیلر طرفندن محاصره ایدلدیکی صره‌ده بتون یرلیلرك سلاح مدافعه‌یه صاریله‌رق قلعه بدنلری اوزرنده محاربه ایلدیکی آوروپا تاریخلرنده ، آثارنده‌ده کوریلوب اوقونمقده و صوك محاصره‌ده محاصره جنکی اللی درت کون قدر دوام ایتمش واك نهایت عثمانلیلرك صباحلره قدر هجوم عمومی‌یی اجرا ایده‌جکلرینی اعلان ایتملرینه قارشی تکفورك رجال دولت و بر سوری خلق ایله ایاصوفیه‌یه کله‌رك صوك مدافعه‌یه اولانجه استطاعت ایله چالیشلدیغی بتون مورخین اجنبیه طرفندن کوسترلمکده بولنمش ایکن - لامارتین جنابلرینك اوزرینه (٤٧٠) عثمانلی‌یی هجوم ایتدردیکی قلعه سورلرینی اولا یرلی واجنبی بر قاچ بیك عسکره مدافعه ایتدرمسی وصکره‌ده قلعه خلقنی بونلره قارشو بیکانه وقیدسز کوسترد- کدن بشقه هجوم عمومی ولوله‌لری بتون استانبول آفاقنه منتشر اولمش ایکن بر طاقم محلات اهالیسنی عساکر عثمانیه‌نك شهره دخولندن بر خیلی مدت صکره دخی وقعه‌دن بی خبر کوسترمسی جداً حیرتلری داعیدر .

لامارتینی دیکلیه‌لم :

{ انجق ـــوقاقلرده قوشـان یکیچریلرك کورلدیسی کندی حکومتلرینك حالنی یرلیلره اکلاته‌بیلمشدر .

کدیکلر اوزرنده‌کی صوك قاریشیقلق اثناسنده تهلکه ومخاطره‌نك بدایتنه وقتیله کسب وقوف ایتمش اولنلر کندی عائله‌لری، ذیقیم اشیالریله برابر خانه‌لرندن ـــورو ایله چیقـدیلر ؛ ایاصوفیه معبدینك محیط واســی داخلنه فرار والتجـا ایلدیلر . کندی مناسـترلرندن فرار ایدن بر چوق راهب راهبه‌لر دخی بومعبـد عالی‌یه لاجل التحفظ التجا ایتمشلردی . « یوز بیك ! » کشیدن زیاده اشـخاص ایاصوفیه‌نك محیطی داخلـنده ، قپولری ایچنـده ، فوقانی رواقلرنده [ایکنجی قات صـالونلرنده] وحتی قبه‌نك سقفلری اوزرنده بیله « ! » صیقشمش اولدقلری حالده اشبو بنای جسیمه صیغنوب بارینقادلنمشلردر . انلردن برطاقی مرحمتکارانه بر تسلیم وقوعه کله‌جکنی وغالبه قارشو کندی کنـدی فامیـالری ایچون موجب سـلامت بر وقت قزانمه ممکن اوله‌جغنی امیـد ایلیـور ایدی ؛ اوراده‌کیلرك قسم کلیسی ایسه عثمانلیلری هیپودروم ستونی [الیوم سلطان احمد میدانی دنیلان میدانده‌کی ستونی] تجاوزلرندن اقدم چیقه‌جغنی بعض اعزهٔ رهبان طرفندن اخبار اولنان ملکك ظهورینی بلاهتکارانه برساده دللکله بکلیوب طوریورلردی .

اياصوفیه ایچنده‌کی ملتجیلری طیشـاری چیقـارمق ایچون « تهرن » دنیلان بر نوع طونجـدن قالین لوحـه‌لرله مستور قپولرینی بالضرور قیرمقدن بشقه چاره اولمدیغندن شو واسطه‌یه مراجعت اولندی . عسکر پرور-لکدن بشقه سور حقیق اوله‌میه‌جغی یك کچ اوله‌رق مـدافعین نزدنده‌ده تظـاهر ایلدی . غیر مساح ولرزه‌ناك اولان برازدهام عظیمك منظرهٔ الیمه‌سی سلطان محمد خان حضرتلرینك عساکرینه ترك سلاح ایتدردی ...

عثمانلیـلر ابراز مرحمتی قانه ترجیح ایده‌یورلردی . ایاصوفیه سـاحه‌سنی هیچ بر قتل و اعدام لکه‌سی تلویث ایتمامشدر [٥] }

بوندن صکره لامارتین ملتجیلرك اسیرایدلدکلرندن و آلتمش بیك اسیرك کمیلرله اسیایه نقل ایدلدیکندن وسائر بر چوق احوال مناسبه‌دن غرضکارانه بحثلر آچیلور ایسه‌ده بونلرك بطلانی تواریخ معتبرهٔ عثمانیه‌نك وحقشناس بعض مورخین اجنبیه‌نك بوبابده‌کی بیـاناتیله مرتبـهٔ ثبوتده اولمغله بیهوده یرده املای صحایف اولنمدی . تواریخ عثمانیه‌دن بعضلرینـك بیاناتی ایلروده مصادف انظار دقت اولور .

لامارتین مورخ شـهیر « فرانزه — Phrenzés » دن نقلاً دیبورکه :

{ مناسـترلرده‌کی باکره‌لر او زمانه قدر سمانك ضیاسـنی انجق کندی مناسـترلرینك پرمقلقلرینـك آره‌سـندن کورمش و بونلر حقنده‌کی مناستر اوامری کندولرینك پدرلری یوزینه باقمسنه بیله مساعده ایتمیه‌جك برشدتده بولنمش ایدی . بو راهبـه‌لرك ، والده‌لرندن جدا دوشمش چوجقلرك، کندی چوجقلرندن

[٥] اسپانیاده مسلمانلر علیهنده بیك درلوسی روا کورولن انکیزیسیون عذاب واشکنجه‌لری ، قتل واعداملری ، ایکنجی ویانه محاصره‌سندن بر مدت صکره « بودین » ده ومحال سائره‌ده متفقلر طرفندن اعدام اولنان بیچارکانك احوال پرملاللری مقایسه اولنه .

آيرلمش والدەلرك فرياد وفغـانلرينی نظر مرحمتله كورن عثمانليلر بو احوال اليمەدن متأثر وغمناك اوليورلردی ... [*]

بر عسكر نفری كبی حرب ايتمش اولان قاردينال ايزيدور ـ هنكام محاربەدە تلف اولمش اولديغنه عثمانليلری ايناندرمق ايچون كندوسنه متعلق قاردينال شابقەسنی انسان جسدلرندن برينك يانتـه براقدی . هـاجمين مزبور شابقەيی يانته قونمش اولديغی جسـدك باشـنه كچيرەرك تشهير ايتـديلر ؛ حالبوكه قاردينالك كندوسی بر اسير البسەسی كيەرك تبديل قيافت ايلمش اولديغی حالده بر تركمنك معيتی ميانـنـه داخل اولەرق « سـاتالی ـ Satalie » يه كوندرلمش ايسەده اوردن فرار ايدرك رومايه داخل اولمشدر . }

بوندن صكره « لامارتين » اغتنامات حربيەنك سـكز سـاعت دوام ايلديكنی، الده ايديلن سكه حالنده اقچەنك درت ميلون دوقه التونی تخمين ايلديكنی وبرنجی قسـطنطين وقتنـد ـ نبرو عمومـه مخصـوص كتبخـانەلرده تراكم ايتديريلن يوز بيـك جلد كتابك محترق اولمش ايدوكنی ومع مافيه فيلسوفی ، اشـعار ، تاريخ عتيق خزينەلرينی احتوا ايدن اشـبو كتابلرك بر آزی جنويزلر [جنوەليلر] طرفندن الده ايديلەرك ايتاليايه نقل ايلديكنی واشبو بقايانك اورايه نقللرندن صـكره ونديك وفرانسـەده روم ادبيـاتنك سـونمش شعلەسنی يكيـدن اوياندرمش اولديغنی ومع هذا وقتيله غربيونك اسكندريەده ، آتنەده مونومانلری هدم وتخريب،

[*] كچن روسيه محاربەسی نهايتندەكی مهاجرت تخطر بيوريله .

كتبخانەلری احراق ايلمش اولدقلری غير قابل انكار بولنـديغنی واز جمـله غايت بار بار اولان صليبيونك برر خرستيان مقر حكومتی اولان نيسه وبيزانس شهرلرندن كچر ايكن اجرا ايتد ـ كلری هجومدن صـكره مذكور شهرلرده نهب وغارته ، هتك عرض وناموسه تصدی ايدەرك انسانيتی لكەدار ايتمش بولنديغنی بيان ايليور.

محـاربات واقعـەده اصولی دائرەسـنده ضبط اولنان اموال و اغتنامات حربيەنك غالبلرك حق صريحی اولمسی همان خلقت بشردن بری جاری اولان برعادت قديمه اولمسنه وحتی شو صوك زمانلره قدر تضمينات حربيه، ترك اراضی وسـائره صورتلريله هر يرده اجرای احكام ايدن بو اسـكی عادت باخصـوص قرون اولی ووسطاده دها زياده شدتله جاری اولەرق هر دياردە و بالخاصه آوروپاده ملل غالبه همان هر ايستدكلرينی سلاح سطوتلرينك زور وقهريله مغلوبلردن استحصال ايده كلمش بولنمسنه بناءً عثمانلولرك دخی قسطنطينيەنك فتحی صرەسـنده باخصوص فراريلرك براقوب كيتمش اولدقلری اموال واغتنامات حربيەدن علی الاصول مستفيد اولمـلری حقلی كورلمـك ، طول مدت دوام ايدن استانبول محاصرەسنده دوكدكلری بونجه قانلرك بدلی اولان اموال مغتنمەيه ـ هر زمانده وبالخاصه اودورده بين الملل جاری اولان احكام وعاداته توفيقاً ـ عثمانليلرك حق صريحی نظريله باقلمق امور طبيعيەدندر .

قرون وسطاده ممالك اسـلاميەيی فرصت بولدقجـه نهب وغارت ايلكی وجيبەدن عد ايدن بعض ملل غربيەنك وبالخاصه سوريه طرفلرينی، افريقا سواحلنی ، اندلس قطعهٔ معمورەسنی

احیانا آیاقلر آلتنـه الەرق یغما وغارت ایدن بعض غرب اقوامنك تسلطات وتجـاوزاتنه قارشو عثمانلیلرك استانبول فتحنده کی اغتنامات حربیەلری امور عادیەدن کورملك ایجاب ایدر . حتی استانبولك فتحنی متعاقب باشلایان قرون اخیرەدە بیله ممالك عثمانیەیه آره صره شمال وشرق وشمال جهتلرندن توجه ایدن تجاوزات وتسلطاتده اویله نهب وغارتلر ، اغتناملر [٥] مشهود اولمشدرکه بونلر عثمانلیلرك استانبول فتحندەکی اغتناماتنه نظراً غدرانه . پك وحشت انکیز برصورتده وقوعه کلمشـدر دنیله بیلور . باصغین طریقیله براً وبحراً ممالك عثمانیەیه تجاوز ایله اغتناماتده بولنمق حتی قرون اخیرەنك ایلك دورلرینـه قدر بیـله آوروپاجه محاسـندن عد اولندیغی البته واقفینك خاطر نشانلریدر .

لامارتینك کتبخانەلرده جمع ایدیلن کتب عتیقەیی ـ حمده حماملری ایصتمق صورتیله ـ احراق ایتـدکلرینه دائر اولان افادەسی بر کذب صریح ایدوکنـه کتب مذ کورەدن بر طـاقنك حتی شـو صـوك زمانلره قدر کوزلجه محافظه ایدلمش بولنمسی اك قوتلی بر برهان تشکیل ایدر . لامارتینك اولوقت کتبخانەلرده بولنان عددی پك محدود کتابی یوزبیك رادەسنده کوسترمسی روم مورخین قدیمەسـنك دخی فوقه چیقەرق قلعه بدنلرینـه هجوم ایدن هاجمینی (٤٧٠) بیك کشی رادەسنده کوستر ـ مسنه وایا صوفیەیه یوز بیك کشی التجا ایتمش اولدیغنی بیان ایتدیکی حالده بتون قلعەیی برقاچ بیك کشی‌یه مدافعه ایتدیرمسنه مانند دهشتلی بر کذب ومبالغەدر .

لامارتینك بیانات ومعرضەسی میانندە شایان تقدیر برشی وار ایسه او دخی دها اول غربیونك اسکندریه وآتنەده ایقاع ایتدکلری خسارات عظیمەیی واهل صلیبك [لاتینلرك] سوریه ، نیسـه و بیزانس شهرلرنده اجرا ایتـدکلری خسارات ومظالمی انکار ایتمیەرك هرنصلسه انلری بالمناسبه یاد وتذکار ایتك لطفکارلغنده بولنمسیدر .

ایلروده توضیح ایدیلەجکی اوزره عثمانلیلرك بعدالفتح استانبولده کوستردکلری کمال عدل وحقانیت ، شفقت ومروت علی الاصول اغتنامات حربیەلرینه غرضکارانه شدتله دیل اوزاتانلره بادئ عار وحجاب اولسه کرکدر .

حضرت فاتحك ترجمهٔ حالندن بحث ایدن بر اثر ادبینـك بو بابدەکی بیـانات آتیـەسی من کل الوجوه جالب انظار دقتدر :

{ فاتحك ظهورندن ایکی عصر مقدم شرقده جنکیز قتل عام وتخریب ممالك داهیەلرنی تجدید ایتدیکی وغربده اوچنجی «اینوسان» نامنده کی بابا « انکیزیسـیون » دنیلان ومعناسی قتولیك مذهبنك خارجنده بولنـانلری کمال تقیـد ایله تحری ایدرك اله کچدکجه اشـکنجه ایله افنـا ایتمکدن عبـارت اولان بلیەیی ایجـاد ایلدیکی جهتله هرطرفك اخلاقنده کلی بر تغیر حاصل اولەرق آتش تعدی علولنمشدی .

برزمانده که انکیزیسیون باباسلری اله کچیر- دکلری اسلامی خیال وخاطره کلمز اذیتلرله تبدیل مذهبه اجبار ایتدکدن صکره «روحی آخرته مطهر کتسون!» دیه آتشه یاقدیلر ؛ برزمانده که مجارستانده

[٥] از جمله (١٩٧٠) سنەسنده اسماعیل قلعەسنه قارشو اجرا اولنان محاصره محاربەسنك — قتل عام اهالی وشهرك اوچ کون یغما ایدلمسی صورتیله نتیجه پذیر اولان — عاقبتی درخاطر بیوریله .

هونیاد طعام ایتدکجه مسلمان اسیرلرینی قارشوسنده اعدام ایتدیره‌رك چالغی بریننه انلرك انینیله اکلنور ؛ برزمانده که ارنودلقده اسکندر نام سرکرده الینه‌نه قدر عثمانلی کچرسه جنکله آتار ؛ برزمانده که افلاقده شیطان ویوده ترکلردن طوته بیلدکلرینك جمله‌سنی قازقلیه‌رق انکله بر بیوك صحرایی دونادیر ؛ برزمانده که طمشوار حاکمی عسکرینه شراب ایله اهل اسلامك قانی ایچیروب وعثمانلی مجروحلرینك یاره‌سندن دیشیله ات قوپاره‌رق پارچه اغزنده اولدیغی حالده قالقار رقص ایدر ؛ بر زمانده که یالکز ایکی آیری مذهبده بولنانلرك دکل خرستیانلرله ینه خرستیانلرك ومسلمانلرله ینه مسلمانلرك محاربه‌لرنده بیله غارت واستراق وحتی قتل عام وتخریب ممالك امور طبیعه‌دن صاییلور ؛ حضرت فاتحدن ــ حتی شمدی بیله آوروپاده بر غالبك پکده رعایت ایتمدیکی ــ حقوق امم قواعدینه تمامیله اتباع آرامق نصل جائز اوله‌بیلور ؟ حیوانات وحشیه‌نك معامله‌ٔ انسانیتکارانه ایله دفع مضرتی قابلمیدر ؟ }

مشهور خیراه افندی تاریخنك عساکر عثمانیه‌نك شهره دخولی متعاقب کذران ایدن وقایع حقنده‌کی بیاناتی من کل الوجوه جالب دقت اولمغله اقسام مهمه‌سی آتی‌یی درج ایدلمشدر :

{ . . درون شهره یوریش اولدقدن بشقه تکفورك تلفی حوادثی طویولنجه عسکر ایله اهالینك پك چوغی وندیك کمیلرینه بینوب قاچمق ایچون صماتیه واخور قپوسی وقدرغه لیمانی طرفلرینه شتاب ایتدکلرندن اوته طرفلرده آز کمسه قالمش ایدی . بوندن بشقه خلقك اکثریسی کلیسالره قپاندیغندن چوق جان تلف اولمیوب برچوغنی دخی حرباً اسیر ایتمك ایچون حیاً طوتدقلرندن ایکی بیکدن زیاده نفوس تلف اولمدی دیرلر . قیاصره دولتنك الك صکره‌کی قیصری اولان قسطنطینك هم وزیری وهم رئیس وکلاسی اولان « لوقاس نوتراس » ایله حضرت پادشاهك حقوق سابقه‌سی اولدیغندن « نوتراسك سرایی واولاد وعیالی محافظه اولنسون » دیو امر اولنمغله اخذو کرفت اولنه‌رق حضور همایونه ایصال قلندی . حضرت پادشاه اکا خطاباً : « اسفندیار بکزاده‌نك کندی طرفندن اولان افادهٔ دوستانه‌سنه اعتماد ایتمدیکزده مصلحتی بو مرتبه‌یه قدر کتیرمکه سبب اولدیکز ! » صورتنده بیان افکار وتأثر ایلدی . لوقاس نوتراسك جانته وعیال واولاد واموال واملاکنه کافی السابق متصرف اولمسی وچوجقلرینه بیکر اقچهٔ عثمانی ویره‌رك امتیازات سابقه‌سنك ابقا وتأیید اولنمسی فرمان بیورلدی . عساکر عثمانیه ایاصوفیه‌یه قدر کیدوب ایچنده تحصن ایلینلری چیقاردیلر . یوم مذکورده خلقك اسلحه‌سی طوپلنوب بوش قالان کاشانه‌لر ضبط اولندقدن صکره ایکنجی کون حضرت پادشاه درون شهره الای ایله کیروب [آتیده یازیلان بر بحث مخصوصه مراجعت] طوغری معبد قدیم اولان ایا صوفیه‌یی تملك وجامع شریفه تحویل بیوردیلر .

حضرت پادشاه قیصریه دولتنك خدمت وزارتنده بولنان لوقاس نوترامی جلب ایله اسرا ایچنده اکابر ملتدن ومأمورین دولتدن

كيملر وار ايسه برقطعه دفترينى يازوب حضور همايونلرينه تقديم ايتمسى فرمان بيورلدى.

بيزانس مورخلرى اغراض مخصوصهٔ مليه ـ لرينى صاقليه‌ميوب استيلاده عساكر عثمانيه شويله غدارلق ايلدى ، رؤساسى بويله مرحمتسزلك ايلدى ديو كندى اعقاب وانسابنك درونلرنده عداوتى تأييد وتحكيم ايتمكه خدمت ضمننده بك چوق مبالغه‌لر ايله امور طبيعه‌دن اولان معاملاتى مرحمتسزلكه عزو ونسبت ايده‌رك بيان ايتمشلردر ؛ حال بوكه بر شهر ومملكت حرباً وضرباً يعنى زور وهجوم ايله فتح اولندقده كندى ارقداشلرى طرفندن دوكيلان قانلرى قارشولغى اوله‌رق اول‌شهر ومملكت ضبط واموال مغتنمهٔ حربيه اخذ ايدلمك واكر حسن رضالريله شهرى تسليم ايليوب مقام مدافعه‌ده بولنمزلر ايسه او حالده مال وجانلرينه تعرض اولنماق ايله مقابله واكرام اولنمق اصول عسكريه‌دن اتخاذ اولنه‌كلمشدر . بو اثناده درون شهرده ترك‌وطن‌ايلينلرك خانه‌لرى وهنكام‌محاربه‌ده‌ضايع اولان‌كبرا وامرانك كاشانه‌لرى بين‌العساكر اغتنام اولندى . }

«صحايف‌الاخبار» نامنده كى منجم باشى تاريخنك بياناتى :

{ عسكر طاقى بر مدت اغتنامات حربيه‌ده بولندقدن صكره كف يد اولنوب رعايايه امن وامان احسان بيورلدى . بوفتح جليل‌ملوك اسلامدن برفرده ميسر اولمش‌دكل ايدى. تكورك وزيرى «كيرلوقه» اولادواتباعى ايله مظهر حمايت پادشاهى اولدى .

حضرت پادشاه يوم فتحك ايرتسى كونى شهره دخول وبعده اردوى همايونه تشريف بيورديلر[ايلروده كى بحث‌مخصوصه‌مراجعت]. مدافعينك اغنياسندن چوق كمسه‌لر دريادن سليورى‌يه فرار ايتمشلر ايدى ؛ بو قلعه‌نك مفتاحنى ركاب همايونه ارسال واستيمان ايتملريله قره‌جه بك بر مقدار عسكر ايله اخذ وقبض ايچون تعيين بيوريلوب سليورى‌يى قبض ايتدكدنصكره «قوم بورغاز» و «بوغادوس» حصنلرينى دخى فتح ايله ركاب همايونه عودت ايلدى . شهريار حضرتلرى شهرك صوباشيلغنى قرشدران سليمان بكه توجيه‌بيورديلر [ايلروده تفصيلاتى محرردر.] ؛ مشاراليه كندولرينك خصوصى‌اتباعلرندن‌ايدى. خليج‌طرفندن‌اولان قپوكه بروسه صوباشيسى اولان اسكى امرادن «جبه‌على‌بك» اول‌قپودن‌استيمان‌ايله‌شهره داخل اولمش ايدى ؛ «جبه‌على‌قپوسى» ديو تسميه اولندى . }

«خبر صحيح» دخى وقايع معروضه‌يى بيان ايدركن ديبوركه :

{ بويله جبر وقهر ايله برمملكته استيلا وقوعنده هر دولت و ملتك اصول جاريهٔ حربيه‌لرندن‌اولدېغى وجهله عساكر عثمانيه غنايم حربيه‌يه نائل اولدى [١] ؛ بعده مناديلر واسطه‌سيله‌صنوف عسكريه منع‌ايديلوب مملكتك اعادهٔ آسايشيله برابر ابنيهٔ عموميه وميريه‌نك ضبط ومحافظه‌سى اسبابنه تشبث بيورلدى. اثناى محاصره وفتحده روملردن اويله بك چوق آدم تلف اولمامشدر }

[١] ١٧٩٠ سنهٔ ميلاديسنده روسلر طرفندن اجرا قلنان اسماعيل محاصره‌سنده قلعه جبراً فتح وضبط اولندقده عساكرك اوچ كون نهب وغارتده بولنمسنه مساعده اولنمش ايدى .

« صولا قزاده تاریخی » دیور :

{ چاوشان درگاه عالی اغتنامات حربیه‌ده بولنان عساکری منع ایدوب غازیلر آرامده وتیغلرنیامده اولسون دیوفرمانایله‌رسوم امن وامان اقتضا ایتدیکنی‌اعلام ایتدکلرنده بوندن صکره غبار کیرودار باصلدی واوقلر آتیلوب یایلر آصلدی . }

بو بحثی‌اتمام ایچون‌بیوك آنسیقلوپه‌دی ایله « ژونکیه‌ر » ك فتح عقبنده‌کی وقایعه متعلق بیانات آتیه‌سنی دخی انظار قارئیندن کچیرمکی موافق بولدق .

« بیوك انسیقلوپه‌دی » ده شویله‌دنیله‌یور:

{ عساکر عثمانیه شهره کیرنجه مدافعینك برقسمی سفینه‌لره فرار ایتدیلر ؛ کوستینیانی ساقزاطه‌سنه قاچه‌رق اوراده تلف‌اولدی[١]؛ اورخان چلبی ارتحال ایتدی ؛ « دیه دو — Dio o » دخی کمی‌یه فراره موفق وقاردینال ایزیدور قید اسارته‌کرفتار اولدی؛ هر یاشده، هر صنفدن برخیلی اشخاص الصوك زمانده حضرت مسیحك‌ظهور ایده‌جکنی مبین برخبر هاتفانه‌یه اعتماد ایده‌رك‌ایاصوفیه‌یه فرار والتجا ایدوب قید اسارته دوچار اولدیلر ؛ شهرده‌کی التمش بیك اهالی [٢] — اصلزادکاندن اولان کندی رئیسلری ومورخ شهیر « فرانزه » و « لوقانوتارا » ایله برابر — تسلیم اولدیلر ؛ سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك‌مداخله‌سی هرنوع تجاوزاته مانع اولدی . }

« ژونکیه‌ر » دخی شو یولده اعطای معلومات ایلیور :

{ عساکر عثمانیه‌یه شهره داخل اولدیغی صره‌ده اهالی ایا صوفیه‌یه التجا ایتمش ایدی. پطریق ایله برسوری اهالی استمداد معنویده بولنه‌یورلردی . غالبلرك زور بازوسیله قپولر بردنبره دوشدی ، معبد استیلا اولنه‌رق انسان‌جسدلریله طولدی؛ پطریق یره دوشدی. او معبد فی مابعد مسلمانلره وقف وتخصیص ایدلمش اولدی . [روملر بیننده متداول اولان‌صکره‌دن اویدرمه برمصاله نظراً هاجمین ایاصوفیه‌نك محراب‌محله طوغری‌ایلرولدکلری اثناده‌کویا که دیوار پطریقه واغزه‌یه یول ویرمك ایچون اورته‌سندن ایکی‌یه آیریله‌رق تکرار قپانمشدر] [٥] . غالبلر کندی مظفریتلریله سرمستا ولمشلردی . شهر اوچ کون ارباب غنایمه جولانکاه اولدی . }

لامارتینك‌بیاناتندن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره‌ایاصوفیه‌معبدعالیسنك‌درون‌وبیرونی‌هیچ بر انسان قانی لکه‌دار ایتمامش وبوده عثمانلیلرك هر درلو معابده حرمتلری وشریعت غرای احمدیه‌نك احکام جلیلهٔ عادله‌سنه فرط رغبت واعتبارلری اثری اولدیغی آشکار بولنمشدر . حال بو مرکزده ایکن عثمانلی ا کمکیله میدانه کلوب عثمانلی لطف دیده‌سی، عینی زمانده دشمنی اولمغله شهرتشعار بولنان «ژونکیه‌ر» ك منافع عثمانیه علیهنده کی بیاناتی ترجیح ایتمسی چیرکین د کلیدر؟ [اتق شر من‌احسنت‌الیك].

[١] کوستینیانینك آوروپایه عودت ایده‌میه‌رك تلف اولمش‌اولمسنه باقیلنجه بعض تاریخلرمزك بدنلر اوزرنده بر عثمانلی بهادری طرفندن‌تلف ایدلدیکنی وخبر ویردکلری فرنك عساکری سرکرده‌سنك کوستینیانی اولمسی استبعاد اولنه‌مز .

[٢] غریبدر که لامارتین یالکز ایا صوفیه‌یه التجا ایدنلرك یوز بیك کشی اولدیغنی بیان ایده‌یور.

[٥] دیکر بر مصاله نظراً پطریق تربه قپوسی جهتنده‌کی نردباندن قورشونلغه چیقوب کویا اورادن پرواز ایلمشدر .

{٢٦} – حضرت فاتحك الاى والا ايله قياصره پايتختنه دخولى واياصوفيه‌ده اعلاى كلمة الله

استانبولك فتحنه دائر « منلا كورانى » انشاسيله عزيز مصر اقبال شاهه عربى العباره يازيلان فتحنامه‌ده ٨٥٧ سنهٔ هجريه‌سى ربيع الاولنك يكرمى آلتيسنده استانبول پيشگاهنه نزول اولنديغى و ٥٤ كون وكيجه محاربه‌دن صكره سنهٔ مذكوره جماذى‌الاولنك يكرمنجى صالى كونى شفق سوكمكه باشلاديغى اثناده هجوم عموميه بدأ اولنوب كونشك طلوعندن اول جمعيت دشمنك منهزم اوله‌رق فتح مبينه نائليت ميسر اولديغى كوسترلمشدر[°].

استانبوله عساكر عثمانيه داخل اوله‌رق قلعه فتح اولندقدن صكره سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى مطنطن برالاى والا ايله شهره داخل اولمشدر.

بعض مورخين واز آن جمله « هامر » ، « ژوآنه‌ن » وسائره ايله فرانسه‌ده اخيراً نشر اولنان بيوك آنسيقلوپه‌دى فاتح مشار اليه حضرتلرينك يوم فتحده شهر كاملاً تحت اطاعته كيردكدن صكره اوكله‌يه طوغرى الاى والا ايله درون قلعه‌يه كيرمش بولند. يعنى واديب شهير « لامارتين » دخى تاريخ عثمانيسنده ايكندى‌يه طوغرى داخل اولمش بولندقلرينى بيان ايده‌يورلر. خيرالله افندى تاريخى ، منجم باشى تاريخى كبى بعض تواريخ عثمانيه‌ده خلقك اسلحه‌سى طوپلنوب بوش قالان كاشانه‌لر ضبط اولندقدن صكره حضرت فاتحك فتحك ايكنجى كونى قياصره پايتختنه داخل اولمش بولندقلرى وطوغريجه معبد قديم اولان اياصوفيه‌يه عزيمتله معبد مزبورى جامع حالنه ارجاع ايلدكلرى كوستريليور. فتحنامه‌ده شفق سوكمكه باشلار ايكن قلعه‌يه هجوم اولنوب كونشك طلوعندن اول فتحك ميسر اولديغى بيان اولنمقده اولمسنه، حضرت فاتح كبى مشتاق قسطنطينيه اولان برعالى همتك ايرتسى كونه قدر بكلمسى مستبعد بولنمسنه بناءً اكثر مورخين اجنبيه وبعض مورخين عثمانيه‌نك ديدكلرى وجهله حضرت فاتحك وسط يومه يعنى اوكله‌يه طوغرى درون قلعه‌يه داخل اولمش بولندقلرينى قبول ايتمك الك مناسب اولور.

فاتح مشار اليه حضرتلرينك الاى والا ايله صورت دخوللرى حقنده تواريخ معتبره‌دن دسترس اولديغمز تفصيلات بروجه آتيدر:

٨٥٧ سنهٔ هجريه‌سى جماذى الاولينك يكرمنجى صالى كونى عساكر عثمانيه كديك محللرندن وبعض قلعه قپولرندن درون قلعه‌يه بالدخول شهره يايله‌رق آنى ضبط ايله

[°] « منجم باشى » تاريخنده يوم فتحك ٨٥٧ سنهٔ هجريه‌سى جماذى الاخرينك يكرمى يدنجى صالى كونى اولديغى كوسترلمش وسائر بعض كتب تواريخده يوم فتح حقنده روايات مختلفه مشهوديمز اولمش ايسه‌ده « خبر صحيح » ده عيناً مندرج وايلروده بواثره دخى منقول اولان عربى العباره استانبول فتحنامه‌سنك يوم فتحى ٢٠ جماذى الاول صالى اولمق اوزره صورت قطعيه‌ده كوسترمكده اولمسنه بناءً روايات سائره‌نك شايان تجويز اولديغى ميدانده‌در؛ مع هذا ايلروده بو خصوصه متعلق اوله‌رق بر بحث مخصوص قلمه آلنمش اولمغله اورايه مراجعت اولنه‌بيلور.

اولان والیوم محلنده مهر ماه سلطان جامع شریفی بولنان سن ژورژ کلیساسی اولمق لازم کلمکده‌در . بونك یرنده سلطان مشار الیه حضرتلری برمعبد عالی کورمك آرزو ایتمش اولسه کرکدرکه وقتیله اخشاب سقفلی خراب بر بنا اولان معبد مذکور مؤخراً قانونی سلطان سلیمان حضرتلری زماننده کریمه‌لری مهر ماه سلطان حضرتلری طرفندن یرلیلردن مبایعه‌اولنوب شبهه‌سز یوم فتح ودخولی مخطر اوله‌جق برنشانهٔ سنکین ابدیت براغلمق اوزره یرینه الیوم « مهر ماه سلطان جامع شریفی » دینلان معبد عالی معمار سنان معرفتیله انشا ایتدیریله‌رك اخلافه یادکار ایدلمشدر] .

باجمله رجال واعیان دولت ایله شهره داخل اولان حضرت پادشاه تواریخ رومیه واجنبیه‌دن مقتبس تفصیلات آتیه‌دن مستبان اوله‌جغی اوزره انواع هیاکل ومونومانلرله مزین اولان «فوروم» نامنده کی بیوك میدانلری ، او وقته کوره عالی دینه بیله‌جك کارکیر ابنیهٔ مکمله‌یی[*]، آچیق وکنیش سوقاقلری، برخیلی معابد لطیفه واویون محللرینی، دوائر مخصوصه‌یی تقدیر ایله مشاهده بیوردی ؛ بویله اقلیم مانند بر شهر عظیمی جناب منعم متعالك کندوسنه مسخر ، امت جلیلهٔ عثمانیه‌یه بخش واعطا بیوردیغنه پك چوق شکرلر ایتمش وایلروده تفصیل ایدیله‌جکی اوزره بر مدت شهرده قالدقدن صکره منجم باشی تاریخنك وسائر بعض آثارك روایتلرینه کوره ینه چیقوب اردوکاه همایونی تشریف بیورمشدر .

« ژوآننه‌ن » طرفندن یازیله‌رق پارسده طبع وتمثیل ایدلمش اولان « تورکی - Turquie » نام عثمانلی تاریخنده : سلطان محمد خان حضرتلرینك آلای والای ظفر ایله طوپقپودن شهره داخل اولدقدن صکره آیاصوفیه اوکنده توقف بیوردقلری و آتلرندن اینه‌رك کمال تقدیر ایله معبد مزبورك هرطرفنی طولاشدقلری وبعده شمدیکی طوپقپو سرای همایونك قدیماً محلنده کائن وانواع زیب وزینت ودارات واحتشاماته مستغرق بولنان قسطنطین سراینه کیتدکلری بیان اولنه‌یور ایسه‌ده حضرت پادشاهك ایاصوفیه‌یی زیارتدن صکره تشریف بیورمش اولدقلری سرای ایمپراطوری حقنده مورخینك بیاناتی یکدیکرینه توافق ایتمامکده وانلردن بعضیلری سرای مزبورك ادرنه قپوسی جوارنده بولنان تکفور سرایی [بلاکرن سرایی] اولدیغنی وبعضیلری قدیماً سلطان احمدمیدانی ایله آخور قپو آره‌سنده بولنان و «سرای کبیر» دینلان سرای جسیم وبعضیلری دخی الیوم مقام سرعسکرینك بولندیغی محلده قدیماً موجود اولان بر سرای ایمپراطوری ایدوکنی بیان ایتمکده‌درلر [ایلروده بو بابده تفصیلات اعطا اولنه‌جقدر] ؛ برده منجم باشی تاریخی مثللو بعض تاریخلر حضرت پادشاهك ایاصوفیه‌یی زیارت ایلدکدن وداخل شهرده بر مدت قالدقدن صکره سرای ایمپراطوریده اختیار اقامت ایتمیوب اردوکاه همایونه عودت بیوردقلرینی بیان ایده‌یورلرکه بو بابده دخی ایلروده ایضاحاته تصادف اولنه‌جقدر .

[*] بو نوع بنالردن زمانمزه قدر قالمش اولان بعضیلری الیوم جبالیدن بلاطه طوغری ممتد اولان جاده تعقیب ایدلدیکی حالده صاغ وصول طرفلرده مشهود اولور .

بوندن بشقه مورخينك ـ حضرت فاتحك ایاصوفیه‌یی زیارتی وسرای ایمپراطوری‌یه عزیمتی حقنده‌کی ـ اقوالی دخی یکدیکرینه تماماً توافق ایتمامکده‌در : انلردن بعضیلری مشار الیه حضرتلرینك شهره داخل اولدقدن صکره طوغریجه ایاصوفیه‌یه عزیمتله معبد مزبوری زیارت واوراسنی جامع شریفه تحویل بیوروب بعده سرای ایمپراطوری‌یه عزیمت ایتدکلرینی وبعضیلری دخی اولا سرای ایمپراطوری‌یه عزیمت ایدوب اوراده برمدت قالدقدن صکره چیقوب مدایحی دیللرده داستان اولان ایاصوفیه دیرینی کورمك وایفای شکر ومحمدت ایله اوراده اعلای کلمة الله ایلمك ایچون معبد مزبوره توجه ایتمش بولندقلرینی بیان ایده‌یورلر .

[« هامر » و « لامارتین » ك بو بابده اعطا ایتدکلری معلومات ایلرویه درج ایدلمش اولمغله انلردن بر قرار قطعی چیقاریله بیلور] .

بعضیلرینك اقوالی ایلروده مندرج اولان بر طاقم مورخینك بیاناتنه کوره عساکر عثمانیه‌نك قلعه بدنلرندن درون قلعه‌یه کیردکلری اثناده ایاصوفیه‌یه التجا وتحصن ایلمش اولان برخیلی یرلی اهالی وعسکر بر ایچ قلعه طرز وصورتنده متین اولان معبد مزبوری نهایت قان دوکلمکسزین علی طریق الاستیمان تسلیم ایلمش اولملریله حضرت پادشاه اورایه وصوللرنده آتلرندن اینه‌رك همان معبده داخل اولمشلردر. مع هذا اورایه التجا ایدنلرك مدافعه ومقابله‌یه دوام ایتدکلرینی وبناءبرین معبد قپولرندن بعضیلرینك جبراً آچیله‌رق درونه انجق بو صورتله حرباً کیریله‌بیلمش اولدیغنی بیان ایدن ذوات ده وار ایسه‌ده ... ـ ... ـ ... ...

ژونکیه‌ر ، اولیا چلبی کبی مورخین ومحررین اجنبیه وعثمانیه دخی واردر [*]. ایلروده‌کی بیاناتدن مستبان اوله‌جغی اوزره « لامارتین » ایاصوفیه ساحه‌سنك هیچ برانسان دمی ایله لکه‌دار اولمامش ایدوکنی صورت قطعیه‌ده بیان ایتمکده و « هامر » وسائر آوروپا محررین مشهوره‌سنك اوراده مقاتله وقوعندن بحث ایتمیه‌رك بو بابده هیچ برشی دیمامله‌رینه باقیلورسه انلرجه دخی بو یولده بر حادثه وقوعبولمدیغنی تظاهر ایتمکده‌در. مع هذا ایاصوفیه ملتجیلرینی بسبتون بیچاره وشایان مرحمت کوسترمك ایچون انلرك مدافعاتده بولندقلرینی مورخین قدیمه وافرنجیه‌نك بسبتون کتم ایلمش اولملری دخی مستبعد دکلدر .

بیوك آنسیقلوپه‌دی دیورکه : حضرت فاتح ادرنه قپوسندن شهره داخل اولدقدن صکره ایاصوفیه‌یه طوغری توجه ایتدی؛ معبد مزبوره برمنلا موقع خطابته چیقه‌رق اوراده دین اسلامی اعلان ایلدی؛ عثمانلی ایمپراطوری

[*] اولیا چلبی‌نك روایتنه کوره : ایاصوفیه‌نك ایچنده وجوانب اربعه‌سنده ساکن اولان رهابین، پك چوق اهالی عثمانلیلرك شهره دخولی اوزرینه متین ورصین بر قلعه شکل وصورتنده اولان اشبو معبدك ایچنه قپانه‌رق طاملردن ، قله‌لردن عساکر عثمانیه اوزرینه زنبرك ، نفت وقطران ، طاش یاغدیره‌یورلردی ؛ بناءبرین بوراده عظیم بر محاربه اولمش وعثمانلیلرك کوستردیکی زور بازوی سلیمانیه‌یه بودیر مستحکمك متین قپولری‌ده مقاومت ایده‌میوب محاصره‌نك اللی اوچنجی کونی بورایی دخی تسلیم اوله‌رق معبدك آچیلان قپولرندن عساکر عثمانیه طاقم طاقم معبده داخل اولمشدر .

غریبدرکه اولیا چلبی اقامتکاه قیصرینك دخی حرباً فتح وضبط اولنمش ایدوکنی بیان ایده‌یور ؛ دسترس اولدیغمز تاریخ کتابلرنده بو بابده هیچ معلوماته تصادف ایتمدك .

« اوته‌ل » دینلان خراب محلك اتكنده اداى صلوة ایلدی . [جمعه نمازی اولسه‌ كركدر].

بعض تواریخ عثمانیه‌نك اعطا ایتدكاری معلوماته كوره : { حضرت فاتح الای والا ایله شهره داخل اولدقدن صكره طوغریجه سرای ایمپراطوری‌یه توجه ایتمش واورادن چیقد- قدن صكره ینه الای والا ایله ایاصوفیه معبد لطیف وجسیمنده اعلای كلمة الله ایلكه عزیمت بیورمشدر :

حضرت پادشاه درون معبده داخل اولنجه اللرنده‌كی لوای شریفی محراب محلنه دیكدیلر . درون معبده‌ ایلك اذان محمدی اوقوندی ؛ اون بر عصرلق اومعبد بی منندك ایچی نور محمدی ایله طولدی . فوز وفلاحك انجق شهر اه توحید وهدایتده بولنه‌جغندن درون معبدده عمرلرنی عبادتله كچیرن نیجه رهابین ، اون بر عصرلق [١] شئونات عالمی كورن او معبد جسیم شوصورتله خیر ایدلمش اولدی[٢].

[١] ایاصوفیه معبدی هجرت نبویه‌دن ٢٣٤ سنه اول بنا وانشا اولنمشدر .

[٢] اولیا چلبی ایاصوفیه‌نك صورت استیلاسندن بحث ایدركن دیبوركه: ابوالفتح دال تیر كش اولوب درت جناحلی برخدنكی [اوق] علامتم اولسون دیو ایاصوفیه قبه‌سنك اورته‌سنه آتدی . حالا علامت تیر محمدخان اوراده نمایاندر . بوصره‌ده بر خنكار صولاغی صاغ الی دم دشمنه بولادی ؛ فاتحك حضورنده او الی بیاض برمرمره اوره‌رق اورایه پنچه‌سنك شكلنی نقش ایله الی الابد اخلافه مدار تخطرات اوله‌جق برعلامت وضع ایلدی ؛ اول صولاق پنچه‌سی حالا موجود اولوب تربه قپوسندن ایچری كیرلدكده صاغه كلن كوشه‌ده اوچ آدم قدی بر یوكسكلكده ظاهر وباهردر . [استانبول سیاحلرینه مخصوص اولان سابق الذكر « ژوآن » رهنماسنده مذكور پنچه‌نك بشقه بر ذاتك نقش دستی اولدیغی اولدیغی مندرجدر .]

حضرت فاتح ایاصوفیه‌نك درونی طولا- شه‌رق بدایع انشائیه ومعماریه‌سنی عریض وعمیق تدقیق وتماشا ایله جمله‌سنه جداً حیران اولمش وعجائب سبعهٔ عالمدن معدود اولان بویله برمعبد لطیفی ، بویله بریكانهٔ روزكاری اهل اسلامه نصیب واحسان بیورمسندن طولایی جناب قادر متعاله بیكلرجه شكر ومحمدتده بولنمش ، سجدهٔ شكرانه قپانوب ایكی ركعت صلوة حاجت قیلمشدر .}

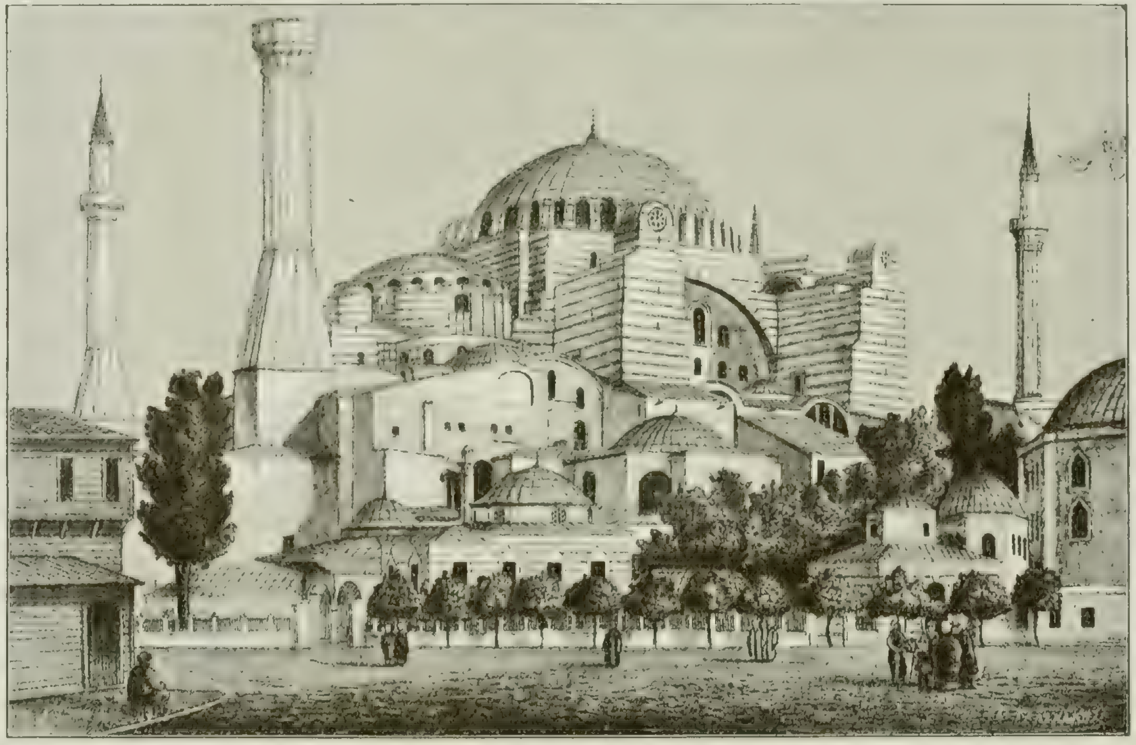
انشا ایتدیكی ایاصوفیه معبد جسیم ولطیفنك حضرت سلیمان علیه السلام طرفندن بنا اولنان مسجد اقصایه جسامت وتزیینا- تجه فائق اولدیغی كمال غرور وافتخار ایله كورن بانیس قیصر « ژوستینیه‌ن » ابراز مفاخر ضمننده مشار الیه حضرتلرینك نامنه خطاباً :

{ ای سلیمانه عالم ! ایشته راه حقه

خدمت بولنده سنی كچدم ! »

بولنده ادارهٔ مقال ایتدیكی بعض كتب وآثار رومیه‌ده وبالخاصه آوروپالی استانبول سیا- حلرینه مخصوص اولان «ژوآن» رهبرنده مصادف انظار دقت ناچیزانهم اولدیغی صره‌ده برشی وارد خاطر عاجزانهم اولدی كه او دخی حضرت فاتحك دخی ایاصوفیه‌یه دخوللرینی متعاقب بانیسی اولان قیصر « ژوستینیه‌ن » خطاباً :

{ ای بانئ شهیر ! سلیمانه عالمه رغماً یاپوبده درونده حوه دقیقتی تماماً ادخال ایده‌مدیكك شوادده بر عصرلق معبد لطیف وجسیمنك اچنه ذره‌سنده كرمسنه قدر بتونه كائناتك شاهد اولدیغی ، هر درلو معارف

آیا صوفیه جامع شریفی

هجرت نبویه‌دن ٢٣٤ سنه مقدم انشا اولنوب مؤخراً محترق اولمغله روما ایمپراطورلرندن « ژوستینیه‌ن » طرفندن شمدیکی طرز وصورتنده انشا اولنوب ٨٥٧ سنهٔ هجریه‌سنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن جامع شریفه تحویل بیورلمش و پادشاهان آل عثمان طرفندن بعض علاوات ایله بالدفعات تعمیر ایدلمشدر . الیوم ١٥٥٤ سنه‌لك برمعبد عالیدر

بشريه غاية الغايانك دليل وبرهانه بولنديغى وحدانيت مطلوبه جناب رب كبريا انوار نجات بخشاسنى ادخال ايتمك صورتيله بنده سنى يكدم ! }

ديمش اولسه ايدى البته بر حقيقت مطلقه‌يى سويله‌مش اوله‌جقلردى صورتنده بر حسبحالدن عبارتدر .

بعض مورخين عثمانيه ديمورلر كه : فاتح غازى بو معبد لطيف قديمى درحال تلويثات عدواندن، اصنام واوثاندن تطهير ايتدى ؛ محال عديده‌سنده عنبردان ومجمره‌لر ايله عود وعنبرلر ياقديروب جامع ايچنده غزات مسلمينك دماغلرينى معطر قيلدى ؛ همان بر محراب ومنبر ومحفل ومناره ياپيله‌رق اول مقام بهشت ارتسامك سريعاً عبرتماى خلد برين بر جامع مسلمين حالنه افراغنى فرمان بيوردى [١].

خيرالله افندى تاريخنده دينله‌يور كه : حضرت فاتح اياصوفيه‌يى نظر تعجب و افتخار ايله كوزدن كچيردكلرى اثناده بر عسكرك النده بر بالطه ايله مرمرلردن بردانه‌سنى چيقارمقده اولديغى كوردكلرنده كندوسنى فوق العاده تكدير ومجازات ايده‌رك قدر دان اولدقلرينى خلقه كوسترمشلر وهمان جامع اولمق اوزره تعيين محراب ومنبر ايله ايكندى نمازينى اورادة ادا بيوروب ايلك جمعه نمازينك اول معبد قديمده ادا اولنه‌جغنى اعلان بيورمشلردر .

ينه مذكور تاريخده [جلد ٧ ـ صحيفه ٨١] دنيله‌يوركه : ايمپراطورلرك هر برى معبد مزبورى تعمير ايتديردكجه كندولرينك رسملرينى ـ ياپدردقلرى جهتك مناسب بر طرفه ـ موزائيق اوله‌رق رنكلى جام پارچه‌لرندن ترسيم ايتديررلر ايدى ؛ حضرت پادشاه بو كبى موزائيق تصويرلرله مالى اولان اياصوفيه‌نك اصول مذهب و آيينه مخالف ومغاير شكلنى تبديل ايله منبر وكرسى وضع ايدوب قصور شيلرينى حالى اوزره ترك وابقا ايتمش ايدى .

قونت « سه‌كور » روماشرق ايمپراطورلغى تاريخنده ديركه :

سلطان محمدخان حضرتلرى روملر طرفندن « Second firmament — قبه سماى ثانى » ناميله توسيم ايديلن اياصوفيه معبد لطيفنى تطهير وروايح طيبه تعطير ايتدردكدن صكره معبد مزبورك استانبولده مسلمانلرك باش جامعى اولمسنى آرزو وفرمان بيورمشدر . [فى الحقيقه دور فتحدنبرو اياصوفيه معابد عثمانيه‌نك برنجيسى عد ايديلوب بو جامعك كرسى شيخى تشريفاتده ديكرلرينه تقديم ايلر .]

فرانسز اديب شهيرى «لامارتين» طرفندن حضرت فاتحك درون شهره صورت دخوليله

[١] استانبول فتحندن باحث بعض آثار خصوصيه‌ده : حضرت فاتحك اياصوفيه‌يى سير وتماشا ايدركن ترلر ديرك نام محلده « ياودود » حضرتلرينك جسدلرينى كورمش اولدقلرى ومشار اليهك حين محاصره‌ده درون قلعه‌ده بولنان وعلى رواية محصورلره آچيان اعزه‌دن ايدوكى بيان اولنه‌يور ايسه‌ده مشاراليه حضرتلرينك اليوم ايوب سلطان جوارنده دفتردار قربنده واقع ياودود اسكله‌سى جوارنده‌كى تربهٔ شريفه‌لرينى زيارتمزده سنك مرقد شريفى اوزرنده حضرت فاتح ايله برابر استانبول محاصره‌سنده حاضر بولنان مجاهديندن اولدقلرينى بالذات اوقومش اولديغمزدن روايات معروضه‌نك صحيح اولمديغى تأمين ايده‌بيلورز [ايلروده مشاراليه حقنده يازيلان بر بحث مخصوصه مراجعت] .

مشهوداتی وایا صوفیه‌یی صورت استملاکی حقنده اعطا ایتدیکی تفصیلات بعض نکات دقیقه‌یی حاوی وحائز اهمیت مخصوصه اولمسنه بناءً بالترجمه آنی‌یه درج ایدلمشدر .

بو ادیب دیورکه :

{ . . . فاتح سلطان محمد خان حضرتلری کندی‌دولتنه تخصیص بیوردیغی پایتختك کندی اوکنده دوچار خرابی اولمسنه مساعده ایتمك ایسته‌میوردی ؛ نظام واسایشی یکیدن تأسیس ایچون کندی وزراسیله پرنسلرینك ، جنرا - للرینك ، یکیچریلرینك باشنده اولدیغی حالده فتح کونی اقشامه طوغری استانبوله داخل اولدی . بروسه‌نك عرب سیستمنده‌کی مزینات نفیسه ولطیفه‌سنك غیری بر صورتده تزییناته مالك اولان استانبولك شاهانه دینه بیله‌جك مونومانلری ، جسیم قبه‌لی بنالری ، سرایلری ، بغچه‌لری ، عمومه مخصوص بیوك میدانلری ، آنی تهآترولری سلطان محمد خان حضرتلرینك انظار تقدیر وحیرتلرینی جلب ایتمش و بر عتیقه‌دکی ایکی بیوك ایمپراطورلغه عائد شرق وغرب کلیسالرینك مرمر وطونجدن مصنوع آثار بدیعه‌سی صنایع غریبه‌ده‌کی کمالاتی نظرلرنده بر قات دها اعلا ایلمش ایدی .

فاتح مشارالیه حضرتلری آثار مشهوده‌سی روما ایمپراطورلغی مخطر اولان استانبول زمیننك راکب اولدیغی اسب شهامت ایاقلرینه جولانگاه اولدیغی کورنجه کندوسنك « روما شرق ایمپراطوری » اولمش ایدوکنه قناعت قطعیه کتیرمش ایدی[١]. اولوقت ـ قبه‌سیما اولان بر سرای عالینك مرمر دوشه‌لی بر صالونی دیمکه سزا اولان ـ هیپودرو میداننی [قدیماً سلطان احمد جامعی محلنی دخی احتوا ایدن واطرافی بیض‌الشکل براحاطه دیواری ایله محاط بولنان آت میدانی] کچر ایکن بو میدانك مستغرق اولدیغی هیکلتراشلق آثار نفیسه‌سی حضرت پادشاهك نظر استغراب وتقدیرینی جلب ایتمش ایدی [٢].

کندی قاعده‌لری وپایستونلری اوزرلرنده بولنان قیصرلر ستاتولرینه هیچ بر تجاوز وقوعه کلمدی . یکدیکرینك کوکده‌سی اطرافنه صارلمش ودیللرینی مذکور میدانك اوچ جهتنه طوغری اوزاتمش اولان اوچ یلانلر هیکل عجیبی کوریلنجه افسونکارانه اولان بو تصویر کندوسنه پرستش

---

[١] بعض محررین مشهوره دیورلرکه : اکر فاتح مشارالیه حضرتلری اولوقت کندولرینك روما شرق ایمپراطوری اولدقلرینی صورت قطعیه ورسمیه‌ده اعلان بیورمش اولسه‌لر ایدی غربیونك نظرنده اسکی روما شرق ایمپراطورلنی قبول اسلامیت ایتمش اوله‌جق ، روما ایمپراطورلنی آوستریالولره کچمامش بوله‌جق وبوندن دخی عثمانلیلر ایچون منافع لاتحصی حاصل اولمش اوله‌جق ایدی . بیوك آنسیقلوپه‌دی دیورکه : حضرت پادشاه اسکی بیزانسك علامتی اولان هلالی قبول ایتمش وفقط کندی مارقه‌سنی یعنی محمدیلکی بلده اوزرینه وضع ایلمشدر . بیوك آنسیقلوپه‌دی شو افاده‌سیله دولت عثمانیه‌نك روما شرق ایمپراطورلغی مقامنه قائم اولمق ایستمش اولدیغنی ایما ایده‌یور .

[٢] الیوم دخی موجود بعض آثاره نظراً لامارتینك شو بیاناتنده دخی مبالغه وادیسنه صاپمش اولدیغنه حکم اولنه‌بیلور .

اولنان برصنم مطلسم ظن اولنمغله برتبرك حواله ایدیلان برضربه‌سیله مزبور ییلانلردن برینك چكه‌سی كسر ایدلمشدر .

[ژوآن رهبرنده اوچ ییلانلر ستونی باشنك دوزيفتحدن دها اول كسرایدلمش اولدیغی كوستریلیور .]

حضرت فاتح قسطنطينك سرايته دخولدن اقدم استانبولده دین اسلامی رسماً اعلان وتأسیس ایچون آتی ایاصوفیه معبدینه یعنی مغلوبلرك طوافكاهنه توجیه ایلدی . درونندە معبدك قیمتدار بر مرمرینی كسر واخراجه جالیشان برمتجاوزی كورو ب « ابنیهٔ عالیه‌نك بكا عائد اولدیغی بیلمیورمیسین ! » خطابیله آنی شدتله تكدیر وتأدیب ودوچار مجازات ایلدی [*] .

سلطان محمد خان حضرتلری معبدك جسامتی ، قبه‌نك ترفعی والحاصل مصر ، بعلبك ، آیاثلوغ معبدلرندن چیقاریلوب كتیردلمش اولان ــ صماقیدن وقرمزی مرمر ویا سربانتین دینلان قرمزی بنكلی صماقیدن معمول ــ یوز یدی عدد ستون واسطه‌سیله سمایه طوغری یوكسلوب كیتمش بو معبد عظیمك هر طرفنی كمال حیرت وتحسین ایله تماشادن صكره معبدك « اوته‌ل » دینلان محراب محلی اوزرینه چیقدی وتصویر پرستلكدن معبدی ابدیاً تطهیر ایچون اوراده دین اسلام اوزره دعا [ایفای فریضهٔ صلوة] ایلدی ؛ سائر بر چوق ادیانك معابدی انقاض وبقایاسندن مركب وفقط او معبدلردن دها عظمتلی وجلیل اولمق اوزره انشا قلنمش بو معبدك استانبولده فاتحنك برنجی جامعی اولمسنی فرمان ایلدی . مؤذنلر [یعنی مسلمینی صدای بلند ایله جناب خالق اعظمه عبادته دعوت ایدیجی اولان نادیلر] حضرت پادشاهك امریله قبه‌نك تپه‌سنه چیقدیلر ورومای شرق ایمپراطورلغی پایتختك او آره‌لق ایصسز وحالی قالمش اولان سوقاقلرینه برنجی دفعه اوله‌رق « لااله الا الله ، الله اكبر وحده ، حی علی الصلوة » صدالرینی عكس ایتدردیلر .

صلیبلر طیشاری چیقاریلوب معبد برچوق تصاویردن ، بین النصارا مقدس عد ایدیلان اشیادن ، الحاصل یرلیلرك طاپمقده اولدقلری هرشیدن تخلیه ایدلدی . اوقومقده اولدیغی لاتینجه وفارسیجه یازلمش تاریخ كتابلرندن اقتباس حسیات عالیه ایتمش اولان حضرت پادشاه كمرلرك تزییناتی ، تابلولرنی [رسملرنی] تشكیل ایدن رنكلی جامدن [سیرچه‌دن] موزائیقلرك قطع واخراجنه مساعده بیورمیوب فقط انلر ایچنده ابقاسی مجاز اولمیانلرك نظردن غائب اولمق اوزره انجه كیرچ طبقه‌سی [بادانه] ایله ستر ایدلملرنی فرمان بیوردی . حضرت پادشاهك معبدنده بولندردیغی بعض ایتالیانلر وروملرك روایتنه نظراً سلطان مشار الیه حضرتلری مزبور موزائیقلرك سوكلمسی تشبثنده بولنان معمارلره خطاباً : « طوریكز !

[*] استانبول سیاحلرینه مخصوص « ژوآن » رهبرنده حضرت فاتحك آتیله معبده داخل اولدیغی و بر مصاله كوزه‌ده یطریقك یان نردبانلرك برندن قورشونلغه چیقه‌رق كویا پرواز ایتمش بولندیغی بیان اولنه‌یور . بویله هزیان مقوله‌سی ترهاتك صكره‌دن اویدیرلمش اولدیغنه الیوم كمسه اشتباه ایتمز . معبده آت ایله كیرلمك روایتی بر كذب صریحدر ؛ بالعكس تكفورلرك معبدك غرب شمالی كوشه‌سنده كی آت كچه‌جك درجه‌ده كنیش ودولامباج رامپه‌دن ایكنجی قات رواقلرینه چیقار اولدقلری منقول ومتواتردر .

بوموزائیق تصویرلری بادئ ذنوب اولمامل‌ری ایچون بر کیرج طبقه‌سیله اورتمك ایله اکتفا ایدیکز ! خارق العاده اولان بو بوقاشه‌لری قوپارمییکز ! . . . . » دیه‌رك بدایع پرورلکلرنی اثبات و ارائه بیورمشلردر .

پطریقه مخصوص کرسی اوزرینه امام چیقه‌رق حضاره آیین اسلام اوزره وعظ ونصیحت وقسطنطنینك صباح وقتی رهبانه اجرای مراسم وداعیه ایتدیرمش اولدیغی عین محراب اوزرنده حمد وثنای باری دعاسنی رفع اجابتكاه جناب رب عزت ایلدی ....}.

مورخ شهیر آلمانی « هامر » دولت علیهٔ عثمانیه تاریخ مشهورنده وقایع معروضه‌یی - قدیم بیزانس مورخلری آثارینه مستنداً - من کل الوجوه جالب دقت بر باشقه طرزده تصویر وغرضکارانه برخیلی تفوهاتده بولنمغله برابر جالب انتباه اوله‌جق بر خیلی موادی بیان وتقریر ایلیور . افاداتنك مهملری بالترجمه آتی‌یه درج ایدلمشدر .

« هامر » دییور که :

{ سلطان محمد خان حضرتلری کونك اورته‌سنه طوغری شهرك بسبتون کندی عساکری یدتصرفنه‌کچدیکنه آکاه اولدقده [*] کندی وزرلری ، پاشالری وعساکر خاصه‌سی ایله محاط اوله‌رق طوپقپودن شهره داخل اولدی. یورویش ظفرکارانه ایدی. وجه معروض اوزره ایاصوفیه پیشکاهنه واصل اولدقده شرقك اشبو معبد لطیفنی تحت تصرفه آلمق ایچون آتندن ایندی . معبدك کوزلری قماشدیران تزییناتنی تقدیر وتحسیندن کندینی آله‌مدی . معبده بر استنادکاه تشکیل ایدن یوز یدی عدد ستون ایله معبد درونده‌کی الك نادر مرمرلردن یاپلمش قاپلامه‌لر [۱]، معابد قدیمه‌دن چیقاریله‌رق استانبوله نقل ایدلمش سکز عدد پورفیردن معمول ستون [۲] ، جمله‌سی مختلف الالوان کسمه جام پارچه‌لرندن یاپلمش موزائیق تشکیل ایدن مذهب نصارایه متعلق تابلولر [وقایع انجیلیه‌یی ، حواریون ایله حضرت مریم ومسیحی تصویرایدن رسم لوحه‌لری] صورت مخصوصه‌ده اوله‌رق سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك نظر دقتلرینی جلب ایتمشدر .

[*] « هامر » تاریخی جلد ثانیسنك ۳۳ نومرولی ذیلنده شویله دینه‌یور : هجوم مایس آینك نهایتنده شفق سوکرکن باشلادی. اوموسمده کونش آلافرانغه ساعت بشدن اول طلوع ایدر . روم مورخین قدیمه‌سندن Phranzes ك تاریخنه کوره (صحیفه ٦٤) عثمانلیلر کونشك طلوعندن ایکی بچق ساعت کچدکدنصکره [یعنی آلافرانغه صباحك ساعت یدیسنه طوغری] داخل اولدیلر . [حالبوکه اولجه دینلدیکی اوزره فتحنامه‌ده فتحك طلوع شمسدن اول وقوعه کلدیکی محرردر.]

[۱] آثار افرنجیه ورومیه‌ده اشبو قاپلامه‌لرك : Marbre Serpentin دینلان مرمر، Synada نك یشیل قرمزی مرمری ، Laconie نك یشیل مرمری ، Libie نك مائی مرمری ، بوسفورك [بوغاز ایچنك] بیاض مرمری ، تسالیا ایپر ومصرك کوکبلی غرانیتی مثللو الك نادر مرمرلردن انشا اولندیغی کوستریلیور . مع هذا مرمر تقلیدی حرج ایله یاپلمش قاپلامه‌لر دخی کثیر اولدیغندن مورخینك بوبابده‌ده طریق افراطه صاپمش اولدقلری اونوتلمامیلدر .

[۲] مورخین ومحررین اجنبیه‌یه کوره بوستونلر : بعلبکده Aurélien طرفندن انشا قلنمش کونش معبدندن و آیاثلوغ [Ephèse] ، سیزیق [Cyzique]، اسکندریه، تروو ا [Troas]، آتنه ، سیقلودیس [Cyclodes] معابدندن چیقاریله‌رق استانبوله نقل ایدلشلردر .

ساطان محمد خان حضرتلری بعده معبدك غاله‌ریلرینی [فوقانی رواقـلرینی] وزیر زمینده‌کی کمرلرینی نظر تدقیقـدن کچیردی . قبه‌دن اشاغی اینرکن برنفرك قیمتدار طاشلردن برینه ایراث مضرت ایتدیکنی کورملریله آنی شدتله توبیـخ ودوچار مجازات ایلدی .

حضرت پادشاه معبدی کاملاً طولاشه‌رق زیارت وتدقیقـاتلرینی اکمال بیوردقدن صکره نزد همایونلرنده بولنان مؤذنلردن برینه اذان شریف اوقویه‌رق مسـلمینی عبادته دعوت ایتمه‌سنی امر ایتـدی . بالذات کندوسی مثال کوستره‌رك « اوته‌ل » [محراب محلی] اوزرینه چیقوب عبادت ودعا ایلدی [*] . ایشـته « آیاصوفیـه — Sain-teSoph'e » معبدنده دین محمـدی وجه معروض اوزره حکمفرما اولمغه باشـلایوب معبد مزبورده روملر ایله لاتینلرك دوام ایده‌کلن مباحثـات ومنـازعات مذهبیه‌سی « لا اله الا الله » کلمهٔ توحیدی ایله حل وفصل ایدلمش اولدی .

روم مورخین قدیمه‌سـنك بیاناتنه کوره کویا معبد مذکورك پلانی برملك اعطا ایتمش وانشـاسی ایچون لازم کلن آلتونلر سمادن کوندرلمش ایمش .

ایاصوفیه معبدی بیوك قسطنطینك زمان حکو- متنده بنا اولنمش ایسه ده برعربده زماننده ایکی دفعه محترق اولمش وبرحرکت ارض ایله سقطلنمش اولدیغندن « تئودوس » و « ژوسـتینیه‌ن » طرفلرندن تکرار بنـا وانشـا قلنمشدر [١] [ایلروده بحث مخصوصـنده معبد مـذکور حقنده اعطا اولنان تفصیلاته مراجعت] .

بیزانتینلر زماننده دولت ومذهبـه متعلق مراسم عظیمه وایمپراطورلرك تتوجی، مظفریتلری ، ازدواجلری مراسـمی مثللو مراسم مهمه و بوندن بشقه « سینود » دینلان مجالس روحانیهٔ عظیمه ایچون یالکز بومعبد استعمال اولنور ایدی . معبد مزبور بتون خرستیانلق عالمنده آثار معماریهٔ مقدسه‌نك الك کزیده‌سی طانمقده ایدی . عثمانلیلر اشبو بنایه لازم کلن حرمت وتعظیمده قصور ایتمامشلردر . سائر معـابدن بر طـاقلری دخی جامعـه تحویل اولنمش وقدیماً « آقرو پولیس » دینلان سرای برونـده بولـنان VîergeHodegetria نام معبدده بولنان بر ستاتو یدعثمانیه‌یه کچمشدر . روم قیصرلری سفره داخل اولدقلری ومظفراً

[*] بیزانس مورخین قدیمه‌سندن Ducas نام مورخك تاریخنـدن [صحیفه ١٦٨ مراجعت] مقتبسدر . بوافاده فاتح حضرتلرینك بالذات ایفای وظیفهٔ امامت ایتمش اولمسی احتمالنی خاطره کتیرمکده‌در.

[١] تقویملرمزك اعطا ایتـدیکی معلوماته کوره ایاصوفیه معبدی هجرت نبویه‌دن ٢٣٤ سنه مقدم انشا اولنمش وشوحالده تاریخ انشاسندن شمدی‌یه دکین ١٥٥٣ سـنه مرور ایلمشدر . مع هذا کرك قیصرلر وکرك پادشاهان آل عثمان حضراتی طرفندن بالدفعات صورت مکمله‌ده تعمیر ایدلشدر .

« هامرك » ك روایتنه کوره اسکی بیزانس شهری بیوك قسطنطین طرفندن یکیدن انشاسندن ١١٢٥ سنه مرور ایلدکدن صکره عثمانلی النه کچمشدر .

عودت ایلدکلری وقتده اشبو ستاتویی اردونك اوکنده کوتوریرلر ایدی [٠] } .

{٢٧} ـ تأمین آسایش بلده وحضرت فاتحك داخل شهرده جولانی ـ « غراندوق نوتارا » حقنده کی عاطفت پادشاهی ـ صوڭ قیصر والنك مدفنی

« لامارتین » تاریخ مشهورنده دییورکه : { فتح کونی اغتنامات حربیه وشهرده حصوله کلمش اولان عدم انتظام کیجه‌نك وسوایله دوچار تعطیل اولدی : اهالینك کندی خانه‌لرنده هر نوع معاملات تحقیریه‌دن ، تجاوزدن مصون قاله‌جقلری تأمین اولندی ؛ غائله‌ده صاقلانمش ویا اورایه التجا ایتمش اولان اعاظم رجال حکومت ، سناتو رجالی شهره عودت ایده‌رك میدانه چیقدیلر .

سلطان محمد خان ثانی حضرتلری : دولت ایمپراطوریه‌نك ایمپراطوردن صکره اك بیوك آمر وضابطی ، امیرالی اولان وصوڭ ایمپراطورلر زماننده پك زیاده اجرای حکم ونفوذ ایده‌رك بر ثروت عظیمه اکتسا ایلمش بولنان « غراندوق نوتارا » یی حضور همایونلرینه جلب بیوردی . « نوتارا » تکفور سراینده صاقلانمش اولان خزائن ایمپراطوریه‌یی حضور حضرت پادشاهی‌یه عرض وتقدیم ایلدی . حضرت پادشاه لسان رومی اوزره اکا خطاباً : « شو بر بیغین آلتونی نه ایچون افندیکزك خدمتی یولنده استعمال ایتمدیکز ؟ » دیدی . « نوتارا » شو سؤال پادشاهی‌یه قارشو بر لسان تکریم ایله : « فکر عاجزانه‌مه کوره بو پاره‌لر اساساً سزه متعلق اولدیغندن انلری ذات همایونلری ایچون صاقلایورایدم ؛ جناب الله بونلری سزك ایچون محافظه بیوریوردی ! » صورتنده جواب ویردی . بونك اوزرینه حضرت فاتح براثر انفعال اظهاریله : « اکر جناب الله انلری نم ایچون محافظه بیوردی ایسه اومبالغی بویله طول مدت صاقلامق ، انلرك صاحبی کبی ملاحظه ایتدیککز برذاته مقاومت کوسترمك جسارت کستاخانه‌سنی نصل آلدیکز ؟ » دیدی . « نوتارا » شهرك مقاومتنی قسطنطینك ممتنع التعدیل اولان عناد ومتانته ، عساکر اجنبیه‌نك قیصر

[٠] « قاندی » جزیره‌سنه کیتمك واوراده « ساررا‌سه‌ن » دینلان مجاهدین عرب ایله محاربه ایلمك ایچون کمی‌یه بنمکه حاضرلنان ایمپراطور « بارداس — Bardas » سابق‌البیان « ویه‌رژهوده ـ ژه‌تریبا » ستاتوسنك ایاقلرینه قپانمش ایدی . « آندرونیکوس لانسیه‌ن » نام قیصر « آلکسی فیلانتروپه‌نوس » ك مغلوبیتنه کسب وقوف ایلدیکی وقتده کذلك مذکور ستاتونك اوکنه کله‌رك دیز چوکوب اکا تضرعات وتمنیاتده بولنمش ایدی . الحاصل « له‌ئون ایزوریه‌ن » زماننده استانبولی مجاهدین عربك محاصره ایتدکلری تاریخده ودها صکره « ایساکیوس آنژه‌لوس » زماننده سرکرده « براناس » ك استانبولی استیلاسی وقتنده دشمن عساکری آره‌سنه خوف ودهشت صالمی امیدیله بدنلر اوزرنده کزدیرلش اولان ستاتو ینه بو ستاتو ایدی . شوده شایان دقتدرکه استانبولك پدر حضرت فاتح زماننده‌کی محاصره‌سی اثناسنده مذکور ستاتونك بدنلر اوزرنده کورنمسیله کویا امیر بخاری حضرتلریله درویشلرینه خوف ودهشت طاری اولدیغنه وبنابرین فك محاصره‌یه مجبوریت حاصل اولمش ایدوکنه برلیلر پك بلاهتکارانه بر صورتده اعتقاد ایتمشلر وحالبوکه او آره‌لق آناطولیده مهم بر حادثهٔ حربیهٔ عظیمه ظهور ایتمکله آنی تسکین وبر طرف ایلمك ایچون اردوی همایونك فك محاصره‌یه مجبوریتی نظر تدقیقدن دور طوتمشلردر .

بلده‌سی اوزرنده‌کی نفوذلرینه اسناد ایلدی .

سلطان محمد خان حضرتلری « نوتارا » یی کندوسندن چکنمکه لزوم کورلمیه‌جك درجه‌ده چیین ودنی بولدیغی ودولت ایمپراطوریه‌نك اصلزادکانی آنی عفو ایلك صورتیله تأمین وتطمین ایلك آرزو ایلدیکی اجلدن کندوسنه سربستی ویردی ؛ موجب شرف واعتبار اولمق اوزره نزدینه ترفیق ایلدیکی بر مفرزهٔ عسکریه ایله آنی مطیباً کندی اقامتکاهنه [سراینه] اعاده ایلدی .

حضرت فاتح شهره مظفرانه دخولنك فرداسی کونی آت اوزرنده اوله‌رق سرایدن چیقدی؛ نزدنده بر آز سواری بولندیغی حالده شهری طولاشدی ؛ بو صره‌ده ـ بر مرض مهلکك تأثیریله یتاقده اولان ـ غراندوق « نوتارا » نك فاملیاسی پرنسسی زیارت ایلدی؛ پرنسس ایله‌یك تعظیمکارانه مصاحبت بیوردی؛ پرنسس کندی اوغللرینی حضرت پادشاهه تقدیم ایلدی .

حضرت پادشاه « اوکوستیون — Augustion » میداننده کچر ایکن اوراده‌کی مزیناتدن یالکز « ژوستینیانی » نك صماقی برستون اوزرینه اوطوردلمش اولان والنده حاچلی بر کره‌طوتان آتلی ستاتوسنك قالدیرلمسی فرمان بیوردی . }

مشهور خیر الله افندی تاریخی حضرت پادشاهك « نوتارا » حقنده بیدریغ بیورمش اولدیغی عفو وعاطفتی بیان صددنده دیورکه :

{ قیاصره دولتنك اك صکره‌کی قیصری اولان قسطنطینك هم وزیری وهم رئیس وکلاسی اولان « لوقاس نوتراس » ایله حضرت پادشاهك حقوق سابقه‌سی اولدیغندن « نوتراسك سرایی واولاد وعیالی محافظه اولنسون ؛ کندوسی دخی حیاً اخذ اولنوب کتورلسون! » دیو فرمان بیورمغله اولوجهله اخذ وکرفت اولنه‌رق حضور همایونه ایصال اولندقده « قیصر هانکی طرفه کیتدی ؟ » دیو سؤال ایلدکده « قیصرك تلف اولدیغی مسموعمز اولدی ؛ جسدی آراندیغی حالده بولنور ! » دیدی . صکره حضرت پادشاه موما الیه : « نه ایچون اسفندیار بکزاده‌نك کندی طرفندن اولان افادهٔ دوستانه‌سنه اعتماد ایتمدیکزده مصلحتی بو مرتبه‌یه قدر کتیرمکه سبب اولدیکز؟ » دیدکده : « شهرك تسلیم اولنمیوب بر مقدار دها ثباته دوام ایتمکلکمز ایچون مکتوبلر واصل اولدی ؛ انلره اعتماد ایده‌رك مقاومتده اصرار اولندی ! » دیو جواب ویرنجه خلیل پاشا دخی مجلسده حاضر اولمغله بونی سویلتمیوب دوچار مجازات ایتملی دیدی ایسه‌ده حضرت پادشاه خلیل پاشانك سؤ حالنه کسب معلومات ایلدیکندن سوزنی دیکله‌میوب عکسنی اجرا ایده‌رك « لوقاس نوتراس » ك خانه وعیال واولاد واموال واملاکنه کمافی السابق متصرف اولمسنی فرمان وتنبیه وچوجقلرینه بیکر اقچهٔ عثمانی ویروب امتیازات سابقه‌سنی ابقا وتأیید ایلدی ؛ او اثناده قیصر جسدینك بولندیغی واورخان چلبینك مرتحل اولدیغی خبری واصل اولدی. خلیل پاشا لاجل الاستنطاق حبس ایدیلوب خدمت وزارت محمود پاشایه توجیه وتفویض بیورلدی . }

« هامر » وقايع معروضه حقنده تفصيلات آتيه‌يی اعطا ايده‌يور :

{ حضرت فاتح يوم فتحده شهره داخل اولوب ايا صوفيه معبدينی جامع شريفه تحويل بيوردقدن صكره « لوقا نوتارا — Lucas Notaras » يی نزدينه جلب ايلدی و اكا خطاباً : « فعل وعملكك آثارينه عطف انظار ايده‌يورميسين ؟ شو كوريلن اسيرلر ، شوانسان جسدلری دها وقت وار ايكن شهرك تسليم اولمسنی رد ايتمكلكك نتيجه‌سی دكليدر ؟ » ديدی . « نوتارا » كندولرينه جواباً — باخصوص قيصره قلعه‌يی تسليم ايتمامك خصوصنده جسارت ويرن متعدد مكتوبلرك ورودندن صكره — نه كندوسنك ونه‌ده ايمپراطورك تسليم تصميمنده بولنمغه قدرتياب اوله‌مامش اولديغنی بيان ايلدی . بوسوزلر خليل پاشانك صداقتی حقنده حضرت پادشاهی يكيدن شبهاته دوشوردی ايسه‌ده بنه وقت مناسب بكلندی .

حضرت پادشاه خليجدن چيقمغه موفق اولمش اولان بش جنوز سفينه‌سندن برينه راكباً تكفورك استانبولدن تباعده موفق اولوب اوله‌مامش اولديغنی « نوتارا » دن سؤال بيوردی . « نوتارا » بوكا جواباً : عساكر عثمانيه « شارسياس » قپوسندن شهره داخل اولدقلری صره‌ده كندوسی سرای ايمپراطوری قپوسنده بولنمسی سببيله بوبابده معلوماتی اولمديغنی بيان ايلدی ؛ بواثناده ايدی كه بعض ضابطان نزد پادشاهی‌يه كله‌رك ايكی يكيچرينك محاربه اثناسنده تكفوری تلف ايلدكلرينی بيان ايتمكده بولندقلری اخبار ايلكله [١] حضرت پادشاه همان جسدينك آرانه‌رق بولنمسنی فرمان بيوردی .

« نوتارا » يه كلنجه : حضرت پادشاه آنی عاطفت وعنايتله عفو وآزاد ايتدی وكندوسی ايله اولادلرندن هرينه بيك‌آلتون [Aspres] احسان ايلدی وبوندن ماعدا اموال واشياسنك تجاوزدن مصون قاله‌جغنی ورتب ومناصبنك كندوسنه اعاده واعطا اولنه‌جغنی دخی وعد وتبشير بيوردی .

حضرت پادشاهك اشبو الطاف وعناياتنه قارشو « نوتارا » بيزانس حكومتی مأمورين وضابطانندن الك ايلرو كلنلرك دفتر اساميسنی حضرت پادشاهه عرض وتقديم ايلدی [٢] ...

تكفورك جسدی بولندی ؛ علامت حكمداری اوله‌رق اوزرنده آلتون قرتاللر بولنان شوسه‌ولری [اياق قابيلری] جسدينی طانيدرمش ايدی [٣] .

شهردرونده برميدان وارايدی ؛ بوميدان بيوك قسطنطين [برنجی قسطنطين] طرفندن كندی والده‌سنك ابقای نامی ايچون او نامله

---

[١] تكفورك برعرب نفری [علی رواية عرب بريكيچری] طرفندن تلف ايدلمش اولديغی ومرقومك بوفعلی ميدانه قويمسی اوزرينه بالمقابله دوچارسياست ايدلدرك وفاده كی قسطنطين مدفنی جوارينه دفن ايدلديكی منقول ومتواتردر . [صحيفه ٧٩ و ٨٠ مراجعت] .

[٢] خبر صحيحده : دولت ايمپراطوريه‌نك اركان ورؤساسی تحری وتفتيش اولنه‌رق باش وكيل « نوطراس لوقاس » ك طوتيلوب توابعيله برابر حبس وتوقيف اولنمش ايدوكی محرردر .

[٣] بيزانس مورخين قديمه‌سندن Phranzes نام مورخك تاريخنده صحيفه ٦٤ مراجعت .

یعنی «اوکوسته‌ئون — Augustéon» اسمیله توسیم قلنمش ایدی[۳]. ایمپراطور «تەئودوس» اشبو میدانده قورشوندن بر ستون رکز واقامه ایتمش و ۷۰۰ لیوره [یعنی ۳۵۰ کیلوغرام] ثقلتده اولان کندی کمش ستاتوسنی اشبو ستونك باشنه اوطورتمش ایدی ؛ ایاصوفیه‌نك بانیسی «ژوستنیه‌ن» اشبو قورشون ستونك یرینه «پورفیر» دن بر ستون وضع واقامه ایلدی ؛ تەئودوسك ستاتوسی اریدیله‌رك یرینه طونجدن برستاتو وضع واقامه اولندی که بوستاتو صول‌النده اوستی حاچلی برکره اولمق ودیکر الیله تحت حکمنده بولنان شرق اقلیمنی کوسترمك اوزره آت اوزرنده «ژوستنیه‌ن» ی ارائه وتصویر ایده‌یور ایدی [صحیفه ۷۵ ، ۷۶ ، ۷۷ مراجعت] . صوك قیصر اولان قسطنطینك هنکام محاربه‌ده تلف اولمش اولدیغی مذکور ستونك رأسنده‌کی بارکیرلرك آلتنه وضع اولنان برعلامت مخصوصه ایله تشهیر واعلان ایدلدی [۲] . بوندن صکره برلیلر طرفندن جسد ایمپراطوری حقنده مراسم مخصوصهٔ دینیه‌نك ایفاسیله اصولاً دفن اولنمسنه مساعده بیورلدی .

یوم فتحك ایرتسی چهارشنبه کونی [۳۰ مایس ۱۴۵۳] حضرت فاتح آت اوزرنده شهری طولاشدی وغراندوق نوتارانك سراینی تشریف بیوردی . ایمپراطوردن صکره بیزانس دولتنك الك بیوك آدمی اولان بوذات کندی ثروت وخزینه‌لرینی خاکپای همایونه وضع وبونلری کندوسی ایچون محافظه ایتمش اولدیغنی علاوةً درمیان ایلدی. حضرت پادشاه اکا خطاباً : «بو خزائنی وشهری سن الله کیم کچیردی؟» دیمکله نوتارا بوسؤاله تتره‌یه‌رك «حضرت الله» دیو جواب ویردی ، بونك اوزرینه حضرت فاتح : «اویله ایسه سکا دکل جناب منعم متعاله منتدارم !» دیدی مع مافیه نوتارایه التفات ایدوب او اثناده خسته‌لق وکدرك تأثیریله یتاقده بولنان نوتارانك حرمی پرنسسك نزدینه عزیمتله اکا بر خیلی تسلیلر ویردی وچوجقلرینی‌ده تلطیف وتسریر بیوردی .}

قونت «سکور» روما شرق ایمپراطورلغی تاریخنده هنکام محاربه‌ده تلف اولمش اولان تکفوره عطف کلام دیرکه :

{عساکر عثمانیه شهره داخل اولدقدن صکره تکفورك نه اولدیغی حالا بیلنمیوردی؛ نهایت انك علامت حکمرانینی حاوی ایاق قابلری[Brodequins de pourpre دینلان قونجی اوزونجه باغلی پوتینلری] برچوق جسدلر آره‌سنده تغییر شکل ایتمش اولان جسدینی

---

[۱] دوقتور مورتمانك بیاناتنه کوره بومیدان ایاصوفیه ایله سرای کبیر آره‌سنده ایدی ؛ بو سرایك شمدیکی سلطان احمد جامع شریفی محلنده بولنمسی روایتنه نظراً الیوم سلطان احمد میدانی دیدیکمز آت میدانی اولمسی لازم کلکده‌در؛ مع‌هذا اشبو میدانك ایا صوفیه میدانی ، بایزید میدانی اولمسنده‌ده احتمال ویرنلر واردر [صحیفه ۷۵ : ۷۷ مراجعت] .

[۲] بعض آثار معتبرهٔ اجنبیه‌ده یرلیلردن برطاقی طرفندن صوك قیصرك وفاتنه ایناتمیه‌رق ابلهکارانه بر اعتقاد ایله کویا آنك پرواز ایتمش ویاخود اسرار انکیز برمغاره‌ده برحیات دائمی ایله یشامقده بولنمش اولدیغنه اعتقاد ایدلکده اولدیغی بیان اولنمقده‌در . بوروایاتك اول صره‌لرده دخی شیوع بولمش اولمسنه بناءً تکفورك لاشك وفات ایتمش اولدیغی برعلامت مخصوصه ارائه‌سیله اعلانه مجبوریت حاصل اولمش بولنمسی محتملدر .

طانتدردی . وفاتی ژوستینه‌ن ستونك تپه‌سنه وضع اولنان بر علامت ایله تشهیر اولنوب بحارات ایله تحنیط ایدیلان جسدی اسیایه ارسال قلندی . }

« ژوآننه‌ن » نام مورخ دخی « تورکی » نام تاریخنده قسطنطین جسدینك اجساد سائره آره‌سنده بولنمش واوزرنده آلتون قرتاللری حاوی واستانبول قیصرلرینه مخصوص اولان اپاق قابلرندن اکلاشلمش ایدوکنی ووفاتنك ـ سائر بعض مورخینك دیدکاری وجهله ـ «اوکوسته‌ئون» میداننده‌کی بر مرمر ستون اوزرینه وضع ایدیلان بر علامت ایله خلقه اعلان وتفهیم ایدلمش اولدیغنی بیان ایدیور .

« لامارتین » بو بابده معلومات آتیه‌یی اعطا ایدیور :

{ حضرت فاتحك تکفور سراینه کیدرکن برنجی ملاحظه‌سی عنادو جسارتی پیشگاه انظارنده کندی مظفریتی پك بیولتمش اولان قسطنطینك جسدینی تحری ایتدرمك جهتنه معطوف اولدی . محاربه اولورکن طوپقپو جاده‌سی اوزرینه سرلمش قالمش اولان جسد یغینلری آلتنده بو جسد تحری اولنه‌رق باشی آیرلمش اولمقدن طولایی انجق آیاق قابلری [Bradequins] اوزرینه ایشلنمش ایکی عدد آلتون قرتالدن فرق وتشخیص اولنه‌بیلدی . ایکی یکیچری بو بابده‌کی موفقیتی آره‌لرنده پایلاشه‌میورلردی. عثمانلیلر بوجسور آدمك جسدینه حرمت وتعظیمده قصور ایتدیلر . سلطان محمد خان حضرتلری حیثیت امپراطوریسنه موافق اولمق اوزره آیین نصارایه توفیقا بر مراسم تدفینیه آلایی ترتیب ایتدیرمك صورتیله حقنده ابراز تعظیمات ایلدی . قسطنطین کندی دولتی قورتاره‌مدی ایسه‌ده کندی مدفنی صاتون آله‌بیلمش ایدی . }

بومسئله حقنده بیوك انسیقلوپه‌دی دخی دییور که :

{ صوك بیزانتین امپراطورینك جسدی بولنه‌رق ایجاب ایدن مراسم تعظیمیه واحترامیه ایله دفن اولندی . هیچ بر یازی ایله متین ایله اولمیان مزاری وفا جامعی جوارنده اولوب کیجه‌لری بوراده بر قندیل یاقلمقده‌در [١]. مع مافیه قسطنطینك حیاتده اولدیغندن هرکسك خبیر اولمسی ایچون وفاتی مشعر بر علامت « اوکوسته‌ئون » میداننده اقشامه دکین تشهیر ایدلمشدر . }

محرر عاجزك تواریخ معتبرهٔ عثمانیه‌دن اولان اقتباسات واول بابده‌کی تحقیقاتنه کوره صوك دفعه اوله‌رق اجرا اولنان هجوم عمومیده صوك استانبول قیصری اولان قسطنطین باله‌ئولوغ دراکوزه قلعه بدننه متصل اولان سراینده نتیجهٔ احواله منتظر اولوب [بالاده اکریقپو وتکفور سرایی جوارنده‌کی سورلر بحثنه مراجعت] عساکر عثمانیه‌نك شهره دخوله مطلع اولنجه هرکس کبی معیت موجوده‌سیله ایاصوفیه‌یه کمال استعجال ایله رجعت

[١] وفا میدانی جوارنده قدیم برخان خرابه‌سی حولیسنك یکدیکرینه مقابل ایکی کوشه‌سنده ایکی مزار واردر. صاغ کوشه‌ده‌کی مزارك قسطنطینك مدفنی اولدیغی وصول کوشه‌ده بولنوب اطرافی تیمور پرمقلقلی اولان مزارك تکفوری تلف ایتمکله شهیداً مرتحل اولان برعربك [ویا عزب نفرینك] مدفنی بولندیغی مرویدر . قندیل صولده‌کی مدفن اوزرنده یاقلمقده‌در. [بالاده صحیفه ٧٩ و ٨٠ مراجعت].

ونرار ایلر ایكن اون قپانی جهتندن قلعه‌یه داخل اولمش اولان برمفرزهٔ عثمانیه‌یه زیرك یوقوشنك بوقاروجهتلرنده مصادف اوله‌رق اوجه دینیدیكی اوزره بومصادمه اثناسنده شهید ایتمك ایستدیكی یاره‌لی بر عزب نفری طرفندن تلف ایدیلوب مؤخراً حضرت پادشاه اعظمك امروفرمان همایونلری اوزرینه جسدی بالتحری بولدریله‌رق برحكمداره لایق اختلافات فائقه ایله الیوم وفاده مرحوم طلومبه‌جی باشی قوناغی اتصالنده‌كی قدیم برخانك حوالیسنی تشكیل ایدن محله دفن ایدلمشدر [٥]

خصوصات معروضه‌یه بناءً قسطنطینك محال سائره‌ده اورلمش ویا آخر برمحله دفن ایدلمش ویا پرواز ایتمش ویاخود اسرار انكیز برمغاره‌ده وقت‌گچیرمكده بولنمش اولدیغنه دائر صكره‌دن اویدیرلمش كولنج روایاته ، ابداع ایدلمش خرافات ومصاللرده صحیح نظریله باقیله‌مامق طبیعیدر . مع هذا مارالعرض حقیقتك بعض كسان ، بعض اجنبیلرجه قبول ایدلمامكده اولمسی [بالاده صحیفه ٧٩ و ٨٠ مراجعت] جالب دقتدر : فی الحقیقه وفا یوقوشی آلتنده‌كی قدیم قره كوز بوستانی داخلنده بولنان آیازمه محلك حقیقت معروضه خلافنه اوله‌رق قسطنطینك دوشدیكی محل اولدیغنه واوراده‌كی ایازمه‌نك دخی كویا دمنك برمقوطیله ظهور ایتدیكنه دائر بر مصال واردر . صكره‌دن اویدرمه خرافات زمره‌سندن اولدیغنه اشتباه اولمیان بومارطاواله ایناننان بعض كسانه جداً تعجب اولنور [٥] .

ویانه‌ده اخیراً نشر اولنان جسیم بر تاریخ عمومی كتابنده قسطنطین جسدینك رومارجه غایت اعتبارلی اولان اغاجاقلی بر محله دفن ایدلمش اولدیغی محرردر ؛ بوروایت الك‌بالقلی‌یه مدفون ایدوكنی قبول ایدنلر دخی بولندیغنی خاطره كتورركه بو بابده‌كی بعض مسموعاتمز دخی بوخاطره‌یی قوتلندرمشدر .

زمانمزه دكین هرسنه بالقلیده یوم مخصوصنده بیوك بر پنایر قورلقده‌در .

تاریخ عطاده [جلد اول ـ صحیفه ٤٩]

---

[٥] استانبول سیاحلرینه مخصوص ژوآن رهبرنده دنیله‌یوركه : وفا میدانی جوارنده بردباغجی‌نك خراب خانه‌سی درونده بین‌الاهالی جاری اولان روایت موجبنجه صوك پاله‌ئولوغ اولان ایمپراطور اونبرنجی قسطنطینك مدفنی بولنمقده‌در ؛ بو قیصر سلطان محمد خان ثانی عساكرینك هجومنی مدافعه‌یه سعی ایدركن طوپقپوده تلف اولمشدر . مدفن مزبوریالكز روملرك دكل جوارده‌كی مسلمانلرك دخی نائل احترامیدر .

[٥] فرانسه‌ده اخیراً نشر ایدلمكده بولنان بیوك آنسیقلوپه‌دیده بعض روملرك تا زمان فتحدن برو قسطنطینك اولدیكنه دكل بلكه شمدی‌یه دكین اسرار انكیز برمغاره‌ده حالا بر حیات اولدیغنه قانع ومعتقد اولدقلری ..... كوستریلمش وكچن مسئلهٔ یونانیه بدایتده یونانلولر بیننده انتشار ایدن بوطرزده اكاذیبدن بویله خرافات ابلهفریبانه‌یه حالا قاپیلور آیلقلر بولنه‌بیله‌جكی تظاهر ایلمشدر . بوندن بشقه بعض آثار افرنجیه‌نك اولجه درج ایدیلن بیاناتندن مستبان اوله‌جغی اوزره جسد قیصری اجساد سائره آره‌سنده آرانیركن ـ رأسنك فرز اولمسندن ویاجسد مزبورك تغیر شكل ایلمش بولنمسندن طولایی ـ طانیله‌مامسندن دخی بحثلر ایدلكده‌در . بولنان جسدك بشقه بر جسد اوله‌رق اصل قیصرك غیبوبت ایتمش اولدیغنه اعتقاد ایدنلر بولندیغنی روایات مذكوره دخی وایما ایتمكده‌در . هرحالده بعض كسانك هرنه صورتله اولورسه اولسون تكفورك مرتحل اولیه‌رق غیبوبت ایتدیكنه ویا جسدینك بولنه‌مامش ویا آشیرلمش اولدیغنه معتقد اولدقلری بعض آثار معتبرهٔ افرنجیه بیاناتندن اكلاشلمقده‌در .

اسبق روما سفيری الکساندر والغوفت بکارك بياناتنه عطفاً ديله‌يورکه :

{ استانبولك بدايت انشا واعمارنده انشا آت وتزييناتی درجهٔ کماله رسيده اولدقده بانيسی طرفندن يك مکمل شهر آيين وعطن يورطی اجرا ايديلوب هرسنه مايسك اون برنجی کونی اسکی رومانك يورطيسی ايله برابر بوراده [« نيا روما » يعنی « يکی روما » دخی ديلان استانبولده] دخی يورطی ايدلمسی قرارلشدرلمش وبو يورطی «والنديانوس» زماننده دیکر يورطيلر صره‌سنه ادخال ايدلمش ايسه‌ده برخيلی مدت صکره ابطال ايدلمشدر. مذکور يورطينك برنجی دفعه اوله‌رق اجرا اولنديغی يوم مخصوصده شهر مذکور بانيسی نامنه اوله‌رق « قسطنطينوس پوليس » يعنی « قسطنطينوس شهری » تسميه اولندی[*]. اشبو « قسطنطينو پوليس » لفظنك بعدالفتح عثمانلولر طرفندن « استانبول » کلمه‌سنه تحويل اولنديغی «قونتانل» نام مورخ روايت ايده‌يور ايسه‌ده يونانلولر و آوروپالولر طرفندن نام اصليسی ايله ياد اولنديغی کبی مسکوکات عثمانيه وکتب عربيه‌ده دخی « قسطنطينيه » لفظی استعمال اولنمقده‌در } .

بالقلی پناريننك هرسنه پاسقاليانك اجرا اولنديغی بازار کوننده صکره کله‌جك ايلك جمعه کوننده اجرا ايدلمسندن وپناريننك نيسان آيننك ايام مختلفه‌سنه مصادف اولمسندن مستثنا اولورکه بو يورطی ١١ مايسده اسکی رومانك يورطيسی ايله برابر قديماً استانبولده اجرا اولنان يورطی نوعندن برشی دکلدر .

حين محاصره‌ده عساکر عثمانيه‌نك ٢٩ مايس تاريخيله فتح قلعه‌يه موفق اولمسنه وبالقلی پناريننك ايسه بروجه معروض قورلمسنه بناءً مزبور پنارك يوم فتحه متعلق وقايع ايله‌ده منا سبتی اولمامق لازم کلمکده‌در .

استانبول سياحلرينه مخصوص « ژوآن » رهبرنده بالقلی حقنده اعطا اولنان بعض معلومات جالب دقتدر . رهبر مزبورده ديله‌يورکه :

{ بالقلی آيازمه‌سی حقنده بالقلرك آتلاديغنه دائر برحکايهٔ مشهورهٔ معجزه‌کارانه نقل وروايت ايديليور ؛ حکايه شوجهله‌در :

{ استانبول بدنلرينه صوك هجومی اجرا ايتدکلری اثناده برروم راهبی مذکور مناسترده بالق قيزارته‌يور ايدی . دیکر بر راهب کمال تلاش ايله آنسزين مطبخ قپوسنه کلوب « شهر ضبط اولندی! » ديو باغيردی. اولکی راهب : « ممکنمی ؟ اکر پشيرديکم بالقلرك طاوادن خارجه آتلادقلرينی کوررسه‌م بوسوزه اينانيرم ؟ » ديدی . بونك اوزرينه بالقلر ياريلری قيزارمش ياريلری قيزارمامش اولديغی حالده جانلی اوله‌رق طاوادن خارجه آتلديلر . بوبالقلری اجرای آيين ايدرك درونندن صيد واخراج ايتمش اولدقلری آيازمه‌صويی درونته تکرار آتديلر؛ اينانمق قابل ايسه مزبور بالقلر اوصو درونده حالا سيروسياحت ايتمکده‌درلر. اليوم دخی اوراده برراهب بو خارقه‌يی زائره ارائه ايدر ولاجل التقديس انك اوزرينه مقدس صودن بر قاچ طمله سرپمکده اصلا

[*] « قسطنطينوس » يعنی برنجی قسطنطين ايله همشيره‌سی الی استانبولی يکيدن انشا واعمار ايله خرستيانلغی ايلك اول بوراده نشر ايتدکلری ايچون بين النصارا اعزه‌دن عد ايديلوب يان يانه باپيلان تصويرلرينه سائر اعزهٔ نصارا تصاويری مثللو پرستش ايدلمکده‌در .

قصـور ایتمزکه بونی مذکور طمعه‌لرك اعجاز کارانه برصورتده سـکه حالنـه تحول ایتمش اولدیغی حالده تکرار کندی کیسه‌سنه دوشدیکنی کورمك امیدیله بایدیغنه شبهه یوقدر!.. } [*].

بعض مسموعاته کوره دخی صوك قسطنطین بالقلیده بالق پشیرن راهبك نزدنده ایمش ! عثمانلیلرك شهره دخولی خبر ویرلمسی اوزرینه انك طرفندن « اکر شو پیشان بالقلر خارجه آتلارسه بوسوزه اینانیرم ! » دینمش ایمش ! بالقلرده بروجه معروض آتلامش ایمش !

اسـکی یونان خرافاتی آکدیرر بویله مارطاواللره « ژوآن » رهبرینـك دخی ایما ایتدیکی وجهـله بوکون اینـانه‌جق بعض بی وقوف ساده‌دللردن بشقه هیچ کیمسه بولنه‌مز. بوندن بشـقه مذکور آیازمه قلعـه بدنلرندن ۶۰۰ متره قدر مسافه اولوب عثمانلیلرك خط محاصره‌یی مذکور بدنلرندن ۱۰۰۰ خطوه مسـافه‌ده ترتیب ایتمش اولدقاری همان بتون مورخینجه متفق اولمسـنه ومزبور آیازمـه خط محاصره اوزرینه وباشلوجه هجوم نقطه‌لرندن اولان سلیوری قپوسی پیشـکاهنه تصـادف ایتمسی جهتیله عثمانلیلر طرفندن اشغال ایدلمش وبلکه یانی باشـنه برده بیوك محاصره بطریه‌سی یاپلمش اولمسی پك محتمل بولنمسـنه بناءً بویله خط محاصره اوزرنده کی باشـلوجه برهجوم نقطـه‌سی اوزرنده رهبـان طـاقمنك بالق قیزارتدیغنی وباخصوص قسطنطینك اوراده قالمش اولدیغنی قبول ایتمـك وصـکره‌ده بو یوزدن برخارقهٔ معنویه ظهور ایلدیکنه اینانوب قانمق قدر وقوفسزلق تصور ایدیله‌مز .

بیانات سابقه‌مزه کوره بالقلی معبدینـك وبنابرین بالقلی پناریـنك صکره‌دن اویدرمه اولدیغنـه اشـتباه اولمیان سـابق البیان حکایهٔ مشهور ایله‌ده مناسبتی اولمامق طبیعی وموافق عقل وحکمت اولور .

مع هذا « لامارتین » و « هامر » ایله مفصلك وسائر تواریخ معتبرهٔ عثمانیه‌نك بیاناتنه کوره عثمانلی اردوسی طرفـدن اسـتانبولك محاصره‌سنه روملرك پاسقالیه‌سندن صکره ایلك کلن جمعه کونی جمعه نمازینك سور خارجنده اداسنی متعاقب بدأ ومباشرت اولنمش وغریبدرکه بالقلی پناری دخی هرسنه پازاره تصادف ایدن پاسقالیادن صکره کلن ایلك جمعه کونی مراسم معتاده ایله اجرا اولنه کلکده بولنمشدر. یوم مذکور مارت ونیسان آیلری ایچنده اینامقده بولندیغندن ۱۴۵۳ سنهٔ میلادیه‌سنده ۶ نیسانه تصادف ایلمش ایکن اشبو ۱۰۹۲ سنهٔ میلادیه‌سنده ۱۹ نیسانه متصادف اولمشدر. بنابرین هردرلو شبهه‌وترددده محل قالمامق اوزره هرسـنه بالقلی پناریـنك اجرا اولندیغی یوم مخصوص عثمانلیلر طرفندن صوك استانبول محاصره‌سنك ایلك کونی اولمق اوزره قبول اولنه‌بیلور .

بالقلی پناریـنك قبل‌الفتح دخی موجود اولان بالقلی معبدنده اتخاذ اولنه کلمسی محتمل بر یورطیـنك جملهٔ متمماتندن اوله‌رق بایله کلدیکی ظن اولنه‌بیلمکله برابر پنار کونـنك بدایت محاصره‌یه تصادفی دخی هرحالده جالب دقت اولوب بو تصـادف مزبور یورطیـنك

[*] بالقلی زائرلرینك آیازمه صوینی داخلنه پاره آتملری اصول معتادهٔ قدیمه‌دندر .

عسکرلری استانبولك محاصره وفتح وضبطنه، قسطنطینك کیفیت وفات وامر تدفینه متعلق وقایع خاطراتی ایله توفیق جهتـه کیدلمش وبلکه ده بعضیلر طرفندن روایت ایدلدیکی وجهله او خاطراته مستنداً احداث قلنمش اولمسی احتمالی خاطره کتیرمکده‌در !....

« مفصل » ده بالقلی بنارندن هیچ بحث اولنمامغله برابر اوراده‌کی آیازمه ومعبد حقنده معلومات آتیه اعطا اولنه‌یور :

{ بالقلینك شهرت قدیمـه وجدیده‌سنه سبب اوراده‌کی آیازمه‌در که کورلری بینا ایتمك درجه‌سنده معجزاتی حقنده‌کی روایتلر خر- ستیانلغك استانبولجه تاریخ انتشاری اولان زمانلره طوغری امتداد ایدوب کیدر .

پدر بزرکوار حضرت فاتح استانبولی محاصره عزمنه دوشدکلری زمان اوتاغ همایونلرینی اشبو بالقلی موقعنده بر بیوك بغچه درونده قورمشلردر .

جنتمکان سلطان محمود خان اول حضر- تلرینك دورنده صدر اعظم قره قولاق ابراهیم پاشانك التی مرمر طرفلرنده خانه‌سنی انشا ایدن بر ارمنی معمارك دلالتیله بالقلی موقعی ارمنیلره وعسکره بر قسمی وقوعبولان مراجعتلری اوزرینه روملره احسان اولنمشدر .

۱۸۳۳ ده شمدیکی بالقلی کلیساسنك انشاسنه طرف حکومتدن رخصت ویریله‌رك اثنای عملیاتده اسکی بیوك کلیسانك تملری ظهور ایتمش ویکی کلیسادخی او تملر اوزرینه بنا قلنمشدر .

{۲۸} ـ قیاصره سراینده عثمانلی پادشاهی

بعض تواریخ عثمانیه‌نك وبالخاصه خیرالله افندی ومنجم باشی تاریخلرینك بیانه کوره یوم فتحده پادشاه آل عثمان حضرتلری آلای والا ایله درون قلعه‌یه دخول ایله شهری طولاشوب کوردکدن صکره دونوب مخیم مکرملرینه [اردوکاهده‌کی اوتاغ همایونلرینه] کلمشلر وفتحك ایکنجی چهارشنبه کونی تکرار شهره داخل اوله‌رق سرای ایمپراطوری‌یه عزیمت بیورمشلردر .

مع هذا حضرت فاتحك برنجی ویا ایکنجی یوم فتحدن هانکیسنده شهره کیردیکنه وداخل اولدیغی سرایك هانکی سرای اولدیغنه دائر اولان بیانات مورخین یکدیکرینه تطابق ایتمامکده‌در . بعض مورخین حضرت فاتحك داخل اولدیغی سرایك ادرنه قپوسی جوارنده اولان تکفور سرایی وبعضیلری اکریقپو جوارنده بولنان بلاکرن [ولاکرنا] سرایی اولدیغنی، وبعضیلری دخی قدیماً سلطان احمد جامعینك بولندیغی محل قربنده بولنان و « سرای کبیر » دینلان سرای ایدوکنی وبرطاقلری ایسه الیوم باب والای سرعسکرینك بولندیغی محلده قدیماً موجود اولان اسکی سرای ایدوکنی روایت ایده‌یورلر . مورخین مشهوره‌دن برطاقنك بوبابده‌کی بیاناتی ایلروده مندرج اولمغله انلردن بو خصوصده برقرار قطعی چیقارمغه سعی اولنه‌جقدر .

بعض مشاهیرك تراجم احوالندن باحث اولان براثر ادبیده دنیله‌یورکه :

{ حضرت پادشاه اسکی سرایه نزول ایدنجه‌بنانك زینت وجسامتیله برابر بروحشت آباد هیچا هیچه دوندیکنی مشاهده ایله بی اختیار کوزلرندن یاش دوکلمکه واسانده :

« بوم نوبت میزند بر طارم افراسیاب »
« پرده‌داری میکند درقصر قیصر عنکبوت »

بیتنی تکرار ایتمکله باشلادیغی مشرب حکیمانه‌سنك دلائلندن اولمق اوزره تاریخلرده ایراد اولنان وقایعدندر } . [*]

شبهه‌سزدر که حضرت فاتح قسطنطینك سرانی حزن انکیز برسرورو افتخار ایچنده کزر ایکن بونجه عصرلق قوجه روما شرق ایمپراطورلغنك عاقبت ورای پردهٔ انقراضده محوونابود اولدیغنی برحس حزن وشفقت ایله تفکر وسلطنت الهیه‌دن بشقه هرشیئك عاقبت زوال وهلاك پذیر اوله‌جغنی ، « کل شیٔ هالك الا وجهه » نص شریفنك مضمون عالیسنی بتون حسیات عالمانه وعالمپسندانه‌سیله تأمل بیوره‌رق قیصر روم حقنده غلیانه کلن شفقت عالیجنابانه‌لرینی تصویر ضمننده سابق البیان بیت حزینی اوقومش وشو صورتله شرق وغربك بتون مورخینی حقلرنده بویولده بر چوق مدایحده بولنمغه مجبور ایلشدر .

[*] مورخین مشهوره‌دن برچوغنك روایتلرندن حضرت فاتحك نزول بیوردقلری سرایك اسکی سرای اولیوب « بلاکرن سرایی » اولدیغی وحال حزینی حقنده بیت مذکوری اوقومش اولدقلری سرایك دخی یا بو سرای ویاخود بالاده ذکر ایدیلن « سرای کبیر » ایدوکی اکلاشلمقده‌در ؛ ایلروده بوبابده تفصیلات ویریله‌جکدر .

برنجی قسطنطین [بیوك قسطنطین] طرفندن « بیزانس » شهر قدیمنك توسیع واعماریله وجوده کتیریلوب اخلافی طرفندن پیدرپی تزیین واعمار ایدیلن بلدهٔ معظمهٔ قسطنطینیه‌ده‌کی روما شرق ایمپراطورلغی صندالیٔ حکمرانیسنك فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری کبی دهرك پك نادراً یتشدرمکده اولدیغی برجهانکیر نامدار الله کچمسیله عثمانلولر بوبلدهٔ معظمه‌ده روماليلره خلف اولمش وایشته اولوقت دولت ابد مدت عثمانیه مرکز ثقلت وموازنت صحیحنی بولمش ایدی .

فاتح عالیشان حضرتلرینك خاکپای عالیٔ فاتحانه‌لرینه سزارلر [قیصرلر] سراینده عموم امت نجیبهٔ عثمانیه ، بتون ملت اسلامیه نام وشانه اوله‌رق عرض تبریکات اولندیغی صره‌ده مشار الیه حضرتلرینك مقابلةً :

« شهدایه رحمت رحمان، غازیلره شرف وشان، تبعه‌مه فخر وشکران لایقدر ! »

خطاب حکمت پرورانه‌سیله جمله‌یی تنشیط بیورمش اولدقلری قونیه‌ده علاء الدین سلجوقینك جامع شریفی داخلنده‌کی خصوصی کتبخانه‌ده ال یازیسی ایله یازلمش بر کتابده مندرجدر .

مورخ شهیر « هامر » یوم فتحك ایرتسی کونی [یعنی ۳۰ مایس تاریخنه مصادف چهارشنبه کونی] حضرت پادشاهك باش وکیل اولان « غرندوق نوتارا » نزدینه عزیمت بیوردقدن صکره شهر سوقاقلرنده جولانلرینه دوام بیوره‌رق بعده سرای ایمپراطوری‌یه

واصـل اولمش اولدقلرینی وسرای مزبورك داخل وحالی ایصسز دائره‌لرندن کچر ایکن بودنیا ایشلرینك تحول وتبدلنه دائر اولان سابق العرش بیت فارسی‌یی اوقومش بولندقلرینی[*] وسرایدن آز بر مسافه‌ده بولنان بر محلده بر ضیافت فتح وظفر ترتیب اولنمسنی فرمان بیوردقلرینی بیان ایده‌یورکه بحث آتیده بوکا دائر تفصیلات ویریله‌جکدر.

تواریخ عثمانیه ایچنده جداً بر موقع امتیاز احراز ایتمش اولان تاریخ عطاده قدیم روم تاریخلرندن ویونانستان کتبخانه لرنده‌کی آثاردن اخذ واقتباس طریقیله روم قیصرلرینه مخصوص اولان قدیم سرایلره وبونلردن زمان فتحده حضرت فاتحك داخل اولمش اولدیغی سرایه وانلره متداثر خصوصات سائره‌یه متعلق اوله‌رق اعطا اولنان معلومات من کل الوجوه شایان دقت وحائز اهمیت اولمغله‌اك مهملرینك بروجه آتی درج وتسطیری مناسب کورلمشدر :

تاریخ مذکورده [جلد اول ـ صحیفه ٥٦] شورای دولت اعضاسندن لغوفت بك زاده «استوراکی» بك آثار مذکوره‌دن اخذ واقتباس ایله اعطا ایتدیکی معلوماتی نقل صورتیله دنیله‌یورکه :

{استانبولده روم ایمپراطورلرینه مخصوص اولان سرایلردن « بیوك سرای » تعبیر اولنان بنا ایا صوفیه جامع شریفندن آت میداننه [سلطان احمد میدانه] واورادن چاتلادی قپویه ، بو قپودن آخور قپویه واورادن باب همایونه قدر منتهی اولان عرصه داخلنده کائن ایدی [صحیفه ٢٠ مراجعت] . سرای مذکور فاتح حضرتلری استانبولی فتح ایتمزدن مقدم روم ایمپراطورلری طرفندن متروك برحالده براغلمش ایدی . بوکا بناءً تاریخ فتحدن اوتوز برسنه اقدم استانبولی کشت و کذار وبازمش اولدیغی اثرنده تعریف ایتمش اولان فلورانسه‌لی « بوندلموتی » [بوئوندلمونت] نام ذات سرای مذکور حقنده اثرنده هیچ بر شی ذکر وبیان ایتمامشدر . [«قرتال سرایی». « پطریق سرایی » دینلان سرایلرك دخی مذکور عرصه داخلنده اولدیغی بعض آثارده مذکوردر بالاده صحیفه ٢٠ مراجعت] .

فتح قسطنطنیه‌نك ایکنجی کونی یعنی ١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك اوتوزنجی چهارشنبه کونی فاتح سلطان محمد خان حضرتلری سرای مذکورك حال خرابیتنه عطف نظر ایلدیکنده کمال عبرت وانتباه ایله « بوم نوبت . . . » بیت مشهورینی ایراد بیورمشلردر [١].

[*] اشبو بیت « هامر » ده طرزآتی اوزره محرردر : « پرده‌داری میکند بر قصر قیصر عنکبود — بوم نوبت میزند برکنبد افراسیاب » .

[١] سلطان احمد جامعنك بوندیغی محلده قدیماً برسرای ایمپراطوری موجود ایدوکی تاریخ عطاده آیروجه دخی بیان اولنه‌یور [جلد اول ـ صحیفه ١١٢ مراجعت] . صکره‌لری سرای مذکورك محلنه صدر اعظم ابراهیم پاشانك سلطان سلیمان خان قانونی حضرتلری ایچون برسرای انشا ایتدرمش اولدیغی ینه تاریخ مذکورده مندرجدر. قدیماً جامع شریف مذکور محلنده بولنه‌رق صاعقه اصابتیله بر هوا اولدیغی تاریخلرده کوستریلان جبخانه‌لك صکره‌لری سرای مذکورك جبخانه‌لکه تحویلیله وجوده کلش ووجه معروض اوزره منهدم ومعدوم اولمش بولنمسی محتملدر .

اسکی سرای

جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینک بعد الفتح انشا بیوردقلری اسکی سرای

(اسکی سرایك محلنده الیوم دائرهٔ عسکریه ایله تفرعاتی موجوددر)

Palais du Sultan à Eski-Séraï.

روم ايمپراطورلرى ـ « مانوئل قومنن » نام ايمپراطور طرفندن مجدداً انشا اولنان وايوب انصارى جهتنده [اكريقپو جوارنده] بولنوب « بلاكرن سرايى » تعبير اولنان سرايده خيلى وقتدنبرى آرام ايده‌يورلردى ؛ اقامتلرى تا فتح قسطنطنيه‌يه قدر دوام ايتمشدر .

مذكور « بلاكرن سرايى » قربنده « هپدومون سرايى » وياخود « تاكيروسرايى » تعبير اولنان برسراى موجود ايدى‌كه « تكر سرايى » [تكفور سرايى] نامى اشبو [تاكيرو سرايى] اسمندن آلنه‌رق سراى مذكور عثمانليلر طرفندن بو نامله توسيم قلنمشدر[١]. سراى مذكور « قسطنطين پورفيروژه‌نت » نام روم قيصرى طرفندن مجدداً بنا ايدلمش وحضرت فاتح طرفندن استانبول تحت محاصره‌يه آلنديغى زمان سراى مزبورك محافظه ومدافعه‌سى ايليلر طرفندن ونديك باليوسى [الچيسى] « مينوتتو » نام كمسه‌نك عهده‌سنه احاله اولنمشيدى . } [٢]

وينه تاريخ عطاده [جلد اول ـ صحيفه ٣٧] دنيله‌يوركه :

{ حضرت فاتح يوم فتحده استانبوله داخل اولدقدن صكره درحال اياصوفيه‌يه عزيمتله معبد مذكورى جامع شريف طرزينه تحويل بيوروب يوم مذكورده اوراده جماعتله اداى صلوة مثوبات سعادت آياتنه نائل اولمش وادرنه قپوسى جوارنده تكفور سرايى تعبير اولنور آرامگاه ايمپراطورى‌يه نزول بيورمشدر } .

مورخين عثمانيه واجنبيه طرفندن اكثريا بلاكرن سرايى : « هپدومون سرايى » دخى دنيلمكده اولان تكفور سرايى ايله قارشديرلمقده اولديغنه وافادات سابقه‌دن دخى مستبان اوله‌جغى اوزره صوك استانبول قيصرلرينك تا زمان فتحه قدر بلاكرن سراينده اوطوردقلرى محقق بولنديغنه وهپدومون سراينك « قسطنطين پورفيروژه‌نت » طرفندن مجدداً انشا اولنمش بولنمسنه نظراً خراب بولنميه‌جغنه بناءً حضرت فاتحك حال خرابئ حزن اشتمالنى كورمش اولديغى سرايك « سراى كبير » ونزول بيورمش اولديغى سرايك دخى بلاكرن سرايى [ولاكرنا سرايى] اولمق لازم كلديكى تاريخ عطانك بيانات معروضه‌سندن مستبان اولمقده‌در . اكر « بلاكرن سرايى » برچوق مورخلرك ديديكى كبى صوك قيصرلرك اقامتكاهى اولميوبده حال خرابيده براقلمش وموى اليهم دور فتحده طوغرى تكفور سراينده اوطورمقده بولنمش ايسه حضرت فاتحك حال خرابيسنى كورديكى سرايك بلاكرن سرايى ونازل اولديغى سرايك تكفور سرايى اولديغى قبول اولنه‌بيلور ايسه‌ده بوصورت ضعيف ومحتاج تدقيقدر .

مشار اليهك نازل اولمش اولديغى سرايك بلاكرن سرايى اولمسى وبيت مشهورى ينه بو بيانك حال حزينى ايچون اوقومش بولنمسنى دخى استبعاد اولنه‌مز .

[١] « تاكيرو » اسمى تكر [تكفور] ، قيصر . ايمپراطور معناسنى متضمن اولمغله تاكيرو سرايى ويا تكفور سرايى « سراى ايمپراطورى — Palais impériale » معناسنى متضمندر .

[٢] بالاده صحيفه ٥٤ ، ٥٥ ، ٨٧ ، ٢٢٢ مراجعت .

تاریخ عطا لغوفت بك‌زاده « استوراکی» بکك ویردیکی معلوماتی نقله دوام ایله دییورکه :

{ فاتح سلطان محمد حضرتلری « فوروم توری — Forum Tauri » تعبیر اولنان تئودوس میدان وسیعنك [۱] اراضیسی اوزرینه جوارده بولنان ابنیه‌لرك وروم ابنیهٔ سائرهٔ عتیقه‌سنك طاشلریله — « اون ماکولی » طرفندن انشا اولنمش ومؤلف شهیر «قودینوس» جانبندن دخی اثرنده « اسکی سرای » نامیله ذکر ایدلمش بولنان --- اسکی سرایی بنا ایده‌رك ۱۴۶۸ سنهٔ میلادیه‌سنه قدر [یعنی ۱۵ سنه] بوراده اقامت ایلمش [۲] و بوتاریخده بیوك قسطنطین زماندن اقدم بیزانس شهرینك محلی اولان سرای بروننده « یکی سرای » تعبیر اولنان قصر دلکشایی بنا وانشا بیورمشدر . اندرون همایونده بولنانلرك اکثریسی اسکی سرایده براقه‌رق کندولری سنه‌نك برقاچ ماهنی یکی سرایده امرار واستراحت بیوررلر ایدی . بواصول قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری زماننه دکین جاری اولمش ایسه‌ده او عصرده اندرون همایونده بولنانلرك جمله‌سی یکی سرایه نقل اولنه‌رق اسکی سرای سلاطین عظام حضراتنك حرملرینه ترك ایدلمشدر } .

[۱] قدیماً باب سر عسکری وبایزید میدانلرنی وبرنجی وایکنجی تئودوسك هیکللرنی احتوا ایدن میدان وسیعدر [بالاده صحیفه ۷۷ مراجعت] . باب سر عسکری میدانثك قدیماً ایمپراطورلرك مزارلرنی حاوی اولدیغی « ژوآن » رهبرنده محرردر .

[۲] بالاده صحیفه ۷۷ ، ۷۸ مراجعت .

تاریخ عطانك لغوفت بك زاده‌دن نقلاً اعطا ایتدیکی شو معلومات اسکی سرایك حضرت فاتحك اثر بناسی اولدیغنی بیلدیرمکله مشار الیهك یوم فتحده نزول بیورمش اولدیغی سرای ایمپراطورینك ـ اولجه‌مذکور اثرادیبنك دیدیکی کبی ـ اسکی سرای ایدوکنه حکم اولنه‌مز .

او اثر ادیبنك دخی بیاناتی نقل وبوبولده‌کی بیانات سائره‌یی ارائه ایچون تاریخ عطاده [جلد ۱ ـ صحیفه ۳۷] دنیله‌یورکه :

{ اسکی سرای « اس ظفر » قولنجه فتحدن ایکی سنه صکره و « روضة الابرار » روایتنجه فتحی متعاقب یاپلمش و بر اثر ادیبده مأخذی بیان اولنه‌میان روایته کوره حین فتحده مزین وموجود بولنمش و ۱۲۴۲ تاریخنده عساکر نظامیه‌نك ابتدای تنظیمنده وعصر سلطان محمود خان ثانیٔ فردوس آشیانده باب سرعسکری اتخاذ بیورلمشدر [۱] .

بالاده بیان اولنان اثر ادبی روایته کوره استانبولك فتحنده اسکی سرای موجود وبك مزین اولمغله فاتح حضرتلری بر آلای والای مظفریتله استانبوله دخول ایدرك ایمپراطورك اقامتکاهی اولان اسکی سرایه نزول ایتمش وسرای مذکوری ارامکاه همایون اتخاذ ایلمش اولوب ۸۵۸ سنهٔ هجریه‌سنده همت جهانکیرانه توفیقاً

[۱] غریبدرکه بعض روایته کوره دخی اشبو « اسکی سرای » استانبول سورینك بناسنه بدأ ومباشرت ایدرك سورنی تکمیل واسواق ومحلاتی تقسیم وتعیین وتتمیم ایتدیرن واولاد واحفادی یدی یوز سنه قدر حکومت ایتدکدنصکره رومالیلردن «قسطنطین» نام حکمدارك ظهور وغلبه‌سیله استانبولدن طرد ودور ایدلمش اولان « زند » نام حاکم طرفندن انشا اولنه‌رق مقر حکومت اتخاذ اولنمشدر .

بوجهتده‌كى شوكت اسلاميه‌نك استعداد اتساعنه عطف نظر جلادت بيوردقلرنده اسكى سرايك دائرهٔ سلطنتى عدم احاطه وكفايتنى كشف وتخمين بيورملريله سنهٔ مذكوره‌ده يكى سرايك انشا آتنه باشلانمسنى امروفرمان بيورمشلردر [١] } .

وينه تاريخ عطاده روم تاريخ شناسلرندن روما سفيرى آلكساندر افندى ايله لغوفت بك زاده استوراكى بكدن آلنان معلومات تاريخيه اساس اتخاذ اولنه‌رق يكى سرايك محل وابنيه‌سنه عطف كلام ايله [جلد ١ ـ صحيفه ٥١] دنيله‌يوركه : .

{ شمديكى سراى همايونك محلى قديماً ويزانديونك [٢] بولوارى ايدى . محل مزبور اسكى خرستيان ايمپراطورلرى بيوك سرايى ساحه‌سنك برجزؤ اعظمنى واستانبولك مبتنى اولديغى يدى تپه‌دن برنجى تپه‌نك اتكلرينى احاطه ايدر [٣]. ويزانديون بولوارينك اطرافده‌كى قلعه‌لى محكم ديوارلردن اكثريسى « نيكفوروس فوقاس » زماننده تحكيم ايديلان

روم سرايننك اسكى ديوارلريدر. فاتح حضرتلرى استانبولى فتح واستيلا بيوردقلرنده علوطينت همايونلرى مقتضاسى ويزانديون سرايلرنده اقامت ايتمك ايسته‌ماملريله بر اسكى مناستر خرابه‌سى اولان [بعض روايانه كوره ايمپراطورلرك مقبره‌لرينى دخى احتوا ايليان] محله اسكى سرايى مزين ومنتظم اوله‌رق بنا وانشا ايتديردكلرى واون درت اون بش سنه قدر اوراده اقامت بيوردقلرى روايت اولنه‌يور [١]. حضرت فاتح زيتون اغاجلرى ايله مستور اولان سراى برونى كوردكجه موقعنك كوزللكنه طوبه‌ماملريله ٨٧٢ سنهٔ هجريه‌سنده [١٤٦٨ سنهٔ ميلاديه‌سنده] همان اطرافده بولنان ويزانديون ابنيه‌لرى انقاضندن بورايه محصور بر سراى يابديروب اسمنى يكى سراى تسميه بيورديلر [٢] اسكى سراى حرم دائره‌سنه حصر ايدلدى . مورخ « دوقا » نك روايت محتمل الطرفينه نظراً اشبو سراى اوستنك مناسترلردن وابنيهٔ عتيقه‌دن چيقاريلان قورشون

[١] ايا صوفيه جوارنده‌كى باب همايون اوزرنده‌كى محكوك يازيلر يكى سرايك حضرت فاتح طرفندن انشا ايدلمش اولديغنى ميدانه قويعقده‌درلر . سراى مذكور ٨٦٣ : ٨٧٢ ده انشا اولنمش وانشاآتك بدأ وانتها تاريخلرى باب مذكور اوزرينه حك ايدلمشدركه ايلروده مندرجدر .

[٢] بالاده صحيفه ١٩ و ٢٠ مراجعت.

[٣] وقتيله سراى برونده مانغان سرايى ناميله بر سراى موجود ايدوكى وبوسراى خراب اولمغله يرينه « بوقولئون » سرايننك انشا اولنديغى مروى اولمغله برابر دوقتور مورتمان بوقولئون سرايننك آخور قپو فنارى ايله آخور قپوسى آره‌سنده كى ساحه‌ده بولنديغنى بيان ايده‌يور [بالاده صحيفه ٦٩ مراجعت].

[١] اسكى بر محرر شهير عثمانى دخى اسكى سرايك حضرت فاتح طرفندن اطرافى سورله محاط بر دير [كليسا] محلنه ٨٥٨ : ٨٦٢ ده انشا قلنمش اولديغنى بيان ايده‌يور .

[٢] اليوم نظاميه ارزاق انبارينك محلنده اولق اوزره دها صكره‌لرى انشا ايديلن وجوارده طوپقپو بولنمقدن طولايى « طوپقپو سراى همايونى » ناميله توسيم بيوريلان بناى عظيم بر حريقده قضاءً محترق اولمش واندن صكره اسم مذكور يكى سرايه انتقال ايلمش اولمغله بوكون يكى سراى طوپقپو سراى همايونى ناميله موسمدر . مانغان سرايننك اليوم كلخانه‌ده جبخانه‌لكلر بولنان محلك اوكندكى بودروم خرابه‌لرى اوزرنده اولديغنى قبول ايدلديكى حالده يكى سرايك انك محلنه يابلمش اولمسى ممكن اولەمز .

ایله‌قپاتدیرلمش اولدیغی اکلاشیله‌یور. استانبول
شهرینك فتحندن اول اشبو سرایك شمدیکی
بولندیغی محلده « ارقادیـوس » حماملری
بولنه‌یوردی. بونلری « ارقادیوس » نام
ایمپراطور ــ پدرینك وفاتندن برسنه اول یعنی
۳۹٤ سنهٔ میلادیه‌سنده ــ بنا ایتدیرمشیدی.

یکی سرای همایونده‌کی خزینه ابنیه‌سنك
« وزانسلر » دن قالدیغی وسرای مزبورك
دائرهٔ داخلیه‌سنده‌کی بعض کارکیرلرك وخصوصیله
کلخانه تحتنده اولان مغاره وبودروملرك
ایمپراطورلر زماننده قالمش بولندیغی محتمل
الطرفیندر.

الحاصل یکی سرای نه زمان یاپلمش ایسه
یاپلسون فاتح حضرتلری بوسرایك محلنده
اسکان وآرامه شایان برمحل ومأوی بوله‌میوب
کافه‌سنی مجدداً بنا واحداثه همت بیورمشلردر}.

تاریخ عطانك مارالعرض اشعارات
اخیره‌سی: حضرت فاتحك نازل اولمش اولدیغی
سرای ایمپراطورینك اسکی سرای اولمیوب
مورخین عثمانیه واجنبیه طرفندن اکثریا
جوارنده‌کی تکفور سراینك اسمیله یاد اولنه
کلن « بلاکرن سرایی » ایدوکنی قوتدن
دوشوره‌مامکده وقدیماً « یکی سرای » دینلان
شمدیکی طوپقپو سرای همایونك حضرت
فاتح طرفندن مجدداً انشا اولنمش بولندیغی
وانك محلی جوارنده بعض ابنیه‌لر بولنغله
برابر بوابنیه‌لرك اوطوریله‌جق بر اقامتکاه عالی
تشکیل ایده‌جك حالده اولمدیغی ارائه ایتمکله
حضرت فاتحك حال خرابیسنه بیت اوقومش
اولدیغی سرای ایمپراطورینك سرای مزبور
دخی اوله‌میوب یا « سرای کبیر » ویاخود
« بلاکرن » و « تکفور » سرایلرندن بری
اولمسی لازم کلدیکنی ارائه ایتمکده‌در.

« یکی سرایك » [شمدیکی طوپقپو سرای
همایونك] حین فتحده موجود اولمیه‌رق
حضرت فاتح طرفندن انشا بیورلمش اولدیغی
« خبر صحیح » ك افادات آتیه‌سیله‌ده مثبت
ومؤیددر.

{ حضرت فاتح صربستان طرفلرنده‌کی
ایلك سفرهمایونلرندن عودتله تکرار استانبولی
تشریفلرنده شهرك الك برنجی نقطه‌سنده واقع
اولوب اولوقت زیتونلك وبعدالاعمار « یکی
سرای » دینلان محل دلاراده‌کی سرای همایون
قدیمك انشاسنه مباشرت بیورمشلردر }.

افادات معروضه‌یه رغماً « ژوآننه‌ن »
« تورکی » نامنده‌کی مشهور تاریخ عثمانیسنده
حضرت فاتحك اباصوفیه‌دن چیقدقدنصکره
الیوم طوپقپو سرای همایونك بولندیغی محلده
اولان سرای ایمپراطوری‌یه داخل اولمش
بولندیغنی بیان ایده‌یور. شوروایته کوره بورادکی
بر سرای خرابه‌سی [مانغان سرایی] ایچون بیت
مشهوری اوقومش اولملری دخی استبعاد اولنه‌من.

مشهور خیرالله افندی تاریخی دخی
حضرت پادشاهك سرای ایمپراطوری‌یه
عزیمتنه متعلق اوله‌رق معلومات آتیه‌یی [جلد
۷ ــ صحیفه ۸۳ مراجعت] اعطا ایتمکده‌در:

{ درون شهرده ترك وطن ایلیانلرك
وحرباً قید اسارته کرفتار اولنلرك خانه‌لری
وهنگام محاربه‌ده ضایع اولان کبرا وامرانك
کاشانه‌لری بین العساکر اغتنام اولندیغی صره‌ده
حضرت پادشاه بالذات ایمپراطورك اقامت ایلدیکی
سراینه عزیمت ایتمش ایدی که سرای مذکور

حالا « تكفور سرايى » ديديكمز خرابه‌نك معمورى ايدى [١] . اشبو سراى خواقين هندوچينك اصول متعظمانه‌لرندن نمونه اوله‌رق حيرت وادبى جالب بر طاقم تكلفات ايله ياپلمش ايكن[٢] انقلاب چرخ دوار ايله كمرلرى برآنده مانند قوس قزح خراب وايوان مقرنس مقوسلرى صدمات حوادث ايله مائل تراب اولديغى مشاهده اولندقده درحال : « پرده دارى ميكند درطاق كسرى عنكبود ـ بوم نوبت ميزند درقلعهٔ افراسياب » بيتنى كوياً اوله‌رق اهالى وسكانه عفو عمومى ندا وبوجهتله قيد اسارت ورقيته كرفتار اولنلرك چوغنى مضيق تهلكه‌دن رها بيورديلر . اورادن يعنى سراى مذكورك تماشاسندن صكره « عظيم الروم » ديدكارى قياصره دولتنه تقديم‌نامه وهدايا ضمننده اطراف حكمدارلرندن كلن سفرايى كمال طنطنه وعظمت وآلايش دبدبه وحشمت ايله قبول واكرام ايلدكارى سرايك تماشاسنه رغبت بيوردقلرنده موقعى شهرك تقريباً مركزى اولديغندن بشقه ارتفاعى جهتيله بحرينه نظارت شامله‌سى اولمغله كندولرى ايچون تخصيص بيورمشلر ايدى } .

افادات معروضه‌يه نظراً حضرت فاتحك ايكنجى اوله‌رق زيارتله اقامتنه تخصيص بيورمش اولديغى سرايك اليوم محلنده دائرهٔ عسكريه بولنان « اسكى سراى » اولمسى لازم كليور؛ حال بوكه معروضات سابقه‌مزدن مستبان اوله‌جغى اوزره اسكى سرايك بالذات حضرت فاتح طرفندن انشا قلنمش اولديغى كوسترن روايات مهمه واردر. مع هذا تاريخ مذكورك بيانات آتيه‌سى بيانات سابقه‌سنه دها زياده قوت ويرمكده‌در :

{معيت همايونده دفتردارلق خدمتده بولنان قارشديران سليمان بكك قاينى «طورسون بك»ـ كه اصحاب تواريخ بيننده « طورسون بك » ناميله موسوم اوله‌رق مؤخراً استانبول دفتردارلغنه نصب ايدلمش ايدى ـ انك افاده‌سنجه غلطه‌ده بولنان فرنكلرك بو سرايك اقامتكاه اتخاذ بيورلمسى اوزرينه بعض كفتكوده بولندقلرى سامعه رس پادشاهى اولنجه سراى مذكورى خواتينه تخصيص بيوره‌رق كندولرى «زيتونلك» دينلان محلده بر سراى جديد مكلف انشا واتخاذ بيوره‌رق اورايه نقل ايتمشلردر . ترك ايدىلان سرايه ويريلان « اسكى سراى » نامى بوكونلره قدر باقى قالمشدر . }

خيرالله افندى تاريخنك شو بياناتندن بالوضوح مستبان اوليوركه قديماً سفرانك كمال طنطنه ايله قبول اولنديغى سراى ديديكى

[١] اوله‌جه‌ديلديكى وجهله صوك قيصرلر بلاكرن سراينده اوطورمقده اولديغى وبنابرين سراى مذكورك معمور اولمسى لازم كلديكى و « تكفور سرايى » دخى دينلان هبدومون سرايى هبدومون محكمه‌سى جوارنده قلعه بدنلرينه متصل وحين محاصره‌ده بروجه معروض ونديك باليوسى طرفندن مدافعه اولنمش بولنديغى جهتله خيرالله افندى تاريخنك تكفور سرايى ديديكى سرايك « بلاكرن سرايى » اولمسى لازم كليورسه‌ده سراى مذكورك اوله‌جه بيان اولنان « سراى كبير » اولمسى احتمالنك دها قوتلى ايدوكى شمدى‌يه‌قدر اولان بياناتمزدن مستبان اولور؛ تاريخ مذكورك بيانات آتيه‌سى دخى بونى مؤيددر .

[٢] سياق افاده‌يه نظراً بوسرايك سلطان احمد ميدانى جوارنده‌كى « سراى كبير » اولمسى لازم كلكده‌در . ينه خيرالله افندى تاريخى وسائرلرنده بو سرايه وسفرانك بوراده كمال دبدبه ايله صورت قبولنه دائر اعطا اولنان تفصيلاته مراجعت .

بنـا اسـكی سرای اولوب سرای مذكورك حضرت فاتح طرفـدن انشـا اولنديغنه دائر اولان سالف البيان روايات نظر تدقيقه آلنديغی حالده تاريخ مذكورك شو بياناتنده‌ده دوچار خطا اولديغنه قناعت كتيرمك لازم كليـور . بوندن بشـقه قيصرلر وقتنده سـفرانك كمال طنطنـه وانواع آلايش ونمـايش ايله قبول ايلديكی سرايك حتی زمان فتحدن برخيلی اول حال خرابيده بولنان سالف العرض « سرای كبير » ايدوكی وبوراده اجرا اولنان بك عظيم مراسم دبدبه‌كارانه‌نك برخيلی مورخ ومحررلره سرمايهٔ عظيم تشـكيل ايلديكی بر طـاقم آثار عثمانيه وافرنجيه‌ده محرردر . بناءً عليه حضرت فاتحك بلاكرن سراينـه نازل اولمش واسكی و يكی سرايلری متعاقباً انشـا بيورمش بولندقلرينی قبول ايلك هردرلو احواله بزجه دها موافق دوشمكده‌در .

فرانسز اديب شهيری « لامارتين » دخی حضرت فاتحك ايلك اول داخل ونازل اولمش اولديغی سرايی Palais Blakernes اولمق اوزره كوستريبور . بو اسـمدن « بلاكرن سرايی » صـوك ايمپراطورلرك اوطورديغی سرای ايمپراطوری آكلاشـيلور . مع هذا بعض فرنك محررلرينك نام اصليسی «هبدومون» اولان تكفور سرايی دخی بو اسمله توسيم ايتـدكلری‌ده اونودلماملیدر [بالاده صحيفه ٥٤ ، ٥٥ ، ٨٧ ، ٢٢٢ مراجعت] .

« بلاكرن » و « هبدومون » سرايلرندن برنجيسنك صوك قيصرلره اقامتكاه دائمی تشكيل ايتديكی معلوم اولوب ديكرينك زمان محاصره‌ده محافظه ومدافعه‌سـنه همت اولنمغله برابر حال خرابيده اولمسی وبنابرين شو حال خرابيسی ايله حضرت فاتحك منظور نظر دقت حكيمانه‌لری اوله‌رق بيت مشهورك اوقونمسنه سببيت ويرمش بولنمسی احتمالدن بعيد دكل ايسـه‌ده سرای مزبورك « بوفيرو ژه‌نت » طرفـدن مجدداً انشا اولنمسی روايتنه قارشو زمان فتحده حال خرابيده بولنديغنه احتمال ويريله‌مز ؛ بنابرين اولجه‌ده ديديكمز وجهله حال خرابيده بولنان سرايك « سرای كبير » ويا طوپقپو سرايتك محانده قديماً موجود اوله‌بيان برخراب سرای ايدوكنی قبول ايتمكدن بشقه‌چاره كوريله‌مامكده اولمغله برابر حضرت فاتحك اقامتكاه ايمپراطوری‌يی تشـكيل ايدن « بلاكرن » سراينـه دخول واورانك حال خرابیٔ ماديسی اوزرينه دكل بلكه بوراده سـكانك طاغامسـندن طولايی حكمفرما اولان صمت وسكونت واحوال حزن وكدورت اوزرينه بيت معلومی اوقومش اولمسی احتمالنی دخی قطعياً رده خادم دلائل يوقدر .

حضرت فاتحـك سرای ايمپراطوری‌يه صورت دخول ونزولی حقنده « لامارتين » ك اعطا ايتديكی معلومات دخی شو وجهله‌در :

{سلطان محمد خان حضرتلری يوم فتحده اقشـامه طوغری اسـتانبوله داخل اولوب اياصوفيه‌يه عزيمت بيوردی . اورادن چيقدقدن صكره برلشمك واسـتانبولده تأسيس دولت وحكومت ايلك اوزره بلاكرن سراينه كيتدی . صاحبنی ديكشديره‌لی هنوز بركون اولمش اولان بو اقامتكاهك ايصسزلغی ، حال حزنی حضرت فاتحك وابه‌دار مفاخر ومباهات عظيمه وفقط غريق تفكرات وتأملات عميقه بولنـان روح

بين‌الناس سراى ايمپراطورى معناسنى متضمن اولمق‌اوزره « تكفور سرايى » دينلان وبين‌الافرنج « ولا كرنا سرايى » نامنده‌اولان‌وقديماً « قسطنطين سرايى » ، « بليزه‌ر سرايى » ، « هپدومون سرايى » نامليه‌ده ياد ايدلمش بولنان سراى، خرابه‌سنك صحرا طرفنده طوريله‌رق خندق اوكندن آلنان رسميدر .

[بعض مورخين بو بنانك قديماً « هپدومون محكمه‌سى » نامنده برمحاكمه ايدوكنى و « هپدومون سرايى دينلان سراى ايمپراطورينك بونك جوارنده (شمالنده) بولنه‌رق. مؤخراً خراب ومنهدم اولمش بولنديغنى بيان ايدرلر .]

وفكرينی خيلی اشغال وتأثرات عظيمه ايله حزندار ايلدی. كندی نظرلرنده : مظفريت اورادهكی ماتمی ازاله ايدهميوب حالی اولوقته قدر نا معلوم اولان تكفورك كولكهسی اورادهكی قبولری ، صالونلری ، تهی قالمش اولان صندالیٔ قرالی‌یی حالا طولديره‌يوردی . قرارگاه قيصرينك شو منظرهٔ حزنی حقنده سلطان محمد خان حضرتلرينك خاطره‌سنه برطرز مغمومانه ومكدرانه‌ده « بوم نوبت... » بيت فارسيسی‌وارداولمشيدی. روماجزاللرندن « سيپيون — eipion؟ » دخی « قارتاژ » شهرينه داخل اولور ايكن عين وجهله « تروا » شهرينك خرابيتنه متداثر شاعر مشهور « هومرك » ك بر بيتنی اوقومشدر . { شاعرلر قهرمانلرك ترجمان حسياتيدرلر . }

{٢٩} ـ رسم چكيد ـ ضيافت ـ فتح وظفر ـ توزيع عطايا

بعض محررين عثمانيه‌نك بيانه كوره : جنتمكان فاتح سلطان محمد خان حضرتلری فتح عظيمی متعاقب ـ اليوم « اوق ميدانی » دينلان محلده ـ غزات عثمانيه‌يه بربيوك فتح وظفر الايی يابديرلمسنی وبوالايدن صكره عسكره اوق آتديريله‌رق ضيافت دخی ويريله‌رك نائل اولنان فتح جليلدن طولايی اجرای شهر آيين اولنمسنی وبوصره‌ده عساكر ومأمورينك عطايای سنيه ايله‌ده تلطيف ايدلمسنی فرمان بيورمشلردر [*].

[*] بعض آوروپا مورخينی واز جمله « هامر » حضرت فاتحك سرای ايمپراطوری‌يی تشريفدن صكره انك جوارنده برمحلده بر ضيافت فتح وظفر ترتيب اولنمسی فرمان بيورلديغنی بيان ايده‌يورلر ؛ اوق ميدانی قديماً ايمپراطورلرك اقامت ايتدكلری « بلاكرن » سرايتك قارشوسنده ايسه‌ده جوارنده دكلدر.

امر وفرمان همايون موجبنجه عقيب فتحده عساكر عثمانيه اوق ميدانسه جمع ايدلدی وزمانمزك رسم چكيدينه مانند اوله‌رق اوراده بتون عساكره بيوك بر چكيد رسمی [فتح وظفر الايی] اجرا ايتديرلدی وغزات موحدينه ترتيب اولنان اهداف مختلفه‌يه‌قارشی طرف طرف ـ اولزمانك اسلحهٔ راميهٔ اساسيه‌سندن اولان ـ اوق آتديرلمق صورتيله اجرای سرور وشادمانی اولنمغه باشلاندی كه صكره‌لری استانبول اهاليسندن برطاقمنك تعطيل كونلری ميدان مذكوره كيده‌رك حضرت فاتحك وضع بيوردينی آيين اوزره اوق آتملری اول زماندنبرو عادت اولمشدر. پك‌يقين برزمانه قدر برصورت مشعشعه‌ده دوام ايدن بوعادتك اليوم بيله ايام مخصوصه‌سنده بعض طريقت عليه رجالی طرفندن ايفا اولنه‌كلديكی ايشيدلمكده‌در . مرور زمان ايله اوق ويايك استعمالدن ساقط اوله‌رق يرينه اسلحهٔ ناريهٔ خفيفه‌نك قائم اولمسی او اسكی عادتك دخی استعمالدن سقوطنی مستلزم اولمش ايدوكی آشكاردر .

عساكره بروجه معروض اوق آتديرلمق رسمی اجرا اولندقدن صكره سلطان محمدخان حضرتلری اوق ميدانی قربنده بولنان ترسانه بغچه‌سنی تشريف بيورمشلردر . بوراسی مكملاً دونادلمش ايدی . محل مزبورده جميع غزات مسلمينه ضيافتلر ويرلمكه باشلانمشدر ؛ بوضيافت سنيه‌نك اوچ كون اوچ كيجه دوام ايلديكی وضيافت مزبوره اثناسنده حضرت فاتحك « سيدالقوم خادمهم » حديث شريفنك مقتضای عاليسنه توفيق حركتله امور ضيافتی بالذات اداره بيورمش اولدقلری منقولدر .

ضیافت سنیه‌نك ختامنده صورت مخصوصه‌ده تدارك واحضار اولنان عطایای سنیه‌نك توزیعاتنه باشلانمشدر : عطایای مزبوره‌نك برقسمی عساكر عثمانیه ایچنده خدمت ایدن اطبا، كحال، جراح، عتال، قرجیلر وامثاله‌ و برقسمی شرفا ، علما ، صلحا ، مشایخ وموالی وقاضیلرله ائمه وخطبایه ویرلدیكی كبی متباقیسی دخی سردن‌گچدی غازیلره ، قره‌دن كمی چكن عزبلره [١] ، یكیچریلرله‌سپاه وزعما وطوپچی وجبه‌جی ولغمجی واشكنجی طائفه‌سنه ، آت قوننه، اردوجیانه ویرلمش والحاصل اشبو توزیع عطایا رسمنده یوز یتمش بیك آدمه عطایای وفیره ومال ومنال ایله خانه‌لر احسان اولندیغی ثبت دفتر ایدلمشدر [٢] .

توزیع عطایا رسمنك ختامنده حضرت فاتحك مرشد مكرمی كبار اولیاء اللهدن آق شمس‌الدین‌ولی حضرتلری آیاغه قالقه‌رق بتون عساكره ، حضاره قارشو نطق آتی‌یی ایراد بیورمشلردر :

« ای غزاة مسلمین ! بیلك ، آگاه اولك كه جمله‌كزك حقنده آخر زمان پیغمبری اول سرور كائنات ، علیه افضل الصلوة والتحیات افندمز حضرتلری

« لتفتحن القسطنطینیة ولنعم الامیر »
« امیرها ولنعم الجیش ذلك الجیش »

بیورمشلردر. انشا الله جمله‌مز مغفورز. فقط غزامالنی اسراف ایتمیوب استانبول ایچنده خیرات وحسناته صرف وپادشاهكزه اطاعت ومحبت ایدیكز......» [٣].

حضرت شمس‌الدین بو نطق موثری ایراد بیوردقدن صكره حضرت پادشاهك رأس مباركلرینه ایكی چتال ابلاق سورغوچی طاقمش وكندولرینه خطاباً « یادشاهم بتون آل عثمانك آب روبی اولدك ؛ همانه مجاهد فی سبیل الله اول ! » دیه‌رك كلبانك محمدی چكمشدر .

[١] لوند چفتلك همایونك قدیماً محلنده بولنان برقریه ایله حوالیسنك دخی بوصره‌ده اشبو عزب عسا كرینه احسان اولنمش ایدوكی براثر مخصوصده مندرجدر .

[٢] استانبول محاصره‌سنده مدافعینی التی یدی بیك ومحاصرینی درت یوز ، درت یوز اللی بیك راده‌سنده كوسترن مورخین رومیه واجنبیه‌نك بیاناتنده‌كی عدم صحت واصابت بوراده اعطا اولنان معلومات ایله‌ده تظاهر ایدر .

« الآثار الجیدیه فی المناقب الخالدیه » نام اثرده

[٣] « الآثار الجیدیه فی المناقب الخالدیه » نام اثرده آق شمس الدین حضرتلری اسم اصلیسنك « الشیخ محمد بن حمزه آق شمس الدین البیرامی » ایدوكی وحین محاصره‌ده مشار الیه حضرتلرینه مخصوص اولان خیمه‌نك اوق میداننده مركوز اولسی سببیله حضرت فاتحك كشف قبر حضرت خالد ایچون مشار الیهك خیمه‌سنه تشریف وكندولریله مصافحه بیورمش اولدقلری مندرجدر. شو معلوماتدن مستبان اولدیغنه و اكثر تواریخ عثمانیه‌ده بیان اولندیغنه كوره اردوی همایونك برقسمی اوق میداننده اردو كاه تأسیس ایلمش اولوب محل مزبورك الك مناسب كورنمسنه وبالخاصه آق شمس‌الدین حضرتلریله سائر اعاظم قرار كاهلرینك محل مزبورده بولنمسنه بناءً ضیافت فتح وظفر ایچون محل مذكورك انتخاب بیورلدیغی تظاهر ایتمكده‌در .

شيخ اكبر آق شمس الدين حضرتلرينك اردوی همايونده موجود سائر مشايخ وعلمای بنامك فتح جليله نائليت امر مهمنه خدمات مهمهٔ معنويه وقدسيه لری سبقت ايتمش وبنابرين جمله سی حضرت پادشاه طرفندن فوق الحد نائل التفات وعاطفت بيورلمشدر . امام زاده اسعد افندی مرحوم «فتح قسطنطينيه» نام رساله لرنده ديرلركه :

{ شيخ آق شمس الدين قدس سره حضرتلری فتح قسطنطينيه يه توجهلری ايچون دعوته مأمور احمد پاشا ابن ولی الدين حضرتلريله ملاقاتنده اكا خطاباً « **فلانه كونده صحوهٔ كبراده قلعهٔ قسطنطينيه نك فلانه محلندن مسلمونه دخول ايدرلر ؛ سن اول اثناده حضور پادشاهيده بولنورسين** ! » ديمكله بو كشفلرينی پاشای مومی اليه حضرت پادشاهه عرض وافاده ايلمش ايدی. فقط اول تعيين اولنان وقتكلوب قلعه فتح اولنمامسيله انديشه حاصل اولمش اولديغندن پاشای مشار اليه حضرت شيخك خيمه سنه كلوب يانه دخول ايتمك ايستمش وفقط دخولی منع اولندقده طناب خيمه يی قالديروب ايچرويه نظر ايتديكنده حضرت شيخك آچيق باش سجده ده تضرع وبكا ايدر اولديغنی كورمشدر . اولوقت حضرت فاتح ناكاه شيخ سجده دن اياغه قالقوب « الحمد لله الذی فتحنا فتح القسطنطينية » ديدی . فی الحقيقه بر آز صكره عساكر عثمانيه درون قلعه يه دخول ايتديلر ؛ شيخ حضرتلرينك انضمام دعاسيله فتح حصول بولدی. اول اثناده پاشای مشار اليه حضور پادشاهيده بولنمغله كشف سابق بعينه ظهوره كلدی . حضرت پادشاه پاشای مشار اليهه التفات بيوروب : « اشته فتح شيخ حضرتلرينك كشف ايلديكی كبی وقوع بولدی ؛ بوفتح ايله فرحياب اولدم ؛ باشليجه افتخارم زمانمده بويله ذات باهر الكرامتك بولنمسيدر ! » ديو بيورمشدر . }

بيانات معروضه يه رغماً خير الله افندی تاريخنده [جلد ٧ ـ صحيفه ٨٩ مراجعت]

حضرت پادشاهك فتح وتسخير قلعه يه موفق اولدقدن صكره درون شهرده طولاشوب شهری كوردكدن صكره دونوب مخيم مكرملرينه عودت بيوردقلری واورايه كليركن وزيراعظم خليل پاشا ايله برلكده تسخير قلعه يی تأخيره ابرام ايليان علمانك استقباله چيقه رق : « **عمر اولسون علمانك دعاسی بركتيله بومشكل ايشه ذات شوكتمآبلرينه قولای كلدی** ! » ديملری اوزرينه حضرت پادشاهك موالی يه بعض اوضاع نابجالرندن ناشی اصلندن كوجنمش اولمسنه بناءً اظهار انفعال بيوروب « **بو بابده سزلرك همتكزده بزم منتمز يوقدر ؛ براپشه يالكز قليج ايله كورلمشدر** ! » ديه رك بللرنده كی قليجی بالاراءه انلری اسكات بيورمش اولدقلری بيان اولنه بور ايسه ده حضرت پادشاهك مشايخ وعلمای كرام حضراتنه فوق العاده تعظيم واعتبار ايده رك انلردن برطاقنی هميشه نزد همايونلرنده بولندردقلری وكندولريله مكالمه ومباحثه وحتی ملاطفه يی اذواق سائره يه دائما ترجيح ايدر اولدقلری وباخصوص خلعت وسلطنته اعتبار بيورميه رق البسه وقيافت علمايی اختيار ايله معارفه اولان

رغبت فوق العادەلرینی اعلان بیوردقلری بالجمله تواریخ معتبرۀ عثمانیەدە مذکور ومندرج اولمسنه بناءً خیرالله افندی تاریخی بیانات معروضەسنك مقارن صحت وصواب اولمدیغی میداندەدر. وذاتاً بالذات اجرا ایتمش اولدیغمز تتبعات خیرالله افندی تاریخی مندرجاتندن برقسم اعظمنك تواریخ اجنبیەدن علی طریق الترجمه وجودە کتیرلمش اولدیغنه شبهه براقدیغندن تاریخ مذکوردەکی روایت معروضەنك دخی بیانات غرضکارانەدن خالی اولمدقلری بالوضوح میداندە اولان اجنبی تاریخلرینك بریندن بروجه معروض ترجمه صورتیله میدانه کلمش اولدیغنه اشتباه اولنەمز.

بومثللو بیانات غرضکارانەدە بولنمغله درلو درلو منافع تعصبکارانه حصوله کتیرمکه چالیشان مورخلردن « هامر » وامثالی برطاقم مورخین اجنبیه ورومیه ضیافت فتح وظفره دخی زباندرازلق ایدەرك بو ضیافتده کویا بر طاقم احوال نامناسبه ظهوریندن وعلی الخصوص سرمست غلبه وظفر اولان عثمانلیلر طرفندن بو ضیافت سائقەسیله [و یا ایا صوفیه معبدینك جامع شریفه تحویل اولنمسی صرەسنده غلیان تعصبله] بعض یرلی واجنبی کبرانك دوچار سیاست ایدلمسی طرفنەدخی کیدلدیکندن اوزون اوزادیه شکایت ایدرلر . ایلروده بحث مخصوصنده اعطا اولنان تفصیلاتدن مستبان اولەجغی وجهله حضرت فاتح استانبولی قلیجی سایەسنده ضبط ایتمش وبتون یرلیلر واستانبولده بولنان بعض کبرای اجنبیه ید سطوتنه تکوب انلر حقنده هرشیئ پایه بیلمك اقتدار عظیمنده بولنمش ایکن انلرك جملەسنی عفو عاطفته ونهایتسز انعام وعواطفنه مستغرق ایدوب حتی کندولرینه مراسم مطنطنه ایله بردە بطریق انتخاب ایلمش وبیوك آنسیقلوپەدی کبی بعض آثار معتبرۀ اجنبیەنك دیدکلری وجهله فتحی متعاقب آسایش وامنیت بلده درحال تأسیس وهرکسك مال وجان وعرضی همان لایقیله تأمین ایدلمشدر. حال بو مرکزده ایکن غریق نعم وعاطفت پادشاهی بیورلمش اولان « لوقا نوتارا » وامثالی بعض یرلی واجنبی برطاقم کبرانك اکثر تواریخ عثمانیەدە تفصیل اولندیغی اوزره نانکورلك طریقنه صاپەرق بوم ضیافتده بر بیوك فنالق چیقارمق و آوروپاده عثمانلی علیهنه جسیم براهل صلیب اتفاقی اویاندرمق عزمنه دوشملری وانلرك بویولده تشبثات قطعیەلرینك بینات قطعیه ودلائل مقنعه ایله میدانه چیقمسی ایچلرندن بعضیلرینك هر دولت وحکومت نزدنده جاری اولان اصول وتعامله توفیقاً دوچار سیاست ایدلمسنی انتاج ایلمشدر. تواریخ معتبرۀ عثمانیه وتخصیص بطریقخانه اوراق قدیمەسی بوقلانیر ایسه حضرت فاتحك یرلیلر حقنده نه بیوك عالیجنابلق کوسترمش ، نقدر عالی معاملات بدرانه وشفقتکارانەدە بولنمش ایدوکی کونش کبی تظاهر ایدر. [ایلروده بو بابده دخی بعض تفصیلاته تصادف اولنەجقدر] .

{۳۰} - ایاصوفیەدە ایلك صلات جمعه

صولاق زاده تاریخی دیرکه : { ابوالفتح سلطان محمد خان غازی حضرتلری استانبولی فتح ایدنجه جمعۀ اولك ایا صوفیەدە ادا اولنوب نام کرامیلرینه خطبۀ محمدیه اوقونمسنی امل ایدندیلر وعلی الفور دیوارلرنده اولان صور

محيبه‌نك بوزلمسنى ومحل قبله‌يه محراب ومنبر ومحفل ياپديريلوب روز جمعه‌دن اول تكميل اولنمه‌سنى فرمان بيورديلر . بناءً على ذلك معمارلر اول نقوش غريبه‌يى بوزديلر؛ اسلوب تحريف مقرر اولدقدن‌صكره كيجه‌يى كوندزه قانوب اقدام ايتديلر ؛ وقت صلوة جمعه‌دن اول يتشديرديلر . لوازم جمعه‌كه تمام اولدى ؛ سلطان فرخنده مقدم كبار وصغار مكرم وغزات مظفر علم ايله عظيم الاى ايدوب سعادتله جمعه‌يه كلديلر .... الحاصل حافظ كلام الله اولان جارى حافظلر عشر خوانلغنه باشليوب وخوش آواز مؤذنلر تكبيرات واذانه شروع ايلديلر. شيخ‌الواصلين آق شمس‌الدين حضرتلرى خطابت وامامت ايدوب صلوة جمعه ادا اولندى. بعده دولت پادشاه اسلام ايچون خواص وعوام دعايه ال قالديروب شويله زارى و انين ايتديلركه فلكده ملكلر اول دعايه آمين ديديلر . نمازدن صكره منزلكاهلرينه عودت بيوردقلرنده خليل پاشا يدى قله‌ده حبس اولنوب محمود پاشا صدارت عظمى منصبى ايله سرفراز وامور امت كف كفايتنه تفويض بيورلدى . }

« تاريخ دولت عثمانيه » ديبوركه :

{ اياصوفيه در عتيق جامعه قلب اولنه‌رق او جمعه نمازى اورداه ادا وخطبه‌ده نام محمد خانى ذكريله دعا قلندى . }

« منجم باشى تاريخى » يوم فتحدن‌صكره ابتدا كلن جمعه نمازينك اياصوفيه جامع شريفنده‌قلنديغنى‌بيان ايتديكى كبى «خبر صحيح» ده اياصوفيه‌نك جامع شريف هيئتنه قونيله‌رق حضرت پادشاهك ايلك جمعه نمازنى اورداه ادا و « لتفتحن ... » حديث‌شريفنك ماصدقى اولمسندن طولايى الطاف ربانيه‌نك تحميدات وتشكراتنى ايفا بيورديغنى بيان ايده‌يور .

روايات‌معروضه‌دن‌وسائر مورخين عثمانيه واجنبيه‌نك بياناتندن‌مستبان اوليوركه حضرت فاتح فتحك‌ايلك جمعه‌سنده صلوة جمعه‌يى غزات مسلمين ايله برلكده اياصوفيه‌ده ادا وايفا بيورمشلردر . فتح جليلك ٨٥٧ سنه‌سى جماذى‌الاولك‌يكرمنجى‌صالى كونى وقوع بولمسنه بناءً استانبولده اياصوفيه معبدنده ايلك صلوة جمعه‌نك سنهٔ مزبوره جماذى‌الاولنك يكرمى اوچنجى جمعه كونى ادا اولنمش ايدوكى تظاهر ايدر .

محررين ومورخين عثمانيه واجنبيه‌دن بعضيلرى مذكور جمعه نمازينك حين‌ايفاسنده بالذات حضرت فاتحك ايفاى وظيفهٔ خطابت ايدوب امامته آق شمس‌الدين حضرتلرينى كچيرمش اولدقلرنى وبعضيلرى دخى خطابت وامامت‌وظيفه‌لرندن هر ايكيسنك دخى‌حضرت شمس‌الدين طرفندن ايفا بيورلمش اولديغنى بيان‌ايده‌يور و برطاقملرى‌ايسه بوبابده تفصيلات ويرميه‌رك يالكز ايلك جمعه‌نك اياصوفيه‌ده ايفا اولنديغنى بيان ايله اكتفا ايليورلر . بو بابده اجرا ايتمش اولديغمز تحقيقات‌مخصوصهٔ عاجزانه‌مك برنجى صورتى الك قوتلى اولديغنى كوسترمكده اولمغله‌صورت مذكوره دائره‌سنده اعطاى معلومات ايليان بعض آثار معتبرهٔ عثمانيه‌دن اولان اقتباساتمزى شيوهٔ افاده‌جه بعض تعديلات وبعض مرتبه علاوهٔ تحقيقات ايله آتى‌يه درج ايلدك :

{ فتحك‌ايلك جمعه‌سنده مجاهدين‌عثمانيه‌نك

الك ايلرى كلنلرى اياصوفيه‌ده حاضر ايدى . بوكون عثمانليلر ايچون جداً بر عيدسعيد اكبر اولمغله غزات مسلمين آناً فآناً هپ بر آغزدن تكبير آليور واون بر عصردن برو درونده آيين نصارا اجرا قلنان اودير قديم[١] شمس اسلاميتك صالديغى انوار نجات وهدايت ايله سراپا غرق نور اوليور ايدى .

صلالر قرائت اولنوبده مؤذنان طرفندن « ان الله وملائكته . . . . » آيت شريفه‌سى صوت حزن ايله تلاوت اولنمغه باشلانجه آق شمس الدين حضرتلرى سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك قولتوغنه كيروب كمال تعظيم ايله مشار اليه حضرتلرينى منبره چيقارديلر . اطرافه انوار هدايت صاچان سيف محمدى اللرنده پاريل پاريل پارليور ايدى [٢]حضرت فاتح منبرده صوت بلند مهيب ايله « الحمد الله ! الحمد الله ... » ديو قرائت خطبه‌يه باشلايه‌رق جناب منعم ومحسن حقيقىٔ بى زوال حضرتلرينه توجيه كتيبهٔ شكر ومحمدت ايلديكى زمانده ايدى كه جامع شريفده موجود بتون غزات مسلمين ، مجاهدين دين مبين بر حال عجيب سرور وانبساط ايچنده غشى اولمق درجه‌لرينه كلوب فرياد شادمانى ايتمكه كوزلرندن سيل روان كبى اشك شادى دوكمكه باشلامشلردر .

حضرت فاتح قاعدهٔ اسلوب خطيب اوزره خطبه‌يى قرائت وادا ايتدكدنصكره منبردن نزول بيورديلركه عثمانيلر ايچنده اوقونان خطبه‌لرك الك مقدس، الك سرور وانبساطليسى، الك بيوك شان وشرفليسى بوخطبهٔ بليغهٔ شكر ومحمدتدر دينه‌بيلور : بو خطبه شان وسطوت اسلاميه ، عظمت دين مبين محمديه‌دن دمساز اولمقده ، خون كلكون عدو ايچنده نوش بادهٔ شهادت ايله عازم سوى عليين اولان شهداى حميتك ارواحنى بيله شبهه‌سز وجد واهتزازه كتيرمكده ، سكز بچق عصردنبرو بتون اسلاملرك نائل اولمق آرزوى شديدنده اولدقلرى برفتح مبينك جناب قادر متعال طرفندن عثمانلى پادشاهلرينه ، حافظ شريعت غراى احمديه اولان اوشانلى پادشاهلرك تبعهٔ صادقه‌سنى تشكيل ايدن عثمانليلره بذل واحسان اولنديغنى اعلان ايلمكده ايدى. اوراده روحانيت رسول جناب كبريا البته حاضر ايدى : چونكه وظيفهٔ خطابتى ايفا ايدن خطيب سكز بچق عصر مقدم مظهر مدح رسول الله اولمش اصحاب كرام حضراتنك بيله صوك درجه‌لرده آرزو ايلدكلرى بيوك برسعادته نائليتله دنياسنده جنت بولمش اولان برعثمانلى پادشاهى يعنى بلدهٔ معظمهٔ قسطنطينيه‌يى قليجنك قهر وجلادتيله فتح وتسخير ايلمش بولنان سلطان محمدخان ثانى حضرتلرى ايدى كه ؛ چونكه اوراده حاضر وموجود بولنان جماعات مسلمين . غزات موحدين فخرالجهاد والغزا مظهر نص جليل

[١] اياصوفيه هجرت نبويه‌دن ٢٣٤ سنه مقدم بنا اولنمش و ٨٥٧ سنهٔ هجريه‌سنده فتح ايدلمش اولمغله زمان فتحده ١٠٩١ سنه‌لك بر بنا ايدى . اليوم ١٥٥٤ سنه‌لك بر بنا ايسه‌ده بالدفعات محترق وخراب اولديغندن ادوار مختلفه‌ده تعمير ايدلمشدر .

[٢] اياصوفيه ، كوچك اياصوفيه ، زيركده كليسا جامعى كبى حرباً يعنى زمان فتحده جامعه تحويل اولنان بعض جوامع شريفه‌ده خطبانك شمدى‌يه دكين حتى اللرنده دخى قليچ اولديغى حالده منبره چيقملرى برائر فاتحيت ومحفوظيت اولسه كركدر .

[illegible] ૮૫૭ [illegible]

[illegible] ૮૫૭ [illegible] ૧૨૬૧ [illegible]

[illegible] Saganos [illegible]

[illegible]

عباره‌سی يازيله‌رق زيرينك ينه زاغنوس پاشا طرفندن امضا ايدلمش اولديغی هامرده مندرجدر .

« هامر » استانبول تسليم اولدقدن صكره غلطه‌نك دخی همان تسليم اولنمش ايدوكنی [يعنی ٢٩ مايس افرنجيده بوراسنك دخی عثمانلی يدينه كچديكنی] كوستريبور ايسه‌ده بيانات معروضه بونی ايوجه تأييد ايتمامكده‌در . بوندن بشقه تسليم مقاوله‌نامه‌سنك ايتاليانجه صورتنده آتيلان تاريخك غرهٔ حزيران اوله‌رق مقيد اولديغی ينه هامرده مندرجدر . واقعا مومی‌اليه بو صوك تاريخده بر خطا بولنديغنی درميان ايده‌يور ايسه‌ده بو تاريخ سابق‌البيان تاريخه يعنی اواخر شهر جماذی‌الاول تعبيرينه توافق ايتدكدن بشقه [*] فتحنامه‌نك آتيده مندرج اولان غلطه‌يه متعلق فقراتنه دخی توافق ايتمكده‌در . هر حالده قلعه‌نك ٢٩ مايسده فتح ايدلمش اولمسنه وتاريخ شرطنامه‌نك اواخر شهر جماذی‌الاول ويا ١ حزيران بولنمسنه وباخصوص زاغنوس پاشا حاشيه‌سنك شهر جماذی‌الآخرك صوك اون كونی ايچنده يازلمسنه عطف نظر دقت ايدلديكی حالده غلطه تسليمنك شهرك ضبطندن بر آز صكره وقوعه كلديكنی وياخود برنوع استيماننامه ديمك اولان فرمان همايونك بعدالتسليم اعطا ايدلمش بولنديغنی قبول ايتمك لازم كلمكده‌در .

عربی‌العباره اولان فتحنامه‌ده بيوريليوركه : { قسطنطينيه‌نك جانب شماليسنده برليمان عظيم موجود اولوب بونك ساحلنده « غلطه » ديمكله مشهور وجنويز طائفه‌سيله مملو برقلعه واردر . استانبولی محاصره ايتديكمز زمان خصممزه معاونت ايتمامك شرطيله طائفهٔ مرقومه‌يه امان ويروب معاهده ايتمشيدك . بعدالفتح مقتوللر واسيرلر ايچنده بوطائفه‌دن دخی آدملر كوريلوب شو حالده بونلرك خفياً استانبول خلقنه معاونت ايتمش ونقض عهد ايلمش اولدقلری نمايان اولديغندن جزالری ترتيب اولنمق اوزره عساكر ظفر مآثريمز غلطه‌يه هجوم ايتديرلمك مراد اولندقده طائفهٔ مرقومه عرض معذرتله عفو وامان ديلديلر . بز دخی جرم وقباحتلرينی عفو ايدرك ملكلرينی اللرنده ابقا و اوزرلرينه جزيه تخصيص ايلدك » .

بعض تواريخ اجنبيه‌ده دنيله‌يور كه : { غلطه‌ده مقيم جنويزليلر ٢٩ مايس افرنجی تاريخندنبرو قلعه‌نك اختارلرينی حضرت پادشاهه تسليم ايتمشلر ايدی ؛ انلر كندی سورلرينی هدم ايتمكه مجبور اولديلر وفقط بعض امتيازات ومعافيتلرينی محافظه ايلديلر . }

خيرالله افندی تاريخی بوبابده ديبوركه : { غلطه حصارنده محصور اولان جنويز بكزاده‌سی حضرت پادشاهك قوهٔ قاهره‌سنه تحمل ايده‌ميه‌جكنی بيلديكندن اوزرلرينه

[*] استانبول فتحنامه‌يه كوره ٢٠ جماذی‌الاولده وتواريخ اجنبيه‌يه كوره ٢٩ مايسده فتح اولنمش اولمغله ٢٣ جماذی‌الاول تاريخی ١ حزيرانه متناظر اولور . اكر غلطه‌نك ١ حزيران تاريخنده تسليم اولديغی وتسليم نامه‌نك‌ده يوم تسليمده تنظيم ايدلديكی قبول اولنورسه بيانات معروضه‌يه كوره يوم فتحدن غلطه‌نك تسليمنه دكين ايكی كون كچمش وفتحك اوچنجی كونی غلطه آلنمش ديمك اولور . ١ حزيران تاريخنك متناظر اولديغی ٢٣ جماذی‌الاول تاريخك دخی اواخر شهر جماذی‌الاول تعبيرنده داخل اولديغی مستغنیٔ ايضاحدر .

قلعه‌سنك مفتاحلرینی عتبهٔ پادشاهی‌یه تقدیم
ایله استیمان ایتدکلرندن هم سلیوریئك وهم‌ده
استانبول نواحیسنك ضبطی ضمننده برمقدار
عسکرله مأمور بیورلمش اولان « قره‌جه‌بك »
روملریدنده‌بولنان « برغوس »، « بوغادوس »
قریه‌لرینی واستانبول جوارنده بولنان دیکر
کویلری بلا محاربه ضبط واستیلا ایله‌رك دائرهٔ
تبعیته ادخال ایتمشدر .

حضرت پادشاه ـ استانبول ضبط اولندقدن
وسلیوری وبوغادوس کبی نواحی دخی تحت
حکومته آلندقدن والحاصل ١٨ کون وبر
روایتده ٢٠ کون استانبولده اقامت بیوروب
آتیده شرح وتفصیل اولنه‌جق برچوق اجراآت
فوق‌العاده‌یه موفق اولدقدن صکره ـ « قارشدیران
سلیمان بك » ی استانبول محافظی نصب
ایله‌رك تعمیر قلعه وتنظیم مملکت خصوصلرینی
انك عهده‌سنه بالتودیع دارالملك قدیم اولان
ادرنه‌یه عزیمت بیورمشلردر .

{٣٢} ـ حضرت فاتحك رجال بلده واهالی حقنده‌کی معاملات عالیجنابانه‌سی ایله داخل شهرده‌کی اجراآت اولیه‌سی

اخیراً فرانسه‌ده نشر اولنمقده اولان
بیوك آنسیقلوپه‌دی استانبولك فتحنی متعاقب
کذران ایدن احواله عطف کلام ایله دیرکه:

{ فتحك دردنجی کوننده‌ن اعتباراً استانبول
داخلنده نظام وانتظام تماماً حکمفرما اولمغه
باشلامش وحضرت فاتح شهرك وسائر روم
ممالکنك اداره‌سنی ـ انتخاب اولنان روم
پطریقنه واورتودوقس هیئت روحانیه‌سنه
توديع مصالح روحانیه ایتمك صورتیله ـ تنظیم
وتنسیقه جداً اقوبولمش ایدی؛ کویاکه بلده‌ده یالکز
ایمپراطورك تبدل ایتمش اولدیغی ویکیسنك بعض
آثار کشمشکی برطرف ایتمکه ساعی بولنمش
ایدوکی ظن اولنه‌بیلوردی } .

« ژوآننه‌ن » دییورکه :

{ عساکر عثمانیه‌نك شهره دخولندن
صکره حضرت فاتح هردرلو احوال الیمه‌یه
نهایت ویرمکی الزم کوردی؛ فرارایدن یرلیلری
شهره چاغردی؛ خراب اولان خانه‌لری یکیدن
انشا ، دوچار خرابی اولان مونومانلری تعمیر
ایتدیردی ؛ حتی مغلوبلره دین وآیینلرینی
سربستجه اجرا ایتملری مساعده‌سنی دخی
ویردی ... }

خیر الله افندی تاریخنده دییه‌یورکه :

{ ترك وطن ایلیانلرك خانه واشیالری
لایقیله محافظه اولنوب عودت ایدنلره اعاده
ایدیله‌جکی وشاید ایکی ماه مدته قدر کلمزلر
ایسه انجق اول زمان بونلرك طرف حکومتدن ضبط
اولنه‌جغی اعلان واشاعه اولندی } . خیرالله
افندی تاریخنك شو بیانات صحیحه‌سنی بعدالفتح
یرلیلر حقنده بر طاقم معاملهٔ غدریه اجرا
اولندیغندن غرضکارانه بر صورتده بحثلر آچان
مورخین ومحررین غربیه‌نك انظار دقتلرینه
عرضه شایسته کوررز .

« لامارتین » تاریخ عثمانیسنده دیرکه :

{ حضرت پادشاه باش وکیل نوتارایی
مستغرق عاطفتی ایلدیکی مثلاو عین زمانده پایتخت
ایچنده کشی زاده‌لکلری ، رتبه وحیثیتلری ،
ثروتلری ایله مشهور ومتعارف اوله‌رق اسیر
دوشمش اولان اسرایی بالذات مبایعه بیوره‌رق

آزاد ایلدی ؛ كرك انلری وكرك هیئت رهبان اعضالرینی ، علم وفضللریله مشتهر رهباینی كندی حمایت مخصوصه‌سی آلتنه آلدی؛ بتون استانبول اهالیسی فاتح نامدارك عالیجنابلغنی تقدیر وتقدیس ایلدی .... } .

« قونت سه كور » روما شرق ایمپراطو - رلغی تاریخنده دییوركه :

{ خرابیت واغتشام صحنه‌سی ایكی كون دوام ایلدی ؛ نهایت سلطان محمد خان حضرتلری كوریندی ؛ مدهش صداسیله سكون وسكونت امرینی ویردی؛ نظام وانتظامی تأسیس بیوردی، مشارالیه حضرتلری ایام الیمه‌نك فلاكت ومصیبتندن رهایاب اولان بالجمله یرلیاره حیات وسربستیلرینی باغشلادی ؛ امنیت خاقك ملجأ وپناهنه‌یكیدن داخل اولدی .... مغلوبلر حریت دینیه‌لرینی استحصال ایتدیلر ؛ طرح ایدیلان بر ویركو بدلی اوله‌رق بونلرك سكون واستراحتلری كاملاً تأمین ایدلمش ایدی . }

« خبر صحیح » ده دنیله‌یور :

{ شهنشاه ظفر دستگاه بعدالفتح یكرمی كون قدر استانبولده اقامتله یرلولردن دیار آخره هجرت ایتمیوبده قبول رعیت ایدنلر ایچون ـ اوزمانلرده وبلكه یقین وقتلرده هیچ بر دولت غالبه طرفندن مثلی یاپیلمامش بر صورتده ـ امتیازلر احسان؛ عظمای رؤسای روحانیه‌دن « جنادیوس » نام ذاتی مستقل پطریق نصب وتعیین [*] ایله دخی روملر حقنده بذل الطاف بی پایان بیوردیلر . }

[*] ایلروده پطریق انتخاب وتعیینی بحثنه مراجعت .

حضرت فاتحك رجال واهالیٔ بلده حقنده نقدر بیوك معاملات عالیجنابانه‌ده بولنمش اولدقلری وانجق بر پدرك اولادی حقنده كوستره‌بیله‌جكی عاطفت وعنایتك هر درلوسنی عثمانلیلر ایله وطنداش اولان یرلیلر حقنده‌ده تمامیله صرف وابذال بیورمش بولندقلری بالاده اعطا اولنان تواریخ مختلفه روایاتندن پك اعلا استنباط واستخراج اولنه‌بیلور. فقط اول زمان یرلیلردن بر طاقم نانكورلر بو درجه‌لرده عالی اولان معاملات پدرانه واجرا آت شفقتكارانه‌نك قدر وقیمتنی بیلمامش، كفران نعمت ایدوب الك دنیلرك بیله یاپمقدن حیا ایده‌جكلری معاملات خیانتكارانه‌یه تشبث ایتمش ، عثمانلیلری ترتیب اولنان ضیافت فتح وظفر اثناسنده علی الغفله باصوب طعمهٔ شمشیر ایتمك ، بلده‌ده بیوك بر عربده چیقارمق ، آوروپاده عثمانلی علیهنه بیوك اهل صلیب اتفاقلری، محاربه‌لری اویاندیرمق عزمنه‌دوشمش اولملرینه كسب وقوف ایدلمنی اوزرینه بوكبی خائنلر هردین وملت قانوننك ویرمسی طبیعی اولان حكم سیاسی‌یه، هر یرده هر ملت نزدنده جاری اولان احكام جلیلهٔ عدالته توفیقاً دوچار پنچهٔ سیاست ایدلمش وفقط غریبدركه بو اجرا آت محقه‌یی اسكی بیزانس مورخلرندن اكثریسی وانلره تقلیداً آوروپا مورخلرندن بر چوغی اكاذیب وافترالرله بشقه صورتده كوسترمكه ، انلری سرمایه ایدرك عثمانلیلر علیهنده لسان ادبك سویلمكدن حیا ایده‌جكی درلو خرافات اویدرمغه یلتنمشلردر ؛ فقط حق وحقیقت بر نور جوالدر كه نه زمان

اولسه عرض اندام ايدر؛ نه قدر كيزلنسه او لقدر كوزوكمكه ساعى اولور.

عثمانليلر عليهنده نشرا كاذيب تعصبكارانه‌ده الك ايلرو كيدن مورخلردن برى اولان «هامر»: يوم فتحك ايكنجى كونى [٣٠ مايس افرنجى چهارشنبه] حضرت پادشاه داخل شهرده ~ولاتى اجرا ونوتارايى زيارت وسراى ايمپراطورى‌يه دخول بيوردقدن صكره سرايدن آز برمسافه‌ده برضيافت ترتيب اولنمسى امر اولنديغنى بالبيان بو ضيافت اثناسنده نوتارا عائله‌سنه بعض عثمانليلر طرفندن تجاوز وقوع بولديغندن، لسان تفوهه آلنمسندن بيله حيا ايديله‌جك احوالك ظهوره كلديكندن، بر چوق كسانك دوچار سياست ايدلديكندن بحث ايده‌يور؛ بيوك افترا رده بولنه‌يور. بز بوراده شو تجاوزلره قارشو شمديلك ايلك مدافعه اولمق اوزره ديرزكه: همان بالجمله روم وفرنك تاريخلرينك دخى تصديق ايتديكى وجهله غراندوق نوتارا ايله سائر رجال بنده حضرت پادشاهك مظهر عفوى اولدقدن بشقه بونجه انعام والتفات ونوازشنده نائل اولمش واملاك ومال وجانلرى هردرلو تجاوز وتسلطدن مصون براغلمش ايكن كفران نعمت ايدوب اولجه بيان اولنديغى اوزره بعض حركات جنايتكارانه‌يه متجاسر اولملرى اوزرينه فقط انجلرندن بعضيلرى دوچار نتيجهٔ جزا ايدلمش وحتى هامرك بياناتنده دخى تصديق وجهله بو صره‌ده نزد پادشاهيده بولنان معتبران اجانبدن برى بيله [١] انلرك بالتمام مستحق مجازات اولدقلرينى تصديق ايده‌رك شدتله تأديب ايدلملرى ايچون تشويقاتده بولنمشدر.

«هامر»: ونديك حكومتنك استانبولده‌كى مأمورى ايله اسپانيا قونسلوسى واوغللرينك دوچار مجازات ايدلنلر ميانندە بولنديغنى وبونلرك عورت پازارى ميداننده بولنان آرقاديوس ستونى آلتنده دوچار سياست ايدلدكلرينى وقانتاره‌نو ـ Cantareno وسائر ونديك اصلزادكاننك ٧٠ بيك دوقه آلتونى فديهٔ نجات ويرمك صورتيله تخليص نفس ايده‌بيلمش بولندقلرينى، قاردينال ايزيدورك اسير دوشه‌رك فروخت ايدلمش ولكن غلطه‌دن چيقمقده بولنان بر كمى‌يه اتلامق واسطه‌سنى بولوب قورتلمش وموحى اليه طرفندن محرر مؤثر برمه‌مو ارده ميدانه قونان افغان وشكايتلك دور حضره دكين واصل اولمش ايدوكنى وروم مورخين قديمه‌سندن «فرانزه‌س — Phranzes» ك [٢] اسير ايكن فرار ايدوب فاميلياسيله موره‌يه هجرت ايتمش وفقط اوغلى ايله كريمه‌لرينك استانبولده مظهر عفو وعاطفت

[١] «هامر» ديبوركه: روم مورخين قديمه‌سندن مشهور «قالفونديل» بو اجنبينك اسمنى بيان ايتميور ايسه‌ده حضرت پادشاهه عبوديت راسخه حاصل ايتمش اولان فرانسزدن بحث ايتمك ايستديكى ظن اولنوركه بوذات مؤخراً عثمانلى پادشاهلرينى فرانسه قراللرينه ربط ايدن مناسبات دوستانه و اخلاصكارانه‌نك مؤسسى كبى ملاحظه ايدلمشدر.

[٢] بونك تشريفات عموميه ناظرى Grand-maître des cérémonies ايدوكى مرويدر.

بیورلمش ایدوکنی و « پاولوس — Paulus » ، «بوشیاردی ـ Bochiardi»، و«تروئلوس — Troïlus » نامنده کی کبرانك شهرك ضبط اولندیغنی کورنجه غلطه یه چکلمش بولندقلرینی ومشهور « کوستنتینانی » یه کلنجه انك دخی کرك هنکام محاربه ده آلدیغی یاره لرك تأثیرندن وکرك عار وحجابندن بر آز صکره فوت اولمش ایدوکنی وسائر بالجمله اجنبی ضابطانك اثنای محاربه ده ایمپراطور نزدنده ترك حیات ایتمش بولندقلرینی بیان ایده یور . محاصره وقایعی وحضرت فاتحك اقدمجه بیان اولنان وبالجمله تواریخ رومیه واجنبیه نك بیاناتیله ده مؤید ومصدق بولنان معاملات عالیجانبانه سی ملاحظه اولندیغی حالده هامرده کی بیانات معروضه نك مقاصد مخصوصه یه مستنداً غرضکارانه بر صورتده یازلمش ویانقل ایدلمش اولدیغی کندیلکندن تظاهر ایدر .

بوندن ماعدا « هامر » جنابلری مورخ « دوقاس — Ducas » دن نقلاً : شهرك ضبط اولندیغنك اوچنجی کونی عثمانلی دونماسنك عزیمتی ایچون لازم کلن امرلرك اعطا بیورلمش ایدوکنی و بودونمانك پك قیمتدار اموال غنایم واسرا ایله مالی اوله رق حرکت ایتدیکنی بیان ایده یور ایسه ده اولوقت استانبول دولت عثمانیه یه پایتخت اتخاذ ایدلمش وحتی ایلروده کوریله جکی اوزره اطرافدن بر چوق ارباب حرف وصنایع ایله بر خیلی اهالئ اسلامیه وسائره نك بورایه نقل وهجرتنه وبو صورتله شهرك تزیین واعمارینه تشبث بیورلمش اولمغله اموال مغتنمه اولسه بیله انلرك دونما ایله خارجه نقلنه حاجت اولمامغله بو یولده کی بیاناتك دخی صرف بر اثر ابداع غرضکارانه اولدیغنه اشتباه اولنه من .

« هامر » بیانات معروضه سنی اتمام ایتلك اوزره « دوقا » نك بیاناتندن نقلاً : اردوکاهده دها بر خیلی ذی قیم اموال غنایم قالمش اولدیغندن، الك قیمتدار اموال واشیانك افراد عسکریه الارنده طولاشدیغندن، آلتون کمرلرك کوپکلره طاسمه ایدلدیکندن، مقدس کاسه لرله شرب خمر اولندیغندن ، مقدس قابلرده طبخ اطعمه ایدلدیکندن، نامعدود کتابلرك آرابه لره یوکلدیله ـ رك بتون ولایتلره نقل اولندیغندن ، و « پلاتون — laton »و « ارسطو — Aristote »نك آثارندن وتئولوژی کتابلرندن اون جلدك بر سکه یه صاتلدیغندن ، آغیر صورتده تجلید اولنمش کتابلر مواد ذهبیه سنك قوپارلدیغندن، تصویرلرك یاقلدیغندن بحثلر ایده یور ایسه ده بونلرك صرف بر اثر ابداع واختراع غرضکارانه ایدوکی واقف حقایق اولنلرجه قطعیاً مرتبهٔ ثبوتده در ؛ شو قدرکه هنکام ضبط و استیلاده بعض حرکات تجاوزیه نك وقوعی طبیعی اولوب بومثللو حرکاتك حرباً ضبط اولنان بر چوق آوروپا شهرلرنده دخی انواع مختلفه سنك پك چوق دفعه لر کورلمش اولدیغی واهل صلیب محاربانده صلیبیونك آتیلالره رحمت اوقوده جق درجه ده اختیار ایتمش اولدقلری تخریبات ومظالم شدیده ایله اندلسلیلره قارشو اختیار اولنان درلو درلو معاملات خونریزانه ومظالم واعتسافات وحشیانه یه نظراً استانبول فتحنده مرئی ومشهود اولان احوالك پك شفقتکارانه وانسانیتکارانه ایدوکی حقایقندن قطع النظر روایات معروضه نك

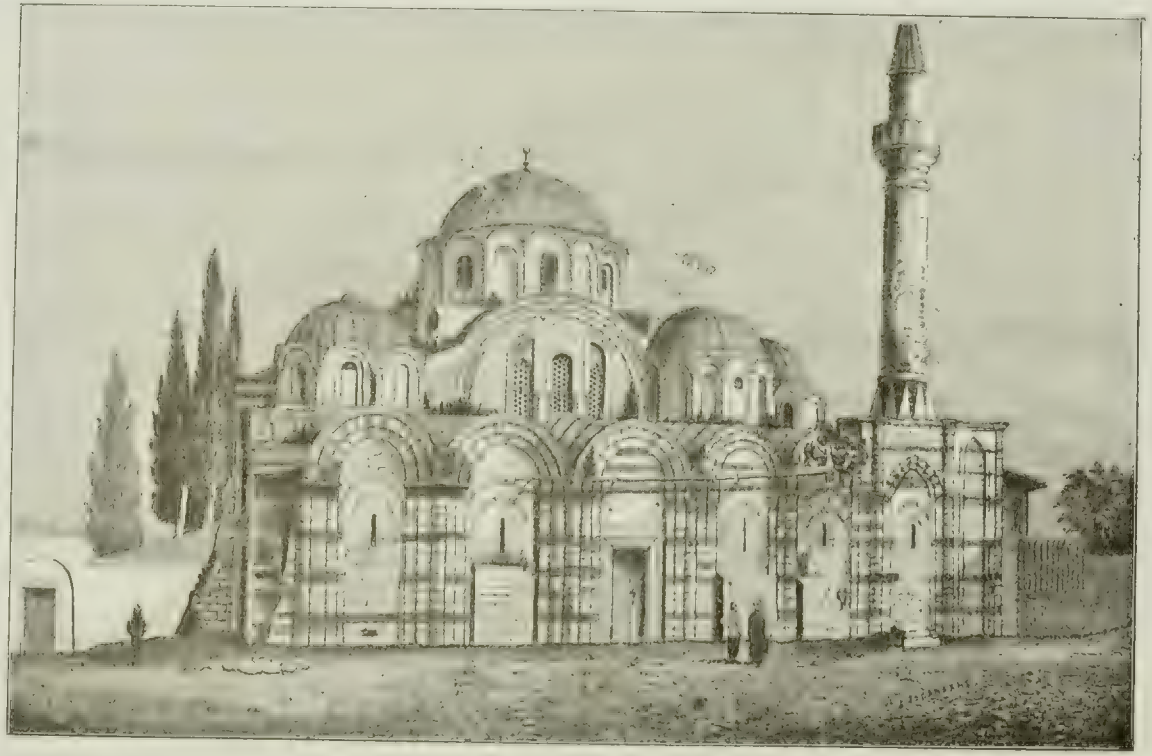
همان جمله‌سی سائقهٔ کین وغرضله وعثمانلیلر
علیهنده غربك کین وخصومتی جلب ایتمك
امنیهٔ تعصبکارانه‌سیله قدیم بیزانس مورخلرینك
بر طاقمی طرفلرندن اویدیرلمش و بر طاقم مورخین
ومحررین یونانیه واجنبیه طرفندن قمرلشد-
یرلمش شیلر اولمغله همان کافهٔ ترهاتدن عبارت
اولان بو کبی اقوال سقیمه وغیر صحیحه‌نك
رد وتکذیب ومدافعه‌لرنده اصلا مشکلات
چکیله‌مز. بونجه مورخین ومحررین عثمانیه‌نك
کتبخانه‌لر طولدیران بونجه آثار بدیعه‌سندن
قطع النظر بر طاقم آوروپا آثار ومؤلفاتی
وحتی بیزانس مورخین ومحررین قدیمه‌سندن
بعضیلرینك آثاری بیله بو یولده‌کی اقوالی
شدتله رد وتکذیبه دلالت ایده‌جك بر چوق
دلائل وبینات قطعیه ایله مالامالدر. بنابرین
او مثللو ترهاته قارشو اطنابدن صرف نظرله
آتیده یالکز بعضیلرینك رد ومدافعه‌سیله
اکتفا اولنمشدر:

آوروپاده اولدیغی کبی عثمانلیلر نزدنده ده جنس
کلاب یتاق اوطه‌لرینه آلنه‌جق، رفیق اتخاذ
ایدیله‌جك درجه‌ده مرغوب ومعتبر دکلدر که التون
کمرلر بونلره طاسمه ایدلمش اولسون! بتون
غربیون ایوجه بیلمك کرکدر که بزده قیون‌سور-
یسی بکجیسنه التون کمر طاسمه ایدیله‌مز. شرب خمر
«رجس من عمل الشیطان» نص شریفیله عموم
اهل ایمانه حرام وقطعیاً یساق ایدلمشدر [*].
بر حدیث شریفك اجرای مقتضیات جلیله‌سی یولنده

[*] مواد کئولیه‌نك نوع بنی انسانه فوق‌العاده
مضر ومخرب حیات اولدیغنه، پك چوق علل واسقامك
بادیٔ مستقلی بولندیغنه دائر اخیراً فرانسه آقادمیسی
غایت عبرت انکیز برائر مکمل نشر ایتمشدر.

فدای جان وجهان ایچون استانبول او کنه
کلمش اولان مجاهدین دین‌مبینك - غایت دیندار
سوکیلی پادشاهلری ایله اجلهٔ علمای دین،
اعزهٔ مشایخ واصلین باشلرنده اولدیغی حالده -
شریعت غرای احمدیه‌یه چوق درجه متمسك
وراغب ومطاوعتکار اولدقلری بتون تاریخلرجه
مثبت ووقتلرندن برقسم مهمی ذکر وتوحید
باری ایله کچیردکلری تواریخ رومیه واجنبیه‌جه‌ده
مصدق ومتحقق ایکن مدح جلیل نبویه
نائلیتله‌دها هنکام حیاتلرنده جنت بولمش اولان
اشبو غزات مسلمینك ولو ایچلرندن بعضیلرینی
اولسون خرستیانلقجه مقدس عد ایدیلان
قابلرله شرب خمر ایتمکله اتهامه جسارت قدر
وقوفسزلق، خیانت تصور اولنه‌مز. او
مقدس عد ایدیلان قابلر اسلاملرجه آلودهٔ
آثار وضلالتدر. انلرله صو بیله ایچمکه
بر مسلمانك وجدانی، معده‌سی بر درلو مساعده
اولمز. بر پارچه احوال اسلامیه‌یه واقف
اولان بر مورخ، بر محرر بودرجه‌ده بیوك
بر یالان فرلاتمغه اجتسار ایده‌مز.

اونوتمه‌ملی که غربك مظفر اردولری فتح وظفر
ضیافتلرنده اولچوسز شراب، شامپانیه ایچرلر؛
سرمست اولوب قدحلر پارچه‌لرلر!...
بوقدیم بر عادتدر. مطالعه‌سز بعض اسکی یکی
مورخلر. محررلر غربك بو عادتی خیالخانه-
لرنده استانبولی فتح ایدن عثمانلیلر اوزرنده‌ده
تصور ایدره قالقشمغله پك کولنج بر بلاهته
دوچار اولمشلردر. غربیون بیلمزمی که
استانبول محاصره‌سندن پك چوق سنه‌لر صکره
وقوعه کلن ایکنجی وینه محاصره‌سنده بیله
«پرخ تولسدورف» قصبه‌سنی اشغاله کیدن

قعریه جامع شریفی

استانبول قیصرلری زماننده « خوراس مناستری » نامنده بر عبادتخانه اولان بو جامع شریف درونده دین نصارایه متعلق وموزائیق اصولیله غایت ماهرانه یاپلمش وخرستیانلرجه پك قیمتدار بر طاقم رسملر اولمغله معبد شریف مذکور استانبوله کلن هان بالجمله آوروپالولرك زیارتگاهیدر

اولنان كتابلرك هيسى دكل ايسه بيله هيچ اولمزسه
بعض نمونه‌لرى اليوم استانبولده وآتنه‌ده موجود
وكوزلملرى ممكن وسهيلدر ؛ استانبولده موجو-
ديتلرندن بحث وهر بريسى معموريت ومكمليتك
درجهٔ غايه‌سنده كوستريلان وفقط برجه‌طاشدن
ياپلمش بيوجك عادى برر خانه‌دن بشقه برشى
اولميان قديم سرايلرك ، يرلرى ، خرابه‌لرى
حالا ميدانده طوريور ؛ .... وهلم جرا .

مواد معروضه‌نك جمله‌سى طرفكيرانه
اوليه‌رق وفقط برفكر سليم ، رأى مستقيم ايله
حكيمانه وحقيقت پرورانه برصورتده اينجه‌دن
اينجه‌يه كشيدهٔ حادهٔ تدقيق ايديله‌جك ، آثار
متباقيه‌لرى يكيدن انظار تفتيشدن كچيريله‌جك
اولور ايسه قناعت قطعيه حاصل ايديله‌جكدركه
بونلر قديم بيزانس ويونان وفرنك مورخ
ومحررلرندن همان اكثرينك اوچورديغى
درجه‌نك پك چوق مادوننده‌درلر . استانبول
انجق پادشاهان آل عثمان حضراتنك پك
عظيم همات جليله‌ايله بوراده وجوده كتيرمش
اولدقلرى بونجه انشا آت وتأسيسات عاليه
ومدنيه سايه‌سنده معموريت حاضره‌سنى بولمش
ايكن انلره احالهٔ نظر اهميت ايدلميوبده قسم كليسى
نفاستجه انلردن پك اشاغى اولان بيزانس
ابنيه‌سى خرابه‌لرينه - حتى اك كوتى طاشلرينه
قدر اولمق اوزره - پك بيوك اهميت ويريلوب
بواهميتك زمانمزه قدر دوام ايدوب كيتمكده
بولنمسى او مورخ ومحررلرك كشيدهٔ سلك
تحرير ايتمش اولدقلرى مبالغات يونانيه ،
خرافات خيالاتپرستانه اثرى اولديغنه اشتباه
ايدلماملدر . هيكل ركزايلك ، معابدى موزائيق
انسان رسملريله تزيين ايتمك اسلاملرجه مغاير
شريعت اولمسه‌ايدى سليمانيه ، سلطان احمد رستم پاشا
وهكذا جامعلرى ايله يكى جامع بروسه‌ده‌كى اولو
جامع وامثالى كبى بوكون دخى انفس آثار
معماريه‌دن عد ايديلان معابد عاليه‌يى وجوده كتيرن
عثمانليلر ايچون بوكبى تزييناتجه دخى اسلافك
پك ايلروسنه كچمك امين اولمليدركه ايشدن
بيله دكل ايدى .

شبهه‌سزدركه استانبولك احوال قديمه‌سى
ايچون مورخين ومحررين معروضه طرفندن
التزام واختيار ايدلمش اسلوب تحرير اورادەكى
وقايعه وبالخاصه فتح وضبطى وقايعنه‌ده طرفكيرانه
اوله‌رق تعميم ايدلمشدر !.. بوكا بناءً آنلرك آثار
ومؤلفاتنى كمال احتياط ايله اوقومق ، مارطاولارينه
بلاتدقيق اينانمامق موافق شيمهٔ حقايقپرورى
اولور .

«هامر» ك روايات غير صحيحهٔ معروضه‌سنه
قارشو اولان رديات ومدافعات عاجزانه‌مز
سائر بعض محررين غربيه وقديمه‌نك اويولده‌كى
بياناتنه وبالخاصه روايات آتيه‌يه‌ده تشميل
ايديله‌بيلور .

« لامارتين » ديوركه :

{ روم مورخين قديمه‌سنه اينانيله‌جق
اولور ايسه استانبوله داخل اولان عثمانلى
اعاظمى چوق زمان كچمه‌دن اسكندر كبيرك
« پرسه پوليس -- Persépolis » ده‌كى بزم
صحبتنى تقليد ايده‌رك كندى مظفريتلرى اعياديتك
اجرا اولنديغى برقاچ كون اثناسنده شهره
دخولدن صكره كوسترمش اولدقلرى علو جناب
وكمال مرحمتى ضايع ايتمكه باشلاديلر . ترتيب
اولنان بر ضيافتده بعض احوال نا مناسبه

ظهوره كلدى ... بونك اوزرينه « غراندوق نوتارا » كندى اوغللرى و « قانتا كوزه‌ن » ايله برلكده دوچار سياست ايدلدى ؛ امنيت وتوجه قزانان براجنى‌نك [*] تكليف وتوصيه‌سى اوزرينه اولجه نائل عفو اولمش اولان بعض اصلزادكان وانلرله برابر ونديك واسپانيا حكومتلرينك مأمورلرى وبونلرك اوغللرى تسليم پنجهٔ جزا قيلندى . لكن اوزمانك مورخين سائره‌سى وحتى اولوقتك روم مورخلرى آره‌سنده بر طاقملرى بيله عثمانلولرى بويولده اويديرلمش اسنادات وهزيانلره قارشو مدافعه‌يه قيام ايله « نوتارا » وانكله برابر دوچار سياست ايدلن اصلزادكانك عثمانليره قارشو آوروپالولرى بر محاربهٔ صليبيه‌يه دعوت ايچون بو صره‌لرده سابق الذكر اجنبى مأمورلرى ايله مذاكراتده بولندقلرينى اعتراف وتصديق ومجازات معروضه‌يى غليان نشئهٔ ظفره دكل بلكه عثمانليلرك نوتارادن — كندى حقنده كوستردكلرى بونجه عاطفت وعاليجنابلغه قارشو — خيانت ونانكورلك ايله مقابله كورملريله حقلى اوله‌رق اكا غضبلنمش اولملرينه عطف واسناد ايده‌رك شو وجهله مجازات واقعه‌يى تماماً حقلى كوسترمكده‌درلر } .

« ژونكيه‌ر » دخى غراندوق نوتارانك كندى اوغللرى وباشلوجه رؤساى اجنبيه وبرچوق يرلى سينيورلر ايله برلكده دوچار سياست ايدلديكنى بيان ايده‌يورسه‌ده انلرك مرتكب اولديغى جنايت معروضه‌يى دخى ذكر وبيان ايله مستحق جزا اولدقلرينى تصديق ايتمامسى خصلت مجبوله‌سى اقتضاسيدر .

« قونت سه كور » مسئلهٔ معروضه‌يه عطف كلام ايله ديركه :

{ سربست براغلمش اولان « غراندوق نوتارا پاله‌ئولوغ » بر زمان كندى ثروت بى نهايه‌سنى محافظه ايلدى ؛ بو ثروتى كندى مملكتنك سلامتى اغورنده صرف وفدا ايتمامش اولمسندن طولايى حضرت فاتحك بر آره‌لق تكديرات معيبه‌سنه اوغرامش ايدى . حقنده بذل عاطفت اولنمغله برابر . حركات واقعهٔ اخيره‌سى كرك كندوسنك وكرك اوغللرينك دوچار سياست اولنمسنى مؤدى اولدى . « فرانزه — Pranzes » نك اوغللرى دخى عين حاله دوچار اولديلر [« هامر » بونلرك لطفاً معيته قبول بيورلمش ايدوكنى روايت ايده‌يور] . برليلرك اعاظمندن « قومه‌ن » لره اولامرده امارت تابعه پرنسلرى كبى تعظيمكارانه معامله اولندى ؛ فقط بونلرك دخى حركات واقعه‌سى چوق زمان كچمه‌دن حكومتلرينى ضايع ايتملرينه ، دوچار سياست اولملرينه بادى اولمشدر . }

« ژوآنه‌ن » دخى نوتارا ايله اوغللرينك واولجه مظهر عفو وعاطفت عالى اولمش بولنان اسپانيول وونديك اصلزاده‌لرى ايله برطاقم روم سينيورلرينك دوچار سياست اولديغنى سويلكده وفقط مرتكب اولدقلرى جنايت عظمه‌يى بيان واديسنه سائقهٔ غرضله او دخى يناشمامقده‌در .

[*] اولجه بيان اولنديغى اوزره بو اجنبى بر برفرانسزدر .

«Catalan —

فتحیه جامع شریفی

استانبول قیصرلری زماننده « پاما قاریستو مناستری » نامنده بر عبادتخانه اولان اشبو جامع شریف فتحی متعاقب عساکر اسلامیه‌نك داخل اولدیغی معابد مهمه‌دن اولمق مناسبتیله بعد الفتح جامع شریفه تحویل اولنه‌رق « فتحیه » نامیله توسیم قلنمشدر

اثر : میرلوا احمد مختار — طاهر بك مطبعه‌سی

استانبول محاصره‌سنك مبدأ ونهايتی ومدت دوامی حقنده بر طاقم مورخينك اقوال مختلفه‌سی

[استانبولك تاريخ ضبطی : سنه ٨٥٧ هجری ـ ١٤٥٣ ميلادی]

كتب تواريخك اساميسی	محاصره محاربه‌سنك مبدأ ايتديكی تاريخ هجری ويا ميلادی	قلعه‌نك فتح اولنديغی تاريخ هجری ويا ميلادی	يوم فتح	مدت محاصره [يوم فتح دخی داخلدر]
عزيز مصر اقبال شاهه يازيلان فتحنامه	٢٦ ربيع الاول	٢٠ جماذی الاول	صالی	٥٤
ژو آنه‌ن [لاتركی]	١ نيسان	٢٩ مايس		٥٩
امامزاده اسعد افندی [فتح قسطنطينيه رساله‌سی]	—	٢٠ جماذی الاول	صالی	٥٢
نقد التواريخ	—	٢٠ جماذی الاول		٥٤
هامر [تاريخ دولت عثمانيه]	٦ نيسان [جمعه]	٢٩ مايس	چهارشنبه	٥٤
محمد مظهر فوزی [خبر صحيح]	٢٦ ربيع الاول [جمعه]	٢٠ جماذی الاول	صالی	٥٤
مفصل تاريخ قرون جديده	—	٢٩ مايس	بازار ايرتسی	٥٤
خير الله افندی تاريخی	٦ نيسان [جمعه]	٢٩ مايس	بازار	٥٤
بيوك آنسيقلوپه‌دی [فرانسه‌نك]	٦ نيسان	٢٩ مايس	—	٥٤
لامارتين [تاريخ دولت عثمانيه]	٦ نيسان [جمعه]	٢٩ مايس	—	٥٤
ژه نكيه‌ر [عثمانلی تاريخی]	١ نيسان	٢٩ مايس	—	٥٩
مورخ حاجی قالفه	١٥ ربيع الاول ٢٥ مارت	—	—	٥٢
توفيق پاشا [تاريخ عثمانی]	—	٧ جماذی الاخر	صالی	٥٣
مورخ نشری	١٧ ربيع الاول ٦ نيسان	٢٠ جماذی الاخر	صالی	٩٣
مورخ عاشق پاشا [وصولاق زاده تاريخی]	—	٢٠ جماذی لاخر	صالی	٥١ ويا ٥٤
كتاب الاعلام [بايزيد كتبخانه‌سی نومرو ٢٤٠٥]	—	٢٠ جماذی الاخر	چهارشنبه	٥١
نشانجی تاريخی [اياصوفيه كتبخانه‌سی نومرو ٣٠٢١]	—	٢٠ جماذی الاخر	چهارشنبه	٥١
تاريخ آل عثمانی (جهانما) [بايزيد كتبخانه‌سی نومرو ٢٣٥١]	١٥ ربيع لاول	٢٠ جماذی لاخر	صالی ويا بازار	—
تاريخ عطا [اندرون تاريخی]	—	٢٠ جماذی الاخر	—	٥٥ ويا ٦٥
خواجه سعد الدين [تاج التواريخ]	١٥ ربيع الاول مورخ نشری‌يه كوره	٢٠ جماذی الاخر	صالی	٥١
اوليا چلبی سياحتنامه‌سی	—	٢٠ جماذی لاخر ١٢ تموز	چهارشنبه	٥٣
عبد الرحمن بك [تاريخ دولت عثمانيه]	اوائل ربيع الاخر	٢٧ جماذی لاخر	صالی	٥٤
منجم باشی تاريخی	١٥ ربيع لاول نشری روايتی اوزره	٢٧ جماذی الاخر	صالی	—
تاريخ سلطان محمد وبايزيد [اياصوفيه كتبخانه‌سی ٣٠٣٢]	—	٢٧ جماذی الاخر	چهارشنبه	—
نتايج الوقوعات	—	٢٧ جماذی الاخر	صالی	٥٣

اولنان شمديكى باب سرعسكرينك يرينه باشلا-
تدرديغى سرايك اتمامنى استانبول محافظى تعيين
بيوردقلرينى « سليمان بك » نام ذاته تفويض
بيورمشلردر } .

« منجم باشى » تاريخى ديركه :

{ قلعه‌نك منهدم اولان محللرينى ترميم
خصوصى صو باشى « قرشدران » بكه حواله
بيورلدى واطرافده اولان امرايه ولايتلرنده
اولان صنايع واهل حرف طوائفندن بر
مقدار استانبوله ارسال ايتملرى بابنده اوامر عليه
صدور ايلدى } .

برائر ادبيده شويله اوقونه‌يور :

{ حضرت فاتح استانبولده يالكز يكرمى
كون قدر اقامت ايده‌رك بومدت ايچنده بر
طرفدن غلطه‌نك قره‌يه طوغرى اولان
ديوارلرينى ييقدرمق واستانبول استحكاماتنى
تعمير ايتدرمك وقره دكز ياليسندن بش بيك
قدر خانه نقليله شهرك اعمارينى تزييد ايتمك[*]،
بطريق نصب وتعيين ايلك وهكذا مثللو تدابير
سياسيه ايله اشتغال بيورمشدر } .

« هامر » دخى سكونت وآسايش بلده
حصوله كلدكده حضرت فاتحك سكنهٔ شهرى
توفير ايتمك ، مونومانلرى تعمير ايلك ، ابنيهٔ
جديده انشا ايتدرمك ايله اشتغال بيورمش
اولديغنى بيان ايده‌يور [تفصيلاتى ايلروده « حضرت
فاتحك استانبولده‌كى تأسيسات مدنيه‌سى » بحثنده‌در].

« كلشن معارف » ك بيانات آتيه‌سى
جالب دقتدر :

{ سلطان محمدخان حضرتلرى بلدهٔ جليلهٔ
قسطنطينيه‌يى ذات شوكتمآبلرينه وقف مابعد
آل عثمان حضراتنه « دارالسلطنة » اولسون
فرمان بيورمغله كافهٔ امرا وقضا وسائر مأمورين
دولت وحكومت ادرنه‌دن استانبوله كلديلر .
غازى سلطان محمد خان حضرتلرى بلدهٔ
مذكوره‌ده برجامع شريف وسكز باب مدارس
وتمه وعمارت وسائره بنا ايلدى. جامع شريف
مذكور اطرافده « قرهمان » دن نقل ايديلان
قرهمانيلر ايله « اقسراى» شهرينك خلقنى اسكان
ايتدرمكله الآن جامع مذكور جوارنده
« بازار قرمان»،« بازار اقسراى » مشهوردر}.

اولجه بيان اولنديغى اوزره « اسكى سراى»،
« يكى سراى » چارشوى كبير ودها پك چوق
ابنيه وتأسيسات دخى حضرت فاتحك جملهٔ
مآثر ملوكانه‌لرندن اولمغله ايلروده بر بحث
مخصوصده بونلردن طول دراز بحث اولنه‌جقدر.

بر اثر مهم عثمانيده خصوصات مذكوره‌يه
متعلق اوله‌رق معلومات آتيه اعطا اولنه‌يور :

{ جمله غزات مسلمين استانبول ايچره
مستولى اولوب عمارستان ايتمكه شروع
ايتديلر . و آق شمس الدين وغيرى
كبار اوليانك اذن شريفلريله سكه‌يه
« السلطان ابن السلطان محمد خان ابن السلطان
خان عز نصره ضرب فى قسطنطينيه سنه ٨٥٧ »
تاريخى تحرير اولندى. اناطوليده روم ايلنده
جميع ايالت صاحبى وزرايه امر شريفلر
كوندريلوب ولايت ولايت اسلامبوله آدم جاب
ايتديلر . اولا روم ايلندن اسكوب خلقنى
اسكوبلى محله‌سنه ، يكى شهر خلقنى يكى محله‌يه،

[*] مؤخراً صربستاندن دخى درت بيك كشى
كتيره‌رك استانبولده اسكان ايدلمشدر. بونلرك يدى
قله قپوسى قربنده‌كى بلغراد قپوسى جوارلرينه اسكان
قلنديغى مرويدر .

جدول مذكورده كوسترلديكى اوزره دور فتحده مصرده حكمران اولان اشبال شاهه حضرت فاتح طرفندن منلا كورانى حضرتلرينك انشاسيله عربى العباره يازيلان فتحنامه‌ده ٢٦ ربيع الاول ٨٥٧ تاريخنده محاصره‌يه بدأ اولنوب ٥٤ كون وكيجه محاربه‌يه دوامدن صكره سنهٔ مزبوره جماذى الاولك يكرمنجى كونى فتح قلعه‌يه موفقيت حاصل اولديغى كوسترلمش اولديغندن بوروايتك روايات سائره‌نك جمله‌سندن صحيح وقبوله شايان اولديغى بى شك وكاندر . قالديكه مورخين روميه وافرنجيه‌دن قسم كليسنك افاداتى ٢٩ مايس سنه ١٤٥٣ تاريخنده فتح قلعه‌يه موفقيت ميسر اولديغى و ٦ نيسان ١٤٥٣ تاريخنده محاصره‌يه بدأ ايلديكنى وبنابرين مدت محاصره‌نك يه ٥٤ كون دوام ايلديكنى كوسترمكده اولديغنه بناءً ٦ نيسان تاريخنك سابق البيان ٢٦ ربيع الاول تاريخنه و ٢٩ مايسك ٢٠ جماذى الاوله متناظر اولمسى وشو حالده محاصره‌نك ٢٦ ربيع الاول و ٦ نيسانده بدأ ايدوب ٢٠ جماذى الاخر و ٢٩ مايسده قلعه فتحيله نهايت بولديغى صورت قطعيه‌ده قبول ايتمك لازم كلور مع هذا هامر ٦ نيسان تاريخنك ٢٧ ربيع الاول تاريخنه متناظر اولديغنى بيان ايتمكده و ٢٩ مايسك ٢١ جماذى الاوله متناظر اولديغنى ارائه ايلكده‌در. يوم فتحك ٢٩ مايس قبول ايدلسنه كوره شو بيانات فتحنامه‌يه مغايردر . بنابرين هرحالده ٦ نيسان تاريخنك ٢٦ ربيع الاول تاريخنه و ٢٠ جماذى الاولك ٢٩ مايسه متناظر اولديغنى قبول ايتمك لازم كليور .

جدول معروضده اعطا اولنان تاريخلرله امثاللرينك يكديكرندن فرقلرنى حساب ايچون ربيع الاول وجماذى الاول آيلرينك اوتوزر وربيع الآخر آيلرينك يكرمى طقوزر كون اولدقلرنى ومارت ومايس آيلرينك اوتوز و نيسان وحزيران آيلرينك اوتوزر كون اولدقلرنى وروى آيلردن ٢٨ ويا ٣٠ وياخود ٣١ كون اولان هرهانكى برينه متعلق بر تاريخه اون بشنجى عصر ميلادى [١٤٠٠ - ١٥٠٠] ايچون ٨ ضم اولنور ايسه تاريخ افرنجى استحصال اولنه‌جغنى نظر مطالعه‌يه آلمق لازم كلور [*] .

جدول مذكورده كورليوركه مورخلردن بر طاقمى احتمال ٢٠ جماذى الاول يرينه سهواً وياخود بر استنساخ خطاسى اوله‌رق ٢٠ جماذى الاخره آلمغله ومبدأ محاصره‌يى دخى يوم فتحه اويدرمق صورتيله وصور سائره ايله خطالره دوشمشلردر. ژوآنه‌ن و ژونكيه‌ر مبدأ محاصره‌يى ١ نيسان اولمق اوزره آلمغله مدت محاصره‌يى ٩ كونه چيقارمشلردر . فتح قسطنطنيه رساله‌سى مدت محاصره‌يى ايكى كون اكسك ارائه ايلشدر. فذلكهٔ تاريخ عثمانى مدت محاصره‌نك ٥٣ كون ، بارقهٔ ظفر ٥٥ كون ، كلشن معارف ٥١ كون دوام ايتمش

[*] رومى وفرنكى تاريخلر آره‌سنده‌كى فرق هر عصرده بر كون زياده‌لشير . (١٩٠١) سنهٔ ميلاديه‌سنك يعنى يكرمنجى عصر ميلاديك باشلامسنه مذكور تاريخلر آره‌سنده‌كى ١٢ كوندن عبارت فرق ١٣ كونه چيقمشدر . يكرمى برنجى عصر ميلادى بدايتنده بو فرق ١٤ كون اوله‌جقدر وهكذا شو حالده تاريخ افرنجى‌نك قبولندن بوزمانه قدر اون ايكى عصر كچمش اون اوچنجى عصر ابتدا ايلشدر.

اولدیغنی واولیا چلبی محاصره‌نك اللنجی کونی قلعه‌یه داخل اولنوب اوچ کون محاربه‌دن صکره ایاصوفیه‌نك فتح ایدلمش وبنابرین مدت محاربه‌نك ۵۳ اوچ کون دوام ایتمش بولندیغنی توصولاق زاده تاریخی عاشق پاشا روایتی اوزره محاصره‌نك ۵۱ و بر روایتده ۵٤ کون امتداد ایتدیکنی کوستربیور .

« جهاننما » نامنده اولان تاریخ آل عثمانك بیاناتنه کوره مدت محاصره‌نك ۹۵ کون دوام ایتمسی لازم کلیور ؛ بوتاریخك بیوك خطایه دوچار اولمش اولدیغنه اشتباه اولنه‌مز .

تاج التواریخ مدت محاصره‌یی ۵۱ کون کوسترمکله برابر مورخ نشریدن نقلاً بدایت محاصره ایچون بیان ایتدیکی ۱۵ ربیع الاول تاریخی قبول ایلدیکی حالده جهاننمانك دیدیکی وجهله محاصره‌نك ۹۵ کون دوام ایتمسی لازم کلورکه مقارن حقیقت اولمدیغی بی اشتباهدر.

تاریخ عطا دخی مدت محاصره‌نك ۵۵ وبر روایتده ٦۵ کون دوام ایتمش اولدیغی بیان ایده‌یور .

تاریخ دولت عثمانیه نام اثرده مدت محاصره‌نك ۵٤ کون دوام ایتدیکی کوسترلمش ایکن اعطا اولنان بدأ ونهایت محاصره تاریخلرینه نظراً مدت محاصره‌نك ۸٦ کون دوام ایتمسی لازم کلمکله مزبور ایام تاریخیه‌نك دوچار خطیئات اولمش اولدیغی ظاهر وآشکاردر . غریبدرکه ینه بویله بدأ ونهایت محاصره تاریخلرنده‌کی خطا اثری اوله‌رق مدت محاصره‌نك منجم باشی تاریخنه نظراً ۱۰۲ کون دوام ایتمش اولمسی لازم کلمکده‌در .

« هامر » تاریخ عثمانیسنده [جلد ۲ ـ صحیفه ۵۲٦ ـ حاشیه ۳۰ مراجعت] دیورکه :

{ قدیم روم مورخلرندن « دوقاس — Ducas » ایله « فرانزه‌س — Phranzes » و « قالقوندیل — Chalcondyle» نام ذاتلرك یوم فتح حقنده‌کی روایتلری یکدیکرینه تطابق ایتمیور. دوقاسك ایکی یرده‌کی افاده‌سی یکدیکرینه تطبیق ومقابله ایدیلورسه حضرت فاتحك ۳۰ مایس‌ده استانبوله داخل اولمش اولدیغنه وبنابرین فتحك ۲۹ مایسده وقوعه کلدیکنه شبهه قالمیور . مورخ عثمانی «نشری» محاصره‌نك ابتداسنی ۱۷ ربیع الاول ۸۵۷ [٦ نیسان ۱٤۵۳] اولمق اوزره ارائه ایدییور وعثمانلولرك استانبوله زمان دخولنی ۲۰ جماذی ـ الآخرده برصالی کونی شفق وقتی اولمق اوزره کوستریور. شو ۲۰ جماذی الآخر تاریخنده تمام بر آی خطا واردر؛ زیرا ۲۹ مایس ۲۱ جماذی الاوله متناظردر. اکر بوخطانك مستنسخلر طرفندن « اول » کلمه‌سی یرینه سهواً « آخر » کلمه‌سی وضع ایدلمش اولمسی صورتیله تکونی فرض وقبول ایدلسه بیله عدد ایام دائما خطادن غیر آزاده قالیر وچونکه ٦ نیسان ۲۷ مارته تصادف ایدن ۱۷ ربیع الاوله دکل ۲۷ ربیع الاوله متناظر اولوب ۱۷ ربیع الاولدن ۲۰ جماذی الاخره قدر ۹۱ کون واردر ؛ بنابرین اکر برمستنسخ خطاسی اوله‌رق اول کلمه‌سی یرینه آخر کلمه‌سی آلنمق کبی بر خطا ایدلدیکنی قبول ایلسه‌ك دخی مدت محاصره

ایچون ٥٣ کون یرینه ٦٢ کون بولنور [۱]. مورخ عثمانی سعدالدین دخی ۲۰ جماذی الاول ر نه ۲۱ جماذی الاخر تاریخنی آله‌رق بر آی بر کون حد ایتمشدر ؛ وینه عثمانلی مورخلرندن حاجی قالفه دخی مدت محاصره‌نك ٥٣ یرینه انجق ٥١ کون دوام ایتمش اولدیغنی قبول ایده‌یور ویوم فتحی ۲٥ مارت [وسط ربیع الاول] اولمق اوزره آله‌رق یوم مذکور حقنده ایکی آی درت کوندن عبارت بر مدت قدر بر خطایه دوچار اولیور (یعنی یوم فتحی ٦٤ کون دها اول کوستریور [۲] .) بالاده اعطا ایتدیکمز مثاللر عثمانلی مورخلرینك وعلی الخصوص روم مورخلرینك اعطا ایتد - کلری ایام تاریخیه‌یی تلقی خصوصنده مورخین ومحررین اخیره‌نك نه قدر متیقظانه طاورانملری لازم کلمکده اولدیغنی بالوضوح ارائه ایلمکده‌در . }

کرك هامرك تاریخنده ومفصلده وکرك « لامارتین » ك تاریخنده رومك پاسقالیا - سندن صکره ایلك کلن جمعه کونی قلعه‌نك احاطه ایدیله‌رك محاصره‌سنه بدأ اولنمش اولدیغی کوسترلمکده‌درکه بعض مورخین ومحررین

[۱] « هامر » یوم فتحی مدت محاصره‌یه داخل ایتمیور ؛ انکله ایام محاربه ومحاصره ٥٤ ده واصل اولور .

[۲] مورخ حاجی قالفه‌نك بوقدر برخطا ایتمسی مستبعد اولدیغندن هامرك یوم فتح دیو اعطا ایلدیکی تاریخك بدایت محاصره اولمسی مستبعد دکلدر . مدت محاصره‌نك اللی بر کون دوام ایتدیکنی بیان ایتمسنه نظر اولنور ایسه یوم فتحك ۷ جماذی الاول [١٥ مایس] تاریخنه تصادف ایتمسی لازم کلور . مع‌هذا شو نتیجه‌یه نظراً دخی یوم فتحك طوغری کوسترلمامش اولدیغی آشکاردر .

عثمانیه‌نك اردوی همایونك ادرنه قپوسی پیشکا - هنه وصولندن واستراحت ایدلدکدن صکره برجمعه کونی جمعه نمازینك اداسنی وعموم اردوجه‌کلبانك محمدی چکلمسنی متعاقب اهالیدن ایکی یوز بیکه قریب محارب ایله مدافعه اولنان قلعه‌یی محاصره‌یه بدأ ایتمش اولدقلرینی بیان ایتملری‌ده روایات معروضه‌یی مؤیددر . شو حالده بالقلی پناری کونی استانبول محاصره - سنك ایلك کونی کی قبول ایتمك الك طوغری اولور [*] .

اولیا چلبی فتحك ۲۰ جماذی الاخر و ۱۲ تموزده وقوعه کلدیکنی بیان ایده‌یور . اکر بورادده بر حه معروض « اول » یرینه « آخر » یازلمق صورتیله هر نصلسه برخطا ایدلمش اولدیغنی قبول ایدرسه‌ك ۲۰ جماذی الاول ۱۲ تموزه متناظر اولور . برده ۲۰ جماذی الاول ۲۹ مایسه متناظر اولدیغندن ۲۹ مایسك ۱۲ تموزه متناظر اولمسی لازم کلورکه بونلر آراسنده فرق کلی واردر . مع مافیه خیرالله افندی تاریخیله بیوك آنسیقلوپه‌دی‌ده فتحك ۱۲ حزیرانده اولدیغنه دائر دخی اشارت وار ایسه‌ده بونك دخی شایان قبول اوله‌میه‌جنی آشکاردر .

[*] معلومدرکه بالقلی پناری هرسنه رومك بهمه حال بازاره تصادف ایدن پاسقالیاسندن صکره ایلك کلن جمعه کونی یاپیلور . اشبو ۱۰۹۲ سنهٔ میلادیه‌سی ایچون پاسقالیا ١٤ نیسان بازار کونه مصادف اولمغله پاسقالیانك ایلك جمعه‌سی ۱۹ نیسان تاریخنه مصادفدر . یوم مذکور بالقلی پناریك کونی اولدیغی کبی استانبول محاصره‌سنك برنجی کونیدر . [آشکاردرکه پاسقالیانك ایلك جمعه‌سی هر سنه ۱۹ نیسانه مصادف اولمز .]

شو دخی شایان دقتدرکه مورخین ومحرریندن بعضیلری استانبولك ضبط اولنمسنی متعاقب غلطه‌نك دخی تسلیم اولمش اولمسی روایتنی درمیان ایدرەك غلطه‌ده‌کی جنویزلیلره براستیماننامه ضوتنده ویرلمش اولان تسلیم شرطنامه‌سی بیانات وتاریخندن دخی یوم فتحه متداثر معلومات استخراج ایتمك ایسترلر . بالاده غلطه‌نك تسلیمی بحثنده بیان اولندیغی اوزره استیماننامه‌نك ایتالیانجه نسخه‌سنده ۱ حزیران تاریخی وروجه‌نسخه‌سنده اواخر جماذی‌الاول تاریخی مقید اولمسنه وزغنوس پاشا طرفندن مقاوله نامه زیرنه خط عثمانی ایله آتلمش بر تاریخك شهر جماذی‌الاخر ثلث انتهائیسنی کوسترمکده بولنمسنه بناءً بونلردن استیماننامه‌نك شهر جماذی‌الاول نهایتنده یعنی فتحی متعاقب یازلدیغنه وفقط غلطه‌نك عرض تسلیمیت ایتمامش اولمسندن طولایی اعطاسی تأخیر ایتدیکنه وبنابرین جنویزلیلرك قبول استیمان ایتدکلری زمان تاریخ استیماننامه‌نك تجدیداولنمش بولندیغنه ذاهب اولنه‌بیلور ایسه‌ده اقدمجه‌دیندیکی اوزره برنوع امتیاز فرمانی ، برنوع اثر احسان وعاطفت پادشاهی دیمك اولان استیماننامه‌نك « مفصل » ده دخی دیندیکی اوزره غلطه تسلیم اولدقدن بر خیلی مدت صکره ویرلمش اولمسی ویاخود زغنوس پاشا حاشیه‌سنده محرر تاریخك مستنسخلر طرفندن جماذی‌الاول یرینه سهواً جماذی‌الاخر اوله‌رق قویه ایدلمش بولنمسی واستانبولك جماذی‌الاخرده ضبط اولندیغندن بحث ایدن بر طاقم مورخین عثمانیه واجنبیه‌نك بو وامثالی خطالی تاریخلردن آلداتمش اولمسی دخی مستبعد دکلدر .

غریبدرکه اك مشهور مورخلرمز بیله «هامر»ك دیدیکی کبی ایام تاریخیه‌نك بیاناتنده اکثریا قطعی اوله‌رق افاداتده بولنمیوب بیانلرینی مشکوك وناقص براقدقده وقطعی کبی بیان اولنان ازمان تاریخیه‌ده بیله ـ جدول سابقدن دخی مستبان اوله‌جغی اوزره ـ اکثریا دوچار خطیئات اولدقلری کورلمکده‌در . مثال واضح اولمق اوزره مشهور تاریخلرمزدن اوچنك بیاناتنی آتی‌یه درج ایدیورز :

توارِیخ مشهورهٔ عثمانیه‌دن « تاریخ عطا » و[اندرون تاریخی] دخی دینلان اثر مهم عثمانیه‌ده [جلد اول ـ صحیفه ۳۷] شویله دینه‌یور :

[فاتح حضرتلری استانبولك فتحنه عطف نظر ونیتله « بوغازکسن » تعبیر اولنان محلده اسم سامیلری اولان « محمد » رسمنده روم‌ایلی حصارینی بنا ایده‌رك اردوی همایون ایله بوقلعه‌نك فضاسنه یعنی شمدی « شهیدلك » تعبیر اولنان محله کله‌رك بسط بساط خیام سطوتله استانبولی براً وبحراً التمش بش کون وبر روایتده اللی بش کون شدیداً محاصره ایله روضة الابرار تحقیقاتنجه ۸۵۷ سنه‌سی جماذی‌الاخره‌سنك یکرمنجی کونی استانبولك فتحنه موفق اولمشدر] .

بایزید کتبخانه‌سنده بولنان ۲۳۵۱ نومرولی تاریخ آل عثمان [جهانما] نام تاریخ مبهمده دخی شویله دینه‌یور :

(اسم قدیمی « یکیجه حصار » اولوب « یکیجه قلعه » دخی دینلان بوغازکسن قلعه‌سی یاپلدقدنصکره[١] اولی بیل محکم محاصره تدارکاتی کورلدی ؛ اولدن دخی تدارکات امر اولنمشیدی ... بو ماجرالر ۸۵۶ سنهٔ هجریه‌سنده واقع اولدی ؛ بعده خنکار عسکر جمع ایدوب استانبوله توجه بیوردی . استانبول تکوری کندی وزیری اولان « کیرلوقه » یی ایلچیلکله نزد پادشاهی‌یه کوندروب امان دیلدی ... محاصره

[١] اناطولی حصارینك اسم قدیمی « کوزلحصار » ایدی .

٨٥٧ سنه‌سنده ربیع الاولك اون بشنده ابتدا ایتدی. سنهٔ مذكوره جماذی الاخره‌نك یكرمیسنده‌ سه‌شنبه [صالی] كونی آخر برروایتده شنبه [بازار] كونی صبح صادق وقتنده قلعه فتح اولدی؛ قلعه‌ده آل عثماندن كچینور بردوزمه واردی ؛ آنی دخی تپه‌لدیلر .)

« كلشن معارف » نام تاریخ مهم عثمانیده‌ده شویله دینه‌یور :

(غزات مجاهدین بحر وبردن قلعه‌یه یوریش ایدوب اللی كون طرفیندن شب وروز محاربه اولندی ومراكب اوزرندن استانبوله جسر ترتیب اولنمغله عساكر موحدین اول جسر اوزرندن صدای الله الله ایله وقت سحرده براوغوردن حصاره هجوم ایدوب اللی برنجی كون ـ كه هجرتك سكز یوز اللی یدنجی سنه‌سنه مصادفدر ـ اول سواد كزین دارالموحدین اولمغله ایا صوفیه‌ده پادشاه حضرتلرینك نام همامنه خطبه اوقوندی) .

غریبدركه مورخین جدیده‌مزدن بر طاقملری دخی ازمان تاریخیه‌نك بیاناتنده دوچار خطیئات اولدقدن بشقه علی الاكثر فرنك تاریخلرندن اولان اقتباسلرینی دخی مأخذ كوسترمیه‌رك نقل ایله انلرك مبالغه كارانه ومقصد مخصوصه مستند بیاناتی عثمانلی اغزندن چیقان برحقیقت مطلقه كبی كوسترمكده‌درلر؛ مثال اوله‌رق بو تاریخلردن ایكیسنك تركیب ایتدیكمز بیانات آتیه‌سنه جلب انظار ایلرز :

(قره طرفندن اجرا ایدیلان تضییقاتك اك شدتلی یری طوپقپو ایله اكریقپو آره‌سی اولوب اول موضعه تعبیه اولنان طوپلر جسم قلاعده كل یوم پاره‌لر آچدیغی حالده قسطنطینك اقدامات فوق العاده‌سیله كونی كونه تعمیر اولنه‌رق یكیدن قوهٔ مقاومت پیدا اولوردی . بو حركت مذبوحانه اللی اوچ كون قانلی برحالده دوام ایده بیلوب ٨٥٧ سنه‌سی جماذی الاخره‌سنك یكرمنجی [دیكرینه كوره یدنجی] صالی كونی هر طرفدن وقوع بولان بر هجوم عمومیده عساكر عثمانیه ـ شهید دوشن ارقداشلرینك اجسادندن قدمه‌لر تشكیل ایدرك ، خندكلر طولدیره‌رق ـ دیوارلری آشوب شهره دخوله موفق اولدیغندن فتح قلعه میسر اولدی) .

بركره اكریقپو طرفنده بیوك محاربه‌لر اولمدیغنی اقدمجه مباحث مخصوصه‌سنده اعطا اولنان تفصیلات اویوجه اثبات ایدر . تضییقاتك اك شدتلی یری طوپقپو ایله ادرنه قپوسی ماببنی ایدی . بزم اك مشهور تواریخ قدیمه‌مز وحتی مورخین اجنبیه‌نك منصفلری ایمپراطور قسطنطینی هیدومون جوارنده‌كی محال محفوظه مزغاللرندن وقایع حربیه‌یی سیر ایدر كوستردكدن صكره انك زیرك طریقیله فرار ایدركن تلف اولدیغنی بیان ایدرلر ؛ فقط بیلنمسی كوچ اولمیان اسبابه مبنیدركه قدیم بیزانس مورخلریله مورخین اجنبیه‌نك اكثری استانبولك بوصوك تكفورینی قهرمانلغك اوج اعلاسنه چیقاررلر ؛ انلرك بیاناتی زمینی زمین تحریر اتخاذ ایلك حقیقت پرورلك شاننه موافق دوشمیه‌جكی كبی منافع عثمانیه ایله‌ده غیر قابل توفیقدر . عساكر عثمانیه‌نك شهید دوشن ارقداشلرینك اجسادندن قدمه‌لر تشكیل ایتدیكی‌ده اساساً مدافعینه قهرمانلق خصه‌سی چیقارمق ایچون اویدیرلمش خرافات غرضكارانه‌دندر . ملومدركه عساكر عثمانیه باخصوص طوپقپو ایله ادرنه قپوسی آره‌سنده طوپلریله بیوك كدیكلر آچدی ؛ بر مانوره ایله اللی عثمانلی بر دهلیزدن شهره داخل اوله‌رق ادرنه قپوسی جوارنده‌كی محافظلرك آرقه‌سنی آلدی ؛ بوصره‌ده كدیك محللرینه هجوم اولندی ؛ عساكر بورالردن قلعه‌یه داخل اوله‌رق وبالطبع بر خیلوده شهید ویره‌رك فتح قلعه‌یه موفق اولدی ؛ ایشته

٨٥٧

[illegible]

٨٥٧

[illegible]

٨٥٧

[illegible]

[illegible]

٨٥٧

[illegible]

٨١ [illegible]

[illegible]

امام زاده اسعد افندی مرحوم طرفندن دور سلطان محمود خان عدلیده با ارادهٔ سنیه تحریر اولنمش و ١٢٨٥ سنه‌سی رمضاننده طبع ایدلمش اولان « فتح قسطنطنیه » نام رساله‌ده دنیلیورکه :

« امیرالمؤمنین ، مظهر تبشیر حضرت صادق وعدالامین جناب سلطان محمد خان ثانی حضرتلری بو فتح جلیل جهتیله « ابوالفتح » کنیه‌سنه مظهر اولمش وتاریخ ولادتلرینک ٨٣٢ ومخلص شاهانه‌لرینک « عونی » ایدوکی مستقیم زاده مجموعه‌سنده مسطور بولنمشدر » [*] .

مشهور « خیرالله افندی » تاریخنک وسائر بعض تواریخ معتبره‌نک بیاناتنه گوره : حضرت فاتح فتحدن ایکرمی گون صکره ادرنه‌یه عودت بیوردقلرنده « منلا احمد کورانی » حضرتلرینک انشاسیله عزیز مصره ومکهٔ مکرمه شریفنه وکذلك « خواجه کریمی » انشاسیله ایران شاهی [قره قیونلی حکمداری] اولان « جهان شاه میرزا » یه [عجم شاهنه] وقره مان زاده « ابراهیم بك » ه بلیغانه فتحنامه‌لر ایله و بونلردن بشقه موره ، افلاق ، مجار ، صرب ، بوسنه ، ارنبود حکومتلرینه دخی بشقه بشقه نامه‌لر ایله استانبولك فتح وتسخیر اولنوب ممالك شرقیه ایمپراطورلغی تختنه کندولرینك صعود وجلوس بیوردقلرینی اعلام واعلان ایتمشلر وممالك

[*] ٨٨٦ سنه‌سی ربیع الاولنك دردنجی پنجشنبه گونی گکبوزه‌ده « تکفور چایری » نام محلده عازم سوی علیین اولملریله مدت عمرلری ٥٣ ومدت سلطنتلری ٣١ سنه‌در . « نورالله قبره نوراً » ارتحاللرینه دوشمشدر .

عثمانیه‌نك هر طرفنه ظفرنامه‌لر ارسالیله مظفریت جلیله‌یی بالتبلیغ جمله‌یی غریق فخر وسرور نامحصور بیورمشلر و نزد همایونلرینه لاجل التبریك گلن سفرایی بالقبول انلرك نائل تبریكات واحتفالات عظیمه‌سی اولمشلردر .

جنتمکان سلطان محمد خان غازی حضرتلرینك « منلا کورانی » انشاسیله استانبول فتحنه دائر عزیز مصر اقبال شاهه « امیر جلال الدین قابونی » یدیله واقمشه وسائر هدایای مخصوصهٔ سنیه‌لری ایله برلکده گوندردکلری عربی العباره نامهٔ همایونك برصورتی خبر صحیحك جلد ثانی ذیللری میاننده (٢) نومرو ایله مرقم اوله‌رق درج ایدلمشدر .

اشبو نامهٔ همایون شو وجهله ابتدا ایدیور :

{ بسم الله الرحمن الرحیم متیمناً بذکره القدیم

اللهم مالك الملك تؤتی الملك من تشاء وتنزع الملك ممن تشاء وتعز من تشاء وتذل من تشاء بیدك الخیر انك علی كل شیء قدیر

بحمدالله و یثنی علیه عبده المستبشر بالمبشرات .... } .

مذکور فتحنامه‌ده بسط مقدمات اولندقدن صکره تدارکات عسکریه‌یه ودشمن طرفنه اولنان معاونتلره و بلده‌نك حال ومتانتنه وتحاصره ومحاربه‌نك صور اجرائیه‌سنه عطف کلام ایله دنیلیورکه :

{ ... وجهزنا عساکر الغزات والمجاهدین من البر والبحر بفتح مدینة ملئت فجورا التی

بقيت وسط الممالك الاسلامية تباهى بفجورها فخرا « فكانها حصف على الخد الاغر — وكانها كلف على وجه القمر » وهى محصنة صعبة المرام شامخة الاركان راسخة البنيان مملوة من المشركين الشجعان خذلهم الله انما كانوا وهم مستكبرون على اهل الايمان متاصرون بالجزاير الغربية مثل « ردوس » و « وقطلان » و « ونديك » و « جنوز » وغيرهم من اهل الطغيان وحصن محصن مسدد مشدد مشيد منسق النظام ماظفروا به اسلافنا العظام هؤلاء السلاطين الاساطين الفخام مع انهم جاهدوا حق الجهاد ولم ينالوا بها نيلاً وهى قلعة عظيمة مشهورة فى السنة اهل الارض باسم « القسطنطينية » لايبعد من ان تكون هى التى نطق بها صحاح الاحاديث النبوية والاخبار المصطفوية عليه وعلى اله اتم الصلوة والتحية

« فيفتحون قسطنطينية فبيناهم يقتسمون الغنايم قدعلقوا سيوفهم بالزيتون »

الحديث وغير هذا من الصحاح المشهورة وهى هذا المدينة الواقع جانب منها فى البحر وجانب منها فى البر فاعددونا لها كما امرنا الله بقوله

« واعدوا لهم ما استطعتم من قوة »

كل اهبة يعتد بها وجميع اسلحة يعتمد عليها من البرق والرعد والمنجنيق والنقب والحجور وغيرها من جانب البر والفلك المشحون والجوار المنشأت فى البحر كالاعلام من جانب البحر ونزلنا عليها فى السادس والعشرين من ربيع الاول من شهور سنة سبع وخمسين وثمانمائة فكلما دعوا الى الحق اصروا واستكبروا وكانوا من الخاسرين فاحطنا بها محاصرة وحاربناهم وحاربونا وقاتلناهم وقاتلونا وجرى بيننا وبينهم القتال اربعة وخمسين يوما وليلة « اذا جاء نصر الله والفتح هينا — على المرء مسعور الامور وصعبها » فمتى طاع الصبح الصادق من يوم الثلثاء يوم العشرين من جمادى الاولى هجمنا مثل النجوم رجوماً لجنود الشياطين سخرها الحكم الصديقى ببركة العدل الفاروقى بالضرب الحيدرى لآل عثمان قدمن الله تعالى بالفتح قبل ان ظهر الشمس من مشرقها « فيهزم الجمع فيولون الدبر بل الساعة موعدهم والساعة ادهى وامر »

واول من قتل وقطع راسه تكفورهم الكنود فاهلكوا كقوم عاد وثمود فختهم ملائكة العذاب فاوردوهم النار وبئس المأب فقتل من قتل واسر من بقى ...... }.

فتحنامه‌ده غلطه قلعه‌سنك صورت ضبط واستملاكى حقنده شو عبارات آتيه مندرجدر :

{ وبعد فكانت فى شط الشرم الذى يكون شمالياً منها قلعة افرنجية جنوزية وهى المحصنة المدعوة بقلعة غلطه وهى جارة لها متسقة النظام مملوة من الخاسرين اللئام فلما حاصرنا قسطنطينية جاءنا اهل تلك القلعة وشدوا بنا ميثاقهم وجددوا معنا وفاقهم وقلنا لهم كونوا كما كنتم واثبتو على ما انتم عليه بشرط ان لاتعينوا بها فقبلوا شرطنا واطاعوا امرنا فلما وقع ماوقع على قسطنطينية وجد بين القتلى والاسرى من اهل غلطه وهم قد حاربونا وبدأ انهم نقضوا ميثاقهم واظهروا نفاقهم فاردنا ان نفعل بهم مافعلنا بالاخرى فبيناهم جاؤا مبتهلين ومتضرعين وقالوا ان لم ترحمنا لنكونن من الخاسرين فعفونا عنهم انه

هو العفو الغفار ومننا عليهم المقدية العزيز الواحد القهار وقررنا على ملكهم الملك لله العزيز الجبار ولكن جعلناهم حصتهم صعيداً جرزا بحيث لاترى فيها عوجا ولا امتاً وملكنا ارضهم وماءهم وكتبنا فى جريدة الجزى اسماءهم «حتى يعطوا الجزية عن يد وهم صاغرون».}

فتحنامهٔ مذكورك خلاصهٔ ترجمه ومألى بروجه آتيدر :

{ بعدالالقاب وتقديم الاحترامات : مدينهٔ قسطنطنيه كه كمال متانتله مشهور وبر جانبى قره واوچ جانبى دريا ايله محاط اولديغندن ماعدا ردوس، قطلان [*] ، ونديك جنوز وبونلرك امثالى نجه بلادك حكمدارلرى عساكر فراوان كوندروب محافظه سنه اهتمام ايدلمش بربلدهٔ عظيمه در . بونك فتحى ايچون بو سنهٔ مباركه ده بالجمله عساكريمز ايله كنديمز براً وسفينه لريمز دخى بحراً توجه ايدوب ٨٥٧ سنه سى ربيع الاولنك يكرمى التنجى كونى بلدهٔ مذكوره قارشوسنه نزول ايلدك . اولا اهاليسنه تكليف حق اتمش ايسه كده كبر ونخوت كوستروب قبول اتمدكلرندن قلعه يى محاصره ايلدك . رعدو برق چيقاران جميع اسلحه [اسلحهٔ ناريه] ومنجنيق وقوچ باشى واسلحهٔ سائره وسفن حربيهٔ عظيمه ايله قره ودكزدن ليل ونهار محاصره ومحاربه يه باشلاندى و ٥٤ كون وكيجه مقاتله ومحاربه يه وسورك اجراى تخريباتنه دوام اولنه رق بعناية الله وبامداد رسوله سنهٔ مذكوره جماذى الاولنك يكرمنجى صالى كونى شفق سوكمكه باشلاديغى اثناده هجوم اولنه رق كونشك طلوعندن اول فتح وظفره نائليت ميسر اولدى . الك اول قتل اولنان زمرهٔ اعدانك رئيسى تكفور اولدى . دشمنك عصيان ومخالفتده اصرارا يدنلرنى عساكر عثمانيه طعمهٔ شمشير وباقيلرنى اسير ايده رك غنايم وفيره اله كچدى ومعابددن برطاقمى مساجده تحويل قلندى .

قسطنطينيه نك جانب شماليسنده بر ليمان عظيم اولوب بونك ساحلنده « غلطه » ديمكله مشهور وفرنكلردن « جنويز » طائفه سى ايله مملو برقلعه واردر . استانبولى محاصره ايتديكمز زمان خصممزه معاونت ايتمامك شرطيله طائفهٔ مرقومه يه امان ويروب معاهده اتمشيدك ؛ بعدالفتح مقتوللر واسيرلر ايچنده بو طائفه دن دخى آدملر كوريلوب شو حالده بونلرك خفياً استانبول خلقنه معاونت اتمش ونقض عهد ايلمش اولدقلرى نمايان اولديغندن جزالرى ترتيب اولنمق اوزره عساكر ظفر مأثرمز غلطه يه هجوم ايتديرلمك مراد اولندقده طائفهٔ مرقومه عرض معذرتله عفو وامان ديلديلر . بز دخى جرم وقباحتلرنى عفو ايده رك ملكلرنى اللرنده ابقا واوزرلرينه جزيه تخصيص ايلدك . هم جلوسمزى وهم ده بو فتح عظيمك اعلامى ضمننده حامل نامهٔ اخلاص « امير جمال الدين قابونى » اعزام وديكر مكتوبمزده مفصلاً مذكور اولان اقمشه وسائر هدايامز دخى تقديم وارسال قلنمشدر .

[*] « قطلان — Catalan » اسپانيانك شرقنده بر حكومت قديمه در .

[illegible]

Constantinople : ô ! C'est l'empire du monde

[illegible]

تاریخلرنده کورلمکده‌در [٥]. نه حاجت استانبول
فاتحلرینك قبل الفتح مدح جلیل نبوی‌یه نائلیتلری
(پایتخت عالم) اطلاقنه سزا اولان او بلدهٔ
لطیفه‌نك حائز اولدیغی اهمیت فوق‌العاده‌یی
من کل الوجوه تصریح وتوضیح ایلمکده‌در .

خصوصات معروضه‌یه بناءً استانبول فتح
اولندقده دولت علیه مرکز صحیحنده تمرکز
واستقرار ایله سطوت وسلطنتی درجهٔ کماله
ایصال وآز وقت ظرفنده دول سائره‌یه غلبه
اسبابنی اکمال ایلمشدر . اکر استانبول فتح
اولنمامش اولسیدی دولت علیه درحال بو قوت
وقدرتی کسب ایده‌مزدی . سلاطین عثمانیه
حضراتنك بو دقیقه‌یه اطلاعلری جای دقت ،
مستلزم شکر ومحمدت و«لتفتحن القسطنطینیة ....»
حدیث شریفی بو نکته‌یه اشارتدر .

شایان دقت وتأملدر که استانبولك فتحندن
صکره دولت علیه آز وقت ظرفنده برده مکمل
دونمایه مالك اولمش وفاتح حضرتلری قریمی
تسخیر ایتدکدن بشقه آوروپا و آسیا قطعه‌لرنده
دها نیجه قلاع وبقاعی ضمیمهٔ ممالك عثمانیه
ایلمش وارباب علم ومعارفه پك زیاده رعایت
واحترام ایدر اولدیغندن هر طرفدن علما
وفضلا آقین ایدوب استانبوله توارد ایلدکلری
جهتله استانبول قرون وسطا نهایتنه ، قرون
اخیره بدایتنه مصادف ایدن او عصر مهمك
دارالفنونی شکل وصورتنی آلمش واحوال
معروضه‌دن ملت جلیلهٔ اسلامیه وتخصیص
قوم نجیب عثمانی پك زیاده مستفید اولمشدر .

مورخین مشهورهٔ غربیه‌دن « لامارتین »
تاریخ عثمانیسنده استانبولك عثمانلیلره پایتخت
اولمسنده‌کی اهمیتی بیان وشهر مذکورك اهمیت
سابقه وحاضره‌سنی تعریف واثبات ضمننده
بر خیلی معلومات ومطالعات بسط واعطا
ایلمکده‌در [تاریخ مذکورده جلد : ٣ - صحیفه
١٩١ : ٢٠٣ مراجعت] .

فرانسه‌ده اخیراً نشر اولنمقده بولنان بیوك
آنسیقلوپه‌دی‌ده استانبول « Constantinople »
کلمه‌سنه متعلق اوله‌رق ویردیکی تفصیلاتده :
دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روما شرق ایمپراطورلغی
[اسکی بیزانس ایمپراطورلغی] کرسیٔ حکومتی اولان
شهر مذکوری ضبط ایتمکله مذکور ایمپرا-
طورلغنك مقامنه قائم اولمش اولدیغنی وحتی
پادشاه آل عثمان اولان فاتح حضرتلرینك
اسکی بیزانسك علامتی اولان هلالی دخی قبول
ایلمکله برابر کندی مارقه‌سنی یعنی محمدیلکی
بلده اوزرینه وضع وبرخیلی معابدی جامعه
تحویل بیورمش [یعنی مسلمان بر روما
شرق ایمپراطورلغی وجوده کتیرمش] ایدوکنی
وفقط بلدهٔ مذکوره‌نك کیتدکجه آسیائی
Asiatique اولدیغنی [یعنی آسیا شهرلرینه
بکزدیکنی] درمیان ایلیور .

---

[٥] تاریخ جودت [جلد ٨ - صحیفه ١٨٦] ده
دینلیورکه: ناپلیون بوناپارت ایله ایمپراطور الکساندر
ممالك عثمانیه حقنده مذاکره ایدرکن استانبول
ایچون اتحاد ایده‌مامشلر ایدی. حتی برکون ایکیسی
برلکده کزینوب قونیشورکن کتاب اوطه‌سنه دخول
ایتدکلری وبوناپارت ممالك عثمانیه‌نك خریطه‌سنی
آچوب پرمغنی استانبول اوزرینه وضع ایله
« استانبول ! استانبول ! هیچ بر وقت سنی ترك
ایده‌مم ! سن مرکز حکومت عالمسین ! » دیمش
ایدوکی مرویدر .

خبر صحيح دیرکه : سلطان محمد خان غازی حضرتلرینك فتح قسطنطینیه مناسبتیله مهابت شمشیر عدو تدمیرلری جهانه ولوله ویرمشدر ؛ بوکا بناءً بتون ملوك وحکمداران تبریك مظفریت وسیله‌سیله ابراز خلوصه قالقشمش اولدقلری کبی « ویلق اوغلی » دینلان صرب قرالی دخی فاتح مشار الیهك پدر مکرملری زمانی فتوحاتندن اولوب ده بنه مرحوم مشار الیه حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده مجارلونك معاونت وقوتیله استرداد ایتمش اولدیغی بعض صرب ممالکنی مظهر امن وامان اولمق اوزره سفیر مخصوص واسطه‌سیله پادشاه ظفر اکتنا حضرتلرینه عرض و اعاده‌یه مسارعت کوسترمشیدی .

« هامر » دییور که :

استانبولك فتحیله عثمانلیلر کندی تاریخلری دور اولنك نهایتنه واصل اولمشلردی ؛ بو بر دور جنکاورانه وفاتحانه تشکیل ایده‌یور ایدی که بر بچق عصر دوام ایلمشدر. عثمانلی پادشاهلرینك اقتدار وحاکمیتی ـ بالذات حضرت عثمان غازینك فکر ومقصد عالیلرینه [*] توفیقاً ـ حرب وسفر سایه‌سنده کسب متانت ووسعت ایتمش ایدی . بیك سنه‌لك بر موجودیتدن صکره بیزانس ایمپراطورلغنك محو ومنقرض اولمسی وپایتختنك خاندان آل عثمانك یدنجی پادشاهی طرفندن فتح تسخیر ایدلمسی عثمانلیلر ایچون درلو سعادات وآوروپا اهالیسی ایچون اوزون بر محاربات ومجادلات ، مصائب وآفات سلسله‌سی حاضرلامشدر .

فرانسه‌ده طبع اولنمقده بولنان بیوك آنسیقلوپه‌دی دیرکه :

استانبولك عثمانلیلر طرفندن تاریخ ضبطی اولان « ٢٩ مایس ١٤٥٣ » کونی آوروپا تاریخ وقایعنك باشلوجه ایامندن بری اولدیغنه شك وشبهه یوقدر . روما شرق ایمپراطورلغنك انقراضیله عثمانلی پایتختنك بوسفور [قره دکز بوغازی] اوزرنده تأسس ایلمسی کیفیتنك غربیون ایچون نه درجه‌لرده مضر وداعیٔ وخامت اولمش ایدوکنی صکره‌لری حصول نما اولان وقایع حربیه ایوجه کوسترمش وحتی زمانمزده بیله بعض حکومات نزدنده بلدهٔ مزبوره‌نك موجب بحث ومقال اوله‌کلان فوائد ومنافعنده‌کی اهمیت عظیمه او مضرتی بالوضوح ارائه واثبات ایلمکده بولنمشدر .

استانبولك فتحی وشو صورتله بیزانس ایمپراطورلغنك انقراضی جوارده ، اطراف وحوالیده بولنان بتون روملره ، اقوام سائره‌یه تأثیرات الیمه ویردیکی کبی بتون آوروپایی حاجانه کتیرمش وبوکا بناءً فتحی متعاقب غلطه‌ده‌کی بی طرف جنوبزلر ایله « سلیوری » ، « برغوس » ، « بیغادوس » ده بولنان محافظلر وسائر روم شهر وقریه‌لری دخی کاملاً عرض تسلیمیت واطاعت ایلمش ایدی .

استانبولك فتحی اوزرینه سکنه‌سی اولان یرلیلر عثمانلیلردن پك شفقتکارانه وعالیجنابانه معاملات کوره‌جکلرینی امید ایتمیه‌رك بدایتده انلردن پك متوحش اولمش وحتی اشبو یرلیلرك

[*] سلطان عثمان خان غازی حضرتلرینك : « استانبولی آچ ده کلذار یاب » بولنده‌کی منظومهٔ حکیمانه‌لری مشهوردانامدر .

برچوغی آوروپایه وشوروایه بورایه فرار وهجرت ایتمش اولمغله پادشاه صاحب تدبیر بونلر حقنده هر درلو لطف واحسانی بذل وفرار یلرك برخیلوسنی شهره جلب وشرق اقوام خرستیانیه سنك پاپا مقامنه معادل بر کرسیٔ ریاست روحانیه‌سی اولان قدیم روم پطریقلکی مقام کبیرینه بر پطریق اقعاد ونصب وبکیدن نصب ایتدیکی پطریقه‌ده احترام مخصوصی اثری اوله‌رق برده عصا بخش بیوروب پایتختك سکنهٔ خرستیانیه‌سنی کندوسندن صوك درجه‌لرده ممنون ایتمش ایدی. مع هذا آرزو ایدنلرك دخی آوروپا ویونانستانه ومحال سائره‌یه هجرتلرینه مساعده ایتمکله برابر قالانلره‌ده حریت مذهبیه وقومیه‌لرینی اعاده بیوردی .

استانبول شرقی روما ایمپراطورلغنك پایتختی اولدیغنه وقتولیك واورتودقس مذهبلری کبی ایکی بیوك خرستیان مذهبندن دها قدیم اولان اورتودقسلغك کرسیٔ روحانیسی وخرستیانلغك محل نشر واعلان رسمیسی بولندیغنه مبنی فتحی آوروپا نظرنده طبیعی بیوك براهمیتله تلقی اولنمش واسلامیتك غربه طوغری کیتدکجه توسع وانتشار ایتمسی حضرت فاتحك «پواتیه»یه قدر کیدن اندلسلی امیر عبدالرحمن غازی مثللو ـ آوروپانك کوبکنه دکین ایلرولمسی احتمالاتی غربیونی دوشوندرمکه باشلامش ایدی[١٤٥٣].

استانبولك فتحی اوزرینه سکنه‌سنك برچوغی آوروپایه هجرت ایتمکله علوم وادبیات شرقیهٔ رومیه‌نك غربه نقلنه سبب اولان بوحال « اندلس » ایله اولان اختلاط واهل صلیب محاربه‌لرنده‌کی تلاحق جهتیله عربدن اقتباس ایدلمکه باشلایان فکر ترقی وتجددی توسیعه خدمت ایتمش وبناءً علیه مدنیت حاضره‌یه اساس اولمشدر . ایشته « فتح قسطنطنیه » وقعه‌سنك بیوکلکی وبروجه معروض انقلابات مدنیه‌یه دخلی اولمسی جهتیله وقعهٔ مذکوره‌یه تصادف ایدن ١٤٥٣ سنهٔ میلادیه‌سی [اون بشنجی عصر میلادینك نصف اولی نهایتی] قرون وسطانك خاتمه‌سی عد اولنه‌رق قرون جدیده‌یه مبدأ اعتبار ایدلمشدر .

شرق ایمپراطورلغنك اضمحلالی [١٤٥٣ میلادی ـ ٨٥٧ هجری] اوزرینه بتون آوروپا دولتلری دولت عثمانیه ایله تجدید معاهده‌یه شتاب ایتمش وبنه بو ییل ایچنده ایدی‌که بوسنه وصرب قرالی لازارك وفاتی جهتیله حق وراثت « ماریه » خاتونه انتقال ایتمکله او دخی بوحقی فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینه ترك واهدا ایتمش ایدی .

« قونت سه‌کور » روماشرق ایمپراطورلغی تاریخنده دیرکه :

{ روما شرق ایمپراطورلغنی تشکیل ایدن کوزل الکالر عثمانلی النه‌کچدی؛ بیزانس مدنیتی دوچار صدمات اولمقدن طولایی ایلك مهدی اولان آسیا ویونانستاندن نابدید اولدی؛ بیزانس سنوحات شاعرانه‌سی [شعر وموسیقی وادبیاتی] ایتالیایه هجرت ایلیوب ایلك ملجأنی اوراده « واتیقان » ده بولدی ؛ الحاصل بیزانسده‌کی ادبیات وصنایع میل واستعدادی آتش حرب ایله محو وتلف اولمقدن صکره آوروپاده دها پارلاق ، دها دواملی بر ضیا نشر ایتمك ایچون عنقا کبی کندی رمادی ایچندن تکرار ظهور ایلدی . }

جنتمکان فاتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری

Sultan Méhemmed Khan El-Fatih *(le Conquérant, vulgairement Mahomet II.)*

sur la médaille par Jean Fricaudet

فاتح سلطان محمدخان حضرتلرینك « ژان فریقوده » طرفندن
ضرب واحداث ایدیلان مدالیه اوزرنده‌كی رسملری

دائره‌وی الشكل اولان بومدالیه‌نك محیطنده آتیده‌كی یازیلر واردر:
Magnus. princeps. et magnus. amiras. sultanus. dns
Méhomet. *[écrit sur la médaille]*

sur la médaille par Gentil Bellin.

فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك « ژان بللەن » طرفندن
ضرب واحداث ایدیلانی مدالیه اوزرنده‌كی رسملری

دائروی الشكل اولان بومدالیه‌نك محیطنده عبارات آتیه‌مندرجدر:
Magni sultani Mohameti. II. imperatoris
[écrit sur la médaille]

بعدالفتح استانبول یرلیلرندن آوروپایه هجرت ایدنلر اوراده معلملكه، داسقالوسلغه، محرر ومورخلكه قالقوب بر طاقم خرافات نشریله غربیونك افكارینی عثمانلی علیهنه چویرمكه چالشمشلر واول وآخر بونلردن بر طاقمنك عثمانلیلره قارشو اكثریا فنا فكرلر بسلمسنه سبب اصلی اولمشلردر . بو یادكارلر قدیم بیزانس خرابه‌لرینی غربیونه برر نادرهٔ روزكار اولمق اوزره طانتمش ، قدیم بیزانس پایتختی ترقیاتك اوج اعلاسنده كوسترمكه واوراسنك هردرلو علوم فنون وصنایع ومعارفك جلوه‌كاهی، منبعی ایكن بونلرك قدر قیمتی بیلنمیه‌رك طرد ایدلدیكنه هركسی ایناندرمغه یوللر ، چاره‌لر آرامشلردر . بوكا بناءً حتی زمانمزه دكین مملكتمزه كلن همان هیچ بر آوروپالی یوقدركه بیزانس آثار قدیمه‌سی تدقیقات وتحریاتنه كال جهد وآرزو، شایان عجب وحیرت بر عزم وهوس ایله كیرشمش اولمسون؟ غریبدركه بوسیاحلردن، اثرلریله انلره قلاغوزلق ایدن محررلردن پك چوغی حالا استانبول زمینی هیاكل حیرتنما، حزائن ودفائن كرانبها ایله مالی ظن ایتمكده‌درلر .

باقكز! ۱۸۹۳ سنهٔ میلادیه‌سنده یوزباشی «پی‌مودان—Pimodan» طرفندن نشر اولنان برسیاحتنامه‌ده [*] استانبولدن بحث اولنوركن [صحیفه ۱۶۸] نلر دینه‌یور :

{ استانبولده تحریات وحفریات اجراسنه باشلاندیغی كونده خارق‌العاده شیلر بوله‌جقدر. تاریخ فتحدنبرو استانبولدن خارجه همان هیچ برشی چیقمامشدر . « نیا روما » دینلان یكی روما پایتختی [استانبولی] تزیین ایچون رومادن ویاخود یونانستاندن بورایه جلب ایدلمش اولان برچوق حیرت افزا ستونلر انجه بر تراب طبقه‌سی تحتنده مدفون وموجود اولوب انلرك بعض اعضالری احتمالكه قیرلمش ، سقطلانمش وفقط كندولری تخریب ومحو ایدلمامشدر ؛ قدیم صهرنجلرك احتوا ایتدیكی ترسبات [قوریمش چامورلر] شهرك استیلاسی وقتنده یرلیلر طرفندن آتیلان حزائنی حاویدر ؛ جهت متعلقه‌سنك بوبابده حفریات وتحریاتده بولنمسی ویا برقونترول تحتنده وكندی منفعتنه اوله‌رق اجرا اولنه‌جق تحریاته مساعده ایلمسی جملهٔ لوازمدن عد اولنور ؛ مع مافیه افراد اهالی طرفندن بویولده تصادفاً كشف واخراج اولنان اشیا اولدقجه كثیردر . بونوع اشیای حرفت وصنایعك خارجه چیقارلمسی ممنوع اولمغله برابر بونلرك اكثریتله وبرر صورتله خارجه كیده‌رك اجنبی قوللقسیونلرینی زنكینلشدیرمكده اولدقلری كورلمكده‌در } .

‹۳۷› ـ یوم عید فتح جلیل قسطنطینیه واكا متعلق بعض مقاله‌لر

برچوق محاصره‌لر كورمش اولان بلدهٔ قسطنطینیه عثمانلولر طرفندن بشنجی محاصره‌سنك اللی دردنجی كونی فتح وضبط اولنمشدركه ۱۴۵۳ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك یكرمی طقوزنجی كوننه [و ۸۵۷ سنهٔ هجریه‌سی جماذی‌الاولنك یكرمیسنه] مصادفدر . بوكا بناءً او كزده‌كی مایسك

[*] *de Gortz à Sophia [Istrie — Dalmatie — Monténégro — Grèce — Turquie — Bulgarie] 2e édition, Paris. Honoré Champion Libraire 9, quai Voltaire.*

[يعنى ١٩٠٣ سنهٔ ميلاديه‌سى مايسنك]
يكرمى‌طقوزنده يوم فتحدنبرو ٤٥٠ سنه يعنى
درت بچق عصر كچمش اوله‌جق ، ايرتسى
كونى بشنجى عصر فتحك نصف اخيرى
ابتدا ايده‌جكدر . وقايع مهمه‌نك هر سنهٔ
دوريه‌سى كوننده وبالخاصه يكرمى بشنجى ،
اللنجى ، يوزنجى سنه‌لرنده مراسم مخصوصه
اجراسى ايجابات مدنيه‌دن عد ايدلمسنه نظراً
عثمانيان وبتون اسلاميان ايچون برعيد اكبر
سعيد يعنى اعياد مفاخرمايه‌مزك اك بيوكلرندن
برى و آوروپاده صورت قطعيه‌ده تأسسمزك
مبدئى بولنان يوم فتح جليل ايچون دخى
هر سنه وقت مرهونى حلولنده وتخصيص
درتيوز اللنجى سنهٔ دوريه‌سى نهايتنده فتح جليلك
باعث وصاحب مستقلى اولان جنتمكان ابوالفتح
سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى ايله بالجمله
سلاطين سالفهٔ عثمانيه حضراتى وميدان شهد
شهادتده اسالهٔ خون حميتله عازم عليين اولان
عثمانلى غزاتى ارواح مقدسه‌لرينك فاتحهٔ شريفه
اهداسى صورتيله بتون اهل ايمان طرفلرندن
رحمت عظيمه ايله ياد وتذكار اولنمسى وعثمانلى
پادشاهلرينك اك بيوكلرندن اولان قلرينى ملك
وملته نافع بونجه اجراآت فوق العادهٔ همايونلريله
بتون جهانه طانتديرمش اولان ولى نعمتمز سوكيلى
پادشاهمز السلطان ابن السلطان السلطان الغازى
بيوك عبدالحميد خان ثانى
سطوتمكين افندمز حضرتلرى ادعيهٔ مفروضه‌سنك
دخى بو وسيله ايله‌ده تكرار ايدلمسى لزومى
ظاهر وبديداردر . (پادشاهم چوق يشا).

دور فتحده بيزانس دولتى اسكى جسامت
وعظمت فوق العاده‌سنى غائب ايتمش ايسه‌ده
دور مذكورده آوروپاده روما شرق ايمپرا -
طورلغنى حمايه ومحافظه ايده‌بيله‌جك بر چوق
حكومات قويه وجسيمه موجود ايدى: جرمانيا
ايمپراطورلغى ، جسيم مجارستان قراللغى ، قوى
ونديك حكومتى ..... اولوقت بتون عالم خرستيانيته
حاكم اولان پاپا حكومت ماديه ومعنويه‌سى وار
ايدى . روما شرق ايمپراطورلغى كرسىٔ حكومتنه
يوريمك اول زمان عادتا بتون حكومات غربيه
وشماليه‌يه ميدان اوقومق ايدى : استانبول
ايسه اولوقت زمانمزك « آنورس قلعه‌سى » كبى
جهان مدنيتك اك مستحكم بر بلده‌سى ايدى .
حضرت فاتح هرشئ كوزه آلدرەرق بيزانس
پايتختى اوزرينه يوريمش وبوراسنك فتحى ،
غلطه‌نك ضبطى يوزندن اولوقتك اك قوتلى
حكومتلرندن اولان ونديك حكومتى وسائر برطاقم
حكومات قويه [پاتقوهونيادقومانده‌سنده‌كى مجارلر]
ايله طول مدت بك مدهش محاربانه كيرشمش
ايدى كه آوروپا تاريخلرنده بك مهم صحيفه‌لر
اشغال ايدن بو محاربات مدهشه‌ده فاتح بنام
حضرتلرينك كوستردكلرى آثار مردانكى
وبسالت استانبول فتحندن زياده بيوكلكلرينى
اثبات ايدن مآثر همايونلرندر . هيچ شبهه يوقدركه

{ عثمانليلغك آوروپاده قطعياً تأسسى }

حضرت فاتح نامدارك امت نجيبهٔ عثمانيه‌يه بريادكار
قيمتدارى اولان فتح جليل قسطنطينيه‌نك
وانك موجب اولديغى محاربات وغزوات
متسلسله‌لرينك بر نتيجهٔ حياتبخشاسى اولمق
اوزره وجود پذير اولمشدر . بعض بالقان
حكوماتى ايله سائر بعض حكومات متجاوره‌نك

[illegible]

تعالى اللى دردنجى كونى بانك آيت فتح آياصوفيه جامع شريفى قبه‌سنده طنين انداز يمن وشرف اولمشدر .

شايان افتخار دكلميدر كه عثمانليلر بو فتح مبين ايله عناصر ازمنهٔ تاريخيه‌نك برنى دها ايجاد ايده‌رك مساعدات مذهبيه‌ده وامور معدلتده بوكونكى حقوق حربيه‌نك بر فصل مهمنى تشكيل ايتدكارى كبى بدايت استقلال عثمانيدن بو آنه‌قدر اولى الامره اطاعتله‌كامران اوله‌رق فتوحات جليله‌نك ومآثر وموفقيات جميله‌نك جمله‌سنده شهرياران عظاملرينه اقتفا ايله‌نائل فيض سرمدى اولمق خصيصهٔ مقبوله‌سنى كوش اطلاع جهانيانه بر درس اعتبار اوله‌رق تلقين ايده‌كلمشلردر .

تصادفات بركزيدهٔ حاضره‌دن اولمق اوزره شونى دخى عرض ايده‌لم‌كه زمان سعادت نشان فاتحدن دور مسعود حضرت پادشاهى‌يه مبدأ اولان روز جلوس ميامن مأنوس جناب ولى نعمت اعظمى‌يه قدر يكرمى بش تاجدار مكرم سيرت عثمانى آرايش تخت معالى بخت خاقانى اولمش وعظمت آثار وقدرت كليهٔ اجراآت ايله نامداران حكمداران ميانده مشار بالبنان اولان بر جد جليل القدر ايله آنك نجل نجيب پاكيزه خصلتى بولنان ذات كروبى صفات جناب شهريار اعظمى بو سبحهٔ كزين خلافتى ايكى باشدن تزيين ايدن برر در شهوار سلطنت اولدقلرى پرتو موفقيات محاسن غايات شهنشاهيلرندن مستبان بولنمش اولمغله اشبو يوم سعيدك وسيلهٔ تكررى اوله‌رق روح پاك جناب فاتحه ـ نام قدسيانه‌سيله بر مناسب معنويه تشكيل ايلين ـ سورهٔ جليلهٔ فاتحه‌نك اتحافى

شعائر ازليهٔ اسلاميه‌دن واوصاف مطلقهٔ شكر كذاريدن كورلمش . وارث شان سلطنت وخادم شرع ودينات پادشاهمز تاجدار تاجدار اجداد وشهريار عالى نژاد افندمز حضرتلرينك الى يوم التناد كمال صحت وعافيت ووفور مجد وشوكت ايله پيرايه بخش ديهيم معالى وسيم خلافت اولملرى ادعيهٔ مفروضه‌سيله تزيين لسان عبوديت قلنمشدر . }

« يوم فتح جليل قسطنطينيه عيد اكبرى »

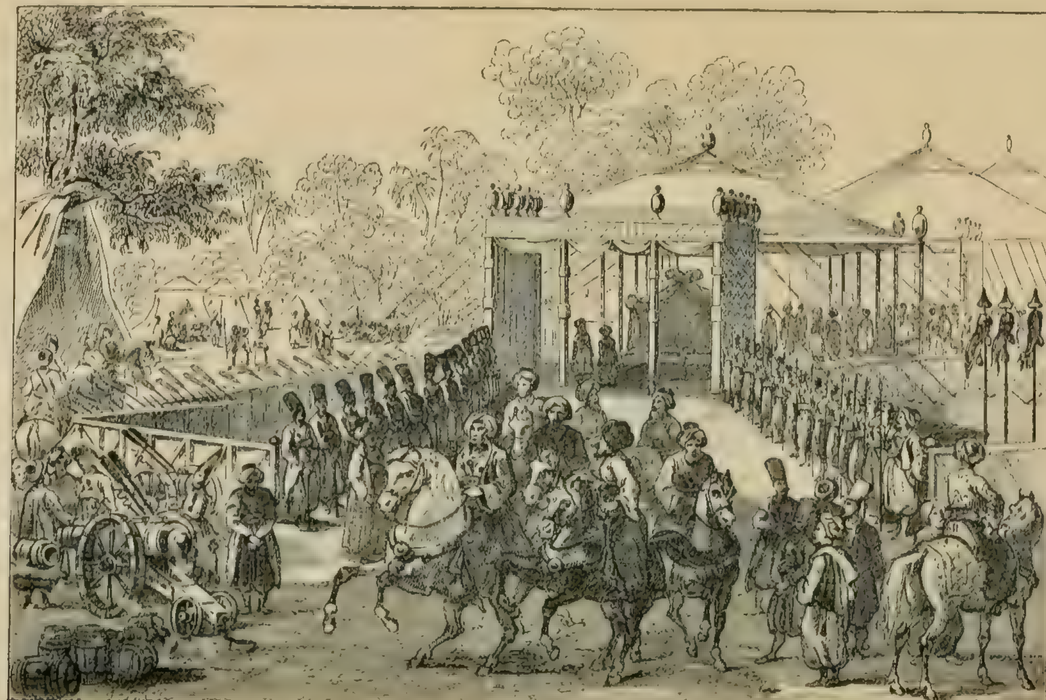
نام وشانه اوله‌رق يومى « معلومات » غزتهٔ معتبره‌سى دخى ٢٩ مايس ١٩٠٠ تاريخلو نسخه‌سنده ـ افاضل ومتحيزان محررين عثمانيه‌دن اديب شهير « نظيف سرورى » بك افندى حضرتلرينك [٠] محصول قلم همت فاضلانه‌لرى اولان ـ مقالهٔ آتيه‌يى نشر ايلمشدر :

{ ادراكيله مشرف اولديغمز بو يوم مسعود اعياد مفاخر مليهٔ عثمانيه‌نك الك بيوكلرندن معدوددر . ؛ چونكه باذن الله تعالى استانبول شهر شهيرى اشبو يوم مباركده فتح اولنمشدر . فتح جليلك درت يوز قرق سكزنجى سنهٔ دوريه‌سى بوكونه شرفصادفدر . . . .

دولت عليهٔ عثمانيه ازهر جهت عدل وحق اوزرينه تأسس ايتمشدر . عدل وحقك يكانه صاحبى اولان جناب حق بو سببله دولت معظمهٔ عثمانيه‌نك حامئ مطلقى اولمشدر . اوت! دولت عليهٔ عثمانيه مؤيد من عندالله‌در . حق تعالى وتقدس حضرتلرى خلفاى عظام اسلاميه

[٠] مير مشاراليه حضرتلرينك تشويقات فاضلانه وعالمانه‌لرى شو اثرك وجوده كلمسنه سبب اصلى اولمشدر .

سفریه تطبیقات تعلیملری

بعدالفتح داود پاشا صحراسنده تأسیس اولنان « داود پاشا اردوگاهی »

Camp de Daud Pacha.

وسلاطين كرام عثمانيه افنديلرمز حضراتنك دائما بناكاه ودستكيريدر . بوكون درت يوز قرق سكزسنه‌اول ميسر اولان فتح جليلي هرهانكي بر فكر ايله دوشونيرسه‌كز شوحقيقتي تسليمده تردد ايده‌مزسكز . كمال عشق وشوق ايله روان پاكنه فاتحه خوان اولديغمز حضرت فاتحه محسود عالم اولان شو بلدهٔ عظيمه‌يي احسان ايدن جناب قادر مطلق عدل وحقك فضائل جهانبهاسني بويله بر دليل ايله تكرار كوسترمشدر .

شئون آشنايان دهرك معلوم متتبعانه‌لري اولديغي اوزره فاتح ابدي‌الاشتهار الغازي سلطان محمد خان كامكار افندمز حضرتلرينك فتح جليله ابتدارلرنده خصوصات مهمه‌جه ضرورتلري آشكار ايدي ؛ بناءً عليه غازئ بلند اقتدار مشار اليهك موفق اوله‌ميه‌جغي ظن اولنيور ايدي ؛ فقط حضرت فاتح عاليشانك مالك اولدقلري اوچ بيوك قواي معنويه ملحوظ اولان كافهٔ مشكلات ماديه‌يي برطرف ايدرك ذات اشرف همايونلريني شاهد كامغدار نصرتله همبزم وصال ايتمشدر . پادشاه ظفر اكتناه مشار اليهده توفيق الهي ايله تجلي ايدن اوچ بيوك قواي معنويه‌دن برنجيسي « علم » ، ايكنجيسي « عدل » ، اوچنجيسي « امانت كامله » ايدي :

تاريخلر اووقتك علوم وفنون حربيه‌سنجه عثمانلي اردوسنك امثاله قياس اولنه‌ميه‌جق درجه‌ده مستفيد وبهره‌مند اولديغني دلائل مجسمه‌سي ايله اثبات واعلان ايديور . كذلك تاريخلر بر چوق افواه متخالفه‌دن چيقمش سوزلر آراسنده كمال صحت وموثوقيتله جناب فاتحك بلا تفريق جنس ونوع ومذهب بتون افراد بشر حقلرنده التزام عدل وحقانيت ايلديكني تذكار وبيان ايليور . حكمدار عاليتبار مشار اليهده مغبوط يار واغيار اوله‌رق تجلي ايدن امانت كامله فضيلتنه كلنجه بوده اليوم مشاهد عيون اولان آثار ماديه‌سيله انجلا ساز عيون اولوب طوريور . اوفضيلت جليله انجابندن اوله‌رق زير لواي غالبانه‌سنه التجا ايدن مذاهب مختلفه اصحابني بر سوزيله مظهر امن وامان ايتمشدر . زير دست فاتحانه‌سنه كيرن جماعت خرستيانيه‌نك آيين ولسانلريني جداً شايان تقديس وتبجيل اوله‌جق بر حس كرامت پرورانه ايله مختار براقمشدر .

ايشته غازئ عالئ مشار اليه باشلوجه بو اوچ خصائل جليله ايله متصف وعامل اوله‌رق آوروپاده حكومت عثمانيه‌نك مركز قويني تأسيس واحياسيه موفق اولمشدر . آستانهٔ شوكت آشيانه‌نك فتح تسخيري اثناسنده فاتح سلطان محمد خان حضرتلرينك اتخاذ واجرا ايتمش اولدقلري تدابير عاليهٔ حكيمانه‌نك هر بري بتون عثمانليلر ايچون مابه‌المفاخردر .

بوكون يعني ١٤٥٣ سنهٔ ميلاديه‌سي مايسنك يكرمي طقوزنجي كوني عثمانلي اردوسي كمال شان وشرفله استانبوله كيرمشدر . پادشاه مظفر حضرتلرندن الك كوچك بر عسكر نفرينه قدر جمله‌نك يوزنده انوار مسرت ظفر والسنهٔ تعظيم وابجالنده صداي « الله اكبر » متلامع ومتذاكر اولور ايدي . كندولريني

استقبال ایدن خلق امید وانتظار ایتدکاری اطوار رحیمانه ونوازش‌خاطر نوازانه‌یی ادراك ایله غریق حیرت اولمشدر .

حقوق دول علماسنك هنوز تدوین وتطبیقنه چالشدقلری اصول استیلای انسانیت پرورانه تمامیله اجرا اولندی . بر طرفدن مجروحینی مداوات ، دیکر طرفدن اسرا حقلرنده حسن‌معاملات بی دریغ بیورمشدر . مملکتده هردرلو وظائف مقدسهٔ انسانیه اجراسیله سکنهٔ شهر ایستدکاری وجهله تطمین وتأمین اولنمشدر . سوقاقلرده منادیلر « سکانه شهرك عرضه ومال وجانی تحت امانه وضمانه‌ده‌در » دیه باغریور ، هنکام محاصره‌ده سد ایدلمش اولان دکانلر آچیلیور ، استانبولده جداً عادل ومحق ، منصف ، انسانیت‌پرور بر حکومتك اجرا آتی باشلیور ایدی . بوکا قارشی عرض تعظیمدن وتقدیم شکران عظیمدن غیری کیمسه‌نك بر وضع وحال ارائه واظهار ایده‌بیلمسی ممکنمیدر ؟ هرکس کمال ابتهاج ایله قوشوب حسیات مطاوعتکارانه‌سنی ابراز واظهار ایتمکده متقادم یکدیکردر . شوحال ، شومنظره ، شو خاطره هر عثمانلی ایچون جداً فخر ومباهاته شایان برقضیهٔ عالی‌العال اولوب لطیف ، بی مثال بر بوغازله ایکی بیوك قطعه‌نك . ایکی مهم دکزك [یعنی شرق وغرب ، اسیا وآوروپا ، آق دکز وقره دکزك] ملتقاسنده دولت معظمهٔ عثمانیه‌نك بوکون تمرکزی دخی قلماً ایضاح وبیانی ممکن اوله‌میه‌جق حسیات معززه‌یی جامع ومستلزم بولندیغندن اونی اصحاب وجدانك ادراکات مجبوله‌لرینه براقه‌رق لیل ونهار عهدهٔ مصادقتمزه ترتب ایدن دعوات مفروضهٔ حضرت خلافتپناهی‌یی باکمال فخر ومسار تکرار ایلرز :

ازمین عرشه آمین میکند روح الامین
چونکه دعای پادشاه ملك ودولت میکنم

الله ولی الخبیر نعم المولی ونعم النصیر

کوزنیه — ٣ اغستوس ١٣١٨ و ١٢ جمازی الاول ١٣٢٠

جلد اولك نهایتی

فهرس تحليلى

خطا وصواب جدولی

اثرده موجود اولان ترتیب وسائره خطالرندن برطاقی سیاق وسباق قرینه‌سیله اکلاشیله بیله‌جکندن انلردن صرف نظرله الك مهملرینك بروجه آتی تصحیحی مناسب کورلشدر .

صحیفه	سطر	
۱	۱	میرالایلرندن یرینه میرلوالرندن یازیله .
۳	۱۱	[برنجی باب — قبل المحاصره وقوعه کلن احوالی وبعض معلومات مهمه شاملدر] عباره‌سی علاوه اولنه .
۱۰	۱٤	۱۸۵۲ یرینه ۱۸۵٦ یازیله .
۲۲	۵	بولندیغی محله یرینه بولندیغی محل جوارنده یازیله .
٦۲	۷	نابدید اولان عباره‌سنك نهایتنه « ابره‌قا قپوسی » علاوه اولنه .
٦۳	۲۹	پروتوریوس یرینه «پروفوریوس» یازیله .
٦٤	۲٤	الای کوشکی اسمنك باشنه اسکی تلغرافخانه اتصالنده‌کی یازیله .
٦۸	۳۳	d'Acropole یازیله .
۷۳	—	یانده‌کی استانبول پلانی لوحه‌سنده l'archæge یرینه l'archange ولاتینجه کلمه‌لری ایران (—) یرینه ویاآره‌لقلره (=) اشارتی وضع اولنه و (in Crist) یرینه (in Crisi) یازیله .
۷۹	۱۰	استانبول کلمه‌سنك باشنه رومل‌جه یازیلوب سطر ۱۲ ده رومل‌جه کلمه‌سی طی اولنه وسطر ۱٤ ده قسطنطین کلمه‌سی نهایتنه کویا کلمه‌سی وسطر ۱۷ ده رجعت کلمه‌سی نهایتنه (!) اشارتی وسطر ۲۲ ده یوم کلمه‌سنك باشنه اعتقاد ایدلکده اولوب یازیله وسطر ۲٦ ده محقق کلمه‌سی سیلنه .
۸۰	۱۵	هر حالده‌نك اوکنه رومل‌جه کلمه‌سی واولدیغی یرینه اولدیغنه اعتقاد ایدلدیکنی یازیله وسطر ۱۷ ده] اشارتی وسطر ۱۹ ده وباالقلی دخی آیازمه‌لی یعنی صولی بر مناستر بولندیغی عباره‌سی و آلتنده‌کی سطرده بو صورتله دخی عباره‌سی بوزیلوب بالقلیده اولدیغی یرینه اوراده اولدیغی یازیله .
۸۱	—	یانده‌کی استانبول پلانی لوحه‌سنده Arsena یرینه Arsana و Pantocratoras کلمه‌سنده‌کی ras یرینه ros وابودروموس یرینه بودروموس ویدنجی سطرده وضعیق یرینه وضعیتده یازیله .
۹٤	—	یانده‌کی لوحه‌ده [بالاده کوستریلان] عباره‌سی [آتلی هیکلنك رسمی] عباره‌سندن صکره‌یه یازیله .
۱۰۳	۲٦	ایلری قره غوللری یرینه اوردوسی پیشدارلری یازیله .
۱۱۳	—	فورمه نومروسی ۱۵ اوله‌جقدر .
۲۰۲	—	یانده‌کی لوحه‌ده ۲۱ جماذی الاول یرینه ۲۰ جماذی الاول و ۵۲ کون یرینه ۵٤ کون یازیله .
۲۲٤	۲۸	قورا کلمه‌سی یرینه خورا یازیله .
۲٦۷	۱٦	ضیافت وفتح کلمه‌لری اره‌سنده‌کی (—) طی اولنه .
۲۷۳	۲	شهر یرینه شهور یازیله .
۲۸۰	—	یانده‌کی لوحه‌ده (حوزاس) یرینه (خوراس) یازیله .
۲۸۵	—	بوراده‌کی صحیفه ۲۸۸ ده قونه‌جق ایکن سهواً بوقارو قونمشدر .
۲۸۸	٤	وجماذی الاول علاوه اولنه .
۲۸۸	۱٦	الاخره یرینه الاخر یازیله .
۲۸۸	۲۰	۹ یرینه ۵۹ یازیله .

صاحب اثرك آثار مطبوعهٔ سائره‌سی

١ — تاريخ اسلحه (رسملى) ـ حربيه مطبعه‌سی .
٢ — دول مختلفه طوپجيلقلرى (رسملى) ـ حربيه مطبعه‌سی .
٣ — كليات فن اسلحه جلد اول (شوقى پاشا حضرتلريله مشترك) ـ بهداديان مطبعه‌سی .
٤ — كليات فن اسلحه جلد ثانى (« « « «) ـ قره‌بت مطبعه‌سی .
٥ — دول اجنبيه طوپجيلغى تدريساتنه مخصوص اطلس ـ حربيه مطبعه‌سی .
٦ — فن اسلحهٔ ثقيله [ليطوغرافله مطبوع] ـ حربيه مطبعه‌سی
٧ — فن انداخت اوجنرونددن مترجم اولوب ليطوغرافله مطبوع ـ مهندسخانه مطبعه‌سی .
٨ — بيوك چاپده سريع آتشلى طوپلر (مصور) ـ حربيه مطبعه‌سی .
٩ — دومانسز باروتلر (مصور) مطبعهٔ عسكريه .
١٠ — اسلحه‌نك خواص [ليطوغرافله مطبوع] ـ حربيه مطبعه‌سی .
١١ — ملخص باليستيق ـ مطبعهٔ عسكريه .
١٢ — داخلى باليستيق ـ حربيه مطبعه‌سی .
١٣ — نظرى باليستيق ـ حربيه مطبعه‌سی .
١٤ — آوروپا دولتلرينك صحرا وجبل طوپلرى آلبومى (١٣١٥ ده) ـ حربيه مطبعه‌سی .
١٥ — رهبر عمران [مع تذييلات] ـ معلومات مطبعه‌سی .
١٦ — احوالنامهٔ مؤلفات عسكريهٔ عثمانيه [برنجى قسم مؤلفات طوپجيان] ـ معلومات مطبعه‌سی .
١٧ — فن ترسيم رياضى [ليطوغرافله] ـ مكتب ملكيهٔ شاهانه مطبعه‌سی .
١٨ — رهبر مظفريات بحريه (مصور) ـ قره‌بت مطبعه‌سی .
١٩ — محاربات مشهورهٔ عثمانيه البومى [برنجى قسم] — حربيه مطبعه‌سی .
٢٠ — سن‌غونارده عثمانلى اردوسى [دردست طبعدر] .
٢١ — آوروپاده اركان حربلك ـ معلومات مطبعه‌سی .
٢٢ — سريع آتشلى صحرا طوپلرى [برنجى قسم مع ذيل] ـ معلومات مطبعه‌سی .
٢٣ — عثمانلى طوپجيلرى (مصور) ـ حربيه مطبعه‌سی .

[صاحب اثرك : بالو محاربهٔ بحريه‌سنده اسلحهٔ تعرضيه وتدافعيه — زمان حاضر قلاع واستحكاماتى — عثمانليلرده عسكرلك — اسكى عثمانلى سلاحلرى — طوپ فابريقه‌لرى وزمان حاضر طوپلرى — اسكى عثمانليلرده طوپ دوكمك صنعتى — آلمان اردوسى — عثمانلى طوپجيلغنجه حصوله كلن ترقيات اخيره عنوانلى اثرلرى هنته‌لق معلومات ايله پى‌درپى نشر ايدلمش اولمغله بونلرك كتاب صورتنده دخى طبعلرى مقرردر.]

[illegible]

۷ — [illegible]

۸ — [illegible]

۶ — [illegible]

۵ — [illegible]

۴ — [illegible]

۳ — [illegible]

۲ — [illegible]

۱ — [illegible]

[illegible]

۴ — [illegible]

۳ — [illegible]

۲ — [illegible]

۱ — [illegible]

[illegible]